

శ్రీ

శ్రీ నారాయణ పండితాచార్య విరచిత

శ్రీ సుమధ్వ విజయము

(శ్రీ మధ్వాచార్యుల జీవిత చరిత్ర)

1 నుండి 16 సర్గాలు

సంస్కృత మూలము, ఆంధ్రానువాదము

అనువాదకులు :

శ్రీ గురుగోవింద విశాలాశ్వుక శ్రీ వేణువినోద విఠల నామాంకితులు

శ్రీ ఆదోని వెంకోటరావు

సీనియర్ తెలుగు పండితులు, జిల్లాపరిషత్తు పాఠశాల, ధైరెడ్డిపల్లి, చిత్తూరు జిల్లా.

ప్రకాశకులు :

శ్రీ పూర్ణబోధ పబ్లికేషన్సు

29-8-1, డాబా గార్డెన్సు, లలితాకాలనీ

విజయవాడ - 530 020

1979

పేజీ: 12 మా.

Digitized by Madhu Kundagel

2/2/11

శ్రీమదానంద తీర్థులు

అత్రమం భంగరహితమనందం విమలం నదా :
అనందతీర్థమతులం భజే తాపత్రయా వహం ॥

శ్రీ సుమధ్వ విజయము
మొదటి సర్గము

శ్రీ విద్యాభాను సంపత్కుల భాద్రపద శుద్ధ త్రయోదశి (4-9-1978) న
 శ్రీ శ్రీ ఉపాధి కేటావర మూడితులైన శ్రీ 108 శ్రీ విశ్వేశ్వరీ
 ప్రసాదలకే ఈ సన్మతము అవిష్కరణ.

నకలు మొదలు : 500 కాపీలు

ప్రతులు పంపించుట :
 శ్రీ పూర్ణాద్ధ పబ్లికేషన్సు,
 29-8-1-దాకా గార్డెన్సు, లలితానాథం,
 విశాఖపట్నం - 580 020.

ఇతర ప్రతురాలు :

1. శ్రీ మధ్వస్తుతిమాల
2. శ్రీ మధ్వల తత్వవాద విశిష్టత

ముద్రణ :

శ్రీరమ్ ప్రెస్,
 -528, తిరుకలైయూర్ హైకోడ్,
 మద్రాసు-600 021.

B. Subhasai

ప్రస్తావన

దైవ్యమతి ప్రచారణలైన శ్రీ మహానందశీర్ష భగవద్గోపాచార్యులు దక్షిణ
 కర్ణాటక ఉడిపి శ్రీత్రయమకు సమీపములోనున్న పాతక గ్రామములో మధ్య గోమా
 భట్టుల శ్రుతువిగా జన్మించిరి. వామేశ్వరుడనే పేరుపెట్టిరి కాలభవన. బాల్యమున
 క్రుతిభాగంకుడైన నామగోపసు సకలవేదభాగములను, వివిధసమ్రాజములను,
 స్వయముగా అభ్యసించి నిలదీసి అత్యున్నతరచెను. పదహారుసంవత్సరములపాటు
 మండే వాగుదేవుడు ప్రాచీనవిశ్వయములందు ఆనాడున్నదే సదా విష్ణుభావసరా
 యులుడై, సన్యాసదీక్ష పొందుటకై గురువైన ఆచార్యశ్రీశ్రీకులను వెదకి, వారిచే
 సన్యాసదీక్ష పొంది, 'పూర్ణప్రజ్ఞ' అను నామమును పొందిరి.

పూర్ణప్రజ్ఞలు సన్యాసమును స్వీకరించిన తొమ్మిదివలలోనే ఆశ్రమమునకు
 వచ్చిన పండితులను జయించి ఆనందప్రభాతుకమైన శాస్త్రమును వివరించి గురువు
 లకే 'ఆనందశీర్ష' అను విరుదును పొందిరి.

శిష్యులములో, ప్రబలింపుచున్న వాడై, జైన, పాశుపతి, ఆద్యైకాది మత
 ములను విరాడిగ్యముగా ఖండించుచు, ఆనందశీర్షులు దక్షిణదేశయాత్రను ముగించిరి.
 శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞలు మొదట గీతాభాష్యమును రచించి, గురువులకు సమర్పించి, విష్ణు
 పురి ఆవతారమేమైన భాదరాజుగనుని చూడ బడరి ప్రయాణము చేసిరి. వారా
 యులుని ప్రేరణచే వారు బ్రహ్మసూత్రములకు విశిష్టపూర్వమైన భాష్యమును రచించి.
 పూర్వము ఇతరులచే రచింపబడిన 21 భాష్యములను అద్వితీయముగా ఖండించిరి
 బడరినండి తిరుగు ప్రయాణముందు, శోధనభట్టు యను అద్వైతపండితుడు గోదావరి
 తీరమందు ఆచార్యులతో వాదమునకు దిగి, దైవ్యతత్వమును అంగీకరించి, శ్రీ పద్మ
 నాథశీర్షులను నామముతో ఆచార్యుల ముఖ్యశిష్యులైరి.

త్రివిక్రమ పండితులను పేరుగాంచిన అద్వైతవిద్వాంసులు ఆనందశీర్షులతో
 పదహారుకొలులు అభింధముగా వాదనచేసి, ఓడిపోయినతరువాత వారి శిష్యులైరి.
 మధ్యాచార్యులని మరొక పేరును పొందిన పూర్వప్రజ్ఞలు వాయుదేవుల ఆవతారమే
 యని అనుభవమునండి తెలుసుకొన్న త్రివిక్రమపండితులు, 'వాయుస్తుతి' యను
 ఈ త్రిమస్తోత్రమును రచించి వాయుదేవుల హనుమద్భీమ మధ్వావతారములను క్షుతించిరి.

త్రివిక్రమపండితుల మూడవపుత్రుడైన శ్రీ నారాయణ పండితులు వారి చిన్న
 కయన్నులతోనే మధ్యాచార్యులమంది, వారి తండ్రి, ఇతరబంధువులు, సమకాలీనులు
 చెప్పిన విషయములను సంగ్రహించి పూర్ణప్రజ్ఞల చరిత్రను 'మమధ్వవిజయ' మను

వేరుగో నచించిరి. ప్రభువునందలి హనుమద్వీరవతారములను వివరించి, మిగిలిన పద్యనైదుస్థానములలో శ్రీమదానందతీర్థుల దివ్యచరిత్రను వర్ణించినారు. ఈ కావ్యమునందలి ఏదైనాస్థలలో హిమవత్సరమునందలి బదరిశ్రేణులను, పదహారవత్సరలో నముద్రవేర్చిన, బదమాండవత్సరలో శ్రీమద్ధ్యాచార్యుల పాదయాత్ర, వారి భిక్షుశరీర వర్ణన, యెనిమిదవస్థములో శ్రీమన్నారాయణుని వర్ణనలోపాటు శేషాలంకారముతో శ్రీ హరిమత్స్యదీ నానావతారములను తెలిపి కావ్యపు పౌండర్యమును ఇనుమడింపజేసిరి. శ్రీ మదానందతీర్థుల బ్రహ్మసూక్తి భాష్యమునందలి భావమును శక్త్యానుసారముగా గ్రహించినవారికి శ్రీహరిప్రసాదము దీ మోక్షము దొరవనని పదకొండవస్థములో ఫలమును తెలిపినారు. ఈ గ్రంథమునందలి ప్రతియొక్కస్థము చివర క్లోకములగు 'జినంద' మను శబ్దము ఉండదు. కావ్యవిశేషము. 10 వ స్థములో అన్ని ఆలంకారములనూ జత గూర్చినారు.

జీవోత్తములైన వాయుదేవుల ఈ ఆవతారచరిత్రను విశ్వమూ వీలయినంత వరకు పారాయణచేసి భక్తులు కృతార్థులగునగునని మా ఆశయము. సర్వజ్ఞశాసనములైన శ్రీమద్ధ్యాచార్యుల దివ్యచరిత్రయైన ఈ సుమధ్వవిజయములోని 1008 శ్లోకముల 108 భగవద్రూపములు. ఈ కావ్యములో అమృతబీజాక్షరములు గలవు. 'ఓం' కారాది ఏడుకోట్ల మహామంత్రములను ప్రకాశింపజేసి, శ్రీ పరమహంసాక్షరమునందలి నాలుగు ధ్యాయముల ఆరమును ప్రతిపాదించుచున్నది ఈ కావ్యము.

ఈ మహాకావ్యప్రమరణకు కారవలెన శ్రీ గురుగోవింద వివలదాసులకు, వారి ఆశీశానుసారము ఆంధ్రానువాదముచేసి, ఈ మహాత్కార్యమును చేపట్టి తెలుగు మహాజనులను కృతార్థులను చేసిన ఆంధ్రానువాదకులు, శ్రీ గురుగోవింద వివలదాసుల శిష్యులైన శ్రీ వేణువివేచ వివల సామాంకితులైన శ్రీ ఆదాని వెంకటాచార్యులారికి మే మెంతయో ఋణులమియ్యాము.

ఈ గ్రంథమును సుందరముగా అచ్చువేసి ఇచ్చిన శ్రీదత్తు ప్రెస్సు అధికారులు శ్రీ ఎం. బాలసుందరంగారెడ్డి, బ్రాహ్మణ ఇచ్చిన ధర్మప్రకాష్ ప్రెస్సువారికి. గ్రంథప్రచురణకై రూ. 2000 ఒకటి విశేష ధనసహాయముచేసిన శ్రీ మంగళశిరి నారాయణమూర్తిగారికి మా కృతజ్ఞతలు.

శ్రీరస్తు, శుభము.

భవదీయ,

పరిగి వసంతకుమార్,

వ్యవస్థాపకులు.

శ్రీ పూర్ణాధ ప్రచురణసంస్థ.

సెప్టెంబరు, 1979
విశాఖపట్నం.

శ్రీ సుమధ్వవిజయ మహాకావ్యము

శ్రీ రాయసం తిరుమలరావు, హరపనహళ్ళి.

ఈ కావ్యమును రచించినవారు కవిసంలక్కిల శ్రీ నారాయణ వండితాచార్యులు. శ్రీ మద్ధ్యాచార్యుల జీవిత చరిత్రమును సుందరముగా చిత్రించినారు. తమ ఎనిమిదవ సవత్సరమునందు శ్రీ వాగ్దేవి అనగ్రహమునకు పాత్రులయిన వరకవివర్ణములు, మాధ్వ సాహిత్యా కాళమందు జ్వలించు మహాదిత్యులు. మణిమంజరి, సంగహరారామా యణము మొదలగు నుత్తమ కావ్యరత్నములను మాధ్వసాహిత్య భండారమునకు శేర్చిన కీర్తి వీరిది. కావ్యోద్దేశము ఆనందానుభవము, శాస్త్రపులక్ష్యము తత్వాన్వేషణం. కావ్యము హృదయదర్శి, శాస్త్రము బుద్ధిగ్రాహ్యము అని పరస్పర వైలక్షణ్యములు స్థూలంగా నిరూపించవచ్చును. ఈ దృష్టి కోణంలో పరిశీలిస్తే సుమధ్వవిజయము కావ్యమూ అగును, శాస్త్రమూ అగును. గంగా యమున సంగమము వలె పవిత్రము మణియు ప్రేక్షణీయము అయిన శ్రేణు మూడ్కి ఈ కావ్యము రమణీయాధ ప్రశిషాదకముగను తత్వప్రబోధకముగను ఉన్నది. ఇది ఆహ్లాదమును పుట్టించునట్లు ఆర్థిజ్ఞానవృద్ధికై - అజ్ఞాన పటిలమును నాశముచేయును. ఈ కావ్య విషయము బళితాసూక్తము. మన్యసూక్తాది ఆపౌరుషేయమైన స్వతః ప్రమాణమయిన శ్రుతిమూలముగలది. సర్వజీవ పరమార్థులయిన శ్రీ వేదవ్యాసుల వాక్యరూపమయిన పద్మపురాణ. స్థాందపురాణ స్మృతివాక్యముల యాధారముగలది. ఈ గ్రంథమున ప్రామాణ్యసాధక మయిన ప్రబలయుక్తులు కొల్లలుగా నున్నవి.

మ హా కా వ్య పు ల డీ ణ ము లు

కావ్యారంభమందు శ్రీ ప్రాణనాథుని నమస్కార రూప మయిన మంగళాచరణ శ్లోకమున్నది. చతుర్దాత గుణయుత నాయుడు-సగరము-సముద్రము-పర్వతము-ముత్యపు-చంద్రసూర్యో దయములు-శిష్యానము-జలక్రీడ-మధుపానము-సంభోగము వివా హము-ప్రయాణము-యుద్ధము-కథానాయకుని అభ్యుదయము - ఖళి విందా యిత్యాదుల వర్ణనాచాతుర్యములు మెండుగా నున్నవి. రస పూరితమయిన అలంకారయుత వివిధ సువృత్తములతో కూడిన శ్లోక ములు విపులముగా నున్నవి. సామాన్యముగా సర్గాంత్యమందు రాజాపు సర్గపుకథ సూచింపబడినది. 16 సర్గములతో కూడిన యీ మహాకావ్యము పై చెప్పిన బాహ్యలక్షణములతోపాటు ఉత్తమ కావ్యపు అంశః సర్వమయిన భావము-రసము-ఆనందము-చీతి-ధ్వని వస్తువు మొదలయినవి ఈ కావ్య దుగ్ధాభియందు అపారముగా నున్నవి. మహా వ్యక్తి మహిమ, అతని గుణగణములతో వ్యక్త మగునట్లు ఈ కావ్య శేష్తత్వము ఇందలి భావావేశమువల్లనూ- ఉపమా-అర్థాలంకారమువల్లనూ-ఆనందానుభవము వల్లను తెలి యును. అర్థాలంకారములు ఈ కావ్య కామినీగుణ రూపంబులు, తెలి భామిని గమనము. ప్రాసము, అనుప్రాసము శబ్దాలంకారములే ఈమెపై జణనూపురములు. ఈ బాలకవి ఉపమాలోలుడు, ప్రకృతి, పురాణము, జన జీవనము మొదలయిన క్షేత్రముల నుండి ఉపమలను తెచ్చి వర్ణించినారు. వీరి కావ్యోద్దేశమునందు వివిధ ఉపమామయూర నృత్యముల జూచి వాచకులు పరవశులగు దురు. ఈ కావ్యమనెడి వసంతవనమందు విహరించు పురుషుడు ప్రాసానుప్రాసము లనెడి, శుకపికంబుల మంజులారవంబు లాలకించి

పులకితుడగును. మనోజ్ఞ రూపమయిన జలాశయములును, సుందర శేషపు వికసిత పుష్పలతా సంజరములను జూచి ఈ విహారి హర్షితు డగును.

రీతిరాత్మాకావ్యస్య : అంటే ఉత్తమ విషయ నిరూపణ క్రమమే ఉత్తమ కావ్య లక్షణము. ఈ కావ్యములో విసూతన వస్తు నిరూపణ క్రమము-రమణీయార్థ ప్రతిపాదక మైన శబ్దజాలము చూచి వాచకులు అలౌకికానందమును అనుభవించుదురు. పెండ్లిం టిలో తప్పించుకొన్న 'పసికాలుని జూచి మధ్యగేహ భట్టులు సంత సమందిరి,' అను విషయమును, యీ కవివర్యులు ఎంత ఆందముగా వర్ణించినారో చూడుడు-

జననదాగతి సూచితవర్తనా
ప్రతిపదం ప్రవతా పరయాత్మసా
ద్విజమహా మధుజేన మనోహరం
స్మితమలాభి సుతానన చారిణం!

[3 వ. 8 శ్లో.]

విశేష తృప్తతో గూడిన భృంగము మకరంద పానమునకు పుష్పమును వెదుకుచూ వెళ్ళినదట. కుసుమసురభితో గూడిన మందమారుతము యీ భృంగమునకు మార్గదర్శనము చేసినదట. ఈ మధుప వికసించిన కమలములను చూచి ఆమోదించినదట. ఎట్టి మనోహర చిత్రము! మధ్యగేహ భట్టులే ఆ భృంగము, తప్పించు కొన్న పుత్రుని ముఖమును చూడవలెనను ఉత్కంఠేచ్ఛయే మక రందపానతృప్త; బాలుని గమనమార్గమును తెలిపిన మార్గస్థులే సుర భిని సూచించిన మందమారుతము. మందస్మితముతో మనోహరం జైన ఆ బాలకుని ముఖమే వికసించిన కమలపుష్పము, వాసుదేవ

బాలకుని ముఖ సౌందర్యము పుత్రుని ఎపుడు చూతునా యను ఉత్కంఠచేచునో గూడిన పుత్రవాత్సల్యము ఎంత సుందరముగా చిత్రితమైనవి!

'వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం' రసపూర్ణమయిన వాక్యమే కావ్యమని ఒక లాక్షణకుని మతం. ఏదైన ఒక కళాకృతిని చూచిన లేదా ఒక కావ్యమును చదివిన ఒక విధమైన విలక్షణానందము కలుగును. ఈ ఆనందమునకు కారణమయినది రసం. ఈ మహా కావ్యము జీవరసభరితమయినది. ఇందుండు శృంగార రసము గ్రామ్యశృంగారము కాదు. మణిమాన్యమయిన ముక్తజీవుల శృంగార విలాసము. ఇది సాత్వికజీవుల స్వయాచార్యుల రూప మయినది. ఇందులో అపూర్ణతగాని-ఉర్వ్య, అసూయాదులుగాని, శ్రమ, విరహవ్యధాదులు గాని ఉండవు. వసంత-హిమ-శిశిర-శరదాది ఋతువులు ఏకకాలమందుండినను అవి కేవలము హితకరములు. స్త్రీ పురుషుల హావభావములు-విలాసవిభ్రమములు జలక్రీడా-సుధాపానము-అన్నియు భగవత్సేవా రూపావళి!

వీరరసము: ఇందులో చిత్రించిన వీరరసం విలక్షణమయినది. రణరంగపు విస్తార వర్ణనలు లేవు. గదా-బాణం-కత్తి-ఈశు-కళాది ఇత్యాది వివిధాయుధముల కణకణత్యా-రాలు లేవు. వీర ప్రతివీరుల తీరస్కారపు పరుషవచనములు గాని సింహవాదములుగాని వినబడవు. హయంబుల హేమారవంబులు లేవు. అయినా వీరరసమును ఉద్దీపించు వాగ్యుద్ధమునే కవివర్యులు సుందరముగా చిత్రించినారు. విష్ణు మంగళమందు వాద సంసిద్ధులయిన శ్రీమదాచార్యులలో 15 కీ.లు త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు జటిలిన ఘోర వాగ్యుద్ధమును రసభరితముగా చిత్రించినారు. త్రివిక్రమవీర్యులు

ప్రతిపక్షమునడి రథమోగినారు. విశిష్ట తిక్క వన నాహా యుద్ధమును ధరించినారు. ఆచార్యులే ప్రతి పక్షులవలె వాద యుద్ధరంగమందు కవబడుచున్నారు. శివీరము నుండి బయటకొనిన సేనాపాక్ష రమువలె ఆచార్యుల ఉపన్యాస భారతీ పరిపాక దృశ్య పశ్యంజేయును. ఈ ఉపన్యాస సేనా చతురంగ బలముల వర్ణనలది. బ్రహ్మసూత్రములే రథములు. శుశులే శత్రుశూలములు. బోధాత్మకతే మహా విహారి నుమాహం. స్పృహలే కామంబులు. క్షేమదాచార్యుల సేనుగంటే వాణియే యీ సేనాపాక్ష పక్షంబు ఇల్లు వానియుద్ధాన క్షయమన మల్ల అప్రతిమల్లుల చీరమును చూచి వాచి కుల హృదయమున కింతా నేర్పడ విరాళితము ప్రకృతము కాక యుండిదు.

అద్భుతరసం: యీ ప్రపంచాపు యుద్ధ కావ్యమువలెయు ప్రవహించినది. "భవనాద్భుత మధ్యతేష్టితి"మను అద్భుతరసముగా వర్ణించినారు.

శాంతిరసము: శాంతిరసము యీ కావ్యపు ప్రధానరసమని చెప్పవచ్చును. పవిత్ర పాదకక్షేత్రపుర వర్ణన-శాంతి హిమవర్షి ర్వత వాతావరణం - శ్రీ మదాచార్యుల భవ్యమందరి విగ్రహ వర్ణనా-బదరినారాయణ దేవ సేవవ్యామల చిత్రరచనా-వేలకొలది మునిసేవ్య బదరికాశ్రమము - అరుణోదయ కాలమందు ఆరుణ కాంతిలో మెలకు పూర్వ ద్రవ్యములో ఆచార్యుల విశ్వకర్మయోగ్యమయి-ఇత్యాది శాంతిరస భరితమయిన పద్మినీమయి ఈ కావ్యమందు విపులముగా చూడవచ్చును.

భక్తిరసము: భక్తిరసము శ్రీ హరిగుణభక్తి సౌంద్యముల యే యీ కావ్యదేశ్యము. భక్తిరసములేని కావ్యము మంగళ

సూత్రము లేని స్త్రీవల మాధ్యులు అమంగళముగా నెఱుఁగు. స్త్రీ
హరికినివేదించని అన్నమువలె నిషేధము. ఈ కావ్యమునలి తెక్కిన
రసములెల్ల భక్తిరసమునెడి సూత్రములో పోత్రమయినవి. ఆకా
శమునుండి పడిన జలములు సముద్రమును చేరునట్లు యీ కావ్యపు
వాచాన ప్రవాహములు భక్తిరసమునెడి సింధునో కలసిరి. శ్రీహరి
గురుభక్తి భావావేశముతో యీ బాలకవి హృదయమును శివేద
లిన ఆమృత ఝరీ యీ అమృతావ్య గుడిగా ప్రవహించినది.
లిసిన వంశవృక్షపు కవి వారాహుని పండితాచార్యులు నిరధిరి
మయిన యీ కావ్యఫలమును మాధ్వ విప్రులకిచ్చి నివ్వలయువారు.
యీ కావ్యము సజ్జనమాస్యమయినది.

("తత్వవాద" మార్చి, 1888, సంపిక నుండి పునర్ముద్రితము).

శ్రీ సుమధ్వవిజయము

విషయసూచిక

	పుట
మొదటి పర్వము	3
రెండవ పర్వము	35
మూడవ పర్వము	47
నాల్గవ పర్వము	78
ఐదవ పర్వము	90
ఆరవ పర్వము	121
ఏడవ పర్వము	145
ఎనిమిదవ పర్వము	187
తొమ్మిదవ పర్వము	193
పదియవ పర్వము	216
పదనొకండవ పర్వము	238
పంద్రెండవ పర్వము	270
పదుమూడవ పర్వము	295
పదునాఱవ పర్వము	322
పదనైదవ పర్వము	348
పదునారవ పర్వము	400

శ్రీ సమధ్వ విజయము

(ప్రథమ స్కంధము)

శ్రీ హనుమదీమ మద్వాంతర్గత రామకృష్ణ వేదవ్యాసాశ్మక
శ్రీ లక్ష్మీ హయగ్రీవానమః శ్రీ గురుభ్యోనమః హరిః ఓం.

శ్రీ నారాయణ పండితాచార్యులు గ్రంథారంభమునందు
ఇష్టదేవతా సమస్కారరూపమైన మంగళమును చేయుచున్నారు.

శ్లో. కాంతాయ కల్యాణ గుణైక ధామ్యే
నవద్యునాథ ప్రతిమ ప్రభాయః।

నారాయణాయాభిల కాంక్షాయ

శ్రీ ప్రాణనాథాయ నమస్కరోమి॥

1

అవ్వయము :—కాంతాయ కల్యాణగుణైక ధామ్యేన వమ్య
నాథ ప్రతిమ ప్రభాయ అభిల కాంక్షాయ శ్రీ ప్రాణనాథాయ నారాయ
ణాయ నమః కరోమి.

తాత్పర్యము :—శ్రీమన్నారాయణుడు సుందరుడు, మంగళ
కరమైన గుణముల కాశ్రయుడు, క్రొత్తగ నుదయించు సూర్యువగు
సమానమైన కాంతిగలవాడు, సమస్తజగత్తునకు కారణుడు,
లక్ష్మీకి భర్త, వాయుదేవునకు ఒడయుడు, అట్టి శ్రీ మహావిష్ణునకు
నేను సమస్కారము చేయుచున్నాను.

ఈ పద్యమునుండి శ్రీ వేదవ్యాసులను ముత్యము శ్రీ కృష్ణుని
సమస్కరించుచున్నారు.

శ్లో. అనాకులం గోకుల ముల్లలాస

యత్పాలితం విత్యమనా విలాత్క।

తస్మై నమోనీరద నీలధానే

కృష్ణాయ కృష్ణాయ రమణప్రియాయ ॥

2

అన్వయము:—యత్సాలిగం నిత్యం గోకులం అనాకులం అనావిలాసో ఉల్లలాస. నిరదనిలభాసే కృష్ణాయ రమణప్రియాయ తస్మై కృష్ణాయ నమః.

తాత్పర్యము:—వేదవ్యాసులు ఎవరిచేతను చేయబడని అనాదియైన వేదమును కాపాడిరి. అందువలన నది వ్యత్యాసము కాక నిర్గుప్త మైయున్నది. శ్రీకృష్ణుడు సంపదగోకులమందున్న గోవులను ప్రతిదినము కాపాడెను. అందువలన ఆ గోవులు కష్టములేక శుద్ధ మనస్సుచే నిలిచియుండినవి. అట్టి నీలమేఘమునంటి నీలవర్షమును, బ్రాహ్మణి సత్సలైన పాండవులకు హితము చేయువాడగు వేదవ్యాసులకును, శ్రీకృష్ణునకును నమస్కారము చేయుదును.

ఇప్పుడు శ్రీ మదాచార్యుల కీర్తిని వర్ణించుటచే తమకు నిర్మల జ్ఞానము కలుగవలెనని ప్రార్థించుకొనుచున్నారు.

శ్లో. అపిత్రితోక్త్యా బహిరుల్లసంతీ

తమోహరంతీ ముహురంతరంతః ।

దిశ్యాద్దృశం నో విశదాం జయంతీ

మధ్వస్య కీర్తిర్దిననాథ దీప్తిమ్ ॥

3

అన్వయము:—మధ్వస్య త్రిలోక్త్యాః బహిః అపి ఉల్లసంతీ ముహూః అంతరం తమోహరంతీ దిననాథ దీప్తిం జయంతీచ కీర్తిః సః విశదాం దృశం దిశ్యాత్.

తా:—శ్రీ మధ్వాచార్యులకీర్తియు స్వర్గ, మర్త్య, పాతాళ ములను మూడులోకముల వెలుపలను ప్రకాశించును. మనస్సునం దున్న అజ్ఞానమను చీకటిని నివారించును. కావుననే ముక్తలోకముల లోపల మాత్రము ప్రకాశించునట్టియు వెలుపలి చీకటిని పరిహా

రించునట్టి సూర్యుని స్వకాశముకంటె మేల్పెనది. ఇట్టికీర్తి మాకు శుద్ధమైనకీర్తి నిచ్చుగాక.

ఇప్పుడు పండితాచార్యులు తమ తండ్రి త్రివిక్రమ పండితాచార్యులను నమస్కరించుచున్నారు:—

శ్లో. తమోను దానంద మవాసలోక

స్తత్వప్రదీపాకృతి గోగజేన ।

యదాస్య శీతాంతు భువా గురూం స్థాన్

త్రివిక్రమార్యాన్ ప్రణమామి వర్యాన్ ॥

4

అన్వ:—లోకః తమోనుదా యదాస్య శీతాంతుభువా తత్త్వ ప్రదీపాకృతి గోగజేన అనందం అవాప. వర్యాన్ గురూన్ తాన్ త్రివిక్రమార్యాన్ ప్రణమామి.

తా:—ప్రపంచపుజనులు చీకటిని నివారించి దీపమట్లు పదార్థములను చూపించు చంద్రునికాంతల సమూహముచే అనందమును పొందెదరు. అజేవిధముగ అజ్ఞానమును తొలగించునట్టి మా తండ్రి గారైన త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు రచించియున్న శ్రీ మదాచార్యుల భావ్యపు వ్యాఖ్యానమైన తత్త్వప్రదీపము గ్రంథముచే సంతోషమును పొందియున్నారు. అట్టిశ్రేష్ఠులైన మా తండ్రిగారిని నమస్కరింతును.

ఇప్పుడు తాముచేయునట్టి కార్యమును తెలుపుచున్నారు.

శ్లో. ముకుందభ క్త్యై గురుభ క్తిజాయై

సతాంప్రసత్త్యైచ నిరంతరాయై ।

గరీయసీం విశ్వగురో ర్విశుద్ధాం

వజ్జ్యేమి వాయోరవతార లీలామ్ ॥

5

తా:—గురువులయందున్న భక్తిమూలకముగ శ్రీహరి భక్తిని పొంద నభిలషింతును. ఆటంకములేని సజనుల అనుగ్రహ

లాభమును గోరదను. కావున నమస్త ముక్తియొక్కనులకు
జ్ఞానము నుపదేశముచేయునట్టి శ్రీ వాయుదేవుల శ్రీమము శుభము
వైన హనుమరాది మాను అవతారముల చరిత్రమును ఈ గ్రంథము
వందు వర్ణింతును.

శ్లో. తామంత్రవర్తె దనువర్తసియం

శర్వేంద్ర పూర్వైరసి పద్మరామే.

సంక్షిప్తవాక్యే మయి మంద బుధౌ

సంతా గుణాధ్యాః కరుణాంక్రియానుః ॥

6

అన్యః—శర్వేంద్ర పూర్వైః అసి మంత్రవిగ్నేః అనువర్త
సియం తాం పద్మరామే మంచబుద్ధౌ సంక్షిప్తవాక్యే మయి
గుణాధ్యాః సంతాః కరుణాం క్రియానుః.

తా. — శ్రీ ముఖ్యప్రాణదేవుల అవతారముల చరిత్రను
రుద్రుడు, ఇంద్రుడు మొదలగు దేవతలు బలితాధి పేదమంత్రములచే
వర్ణింతురు. నేను అల్పబుద్ధిని అందుచే అధికముగా వర్ణించుటకు
సమర్థుడనుకాను. అయినను దానిని వర్ణించుటకు ఇష్టపడుచున్నాను.
అందువలన గుణగ్రాహులైన సాధుశిష్యులు స్వల్పముగ వర్ణించు
వాయందు కోపపడక అనుగ్రహించవలెను.

శ్లో. ఉచ్చావచాః యేన సమస్త చేషాః

కింత్రచిత్రం చరితం నివేద్యం.

కింతు త్రమక్లోక శిఖామణీనాం

మనోవిశుద్ధ్యైః చరితానువాదం ॥

7

అన్యః—యేన ఉచ్చావచాః సమస్త చేషాః (స్వ్యా) రిత్ర
కించరితం చిత్రం నివేద్యం? కింతు ఉత్తమక్లోక శిఖామణీనాం
చరితానువాదః మనోవిశుద్ధ్యైః (భవతి)

తా. — శ్రీ ముఖ్య ప్రాణదేవులవాడు నమస్త ప్రాణులకు
నియామకులగుట అనేక విధములైన శార్యములకు నేయకులగుట.
చానియందు ఏ చరిత్రను అశ్వత్థామకు మనదిని వర్ణింతుడు. అందుచే
పుణ్యకరమైన శ్రీ భామర్చనచరిత్రమును శ్రీమద్భక్త శ్రీ ముఖ్య
ప్రాణదేవుల నీతిగత పవిత్ర చరిత్రను వర్ణించుటకు మనస్సు శుభము
కాగలదు.

శ్లో. మాతాశ్చర్యం ప్ర పృథితాశ్చర్యైః

రమాత్మదృష్టేః ప కుతూహలస్య.

పూర్వాచర్యైర మథావరం వా

జిమ్మంతుమే పాంత ముహూర్తహంతః ॥

8

అన్యః—మహాంతః ర దృష్టితాశ్చర్యైః మాతాశ్చర్యః
అమాత్మదృష్టేః ప కుతూహలస్య ఏ పూర్వాచర్యైర అథ అవరం
వా హంత ముహూర్త ముహూర్తం.

తా. — నే నిపుడు వాయుదేవుల చరిత్రను ఒక చోట తేర్చి
వర్ణించుటకు గోరుచున్నాను; నాకు నరగా విమర్శించునట్టి బుద్ధి
లేదు. కాని వెంటనే వర్ణించుటకు గురూహలము గలవాడనై
యున్నాను. సూక్ష్మబుద్ధి లేకున్నను కుతూహలముచే రత్నమాలి
కను రచించు కంకులవానివలె నేను చరిత్రను వర్ణించునపుడు మొదట
వర్ణింపదగిన వానిని తరువాతను తరువాత వర్ణింపదగిన వానిని
మొదటను వర్ణించి వ్యత్యాసము చేయవచ్చును. ఇట్టి రత్నము
శుభములు కరుణించి సహించుదుగాక.

శ్లో. శ్రీవల్లభాక్షాం స సురేంద్రయాద్వాం

సంధావ్య సంధావ్యతమాం త్రిలోక్యామ్.

ప్రాజ్ఞేశ్వరః ప్రాణి గణప్రజేతా

గురుస్సతాం కేసరిణోగృహేభూత్ ॥

9

మన శ్రీ హరి దేవుల అవతారికలను దెప్పగలవని చెప్పియున్నారు. ఆ అవతారికలందు హనుమంత దేవుల అవతారము మువ్వదగుటచే విభుడు ఆ హనుమంత దేవుల రీలను దెప్పటకు ప్రారంభించుచున్నారు.

అన్వ:—ప్రాణేంద్రప్రణేతా సతాం గురుః ప్రాణేశ్వరః సను శేంద్రయాచార్ణం త్రిలోకాంతం సంభావ్యతేమాం శ్రీవల్లభాక్షం సంభావ్యతేసరిణః గృహే అభూత్.

తా:—ముఖ్య ప్రాణదేవులు శకలప్రాణులకు ప్రేతకులుమా సజ్జనులకు జ్ఞానోపదేశకులుమా అయియున్నారు. వారిని దేవతలు అవతరించవలెనని ప్రార్థించిరి. అదేవిధముగ శ్రీ హరియు అజ్ఞ చేసిను. మూడు లోకములందును సన్మానించుటకు యోగ్యమైన ఆ శ్రీ నారాయణదేవుని అనతిని ఒప్పి వారు కేసరియను కవియుక్క భార్యమైన అంజనాదేవియందు జన్మించిరి.

విశేష విషయము:—పూర్వముక గజము భరద్వాజుడు మొదలగు మునుల శీర్షములను చెడుపుచుండెను. దానిని కేసరియను కవి చంపెను. దానివలన సంతోషపడి మునులు అతనికి హనుమంతుడను పుత్రుని ప్రసాదించిరి. వీరు ముఖ్యప్రాణదేవుల స్వర్ణమాత్రముచే అంజనాదేవియందు పుట్టినవారు.

శ్లో. యే యే గుణా నామ జగత్ప్రసిద్ధా
యంతేషు తేషు స్మ నిదర్శయంతి.
పాణి నృహాభగవత ప్రబర్హం :
శ్రీమంతమేనం హనుమంత మాహుః ॥ 10

అన్వ:—యే యే గుణాః నామ జగత్ప్రసిద్ధాః, తేషు యం నిదర్శయంతి స్మ. పాణి మహాభగవత ప్రబర్హం శ్రీమంతం ఏనం హనుమంతం ఆహుః.

తా:—ప్రపంచమునందు ఏ యే గుణములు ప్రసిద్ధముగ నున్నవో; ఏ కేసరిపుత్రుని ఆ యే గుణములు గలవాడని దృష్టాంతముగా గనుపింప జేయుచుండెనో అట్టి భగవద్భక్తులు. ఈ కేములును శాంతిగలవారునైన ఆ కేసరి పుత్రుని హనుమంత దేవుని దెప్పవారు.

శ్లో. కర్మాటి కుర్వన్ పరమాద్భుతాని
సభాసు దైవీమ సభాతితాని.
సుగ్రీవ మిత్రం న జగత్పిత్రం
రమావతిం రామ తమం దదర్శ ॥ 11

అన్వ:—పరమాద్భుతాని దైవీమ సభాసు సభాతితాని కర్మాటి కుర్వన్ సుగ్రీవ మిత్రం న జగత్పిత్రం రామ తమం రమావతిం దదర్శ.

తా:—హనుమంత దేవుల కార్యము అగ్ర్యంతాశ్చర్యకరము. దేవతల సభలయందు పాగడబడినది. అట్టి కార్యములను చేయుచున్న ఆ హనుమంత దేవులు వారి తమ్ముడైన సుగ్రీవుని స్నేహితులైరి. వారు జగత్తునందు పరిశుద్ధుడైన దశరథపుత్రుడైన రామచంద్రుడైన యవతరించుచున్న శ్రీమన్నారాయణుని ఋష్యమాక పర్యవేషమునందు చూచిరి.

శ్లో. పాదారవింద ప్రణతోహరీంద్ర
స్తదా మహాభక్తి భరాభినున్నః.
అగ్రాహి పద్మోదర సుందరాభ్యాం
దోర్భ్యాం పురాణేన స పూరుషేణ ॥ 12

అన్వ:—తదా మహాభక్తి భరాభినున్నః పాదారవింద ప్రణతః స హరీంద్ర పురాణేన పూరుషేణ పద్మోదర సుందరాభ్యాం అగ్రాహి.

తా :—ఆ హనుమంతదేవులు ఆ రామునిచూచి అత్యంత భక్తియను భారముచే వంగి పద్మమువలెనున్న అతని కానికి సమ స్కారముచేసిరి. అప్పుడు అనాది పురుషుడైన శ్రీరాముడు తామర పూవులోపలి భాగమువలె రమ్యమైన తనచేతులచే భారమైన వస్తువును మోయుటచే వంగినమనుష్యుని యెత్తునట్లు ఆ హనుమంత దేవులను పైకెత్తిరి.

శ్లో. అదార్య సాలావలి దారణేన

వ్యాపాదితేంద్ర ప్రభవేన కేన ।

ప్రాద్యోతనిప్రీతికృతా నికామం

మధుద్విషానంది దిశేన వీరః ॥

13

అన్య :—అదార్య సాలావలిదారణేన వ్యాపాదితేంద్ర ప్రభ వేన నికామం ప్రాద్యోతనిప్రీతికృతా మధుద్విషా కేనవీరః సః సంది దిశే.

తా :—శ్రీరామచంద్రుడు బలవిషయమునందు సుగ్రీవునకు నమ్మకము కల్పించుటకు సప్తతాళములను చెట్లను విరిచెను. అనంతరము వాలిని చంపి ఆ సుగ్రీవునకు సంతోషమును కలిగించెను. మధుదైత్యుని చంపిన అట్టి శ్రీరాముడు నీతను వెదకుటకై హనుమంత దేవులను పంపించెను.

శ్లో. కర్ణాంతమానీయ గుణగ్రహీతా

రామేణ ముక్తో రణకోవిదేన ।

స్ఫురన్నసౌ వైరి ధయంకరోఽభూ

త్సత్పక్షపాతీ ప్రదరో యథాగ్ర్యః ॥

14

అన్య :—గుణగ్రహీతా రణకోవిదేన రామేణ కర్ణాంతం అనీయముక్తః స్ఫురన్ సత్పక్షపాతీ అసౌ ఆగ్ర్యః ప్రదరః యథావైరి ధయంకరః ఆభూత్.

తా :—యద్ధమునందు చతురుడైన రాముడు వేగమును మోద్దింప దారమును చెవివలకులాగి బాణమును వదలును. గ్రద్ద తెక్కలచే వేగముగ పోవునట్టి క్రేష్ణమైన ఆ బాణము వెలుగుచు శత్రువులకు భయమును కలిగించగలదు. అట్లే హనుమంతదేవుల గుణములను తెలిసిన ఆ రాముడు వారిని శత్రులకడకు పిలిచెను. గుట్టుగా నీతకు చెప్పదగినమౌటనుచెప్పి ముద్రికా ఉంగురము నిచ్చి పంపెను. సజ్జనులందు ప్రీతిగలవాని విరాజిల్లుచు శత్రువైన రావణుని కడకుపోయి వానికి భయమును కలిగించిరి. అంటే హనుమంతుల వారు రామునకు బాణమువలె గుహాయముగా నుండిరి.

శ్లో. గోభిస్సమానందిత రూపవీరః

స్వవహ్ని నిర్దగ్ధ ఫలాశిరాశిః ।

అహో హనుమన్నవవారి దోఽసౌ

తీర్ణాంబుధిర్విష్ణుపదే ననామ ॥

15

అన్య :—గోభిః సమానందితరూప వీరః స్వవహ్ని నిర్దగ్ధ ఫలాశిరాశిః అసౌ హనుమన్నవ వారిదః తీర్ణాంబుధిః విష్ణుపదే ననామ అహో.

తా :—నీటితో నిండిన మేఘము నీటినికురికి పోలములందుడు సస్యములను సంతోషమందించును. తనయందున్న విగ్నవృత్తుయొక్క నివృత్తిచే చెట్ల సమూహమును కాల్చును. గాలివేగముచే సముద్ర మును దాటి ఆకాశమునందు అడగిపోవును. అట్లే హనుమంతదేవుల మూలచే ప్రతిమారూపముననున్న నీతను సంతోషింపజేసిరి. తన వాలమునందలి అగ్నిచే లంకాపట్టణమును కాల్చునట్టి మూలముగా రాక్షసులను కాల్చిరి. మరల సముద్రమునుదాటి శ్రీరామచంద్రుని పాదములపైఁ బడిరి. వీరికార్యము ఆశ్చర్యకరమైనది.

శ్లో. అపక్షపాతీ పురుష త్రిలోక్య

మథోగభోక్తా పతగాధిరాజమ్ ।

విశ్వంధరం బిభ్రదసౌ జిగాయ

త్వరా పరాక్రాంతిషు చిత్రమేతత్ ॥

16

అన్య:—అపక్షసాతీ పురుష: అభోగభోక్తా విశ్వభారం బిభ్రత్ అసౌ త్వరాపరాక్రాంతిషు పరగాధిరాజం జిగాయ. ఏతత్ త్రిలోక్య చిత్రం.

తా:—గరుడుడు తెక్కలచే నెగురువాడు. సర్పములను తినును. శ్రీమన్నారాయణుని మోచుకొనిపోవుచు. వేగము పరాక్రమములందు ప్రసిద్ధుడు. శ్రీ హనుమంతదేవులు పక్షసాతములైన పురుషులు. సైన్యకబ్రహ్మచారి యగుటచే విషయ సుఖములను త్యజించినవారు. వీరు గరుసుధివలె లేచున్నను శ్రీరామచంద్రుని మోచుకొనిపోవుచు వేగము మతియు పరాక్రమములందు ఆ గరుడుని జయించినారనుట మూడు లోకములందును ఆశ్చర్యమును కలిగించును.

శ్లో. నిబధ్యనేతుం రఘువంశకేతు

భూభంగ సంభ్రాంత పయోధిమద్యే ।

ముష్టిప్రహారం దశకాయసీతా

సంతర్జనా గ్రోత్యైతరమేషకోఽదాత్ ॥

17

అన్య:—ఏషక: రఘువంశకేతు భూభంగసంభ్రాంతపయోధి మధ్యే నేతుం నిబధ్య దశకాయసీతా సంతర్జనాగ్రోత్యైతరం ముష్టి ప్రహారం అదాత్.

తా:—శ్రీరాముడు కోపముతో బామముడివెట్టి దారి కడ్డమైన సముద్రమును చూడెను. దానివలన బెదరిన సముద్రము దారివదలెను. శ్రీ హనుమంతదేవులు అట్టి దక్షిణసముద్రపు మధ్య నేతువునుకట్టి దానిమూలమున లంకకుఁబోయిరి. అందు జానకిని పట్టియైయుండకున్నచో నిన్ను చంపెదనని బెదరించుచున్న దశకంతుని తొమ్ముపై ముష్టిచే గుచ్చిరి.

శ్లో. జాజ్వల్యమానోజ్వల రాఘవాగ్నౌ

చక్రే స సుగ్రీవ సుయాయజాతే ।

అధ్వర్యవం యుద్ధమథేప్రతి ప్ర

ప్థాతా సుమిత్రా తనయేన సాకమ్ ॥

18

అన్య:—స: జాజ్వల్యమానోజ్వల రాఘవాగ్నౌ సుగ్రీవ సుయాయజాకే యుద్ధమథే ప్రతిప్రథాతా సుమిత్రా తనయేన సాకం అధ్వర్యవం చక్రే.

తా:—రావణునియందు కుపితుడైనరాముడు మందుచున్న అగ్నివలె నుండెను. సుగ్రీవుడు యోగముచేయు యజమానివలె నుండెను. లక్ష్మణుడు యుద్ధమను యజ్ఞమునందు ప్రతిప్రథాతృవను ఋషిజాడయ్యెను. ఆ హనుమంతదేవులు ఆ యజ్ఞమునందు అధ్వర్యవను పురోహితుని కార్యమునుచేసిరి. వారిట్లు రావణుని చంపుటకై సహాయకులైరి.

శ్లో. రామార్చనేయో నయత:ప్రసూనం

ద్వాభ్యాంకరాభ్యామభవత్ ప్రయత్న: ।

ఏకేనదోష్టా నయతో గిరీంద్రం

సంజీవనాద్యాశ్రయమస్య నాభూత్ ॥

19

అన్య:—రామార్చనే ద్వాభ్యాం కరాభ్యాం ప్రసూనం నయత:ప్రయత్న: అభవత్. ఏకేనదోష్టా సంజీవనాద్యాశ్రయం గిరీంద్రం నయత: అన్య స అభూత్.

తా:—ఇంద్రజిత్తు బాణముచే మూర్ఛగొనిన కపులే మొదలైనవారలకు జ్ఞానము కలిగించుటకు ఆ హనుమంతదేవులు సంజీవనమే మొదలైన బౌషధములు నిండియున్న గంధమాదన పర్వతమును పెరికి లంకలోని యుద్ధభూమికిఁ దెచ్చిరి. అయితే వారు శ్రీరాముని పూజకు పూలను లేచువపుడు ఎంత ప్రయాసమయ్యెనో

అపు డంతప్రయోగము కాదేను. అంటే అతిబలశాలులైనవారికి వర్తకము నెత్తునది పులనెత్తునట్లై యుండినది.

శ్లో. సదాశి తారం వరమంపుమాంసం
సమన్వయాపీన్నరదేవ పుత్రాః ।
వహ్నిప్రవేశాదిగతాత్మ శుద్ధ్యా
విరాజితం కాంచనమాలయేవ ॥

20

అన్వ :—ఈ దాశి తారం వహ్నిప్రవేశాదిగతాత్మ శుద్ధ్యా వరదేవపుత్రా కాంచనమాలయా ఇవ విరాజితం వరమం పుమాంసం సమన్వయాపీత్.

తా :—శ్రీరామచంద్రుడు రావణాది శత్రువులను చంపెను. అనంతరము జనుల మెప్పుకొను నీతను అగ్నిప్రవేశము గావించెను. అమ శుద్ధురాలని అందఱు తెలిసికొనవలసిన అగ్నియందు కామటచే కాంచిని బొందియున్న బంగారుమాలవలెనున్న ఆ నీతతోనుండి అయోధ్యకు మరలెను. అపుడు హనుమంత దేవులు అతనిని వెంట డించి వెళ్ళిరి.

శ్లో. శ్యామం స్మితాన్యం పృథుదీర్ఘహస్తం
సరోజనేత్రం గజరాజయాత్రమ్ ।
వపుర్జగన్యంగళమేష దృగ్భ్యాం
చిరాదయోధ్యాధిపతేః సిషేవే ॥

21

అన్వ :—నమః శ్యామం స్మితాన్యం పృథుదీర్ఘహస్తం సరోజనేత్రం గజరాజయాత్రం బగన్యంగలం అయోధ్యాధిపతేః వపుః దృగ్భ్యాం చిరాత్ సిషేవే.

తా :—శ్రీరాముని శరీరము కృష్ణవర్ణముగనుండినది. చిరువపుతోడి ముఖముగలదై దృఢముగా చేతులుగలదిగా నుండినది. గజములమువంటి కన్నులుగలదిగా చిరావరముట్లు నడకగలదిగా నుండి

నది. బగన్మొనకు శుభము గలిగించునట్టి అయోధ్యా వాక్యశాసముని అట్టి శరీరమును ఈ హనుమంత దేవులు రావణమును సంహరింప యుండిరి.

శ్లో. రాత్యాదిషేకేతవసిరేత్రపీతా
ప్రేష్టాయనస్తాం దివతాం దిశేతి ।
రామస్యవాద్యా మణిమంజుమాలా
వ్యాజేన దీర్ఘం రిరుహం బంధం ॥

22

అన్వ :—రాత్యాదిషేకే అవశిషేషః ఇత్యాది ప్రేష్టాయన తాం దిశ ఇతి రామస్య వాద్యా నీతా మణిమంజుమాలా వ్యాజే అత్ర దీర్ఘం రిరుహం బంధం.

తా :—పట్టాభిషేకము ముగిసిన వెంటనే శ్రీరాముని నీతకు నీవు పట్టుకొనియున్న రత్నమాలను మణులను కేవలముగా యందు మిక్కిలి ప్రయత్నమునవారికి నిచ్చునను. అపుడు నీనీతి తమ్ము అనేకవిధముల కేవలించి ఉపకారముచేసిన హనుమంత దేవులకు కాని నిచ్చి వారియందు మిక్కిలి అనుగ్రహముచేసెను.

శ్లో. హృదోరు సౌహార్ద భృతాచిమౌలి
న్యస్తేన హస్తేన దయాల్సవృష్ట్యా ।
సేవాప్రసన్నోఽమృతకల్ప వాదా
దిదేశదేవః స హతోగమస్త్యై ॥

23

అన్వ :—ఉరుహృదోరు సౌహార్ద భృతాచిమౌలిస్తేన హస్తేన దయాల్సవృష్ట్యా అమృతకల్పవాదా సేవాప్రసన్నః దేవః అస్త్యై సహ భోగం దిదేశ.

తా :—శ్రీరాముడు ఈ హనుమంత దేవుల అమాభిషేక సంతోషపడయ్యెను. అతనిమనస్సు స్నేహముచే నిండెను. వృష్టియు దయాపూర్ణమైనది. అందుచే అమృతముట్లు ముఖించే వారిని

పోగడను. తలమీద చేయిబెట్టి వారికి తనియూపములతో నహా సుఖమును అనుభవించు సత్యలోకపు ఆధిపత్యము నొనగెను.

శ్లో. ప్రేక్షో నరామస్య బహువ తస్మా
న్న రామరాజ్యే లనుభవం కించిత్.

తత్పాదసేవారతిరేషనై చ్చ
త్రథాపి భోగా న్న సు సా విరక్తిః॥ 24

అన్యః—రామస్య తస్మాత్ ప్రేక్షః స బహువ. రామ రాజ్యే కించిత్ చ అనుభవం స. తథా అపి తత్పాదసేవా రతిః ఏవః భోగాన్ స విచ్ఛత్. సావిరక్తిః సను.

తా:—శ్రీరామునకు ఆ హనుమంత దేవులకంటె మిక్కిలి ప్రీయమైన భక్తులు లేకుండిరి. ఆ రామరాజ్యమునందు దుర్లభమైనది ఏదియు లేకుండెను. ఐనను హనుమంత దేవులు రాముని పాదసేవ యందు ఆసక్తులై యితరసుఖానుభవములను కోర లేదు. సుఖసాధన వస్తువులు సన్నిహితమైయుండినను వానిని ఆశపడకుండినది నిజమైన వైరాగ్యమే కదా!

శ్లో. నమో నమో నాథ నమో నమస్తే
నమో నమో రామ నమోనమస్తే.

పునఃపునస్తే చరణారవిందం
నమామి నాథేతి నమన్ సరేమే॥ 25

అన్యః—సః నాథ! తే నమః నమః నమః. రామ! తే నమః నమః నమః నాథ! తే చరణారవిందం పునః పునః నమామి ఇతి నమన్ సరేమే.

తా:—ఆ హనుమంత దేవులు స్వామి! నీకు అనేక నమస్కారములు. శ్రీరామచంద్రా! నీకు అనేక నమస్కారములు. స్వామీ! నీ పాదకమలమును మరల మరల నమస్కరింతును. ఈరీతి చెప్పుచు నమస్కరించుచు వినోదపడిరి.

శ్లో. కిం వర్ణయామః వ మం ప్రసాదం
ప్రీతాపతే స్తత్ర హరిప్రబుధే.

ముంచన్య హిం నిత్యవిషేషణార్థం
స్వాత్మా న మేవైష దదౌ యవన్త్రి॥ 26

అన్యః—యత్ ఏవః మహిం ముంచన్, నిత్యవిషేషణార్థం. అన్యై స్వాత్మానం ఏవ దదౌ. హరిప్రబుధే రత్ర సీతా పతే ధంమం ప్రసాదం కిం వర్ణయామః.

తా:—శ్రీరామచంద్రుడు తన అవతారమును ముంచి నైకుంఠమునకు వెడల నుద్యుక్తుడాయెను. అప్పుడు ఈ హనుమంత దేవులకు ఎవ్వడును సేవించుటలో ఆకు తన మామమునే యిచ్చెను. అందుచే శ్రీరాముడు ఈ కవిశ్రేష్ఠులైన హనుమంత దేవులందు ఎంత అనుగ్రహము చేసియున్నాడని చెప్పటకు సాధ్యములేదు.

శ్లో. స్వానందహేతో భజతాం జనానాం
మగ్నస్సదా రామకథానుధాయాం.

అసావిదాసిం చ నిషేవమాణో
రామం పతిం కింపురుషే కిలాస్తే॥ 27

అన్యః—అసౌ ఇదాసిం చ భజతాం జనానాం స్వానంద హేతో రామకథానుధాయాం సదా మగ్నః పతిం రామం నిషేవ మాణః కింపురుషే ఆస్తే కిల.

తా:—ఈ హనుమంత దేవులు ఇప్పుడును కింపురుషును ఖండమునందు; సేవించు భక్తజనులకు మోక్షసుఖము నొనగెను రామచరిత్రయను అమృతమును ఎల్లప్పుడు వాస్వాదించుచు ఆ శ్రీరామచంద్రస్వామిని సేవించుచున్నారు.

ఇప్పుడు శ్రీ ముఖ్యప్రాణ దేవుల రెండవ అవతారమైన భీమ దేవుల చరిత్రమును చెప్పటకు ఆరంభించుచున్నారు.

శ్లో. తస్యైవ వాయోరవతారమేనం
సంతోద్వితీయం ప్రవదంతీభీమం ।
స్మృతైవ యం ప్రతిపత్తానిలేన
నరేంద్రకాంతా సుఖవేత్తరకుంతీ ॥

28

అన్య:—శ్రీమతా అనిలేన స్మృత్యుత్తరవ నరేంద్రకాంతా
కుంతీయం అత్ర సుఖవే. సంత: ఏనం భీమం తస్యైవ వాయో
ద్వితీయం అవతారం ప్రవదంతి.

తా:—వాయుదేవుల పీడిత పాండురాజ భార్యయైన కుంతిని
తాటి. అందువలన ఆమె పెంటనే భీమసేన దేవులను ప్రసవించెను.
అశ్వత్థాది వేదమంత్రముల అర్థము నెఱిగిన కజ్జములు ఈ భీమసేన
దేవులను వాయుదేవుల రెండవ అవతారమని చెప్పుదురు.

శ్లో. ఇంద్రాయుధం హింద్ర కరాభినున్నం
చిచ్ఛేదపక్షాన్ షితిధారిణాంప్రాక్ ।
విభేద భూభృద్వపురంగసంగ
చిత్రం వ వనో జననీ కరాగ్రాత్ ॥

29

అన్య:—ప్రాక్ ఇంద్రకరాభినున్నం ఇంద్రాయుధం షితి
ధారిణాం పక్షాన్ చిచ్ఛేద హి. స: జననీ కరాగ్రాత్ వన్న: అంగ
సంగాత్ భూభృద్వపు: చిశేద. చిత్రమ్.

తా:—పెనుక పర్వతములకు తెక్కలుండెను. అందువలన
నది యెగిరి గ్రామ నగరములపైబడి అందలి అన్ని జంతువులను
హింసచేయుచుండెను. దీనినిచూచి ఇంద్రుడు తన వజ్రాయుధముచే
బలముగఁగొట్టి వానితెక్కలను త్రుంచెను. ఆ భీమసేన దేవులు
శిశువుగనున్నపుడు ఎత్తుకొనియున్న కుంతియొక్క చేతినుండి క్రిత
పడిరి. అప్పుడు వారిదేహపు సంబంధముచే వారు నివసించుచున్న
శతశృంగ పర్వతము చీలిపోయెను. ఇది ఆశ్చర్యము. అవగా

ఇంద్రుడు బుద్ధిపూర్వకముగా బలముగా ప్రయోగించిన వజ్రాయుధ
ముచే పర్వతముల తెక్కలుమాత్రము తునిగిపోయెను. ఆ భీమసేన
దేవులు ఆ శిశువు క్రిందపడినమాత్రముచేతనే పర్వతమే ముక్క
లయ్యెను. ఇందుచే వారిశక్తియు అద్భుతమైనదని తెలియవలెను.

శ్లో. పురేమరా నలసాన్విహా
న్మిరీక్ష్య సర్వానపి మందలీలా ।
తైశోరలీలాం హతసింహ సంఘాన్
వనేప్రవృత్తాం స్మరతిస్య సూత్రా: ॥

30

అన్య:—పురే మందలీలా: అపి విహారాత్ అలసాన్ పర్వాన్
కుమారాన్ నిరీక్ష్య వనేప్రవృత్తాం హతసింహసంఘాన్ తైశోర
లీలాం సూత్రా: స్మరతి స్మ.

తా:—ఈ భీమసేన దేవులు హస్తినాపట్టణమునందు దుర్యో
ధనాదులతో సామాన్యముగ నాడుకొనుచుండిరి. అయినను ఆ
దుర్యోధనుడు మొదలైన రాజసూయలు దానిచేతనే ఆయాస
పడుచుండిరి. దానినిచూచి ఈ భీమసేన దేవులు వెనుక తాము
శతశృంగపర్వతపు అడవియందు సింహముతో ఆడుకొనుచుండిన
దానిని జ్ఞాపకముచేసికొని అట్టి ఆటలాడుటకై ఉత్సుకులైరి.

శ్లో. భుక్తం చ జీర్ణం పరిపంథితత్తం
విషం విషడ్డో విషభృద్గణోఽత: ।
ప్రమాద కోటే సహిహేలయాగా
న్నేదం జగజ్జీవనదే లత్రచిత్రం ॥

31

అన్య:—పరిపంథితత్తం విషం భుక్తంచ జీర్ణం. అత: విషభృ
ద్గణ: విషడ్డా: స: ప్రమాదకోటే సహిహేలయా అగాత్ హి. జగజ్జీవనదే
అత్ర చిత్రమ్ న.

తా. దుర్యోధనాదులు ఈ భీమసేన దేవులను చంపుటకై
వంటలవారి మూలకమైన విషమిశ్రితమైన భక్ష్యములను వారి కొడు

గిరి. వారు దానిని తిని జీవించుకొనిరి. పడుకొనియుండినవారిని కరిచుట శత్రువులు పరిభ్రమముగా ప్రయోగించిన పాములను వారు పొధి సహితముగా పొడిచేసిరి. శత్రువులు వారిని ప్రమాణిగియింపఁ జేసెను మరుగునకు త్రోసిరి. వారు దానినుండి ఆహారములేకయే పైకి వచ్చిరి. ఇది ప్రపంచముందలి జంతువులకు జీవనమొనఁగు ముఖ్య ప్రాణదేవుల విషయమునందు ఆశ్చర్యము కాదు.

శ్లో. దగ్ధాపురం యోగ బలాత్ స నిర్భయన్
రక్షానివ స్వాన్ సహజాన్ దధానః |
అరాధితేన జగత్పు పూజ్యో
యోగీవ నారాయణ మాససాద ||

32

అన్యః—యోగబలాత్ పురం దగ్ధా నిర్భయన్ స్వాన్ సహజాన్ దధాన్ ఇవ దధానః అరాధితేన జగత్పు పూజ్యః సః యోగీ ఇవ నారాయణం ఆససాద.

తా. ఉపాయముగల గూఢచారి తన యుపాయపు సామర్థ్యముచే శత్రువట్టామును కాల్చి యచటినుండి వెళ్లును. అదృష్టబలముచే శత్రువులబాధ లేక ప్రపంచమునందు పూజ్యుడై తన స్వామి చేరును. యోగాభ్యాసము చేసిన యోగియు ధ్యానశక్తిచే తన శరీరమును కాల్చి వెల్లి పుణ్యవిశేషముచే శరీరవిచ్ఛేదనములేక ప్రపంచపూజ్యుడై బింబరూపియైన నారాయణుని చేరును. అట్లే ఈ భీమసేనదేవులు ఉపాయపుబలముచే దుర్యోధనుఁడు తమ్ము చంపుటకు సిద్ధింప రాజమండిరమును కాల్చిరి. అచటినుండి సహోదరులను మోచుకొనివెళ్లి హిడింబ రాక్షసుని చంపి ప్రపంచము పండు పూజ్యులైరి. మఱియు హిడింబిని పెండ్లియాడుటకై యొప్పించుటకై యచటికివచ్చిన వేదవ్యాసులకడకు వెసలిరి.

శ్లో. సమర్థ్య కృత్వాని కృతీకృతాని
వ్యాసాయభూషేషు సుకృతాని తాపతే |
శరీర్య మాదాని చ తస్య పూజాం
సంకల్పయా మాన స కర్త బుద్ధిః ||

33

అన్యః—కృతీ కృత బుద్ధిః సః సుకృతాని కృత్వాని కృతాని భూషేషు వ్యాసాయ తాపతే సమర్థ్య కృత్వా మాదాని చ తస్య పూజాం సంకల్పయా మాన.

తా. కుశిలుగును, భగవద్విషయమున బుద్ధిగలవారునునైన యీ భీమసేనదేవులు తాము చేసిన హిడింబుని సంహారము మొదలగు కార్యములను గుణపూర్ణులైన వ్యాసులకు సమర్పించిరి. మును తాము చేయు బకాసురనిధి మొదలైన కార్యములు ఆ వ్యాసుల పూజయనియే భావించిరి.

శ్లో. విష్ణోః పదశ్రీ దృక సన్నిరాసీ
క్షిప్తాన్య పక్షి ప్రకరః సుపక్షః |
ససోపిరో ఒథాదిత రాజహంసః
సరాజహంసీ మివ రాజకన్యామ్ ||

34

అన్యః—అథ విష్ణోః పదశ్రీత్ బకసన్నిరాసీ క్షిప్తాన్యపక్షి ప్రకరః సుపక్షః ససోపిరో సః రాజహంసః రాజహంసీ ఇవ రాజకన్యాం ఆదిత.

తా. హంసము ఆరాజమునందు ఎరును. కొంగలను ఓడించును. ఇతరపక్షుల గుంపును చెడఁగొట్టును. మందరమైన తెక్కలు గల యట్టి హంస ఆడుపా శను తనకు సహచారియై చేసికొనును. అట్లే భీమసేనదేవులు శ్రీమన్నారాయణుని భక్తులు. బకాసురుని ఛంపినవారు. ఇతరసిద్ధాంతములను ఖండించినవారు, మంచి సిద్ధాంతములను స్థాపించినవారు. అట్టి భీమసేనదేవులు అన్నదమ్ములతోగూడి ద్రుపదరాజ కుమార్తె శ్రావణిని పెండ్లియాడిరి.

శ్లో. ఇందీవరశ్రీ జయ సుందరాభం
స్మేరాననేయం దయతం ముకుందం
స్వమాతులేయం కమలాదరాజం
సమభ్యసంద త్పుచిరాయ ప్రియః॥

35

అన్యః—భీమః ఇందీవరశ్రీ జయ సుందరాభం స్మేరాననేయం దయతం స్వమాతులేయం కమలాదరాజం ముకుందం పుచిరాయ సమభ్యసందత్.

తా. ఈ భీమసేనదేవులు ద్రావణి స్వయంవరమునందు నల్ల కలువవంటి నీలచక్రమును, చిరునవ్వుచును గలవాడును, తమ కత్యంతప్రియుడును, తమకు మేనమామయైన వసుదేవపుత్రుడును, తామర లేవవంటి విశాలమైన కన్నులు గలవాడునగు ఆ కృష్ణుని చూచి చాలాప్రార్థన ఆనందపడిరి. (ఈ ద్రావణి స్వయంవరమునందు తమతో యుద్ధముసేయ వచ్చిన రాజులను ఓడించి శ్రీ కృష్ణుని కంటోపపెట్టిరి.)

శ్లో. మహాగదం చందరణం పృథివ్యాం
బార్హద్రథం మంజు నిరస్యవీరః॥
రాజా సమత్యుజ్జ్వలి రాజసూయం
చకార గోవింద సురేంద్రజాభ్యామ్॥

36

అన్యః—వీరః మహాగదః పృథివ్యాం చందరణం బార్హద్రథం గోవింద సురేంద్రజాభ్యాం మంజునిరస్యరాజానాం అత్యుజ్జ్వలి రాజసూయం చకార.

తా. పరాక్రమశాలుడైన యీ భీమసేనదేవులు కృష్ణార్జునులతో ధూమియందు పెద్ద గదచే ధయంకరయుద్ధమును చేయుచుండిన బృహద్రథుని కుమారుడైన జరాసంధుని వెంటనే చంపిరి. పెద్ద రథములతో కూడిన పర్వతములను భేదించు కీచకుడు మొదలైన వారిని యుద్ధమునందు ఓడించిరి. ఆనంతరము అన్నగారైన ధర్మరాజు

నితీ శాస్త్రము క్షముగా భీమము రాజసూయముగఁ దీసి దిరి.

శ్లో. దుశ్శాసనేనా దురితాన్ ప్రియామా
మాత్మేసరాలా స నితాంశ్చ కేశాన్॥
జిహ్వాయా పైరిజనస్య శీర్షః॥
స ర్వస్త్వ సర్వాసేవ సంచితాయ॥

37

అన్యః—సః దుశ్శాసనేనా దురితాన్ మాత్మేసరాలాన్ అనీతాన్ ప్రియామా కేశాన్ పైరిజనస్య జిహ్వాయా శీర్ష కృష్ణారాన్ ఇవ సంచితాయ.

తా. దుశ్శాసనము భిష్మాకులు వెలుగుచున్న కథయందు ద్రావణియొక్క మృదువైన వంశములై నల్లనైయున్న వెడ్రులను లాగి చెంపెను. అప్పుడు కపికులైన యీ భీమసేనదేవులు శత్రువులను చంపెనని ప్రశంస చేసి ఆ వెడ్రులను తామి ముడిపిరి. అది గరుడమంత్రమును తెలిసి యొక దుష్టుడు తన ముక్త్రోషధముల అలముచే సంజరిమునుండి వెడలగొట్టిన వాములను, గరుడమంత్రము లను తెలిసిన మణియొకడు శత్రువులను చంపుటకై తన పంజరమును దుంచుకొనికట్లయినది.

శ్లో. జాజ్వల్యమానస్య వనే వనేలం
దిధక్షితః పార్థివ సార్థముగ్రమ్॥
పత్నావిపుంసాం భయదాని నాశం
వృకోదరాగ్నే ర్గురు తేజసాపుః॥

38

అన్యః—వనే వనే అలంజాజ్వల్యమానస్య ఉగ్రం వర్జిత శార్థం దిధక్షితః వృకోదరాగ్నేః గురుతేజసా పుంసాం భయదాని నాశం అపుః.

తా. ప్రతి అరణ్యమునందును మందుచున్న ముద్దలచే బ్రవేశింపవలసికాని, వెల్లును కాల్చునట్టి కార్జున్య మానవులతో

భయశక్తిమైవ హిమము మొదలైన ప్రాణజగత్తులను కాల్చును. అతనియందు ప్రాణిరాజ్యమును గలదు ప్రాణిరాజులను చంపవలెనని భయశక్తి దేవులు తమ అధిమైవ సామ్యముచే మనుష్యులకు భయమును గలిగించు కట్టుకుడు మొదలైన ఘోరములను చంపిరి.

శ్లో. దోగరికా దోగవతో. అనువాదే

విత్తస్తతః సంపదతో ధరేంద్రే.

అహూన్ ద్విజిహ్వోన్ మణిమత్పురోగాన్
అపౌత్రహన్ క్రోధవశాన్ జహూన ||

39

అన్వ. — ఈ భోగభాగభోగవతో అనువాదేన్ ధరేంద్రే ధర్మశ్శాసనములను ద్విజిహ్వోన్ కటూన్ మణిమత్పురోగాన్ అహూన్ క్రోధవశాన్ జహూన.

ఈ. కార్మియ్య గంధమాదన పర్వతముందు అక్కడక్కడ పాదాదు పర్వములను కార్మి బూడిచియును. ఆ పర్వములు పెద్ద రేహము గలవియు, ఎఱ్ఱవికన్నులు గలవియు, రెండు వాలుకలు గలవియు, క్రొక్కము గలవియు, కోపము నొంపవలయు, తలయందు రక్తముగలవియు నైయున్నవి. అదేవిధముగా భయశక్తి దేవులు మణి మండుడి మొదలైన అనేకమంది క్రోధవశులను దాసవులను చంపిరి. ఆ దాసవులు అధిక సుఖభోగములందు దాసవులు. బలిష్ఠులూ ఎఱ్ఱవికన్నులు గలవారు. గంధమాదన పర్వతమునందు అక్కడక్కడ తిరుగుచుండువారు, అసూయగలవారు, కఠినులునై యుండిరి.

శ్లో. అతైవ వేషాంతర భస్మరీసః

క్రమేణ వాయుప్రభవః సులేలాః |

ఉద్ధౌలిలాగం ముఖరం ప్రచండం

భస్మచకరాభిం వీచకౌఘాన్ ||

40

అన్వ. — వాయుప్రభవః ఏషః అథవేషాంతర భస్మరీసః

క్రమేణ సులేలాః కుద్ధౌలిలాగం ముఖరం ప్రచండం అఖలీచకౌఘా భస్మచకరా.

ఈ. విపులగతినియున్న విష్ణు గాలితే ప్రబలించి అన్ని జన్మలందును వ్యాపించును. గాలితే శబ్దముచేయు ముద్గలే కీర్త్యమున వెదిక్కి సమాహుమితు కాల్చును. అదేవిధముగా భయ శక్తి దేవులు వనవాసము ముగిసిన సగువాత అజ్ఞాతవాసమునందు విరాజిల్లు భంజియును విశ్రులవాసితమున నుండిరి. అవట వారు బ్రాహ్మణి తొందర కల్గించినవారు, తిమ్మ జముందు నాశకల శత్రువులను విరాజిగావించినవారు, ముఘన వద్దియు ముట్టాడు వారు, కఠినులునైన కీర్తియును విరాజిని బాసమందితో యుద్ధ మూడి చంపిరి.

శ్లో. సర్వప్త వర్త్యా విజయేన యుక్తః

ముహుర్మహాహేతి ధరోఽప్రధృష్టః |

భిష్మ ద్విజా ద్వైరతి భీషణాథం

విపత్కరణం శివయన్ విరేజే ||

41

అన్వ. — సర్వప్తవర్త్యా విజయేన యుక్తః మహాహేతి ధరః అప్రధృష్టః స భిష్మద్విజాద్వైరతి అభీషణాథం విపత్కరణం ముహుర్మహా శివయన్ విరేజే.

ఈ. అతిజయశాలియు, గొప్ప బాల్గలగలదియు, వహించ రానిదియు, నైన అగ్ని భయశక్తి మొదలైనవానిచే భయంకర మైన అపరాధమును కాల్చును. అట్లే కృష్ణుడు చూరిన మార్గము కందు పడచువారును, అర్జునుచే కూడినవారును, గొప్ప అయుధ ములను ధరించినవారును, చంపవలసికాని ఆ భయశక్తి దేవులు భిష్మ క్రోధ మొదలైనవారి బలముచే భయంకరులైన దుర్యోధనుడు, మొదలైనవారిని నాశనముగాచుచు విరాజిల్లిరి.

శ్లో. తరస్వినుః ప్రోచ్యులితా నరీషా
న్నిర్దగ పజన్తుతి తీర్థకోపాన్.
న చార్తరాష్ట్రాన్ జహు హేతి లీలో
వినాశ్య పశ్యాన్ పరయాశ్రయాభాత్ ॥

42

అన్యః—అమృతే లీలః సః తరస్వినుః ప్రోచ్యులితాన్
అధీరాన్ నిర్దగపజన్ అతి కీర్ణకోపాన్ విశ్వాన్ ఛార్తరాష్ట్రాన్
వినాశ్య పరయాశ్రయా అభాత్.

తా. అధికమైన భావగల శార్పిచ్యవేగము గలదియు,
తమగూటినుండి వెలిసిదియు, అన్నివి చాటిపోవుటకు ధైర్యము
లేనిదియు, కాలిన తెక్కలు గలవియు, మిక్కిలి కోపముగలవియు
నైన అన్ని హంసలను అనుకరించును. అట్లే అనేకాయుధములను
ధరించిన ఈ భీమసేనదేవులు బలము గలవారును, ధర్మభ్రష్టులును,
ధైర్యము లేనివారును, నాశమైన సహాయముగలవారును, మిక్కిలి
కోపముగలవారును నైన ఆ ధృతరాష్ట్రుని కమారులైన దుర్యోధ
నాదులను చంపి మిక్కిలి విజయవంతులై విరాజిల్లిరి.

శ్లో. కృష్ణాంఘ్రి పంకేరుహ భృంగరాజః
కృష్ణాముఖాంబోరుహ హంసరాజః
ప్రజా సరోజావళి రస్మిరాజః
ససోదరో రాజత ఏరరాజః ॥

43

అన్యః—కృష్ణాంఘ్రి పంకేరుహ భృంగరాజః కృష్ణాముఖాం
భోరుహ హంసరాజః ప్రజాసరోజావళి రస్మిరాజః ఏరరాజః ససోదరః
అరాజత.

తా. ఈ భీమసేనదేవులు తుమ్మదకమలమునం దాసక్తయై
యున్నట్లు శ్రీ కృష్ణుని పాదములను ధ్యానించుచుండిరి. హంసము-
కమలములం దాసక్తయైయున్నట్లు ప్రావతియొక్క లాలస పోషణ
మొదలైనవానియందు నిరతులైయుండిరి. సూర్యుడు తామరపూవు

లను వికసింపజేయునట్లు ప్రజలను ధర్మముచే నానాది గుణోద
కెట్టుచుండిరి. ఇటువంటి విధ భీమసేనదేవులు ధ్యానించుచు అప్పు
దమ్ములతో విరాజిల్లిరి.

శ్లో. పాత్రే పవిత్రా హ్యయజామి పాత్రే

ధరాం నిదామా సురధీషు తావత్.

కీర్తిరితిలోక్యాం హృదయే చురుందం

భేదే పదంస్యం సహజైః స వీరుః ॥

44

అన్యః—స భీమః పవిత్రాహ్యయజామి సే పాత్రే ధరాం
అసురధీషు తావత్, లోకోత్థ్యాం కీర్తిరి. హృదయే చురుందం విధాయ
సహజైః స్వం పదం భేదే.

తా. ఈ భీమసేనదేవులు ఈ రీతి రాజ్యమును విజయించి
వివరకు ఆ రాజ్యమును సుభక్రిశించును. తనకను మునుపైన పరీక్షి
ప్రదానము జరిపించిరి. శ్రీకృష్ణుని ధ్యానించుచు అప్పుదమ్ములతో
తమలోకమునకు మరలిరి. వారచే దానవులు వృథను పొందిరి.
చారిత్రీయు ముల్లోకములందు వ్యాపించును.

ఇకముందు శ్రీ ముఖ్యప్రాణదేవుల మూడవ ఆవతారపు
కథను చెప్పుదురు.

శ్లో. విష్ణోః పదాంతం భజతా నిరేన

మోరప్రమాతై రితి నాశితాస్తే.

రసోజ్జితాశ్చందల వృత్తయో లలం

కోభాం వభేజాః సురవైరి మేఘాః ॥

45

అన్యః—విష్ణోః పదాంతం భజతా అనిరేన ఘోరప్రమాతైః
ఇతి నాశితాః రసోజ్జితాః అలం చంచలవృత్తయః తే సురవైరి
మేఘాః కోభాం స భజాః.

తా. శ్రీకృష్ణుని వ్యక్తిగతములను భీమసేనలైన వాయు దేవులు ఇట్లు పోషించుట యుక్తమునందు దైత్యులను చంపిరి. వాయుని శక్తితో నదియొక్కటను పలుక నివోయి అగాళమునందు గానిచెప్పుచు పాడిపొడియై పుట్టితన నేలికగా నేలుచున్న మేఘము లన్నియును చచ్చెరి.

శ్లో. ఏతద్భ్రతీపం కిల కర్తృకామా
సజ్జాపః సంకటమేవమాప్యః |
ముకుంద వైగుణ్య తత్తాస్త్వయోగ్యాం
కారేకలావా కలయంతతే లలమ్ ||

48

అన్వ. — సజ్జాపః. నే ఏనం సంకటం ఆప్య ఏతద్భ్రతీపం కర్తృకామా. అః తానాశేస్త్వ యోగ్యాం ముకుంద వైగుణ్య కథా లలం ఆకలయంత.

తా. ఇట్లు మణిమంతుడు మొదలైన దైత్యులు భీమసేన దేవులచే సంపదించివారై శక్తిలేసివారైరి. అకీకవృక్షమును పొండి కలియమునందు పుట్టిరి తమ స్వభావమునకు అనుగుణమైన శ్రీకృష్ణ గుణము లేనివాడని తెలియజేయు గ్రంథములను రచించిరి.

శ్లో. యో భూరివైరో మణిమాన్ మృతఃప్రా
గ్వాగ్మీ బుభూషః పరితోషితేశః |
న సంకరాభ్యోంప్రి తలేషు జ్జ్ఞే
స్పృధావదేలప్యాసు రిహ సురేంద్రాః ||

49

అన్వ. — ప్రాక్ యః మణిమాన్ మృతః సః భూరివైరో వాగ్మీబుభూషః పరితోషితేశః. అంఘ్రితలేషు సంకరాభ్యః జ్జ్ఞే అవరే అసురేంద్రాః. అపి స్పృధా ఇహాసనుః.

తా. వెనుక ద్వాపరయుగమునందు భీమసేన దేవులు పొగం ధికా పుష్పమును తేచ్చునపుడు మణిమంతుడను రాక్షసుని చంపి

యొడిరి. అందుచే ఆ దైత్యుడు భీమసేన దేవులందు మోలి ద్వేషము గలవాడై యుండెను. తాను వాదానందు కావలించి కుపీశ్వరునిగూర్చి నెఱుంగు చేసెను. శివుడు నునిప్పుడై అట్లే తరము నిచ్చెను. తరువాత కాలాది యను ప్రాచీనమునందు పుట్టి నాశకుడను పేరుచే ప్రసిద్ధుడయ్యెను. ఇతర మైన యుదులు వాయు దేవులపై అసూయచే ఈ భూమియందు అట్లే పుట్టిరి.

శ్లో. సాన్న్యాయ్య మవ్యక్తహృదా బుభుగ్వా
శ్వాదా పురోదాశ మసారకామః |
మణిప్రజం వాప్లవ గోలవ్యవస్థో
జగ్రహవేదాదిక మేష పాపః ||

48

అన్వ. — అవ్యక్త హృత్ అభిభుక్ సాన్న్యాయ్యో వా, అసారకామః శ్వా పురోదాశం వా, అవ్యవస్థః ప్లవగః మణిప్రజం వా పాపః ఏషః వేదాదికం జగ్రహ.

తా. యజ్ఞమున కవశ్యకమైన హవిస్సురూపమైన పాలను పిల్లి త్రాగుట కపేక్షించినను, ఆ యాశను చూపక కండ్లు మూసి కొనియుండి నమయము దొరకినపుడు ఆ పాలను త్రాగును. ఆ మేధ్య మును తినఁగోరు కుక్కయు ఒకసారి యజ్ఞపువ్రవ్యములను తినను. మిక్కిలి చంచలమైన మనస్సుగల కోడియు రత్నచూలయొక్క స్వరూపము తెలియకున్నను దానిని తీసికొనును. అట్లే ఆ సంకరుడు బ్రహ్మ యేషేదవాక్యములచే తను చెప్ప నసాధ్యముగుటచే దానిని చెప్పవలకు యన్నించు వేదము ప్రమాదముకాదు. జీవుడు మతీయు బ్రహ్మకు భేదములేదు. బ్రహ్మ నిర్గుణుడు. వాడే తేవరూపమును పొంది సంపారియగును. ప్రపంచమంతయు అనన్యము. ఇచే మొదలైన విషయములను ప్రతిపాదించెను. సంపారిపు బంధవము సంసారపు విమోచనము మొదలైన వ్యవస్థను నమర్చించుటకు అశక్తుడై

యొప్పును చేసినందున వివాదము లేదు. ఇందు ప్రకృతి నిర్మలమును వినుటచే జూడే తేదిను నివ యభిప్రాయమును ప్రకటించి తేదు.

శ్లో. జనోపమేన్నా పరతేతి మత్వా
కరకృతిర్వాశమ మేష తేజే |
వద్యురీరంవా తిలషీ (షం) చిరీర్మ |
సుదుర్మమో దుష్టగజో విశుద్ధమ్ ||

40

అన్య:—శిరి:పమ: అపరభాషనా స నమేత్ ఇతి మత్వా మదుర్మమో దుష్టగజా విశుద్ధం కలషీ(షం) చిరీర్మనా పద్మాకరంవా చతుర్థాశమం తేజే.

తా. మానవజాతు ఏ విధముగను లొంగజేసికొనలేని మదపు తేనుగు తేటనీరుగల సోపరమునుకలిపి తామరలను శ్రుంచ గోరి దిగును. అట్లే వేదము మొదలైనవానియందును, వానియందు వర్ణితుడైన బ్రహ్మయందును గుట్టైన ద్వేషముగల ఈ సంకరుడు తాను సన్యాసాశ్రమమును తీసికొనకున్నచో జనులు తన్ను నమ స్కారము చేయరు. తనమాటను వినరు. అని ఆలోచించి సన్యా సాశ్రమమును స్వీకరించెను.

శ్లో. అవైధికం మాధ్యమికం నిరస్తం
నిరీక్య తత్పక్ష సుపక్షపాతీ |
తమేవ పక్షం ప్రతిపాదుకో. అసౌ
స్వరూపు పన్యార్గ విహానురూపమ్ ||

50

అన్య:—అసౌ అవైధికం మాధ్యమికం నిరస్తం నిరీక్య తత్పక్ష సుపక్షపాతీతం ఏవపక్షం ప్రతిపాదుక. ఇహ అనుమానం మార్గం స్వ రూపునా.

తా. వైధికులు వేదమునకు విరుద్ధమైన విషయమును తెలుపు తార్థమతమును ఖండించిరి. ఈ సంకరుడు దానినిచూచి ఆ తార్థ

వివాదమును విడిచివేసి అన్యమునకు ప్రతిపక్షమును చేయువానియ్యై. అందుచే తాను సన్యాసికని ప్రకటించుట ఆ తార్థమతమును తిమిర్గించు క్రంభమును కడు దిను.

శ్లో. అసత్పదే సస్పద సద్విచి కం
మాయాఖ్యాయా స-వృద్ధి మభ్యధత్త |
ప్రవృత్త్యఖండం వితీర్ణాన్య సిద్ధ్యై

ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధోఽయమతః ప్రసిద్ధః ||

51

అన్య:—అసత్ అసత్పదే సదసద్విచి కం సంపత్తిం మా యాఖ్యాయా శూన్యసిద్ధ్యై బ్రహ్మ అఖండం అపి అభ్యధత్త బర. అతః అయం ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధః ప్రసిద్ధః.

తా. తాడులు ప్రపంచములేను. బ్రహ్మయందు గుణములు లేకుండుటచే నతడు అఖండుడు. అందుచే బ్రహ్మను శూన్య డందురు. ఈ సంకరుడును అచేరితిగా అభిప్రాయము గలవాడై యున్నను జనులు వీడు అవైదికుడని యందు రేమో యను ధయముచే ప్రపంచము లేదనుటకు బదులుగా అది ఉన్నదియైతాడు, లేనిదియై తాడు. దీనికి విలక్షణమైనది. అని తాడులు చెప్ప సందర్భమును మాయయని చెప్పెను. ఇట్లు శూన్యత్వ సిద్ధికి బ్రహ్మను అఖండుడు (నిర్గుణుడు) అని ప్రకటించెను. అందుచే సజ్జనుల సభయందు ఈ సంకరుడు వేరే వేషముచే తనస్వరూపమును మరగుపఱచి తాడుడని ప్రఖ్యాతుడయ్యెను.

శ్లో. యద్భృహ్మ సూత్రోత్కర భాస్కరం చ
ప్రకాశయంతం సకలం స్వగోభి |
అమామరర్చేద సమూహవాహం
తతో మహాతస్కరమేవ మాహాః ||

52

అన్యః—నిగమ సన్మతి దీప గణః తదురువాగ్గణ పంక నిగూఢభావభవత్. ఇతి అవిదుమా సంకరతాంః స. స. కరః ఇతి అభిప్రాయే.

తా. వేదవ్యాసులు వేదముల అర్థమును నిర్ణయించుటకై బ్రహ్మసూత్రములను రచించిరి. ఈ బ్రహ్మసూత్రముల సమాహము తమవాక్యములచే జీవేశ్వరస్వరూపమే మొదలుగాగలవాని ప్రకటన మూలకమైన కిరణములచే ప్రపంచమును ప్రకాశింపజేయు వేద సమాహముల వాహనముగాగల సూర్యునట్లు ప్రకాశించును. ఈ సూర్యుడు ఆ సూత్రములను దొంగిలించెను. అందుచే వానిని పెద్ద దొంగ యందును.

శ్లో. స్వసూత్ర జాతస్య విరుద్ధభాషీ
తద్వాక్యవారో అహమితి బ్రువశ్యః |

తం తత్తజ్ఞాద్యో న దిదక్షితిన్య
స వ్యాసరూపో భగవాన్ తమాభిః ||

53

అన్యః—ను. స్వసూత్రజాతస్య విరుద్ధభాషీ అహం తద్వాక్యవారః ఇతి బ్రువన్ (వర్తతే). తం యః వ్యాసరూపః భగవాన్ తత్తజ్ఞాత్ న దిదక్షితిన్య. స. తమాభిః.

తా. ఆ సంకరుడు వ్యాసుల బ్రహ్మసూత్రములకు విరుద్ధమైన ప్రపంచము మిథ్యయను నివియే మొదలైన అర్థమును చెప్పుచు వానికి నేను భాష్యకారుడని చెప్పుచుండెను. ఇట్లున్నను తమా కముద్రుడట్లున్న వ్యాసరూపి నారాయణుడు వానిని వెంటనే దహింప నిష్పదజేయెను.

శ్లో. నిగమ సన్మతి దీపగణోభవత్

తదురువాగ్గణ పంకనిగూఢభాః |

అవిదుషామితి సంకరతాకరః

స కిలసంకర ఇత్యభి తుక్తువే ||

54

అన్యః—నిగమ సన్మతి దీప గణః తదురువాగ్గణ పంక నిగూఢభావభవత్. ఇతి అవిదుమా సంకరతాంః స. స. కరః ఇతి అభిప్రాయే.

తా. రత్నదీపముట్లు భగవంతుని స్వరూపము మొదలైన వానిని బాగుగా తెలియజేయు వేదము ఆసాదుని దుష్ట వ్యాఖ్యాన మును బురుదచే కళాశాసనమొనెను. ఇట్లు వేదార్థము తెలుగని మాధిమాంపులకు యే భేదము లేదను జ్ఞానమును కల్పించుచే వాడు విద్వాసుల సభయందు సుకరుడని ప్రసిద్ధిచొందెను.

శ్లో. విశ్వమిథ్యా విభురగుణవాన్ ఆత్మవాం నాస్తిభేదో
దైత్యాదృశ్యం వ్యదధతగిరాం దిశభూయః ప్రసిద్ధిమ్ |
అనందాద్యైర్గుణగుణైః పూరితో వాసుదేవో
మందు మందు మనసిదసౌహ హురనూనం తిరోభూత్ ||

ఇతి శ్రీమత్కవి కుల కింక శ్రీశ్రీవిశ్వ పండితార్క
మరినారాయణ పండితార్క వచికి శ్రీమత్కవిర్వ
విజయ మహాశాస్త్రి అనందాద్యైర్గుణగుణైః
వాస్తవ్యమైవ ప్రతపః స్వః |

అన్యః—దైత్యాః విశ్వం మిథ్యా, విభుః అనుగుణవాన్. ఆత్మవాం భేదః నాస్తి. ఇత్యం దిక్షిం గిరాం భూయః ప్రసిద్ధిమ్ వ్యదధత, అనందాద్యైర్గుణగుణైః పూరితః వాసుదేవః సతాం మనసి మందు మందు తిరోభూత్. నూనం హంత.

తా. మణిమంతుడు మొదలైన దైత్యులు ప్రపంచము అసత్యము. ఉన్నదియుకాదు, లేనిదియుకాదు. ఏకి వ్యత్యాస మైనది; అన్నిచోలుందు వ్యాప్తుడైన శ్రీ మహావిష్ణువు గుణము లేనివాడు; ఆ పరమాత్ముడే జీవుడైయుండుటనలన దోషముగల

వాడు అశ్వలకు పరస్పర భేదము లేదు. ఈ రీతి నన్ని దేశములందును ప్రచారము చేసిరి. దీనిచే భ్రాంతిపడిన నజ్ఞులు మెల్లమెల్లగా ఆనందాది గుణసమాహముచే పూర్ణుడైన శ్రీవిష్ణువు లేడని తెలిసిరి.

ఇది శ్రీ గురుగోవింద విఠలాత్మక శ్రీ వేణు వివోద విఠల ప్రతిగా శ్రీ వేణు వివోద విఠల దాన విరచితమైన శ్రీమదధ్యవిజయ ఉపాసావ్యవృత్త ప్రథమవర్గపు కీర్తన యను అంధ్రానవాద తత్వవ్యూహము ముగిసినది.

శ్రీ సుమధ్య విజయము

ద్వితీయ స్కంధము

శ్లో. విజ్ఞాన భానుమతి కాంబలేన రీనే
దుర్వాష్య సంతప్తుః సంతతితో జనేంద్రే ।
మార్గాప్సరాం స్థలితి తిన్నహ్మదో మురుందం ॥
దేవాశ్చతుర్ముఖ ముఖాః శరణం ప్రజగ్ముః ॥ 1

తా. కలికాలపు మహాత్మ్యముచే సూర్యుడు మునుగుహనకు ఉత్కృష్టమైన జ్ఞానము మరుగుపడెను. సంకరుడు మొదలైనవారు చేసిన ఇరువదియొక్క బ్రహ్మసూత్ర భావ్యములచే చీకటిమండి కన్నులు గ్రుడ్డియగునట్లు అనుల జ్ఞానము మందమయ్యెను. వారు నజ్ఞులు అచరించిన ధర్మముమొక్క దానిని వదిలిరి. ఇందుచే బ్రహ్మ మొదలైన దేవతలు వ్యభవడిరి. వారు శ్రీమన్నారాయణుని శరణుజొచ్చిరి.

శ్లో. వాతః కలౌ త్రియుగహూతి రనుద్యుతూషు
బ్రహ్మాణ మవ్యవతార మనాదిధిక్షః ।
సర్వజ్ఞ మన్య మనవేక్ష్య సకార్య వీర్యం
మైరాననో భువన జీవన మాద దాషే ॥ 2

తా. శ్రీమన్నారాయణుడు కృత, త్రేత, ద్వాపర యుగము లందు మూత్రము అవతారము చేయదగినవాడు అందువలన అతడు కలియుగమునందు అవతారము చేయ ఇష్టపడలేదు. బ్రహ్మయై భూమియై దెప్పుడును అవతారము చేయని వాడగుటచే అరిసి

అవతారము చేయునట్లు ఆ వారాయణుడు అజ్ఞ యొకడైనను.
అన్నిటిని తెలిసినవాడును శార్యమును సాధించుటకు శక్తి గల
వాడును అయిన ఇతడు దేవుడును అతనికి నోచలేదు. అందువలన
అతడు ముఖ్య ప్రాణదేవునకు చిటువువుతో ఇట్లు అజ్ఞ చేసెను.

శ్లో. వేదాంత మార్గ పరిమార్గణధీన దూరా
రైవీః ప్రజా వికరణాః కరుణా పదం నః।
లనందయేః సుముఖ భూషిత భూమిదాగో
రూపాంతరేణ మమ సద్గుణ నిర్ణయేన॥

తా. ఓ ముఖ్యప్రాణా! నీవు నా గుణములను నిర్ణయించు
మధ్యరూపముచే భూలోకమునందు అవతరించుము. నా భక్తులు
ఉపాసకులు మొదలైనవారి యర్థమును తెలియుటకు శ్రీ వేద
వ్యాసులు రచించియున్న బ్రహ్మసూత్రపు అర్థమును తెలియక
దుఃఖము నదియున్నారు. వారు దయచూపుటకు యోగ్యులు.
వాటి వేరేండ్లగులు లేకు. అందువలన నా భక్తులకు సరియైన
మూలార్థమును వివరించి సంతోషపెట్టుము.

శ్లో. అదేశ మాలి మణిముజ్వల వర్ణమేనం
జ్ఞాంజలి ర్మరుద నర్హ్యమధర్త మూర్ధ్నా।
హారావలీ మివహృదా విదువేంద్ర యాజ్ఞాం
దిభస్సృజానను జిహ్మజ్జరవాతి తీర్థతీ॥

తా. ఈ రీతి వాయుదేవులు శ్రీ సున్నారాయణుని మంగళ
కరమైన అక్షరముగల యుతనుమైన యాజ్ఞను చేతులు జోడించు
కొని శిరసావహించిరి. అది సేవకుడు స్వాయి యొకరిన ప్రకాశించు
వర్ణముగల అమూల్యమైన కిరీటము తలపై ధరించినట్లయినది. మఱి
యును మనస్సుచే హృదమున సమాహవనము చేసెదల ప్రార్థనను
చింతించుచు భక్తుల కనుగ్రహింప భూలోకమునం దవతరింప
వలసివచ్చిరి.

శ్లో. కాలః స ఏవ సమవర్తక నామ యావ
చ్చింతాకులం వివిక సాధకులం జ్ఞావ।
వేదాంత సంతత కృతాంతరసం స చిత్తః
శ్రేయో లభీమహి కతం ను పయం లతేతి॥

తా. బ్రహ్మగో దేవతలు శ్రీ విష్ణువును ప్రార్థించిన సమ
యమునందే భజనలు "మాకు స్వప్రదాయముచే నచ్చిన వేదాంత
శాస్త్ర సిద్ధాంతపు రహస్యము తెలియదు. మే మెట్లు మోక్షమును
పొందగలము" అని దానిపడుచుండిరి.

శ్లో. తత్త్వీకమే రజత పీఠ ప్రరాధివాసీ
దేవో వివేక పురుషం కుశుమాదనాదుః।
ప్రాప్తే మహాయ మహితాయ మహాజనోఽపే
కోలాహలేన సకలూహాదినీ ప్రవృత్తే॥

తా. ఇట్లుండ ఒకానొకరినము ఉడికియందు మకరసప్రాంతి
ఉత్పన్నము జరిగెను. దానిని చూచుటకు జనులు గుంపులు గుంపు
లుగా చేరియుండిరి. అప్పుడు అక్కడ ఉన్న అనింత పర్వతాభివ్యామి
చింతాక్రాంతలైన తిరువార శ్రీ ముఖ్యప్రాణులు అచ్చట అవతా
రము చేయుటకు తెలుపగా ఒక మార్గ మనుభవించుచుండు రవేసించిరి.

శ్లో. అవిష్టవానకుళలం పురుషం ప్రకృత్యా
ప్రత్యాయయన్నిజ జనాన్నిత రామనృత్యత్।
ఉత్తుంగకేతు కిభరే సకృతాంగహరో
రంగాంతరే నట చివాతిల విస్మయాత్మా॥

తా. ఆ అనంతావన కేవుకు స్వభావముచేరిన మూర్ఖుడైన
భునుభవించుచు ఈ రీతిగా అనేసించి అందఱికి ఆశ్చర్యమును కలి
గించుచుండెను. తన భక్తులను నర్మించుచూ ఎదైన భగవంతుని
యొక్క కొనియందు రంగస్థానమునందు నర్తకుడు నాట్యము చేయు
పట్టు హావభావములను ప్రకటించుచూ నాట్యము చేసెను.

శ్లో. ఆ దావ్యసూత్ర జనతాం శవతానవిధ
ముత్తైరిదం వఃసముద్భవ దోషధాషే,
ఉత్పత్త్యై జగతి విశ్వజనీన పృథ్వి
ర్విశ్వాణ్ణి ఏవ భగవాన్ చిరాదిహేతి ॥

8

తా. ఆ అనంతాననుకు అన్యో జనుల వంశటిని సంబోధించి
చేతుల నెత్తుకొని గట్టిగా ఓ జనులారా! తొందరిలోనే ఈ ప్రపంచమునందు సకల జనలకు హితమును కలిగించునట్టి సర్వజ్ఞుడైన ఒక మహాత్ముడు అవతరించునని ప్రశంస జరిగెను.

శ్లో. సద్వీపవారి నిదిన ప్రక భూతరాత్రా
మధ్యేఽపి కర్మ భువి భారతనామ థందే,
కాలేకలా సువిమలాన్వయ లబ్ధిజన్మా
సన్మర్యగేహ కులమౌలి మణిర్విజ్ఞోఽభూత్ ॥

9

తా. కలియుగమునందు ఏడు ద్వీపములచే రెను ఏడు సముద్రములచేతను కూడిన భూమి మధ్యమున గల జంబూద్వీపమునందు కర్మ చేయుటకు యోగ్యమైన భరిణిఖండము గలదు. అందు మధ్య గేహుడను పవిత్రమైన ఒక వంశమున్నది. దానియందు ఒక బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠు యుండిరి.

శ్లో. వేదాద్రిసద్రజత పీఠ పురేశ్వరాధ్యం
గ్రామో విభూషితతరః శివరూప్యనామా,
హేమాద్రిరాజ విభురాజిల్లావృతాః
స్తస్య భవదుడుగుణః థిలు మూలభూమిః ॥

10

తా. అన్యులనే వేదాద్రి మరియు అనంతేశ్వర దేవునిచే అలంకృతమై యున్న శివరూప్యమును ఒక గ్రామము గలదను. అది మేనుపర్వతము మరియు శింగిరునిచే అలంకృతమైన ఇలాభ్యుగంధ మట్లు నిలచుచుండెను. వేద శాస్త్రాగ్రాంథాలైన నజ్జనులు నివాసము

చేయుచుండటచే మిక్కిలి గూఢముగల ఆ గ్రామమునందు ఆ బ్రాహ్మణులు నిట్టి.

శ్లో. రామార్దివేశిత హరిస్వరృహారిహరా
రాజ్యమాన గిరిశోభిత మధ్యవాస,
క్షేత్రం సహజరసదంత్రులైక కేయ
కంయద్రరాతి సతతంజయ విశ్వవాదాత్ ॥

11

తా. ఆ రూప్య పీఠమును గ్రామముగఁగఱ పాఠ మను శ్రేత్రము యున్నది. దానిచిట్టా నాలుగు దిక్కులందు పంశు రాముడు గొడ్డలి, విల్లు, బాణము గద మొదలగువానిచే రాశిభూమిని చీల్చి నాలుగు దిక్కుములను కల్పించెను. ఆ క్షేత్రము పై భాగమున విమానమట్లున్న కొండయందు పంశురాముడు శ్రీకృష్ణుని చెల్లెలైన దుర్గాదేవిని ప్రణీప్త చేసియున్నాడు. ఈ విమానగిరిచే ఆ క్షేత్రము మిక్కిలి ప్రశంశించుచుండును. అట్టి ఆ పాఠక క్షేత్రమునందు వశిష్ఠ, పార్శవాన, కలేశోడ అను మూడు వంశములందు శ్రేష్ఠులైన ఈ బ్రాహ్మణులు వాసము చేసుకొనియుండిరి.

శ్లో. అర్థంకమవ్య నవమం పురుషార్థహేయం
పుంసాం ప్రదారు మురతాముచిత స్వరూపామ్,
కన్యాం సువర్ణలసితామివ వేదవిద్యాం
జగ్రాహ విప్ర పృవథ ప్రతిపాదితాంనః ॥

12

తా. ఆ బ్రాహ్మణులు కజ్జనులను మోక్షమును పురుషార్థము నొసగు పరబ్రహ్మ అను పద్యమును ప్రతిపాదించునట్టియు బ్రాహ్మణులకు చదువులకు యోగ్యమైనట్టియు మంచి ఆశీర్వాదులు గలదియు బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడైన గురువుచే ఉపదేశించబడినదియు అయిన వేద విద్యను అధ్యయనము చేసిరి. తరువాత అట్టి కజ్జనులకు భూవాని పురుషార్థములను ఇచ్చు మధ్యాహ్నములను ఉత్తమ పద్యము ప్రతి

మొదట కల, గూడ, వ గున్ను ఎవనికంటే తనకు యోగ్యురాలైనది కన్పించుచున్నది.

శ్లో. తేషాం యోగ్యతావేదేవ మహా వివేకా
రత్నవ తుర్జరణః పరమత్రైతాలయమ్.

విశ్వామిత్రునరహితః పరయేవముక్త్యా
స్వానంద సంరతి కృతానంతరాయా ద్విజేంద్రః ॥ 13

తా. ఆ బ్రాహ్మణులు బుద్ధిమంతులు; శుద్ధహృదయ మనస్సు గలవారు. అభ్యాసము, అభిమానము లేనివారు. వారు శుద్ధురాలును, శుద్ధభక్తురాలును ఆనంద తీర్థులను పుత్రుని ప్రసవించునట్టిదియు నగు నా భార్యతో సంపాదింపఁబడుచు ననుభవించుచుండిరి. అది విశ్వామిత్య వస్తువము గలవాడు దోషము లేని యుపనిషత్తుచే వివేచనము జేయును. శుద్ధ మనస్సు గలవాడగు విష్ణుభక్తిచే వివేచనము జేయును, తత్వజ్ఞునియు. స్వరూపానందమును గలిగించు ముక్తిచే వివేచనము జేయును అయినది.

శ్లో. రస్యప్రభోర్భరణయోః కులదేవతాయా
రక్తిం దబంద నిజధర్మరతః స ధీరః.

విజ్ఞాన ధారతపురాణ మహా రహస్యం
యంబట్టి ఇత్యభిధదంతి జనావినీతమ్ ॥ 14

తా. ఆ బ్రాహ్మణులు సిగ్గుబుద్ధి గలవారును, తమ ధర్మము లందాన క్తి గలవాడునై తమ కలదేవతయైన ఆ అనంతానందుని యందు భక్తి చేసిరి. వారు భారత, భాగవతాది పురాణముల గూఢార్థములను తెలిసియుండిరి. జనేంద్రియలైన (విధేయులైన) వారిని జనులు భట్టు అని పిలుచుచుండిరి.

శ్లో. గోవింద సుందర కథానుధయోనస్యాతా
మానందయన్మకిం కేవల మింద్రియాణి.

కించుప్రభో రజరావీరపురే వదాబ్జం
శ్రీవల్లభస్య భజరామవి దైవతానామ్ ॥

15

తా. ఆ మధ్య గోపా భట్టు భాగవతాది పురాణములను చెప్పుచు అన్యోపన్యసించు శ్రీనివాసరామణుని మహాహరిమైన కథలచే భక్తులనుల చేరి మొదలైన యింద్రియములను ఆనందము నొందించిరి. అంతేకాక రజరావీర పురాము ప్రబద్ధమైన ఆ కథల యందు గల శ్రీ మదహాన పద్మ రాజ కేవల సేవి చుచున్న కేవల యింద్రియములను ఆనందము నొందుట గావించిరి.

శ్లో. ఇంద్రహరేయం కథానుధయో నుక్యంతే
నెర్గుణ్యవారిమ జనేష్వపిసాగ హేమః.

రత్నే సకాల చందీరతి సంశయా
ర్థిమానీరియా శ్రవణకోరితయా ప్రదద్యౌ ॥ 16

తా. ఆ మధ్య గోపాభట్టు యీ రీతి వారాయగాని చరిత్ర లచే గుప్తిజూచిరి. అయితే అప్పుడు బ్రహ్మను గుఱములేని చెన్న అద్వైతులు బ్రహ్మ యెల్లు నగునాకలను? అది సరికాదని తోచము నొందిరి. దీనివలనను, కలి ప్రభావమువలనను వారి మనస్సు బ్రహ్మ గుఱునదినియు నిగ్గునదియు సం దేహము నొందెను. అయితే వివేక మాత్రులైనవారు పురాణాది శ్రవణముచే శుద్ధమైన మనస్సుచే నే నిపుడేమి చేయవలెనని చింతింపఁ దొందెడిరి.

శ్లో. త్రాతాయ ఏవ నరకాత్సహి పుత్రనామా
ముఖ్యావనం నమలనం పురుషాదపూర్ణాత్.

తస్మాత్సమస్త వికపత్యమవద్యహీనం
విద్యాకరాకృతి లభేమహితైరుపాయైః ॥ 17

తా. నిల్లిద్రులను నాకమునను పోకుండునట్లు కాపాడు వాడే పుత్రునిపించుకొనును. సర్వజ్ఞుడుకాని పుత్రుడు నదిగా

కాచాడలేదు. అందువలన విద్యలకు ఖని యట్లున్న పుత్రునట్లు పాండ
గలము!

శ్లో. పూర్వేపి కర్తవ్యం పరాకర పాండుముఖ్య
యత్సేవయా గుణగణాద్యమవత్తి చూపుః।

రంపూర్వ సద్గుణ తమం కరుణామృతాద్భి
నారాయణం కులపతిం కరణం వ్రజేషు॥ 18

తా. పూర్వమున నుండిన కర్తవ్య ప్రజాపతి మొదలైనవారు
నారాయణుని సేవచే గుణశాలురైన పుత్రులను పొందిరి. అనగా
కర్తవ్యము కలిగియున్నది, పరాశరులు వ్యాసులను, పాండురాజు
ధర్మజులను పుత్రులను పొందియున్నారు. అట్లే నేను ఇప్పుడు
ఈ సద్గుణపూర్ణుడును, దయాళువును, కులదేవుడునగు నారాయణుని
ఆశ్రయించగలను.

శ్లో. ధృతం విదింత్య సవిదింత్య మనన్యః
ప్రేష్టప్రదం రజతపీఠ పురారీవాసమ్।

భక్త్యాభవాద్భి భయభంగ దయాశుభాత్మా
భేజే భుజంగశయనం ద్విషపద్ధికౌలమ్॥ 19

తా. ఆ మధ్య గేహభట్టలకు శ్రీమన్నారాయణునికంటె
చేరే యుత్తమ బంధువులు లేకుండిరి. ఇట్లు పరిశుద్ధ మనస్కులైన
ఆ బ్రాహ్మణులు పూర్వము చెప్పినట్లు ఆశ్రమించిరి. తరువాత
ధ్యానించుటకు యోగ్యుడును, భక్తుల కర్మకారవరముల నొసగు
వాడును, ఉడుపియందు నివసించు శేషశాయియునైన అనంతాశన
స్వామిని సంసారబాధమును నాశనముచేయు భక్తితో పండ్లెడు
కుంభార్జునులు సేవించిరి.

శ్లో. పత్న్యా సమం భగవతః సభజన్ పదాబ్జం
భోగాన్ లభూనపి పునర్లభుయాం చకార!

దాంతం స్వయంచహ్యదయం దమహంచకార
స్వచ్ఛంచ దేహమధికం విషరీచకార। 20

తా. ఆ బ్రాహ్మణులు అనంతాశనదేవుని తమ భార్యతో
గూడినవారే సేవించుచుండిరి. అప్పుడు వారు మొదలె రక్షించుకొనిన
విషయ సుఖానుభవములను వజ్రియు సన్నిచుకొనిరి. ఇంద్రియము
లను నిగ్రహించి మనస్సును నిలిపిరి. మొదలె శుద్ధమైన శరీరమును
కౌచాచమనాదులచే శుద్ధి గావించిరి.

శ్లో. తీవ్రైః పయోవ్రతముఖైః విచిత్రైః వ్రతాగ్రైః
జాయాపతీ గుణగణార్థవ పుత్రకామౌ।

సంపూర్ణపూర్ణష మతోషయతాం నిశాంతం
దేవేతావినపుదాతి కశ్యపౌ తౌ॥ 21

తా. పూర్వము బ్రహ్మ అదిత్యశక్యపులను గూర్చి వాచుడు
మీకు కొడుకుగా జనించుటకు మీరు లెవ్వరును చేయవలసిన వ్రత
లేవని చెప్పెను. అట్లు వారు కఠిన వ్రతములచే లెవ్వరును చేసి వాచుడు
తమయందు అవతారిము చేయనట్లు చేసిరి. అట్లే ఈ మధ్య గేహ
భట్ట దంపతులు శ్రీమన్నారాయణుని ప్రేరణ మెరితు మిక్కిలి గుణ
వంతుడైన పుత్రుని బడియ నడిపించి తీర్థవ్రతము మొదలైన
వ్రతములచే శ్రీ నారాయణుని మిక్కిలి సంతోషపెట్టిరి.

శ్లో. నాథస్య భూరి కరుణానుభవో విషితౌ

శ్రీశ్రీధరవ్రతతి శారశరీరయష్టి।

భూరివ్రతవ్రతవ దివ్యసుకౌంతి ముతౌ

తౌదేహశుద్ధి మతిమాత్ర మధాలభేతమ్॥ 22

తా. అప్పుడా దంపతులు శ్రీమన్నారాయణుని మిక్కిలి
మైన దయకు పాత్రులైరి. లక్ష్మీనారాయణుల కన్నిభాము గల
దేహము గలవారైరి. అధిముగా నాచరించిన వ్రతములయొక్క

విద్యమైన కాంతి ప్రకాశించి కన్పించుచు గావించిరి. ఇట్లు
వారు అత్యంతముగా దేహశుద్ధి పొందెరి.

శ్లో. కాంతావృత్త సముదితేభ బహరగర్భం

సా భూమిరేత్ర దుహి(దయ)తా జగతాంసుభయః।

అప్రాంతరేవ రజనీ పరిపూరితా

ధావిన్యపాస్త తమసా విధుమాద్యపజ్జయే ॥ 23

తా. శరదృశువు రాత్రియందు చంద్రుడు విక్రీలి ప్రకాశ
మానమై యుండును. ఆకాశము స్వచ్ఛమై యుండును. వెన్నెల
దిక్కులయందు వ్యాపించియుండును. అట్లే శుక్లపక్షపు రాత్రిచంద్రుని
పొందున్నట్లు. దేహశుద్ధి పొందిన తిరువారే స్వచ్ఛమైన వస్త్రము
గలదియు సంపూర్ణమైన అస్త్రము గలదియునైన బ్రాహ్మణునిముని
కూతులైన మధ్యగేహభట్టు భార్యయు బిడ్డయు పౌత్రమును గలి
గించుటకు ఋతుకాలమందు ఆజ్ఞానమును నివారించునట్టి గర్భమును
ధరించినది. అతగా గర్భవశమైనది.

శ్లో. తంపూర్వపక్షనికబింబమవ ప్రవృద్ధం

యావద్దీప్యజేత్ర వనితాసుపువేల్లత్రతావత్।

అంతేన వాయురవతీర్య నరూప్య పీతే

విష్టు ప్రణమ్య భవనం ప్రయయాతదీయమ్ ॥ 24

తా. ఆ మధ్యగేహభట్టుయొక్క భార్యయు శుక్లపక్షపు
చంద్రునట్లు వృద్ధిపొందిన ఆ గర్భమును తొమ్మిది నెలల తిరువారే
ప్రసవించిరి. వెంటనే పూర్వము : ప్లువుచే ఆజ్ఞ చేయబడిన ముఖ్య
ప్రాణులు ఒక అంతముచే భూమికివచ్చి ఉడపియందున్న అనంతేశ్వర
వామిని సమస్కరించి ఆ మధ్యగేహభట్టుయొక్క యింటికి వెళ్ళిరి.

శ్లో. సంపూర్ణ రక్షణచణం నవరాజమాన

ద్విరాంతరం పరమసుందరమందీరం తత్।

రాజేనసత్పురవరం భువనారిరాజే

నిష్కానయన్ పరమసౌ భగవాన్ విదేశః ॥ 25

తా. లోకములకు ప్రభువైన యీ వాయుదేవుడు అమగ్య
శేహదట్టు ఇంటియందు వారి భార్య గర్భమునందు తొమ్మిది నెలల
కాలము వాఁముగానన్న జన్మ వెలకొట్టిరి. దాని అన్ని లక్షణ
ములచేరిన పరమార్థపు శ్రేష్ఠమైన గృహమైన శరీరమును
ప్రవేశించిరి. అది యొక పీఠమైన రాజ శత్రువు వోడించి దాని
యుతమ లక్షణములచే గూడిన శ్రోత్రదిగా ప్రకాశించు వాఁడుగల
సుందరమైన గృహములుగల శత్రువుయొక్క పట్టణమును ప్రవేశించి
నట్లయినది.

శ్లో. సంతుష్యతాం సకల సన్నికరైరసద్విః

భిద్యేత వాయురయ మాపరభూత్పృథివ్యామ్।

ఆఖ్యన్నితీవసుర దుందుభి మంద్రనాదః

ప్రాశ్రావి కౌతుకవక్తైరిహ మానవైశ్చ ॥ 26

తా. ఈ ముఖ్యప్రాణులు భూమియందు అవతారముచేసిన
వెంటనే దేవతల ధాకావాద్యములు మ్రోగినవి. దానిని వినువారు
మగ్రమముతో విరి. అపుడామధ్యముల ధ్వని యీ వాయుదేవుని
అవతారముచే నజ్జనులు సంతోషమును పొందుచుచుగాక. దుర్జనులు
భయభంతులుగాక అని చెప్పచున్నట్లు డెను.

శ్లో. నావనిషేవ్యభవనానతి దూరమాస్తః

ప్రాజ్ఞో మహాప్రకృత దుందుభినాదపూర్వాత్।

పుత్రోద్భవ శ్రవణతో మహదాప్యసౌఖ్యం

జ్ఞానం పరోక్షపదమప్యమతేష్ట హేతుమ్ ॥ 27

తా. ఆ మధ్యగేహభట్టు ఇంటియందు కొడుకుపుట్టిన సమయ
మందు ఉడుపియందుగల అనంతేశ్వరుని పేవించుచుండిరి. వా రట్లు

జేవించి యింకొక పెట్టుచున్నప్పుడు ఇంటికి సమీపమందు శిశువు జననోత్సవము కొరకు కొంతకు జనులు మోగించిన వాద్యనాదమును వినిరి. దానిచే బారు పుత్రుడు పుట్టివాడని తెలిసి మిక్కిలి యానందపడిరి. దీనివలన వీరు ఇచ్చెన స్తుతును ప్రత్యక్షముగా చూచుట మాత్రము సుఖమునకు కారణము కాదు. కనబడకున్నను దాని విషయమును తెలియుటచే పౌఖ్యమునువని తెలిసికొనిరి.

శ్లో. అవిశ్వవేళ్య నిజనందన మిందువ ద్ద్రౌ

భూయోఽభినంద్యన ముకుందయోప్రవంద్యః

జాతస్య తస్యగుణజాతవహస్య జాత

కర్మాది కర్మనివహం విదధేసుకర్మా ||

28

తా. ఆ శ్రోత్రీయులైన మధ్యగేహభట్టు తమ యింటికి వెళ్లి చంద్రునివంటి ముఖముగల పుత్రునిచూచి మిక్కిలి యానంద మొందిరి. అట్లే యిట్టి పుత్రుని యొకరిన శ్రీ అనంతేశ్వరుని దయచు పొందిరి. అట్లే ఆ గుణశాలియైన శిశువునకు జాతకంబు నామకరణములను చేసిరి.

శ్లో. జ్ఞానార్థమేవ యదభూదనుదేవ ఏషః

యద్వాసుదేవ పదధ క్తిరతః సదాసౌ |

తద్వాసుదేవ పద మన్వవదన్సురేంద్రా

స్తాతేన యన్నిగదితం సుతనామకర్త్రా ||

29

తా. ఈ వాయుదేవుడు భక్తులకు జ్ఞానోపదేశము చేయుట కొరకు అవతారము చేసిరి. మఱియు ఎల్లప్పుడు శ్రీ వాసుదేవుని యందు భక్తిగలవారై యుండిరి. అందువలన తగ్గియు పెట్టిన వాసుదేవ యను పేరును దేవతలుమా సరియని యొప్పుకొనిరి.

శ్లో. పాతుంపయాంసి శిశవేలిగోప్రదోఽన్యై

పూర్వారయః స్వసుతసూనుతయా ప్రజాతః |

విద్యాదాహేతుమలభీష్ట పరాత్మవిద్యాం

దానంద్రువం ఫలతిపాత్ర గుణానూర్జ్వలః | 30

తా. ఆ వాసుదేవునకు శిశువునకు పాలను త్రాగుటకు 'మూడిల్లారు' అను నొక బ్రాహ్మణుడు ఆవును దావముగా దిచ్చెను. అతడా పూర్వజ్ఞానముచే తరుచాత తన పుత్రునకు పుత్రుడుగా బిడ్డని శ్రీ మధ్యాచార్యులచే మాక్షమునిచ్చు వేదాంతజ్ఞానమును పొందెను. ప్రపంచమునందు సత్సామ్రాజ్యంబు దావము చేసినచో దాని ఫలము సత్సామ్రాజ్య యోగ్యతానుపాదముగా నిశ్చయముగా లభించును.

శ్లో. అత్ర స్తమేవ సతతం పరిపుల్లచక్షః

కాంత్యా విదంభితనవేందు జగత్సన్వర్షయః |

తత్పుత్రతత్పు ముపగృహ్య కదాచిదాప్తః

స్వస్వామినే బుర ఉపాయన మార్పయత్స || 31

తా. ఆ వాసుదేవుడు ఎల్లప్పుడు భయములేనివాడై యుండెను. అతని కన్నులు వికసించియుండెను. అతడు చంద్రునట్లు వెల్లుగుచు ప్రపంచమునందు లెక్కింప నలవికానివాడుగా నుండెను. జ్ఞానియైన మధ్యగేహభట్టు ఒకానొకడినము రోషములేని సరియైన రంధ్రముగల అమూల్య రత్నమట్లు ప్రకాశించునట్టి ఆ వాసుదేవుని ఉడికికెత్తుకొని వెళ్లిరి. అతడు తమ స్వామియైన అనంతాననునకు ఆ శిశువును కానుకగా నొప్పించిరి.

శ్లో. సర్వాహరిం రజతపీఠపురా (రయంతం) దివాసం

దాలస్య సంపదమనాపదమర్థయిత్వా |

సాకంసుతేన హావర జనాన్వితోఽసౌ

ప్రాయాన్నిశీకసమయే నిజమేవదామ ||

32

తా. ఆ మధ్యగేహభట్టు ఆ అనంతపర్యవార్ధమును సమర్పించి శిశువునకు చెడుపు లేనియట్లు శ్రేయస్సుగాక యని వేడుకొనిరి.

౪ శకుంతలకావి శిష్యులతో అర్ధరాత్రి సమయమునాడే పాదశ్రవణమునకు తమ యింటికి వెళ్లిరి.

శ్లో. రోషాయోషాం సమమననవనేతి భీమే
రక్త్రీతితగ్రహ ఇహారమం రుద్రః ।
ఉచ్ఛ్వాంత రక్తమవరోక్త్య తమవ్యధాయు
కేనావ్యహాన శకుంతలకావిష ఇత్థమ్ ॥

33

తా. ఆ మధ్యగళాభట్టు శకుంతను ఎత్తుకొని శిష్యులతో భయంకరమైన అపవిత్రము చేయుచుండిరి. అప్పుడా అడవియందు ఆచారము ఒక భూతము వాయుచోనిది వీక్షించెను. అతడు రక్తమును కాళ్ళుకొనెను. అప్పుడొక దానిని చూచి యీ భూతము ఈ శకుంతను వీక్షింపలేదు. ఇది యెట్లు? అనెను.

శ్లో. అవిశ్వభూరుషమువాచ మహాగ్రహోఽసౌ
వపుద్విహార సమయోపగతాన్నమస్తాన్ ।
యచ్చ కి గుప్తీరహితా నలమస్మిహంతం
రోకశ్వరః స విత దాల తమః కిలేతి ॥

34

తా. ఈ పెద్దభూతము రక్తమును కాళ్ళుచున్న మనుష్యులను ఆవేశించెను. మేనూరు సమయమైన యీ అర్ధరాత్రియందు ఇరటికి వచ్చియున్న శ్రీముఖ్య ప్రాణదేవుని రక్షణలేని అంగుని చంపుటకు నేను సమర్థుఁడను. వారు మిమ్ములవందరిని కాపాడుచుండుటచే నేకవి చేతులేనివామగా నున్నాను. వారు ప్రపంచప్రభువులు. వారి తెలియని మనుష్యుల చిన్న బిడ్డయి చెప్పును. ఇది యాశ్చర్యమై యున్నది. అనెను.

శ్లో. ప్రస్నేన దాల మరుతోష్ణముహః స్వరామ్నా
మాతా కదాచన యయా విరహోసహపి ।
విశ్వస్య విశ్వపరిపాల కశాలనాయ
కన్యాం విజామనుగుజాం కిల భీరురేషా ॥

35

తా. ఒకానొకరము భయంకరము, పురుషుని విరహమును బహిష్కరించువారునైనా రక్తము వీక్షించుక పని యింటినుండి వెలువలి! వెళ్లిపోయిరి. అప్పుడు వారు బిడ్డను చదుకాలుతో రృద్ధి నొందించిరి. ఆ ఒకశాసనమున శకుంతలకావి ముఖ్యప్రాణదేవుని రక్షింప అనుకూలమైన తన చిన్న బాలిక వాకదానిని నియమించి యింటినుండి వెలువలి! వెళ్లిపోయిరి.

శ్లో. సాదారణం ప్రపదితం పరిసాంక్త్యయంతి
ముగ్ధాక్షరేణ వచసాను వివాయ ముగ్ధా ।
మాతా తాత సుముతేత పునఃప్రరోధి
మౌనమాతా తనోతి దుదితం త్వరితం తనేతి ॥

36

తా. తరువాత ఆ చిన్న బాలికయు మిక్కిలిగా ఏడ్చుచున్న బిడ్డను 'బిడ్డా మరలమరల ఇట్లు ఏడువవలదు. అచ్చు ఏడు కావలసిక పాలను ఆటపండ్లను వెంటనే తెచ్చి యాయగలము. పోవకుండుము' అని యాదాశ్చర్యము.

శ్లో. రోదేక్రియాసమభిహారత ఏవవ్యతే
పూతస్యమాతరీచిరపి నాగతాయామి ॥
జగ్రహబాలమథ చైశ్వర మాత్మమాన్గం
సాపక్రియాసభిహారత ఏవదాదా ।

37

తా. ఆ బాలికయు ఇట్లు సమాధానముచేసినను బిడ్డ మరల మరల ఏడ్చుచుండెను. చాల ప్రార్థనలకు రిల్లి కాలేదు. తరువాత ఆ బాలికయు ఆ శకుంతను ఎత్తుకొనెను. ముల మరల రిల్లి వచ్చు నేమాయని ఆ రిల్లి మార్గమును చూచెను.

శ్లో. కర్తవ్య మౌర్యమలివవ్యనిరూప్యసా తం
ప్రాభోజయ్యులు మిల్చికులు ప్రవర్తయే ॥

శీతం పశ్యోపినకతం పరిపాయయంతి

యస్యోష్ణరోగమతివేరి చుశంతాండా || 38

శా. ఆ తాలికయు అట్లు వచ్చుచున్న బిడ్డకు ఏమి చేయవలె నని తెలియలేదు. తల్లియు ఏ బిడ్డకు ఉష్ణశస్త్రము వచ్చునని తెలిసి పాలను త్రాపించునపుడును దానిని చల్లా త్రాపుచుండెను. అట్టి బిడ్డకు ఎద్దుకొఱకు ఉడికించి పెట్టిన ఉలవగింజలను బాగుగా తినిపించెను.

శ్లో. నూనం పిషానురతిరోదితిహంతదాత్

డిబ్బాం దయావరహారాం పరకృత్యనరామ్ |

ఇత్యాకులాగృహముపేత్య తదావ్రసన్నం

పూర్ణోదరం సురమవైత్తతవి ప్రవర్తి || 39

శా. అప్పుడు వెలుపలికి వెళ్లియన్న తల్లి 'అయ్యో బిడ్డ చనుబాలను త్రాగుటకు ఇంటియందు వచ్చుచున్నది. నేను చేత పనియందున్నాను. నాకు బిడ్డయందు కొంచెముకూడ కరుణలేదు. ఛీ అని తనను తిట్టుకొనుచు వ్యధతో ఇంటికివచ్చెను. అచట కడుపు విండుటచే సంతోషముతోన్న బిడ్డకు చూచెను.

శ్లో. పృష్ట్యావగమ్య సకలం చ తతఃప్రవృత్తం

యూసాం చదుస్సహమిదం శిశునోఽభుక్తం |

ఇత్థం విచింత్య తనయాం బహుభర్త్యయంత్యా

భీతంతయోతకుపితం మనసానుతప్తమ్ || 40

శా. ఆ తల్లి తరువాత కూతురును 'బిడ్డకుడుకట్టు నిండినది' అని యడిగెను. కూతురుచే జరిగిన సమాచారమంతయు తెలిసి కొనెను. ఈ బిడ్డ తినియన్న ఉలవగింజలను పెద్దవారుకూడ తివ లేదు. అని చింతతోకూడెను. ఇట్లు 'ఏల ఉలవగింజలను తినిపించితి' వని కోపముతో కూతురును గద్దించెను. బిడ్డకు దీనిచే ఏమగునో!

అని భయపడెను. సునస్సుచును నా దేవావీర్యముచే నిట్లయ్యెనని భక్తాత్మాసమును బొందెను.

శ్లో. అరోగ్యవాలిని తదాపి పురేవపుత్రే

విస్తేరతా ముపజామ జనవ్యముష్య |

యత్యత్రోరజననీ జననీ విషేషి

వీరేన విస్తయచుదావ సమస్తకల్తే || 41

శా. పూర్వము దేవదానవులు ఒకటిగాచేరి మందరపర్వతముతో క్షీనముద్రమును చిలుకవపుడు విషము పుట్టినది. అప్పుడు ముఖ్యప్రాణదేవుడు దానిని త్రాగి స్థిలించుకొనిరి. ఇట్లే కుమారుడైన వాయుదేవుడు విషమును త్రాగినను అతడన్ని విషయములందు సమర్థుడగుటచే తల్లి లక్ష్మీదేవి అపు ధాశ్వర్యమును పొందలేదు. ఇపుడట్టి ముఖ్యప్రాణదేవుని అవతాంమైన యీ శిశువు ఉలవలు తినినను ఆరోగ్యముగా నుండుటనుచూచి తల్లియైన మధ్యగోపాధట్టు భార్య ఆశ్చర్యము వొందెను.

శ్లో. సన్యం ముహూకిందదో జననీగృహీత్వా

జేమాయతంకిం దధజనకోజజాప |

అన్యోజనోఽపి కిలలాలయతీన్య కింకు

సర్వోపి తన్ముఖనుహాస రసాయనోత్క || 42

శా. తల్లియు బిడ్డనత్తుకొని క్రితతో స్తవ్యము నిచ్చెను. తల్లియు బిడ్డకు శుభమునుగోరుచు ఎత్తుకొని భవ్యంతరీ ముగ్రాము, శాంజిసూక్తము మొదలైనవానిని జపించిరి. ఇతర జనులును ముద్దు చేసిరి. అందరును ఆరిచిరునవ్వుతోడి ముఖమును చూచుటకు ఆత్మాశక్తలవారైరి.

శ్లో. దేవాది సద్విరనుపాలిత యాదరేణ

దేవ్యాత్మనేన విలసత్పదయానితాంతమ్ |

అవ్యక్తమా ప్రథమతో వచనేఽస్యవాక్యా
శాసన యేవ భువనార్చితయా వి జ్రహే ।

49

తా. శ్రీ సరస్వతియు బ్రహ్మసభయందు దేవతలు నిరీక్షించు చున్నపుడే విలాసముచే అడుగులను పెట్టుచు మొరలు అవ్యక్తమై తరువాత పిగ్గుతో బ్రహ్మయెదుటవచ్చి వివరించును. అట్లే యీ వాగ్మయి ఈ లిడ్డ నోగియందు దేవతలే మొరలైన సజ్జనులు లిడ్డ మెప్పుడు మార్గమునని నిరీక్షించుచున్నపుడే దేహమును ధరించిన దనునట్లు అస్పష్టముగా వివరించినది. అనగా శిశువు వచ్చిరాని మాటలచే మాటలాడుటకు ప్రారంభించెను.

శ్లో. ప్రాగ్నింబిదా స్వయమథస్థితీమేష చక్రే

హృద్గతిం పరిచయేన కిలక్రమేణ ।

విశ్వస్యచైష్టత మహోయదనుగ్రహేణ

సర్వం తదస్య పవనస్య విదంబనం హి ॥

44

తా. ఈ శిశువు మొరలు సామాన్యపులిడ్డలట్లు తప్పటడుగులును తరువాత నెరికి సహాయము లేక యే నిలుచుకొనెను. తరువాత మెల్లమెల్లగా నడుచుటకు నేర్చెను. ఏ జగత్ప్రాణుని అనుగ్రహముచే (అనునో) ఈ ప్రపంచపు చలనస్థితులు జరుగునో, శిశువై యున్నయట్టి ముఖ్యప్రాణదేవునకు ఇదంతయు నటనమేకదా !

శ్లో. పుష్పాంతమవ్యమవలంబ్య కదాచిదేష

ప్రాతవ్రజాద్యౌజిత ఏవ నిజర్షభస్య ।

ప్రాయాత్ప్రియస్య సహసాస్వజనైరదృష్టో

నానానేషు చరతశ్చరత స్తృణాని ॥

45

తా. ఆ మధ్యగేహభట్టుయొక్క యింటియందు ఒక యెద్దు ఉండెను. ఒకానొకడనపు ఉదయము దానిని మేయుటకు అధిభి పదించి, అది అట్లే అవధికి వెళ్ళుచుండునపుడు యీ చిన్నలిడ్డ

దాని గోకను పట్టుకొని తండ్రి మొరలైనవాడు కనబడకున్నపుడు అకస్మాత్తుగా తానును దానితోకూడ లడ్డకి వెళ్లెను.

శ్లో. ఉద్దుంగశృంగంసితస్య మహిష్వమూర్తేః

పాదావృతావనిరలస్య సురంద్రరస్య ।

అశ్రిత్యకస్య కుశుభేఽవయవై రదేశం

దాలోదివాకర ఇవోదయ పర్యతస్య ॥

46

తా. ఆ లిడ్డకు ఏ త్రయిన కొమ్మలుగలది, పెద్ద దేహము గలది; వెనలైనా పాదములుగలదయై పాదములచే నడిచుచున్నదియు, బాగుగా నున్నదియునగు ఆ యెద్దు తోకను పట్టుకొని చోవుచుండెను. అపుడతడు ఏ త్రయిన శిఖింము లదియు, ముక్కులి పెద్దదియు, మిట్టలచే భూమిని ఆవరించుకొనినదియు, మంచి గుహలు గలదియునగు నుదయపర్వతమునందు ఉదయించుచున్న బాలసూర్యు నట్లు విరాజిల్లుచుండెను.

శ్లో. లీలాంకరోతిను గృహాంతరగోను దారిః

కోపాంతరేను పతితః ప్రకృతీన్వతంత్రః ।

ఇత్థం విచింత్యసముహః స్వజనోవిమృగ్య

హంతానవేక్ష్యతనయం హృదితామవాప ॥

47

తా. తల్లిదండ్రులు, స్వేచ్ఛగా వ రించు స్వభావముగల బాలకుడు ఇంటియందు ఆడుకొని తమాషచేయుచున్నాడో! లేక బావియందు పడెనో! అని మిక్కిలి ఆలోచించి వెనుక ఎచ్చటను కనుగొనక విచారపడిరి.

శ్లో. బాలస్య బాలపరిలంబన గోచరం త

ద్య్వశ్వస్యతాపి పదనం వనగోచరోక్తమ్ ।

యత్ప్రాయశ్చక్షతేజనః శిశుమాప్రజంత

మేకాబ్జకేం వృషభే బాల కృతావలంబిమ్ ॥

48

తా. వెదకఁచుడిన శిల్పిదండ్రులు నాయంకాలము ఎద్దు తోకను బట్టకొనివచ్చుచున్న యొక సంవత్సరము వయస్సుగల తమ కుమారుని చూడరి. అందుచే అవియందు సంవరి చు గొల్లబాడు శైలవారి బిడ్డకు ఎదుతోకను బట్టకొని పొవుయఁడటను నేను చూచితినని చెప్పినమాటను నమ్మిరి.

శ్లో. చింతామండేంద్ర మివ చింతితదందరిద్రో

విజ్ఞానమౌగ్ధమివ విష్ణునరం ముముక్షుః |

నష్టంచనందన మితిస్మజనోఽస్య శబ్దాన్

నాశస్యతస్యత మనుగ్రహమేవమేనే ||

49

తా. ఈ బాలకుని చిల్లిదండ్రులు శైలవారినుండి కనబడని యిష్టాగ్రములనొసగుః స్థూః పుడైన పుత్రుని నాయంకాలము చూచిరి. అది మిక్కిలి బీకవానికి కొలనిదానిచ్చు చింతామణి యను రిక్కిము దొరకినట్లయినది. వారు ఈ కుమారుడు చిక్కియుండునది శ్రీ అనంతానందస్వామి యనుగ్రహమే యని తెలిసికొనిరి.

శ్లో. రీలాపసాననషయే సహసాకదాచి

దార్యోఽమునాభ్యహృహృతిం ప్రతిచోద్యమానః |

రోదైషన్ యస్తి ధనికోప్పప విక్రయాతి

ప్రోవాచనందనముఖేందు మవైష్యమందం ||

50

తా. ఒకానొకదినము ఈ బాలకుడు ఆడుకొనుట ముగిసిన వెంటనే శంకిదగ్గరకువచ్చి నాయనా! భోజనమునకు రా' అని పిలిచెను. అప్పుడు ఇదిగో చూడుము. మనకొక ఎద్దును తిరువారే ద్రవ్యమునిమ్మని అమ్మిన ధనికుడు ఇతఁడు కూర్చొనియున్నాడు. ఇతఁడు నాకు డబ్బులివ్వకున్న క్షేపణ భోజనమునకు పోకూడదనుచున్నాడు. నేనును భోజనము చేయకూడదని హతమాతో నున్నాడు. అందు వలననే నిపు డిరిగి ధనమునీయక భోజనముచేయుటకు వీలులేదు.

నిపు భోజనము చేయును అని కొడుకు ముగమునుచూచి మెల్లగా చెప్పిరి.

శ్లో. రీలాకరేణ సకరేణ మరోమరేన

దీక్షాంతరాణి కిలకాని చివరదన్తైః |

స్మిత్పార్శ్వకోఽనిదుర నిష్కపదే యదాదా

దావర్త తానిధనికో బహుమానపూర్వమ్ ||

51

తా. ఆ బాలకుడు వెంటనే అట్లాకుకొను పెత్తని చేతులకే ఈయవలసిన ద్రవ్యములెల్ల సంపాదించుట ఆ ధనికునికి కష్టము. అతడు కాని నాదంముగా కీసుకొని నాకు రావలసినదబ్బు వచ్చునని చెప్పిపోయెను. అని జనులు మాట్లాడుకొనుచుండిరి.

శ్లో. లద్ధింనుతాచితివన్ ద్విజపుంగవేన

కాలాంతరే నిజవనే ప్రతిచిత్తిఽకేపి |

సాక్షాదమానవ నవాకృతిః స రేపే

దీక్షచ్ఛరేన పురుషార్థ మహోవిష్టమ్ ||

52

తా. ఒకానొకప్పుడు మన్యకహృట్టు ఎద్దులివ్వవానికి తామియవలసిన ద్రవ్యమును ఒకగవ్వెరి. అప్పుడతడు మీ కుమారునిచే నాకు డబ్బు ముద్దిననెను. ఇట్లా ధనికుడు వాయుదేవుని క్రొత్త అవతారమైన వాసుదేవుడొనిన ధింపింజలను కీసుకొను మూలముగా ముఖ్యపురుషామైన మోక్షమునే పొందెను. అనగా వాసుదేవుడు ధనికునకు బీజముఁచునట్లు కనబడినను అది మోక్షమును ఇచ్చినదే అయియున్నది.

శ్లో. వాసుదేవ మిహ వాసుదేవతా

సత్కల మభినవంద తంజనః |

వాసుదేవ మితి వాసుదేవ స

న్నామకం వివిధరీల మర్చకమ్ ||

53

తా. అది భావించుకొనినదియిప్పు శ్రీ ముఖ్యపాత్ర
దేవుని కృష్ణుడు బాసుదేవుడు నానావిధ బాలశ్రీలను చేయ
యిడెను. కృష్ణులు అట్టి యా బాలుని విని, చూచి, వసుదేవుని
కూర్చుకొని శ్రీకృష్ణుని విని, చూచి, అనందపడుకొని అనందపడిరి.

శ్లో. ఇతి విరహితమవ్యం విష్ణుదాసేపి గూఢే
నమజనుజననం చిత్త మోపందపూర్ణమ్ ।
ఉదయతి మనమూలాన భానోచ భానో
వసుజన నయనాదైర్వ్యభ్యేంద్రం విరానః ॥

61

ఇతి శ్రీమద్విశేషాంశ శ్రీ శ్రీకృష్ణుడు వందితాచార్యులకు
వారాణసు లంకాచార్యు విరచిత శ్రీమద్విశేషాంశమును బ్రహ్మ
కాండ్యంశంశాంశ శ్రీ బాసుదేవ శ్రీకృష్ణులకు నామ ద్వితీయః
కర్ణః.

తా. సూక్ష్మకు వేళుములవనక ఉదయించినను తామర
పూవులు తాగుగా విడిచును. బతుల కన్నలు విశాసముపొందును.
ఇట్టి శ్రీ ముఖ్యపాత్రుడు బాసుదేవుని దూషముచే అవతరించి
గొప్పగా మనుష్యులైన వలించుచున్నను వారి మానాత్మ్యము అపార
మగుటచే కర్ణుల మనస్సు అనందముచే నిండెను.

తెండవనర్గవు తాత్పర్యములు ముగిసినది.

శ్రీ సుమధ్వ విజయము తృతీయ స్కంధ

శ్లో. అభరణాదన మందరసందన
వీరమభేందు దృశాం దయతోవ్యతామే ।
మహా(మ)వతో నిజాంధు ముదేముదా
వ్రయయతుః స్వజనైః సహదంవతీ ॥

తా. బాసుదేవుని సూర్యులైన బాదతామకులోని ముఖ
మును చూచుచున్న బతులు ఇట్టి విచారముపొందిన లక్ష్మీద్రుల
ధన్యులని తమిష్య గోదాట్రుకు, అరిగి తార్యకు ప్రీతిచేయించిరి.
అట్టి దుష్టకులు నిరుపాత లకాశాగదిలము వసువైరి యిది బంధపుర
రూపుడు మన్నించి వంతోవముతో తమ బతులతో ఉద్ధరిమున్న
యింటినుండి వెళ్ళిరి.

శ్లో. స్వజనతావగమాగమనంగమ
వ్రతసభాతీత పూర్వకనంత్రమే ।
అవిదుషీజనసీతి సజాలః ।
శరణతోరణతో నిరగాస్పృహః ॥

తా. త యత్కమమునందు బాసుదేవుడు రిల్లియం బంధపుర
యొక్క పోవుటయు, వచ్చుటయు, చేరుటయు, నన్నానము మొదలైత
వాని కలకలమునందు తాను వెళ్ళిపోవుటను తెలియజాలడు అది
యాలోదించును. అందువలన అరిడు కోలాహలముగనుముడు ఇంటి
నుండి లక్కడ వెళ్ళిపోయెను.

శ్లో. క్వమయయాససి తాత ససాల్లతం
స్వజనసంత్యజవం తవసాంప్రతమే ।

అం విశాఖ 633⁵ (జి.5)

స్వీరమనాథుల ముత్యరమారనాథులు

అ. అవును కాకుండాను నిజా! ఏమిటి! ఏమనగలిగింది!
ఇప్పుడు కాంగ్రెస్ సభ ఏమైతే సభాపతిగ వదిలి ఒకటొకా వెళ్ళిపోయింది.
మరిగిపోయింది అది కాంగ్రెస్. మానుకోవడం వారికి నిశ్చయమైతే ఏమీ
పట్టించుకుంటే మరేమీ జరగదు.

[illegible]

సిద్ధసమర్థ సామర్థ్యము.

అవతరణ ప్రకటన అభ్యుదయం

ಅಭ್ಯಾಸವಾರ್ತೆ ೩ ನಕ್ಷತ್ರಗಣಕಂಠಮೇ ||

அ. அ. வாழ்வுக்கு உதவுவதற்காக அனைத்து
நேரங்களிலும் உன் அன்புக்கு உரியவர்களை உதவி,
மேலும் உன் அன்புக்கு உரியவர்களை உதவி,
உன் அன்புக்கு உரியவர்களை உதவி.

శ్రీ. శరీరవ్యాధి నివారణ పద్ధతి

గనుచున్నట్లు కన్పించుచున్నది.

3536.5⁴ 3536.5⁴ 3536.5⁴ 3536.5⁴

అక్షరమేళన ప్రయోగము.

అ. ఈ వాడు దీక్షకు అర్హుడనుటకున్న ప్రతివాని
వాని మామలచే అనుమతుకొనెను. ముందు విన్న మామలచే
అనుమతిపొందిన పిటియో కనులమొట్టెను కన్నులను మూర్చియై
దొంగపట్టుకును నుదిటి పల్లెను.

శ్రీ. మహాయమేర గజాతియారవి

హరినమస్కరయః శుక్లతా ఇమాః ।

అనుకూలమైన వాతావరణం

పాపములకు సాక్షులు మేము ॥

[illegible]

6. విజ్ఞాపనం మరియు వివరాలు

విద్యుత్తు వినియోగ పరిధి:

09.03.00 00.00.00 00.00.00

॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

[illegible]
$$U^{\otimes n} = \bigotimes_{i=1}^n U_i \quad \text{with } U_i = U \text{ for all } i$$
[illegible]

మహిళా వ్యవస్థాపక మండలిగారు సారీ

26 26 (26 26) (26 26)

10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 8

శ్లో. జననదాగతి సూచితవర్తనా
ప్రతిపదం ప్రజితా పరయాత్మషా,
ద్విజమహా మధువేన మనోహరం
స్మితమలాభి సుతాననవారిజమ్ ॥

9

తా. ఆ మధ్యగేహభట్టు బాలసారులు తెల్లవ దారినండి
మిక్కిలి తొందరగా పోవుచూ తన కుమారుని గుముఖమును
చూచి, అది తామరయొక్క సువాసనచే కూడిన గాలిచే సూచింప
బడిన దానినండి అత్యాశ చేపోవుచున్న తుమ్మెద వికసింపిన సుందర
మైన తామరపువ్వును చూచిపల్లవది,

శ్లో. విరహవోనతమోద్గ మనోన్మృషం
న్యరుజద్రక్షు పురానయయోవ్యశోః ॥
అభరయో ప్రమదూత్తిత మవ్యదః
ప్రతినిద్య గిరం గురువ్రపీతః ॥

10

తా. ఆ మధ్యగేహభట్టు పుత్రుని వియోగముచే మిక్కిలి
దుఃఖపడి ఏడ్చుచూ! అమంగళపు ధయముచే మొరట కన్నీళ్ళను
నిలుపుకొనిరి, కొడుకును చూచినతరువాత కల్గిన ఆనందభావము
లను అనే అమంగళపు ధయముచే నిలుపుకొని ఇట్లనిరి, అనగా
మొరటచాటి దుఃఖముచేతను తరువాత సంతోషముచేతను కన్నీ
ళ్ళను కార్చిరి.

శ్లో. అయి సుతేదముదాహర తత్వతో
నను సమాగతవానసి సాంప్రతమ్ ॥
స్వజనతార హితస్యతుకోత్రతే
సహచరోర్భసి మ్మితమేవతి ॥

11

తా. బిడ్డా! నీవు ఇంతదూరము వచ్చియున్నావు, నీతో
అభిప్రాయము తేడా లేదు, ఇంతదూరము వచ్చువపుడు నీకు చాలా
యెదు ఎవరూ సహాయముగా నుండిరి, నిజముగా చెప్పుము.

శ్లో. జనకవాచమహామన దారయన్
కలముదాహరదంబును హే జ్ఞానః ॥
స్వపరమావ్రజతో వ్రజతోవ్యతో
నను సభా మమతానన గోవిభుః ॥

12

తా. ప్రసన్నముఖముచే సూరకుడైన ఆ వాసుదేవుడు తండ్రి
బట్టిన ఈ మాటను విన్నను, వాయనా నేనీ అడవియందున్న
శ్రీ నారాయణుని గుడిః అచటినుండి తాళెనడ గుడిః పోవువపుడు
ఆ స్వామియే స్నేహితుడై యుండెనను.

శ్లో. తేదితరాయ తనత్త యదాగమం
కృతరతిః (నతిః) ఖయత్రహరిః సభా ॥
అహమిహపి మహేంద్ర దిగలయం
ప్రజతవాసురే యావదదీశ్వరమ్ ॥

13

తా. వాయనా నేను అరణ్య దేవాలయమునందు కూడ
వమస్కారముచేసి అచటినుండి తాళెనడ, దేవాలయమునకు వచ్చి
అచటినుండి ఉడబికి వచ్చిని, ఇచట పూర్వదిక్కులోని గుడియం
దున్న హరిః వమస్కారము చేసిని, ఇచ్చటివఱకు నాకు ఆ అరణ్య
దేవాలయపు హరియే స్నేహితుడై యుండెను.

శ్లో. అపితతోహ ముపేత్యసహాయనా
దగవతేత్ర నతే ప్రణతం వ్యధామ్ ॥
ఇతినిగద్య విభాతి శిశుఃస్మవి
స్మిత సభాజనచీర్ణ సభాజనః ॥

14

తా. ఆ బాలకుడు నేనీ ఉడబియందును పూర్వాలయపు
క్షాంతిలో పశ్చిమాలయమునకు వచ్చిని, ఇచ్చటనున్న అశ్వశాసన
దేవుని నమస్కరించితిని నను, అందుచే ఆ సభియందుగల జనులందఱు

ఆశ్చర్యపడి అతివి! నవ్యానము చేసిరి. ఈ రీతిలో ఆ అమృతమున
బాలమును ప్రకాశించెను.

శ్లో. విరహితస్వజనం చరణప్రియం

వివిధ భూత భయంకరవర్తనాని

అయి కృపాలయ పాలయ దాలకం

లము కుభస్య మమేత్యనమద్విజః ||

15

తా. అనంతపద్మనాభా! వివిధ కయాభుకవు. నేను దాశ్వాశ్వు
డను; నా బిడ్డ బాధువులనందరిని వదిలి ఒక్కడే ఈ భయంకరమైన
దారియందు సంచరింప అచేక్షగలవాడై యున్నాడు. ఇట్టి బిడ్డను
తాపాదుము అని మధ్యగేహభట్టు అనంతాననుని నమస్కరించెను.

శ్లో. తమువగృహ్య సుతం సుకపోనిది

గృహమసౌ గృహితే సహితోయయా |

ఉదయశీతి హి దాలివివారే

స్మితమభూత్పు జనానన వారిజమ్ ||

16

తా. తపోధనులైన మధ్యగేహభట్టులవారు ఆ కుమారుని
భరించి భార్యలో రమ యింటికి మంలిరి. ఈ వాసు దేవుని సామర్థ్యము
ఇట్లు ప్రకటితమగుచుండ మాత్రము ఉదయింప తామరభూవు విక
సించుట్లు నజ్జనులముఖము వికాస మొందినది.

శ్లో. వరవిమాన గిరావపి చండికా

శకుమహాజనసీ తమలాలయత్ |

అపరధా పరితుష్టమనాః కథం

చిర మిహైష వసేద్విసహాయకః ||

17

తా. ఈ వాసుదేవునకు అడవియందుగల పాజకక్షేత్రము
కందు కళాముఖులెవరు లేనిన్నను అచట విమానమును కొండియందు

వాసమైయున్న అక్షిప్త్యహామైవ దాదాదేయం బాలియమందెను.
అట్లు లేనిన్నచో రక్షిత్తైన అనంతాననుడు అచట లేనిదలచే
సి వాసుదేవుడు ఆ పాజకక్షేత్రమునందు వాళువల ముట్లు కుంభోవ
క్షుచే వాసుము చేసికొనియుండిరి!

శ్లో. సరళ శబ్దమయీవ సరస్వతీ

సరత మానమతి స్వయమేవతమ్ |

ద్విజవరూథ కదాచన మార్తకాః

కిలసుతం పరిచాయ యతిస్మతమ్ ||

18

తా. సరస్వతీదేవి సమస్త శబ్దములను అభిమాన దేవతయై
యున్నది. ఆమె తానే ముఖ్యప్రాణదేవులవారి అవతారమైన ఆ
వాసుదేవుని ఎప్పుడును నమస్కరించును. అట్టి వాసుదేవునకు అక్షరా
భ్యాము చేయించుట అనవసరమైనను తండ్రి మధ్యగేహభట్టు
వారు ప్రపంచపు బిడ్డలందరికంటె అతినికి శుభముహూర్తమునందు
అక్షరాభ్యాసము చేయించిరి.

శ్లో. రిపీకులం సనుతాత గతేదినే

రిభితమేవ పున్దిరితం కురః |

ఇతి విజప్రతిభా గుణభావితం

హరిపదస్య వచస్త మనందయత్ ||

19

తా. తండ్రి మధ్యగేహభట్టులవారు సామాన్యమైన బిడ్డలకు
ప్రాయుటకు స్పృశునట్లు వాసుదేవునకును వెనుకటిదినము ప్రాసీ
యిచ్చిన అక్షరములను నేర్పింప మరల ప్రాసీయిచ్చిరి. దానిని చూచి
వాసుదేవుడు తండ్రి! నిన్నప్రాసిన యక్షరములనే వల ప్రాసీ
యిన్నారు అని అడిగెను. ఇట్లు స్వాభావికబుద్ధిచే నిపుడుదేశ
భోడుకుమాటను విని తండ్రి అనందమునందెను.

శ్లో. యదసా ప్రతిబాంబుదిరిత్యం
జన మనోవచన గ్రహపీడనా
నడవకాదితరం విజనస్తతే
స్వతనయం సమశీయదేషకః॥

20

తా. ఈ మధ్యగేహభట్టలవారు తమ కొడుకునకు విద్యను నేర్పించువపుడు జనులరిని ప్రతిఘనగని ఈ బాలుడెంత ప్రతిఘనల వాడై యున్నాడు అని చెప్పివారు. అందుచే ఏమైనను దృష్టికోషము వచ్చి కట్టబడినదని తెలిసి గట్టుగా అరిచి విద్యను నేర్పిరి. అథవా ఏమెల్లు జనులముడు ప్రతిఘన ప్రకటించరాదని తెలిసి.

శ్లో. మహావరా స్వజనేన సమీరిత
స్వజననీ సహితేన కదాచన
రుచిరవాచనయార్చిత వాక్ శ్రీయా
ప్రతియయే ప్రభువాపుతవల్గవి॥

21

తా. ఒకానొకడినము నేయించుకొనియును పల్లెయందు గల బంధువు ఇంకొకడు ఒక యుత్సవము జరిగెను. అచటనున్న వాసుదేవుని లిల్లియొక్క బంధువు రావలెనని వానిని కోరెను. అపుడు వాసుదేవుడు లిల్లితో అచటికి వెళ్లెను. అంతలోనే ఆ వాసుదేవుడు అన్ని పక్షములను జనువుటయందు చిరువుడైయుండెను. అందు కలన అరిచి అందరూ గౌరవించుచుండిరి.

శ్లో. పరిషదా నితరాం పరివారికః
శివపదః కిం దౌత్యవదోద్భవః
ఇహారథా కథయన్ దదృశే తతః
పృథువియా పృథుకౌత్యతినామనా॥

22

తా. ఆ నేయించుకొని యందు మడిచాయ వంశమునందు పుట్టివ శ్రేష్ఠుని బ్రాహ్మణుడు పురాణానిను చెప్పుచుండెను. సభలోని

జనులందరు కుశూహలముతో గుంపులు గుంపులుగా ఆ బ్రాహ్మణుని చుట్టుకొనియుండిరి. మిక్కిలి బుద్ధిశాలియైన ఈ వాసుదేవుడు అరిచిని చూచెను.

శ్లో. ఇదమువాచ విచార విచక్షణః
కుచివచః శనతైః స జనాంతరే
అవరథా కథితం కథకత్వయా
ననుమతాన్యహతా మతిసస్మితమ్॥

2

తా. ఆ వాసుదేవుడు శబ్దార్థములను విచారము చేయుట యందు చతురుడైయుండెను. అరిచు జనులందరు వినుచున్నప్పుడే ఓ పౌరాణికులారా మీరు చెప్పియున్నది సరికాదు. ఇది వ్యాస, శుకాదుల సిద్ధాంతమునకు విరుద్ధమైనది అని స్పష్టముగా నవ్వచు మెల్లగా చెప్పెను.

శ్లో. అగణయన్న శివం జనతాతదా
నవచనే వనుదేవ సుతాహ్వయే
ముఖరమిదృతికో మృగదూర్తకం
ప్రకృత హుంకృత సింహశౌనతి॥

24

తా. ఈ వాసుదేవుడు స్ఫుటముగా మాట్లాడుటకు ఆరంభించినవెంటనే అచ్చట ఎచ్చియున్న జనులందఱు శివపౌరాణిని పురాణమును వినుటను వదలి ఇరిచి మాటనే వినిరి, అది ఉచితము. సింహపు పిల్లయు గర్జించుచుండ వచ్చుచున్న నక్క-నివ్వెనైతే కూతను ఎవరు విందును.

శ్లో. అథకథం(థం) కథయేతి తదాజనే
గదితమత్యుచితార్థ ముదాహరత్
స సమలాల్పత విన్యయిభిర్వై
రవిసురై ర్వజయాయురవ పూజితైః॥

26

తా. జనులు ఓ బిడా! పౌరాణికులు చెప్పిన అర్థము సరి లేకున్నచో ఎట్లు అర్థమును చెప్పవలెను నీవే చెప్పుచునిరి. అప్పుడు వాసుదేవుడు జనులు మెచ్చునట్టి సరియైన అర్థమును చెప్పెను. అందువలన జను లాశ్చర్యపడిరి. వారు ముఖ్యప్రాణదేవుని జయముయొక్క ఆరంభముచే సంతోషపడిన దేవతలు ఆ వాసుదేవుని సన్మానించిరి.

శ్లో. సజననీ సహితో జనకం గృహే
ప్రగతవాంస్త ముదంత మవేదయత్ ।
నిగద తాత శిషః కథకః స కిం
వితథగీరథ వాహమతీరయన్ ॥

26

తా. ఆ వాసుదేవుడు శిరువాత తల్లితో ఇంటికి వెళ్లెను. అచట తండ్రినిగూర్చి నాయనా ఆ పౌరాణికుడు చెప్పినది తప్ప లేక నేను చెప్పినది తప్ప మిగతా చెప్పజని జరిగిన సమాచారము చెప్పెను.

శ్లో. ననుసుతా వితథం కథితంత్యయే
త్యముముదీర్యస విస్మయ మస్మరత్ ।
ప్రకృతితః కృతితాఖలు మేశితో
ర్మదధినాథ దయోదయ చేత్యసౌ ॥

27

తా. మధ్యగేహభట్టు, బిడ్డా! నీవు సరియైన అర్థమును చెప్పితివనిరి. మతియు ఆశ్చర్యముచే నాబిడ్డ ఎవరి శిష్యుణ్యు లేకయే బుద్ధిమంతుడై యున్నాడు. ఇది నా స్వామియైన శ్రీ అనంతానన దేవుని దయచే కలిగినదని ఆ స్వామిని స్మరించుకొనెను.

శ్లో. కథయతాం ప్రథమే కథయత్యలం
స్వజనకే జనసంఘవృతే కథామ్ ।
సకలలోక మనోనయనోత్సవ
శ్చతురధీసకదావిద వాచయత్ ॥

28

తా. పౌరాణికుల సమయమునందు పౌరాణిక శ్రేష్టులైన మధ్య గేహభట్టు పురాణము చెప్పుచుండెను. వాచుచు జనులు గూర్చుని యుండిరి. అప్పుడు జనులధరి కన్నులకు; మనస్సులకు ఆనందమును కలిగించు బుద్ధిశాలియైన వాసుదేవుడు ఇట్లు నెను.

శ్లో. వివిధకావీపదార్థ నివేదనే
లిఖచనామ్ని తదానుదితార్థతే ।
కిమితితాత తదర్థ మవర్ణయన్
కథయనీతి శనైరయ మబ్రవీత్ ॥

29

తా. పురాణమును చెప్పుచున్న మధ్యగేహభట్టు అన్ని చెట్లను బోధించు శబ్దములకు అర్థమును చెప్పి లిఖచ అను శబ్దము నకు అర్థమును చెప్పకయే పై విషయమును చెప్పటకు ప్రారంభించిరి. అప్పుడు వాసుదేవుడు తండ్రీ! లిఖచ పదమునకు అర్థముచెప్పక ఏల పురాణము చెప్పుచున్నాడు అని మెల్లగా అడిగెను.

శ్లో. అవదతీతి పితర్యపి చోదితే
ప్రతి బుభుక్షుషు తత్ర జనేష్యపి ।
అయముదీర్య తదర్థ మవాప్తవాన్
పరిషదోహ్య సమాన సుమాననామ్ ॥

30

తా. వాసుదేవుడు తండ్రికి చెప్పుడని తెలివినను వారు చెప్ప లేదు. ఆ సభయందు చేరియున్న జనులు దాని అర్థమును తెలియటకు ఉత్సుకులైరి. అప్పుడు వాసుదేవుడు లిఖచమను పదముయొక్క సరియైన అర్థమును తానే చెప్పెను. అందువలన సభలోని వారందరు ఆనందముచే వాసుదేవుని పూజించిరి.

శ్లో. బహువిధైశ్చ అతైరితి చారుభిః
సకలలోక కుతూహల కారిణమ్ ।
ద్విజవరేణ వయస్కుచితే స్థితం
తమువనేతు మనేన దధేమనః ॥

31

తా. జనులు ఓ బిడ్డా! పౌరాణికులు చెప్పిన అర్థము సరి లేకున్నచో ఎట్లు అర్థమును చెప్పవలెను నీవే చెప్పవలసిరి. అప్పుడు వాసుదేవుడు జనులు మెచ్చునట్టి సరియైన అర్థమును చెప్పెను. అందు వలన జను లాశ్చర్యపడిరి. వారు ముఖ్యులైన వాసుదేవుని జయముయొక్క ఆరంభముచే సంతోషపడిన దేవతలు ఆ వాసుదేవుని సన్మానించిరి.

శ్లో. సజననీ సహితో జనకం గృహే

ప్రగతవాంస్త ముదంత మవేదయత్ ।

నిగద తాత శివః కథకః స కిం

వితథగీరథ వాహమతీరయన్ ॥

26

తా. ఆ వాసుదేవుడు తరువాత తల్లితో ఇంటికి వెళ్లెను. అచట లెండినిగూర్చి నాయనా ఆ పౌరాణికుడు చెప్పినది తప్పే లేక నేను చెప్పినది తప్పే మీరే చెప్పాడని జరిగిన సమాచారము చెప్పెను.

శ్లో. ననుసుతా వితథం కథితంత్యయే

త్యముముదీర్యస నిస్మయ మస్మరత్ ।

ప్రకృతితః కృతితాఖలు మేళితో

ర్మదధినాథ దయోదయ చేత్యసౌ ॥

27

తా. మధ్యగేహభట్టు, బిడ్డా! నీవు సరియైన అర్థమును చెప్పితివనిరి. మఱియు ఆశ్చర్యముచే నాబిడ్డ ఎవరి శిక్షణయు లేకయే బుద్ధిమంతుడై యున్నాడు. ఇది నా స్వామియైన శ్రీ అనంతానన దేవుని దయచే కలిగినదని ఆ స్వామిని స్మరించుకొనెను.

శ్లో. కథయతాం ప్రథమే కథయత్యలం

స్వజనకే జనసంఘవృతే కథామ్ ।

సకలలోక మనోనయనోత్సవ

శ్చతురధీసకదాచిద వాచయత్ ॥

28

తా. మహానాథ సమయమునందు పౌరాణిక శ్రేష్ఠులైన మధ్య గేహభట్టు పురాణము చెప్పించుటకు. వాడువాని జనులు గూర్చు యుండిరి. అప్పుడు జనులందఱు కన్నులకు మనములకు ఆనందమును కలిగించు బుద్ధిశాలియైన వాసుదేవుడు ఇట్లు చెను.

శ్లో. వివిధభావపదార్థ నివేదనే

లిరుదనామ్ని తదానుదితార్థతే ।

కిమితితాత తదర్థ మవర్ణయన్

రథయసీతి శనైరయ మబ్రవీత్ ॥

29

తా. పురాణమును చెప్పించునట్లు మధ్యగేహభట్టు అన్ని చెట్లను బోధించు శబ్దములగు అర్థమునుచెప్పి లిరుద అను శబ్దము నకు అర్థమును చెప్పకయే వై విషయమును చెప్పటకు ప్రారంభించిరి. అప్పుడు వాసుదేవుడు తొడ్డి! లిరుద పదమునకు అర్థముచెప్పక ఏల పురాణము చెప్పించునామి అని మెల్లగా అడిగెను.

శ్లో. అవదతీతి పితర్యపి చోదితే

ప్రతి బుభుక్షుమ తత్ర జనేష్యపి ।

అయముదీర్య తదర్థ మవాప్రవాన్

పరిషదోహ్య సమాన సుమాననామ్ ॥

30

తా. వాసుదేవుడు లెండికి చెప్పాడని తెలివినను వారు చెప్ప లేదు. ఆ సభయందు చేరియున్న జనులు దాని అర్థమును తెలియ టకు ఉత్సుకులైరి. అప్పుడు వాసుదేవుడు లిరుదమను పదముయొక్క సరియైన అర్థమును తానే చెప్పెను. అందువలన సభలోని వారందఱు ఆనందముచే వాసుదేవుని పూజించిరి.

శ్లో. బహువిధైశ్చ అతైరితి చారుభిః

సకలలోక కుతూహల కారిణమ్ ।

ద్విజవరేణ వయస్కుచితే స్థితం

తముపనేతు మనేన దధేమనః ॥

31

తా. ఇట్లు వాసుదేవుడు అనేక విధములైన మనోహర చరిత్ర ములచే నమస్త జనులకు ఆశ్చర్యమును కలిగించుచుండెను. మధ్య గేహభట్టు గర్భమైన వినిమిదవ సంవత్సరపు వయస్సునందైనను, పుట్టిన వినిమిదవ సంవత్సరపు వయస్సునందైనను బ్రాహ్మణునకు ఉపనయనము చేయవలెనను శాస్త్రపుష్కరత ననుసరించి ఆ వాసు దేవునకు ఉపనయనము చేయగోరిరి.

శ్లో. సముచిత గ్రహయోగ గుణాన్వితం
సమ వధార్య ముహూర్తమదూషణమ్ ।
ప్రణయ బంధుర బాంధవ వానసా
ద్వీజకులాకుల ముత్సవ మాతనోత్ ॥

32

తా. తరువాత మధ్యగేహభట్టు ఉపనయనమునకు ముహూర్త మును కట్టిరి. అది అష్టమశుద్ధి మొదలైన గుణములచే కూడి దోషము లేనిదై యుండెను. ఆ దినము వారి ప్రియమైన బంధువులు బ్రాహ్మ ణులు చేరి, అట్టి శుభముహూర్తమునందు వాసుదేవునకు సంతోష ముతో ఉపనయన మహోత్సవమును నెరవేర్చిరి.

శ్లో. వివిధ వేదతయా విజిహ్వాన్వో
వదనరంగ వదేశ్య చిరాయ యాః ।
సురవర ప్రమదా అపి సప్రియా
అభిననందు రహో వియతో మహమ్ ॥

33

తా. లక్ష్మీ, భారతీ, వాసుదేవీ, పార్వతీ మొదలైన వేదాభి మానులైన దేవతాస్త్రీలు అతని ముఖమును రంగస్థలమునందు నాట్యము చేయగోరియుండిరి. అందువలన ఉపనయనమైన ఆ వాసు దేవుని చూచి సంతోషపడి తమ భర్తలతోకూడి ఆకాశమునుండి చూచిరి.

శ్లో. విహిత సాధన సాధిత సత్క్రియో
జ్వలన ముజ్వల ధీ జ్వలయన్నయమ్ ।

ఉపనిషాయ సుతం నమలం కృతం
కుశలినం కుశలీకృత శీర్షరమ్ ॥

34

తా. శుద్ధ మనస్సుగల ఈ మధ్యగేహభట్టు ఆహుతులచే అగ్నిని మండునట్లుచేసిరి. వేదములందు చెప్పిన వస్తువులచే ఉప నయన హోమమును ముగించిరి. జ్వరము మొదలగు వ్యాధులు లేక క్షేమముగానున్న కొడుకునకు డోరము చేయించి భగవంతుడే అలంకా రముచేసి ఉపనయన సంస్కారమును సాంగముగా నెరవేర్చిరి.

శ్లో. పరిచరాగ్ని గురో చరితవ్రతః
సుచరణః పతసాదు సదాగమాన్ ।
ఇతి గురోష్ఠి జగద్గురు శిక్షణే
స్ఫుట మహాసి సురైకృత సాక్షిభిః ॥

35

తా. మధ్యగేహభట్టు ఉపనయనమైన తరువాత వాసుదేవుని గూర్చి ఇట్లనిరి. నీవు ఆచారవంతుడుగ అగ్ని కార్యమును చేయు చుండుము. బ్రహ్మచర్య నియమములను ఆచరించుము. వేదములను చదువుము అని ఉపదేశము చేసిరి. దీనిని చూచుచున్న సూర్యుడు మొదలైన నాక్షిదేవతలు త్రిలోక గురువైన ముఖ్యప్రాణదేవునకు ఇట్లు ఉపదేశముచేయుట చూచి నవ్విరి.

శ్లో. జిత కుమారగుణం సుకుమారకం
నిజకుమార మవేక్ష్య నిరంతరమ్ ।
సమమితా చరణే చతురం స్వతః
క్షీతిసురో ముదమాయత శిక్షయన్ ॥

36

తా. మధ్యగేహభట్టు ఉపనయనమైన వెంటనే సుబ్రహ్మ ణ్యునికంటె గుణశాలియైన కొడుకునకు శుద్ధిక్రమము, ఆచమనము, సంధ్యావందనము మొదలైనవానిని నేర్పించిరి. అయితే ఆ బాలకుడు

తా. ఎల్లప్పుడు వానిని చేయుటయందు బుద్ధిశాలియై యుండెను.
దీనిని చూచి లెండ్రీకి చాల సంతోషమయ్యెను.

శ్లో. నవట ఖండమకించన తత్కర్వచి

త్వస్త్వి విభవానుచితం చరణాదికమ్ |

భువన భర్తృరహో స్వనిగోహసం

సురసభాసు కుతూహల మాతనోత్ ||

87

తా. ఆ వాసుదేవుడు బీదబాలుని యట్లు గుడ్డలను గట్టుకొని
సంచరించుచుండెను. అది మూడులోకములకు ప్రభువైన అతని
వైభవమునకు యోగ్యముకాదు. ఇట్లతడు తన విశ్వర్యమును మరగు
పఱచుటను చూచి దేవతలు సంతోషమునొందిరి. ఇది యెంత
యాశ్చర్యము!

శ్లో. అవిరతై రరతోష్ణ భిరాకులీ-

కృత సమస్తజనో విచచారయః |

క్వచిదముం నిజఘాంసుర శాంతిమా

నుపన సర్వన సర్వమయోసురః ||

98

తా. సర్వాకారమును ధరించిన యొక దైత్యుడు తన విష
బాళచే జనులందరిని బెడరించుచు సంచరించుచుండెను. అతని
విషము, మంత్రము, జైషధము మొదలగువానిచే శాంతియు కాలే
కుండెను. ఆ దైత్యుడొకడినము ఈ వాసుదేవుని చంపుటకు వచ్చెను.

శ్లో. త్వరిత ముద్యత విస్తృత మస్తకః

ప్రతిదదంశ యదైన మవిక్షితమ్ |

ప్రభువదారుణ చారుతరాంగులీ-

విహృతి విష్టతనః ప్రతతామనః ||

39

తా. సర్వాకారపు ఆ దైత్యుడు కోపముచే పడగవిప్పెను.
మెటనే యే విధమైన గాయములేని యీ వాసుదేవుని కరచెను.

అప్పుడు సమగ్రుడైన వాసుదేవుడు తన కాలేబుద్ధి అందుబాటు కీలక
అనాయాసముగా వాని పట్టుకున్నాడు. అందువలన వాడు బుద్ధిచి
అసూయపొందెను.

శ్లో. గరుడతుండమివ ప్రతివస్త్వివా

స్త్విజరుమారవదం సమమారదా

సముచితం చరితం మహితాబుజం

సుమనసో మనసే మహాబయన్ ||

40

తా. ఆ సర్వాకారపు దైత్యుడు గరుడుని పోలికల కిచ్చు
నట్లు వాసుదేవుని కాలిత్రోక్తిగడిచే చచ్చెను. అది శిష్టవాని హాస్య
మైనదియు, సజ్జనుల కష్టమైనదియునై యుండెను. దీనిని దేవతలు తమ
మనస్సుచేతనే సంతోషముతో నవ్వసాగిరి.

శ్లో. గిరిక గుర్వమరేంద్ర ముఖైశ్చయ

చ్చరణరేణు రధారి సురారీప్తైః |

షీతి సురాంప్రభుభివందన పూర్వకం

సవిదదేధ్యయనం ఫలమానుషః ||

41

తా. ముఖ్యప్రాణదేవుని అవతారమైన యీ వాసుదేవుని
సాదములకు శంకర, బృహస్పతి, దేవేంద్ర మొదలైన దేవతలు
సమస్తాశ్రయము చేయుచుండిరి. ఇప్పుడు నిమిత్తమాత్రముచే మనుష్యు
డైన ఆ వాసుదేవుడు మానవబాలునివలె బ్రాహ్మణులకు సమస్తా-
శ్రయముచేసి వేదాధ్యయనముచేయుటకు ప్రారంభించెను.

శ్లో. కరతలే ఖలు కందుక వత్సదా

నకలయా కలయా సహవిద్యయా |

అరి ధరేణ సమం స్ఫురితం గురో

ర్మనసి తస్య విదంబయతోజనన్ ||

42

తా. మానవుడు శకల కేదవిద్యలను సంగీతము మొదలైన
కళలను స్వాధీనము చేసికొనుటకును, వానిచే ప్రతిపాద్యుడైన భగ
వంతుని శేరిసిగొనుటకును అభ్యాసము చేయవలెను. అయినను
పనుస్త పగవుకు గురువైన యీ వాసుదేవుడు మొదలే వానిని అర
చేరియందున్న బంధితల పూర్తిగా శేరిసిగొనియుండును. అయినను
వామాన్యజనులట్లు నటించుచు ఆ విద్యల అభ్యాసము చేయుచుండును.

శ్లో. అనది తైరధితైశ్చ వయస్యదో
బహుభిరధ్యయనో పరమాంతరే ।
అనికటి వటుభిః పటుభిరుదోః
నవిజహార సుఖీ సుఖిభిః సమమ్ ॥

43

తా. తరువార సుఖయైన ఆ వాసుదేవుడు చదువు ముగియు
వంతలోనే తనకు సమవయస్కులైనవారు, పెద్దవారు స్నేహితులు
నైన అనేకులు బుద్ధిశాలురైన బాలకులతో గురువులున్న స్థలము
నకు దూరమునందు ఆటలాడును.

శ్లో. పరముదీర్య జవేన యయాసితం
దృత సభేష్వ భవత్స పురస్కరః ।
అయమయత్న తయేతిన విస్మయో
నను మనోజవ తిత్సవనో సకౌ ॥

44

తా. ఈ వాసుదేవుడు పరుగెత్తుటయందు స్పర్థను ఏర్పఱ
చెను. దానియందు పరుగెత్తి తాకునట్టి యొక స్థలమును నిశ్చయించెను.
స్పర్థకువచ్చిన స్నేహితులతో పరుగెత్తెను. వారందరికంటె ముందుగా
నిర్దిష్టస్థలమును తాను తాకి గెలిచెను. మనస్సు వేగమును మీరిన
వేగముగల వాసుదేవుని అపతాకుడైన యీ వాసుదేవుని విషయ
మందిది ఆశ్చర్యముకాదు.

శ్లో. ప్రవనతేజసి హంతన కేవలం
విజితవాన్ సతదా సకలాన్ జనాన్ ।

ప్రేమ విదేశకరో హృదుడు తన
రహస్యిగాయనవారి సుతాదివాన్ ॥

45

తా. ఆ వాసుదేవుడు దానివల్ల వోటియును మంతోషముతో
అందరిని జయించి బలశాలియును యువనియవో యెను. పూర్వము
తామావతారమునందు శ్రీరాముని యాజ్ఞ పనువలించి వీరను పెదకి
ఆమెను ముగ్ధులుగరము విచ్చుటకొరకు మారు దోహదములు
దూరముగల దక్షిణరముద్రమును వాని లంకను చేరి వారి సమాధు
డైన అంగదుడు మొదలైనవారిని గెలిచిన యనంతర యాశ్చర్యము
కాదు.

శ్లో. జలవిహార పరాజయభః స్మృతా
సఖి భీరిత వారి పరిశ్రీతమ్ ।
పదన మాకుల లోచన మాదదే
స్మితమ ముష్కం కంచన విభ్రమమ్ ॥

46

తా. ఈ వాసుదేవుడు స్నేహితులతో జలక్రీడలాడి వారిని
గెలిచెను. అప్పుడు వారు స్మృతిలో నిలని ముఖమునకు దోషిశ్చ చేసితిని
చల్లిరి. అది యితని కన్నులకుపడి తొందరయైనను ముఖము అప్పు
డును విలక్షణమైన శాంతిని ప్రసరించెను.

శ్లో. సశనతైర్బలినో యుగపద్ధతాన్
ప్రవిహృతేషు సఖిన్నిరపాతయత్ ।
అశనతై ర్యుగపత్రృకృతాహవాన్
సహసితో ద్విజమాను రయత్నవాన్ ॥

47

తా. ఆ వాసుదేవుడు రమాషగా ఒక్కొక్కరుగా జగడ
మాడుటకు వచ్చిన బలశాలురైన స్నేహితులను మెల్లగా నెలపై
పడవేసెను. అనంతరము ఒక్కటిగా జగడమాడుటకు వచ్చిన ఆ
స్నేహితులను అనాయాసముగా భూమిపై వెంటనే పడవేసెను.

తా. మానవుడు నశల చేయవలయును సంగీతము మొదలైన కళలను స్వచ్ఛందము చేసికొనుటకును, వానిచే ప్రతిపాద్యుడైన భగవంతుని తెలిసికొనుటకును అభ్యాసము చేయవలెను. అయినను పనుల పగలైతే గురువైన యీ వాసుదేవుడు మొనరలే వానిని అరచేయించును బంధితల పూర్తిగా తెలిసికొనియుండెను. అయినను మానవులను నడించును ఆ విద్యల సభ్యాసము చేయుచుండెను.

శ్లో. అనర్థి కైరధికైశ్చ వయస్యదో
బహుభిరభ్యయనో వరమాంతరే ।
అనితటి పటుభిః పటుభిరురోః
సవిజహార సుఖీ సుఖిభిః సమమ్ ॥

43

తా. తరువారే సుఖమైన ఆ వాసుదేవుడు చదువు-ముగియు నంతలానే తనకు సమవయస్కులైనవారు, పెద్దవారు స్నేహితులులైన అనేకులు బుద్ధిశాలులైన శాలకులతో గురువులున్న స్థలమునకు కూరమునందు ఆటలాడెను.

శ్లో. పదముదీర్య జవేన యయానితం
దృత సఖేష్య భవత్స పురస్కరః ।
అయమయత్న తయేతి న విస్మయో
నను మనోజవ జిత్రవనో సకౌ ॥

44

తా. ఈ వాసుదేవుడు పరుగెత్తుటయందు స్పర్థను ఏర్పఱచెను. దానియందు పరుగెత్తి తాకునట్టి యొక స్థలమును నిశ్చయించెను. స్పర్థకువచ్చిన స్నేహితులతో పరుగెత్తెను. వారందరికంటె ముందుగా నిర్దిష్టస్థలమును తాను తాకి గెలిచెను. మనస్సు వేగమును మీరిన వేగముగల వాసుదేవుని అవతారుడైన యీ వాసుదేవుని విషయమందిది ఆశ్చర్యముకాదు.

శ్లో. స్థవనతేజసి హంతన కేవలం
విజితవాన్ సతదా సకలాన్ జనాన్ ।

ప్రథమ విదేశకరో హనుమత్తనా
ననుజిగాయ సేవాధి సుతాదిదాన్ ॥

45

తా. ఆ వాసుదేవుడు దానిని బోధించుటకు సుతోషముతో అందరిని జయించి బలశాలియని యుపసాహించెను. పూర్వము రామావతారమునందు శ్రీరాముని యాజ్ఞాపనుసరించి సీతను వెదకి ఆమెకు ముద్దుమంగరము నిచ్చుటకొరకు మాడు తోబుడములు దూరముగల దక్షిణముద్రమును వారి లంకనుచేరి వారి కుమారుడైన అంగదుడు మొదలైనవారిని గలిచిన యిదిగది యాశ్చర్యముకాదు.

శ్లో. జలవిహార పరాజయితః స్పృథా
సఖి భిరీరిత వారి పరిశ్రితమ్ ।
వదన మాకుల లోచన మారధే
స్మితమ ముష్యషి కంచన విభ్రమమ్ ॥

46

తా. ఈ వాసుదేవుడు స్నేహితులతో జలక్రీడలాడి వారిని గలిచెను. అప్పుడు వారు స్పృథతో నిలని ముఖమునకు జోసిళ్ళచే నీటిని చల్లిరి. అది యితని కన్నులకుపడి తొందరయైనను ముఖము అప్పుడును విలక్షణమైన శాంతిని ప్రసరించెను.

శ్లో. సకనకైర్వలినో యుగపద్గతాన్
ప్రవిహృతేషు సఖీన్నిరపాతయత్ ।
అశనకై ర్యుగపత్ప్రకృతాహవాన్
సహసితో ద్విజనూను రయత్నవాన్ ॥

47

తా. ఆ వాసుదేవుడు తమాషగా ఒక్కొక్కరుగా జగడ మాడుటకు వచ్చిన బలశాలులైన స్నేహితులను మెల్లగా నేలపై పడవేసెను. అనంతరము ఒక్కటిగా జగడమాడుటకు వచ్చిన ఆ స్నేహితులను అనాయాసముగా భూమిపై వెంటనే పడవేసెను.

శ్లో. గ్రహణ నిగ్రహణే గ్రహణేద్యధే
గురుభరోద్ధరణాది విధా వత్సా ।
ఇహ విభావుపచార దియాన్మతా
మృతమయం ననుభీమ ఇతీరితమ్ ॥

48

తా. ఈ వాసుదేవుడు ఇంకొకరు పట్టుకొనినపుడు విడిపించు
కొనుటయందును, మిక్కిలి భారమైన వస్తువును ఎత్తుటయందును,
ఇంకొకరిని పట్టుకొనుటయందును, మిక్కిలి సమర్థుడై యుండెను.
అందువలన నితడు ముఖ్యప్రాసాదేవుని అవతారుడై యున్నాడని తెలి
యని జనులు ఇతనిని చూచి ఇతడు భీమునియట్లున్నాడని చెప్పిరి.
ఈమాట బాలుడు సింహపట్టున్నాడను సాదృశ్యపుమాట యట్లు
లాక్షణికమై యుండెను. అయినను పూర్వము భీముడుగానున్న ఇతని
యందు అది సత్యమే అయినది.

శ్లో. విహరతీతి పరత్యపి నస్ఫుటం
స్వగృహగామిని చాద్రుతమాయతి ।
పరితుతోష సతత్ర జగద్గురౌ
సకలపూగ వనాన్వయతోద్విజః ॥

49

తా. జగద్గురువైన ఆ వాసుదేవుడు తాను అన్నిటిని తెలిసిన
వాడగుటచే ఈ రీతినాడుచు బాగుగా వేదపాఠములను చదువుచుండ
లేడు. ఎల్లపుడు భోజనము మొదలైనవానికొఱకు ఇంటికి వెళ్ళు
చుండెను. వెంటనే పాఠమును చదువుటకు వచ్చుచుండలేడు. దీనిని
చూచి అతని మహిమ తెలియని యుపాధ్యాయులైన తోటండ్లియ
వంశపు బ్రాహ్మణులు ఆసమాధానమును పొందిరి.

శ్లో. అథకదాచనసోఽధ్య యనాంతరే
తమవదత్కుపితోఽన్య మనస్వినమ్ ।
పఠసిన్ శరతే సఖిభిః సమం
కిమితి నిత్య ముదాసిత ధీరితి ॥

50

తా. తరువాత నొకదినము వాసుదేవుడు పాఠమును చదువు
చున్నపుడు దానియందు మనసునుంచక వేరే దేవినో ఆలోచించు
చుండెను. అపుడు ఉపాధ్యాయులకు కోపము వచ్చెను. వారు ఓ
మూర్ఖుడా! నీవెల్లప్పుడు పాఠమునందు ఉదాసీనుడై యుండువు. నీ
శ్నేహితు లట్లు నీవు ఎందుకు మనసు పెట్టి చదువుటలేదు! అని గర్జించిరి.

శ్లో॥ గుణనికా చరణాదిత గోచరా
న మమ హృద్వయితేక్ష్యదితేఽమునా ।
వద వికారద వాద య డేష్పితం
త్వము పరీత్యవద ధృరణీమరః ॥

51

తా. వాసుదేవుడు ఓ గురువులారా! వేదమంత్రమును
నేర్పించునపుడు మొదట ఋక్-యోగ-పాదభాగము, తరువాత
ఆరభాగము, తరువాత మొత్తమును నేర్పించి దానిని నేను ఆ వృత్తి
చేయుచున్నది నాకు సరిగా తోచలేదు. అందుచే నేను ఉదాసీన
ముగా నున్నాను అనెను. అపుడు గురువులు నీవు అన్నిటిని తెలిసిన
విద్వాంసునట్లు మాట్లాడుచున్నావు. అట్లయినచో నేను నేర్పించు
చున్న మంత్రముకంటె ముందర నీ కిష్టమైన వదైన యొక మంత్ర
మును చెప్పము. చూచెద మనిరి.

శ్లో. సకల లక్షణ శిక్షణ మూలభూః
క్రతు సమా మననం స్థలనోఽస్థితమ్ ।
నఖలు కేవలమన్య గురోర్య్వధా
త్సమనసామపి తత్ర కుతూహలమ్ ॥

52

తా. అపుడు వాసుదేవుడు సంప్రదాయమట్లు వేదోచ్ఛారణ
మును చేయు సకల లక్షణములచేకూడి కొంచెమైనను తప్పక వర్గ
క్రమములచే తనకు గురువులు నేర్పించకుండినటువంటి మునుపటి వేద
మంత్రములను చెప్పెను. అపుడు గురువులు ఆశ్చర్యము పొందిరి.
ఇంతియేకాక దేవతలును ఆశ్చర్యమునుపడరి.

శ్లో. ప్రయవయన్య శిరో గురువేదనా
మశమయత్స హజా మవిదుస్సహమ్ ।
సవివినే విజనేముఖ వాయునా
శ్రవణ గోచరితేన కదాచన ॥

53

తా. ఒకానొకడినము ఆ వాసుదేవుడు మిక్కిలి స్నేహితుడైన గురువుల కొడుకుతో అడవికి వెళ్ళియుండెను. అచట యితరులెవ్వరు లేరు. అపుడా స్నేహితుని పుట్టుకనుండి యుండిన తలనొప్పి మిక్కిలి పీడించెను. అతడు దానిని సహించలేక బాధపడుచుండెను. వాసుదేవుడతని చెవిరంగ్రమందు నోటితో గాలినుది ఆ నొప్పిని బోగొట్టెను. ఆ స్నేహితుని యనేక పూర్వజన్మ విషయములనుకూడ తెలిపెను.

శ్లో. అధిగతోప నిషచ్చ సకృచ్ఛృతా
ప్రకట భాగవతీతి సవిస్మయః ।

అధిగతా ననుజాత్వపి సక్రతాః
ప్రతిభయాక్రతుతయః శతశోఽమునా ॥

54

తా. ఈ వాసుదేవుడు తానొకసారి వినిన పరమాత్ముని బోధించు నారాయణోపనిషత్తును తెలిసికొనెననుట ఆశ్చర్యము కాదు. ఇత డొకసారి వినిన నూరార్ణవేదమంత్రములను ప్రతిభాశక్తిచే తెలిసియుండెను. వినకుండినదానిని కూడ తెలిసికొనియున్న యితడు వినినదానిని తెలిసికొనియుండుట ఆశ్చర్యముకాదు.

శ్లో. సాక్షాదథోపనిషదో విభురై తరేయ్యాః
పాతవృలేన విజనేఽర్థ రసాన్ బ్రువాణః ।
అధ్యాపకాయ వితతార విమోక్ష బీజం
గోవిందభక్తి ముచితాం గురుదక్షిణాంసః ॥

55

తా. సమర్థుడైన వాసుదేవుడు గురువులగర్భ ఇతరాదేవి కుమారుడైన మహిదాసువేను విష్ణువు కవిచెట్టిన చిత్రలేఖాపనిషత్తును పఠించుచుండెను. ఇట్లు పఠించుచు ఆ గురువులకు వారియందు లేని మోక్షమునకు కారణమైన విష్ణుభక్తి స్వరూపమును తెలిపెను. అదే వారికి సమర్పింపవలసిన గురుదక్షిణమైనది.

శ్లో. అయిస్వామిన్ దుష్టాన్ దమయ దమయ వ్యక్తమచిరాత్
గుణాన్ గూడాన్ విష్టాః కథయ కథయ స్వాన్
ప్రమదయన్ ।

తదానందం తన్యన్నితి సుమనసాం స్తోఽనుసరతా
మనుజ్ఞా మాద త్త త్రిభువనగురు ర్బ్రాహ్మణగురోః ॥ 56

ఇతి శ్రీమత్కవిమం తిలక శ్రీమద్విక్రమ పండితాచార్య
సుతనారాయణ పండితాచార్య విరచిత శ్రీమత్కుమవ్య
విజయ మహాకావ్యే ఆనందాంకే శ్రీవాసుదేవ
విద్యార్యాసో నామ తృతీయస్కంధః.

తా. ఇట్లు వాసుదేవుని గురుకులు విద్యాభ్యాసము ముగిసెను. అపుడు దేవత లతనిని సమీపించి ఓ స్వామీ! నీవు జగత్తునందున్న దుర్జనులను శిక్షింపుము. నీ భక్తులైన సజ్జనులను సంతోషింపజేయుచు ఆదైవ్యులు నిర్గుణుడని వాదించి మూసిపెట్టిన అతని ఆనందాదిగుణములను సప్రమాణముగా శీఘ్రముగా ప్రకటింపుము అని వేడుకొనిరి. ముల్లోకపు గురుడైన ఆ వాసుదేవుడు ఆ దేవతల ప్రార్థనను మన్నించి వారి నానందపరచెను. ఆ విష్ణువు గుణముల ప్రచార కార్యమును నెరవేర్చు బ్రాహ్మణులైన యుపాధ్యాయులచే ఆజ్ఞనుపొంది యింటికి వెనుదిరిగెను.

శ్రీ సుమధ్య విజయము

చతుర్థ స్కంధము

శ్లో. అత్తైషసల్లోక దయా సుహార్షయా
సదాగమ స్తేన నిరాసకామయా ।

రమావరావాస భువా వికారదో
విశాల యాదంతయదాత్మనోధియా ॥

1

తా. వాసుదేవుడు గురుకులమునుండి ఇంటికివచ్చి శ్రీమన్నారాయణునందు నిలిచిన బుద్ధిగలవాడయ్యెను. వేదము మొదలగు వానికి విరుద్ధార్థములను కల్పించి జనులను వంచించిన శంకరుని అద్వైత మతమును ఖండించి సజ్జనులందు దయతో ఉపకారము చేయదలచి యిట్లు ఆలోచించెను.

శ్లో. అనన్యసంగదుణ సంకితా హరే
ర్జనన్య మానం తు విశిష్ట చేష్టితమ్ ।

అసంగ మస్మాత్ప్రకటిక రోమ్యహం
నిజం భజన్ పారమహంస్య మాశ్రమమ్ ॥

2

తా. మానవునకు దేవునికంటె వేరైన విషయములందు ఆసక్తి లేకుండినచో దేవుని గుణములం దాసక్తి జనించును. ప్రపంచపు జనులు పెద్దల యాచరణముల ననుసరింతురు. (పెద్దలట్లు నడతురు) అందుచేత నేను సన్యాసమును స్వీకరింతును. అదియే విషయాశలను పోగొట్టుకొనుటకు సాధనమగును. ఆ కారణముచే నా స్వభావసిద్ధమైన విషయాశల అభావమును వ్యక్తముచేయుదును.

శ్లో. మమప్రభోః నాపరథా హి శోభతే
ద్విషత్సు విష్టుంయద దండధారణమ్ ।

హరిస్వసా నన్వేచిరాదనద్విదే
భవేదతో వాస్మిత దండధారకః ॥

3

తా. నేను : క్షుద్ధేశులను దండింప నమృదుడను, ఇట్లున్నను అట్లు చేయుటకు దండమును ధరించిన కన్యాస్థాని నాకు ఉచితము కాదు. అటువంటి దుష్టులను శిక్షింప శ్రీకృష్ణుని చెల్లెలైన దుర్గాయ తొందరలోనే అనసరించును. ఈ కారణముచే నేను ఆ పనినిచేయుటకు పోలేను. శిక్షకునగుట కర్హమైన సన్యాసమును స్వీకరింతును.

శ్లో. విచింతయన్నిత మనంత చింతకః

సమస్త సన్యాస నిబద్ధ విశ్వయః ।

అసావనుజ్ఞార్థ మధాన మద్ధరిం

సమస్త సంవాపిన మాత్మదాయగమ్ ॥

4

తా. అచేతీ సగమత్పుని ధ్యానమునందు ఆసక్తుడైన ఈ వాసుదేవుడు ఈ రీతి ఆలోచించుచు అన్నిటిని త్యాగముచేయ నిశ్చయించెను. అట్లే సన్యాసమునకు అనుష్ఠానమునకు సర్వవ్యాపియైన తన యింటియందుగల విష్ణువును నమస్కరించెను.

శ్లో. నిజేజనే కిం నమసీతి పృచ్ఛతీ

బ్రువన్ స్వప్రస్తుప్రణతిం వ్యధామితి ।

గురోః కిలాన్వేషణవాక్ జగద్గురు

స్తదా జగమాఖిల లోకశిక్షకః ॥

5

తా. ఈరీతి వాసుదేవుడు ఇంటి పదార్థములందు అంతర్యామిగానున్న విష్ణువును నమస్కారముచేయుచుండ అతని అభిప్రాయము నెఱుగని తండ్రి మొదలైన బంధువులు ఎందు కిట్లు నమస్కరించుచున్నావు? అని యడిగిరి. ఇతడు తాను విష్ణువును నమస్కారము చేయుచున్నానని తెలుపక నా పదార్థమునకు నమస్కారము చేయుచున్నాననెను. ఇట్లు జగత్తుకు గురువైన సమస్తజనులకు తన యాచ

రణముచే భూమియు నిలిగించు ఆ వాసుదేవుడు సన్యాస స్వీకారము నకు నియమము పెట్టకొని వెళ్ళెను.

శ్లో. యతిశృతాత్మా భువి కశ్యపాభవ

ద్విభూషణో భూరివిరక్తి భూషణః ।

ననామ మాత్రా చ్యుచిమర్దతోఽపీయం

జ్ఞోచ్యుతప్రేక్షిమదాహరత్సృటమ్ ॥

8

తా. అప్పుడు భూమియందు సన్యాసాశ్రమమునకు తగినట్లు శత్రువులును మిక్కిలి వైరాగ్యశాలురునైన అచ్యుతప్రేక్షులను నాక సన్యాసులుండిరి. వారు అచ్యుతప్రేక్షయను పేరుకు అనుగుణముగా శ్రీమన్నారాయణుని విషయకమైన తత్వజ్ఞానమును పొంది యుండిరి.

శ్లో. పురైష కృష్ణాకర సిద్ధ భుద్ధిమ

ధ్వరాస్థ భుక్త్యాకిల పాండవాలయే ।

విశోధితాత్మా మధుకృత్రప్ర వృత్తిమాన్

చదారకాంభిత పరివత్సరాన్ముదా ॥

7

తా. పూర్వజన్మమునందు సన్యాసులైన యీ అచ్యుతప్రేక్షులు తేనెపింజ ఒక పూవునుండి మఱియొక పూవునందు తేనెను సంగ్రహించునట్లు భిక్షాటనము చేయుచుండిరి. వీరు బ్రాహ్మణి వంటచేయుటచే శుద్ధమైన అన్నమును భుజించుటచే పవిత్రమైన మనస్సుగల వారై పాండవుల యింటియందు కొన్ని సంవత్సరములకాలము సంచరించుచుండిరి.

శ్లో. అభూత్కుశాస్థాభ్యసనం న పావకం

క్రమాగతా ద్విప్రతిసారతోయతేః ।

యథామశాస్థా భ్యసనం మురద్విషః

పదాంబుజే వ్యాధవరస్య గర్హితమ్ ॥

8

తా. ఈ అచ్యుతప్రేక్షులు మధ్యశాస్త్రమును చదివిన తరువాత తాము వెనుక చదివిన ధుష్టమైన అద్వైతసిద్ధాంతముచే వశ్యాత్మావము పొందిరి. వెనుక జరా యను బోయవాడు అందరు యాదవులు స్వర్గమునకు వెళ్ళు కాలమునందు రాగిచెట్టుక్రింద కూర్చొనియున్న శ్రీకృష్ణుని పాదకమలములకు వెలియక పశ్చిమముభ్రాంతిచే కాణమును ప్రయోగించి తరువాతి వశ్యాత్మావము నొందెను. అందుచే సతనికి పాపము కలుగలేదు. అట్లే ఈ అచ్యుతప్రేక్షులకు పాపము కలుగలేదు.

శ్లో. విసిత మాహ్మయ శిరో విశారదం

సదై వతత్వం ప్రబుభుత్సుమాదరాత్ ।

గురుర్విదిత్వోపగతాం నిజాంమృతిం

రదాచి దూచి తముపహ్వారే గిరిమ్ ॥

9

తా. ఆ అచ్యుతప్రేక్షాచార్యుల గురువులు ఒకానొక దినము తమకు మరణము సమీపించుట తెలిసిరి. విధేయులూ, ఉపనిషత్తులందు కుశలురు, ఎల్లప్పుడు వ్రీతితో భగవత్తత్వమును తెలియ నాసించు శిష్యులైన అచ్యుతప్రేక్షులనుగూర్చి రహస్యముగా నిట్లుచిరి.

శ్లో. అహం స్వయం బ్రహ్మ నకించి దప్తిమ

త్వరం విజృంభిత యదాస్సుటం చితిః ।

ఇతీహ మాయా సమయోపపాదితం

నిరన్వయం సుప్రతమాస్మ విశ్వసీః ॥

10

తా. నియమాసక్తుడనగు అచ్యుతప్రేక్షా! మాయావాదులు నేనే బ్రహ్మము (దేవుడు) అను జ్ఞానము పక్వమైనపుడు ప్రపంచము నందు నాకంటె వేరే యే వస్తువులేదని తెలియును. ఇదే అద్వైత సిద్ధాంతమని ప్రతిపాదించురు. ఇట్లు ఆ మాయావాదులు సమర్థించు విషయము తగినదికాదు. అందువలన దానిని నమ్మవద్దు.

శో. యదే తదాత్మైక్య ముపాస్తిదోదితం
నమేగురోరప్య పరోక్షితాంగతమ్ ।

పురాతనానామపి సౌమ్య కుత్రచి
త్తతో ముకుందం భజ సంవిదేముదా ॥

11

తా. ఓ అచ్యుతప్రేక్షా! మాయావాదులు జీవబ్రహ్మభేదమును ఉపాసనము చేయవలెనని చెప్పివారు. ఇది మా గురువులకును, వారికంటే వెనుకటివానికిని ఎచ్చటను అనుభవముచే ప్రత్యక్షముకాలేదు. ఇందువలన నీవు దీనిని త్యజించి ముక్తిసాగగు శ్రీ నారాయణుని తత్త్వజ్ఞానమునకై సేవించుము.

శ్లో. ఇతీద మాదిశ్య వచో వచస్విసి
స్వకేగురాలోక మథాన్యమీయుషి ।
అసేవతా లోచ్యముహుర్గు రోర్ధిరం
సరూప్య పీతాలయ మిందిరావరమ్ ॥

12

శో. సుభ క్రినాతేన సభ క్తవత్సలో
నిషేవి తతస్తత్ర పరంబు భుచ్చునా ।
భవిష్యతః శిశ్యవరాద్వి విద్దిమా
మితి ప్రవిష్టః పురుషం తమభ్యధాత్ ॥

13

తా. ఇట్లు ఆ అచ్యుతప్రేక్షులు గురువుల ఆజ్ఞచే పరమాత్ముని తెలియుటకై ఆ పుడిపించుడుగల అనంతాసనుని సేవించుచుండ ఆ అనంతాసనుడు ఒక మనుష్యునియందు ఆవేశించినవాడై యిచ్చట నీకొకడు శిష్యుడగును. వానిచేతనే నీవు నన్ను తెలియుమనెను.

శ్లో. ప్రతీక్షమాణం తమనుగ్రహం ముదా
నిషేవమాణం పునరంబు జేక్షణం ।
సతాంగురుః కారణ మానుషాకృతి
ర్యతిం ప్రశాంతం తముపాస సాదసః ॥

14

తా. ఆ అచ్యుతప్రేక్షులు భగవంతుని ఆ అనుగ్రహమును నిరీక్షించుచు శుభోపముఖో మునియు అతనిభావముని సేవించుచుండిరి. అప్పుడు ద్వైతముగ నభ్యమును ప్రచారము చేయుటకై వాసుదేవుని రూపముచే అవతరించిన సద్గుణ గురువులైన వాయుదేవుడు, కాంతిలైన ఆయునివర్చులను శిష్యులగుటకు దగ్గరకు వెళ్ళిరి.

శ్లో. సుతం యతీంద్రానుచరం విరాగిణం
విశమ్య సన్యాస నిబద్ధమాననం ।
సుపత్సతో రూప్యతలా లయస్థితం
నియోగతాం తాపితరా సమీయతుః ॥

15

తా. అప్పుడు పుత్రునియందు ముక్తిలి ప్రీతిగల వాసుదేవుని తల్లితండ్రులు అతని కలవరముచే బాధపడినవారై తమ కుమారుడు అచ్యుతప్రేక్షుల శిష్యుడై వైరాగ్యశాలి అయినాడు. సన్యాసమును స్వీకరించుటయందు నిశ్చితమైన మనస్సుగలవాడై ఉడిపియందున్నాడు. అను విషయమును విని అతనికడకు వచ్చిరి.

శో. వరాశ్రమస్తే జరతోరనాథయో
ర్నజీవతోః శ్యాదయి నందనావయోః ।
సయాచనం వాక్యముదీర్యతా విదం
పరీత్య పుత్రాయనతిం వితేనతుః ॥

16

తా. ఆ తల్లితండ్రులు, కుమారా మేము ముసలివారము. మమ్ములను కాపాడువారు నీకంటే వేరు ఎవ్వరులేరు. ఇట్టి మేము బ్రతికియుండగా నీవు సన్యాసమును స్వీకరించుట పుచితముకాదు అని వేడుకొనిరి. ఇట్లు పలికి వారు పుత్రుని మనస్సు మార్పుటకు అతనికి ప్రదక్షిణము చేసి సమస్కరించిరి.

శ్లో. నతిర్ననకుకూషజ నాయకశ్యతే
నతం భవద్వ్యాం స్ఫుటమత్ర సాంప్రతం ।

అహో విద్రాణ స్వయమేవదాపితా
తదభ్యనుజ్ఞతేజ గాద ప్రభుః ॥

17

తా. ఉత్తములు సేవలకు నమస్కారము చేయుట ప్రచితము కాదు. ఇప్పుడు మీంద్రులు అందరి ఎదుట నాకు నమస్కారము చేసిరి. ఇందుచలత నేను మీకంటే శ్రేష్ఠుడనట్లయినది. అట్లు అయినచో నేను సన్యాసి కావలసియున్నది. ధగవంతుడు నాకు తానే మీచే సన్యాసమునకు అనుజ్ఞ యిచ్చియున్నాడు. ఆశ్చర్యము అని నమస్కరింప వాసు చేవుడు పలికెను.

శ్లో. అను త్తరజ్ఞః సతమ ర్తయన్ పున
ర్యతీంద్రమానమ్యగతః ప్రయాయితిః ।
గృహేవసన్ కల్పనమాన్ క్షిప్నయన్
సుతా ననేందురనికం తతోన్మరత్ ॥

18

తా. అప్పుడు మధ్యగేహభట్టు కుమారుని మాటకు సమాధాన మొసగ సమర్థులు కాకుండిరి. అందుచే వారు విడ్డా! నీవు సన్యాస మును స్వీకరించవలదు. అని కుమారుని ప్రార్థించుచు అచ్యుత ప్రేక్షు లకు నమస్కరించి భార్యతో తమయింటికి వెళ్ళిరి. అప్పుటవారు ఒక్కొక్క డ్దామును ఒక్కొక్క కల్పముగా భావించుచు ఎప్పుడును కుమారుని ముఖమును జ్ఞాపకము చేసుకొనుచుండిరి.

శ్లో. సచింతయన్ పుత్ర మనోరథం కుచా
పునశ్చ త్రోహగతో మహానదీం ।
ప్రతీక్ష్వరాసువ్రత మాత్మ నందనం
త మైక్షత గ్రామవరీ మహాంతరే ॥

19

తా. ఇంటియందు ఆ మధ్యగేహభట్టు పుత్రుని సన్యాసమును స్వీకరించుటకు యిష్టము పడుటను ఆలోచించుచు, దుఃఖిపడు చుండిరి. వారు మరలి నేత్రావలీనడిని చాటి కారేవూరు గ్రామము

పందుగల కుత్యాడి అనుమతమునందు అచ్యుత ప్రేక్షులట్లే వియము మును ఆచరించుచున్నపుత్రిని చూచిరి.

శ్లో. సజాత కోపాకులితో రరాసురో
మహాత్మనాం లంఘన భీరు రవ్యలం ।
సురస్య తోషనద్రుతం హి సాహస
ప్రతిశ్రమా మేద్యరయిత్య భాషరా ॥

20

తా. మధ్యగేహభట్టు పెద్దవారిని మీరుటచే భయపడుచున్న స్వభావముగలవారు అయినప్పటికిని వారు కోపమును పొంది నా కుమారుడు సన్యాసి అయి కోపివధారి అయినచో నేను నిశ్చయ ముగా వ్రువవానము మొదలగు వాచారకార్యములు చేయగలనని.

శ్లో. క్షిణేన తోషిన రరోవిజం పటం
విదార్య హతాత కురుష్య సాహసం ।
ఇతిము ముక్త్యావిధు రప్రవీత్ పునః
కుభాయంతరాయం నభివాంశ్చరేదితి ॥

21

తా. సమర్థుడైన వాసుచేవుడు తిండియొక్క ప్రతిష్ఠను విచి నెంటనే తన వస్త్రమును చించి తోషినమును చాల్చెను. తిండి, యిప్పుడు సాహసకార్యమును చేయుడు అని అనెను. మరల మీరు, నేను సన్యాసమును స్వీకరించు. శుభకార్యమునకు అడ్డగింపకుడు అని చెప్పెను.

శ్లో. నపుత్ర పిత్రోరవనం వినాకుభం
వదంతి సంతోనను తోసు తోమృతా ।
నివ రమానేన నహిపాలకో వినో
త్స్వయాతి వక్తారమముం సుతోబ్రవీత్ ॥

22

తా. అప్పుడు మధ్యగేహభట్టు, కుమారా, పుత్రునికి తల్లి తండ్రులను కాపాడుట వదలి వేరే శుభకార్యములేదు అని ధర్మ

శాస్త్రమును విధింప నున్నవని చెప్పదురు. అందువలన విన్నయి నా నానా స్వరమును పుట్టించువాడు. నీ సహోదరు లిద్దరు మృగములు కుటుంబము పిల్ల నన్నానీ అయినచో మాకు జేరే రక్షణలు లేవు. అప్పుడు వాసుదేవుడు తండ్రిగూర్చి యిట్లు నెను.

శ్లో. యదా విరక్తిః పురుషః ప్రజాయతే

అత్రైవ సన్యాసవిధిః శ్రుతౌక్రమః ।

సన్యాసోహిదోపి పరిప్రకాదితా

నాహంతు శుశ్రూషు మరల్పయన్తితి ॥

23

తా. ఈశ్రీ మనుష్యునకు వైరాగ్యముకలిగిన వెంటనే అతడు సన్యాసమును స్వీకరించవలెనని వేదము శిల్పించున్నది. అందుచే నేను యిప్పుడు విరక్తియున్నను మోక్షకోశ సేవకుని నియమించక సన్యాసికాతన.

శ్లో. విహంశుచిత్తాయది తత్సహజం

నసాసవిత్రి విరహం సతేరవత్ ।

ఇతిర్విజేనాభిహితే నమత్సకం

తదా ననుజ్ఞాం ప్రతదాద్వితి బ్రువన్ ॥

24

తా. కుమారా నేను అనేక శాస్త్రములను విని యుండుటచే ఒక్క-వేళ నీ సన్యాస స్వీకారముచే యేర్పడు విరహమును, శక్తితో నహింతును. అయితే నీ తల్లియు దానిని ఓర్వకాలదు అని మధ్యగేహ భట్టు చెప్పగా వాసుదేవుడు అట్లయినచో మీరు అనుజ్ఞనొసగుడు అని చెప్పచు తండ్రికి నమస్కరించెను.

శ్లో. విచింత్య విద్యానీన, నిరుత్తరీకృత

స్తతాత్పు మాతాను వదేద్యదీవితం ।

ఉదీర్యకృప్యా దుపగం తుందిరం

ప్రియానకా సేతము దంతమబ్రవీత్ ॥

25

తా. కుమారుడు విద్యానీనమును విచింత్యమును విరక్తికృతములైన తండ్రికి ప్రత్యుత్తరములు చెప్పించుకొనినాడు. చెప్పినవాని అలోచించి, నీ తల్లి బ్రహ్మచర్యమును విధించినందున నన్నా మును స్వీకరించుము. అని చెప్పి తండ్రిగారికి విరక్తికృతములైన కష్టముతో నహింతుకొని యాభివేదిక చేసికొనవచ్చుననియు, కుమారుని అంగీకరించుచున్నాను.

శ్లో. నిశాచరీరాశివ లక్ష్మ్యచప్రసా

వృత్తోదృశ్యేవ నురేంద్రనందనః

గదోదశర్మై రిందకర్మకృతే ప్రేమః

సుఖ క్రిమాన్ విశ్వవిదో విజోదయన్ ।

26

తా. శ్రీరామునకు లక్ష్మ్యుడు తమ్ముడై యుండును. నీకును నకు అన్ననుడు శ్వేతాముగల తమ్ముడై యుండును. శ్రీకృష్ణునికి గదుడనువాడు. నేనచేయు తమ్ముడై యుండును. అగ్ని తమ్ముడైన వాసుదేవునకు విశ్వీలీ తమ్ముడనువాడును. శ్వేతాముగలవాడు సేవకుడైన ఒక తమ్ముడు పుట్టెను.

శ్లో. తదాచిదాప్యాయం బుద్ధిరాయం

విచేదయన్ పారతపేన వేదయన్ ।

దృఢస్వ సద్భావ విచేద విశ్చింతం

తదాచమత్కేరమ ముచమాశరిం ॥

27

తా. ప్రళయకాలమునందును వాగ్విమానాని భూమునిక వాసుదేవుడు ఒకానొక దినము తండ్రియన్న ఒక యాత్రీకావెను. ఆచచ్చట తమ్ముని చూచి నేను సన్యాసమును స్వీకరించుకొన్నానని మిమ్ములను కాపాడునని తల్లి తిక్కరాలాచ చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పిన భర్త అభిప్రాయమట్లు తన సన్యాసమునకు తట్టిన చెప్పిరియినది యుండిన తల్లిని గూర్చి యిట్లు నెను.

శాస్త్రమును విధించి మన్వాదులు చెప్పుదును. అందువలన విన్నయి సన్యాస స్వీకారము నీకు సుఖముకాదు. నీ సహోదరు లిద్దరు మృగములయందును నీవు సన్యాసంబునచో మారు వేరే రక్షితులు కేవలం. అప్పుడు చాసుచేవును శండ్డినిగూర్చి యిట్లనెను.

శ్లో. యదా విరక్తిః పురుషః ప్రకాయతే

తదైవ సన్యాసవిధిః శ్రుతాశ్రుతిః ।

సనంగ హీనోప పరివ్రజామివా

మహాంతు శుశ్రూషు మకల్మయన్నితి ॥

23

తా. శండ్డి మనుష్యునకు నైరాశ్యముకలిగిన వెంటనే అతిశయ సన్యాసమును స్వీకరించు లెనని వేదము చెల్పుచున్నది. అందుచే నను యిప్పుడు విరక్తియున్నను మీ శ్రవణ శ్రవణని నియమించక సన్యాసికాతేను.

శ్లో. విహాశ్రుతిత్వాయది తత్సహేంద్రా

నసాసవిశ్రీ విరహం సతేతవత్ ।

ఇతిద్విజ్ఞానాభిహితే నమత్సతం

భవా ననుజ్ఞాం ప్రతదాద్వితి బ్రువన్ ॥

24

తా. కుమారా నను అనేక శాస్త్రములను విని యుండుటచే ఒక్క-వేళ నీ సన్యాస స్వీకారముచే దేర్చుడు విరహమును, శక్తితో నహింతును. అయితే నీ తల్లియు దానిని ఓర్వకాలదు అని మధ్యగేహ భట్టు చెప్పగా చాసుచేవును అట్లయినచో మీరు అనుజ్ఞనొసగుడు అని చెప్పుచు శండ్డికి నమస్కరించెను.

శ్లో. వివింత్య విద్యానీన, నిరుత్తరీకృత

స్తథాత్పు మాతాను వదేద్యదీచితం ।

ఉదీర్యకృద్భ్రా దుపగం తుందిరం

ప్రియానకా నేతము దంతమబ్రవీత్ ॥

25

తా. కుమారాడు నమస్కరించుచు నీకు విధించిన శాస్త్రములైన శండ్డికి ప్రత్యక్షము యిప్పుడు కాశము. అప్పుడు చాసు ఆలోచించి, నీ తల్లి ఒప్పించుచో నీవు నీ అనుభావమును సన్యాసమును స్వీకరించుము అని చెప్పి శునికాగది వదలియ. గుడు కష్టముతో నహింతుని యింటికి వెళ్ళిరి. అప్పుడు భార్యగారు తనకు కుమారునిని జరిగిన వివాదము చిప్పిరి.

శ్లో. నిశాచరీరారివ లక్ష్మణపురా

వృకోదల శ్చేవ సురేంద్రసందనః ।

గదోధశర్వే రిచకర్మశ్చైవ ప్రియః

సుభక్తిమూన విశ్లేషిదో సుజోధకరే ॥

26

తా. శ్రీరామునకు లక్ష్మణుడు తమ్ముడై యుండెను. వీరుసేను నకు అర్జునుడు స్నేహితుగల తమ్ముడై యుండెను. శ్రీకృష్ణునకు గదుడనువాడు సేవచేయు తమ్ముడై యుండెను. అశ్వ సర్వకృడైన చాసుచేవునకు మిక్కిలి భక్తిగలవాడును, స్నేహితుగలవాడును, సేవకుడైన ఒక తమ్ముడు పుట్టెను.

శ్లో. కదాచిదాప్యాలయ బుద్ధిరాలయం

నివేదయన్ పాలకమేన మేతయోః ।

దృఢస్య సన్యాస విషేద నిశ్చయం

భవానుమత్యేదము మాచమాతరం ॥

27

తా. ప్రళయకాలమునందును నాశనముకాని భావముగల ఆ వాసుచేవుడు ఒకానొక దినము శండ్డియున్న తన యింటికి పోయెను. అచ్చట తమ్ముని చూచి నేను సన్యాసమును స్వీకరించిన తర్వాత నీకు మిమ్ములను కాపాడునని తల్లితండ్రులకు చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పినను భర్త అభిప్రాయమట్లు తన సన్యాసమునకు అడ్డము చెప్పనిశ్చయించి యుండిన తల్లిని గూర్చి యిట్లనెను.

శ్లో. విద్యాశ్రమంతం మమ సంపదస్యహా
కదాచివ్యం యదీచ్ఛ క్షీయం ।
యదన్యథా దేశమిమం పరిత్యజన్
సతాచి దృష్టేర్విషయో భవానవహా ॥

28

తా. అమ్మా నీవు ఎప్పుడైనా నన్ను చూడగోరితా
యిప్పుడు విద్యారమం స్వీకరించుటకు నాకు అనుజ్ఞ యివ్వు. అప్పుడు
విద్యార్థునితో వేరు యీ దేశమును వదిలి వెళ్లిదను. తర్వాత నీవు
ఎప్పుడూ నన్ను చూడవలెను.

శ్లో. ఇతి బ్రహ్మతేనయే కదాచిద
వ్యధర్మసం తస్యమృతేర్ దక్షసం ।
విచింతవద్యా కులితాచి క్షీతం
సుతస్య కృపాస్యన్యథాన్ సకాశుధా ॥

29

తా. కుమారుడు యీ రీతి చెప్పగా కల్గెను, ఏమేమో
చెప్పటకు తోచక వ్యధవడెను. ముగళకార్యమునకు అనుకూలం
రాలెవ ఆ కల్గి. పుత్రుని సన్యాసస్వీకారమునందు ఎప్పుడైనా
చూడవచ్చును. సన్యాసమునకు ఒప్పుకొడితనో అతని దర్శనమే లేక
పోవును. అది మరణమునకు సమానమైనది అని అలోచించి అతని
కష్టముతో పుత్రుని సన్యాస స్వీకారమునకు ఒప్పుకొనెను.

శ్లో. అథోపగమైవగురం జగత్ గురుః
ప్రసాద్యతం దేవ పరప్రసాదితః ।
సదా సమస్తాశ్రమభాక్ సురేశ్వరో
విశేషతః ఖల్వ భజద్వరాశ్రమం ॥

30

తా. తర్వాత దేవతలచే దుర్గదేవులను ఖండించి సన్మత
మును స్థాపింపమని ప్రార్థింపబడి ప్రపంచమునకు గురువైన వాయు
దేవుని అవతారుడైన ఆ వాసుదేవుడు అచ్యుత ప్రేమాచార్యుల

దగ్గరకు వెళ్లిరి. వారిని తన గురువులుగా గుర్తించి పూజించుట. వారు
దేవతలగుటచే అప్పు అశ్రమములను వ్యాజనవాద వర్జిత వివిధ
మనా సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించెను.

శ్లో. త్రిహం కదాచం పరం సదాచి
ద్విదానమాగ్నేత విదానదేవతం ।
పదా సమస్తకృత హరేః ప్రసన్నతే
మహా సమస్త కృతమం సమస్తదాత ॥

31

తా. ఏకాదశమంతు డేవత దేవతలతో అనుబంధించి ఆ
వాసుదేవుడు సమస్తాదేవతలను మంత్రం వ్యాజనములు భాగ్యవీరి
చేసెను. త్రిదానాదేవతలను అనుబంధించి పరమేశ్వర అతని
యందు అన్నిటిని కలుపుకొనినవాడని చెప్పి అర్పణ చేసెను.

శ్లో. అనంత మాత్రాంత ముదాహరంతయం ప్రాప్తం
త్రమాత్రపూర్ణం ప్రబోధ్యయం కదా ।
తదాచేద్యాచి కతమృదార్థం
జహారిచారీ యతిరశ్రత కుచితః ॥

32

తా. అనంత అకార అకార మకార ముదాహరణ అకారము
చేసాడిక అనంతర ముత్రాశ్రమము చేసెను ఇట్టి యిది చెప్పగలదని
చెప్పెను. డేవత జహారుని ముఖ్యాధికారులు యతిశ్రేయశ్చ
యదేవతా దాతయగును వాసుదేవుడు మునుపు బ్రహ్మచరవిశే
షమృత వాయుదేవుని అవతారముగానే జన్మించి ముఖ్యాధికారి
అయ్యెను.

శ్లో. గుడానురూపోపృతి పూర్ణతోదయ
త్యమమృతవామ ద్విజజ్జ్వలం చందితః ।
ఉదాహరత్ కులియశాహి కేవలం
సమంత్రపర్వ సదా చంద్రపర్వకః ॥

33

తా. బాసులేవుల మృత్యువు అగుటచేతి పూర్ణభోగ పూర్ణ ప్రజ్ఞ దశప్రజ్ఞలను పూర్ణముగా పొందెను. ఈ పురులను బ్రాహ్మణులచే పూర్ణముగా మిక్కిలి తీర్చిగల వేదము దశ ప్రమంజన యంతా యుగముల చూపుచే భాగవలను. అట్లే బ్రాహ్మణ పూజ్యులు క్షత్రియులు శూద్రుల ప్రాచీనములను పునఃకేలించిన అచ్యుతప్రేక్షణ మా పూర్వము దానికి పూర్ణప్రజ్ఞలని పేరుకట్టెను.

శ్లో. నిరంగరాగం ముఖ దాగవర్జితం

విభూషణం విప్లవవిహితాయతం ।

అమృతకాషాఢ మపేక్షిణిణి

స్వభావకోభాను మునమేతితం తపాః ॥

34

తా. ఈ పూర్ణప్రజ్ఞలు గోధము మొదలైన శేవన ద్రవ్యములను పూరింపబడెను. తా. బాలము మొదలైనవానిని నమిలి నోటిని ఎర్రగా చేసుకొనుట శేవ. పెగలను ధరించుట శేవ. ఇట్లున్నను ప్రపంచమునకు అలవారప్రాయులై యుండిరి. వందమును కట్టిన యిట్టి పూర్ణప్రజ్ఞలను చూచి నమలు పేరు స్వాభావికములైన కాంతి గలవారు యీ స్వాభావిక కాంతి నాటి శేవని తెలిసిరి.

శ్లో. భుజంగ భూతేశ విహంగపాదితైః

ప్రవందితః సావనర ప్రతిక్షణైః ।

ననామసోయం గురుపూర్వకాన్ యతీ

నహామహీయో మహతాం విదంబనమ్ ॥

35

తా. ఈ పూర్ణప్రజ్ఞలను ఆవిశేషుడు, రుద్రుడు, గరుడుడు మొదలైన దేవతలు సమయము నిశ్చించి సమస్కరించుచుండిరి; అటువంటి వీరు తమకంటె తక్కువవారైన అచ్యుతప్రేక్షులు మొదలైన యెరులను సమస్కరించిరి. పెద్దవారు సామాన్యజనులు తెలియుటకై సామాన్యజనులట్లు నటించుట అశ్రవ్యకరమైనది.

శ్లో. వరాశ్రమాదార విశేష శతదం

విదిత్పురస్కారితం నిశామయన్ ।

విశేషశిఖం స్వయంచాప్య దీరధి

శ్రుతిశ్శరో విస్మయ మాయతాంతరమ్ ॥

36

తా. ఉత్తమ శిష్యులు గావించుట స్థిరమనస్సుగల అచ్యుతప్రేక్షులు ఈ పూర్ణప్రజ్ఞలకు సన్యాసశ్రమముయొక్క ఉత్తమాచారమును చెప్పించుటకు కోరిరి. అయితే వారు తామే చేయుచున్న తమకు తెలియని విశేషాచారములను చూచి, తామే ఉత్తమాచారములను వారిచే నేర్పుకొనినదాకై మనస్సునందే అశ్రవ్యముపడినది.

శ్లో. సరస్వ పీఠాలయదాసినే యదా

ననామ నాథాయ మహామహిమ్నదా ।

తదామునాగ్రాహి సరస్వచేతినా

భుజే భుజేనాకు భుజంగళాయనా ॥

37

తా. ఈ పూర్ణప్రజ్ఞలు ఆశ్రమమును స్వీకరించిన తరువాత ఉడుపియందుగల అసంతాపన స్వామికి సంతోషముతో నమస్కారము చేసిరి. అప్పుడు అతడొక మనుష్యునియందు ఆనేశించి తన చేతితో వారిచేరిని పట్టుకొనెను.

శ్లో. చిరాత్పు తత్త్వం ప్రబుభుక్సునాత్వయా

నిషేవణంమే యదకారి తత్ఫలం ।

ఇమం (అమృతం) దదామిత్కభిదాయ సోఽమునా

తదాప్రజేయ ప్రదదే ఽచ్యుతాత్మనే ।

38

తా. ఆ మనుష్యునందు ఆనేశించిన అసంతాపన స్వామియు పూర్ణప్రజ్ఞలను చేతితో పట్టుకొని అచ్యుతప్రేక్షులకడకు వచ్చెను. “అచ్యుతప్రేక్షులారా! మీరు బహుకాలమునుండి నా తత్త్వమును తెలియుటకై నన్ను నేవించియున్నారు. దానికి ఫలముగా ఈ పూర్ణ

ప్రజలను మీకు విచ్చేడను. మీరు మీకు అధ్యాత్మతత్వమును తెలుప
నట్లు" అని వారిని అచ్యుతప్రేక్షులను అప్పగించెను.

శ్లో. అనుగ్రహం తం ప్రతిగృహ్య సాగ్రహం (సాదరం)
ముదాత్మ నాప్తాం తృతకృత్యతాం స్మరన్ ।
అభూతనం గోప స తత్పు సంగవా
నసంగభూషా ననుసాధు సంగితా ॥

39

తా. అచ్యుతప్రేక్షులు అన్నిటిని త్యజించిన సన్యాసులు.
అయినను ఆ అనంతస్వామి అనుగ్రహమాపుడై యొసగిన పూర్ణ
ప్రజలను సంతోషముతో స్వీకరించి తాము ధన్యులని భావించిరి. ఆ
పూర్ణప్రజల సహవాసమును చేసిరి. విషయములను త్యజించినవారికిని
సజ్జనుల సహవాసము అలంకారమావ మైనదే.

శ్లో. ఇయాసతి స్వస్తటిసిం ముహుర్ముహా
ర్మమత్యను జ్ఞార్థిని భూరిచేతని ।
తమస్మరత్స్వామి నమేవ దూనధీ
ర్గురు ర్మవిష్య ద్విరహగ్ని శంకయా ॥

40

తా. పూర్ణప్రజలు కాశియందుగల గంగయందు స్నానము
చేయుటకు బోవ నపేక్షించిరి. అందులకు గురువులైన అచ్యుత
ప్రేక్షులను అనుమతి నొసగవలెనని చాలసారులు నమస్కరించి
యడిగిరి. అయితే అచ్యుతప్రేక్షులు వారి వియోగ దుఃఖమును
సహించలేక వ్యథగొనినవారై ఆ అనంతానందస్వామిని ధ్యానించిరి.

శ్లో. ఇతస్తృతీయే దివసే ద్యు నిమ్నగా
త్వద్ధర్మ మాస్మాక తటాకమా వ్రజేత్ ।
అతోన యాయాః ఇతితం తదావద
త్సృవిక్య కం చిత్కరుణాకరో హరిః ॥

41

తా. అపుడు దయాభుజైన అనంతానందస్వామి ఒక మనమనస్సుని
యందు ఆవేశించెను. ఆ పూర్ణప్రజల సహవాసమును పొంది. ఈ
రోజునుండి మాడవదినమునకు మన కొలనికి రాగలడు. ఇందుపలకు
నీవు కాశికేవలకు అని చెప్పెను.

శ్లో. తదాజ్ఞయోపాగత జాహ్నుదీజలే
జనోఽత్ర సస్మా సహభూర్జ బుద్ధివా ।
తతఃపరం ద్వాదశ వత్సరాంతరే
సదా వ్రజేత్సా తదనుగ్రహంకిన్ ॥

42

తా. అచ్చటి జనులందరు ఆ అనంతానందస్వామి యనుజ్ఞచే
ఆ కొలనికివచ్చిన గంగాజలమునందు పూర్ణప్రజలతో స్నానమాడిరి.
అనంతరమాంగంగయు వండ్లండేండ్లకొకసారి ఆ పూర్ణప్రజలకు
అనంతపద్మనాభుడు చేసిన అనుగ్రహమును జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనునట్లు
ఆ కొలనికి విష్ణుడు వచ్చును.

శ్లో. గతే దినానాం దశకే సమాసకే
వరాశ్రమంప్రాప్య స పత్ర లంబనం ।
జిగాయజైత్రాన్ బహుతర్క కర్కశాన్
స వాసుదేవాహ్వయ పండితాదికాన్ ॥

43

తా. ఆ పూర్ణప్రజాచార్యులు సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి
యొక నెలమీద పదిరోజులైనవి. అపుడు వారిని జయించ వాసుదేవ
పండితుడే మొదలైన తర్కశాస్త్ర ప్రవీణులై అందరిని జయించిన
పండితులు వాదమునకు వచ్చిరి. అపుడు ఆచార్యులు వారిసందర్శి
వాదమునందు జయించి జయవ్రతమును వ్రాయించుకొనిరి.

శ్లో. గురోః స శిష్యం చతురం చిక్రీరతః
ప్రచోదనాచ్ఛ్రితు మిహోపచక్రమే ।

అత్యంత సిద్ధిశీలకాంతి వారితి

స్థిరావరేహాపి మహార్పితమునా ॥

44

తా. ఆయుర్విప్రతాపాదులు నిను శిష్యులైన పూర్ణప్రజ్ఞులను బుద్ధిమంతులుగా చేయుచుచిరి. ఆ గురులన వారు ఛలాత్తర బాహ్యుర్విరములచే ముడి వామప్రాస్థమైన గణమణియు బ్రహ్మలకు కేదములేదని బోధించు అద్వైత గ్రంథమైన ఇష్టసిద్ధిని వినవలెనని ప్రకటించిరి. మహార్పితైన పూర్ణప్రజ్ఞులు తమకు దానియందు ఆగ్రహితులను దాపని వినుటకు ప్రారంభించిరి.

శ్లో. తదాద్య పద్యస్త మవద్యమండలమ్
యదావదత్ ప్రోదశక ద్వయాత్మకం;

ఉపర్యపాస్తం త దితి బ్రువత్యసా

గురౌ త మూర్తే ప్రణిగద్యతా మితి ॥

45

తా. ఆ పూర్ణప్రజ్ఞులు ఆ ఇష్టసిద్ధియను గ్రంథపు మొదటి శ్లోకముననే ముప్పదిరెండుకోషములు గలవనిరి. గురువులా బోధములనెల్ల మునుపటి గ్రంథమందు పరిహరించినారని చెప్పిరి. అపుడు పూర్ణప్రజ్ఞులు అట్లున్న వానిని చెప్పుచునిరి.

శ్లో. భవత్ప్రవక్తృత్వ సమర్థతా నమే
స కోపమిత్థం వదతి ప్రతీక్యరే ।

అపీహమాయాసమయే పటాన్యకాం

దిభూవ తద్దూషణ సంశయాంకురః ॥

46

తా. అపుడు ఆయుర్విప్రతాపలు జీవబ్రహ్మలకు కేదములేదు. బ్రహ్మవేశనుట మాయచేరి కల్పించబడెనను అద్వైత సిద్ధాంతము నందు తాము నిపుడులైనను ఉత్తరముచెప్ప సాధ్యముకాకుండుటచే నాకు, నీకును వివరణముచేసి చెప్పుటకు శక్తిలేదనిరి. అపుడు ఆక్కడ

వేరియున్న గురువేమిట వివాదమును నినుచుండిన జనులకు అద్వైత సిద్ధాంతము నిర్దిష్టముగా నుండునని సలహాము కల్పింతు.

శ్లో. బుద్ధోద్ధిదానం శ్రవణం బుద్ధేనరరా

ప్రవృత్తం వ్యాప్తిముముక్షుస్త్వసః

యత్నిర్వికేషా మిత్ర లోకబోధనా

త్ప్రవక్త్రీమాయా సమయం స్వపూర్ణదీప్తిః ॥

47

తా. ప్రవక్త మాయా మననం తెలిసియును గోరు విద్వాంసుడు సంబోధములేక బుద్ధులను శాస్త్రమును వివరించి చెప్పవలెను. విద్వాంసుడుకాని వాడు మోక్షమును పొందుటకొరకు తానే శాస్త్రమును వివరింపెను. అర్హులైన శిష్యులను సన్యాసి గృహస్థుని కంట శ్రేష్ఠుడగుటచే వివరణమునుగాని వినుటగాని అవశ్యకముగా చేయవలెను. అందువలన యతీశ్వరులైన మీరు మాయావాద సిద్ధాంతమును వివరించుచు జనులు బుద్ధులై చేప్పగా పూర్ణప్రజ్ఞులు అట్లే ఆ సిద్ధాంతమును వివరించిరి.

శ్లో. అఖండితోపస్యసనం వినంశయం

స సంప్రదాయం ప్రవదో దృఢోత్తరం ।

సమాగమం చోక్రితుమముష్యసాగ్రహ

జనాఃశ్రుతాధ్యా శ్చతురా బుసూషవః ॥

48

తా. శాస్త్రమును చదివిన జనులు, తాము పూర్ణప్రజ్ఞుల వ్యాఖ్యానమును విని బుద్ధిశాలురు కావలెనని కోరిరి. వారు ఆ ఆచార్యుల ఆటంకములేని వాగ్దోరణిగల సంశయములేని శిరోత్తరము గల శాస్త్రసంప్రదాయములను అనుసరించిన శాస్త్ర వివరణమును విననాసక్తిచే నచటికి వచ్చిరి.

శ్లో. గురోరుపాంతే శ్రవణే రత్నర్విజైః

సపంచై ర్భాగవతే తదాచన ।

బహుప్రకారే రిధితేతు వాచితే

ప్రకారమేరం ప్రభు రథ్యధా ద్భృథమ్ ॥

49

తా. ఒకానొక దినము అచ్యుత ప్రేక్షాచార్యులు భాగవత పురాణములను చెప్పుచుండిరి. అపుడు పురాణమును వినుచున్న విదారుమంది గ్రాహ్యములు వేరు వేరు విధముల వ్రాసిన భాగవత పాఠమును చదివిరి. అపుడు సమర్థులైన పూర్ణప్రజ్ఞులు వానియందొక పుస్తకపు పాఠము వేదవ్యాసులకు సమ్యక్మే సరియైనదని నిశ్చయించి చెప్పిరి.

శ్లో. పరప్రకారేష్వవి సంభవత్పుతే

వినిర్జయోఽస్మికా కథ మిత్యుదీరితే ।

ముకుంద బోధేన మహాహృదబ్రవీ

త్సృకారమేకం భగత్కృతం స్ఫుటమ్ ॥

50

తా. అపుడు అచ్యుతప్రేక్షులు ఇతర పాఠములు పొందుటచే నీకు ఈ పాఠమే సరియను నిర్ణయము ఎట్లని ప్రశ్నించిరి. పూర్ణ ప్రజ్ఞులు వేదవ్యాసులు చేసిన పాఠప్రకారమును యుక్తిసహితముగా ఉపపాదించి అచే సరియైన పాఠమనిరి.

శ్లో. నిగద్యతాం గద్య మిహైవ పంచమే

జగద్గురోర్వేత్త కృతిస్థితిం యది ।

ఇతిబ్రువాణే యతిన త్రమే స్వయం

తదుత్తమాగ్గేణ జగద భూరిహృత్ ॥

51

తా. అపుడు అచ్యుతప్రేక్ష యతివర్యులు నీవు వేదవ్యాసులు రచించియున్న భాగవతపు పాఠగ్రంథమును సరిగా తెలిసినవాడై నచో ఇదే భాగవతగ్రంథపు విదవస్కంధమునందు గల ఒక గద్యమును (ఛందస్సులేని వాక్యమును) చెప్పి దాని అర్థమును

వివరింపుము. చూతము. అనిచెప్పిరి. పూర్ణప్రజ్ఞులు తామే వేద వ్యాసులు చెప్పిన రీతిగా ఆ గద్యమును అర్థసహితముగా చెప్పిరి.

శ్లో. అశేషశిష్యైశ్చ తదాబ్రుమా తదా

పరీక్షిణాయైషీ సమస్త పుస్తకమ్ ।

స తత్రహంతైక తమేషీతం (స్థిరం) త్యజి

న్న తాపదధ్యాయ నికాయ మభ్యధాత్ ॥

52

తా. ఆ పూర్ణప్రజ్ఞులు గద్యమును చెప్పుచున్నపుడు గురువులు శిష్యులందరికిని అన్ని పుస్తకములను పరీక్షకొఱకు చూచునట్లు చెప్పిరి. వారందరు అట్లే పుస్తకముల పాఠమును చూచుచుండిరి. అపుడు పూర్ణప్రజ్ఞులు ఏదో యొక పుస్తకపు పాఠక్రమము ననుసరించి అధ్యాయముల సమాహమును చెప్పిరి.

శ్లో. అత్రజన్మని న యత్పతితంతే

తైత్రధాతి కథమిత్యమునోక్తే ।

పూర్వజన్మసు హి వేదషరీరం

సర్వమిత్యమిత బుద్ధిరువాచ ॥

53

తా. విజయశీలియైన పూర్ణప్రజ్ఞాదా! నీవు పురాణాదులను ఈ జన్మమునందు చదువలేదు. అయినను నీకెట్లు వచ్చెను! అని గురువులడిగిరి. దానికి పూర్ణప్రజ్ఞులు నేను వీని నన్నిటిని వెనుకటి జన్మలయందు నేర్చుకొని యున్నాను అని సమాధానముసగిరి.

శ్లో. ఇతి బహువిధ విశ్వాత్సర్య చిత్తప్రవృత్తే

ర్జగతి వితతి మాపన్నాతనావ్యస్య కీర్తిః ।

క్షపిత తత తమస్కా భాస్కరీవ ప్రధాలం

సుజన కుముద వృందా సందదా చంద్రికేవ ॥

54

ఇతి శ్రీమత్కవికుంఠింక శ్రీపీఠమ పండితార్కసుత నారాయణ పండితాచార్య విరచితే శ్రీమత్పుస్తకవిజయ మహాకావ్యే ఆనందాకే శ్రీ వాసుదేవ నవానందకావోనాడు చతుర్థస్కంధః.

తా. పూర్వవిశాంకి దట్టమైన చీకటిని నివారించి ప్రపంచమున వ్యాపించును. చంద్రుని వెన్నెల కలువపూవులను వికసితపరిచి అగ్రత్యువతయు వ్యాపించును. అట్లే జనులందరికి ఆశ్చర్యమును గలిగించు మహాప్రవృత్తిగల యీ పూర్వప్రజ్ఞల కీర్తియు క్రొత్తదైనను సమస్తజనుల అజ్ఞానమును నివారించి సజ్జవలకానందమును గలిగించును ప్రపంచమునందు వ్యాపించెను. ఈ చంద్రమాత్యుల దృష్టాంతముచే పూర్వప్రజ్ఞలు అనిష్టమును నివారించి యష్టమును చేకూర్చు మహాగురువులను విషయము వ్యక్తమగును.

శాన్త పరమ పంపూర్ణము.

శ్రీ సుమధ్వ విజయము

పంచమ స్కంధము

శ్లో. వేదాంతవిద్యా నిజరాజ్యపాలనే
సంకల్పమానో గురువా గతీమసి ।
అచత్ర చేతా అభిషిన్యతే పురా
నవారిధిః వారిజపూరితై రత ॥

1

తా. పూర్వప్రజ్ఞాచార్యులు ఇట్లు భాగవతమును చెప్పిన తరువాత ఆచార్యుల ప్రేక్షకులు వారిని బ్రహ్మచర్యమును రాజ్యమును పొందించుటకు నియమించుకొనిరి. ఆ కారణముచే పూర్వప్రజ్ఞాచార్యులను వారు శంఖమునందు నింపిన నీటిలో నభిషేకము చేసిరి.

శ్లో. ఆనందరూపస్య పరస్య పాత్రతీ
రానందసందాయి సుకౌత్మ కృత్వయత్ ।
ఆనందతీర్థేతి పవం గురూదితం
ఇతూవ తస్యా త్యనురూప రూపకమ్ ॥

2

తా. అనంతర మా పూర్వప్రజ్ఞలకు గురువులైన ఆచార్యుల ప్రేక్షకులు ఆనందతీర్థుని చేరు పెట్టిరి. ఆ ఆనందతీర్థులు ఆనందస్వరూపుడైన పరమాత్మనియందు మంచి మనస్సుగలవారగుటచే ఆనందుడైన విష్ణువుచే సుగంధగుటచేరెను. ఆనందమునొసగు శాస్త్రమును రచించువారగుటచేరెను ఆనందతీర్థుని యీ చేరు వారికి మిక్కిలి ఉచితమాయెను.

శ్లో. కదాచివ్రతోప యయో యతిస్తథా
గోవింద మధ్యైర్వహ శిష్యసంవృతః ।

అమృత్యోష్యా అనుమాన తీర్తి

స్తదా జిగీషణ గురుయన్తి ముద్ధరాః॥

3

తా. ఒకానొకడినము అచ్యుత ప్రేమచాతుల స్నేహితులైన ఒక యశస్యులు నిమ శిష్యులతో చాళికదకు వచ్చిరి. అపుడు వారి తిర్క్క-కాత్రమునందు పండితులైన ఉద్ధతశిష్యులు ఆనందకంఠులను వాదమునందు జయించగోరిరి.

శ్లో. విదా సుసార్థే త్యనుమాన మత్రతైః

ప్రాయుజ్యతాకు ప్రతిపక్ష భీషణమ్ ।

అఖండయద్యైక్త ముఖండ దీరివం

సపక్షదక్షః ఫణేనం విరాడివ॥

4

తా. ఆ శిష్యులు జీవబ్రహ్మభేదమును సుఖముగా సాధింప వచ్చునని ఆ విషయమునందు 'జీవపరమాత్మా నౌభిన్నా నియమ్య నియామకత్వాత్ రాజభృత్యవత్' అను అనుమానమును చెప్పిరి. (సిద్ధాంతమున) పక్షమును సాధించుటయందు కుశలులైన ఆ పూర్ణ ప్రజ్ఞులు ఆ అనుమానమును ప్రబలమైన రెక్కలుగల గరుడుడు సంపమును ఖండించునట్లు స్పష్టముగా ఖండించిరి.

శ్లో. అథాపిమిథ్యా విమతం మతత్వతో

వివాదనిర్ముక్త వదిత్య వాదితైః ।

అనేన సత్యం విమతం మతత్వతో

యథా ఘటాదీత్యను మాన్యగద్యత॥

5

తా. ఆ శిష్యులు భేదమును సాధించుటకొరకు చెప్పిన అను మానమును ఖండించిన తరువాతను కొందరు సత్యమని కొందరు అసత్యమని యీ ఆకాశము మొదలైనవి భ్రాంతిచే వెండియని తెలిసి కొనిన ముత్యపుచిప్పవలె ఎట్లు కనులకు కాన్పించునది అబద్ధమో అట్లు అబద్ధమను అనుమానమును ప్రయోగించిరి. తరువాత యీ

అనందతీర్థాః, కంక్ష కనులకు కనబడుచుండుటచే సత్యమనెడిది; దాని నుండి మనము నిను మొదలైనవానిని తీసికొని వచ్చెదము. అట్లు ఆకా శము మొదలైన వస్తువు సత్యమైనదని ప్రత్యనుమానమును చెప్పిరి.

శ్లో. హేతోరతివ్యాప్తి రవాదితైర్మదా

స కౌతుకై స్తూర మసావ విస్తయః ।

వస్తు క్తి రూప్యాది మతం యదన్యథా

మతం తదిత్యాది వదణ జిగాయరాణా॥

6

తా. ఆ శిష్యులు మొదలు విమతం మిథ్యాదృశ్యత్వాత్ శుక్తి రజతాదినత్ (ఆకాశాదులు కనులకు కన్పించుకారణమున భ్రాంతిచే ముత్తైపుచిప్పయందు కనపడు వెండియట్లు అబద్ధము) అని అనుమానమును చెప్పిరి. దానికి పూర్ణ ప్రజ్ఞులు విమతం సత్యం దృశ్య త్వాత్ ఘటాదినత్ (ఆకాశాదులు కనులకు కనపడు కారణమున ఘటము మొదలైనవానియట్లు సత్యమైనవి) అని ప్రతి అనుమాన మును చెప్పిరి. వెంటనే ఆ శిష్యులు పూర్ణ ప్రజ్ఞులు చెప్పిన అను మానమునందుగల దృశ్యత్వాత్ అను హేతువు పక్షముకాని అబద్ధ మైన ముత్యపుచిప్పయందు కనపడు వెండియందుగలదు (అతి వ్యాప్త మైనది) అని శీఘ్రముగా చెప్పిరి. దానికి పూర్ణ ప్రజ్ఞులు దృశ్యము కావలసినచో కనులకు వస్తువునకు సంబంధమండివలెను. మీరు చెప్పు శుక్తిరజతము అనునది భ్రాంతిచే ముత్తైపుచిప్పయందు కన పడు వెండికి మన కనులకు సంబంధములేదు. ఆ కారణముచే దృశ్యము కాదు. అందువలన మీరు చెప్పు అతివ్యాప్తియు సరియైనదికాదని ఖండించి ఆ వాదులను గలిచిరి.

శ్లో. తత్వేపప్యతత్వే విమతేననుమాం వచం

స్తవప్రతిష్ఠాం ప్రతిపాదుకః స్వయం ।

విజిత్య విశ్వాణ విదుషాం (షః) సభాస్వసౌ

జగామనామ్నా వ్యనుమాన తీర్థకామ్॥

7

తా. శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు విద్యామూల సభయందు ఆ
వాదము చెప్పిన అనుమానము కలిగింది వాదించిరి. వివాదమునకు
అవధియున్న సర్వోచార్థ విషయమునందును తామే స్వయముగా
అనుమానమును చెప్పి ప్రత్యక్షప్రమాణము బలము లేని అనుమానము
ప్రమాణము కావదుటను స్థిరముగావించి వాదులను జయించిరి.
అందుచే వారికి అనుమానస్థితులు కలువచ్చినవి.

శ్లో. నమ ప్రవాచీంద్ర గజ ప్రభంగవ
శ్చరన్మవన్యం ప్రతిపక్షి కాంక్షయా.
వేదవ్యసం యః ప్రతిమః సమాయా
సవాచి సంహతోఽత్ర సజ్జతి సాగరః ॥

8

తా. ఇట్లే వాదించుచున్న వైశేషికుని రెన కళలరచే గలి
చిన బుద్ధిసాగరుడను ఒక పార్థ వాదితో త్రిముడుండెను. వారు ప్రతి
వాదులను విముగిలము సేపావాట్లు గలుచును ప్రతివాదులను వెన
కును భువియందు పంచుచుచుండెను. ఆతడు వాదమునకై ఆ
వాచి సేపాచితో అమృతప్రహారాదుల ద్వారకు వచ్చెను.

శ్లో. తస్యోయ దుర్గర్వవతో జగీషయా
నికారమాదత్త ముఖంద రీర్త్యతమ్.
స్వశిష్య హస్తేన మతాంత రేషుచే
సుపక్షదక్షం నుఖీర్త మార్గణం ॥

9

తా. అమృతప్రహారాదులు, అహంకారమైన బుద్ధిసాగరుని
గలువగోరిరి. దానితోటకు ఇంతోకొ మతిమునందుగల విధాంతమును
స్థాపించి యెరులైన ఆనందస్థితులను శిష్యునిమూలముగ పిలిపించిరి.
అది జగీషుడైన భటుడు శత్రువును గలువ అమృతపాదమున బాగా
మును తీసికొనునట్లయినది. అనగా శిష్యుడు అమృతప్రహారాదుల
వేయియట్లును, మతాంతము అమృత పాదయట్లును, ఆనందస్థితులు
మాటయైన బాగామట్లును తిండిరి.

శ్లో. జైత్రం ప్రజ్ఞాసు పశూహలాకులం
న్యూహం కులం స్రవ్యరితం నిశామయన్.
అవఃదతోవేత్య గురుం గరిష్ఠ ధీః
సహస్య పీతాయ తనోత్తమ వ్రీధిమ్ ॥

10

తా. అప్పుడు యెవను జయించుకొని తెలియుటకు కురూహం
ముచే వేగ మే జనులు గుంపులు గుంపులుగా వచ్చుచుండిరి, మిక్కిలి
మేధావులైన ఆ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు వారిని చూచుచు ఉపసమించు
గల శ్రేష్ఠమైన గృహవాసుడు వాసమైయున్న అమృతప్రహా
రాదుల కడకువచ్చి వారికి సమస్కరించిరి.

శ్లో. సవాచి సంహస్య గిరంగరీమసీ
మఖంద యత్సందిత మందలాంతరే.
తీక్షణ వాత్యేన మితేన వేగినా
గదాంశరేణేవ వికారదో ముపహః ॥

11

తా. ఆ పూర్ణప్రజ్ఞలు వాదులను జయించుటయందు కుశ
లురై యుండిరి. వారు వాదికి సహించరాని వేగమైన స్వల్పమైన
మాటలచే బుద్ధిసాగరునితో వచ్చిన వాదసేపాచి యుక్తయుక్త
ముగా ప్రబలమైన మాటను పండితుల సమాకామందు అనేకపర్యా
యములు ఖండించిరి. అది తూనుడైన భటుడు మితమైన వేగముగల
బాగాముచే శత్రువు గదను ఖండించినట్లయినది.

శ్లో. ఆసావసూయా ద్విసవప్రకారతో
వ్యజీక్ష్తపక్ష్కించి దధార్థ ముచ్చతైః.
జగద్విచేతుశ్చ జయే స సంశయ
స్తావజ్జనోఽజాయత పూర్ణదేతసః ॥

12

తా. పూర్ణప్రజ్ఞలు వాదించుచు యుక్తచే ఖండించుటచే
వలెడు అసూయ పడెను. దానిచే ఏదోయొక విషయమును పదు

తా. శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు విద్యామూల సభయందు ఆ వాదము వర్ణించితిమి. ము. అదియు వాదించిరి. వివాదమునకు లోపింపితిమి. కర్మకర్తా విమర్శమునందు తా. పి. క్షయముగా అవమానించుచు చిట్ట ప్రశ్నోక్తి ప్రమాణపు బలములేని అవమానము ప్రమాణము కావడమున న్నిమగ్నమై చివరకు అయింది. అందుచే వారి అవమానస్థితిని నీకు వర్ణించితి.

శ్లో. నమస్త్రైవార్యర గత ప్రలంగత
శ్రుతస్త్వచన్యాం ప్రతిపత్తి కాంక్షయా.
వేదస్తిషాం యః ప్రథమః సమాధాయో
సవాది సింహో ఒత్ర సజ్జతి సాగరః ॥ 8

తా. ఇట్టి వాదనలందు కృ. శీషము లిది క్షణంతరే గరి లిది బద్ధిపాగరుడు ఒక శాస్త్రవాదితో త్రమిండునడు. వాడు ప్రతి వాదలను ఏమనలను నిరూపిండు నలుమడు ప్రతివాదులను వివ ర్థించు భూమియందు కలరించుచుండెను. అతడు వాదమునకై ఆ వాది సింహునితో అయ్యుక్తిప్రేక్షాచార్యుల దగ్గరకు వచ్చెను.

శ్లో. తస్మై దుర్గర్వవతో జగీవయా
వికారమాదత్త ముకుంద దీర్ఘతమే.
స్వశిష్య మానేన మతాంత రేసురే.
సువక్షదక్షిం సుఖిర్య మార్గణం ॥ 9

తా. అయ్యుక్తిప్రేక్షాచార్యులు, అపాంశాత్రిమైన బద్ధిపాగరుని గొలువనొలిరి. కానికొంత ఇంకొక వరమునందుగల సిద్ధాంతమును సాధించి అతనియైన ఆపందీధులను శిష్యునిమూలముగ విరిచిరి. అది జగీవుడైన భటుడు శ్రీమేపును గొలువ అమ్మలపొరినంది కాని మును కీర్తిగానుపట్టునది. అనగా శిష్యుడు అయ్యుక్తిప్రేక్షాచార్యుల చేయిబట్టును. మతాంతరము అమ్మల పొదిబట్టును, ఆపందీధులు మూటియైన బాగముట్టును ఉండిరి.

శ్లో. తైత్రం ప్రజ్ఞామ కుదోహలాకులం
వృదాం కులం ప్రత్యుదీతం నిజమయన్.
అవదతో పేత్య గురుం గరిష్ఠ ధీ
సమాప్య పితాయ తతో త్రమ స్థితమ్ ॥ 10

తా. అవిడు యెవడు బంధుమిత్రుని తేలియిండు కుదోహల మునె నేక మీ బదులు గుంపులు గుంపులుగా వచ్చుచుండిరి. బద్ధి. పి. మధాపులైన ఆ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు వారిని చూచుచు ఉపసమంతు కం శ్రేష్ఠమైన శ్రీరాముడు వాదమొనర్చు అయ్యుక్తిప్రేక్షా చార్యుల కదికవర్చి వారికి వమింపుచుండిరి.

శ్లో. సవాది సింహస్య గిరంగరీమసి
మణంద యశ్వంతీర మందలాంతరే.
తీక్షణ వాక్యేన మితేన వేగినా
గదాంశరేడేవ వికారతో మహుః ॥ 11

తా. ఆ పూర్ణప్రజ్ఞలు వాదులను బంధుమిత్రులుగా కళ లులై యుండిరి. వారు వాదికి సింహంచరాని వేగమైన స్వల్పమైన మాటలచే బద్ధిపాగరునితో వర్చిన వాదనలందు య త్రియక్త ముగా ప్రబలమైన మాటను వండితల సమాహుతుడు అనేకవర్ష యములు ఖండించిరి. అది మూకుడైన భటుడు మిత్రమైన వేగముగల బాగమునె శ్రీమేపు గదను ఖండించిపట్టునది.

శ్లో. అపావమాయా ద్విసప్తవారతో
వృజీక్షృపత్కిలీచ రథార్థ ముచ్చతైః.
జగద్విచేతుశ్చ జయే న సంశయ
ప్రాపజ్ఞనో ఒతాయత పూర్ణచేతనః ॥ 12

తా. పూర్ణప్రజ్ఞలు వాదనలందు య త్రిచే ఖండించుటచే వరకు అసూయ పడెను. కానిచే ఏకైకమే విషయమును పడు

నెలలు విడిచివేసి విడిచివేసెను. అప్పుడు అరచినున్న జనులు ఈ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యుల ప్రవచనమును జయించి నట్టివారైనను ఇప్పుడు ఈ వాని విజయం జయించుకో లేక యిది సందేహపడిరి.

శ్లో. వికల్పకోదేరత విందయన్ ద్రుతం
లేటికం స్వేరములొ బృహన్మతిః॥

తపస్తత్యా ద్యుమత్యిర్మద్యయా
గవాశ్తో విష్ణువచం సదా స్మరమ్ ॥

13

తా. అరచినున్న జనులు ఈ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు వాని విజయం విజయములు ఖండించుకో, లేక! అది సందేహపడిన తరువాత బృహత్ శాక్తియైన శ్రీ వారాహముని వాచమును ఆశ్రయించిన బృహత్ శాక్తియైన ఈ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు నవ్వరి. ఆనాయాసముగా ఆ విశిష్టప్రకారములను వెలసే నిర్గుణవాక్యములచే ఖండించి మిక్కిలి ప్రకాశించిరి. అది ఆకాశమును ఆశ్రయించిన సూర్యుడు తన నిర్గుణ కలములచే చీకటిని దూరము చేసినట్లయినది.

శ్లో. ఆగారమాత్మ న్యతివేం ముద్దతం
తిరస్కృతాశేష సరస్వతీ తతిం॥

కామం మహామానస కుంభసంధవో
ంహవకారే త్యపి బుద్ధిసాగరమ్ ॥

14

తా. పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులతో వాచముచేయ బుద్ధిసాగరుడు వచ్చెను. అతడు మిక్కిలి బుద్ధిమంతుడగు మిక్కిలి అహంకారము జయించి వారుల మాటలను ఖండించియుండెను. వానిని ఈ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు వాదించి యట్లే ఆనాయాసముగా జయించి విరహాకాంక్ష చేసిరి. అది ఆగస్త్యమహర్షి, లోతును, హస్తమితి విస్తరించినదియే. వరులను కలిసియున్నదియునగు సముద్రమును బ్రాచీ విరహాకాంక్ష చేసినట్లయినది.

శ్లో. శ్వేతవ వాక్ స్త్రిలివాదినో ఖరా
వద్యోత్తరం దారి యదీర్యతామతి॥
మధ్యే బ్రువాదేమత తోతితౌజనః
స నిస్సికాయాత సోపదాయనాత్ ॥

15

తా. పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు బుద్ధిసాగరుని వాచమునందు ఖండించినవెంటనే దుష్టులైన ఆ వాదసింహ బుద్ధిసాగరులు లేపు వాదము జరుపమని అడరి. అప్పుడు మధ్యాచార్యులు మిగుల సమాధానము తెలిసినచో యిప్పుడే లేలుపమని అనిరి. అప్పుడు అచట నున్న జనులు వాదసింహ బుద్ధిసాగరులు ఓడిపోయిరి తెలిసికొనిరి. తరువాత వారిద్దరు చెప్పక శాక్తియే పరుగెత్తిపోవుటచే ఓడిపోయి కట్లు నిశ్చయించిరి.

శ్లో. బుద్ధ్యబ్ధినా వాది వరేద చార్జితాం
జయశ్రియంభా పరివర్తనా చివారే॥
అహో ముహూర్తారయ మప్రయత్నవా
నవాప్తవా నిత్యతి విస్మితం జనైః ॥

16

తా. ఈ బుద్ధిసాగరుడు మఱియు వాదసింహుడు చాలకాలము వఱకు భూమియందు సంచరించి మనేక విద్వాంసులను గెలిచి కీర్తి వార్జించియుండిరి. ఈ మధ్యాచార్యులు శ్వల్పకాలమునందే అనాయాసముగా వారినిగెలిచి గెలిచి యా జయలక్ష్మిని పొందుట ఆశ్చర్యమని జనులు మిక్కిలి విశ్మయముపడిరి.

శ్లో. వ్యాఖ్యాన కదా చిన్మణిమ ద్వినిర్మితం
థావ్యం జనై సర్క వికారదైర్వ్యతః॥
ఉపాదవాచం పరిహాస హాసవాక్
సమ్మోదతీర్థః సురమోర దాయనీమ్ ॥

నదియి బుద్ధులచే వికల్పించెను. అప్పుడు అచటనున్న బతులు ఈ పూర్వప్రజ్ఞాచార్యులను బయలుపరిచివచ్చెను ఇందు అందు ఈ పాపి పాపి బయలుపడిన శేషం యిది సం గతపాపిని.

శ్లో. విల్పకోదరథ ఖండయన్ ద్రుతం
రేవేవకం స్వేరముఖో బృహస్పతిః ।

తమ ప్రతిష్ఠా ద్యుమత్యిర్విరుద్ధయా
గవాశితో విష్ణువచనం సదా స్పదమ్ ॥

13

తా. అచటనున్న బతులు ఈ పూర్వప్రజ్ఞాచార్యులు వాటి పోషించి వికల్పములను ఖండించుకొని, శేషం? అది సం గతపాపిని తన వాటి పద్ధతుల కాశ్రయమైన శ్రీ నారాయణుని పాపమును ఆశ్రయించి బుద్ధిమంతులైన ఈ పూర్వప్రజ్ఞాచార్యులు వచ్చిరి. అనాయాసముగా ఆ వికల్పప్రకారములను వెంటనే నిర్మూల్యములచే ఖండించి మిక్కిలి ప్రకాశించిరి. అది ఆకాశమును ఆశ్రయించిన మూర్ఖుడు తన నిర్మూల కలములచే చీకటిని దూరము చేసినట్లుయినది.

శ్లో. అగారమాత్మ న్యతివేల ముద్ధతం
తిరస్కృతాశేష సరస్వతీ తతిం ।

కామం మహామానస కుంభసంధవో
ఽమానకారే త్యపి బుద్ధిసాగరమ్ ॥

14

తా. పూర్వప్రజ్ఞాచార్యులతో వాదముచేయ బుద్ధిపాగరుడు వచ్చెను. అతడు మిక్కిలి బుద్ధిమంతుడును మిక్కిలి అహంకారియు అయియుండి వాదుల మాటలను ఖండించియుండెను. వానిని ఈ పూర్వ ప్రజ్ఞాచార్యులు వాటిపించుచు యిట్టి అనాయాసముగా బయించి విరహంకారిగా చేసిరి. అది అగస్త్యమహర్షి, లోతును, హద్దుమీరి విస్తరించినదియూ, నదులను కలిసియున్నదియునగు సముద్రమును త్రాచి విరహంకారిగా చేసినట్లుయినది.

శ్లో. శ్రవేన వాచో ద్విరీవాచినో భూతా
వద్యోత్తరం భూతి యతీర్వశామతి ।
మధ్యే బ్రువాణేమర తోతిరౌజనః
స విశ్వరూపాన విశాఖాయనాత్ ॥

15

తా. పూర్వప్రజ్ఞాచార్యులు బుద్ధిపాగరుని వాదమునందు ఖండించిన వెంటనే దుష్ప్రతిపద పాపినిగా బుద్ధిపాగరులు తేవు వాదము జరుపమని అడిగిరి. అప్పుడు మధ్యాచార్యులు మిగుల సమాధానము తెలిపినచో యిప్పుడే తెలుపమని అనిరి. అప్పుడు అచట నున్న బతులు బుద్ధిపాగరులు ఒడిపోయిరని తెలిసికొనిరి. తరువాత వారిద్దరు చెప్పక రోగియై పరుగెత్తిపోవుటచే ఒడిపోయి కట్టు నిశ్చయించిరి.

శ్లో. బుద్ధ్యభీనా వాది వరేణ చాత్రితాం
జయశ్రియంభూ పరివర్తనా చిహ్నః ।
అహో ముహూర్తాదయ మప్రయత్నవా
సవాప్తవా నిత్యతీ విస్మితం జనైః ॥

16

తా. ఈ బుద్ధిపాగరుడు మతీయు వాదించుచును చాలకాలము వలకు భూమియందు నుంచరించి అనేక విద్యాసులను గెలిచి కీర్తి నార్జించియుండిరి. ఈ మధ్యాచార్యులు స్వల్పకాలమునందే అనాయాసముగా వారినిద్దరిని గెలిచి యా జయలక్ష్మిని పొందుట ఆశ్చర్యమని బతులు మిక్కిలి విస్మయముపడిరి.

శ్లో. వ్యాభ్యాక రదా చిన్మదేమ ద్వినిర్మితం
ధాష్యం జనై సర్క వికారదైర్వ్యతః ।
ఉవాచవాచం పరిహాస హాసవా
సమ్మోదతీర్థః సురమోద దాయినీమ్ ॥

17

తా. ఒకానొకడినము శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు శంకరుని
యాపముచే భూమిమండివలెరించిన మణిమంటెడను దైత్యుడు రచిం
చిన బ్రహ్మసూత్రభాష్యమునకు అర్థమును చెప్పుచుండిరి. అపుడు
వారిలో గూడ తర్కశాస్త్ర పండితులుండిరి. ఆచార్యులు అపహస్యపు
నవుచే దేవతలనూ ఆనందమునిమ్మ మాటలవాడిరి.

శ్లో. సత్సూత్రభావే ప్రవిచారితే పృథ

గృహ్యేభిసందౌ చ వికుర్త బుద్ధిభిః।

నిగృహ్య గూఢాగ్రహముగ్రహే తయో

ర్యాన్యోఽన్వయోన్యోన్య మహోన దృశ్యతే॥ 18

తా. రాగ ద్వేషములేని నిర్మలమైన మనస్సుగల పండితులు
పాపపాపనమైన పట్టుదలనువదలి బ్రహ్మసూత్రములను, శంకరా
చార్యుల భాష్యమును పెట్టుకొని వాని అభిప్రాయముల పరస్పరపొంది
కను విమర్శనచేసి అపుడు ఒకటికొకటి సంబంధములేవని స్పష్ట
ముగా తెలియగలరు. ఇట్టి భాష్యమును జనులు ఆచరించుట ఆశ్చర్య
కరముగానున్నది.

శ్లో. ఇతి బ్రువాడే ప్రతిపాదయ త్యలం

భాష్యేఽత్ర దోషాన్ ప్రణలాన్ ముహూర్ముహూః।

తస్మిన్స్తువిస్మే రథియోపి యత్నతో

న స్థేయ సః పర్యహర నిమనమీ॥ 19

తా. ఇట్లు మధ్వాచార్యులు ఈ శంకరుల భాష్యము మిక్కిలి
పెద్ద తప్పులుగలవని యుక్తిచే వివరించిరి. దీని నచటగల తర్కపండి
తులు ఆశ్చర్యముచే వినుచుండిరి. వారు ప్రబలమైన దోషములను
పరిహరించుటకు యత్నించిరి. అయినను సాధ్యముకాలేదు.

శ్లో. నన్వస్య సూత్రస్య పరోఽర్థ ఉచ్యతాం

యద్భాష్యమాత్రం భవతా నిరస్యతే

ధవాద్యతైర్వ్య కవిధిర్న నూష్యతే

కథం చ నేతోఽ చురిమే వచన్వినః॥ 20

తా. ఓ మధ్వాచార్యులారా! మీరు శంకరుల భాష్యమును
మాత్రము నిందించుచున్నారు. బ్రహ్మసూత్రము సరిగానున్నదని చెప్పు
చున్నారు. అట్లయినచో మీరు మీవంటి విద్వాసులు మామీంప
రాని వేరే అగమును ఈ సూత్రమునకు చెప్పుచుని ఆ వాచాల్మలైన
పండితులు చెప్పిరి.

శ్లో. అగ్నిష్ట శద్ధాన్వయమేష సంధవ

య్యైర్తార్థ ముచ్చైర్వర్తనం తదాదదే।

మానీర్వతామ్నాయ యత స్మృతిక్షణ

దేష్వర్కధా తాండవ సూత్రధారకమ్॥ 21

తా. ఈ మధ్వాచార్యులు ఓగకాలమునందు గట్టిగా మాట
లాడిరి. ఆ మాటలయందుగల శబ్దములు సరిగ్ అర్థమును బసగు
చుండెను. అర్థము బ్రహ్మసూత్రముల అర్థమునకు అనుగుణమై
యుండెను. ఆ మాటకు ప్రమాణముగా వేఱము మఱియు స్మృతుల
సంబంధముండెను. ముచువారు వ్రాయు భాష్యమునకు నాట్యము
యొక్క పూర్వరంగముగా నుండెను. అనగా వారు భాష్యమును
వ్రాయగలరని సూచించుచుండెను.

శ్లో. బుధుత్వయా మత్సర వర్జితాః జనాః

సమత్సరాన్వా విటిగిషయాగతాః।

శ్రుత ప్రవీణానతి తార్కికాన్ముహు

ర్పంగానయా భంగముపా వినాయనః॥ 22

తా. ఆ మధ్వాచార్యులదగ్గర కొందరు జనులు వచ్చిరి.
వారిలో కొందరు శాస్త్రపారంగతులు. తర్కశాస్త్రమును కాగుగా
తెలిసినవారు. మార్సిర్యము లేనివారు. పరతత్వమును తెలుసుకొన
దలచినవారు. మఱికొందరు మాత్సర్యము కలిగినవారు; జయించవలె

నను బడినవలెను. ఆ మధ్యాహ్నము వేరము, స్వప్నము, యుక్త
లంతా జరిగి మాటలచే వారిని సమాధానము గావించిరి. ఇయ్యంత
నిచ్చునవారిని ఓడించిరి.

శ్లో. రదాచరేనం ప్రతిగమ్య సామ్యురీ:

సమద్య గేహార్థవరః ప్రవీడివాః ।

హేతోరుత్పత్తి ద్విమనీ కృతోఽన్యహో

గుణాత్మయో మజనః ప్రవీడిరీ ॥

23

తా. మృదుస్వభావపు నాథుశ్రేష్ఠులైన ఆ మధ్యగేహార్థములు
ఒకానొకరినను శ్రీ మధ్యాహ్నమునగ్గరించి వచ్చిరి. వారు వెనుక
వీడయి కారణముచే కొడుకునాడు వాత్సల్యము పొందియుండిరి.
సజ్జనులు గుణములందు మిక్కిలి లభించువాడై ఆ గుణము
గలవారియందు స్నేహము చేయుదురు. అట్లే సజ్జనులైన ఈ మధ్యగేహ
ార్థములు కొడుకునాడు వాత్సల్యము పొందియుండిరి. గుణవంతులైన
ఆ పుత్రునినూచి సంకోపపడిరి.

శ్లో. తేజోమృతం సందనగ్రాత్ర పాత్రగం

నేత్రాంజలి వ్యామపి లభ్యదాప్యయమ్ ।

విద్యాసుధాం దాన్యవరో మహామరే

పూర్ణామసౌ కర్తవ్యమేవ పండితః ।

24

తా. విద్యాసుధైన మధ్యగేహార్థములు పుత్రుని ఒకేవిధమై
యున్న దేహపు అమృతమును ఆర్జించు తేజస్సును ప్రీతిగా చూచిరి.
ప్రవచనమునందు నిండియున్న విద్యామృతమును చెవులతో ఆహర
ముతో వినిరి. అనగా ప్రవచనముచే వ్యక్తమగు విద్యయొక్క
లోనును కనుగొనిరి.

శ్లో. రీదావిదాదే గురుతా జగద్గురో:

ప్రసంగత స్తత్రచ తాత్పర్యే సతి ।

సూత్రార్థ విజ్ఞే త్కురుదాప్య మంజనే
త్యాజీవహార్యం గురురభ్యదా దివమ్ ॥

25

తా. అచ్యుతప్రేమాచార్యులకు, మధ్యాహ్నములకు వెనుక
తెలిపినట్లు సూత్రార్థవిషయమునందు పక్షపాతములేని వాదము
సదుచయందెను. అపుడు భిన్నా భిప్రాయములు ఏర్పడినవి. అందుచే
గురువులు కొంచెము కుప్పితులైరి. మీకు సూత్రార్థములు బాగుగా
తెలిసియున్నచో వెంటనే భాష్యమును వ్రాయుడని కోపముతో శిష్యు
లకు చెప్పిరి.

శ్లో. విధానమాత్రం తదుపాదదే తదా

ప్రయోయాదాద్యం పరమః సహంసదాద ।

కర్తనమాక్షేప ముపైతతా ఫలమ్

దారీవ సంతోహి గుణాంశ తోషిణః ॥

26

తా. ఉత్తమమైన హంస ముందు పాలలో నీటిని కలిపి పెట్టి
నచో నది సారమైన పాలునుమాత్రము త్రాగును. ప్రయోజనము
లేని నీటిని వదిలి పెట్టును. అట్లే పరమహంసులైన శ్రీ మధ్యాహ్నములు
అపుడు గురువుల భాష్యమును శీఘ్రముగా చేయుమని సారమైన ఆజ్ఞను
మాత్రము స్వీకరించిరి. సూత్రార్థము మీకు తెలిసియున్నచో అను
అగ్రహపు నిరర్థకమైన మాటను మనస్సును తీసికొని కోపపడలేదు.
ఇట్లు సజ్జనులు గుణభాగముచేతనే సంతోషము పొందెదరు.

శ్లో. వైరాగ్య వైయాత్య సువాత్స్య హార్యతై:

యోక్తగుడై: పారమహంస్య భూషణై: ।

త్యేష్టోయతిరో లికుదాన్యయో దృవ

స్తం భూరిభ క్తి: సకదాచి ద్ద్రవీత్ ।

27

తా. లికుచమను వంశమునందు ఒక పెద్ద సన్యాసులుండిరి.
వారియందు సన్యాసులగుదండవలసిన వైరాగ్యము, ఇంద్రియ జయము,
చాక్రిత్యగుణము లుండెను. వారు విష్ణుపురు మిక్కిలి భక్తులైయుండిరి.
వారు ఒకానొకరినను శ్రీ మధ్యాహ్నములనుగూర్చి ఇట్లునిరి.

శ్లో. విరోధి వేదాంత కృతాంత సంపదాం
దాహ్యోదికం చేదిదమస్తు కాక్షతిః ।
అన్యథ్యమా చక్ష్య విచక్షతోచితం
ధావంతు సూత్రోపనిష ద్వివక్షితమ్ ॥

28

తా. శంకరాచార్యులు బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యము మొక్కలైనవానిని రచించియున్నారు. అది వేదాంతములకు విరుద్ధముగా నుండవచ్చును. అందువలన మనకేమి చేసిలేము. మీరు ఈశలులై యున్నారు. బ్రహ్మసూత్రము మతీయు ఉపనిషత్తుల సరియైన అర్థమును వివరించి చెప్పుడు.

శ్లో. ఇత్యర్థవాదా శరదేవ ధానితా
యదాభిలాశాః కుభపూర్ణయా దిహ ।
ప్రమోద తీర్ధానన చంద్రచంద్రికా
వ్యాధ్యాభిదా విష్ణు పదప్రకాశిని ॥

29

తా. మంగళకరమైన పూర్ణిమగల శరత్కాలము సమస్త దిక్కులను వెన్నెలచే ప్రకాశింపజేయును. ఆ రీతి పుణ్యకరమైన యీ లిఖచవంశపు యశశ్రేష్ఠుల మాటలచే సమస్త సజ్జనులు బ్రహ్మసూత్రమును తెలిసికొనవలెనని యిష్టపడినట్లు వ్యక్తమైనది. అప్పుడు వెన్నెల ఆకాశమును ప్రకాశింపజేయునట్లు శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞులు శ్రీ విష్ణుపుణ్యుక్కు స్వరూపమును తెలుపు బ్రహ్మసూత్రార్థమును వివరించి సజ్జనులను సంతోషింపజేసిరి.

శ్లో. జేష్యస్కదా చిత్కిల కాలపాలితాం
దిశం ప్రయాతో ఒచ్యుత బుద్ధివాసహ ।
సమగ్ర దీర్ఘండిత విష్ణుమంగళం
విష్ణుం జగన్మంగళ మాననామ సః ॥

30

తా. ఆపూర్ణప్రజ్ఞులు ఒకావొకరినము దక్షిణదేశ విద్యానులను జయింపగోరిరి. అట్లే వారు అచ్యుత ప్రేమాచార్యులతో దక్షిణ దిక్కునకు వెళ్ళిరి. అచల విష్ణుమంగళమును వెల్లెనవెళ్ళి యచలగల జగన్మంగళకరుడైన విష్ణువునకు నమస్కరించిరి.

శ్లో. విజ్ఞప్రదాత్రాత్ర పరీక్షియం ముహూ
ర్తతే ప్రదుతే కడిశిపతో చ్యుయే ।
అనేన నిర్యక్ష్మ మవార్య విస్మయ
స్తమార్య పర్యం విజనేవ దద్గురుః ॥

31

తా. ఈ విష్ణుమంగళ గ్రామమునందు ఒక గృహస్థుడు ఆచార్యులకు ఆశ్నము పెట్టిరి. వారి భోజనము ముగిసినతరువాత పరీక్షించేయ రాసులురాసులైన అరటిపండ్లను బరగిరి. వానిని వారు అనాయాసముగా తినిరి. అందువలన అచ్యుత ప్రేమాచార్యులు మిక్కిలి ఆశ్చర్యమును పొందిరి.

శ్లో. భిక్షవసానే ద్విశతారితైః ఫలై
ర్య్యుధైః ప్రదుతైః పరిపూరితే ఒపితే ।
తనూదరే నాస్తి గరిష్ఠతా కథం
సుచిత్తసత్త్యం వదతా దృవానితి ॥

32

తా. సుబుద్ధిగల పూర్ణప్రజ్ఞలారా! మీరు భోజనము చేసిన తరువాత రెండుచండలకువైన అరటిపండ్లను తినియున్నారు. ఆ పండ్లు పెద్దపెద్దవిగా నుండినవి. ఇటువంటి పండ్లచే మీ చిన్నకడుపు నిండి యున్నది. అయినను మీ కడుపు బరువుకాలేదా? ప్రసన్నచిత్తులై యున్నారు. నిజమును చెప్పుడు.

శ్లో. అంగుష్ఠమాత్రం జతరే ప్రతిష్ఠితం
జాజ్వల్యమానం మమజాద వేదనం ।
నిత్యం హితం విశ్వదహంచ విత్తతం
విశ్వేశ చేతా ఇతిహో ఒబవీత్తదా ॥

33

తా. అపాడు విష్ణుభావమునందు విరమింపజేసిన ఆ మధ్యాచార్యులు గురువులారా! వా కడుపునందు వెలుగుదున్న అగ్ని అగువృక్ష పరిమాణముగలది. ఎప్పుడును ముడుచుచును, అల్లున్నను నాకు అది హితకరమై యున్నది. మఱియు శ్రీహరి యనుగ్రహముచే ప్రళయకాలమునందు ప్రపంచమునే కాల్య శక్తిగలది అని తెలియజేసెరి.

శ్లో. పర్యాకులానేక సరస్వతీ రతీ-

న్యామోపపన్నా వివిధార్థ సంయుతాః ।

అతీత్యరేఖా సమయాంశ్య దాదత్తి

రసాజగామాలి మతేన వర్తనా ॥

34

తా. సుశలబ్ధులైన శ్రీ మధ్యాచార్యులు ఆ విష్ణుమాగళ మను ప్రదేశమునుండి అనేక దేశములను దాటి తమకృష్ణమైన దారిని పట్టి దక్షిణదిక్కునకు వాగిరి. ఆ దేశములందు విడిచి ప్రవహించుచున్న అనేక నదులుండినవి. విధవిధములైన ధర్మములుండినవి. అనేకవిధములైన వస్తువులు డినవి. అట్లే అనేక సిద్ధాంతములను ఖండించి తమ సిద్ధాంతమును ప్రకటించిరి. ఆ అన్యసిద్ధాంతములు అనేక విధవిపరీతార్థముల నొసగు మాటలచే కూడియుండెను. ఆ యా మతముల కనుగుణమైన యుక్తి మతీయు ప్రమేయములతో కూడి యుండెను.

శ్లో. సృహేలయా పాతిత పార్థివ వ్రజాం

ధీశుద్ధివాం కేరళ భూషణాయితాం ।

పయస్వినీం ప్రేక్షపతి ద్విజార్చితాం

స ధావినీ మస్మరద్రత చందీకామ్ ॥

35

తా. ఆ మధ్యాచార్యులు మూడుకు సాగుచు దారియుండు పయస్వినీయను నదిని చూచిరి. ఆ నదియు తన ప్రవాహారణ్యముచే కీరమునందుగల వృక్షములను ఒరయుచుండెను. స్నానపానములచే

జనులబుద్ధిని కృష్ణవృత్తి నేయుచుండెను. ఆ కేరళ దేశమునకు అయి శాంతు యుండెను. పక్షిణిం. బ్రాహ్మణులు దానిని సేవించుచుండిరి. దానికి అనదిని చూచిన ముందు అచట అవతరించు దుర్గా దేవి జ్ఞాన విశేష వ్యయ. ఆ దుర్గాయు తన అగమముచేతనే దుష్టరాజులను సంపదగనెడిది. స్థూలియటచేతనే చిత్తశుద్ధి నొసగునది. బ్రాహ్మణులచే పూజంపబడునది. అందువలన ఆ కేరళ దేశమునకు అలంకారముగా నున్నది.

శ్లో. తతః ప్రమేణ ప్రచలన్తు పేయివాః

అవందలేందీవర సుందరచ్ఛవిమ్ ।

అంతోజనాథం సభుజంగళాయనం

శ్రీవల్లభం శ్రీమదనంత సత్పురే ॥

36

తా. ఆ మధ్యాచార్యులు క్రమముగా సాగుచు అనంతశయన మను ఉల్లెను పట్టణమునకు వెళ్ళిరి. అచట చతుర్ముఖబ్రహ్మణ ఉల్లేఖిస్తానమైన తామర నాభియందుగల అనంతపద్మనాభునకు నమస్కరించిరి. ఆ అనంతపద్మనాభుడు నల్లకలువవంటి శాంతితో ముందరుజై మహాశేషునిపై పవరించియుండెను.

శ్లో. వేదాంతసూత్రాణి కృతాంత విత్తమో

వాఢ్యాదసౌ శిష్యగదాయ సంసది ।

విలక్షణం జీవగదా ద్భుజార్థవం

ప్రహక్యేయతాఖ్య ప్రతిపాదయన్ముహూః ॥

37

తా. ఆ మధ్యాచార్యులు బ్రహ్మసూత్రముల సిద్ధాంతమును బాగుగా తెలిసినవారై యుండిరి. వారు విద్వాంసుల సభ యందు శిష్యులకు ఆ సూత్రములను ప్రవచనము చేసిరి. బ్రహ్మ శబ్దచార్యుడైన విష్ణువు గుణపరిపూర్ణుడగుటచే అల్పగుణ ఉత్పల కంట వేరైనవాడని యుక్తియుక్తముగా వివరించిరి.

శా. అపరాధ విఘ్నావమునందు నిరతులైన ఆ మధ్యా
రాత్రులు గుఱవురా! వా కడుపునందు వెలుగుచున్న అగ్ని
అంగుష్ఠ పరిమాణముగలది. ఎప్పుడును మూడుచుండును. అట్లున్నను
నాకు అది హితకరమై యున్నది. మఱియు శ్రీహరి యనుగ్రహముచే
ప్రళయకాలమునందు ప్రపంచమునే కాల్పు శక్తిగలది అని తెలియు
టగి.

శ్లో. పర్యాపరాదేక సరస్వతీ రతీణ
న్యాయావన్నాం వివిధార్థ సంయుతాః ।
అతీకరేణ సమయాంగ్య దాతరీ
రహజగామారి మతేన చర్తనా ॥

84

శా. కేశలలుచులైన శ్రీ మధ్యరాత్రులు ఆ విఘ్నముగల
మును ప్రదేశమును డి అనేక దేశములను దాటి నమోస్తమైన దారిని
బట్టి దక్షిణదిక్కువలె వాగిరి. ఆ దేశములందు నిండి ప్రవహించు
చున్న అనేక నదులుండినవి. విభవిధములైన ధర్మములుండినవి.
అనేకవిధములైన వస్తువులు డివనవి. అట్లే అనేక సిద్ధాంతములను
ఖండించి రమ సిద్ధాంతమును ప్రకటింపిరి. ఆ అన్యధాంతములు
అనేక విధవిధతార్థముల నొనగు మాటలచే కూడియుండెను. ఆ యో
మతముల కనుగునైన యుక్తి మఱియు ప్రమేయములతో కూడి
యుండెను.

శ్లో. స్వహేయ పాతిక పార్తివ ప్రణాం
రీతుద్ధివాం కేరళ దూషణాయతాం ।
నయస్సిధిం ప్రేక్షవతి ద్వివార్పితాం
స దావివీ చుస్మరదత్ర చండిరాదె ॥

85

శా. ఆ మధ్యరాత్రులు మూడును పాగుచు దానియందు
కయస్సిధిమను నదిని చూచిరి. ఆ నదియు నవ ప్రవాహారధనముచే
తీరమునందుగల వృక్షములను ఒరయుచుండెను. స్నానపానములచే

జనులబుద్ధిని వృద్ధ్యము చేయుచుండెను. ఆ కేరళ దేశమునకు అలం
కార మై యుండెను. పక్షియు, బ్రాహ్మణులు దానిని పేవించుచుండిరి.
దానికి అవనిని చూడగనే ముందు అచట అవతరించు దుర్గా దేవి జ్ఞప్తికి
వచ్చెను. ఆ దుర్గాయు నవ అగమనముచేసిన దుష్టరాజులను వింప
దగినది. కృత్రిములచేసిన చిత్రమున్ని నొనగునది. బ్రాహ్మణులచే
పూజించబడునది. అందువలన ఆ కేరళ దేశమునకు అలంకార
ముగా నున్నది.

శ్లో. తతః క్రమేణ ప్రచంస్తు పేయవాణ
అవందతేందీవర సుందరచ్చవిమే ।
అంభోజనాభం నభుజంగళాయనం
శ్రీవల్లభం శ్రీమదనంత సత్పురే ॥

86

శా. ఆ మధ్యరాత్రులు క్రమముగా పాగుచు అనంతశయన
మును ఉత్తను పట్టణమునకు వెళ్ళిరి. అచట చతుర్ముఖబ్రహ్మకు
ఉన్న శిష్యావైష్ణవ తామర నాభియందుగల అనంతపద్మవాఘనకు
జనుకొనిరి. ఆ అనంతపద్మవాఘను నల్లకలువవంటి కాంతితో
ముందగుడై మహాకేళునిపై పవలించియుండెను.

శ్లో. వేదాంతసూత్రాణి కృతాంత విత్తమో
వాఙ్మరసో శిష్యగదాయ సంసది ।
విలక్షణం కీచగదా ధుజార్థవం
ద్రహ్మయ్యతాభ్య ప్రతిపాదయన్ముహూః ॥

87

శా. ఆ మధ్యరాత్రులు బ్రహ్మసూత్రముల సిద్ధాంత
మును తాగుగా తెలిపినవారై యుండిరి. వారు విద్వాంసుల సభ
యందు శిష్యులకు ఆ సూత్రములను ప్రవచనము చేసిరి. బ్రహ్మ
శబ్దవాచ్యుడైన విష్ణువు గుఱపరిపూర్ణుడగుటచే అల్పగుణ ఉపద్ర
లంట నేరైనవాడని యుక్తియుక్తముగా వివరించిరి.

శ్లో. అప్రాంకు నూత్నోప పదాది వాసజః

ససంకరో వైరపరాయణః పునః ।

అసూయయో చేత్ర మహానతిక్రమః

సూత్రార్థవాదో ఒకృత భాష్యకేష్యితి ॥

38

తా. వెనుక కాలడిగ్రామమునందు శంకరాచార్యుడై పుట్టి అద్వైతమతిమును స్థాపించిన మణిమంతుడను దైత్యుడు ఇపుడా ద్వేషమును సాధించుటకు మరల కడుపుస్తూరు వంశమునందు పుట్టెను. అదిడు శ్రీమద్వాచార్యుల బ్రహ్మసూత్రముల వివరణమును వినెను. వారియందు కడుపుమంటచే దానిని సహించలేదు. బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యమును వ్రాసినవారు భాష్యసహాయములేక సూత్రముల అర్థమును ప్రతిపాదించుట యుచితము. భాష్యమును చేసియుండని యీ మధ్వాచార్యులు భాష్యములేక యిట్లు సూత్రార్థమును వివరించుట సంప్రదాయమునకు విరుద్ధమనిరి.

శ్లో. వదో తరం భాతి యదీహ కుర్మహే

భాష్యం కృతిర్నాస్య హి దండవారితా ।

జగద్గురూణా మితి తాం గురోర్గిరం

జనః సమస్తో ఒభిననంద సస్మితామ్ ॥

39

తా. 'ఇపుడు నేను సూత్రార్థమును ఈ రీతి చెప్పెదను. దీనిని ఖండించు అర్థము నీకు తెలిసినచో చెప్పము; ఆవశ్యకమైనచో భాష్యమును నేను చేసెదను. భాష్యము చేసినచో శిక్ష యగునని రాజజ్ఞులేదు.' అని రుద్రాదులకు గురువైన శ్రీమద్వాచార్యులు వ్యవహరించెడిరి. అక్కడ చేరిన జనులందరు ఆచార్యుల మాటలు సరియైనవని పొగడిరి.

శ్లో. ప్రాజ్ఞైర్మహా పూర్వుష సర్వలక్షణైః

సంపన్నదేహాః ఒయమితిరీతే ప్రభా ।

వరేవరస్యా వ్యతిపీనతా దృశః

స్పిష్టాత్ర సంశం సనమత్ర చక్రిరే ॥

40

తా. ఆ సభయందుండు సామునిక లక్షణములను తెలిసిన విద్వాంసులు ఈ మధ్వాచార్యులందు మహాపురుషుల లక్షణములు కనబడుచున్నవనిరి. అపుడా శంకరుని పక్షమువారు దానిని సహించక శంకరాచార్యుల నడుము ఎంత పుష్టిగా సుందరమైయున్నదని మాత్రము పొగడిరి.

శ్లో. స్పిష్టాషణాని ప్రతిపాదయత్యలం

సంపూర్ణ సంఖ్యేస్య తు లక్ష్మణ శాస్త్రతః ।

తద్దండ సంఖండన సంశ్రవం వ్యధాతే

తదక్షమోసా ప్రకృతిర్హి సా సతామ్ ॥

41

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు దానిని విని నడుము స్థూలముగా నుండుట లక్షణశాస్త్రమునకు విరుద్ధమైనదని వివరించిరి. అందుచే శోపించిన శంకరుడు వారి దండమును విరిచెదనని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. అది వానిచే గానినని. అసాధ్యమైన పనిని సాధింతుననుట దుష్టల స్వభావమేకదా!

శ్లో. స్పాత్సాత్ర తీర్థేష్వ చిరేణ కన్యకా

తీర్థే సుతీర్థే సుఖతీర్థ ఆప్తతః ।

సముద్రసేతౌ చ నిమజ్య విష్టవే

శ్రీరామనాథాయ నమశ్చకారసః ॥

42

తా. ఆ మధ్వాచార్యులు ఈ అనంతేశ్వరమునందు గల తీర్థమునందును కన్యామూరి తీర్థమునందును మునిగిరి. తరువాత

శ్రీరాముడు కట్టించిన సేతువునందు స్నానముచేసిరి. అందుగల రామశ్వరలింగమునందు సన్నిహితుడైన విష్ణువునకు నమస్కరించిరి.

శ్లో. తమావ్రజంతం యతివేష (మామరం) ధారిణం
దండం ప్రకాశ్యైష హస్తభాషత |

ఖండ్యేతదందో యది చండన త్వయా

త్వం షండకో ఽవండిత పంధ్యవాగిత ||

43

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు దారియందు బొవుచుండ శంకరుడు సన్యాసివేషముతో ఎదురువచ్చెను. అపుడు ఆచార్యులు చాచిరి తమ దండమును చూపించిరి. నవ్వుచు, కోటివేల మూఢా! నీవు వెనుక ప్రతిజ్ఞ చేసినట్లు నా దండమును విరుచుము. అట్లు విరువకున్నచో అర్థములేని మాటలాడు నీవు నపుంసకుడ వనిరి.

శ్లో. విజానతః సార్థ మథార్థ యన్నసే

ఉపైక్ష్యతా సౌ ద్విజనాయకై స్తదా |

అనందయంతం వదనేందునా జగ

తంద్వేష్టి కః ప్రాజ్ఞ మిహేతి వాదిభిః ||

44

తా. తరువాత మధ్వాచార్యుల మాటలను విని ఆ దుష్టశంకరుడు సిగ్గుతో తలవంచెను. తాను ప్రతిజ్ఞ చేసినట్లు దండమును విరుచుకార్యమునందు అచటగల బ్రాహ్మణులను సహాయము చేయవలెనని అడుగుకొనెను. వారు ఈ మధ్వాచార్యులు తమ దర్శనముచేతనే ప్రపంచపు జనులను సంతోషపెట్టుచున్నారు, బుద్ధి తాలురైయున్నారు. వీరితో నెవరు ద్వేషము చేసికొందురు అని శంకరుని మాటకు లెక్కచేయక ఉదాసీనము చూచిరి.

శ్లో. యాః యాః ప్రసక్తాః పరిషత్పు పూరుషైః

విద్యా విదగ్ధై ర్వివిధై స్సమాగమైః |

సతాను తాను ప్రతిధాతి భాసురో

విద్యాను విద్యాధి పత్తిగియాతాన్ ||

45

తా. అప్పుడప్పుడు అనేక విద్వాంసులు సభలు సడచుచుండెను. చాచి వానాశాస్త్రపండితులు వచ్చుచుండిరి. అపుడు సకల విద్యులకు ప్రభువులైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమ ప్రతిభచే ప్రకాశించుచు ఆయా శాస్త్రములందు వాదించి పండితులనందరిని జయించుచుండిరి.

శ్లో. అచార్యమానః సగురుః సచాపరై

రసజ్ఞసునామ లీలయ సామిహా |

ఉవాస మాసాంశ్చక్రురో మహామనాః

సింహా గుహంతోవగతః కునామివ ||

46

తా. గుహలోనున్న సింహమును దుర్బలమైన కుక్కలు తమ చపలతచే బెదిరింపజాలవు. అట్లు శ్రీ మధ్వాచార్యులను అసమర్థులైన దుష్టజనులు తమ చేష్టలచే తొందరచేయ శక్తులు కాకుండిరి. అట్టి మధ్వాచార్యులు తమ గురువులతో రామేశ్వరమందు నాలుగు నెలలు చాతుర్మాస్యవ్రతమును చేపట్టి విశ్వంతో నివసించిరి.

శ్లో. శృంగార సింధుం స భుజంగళాయనం

శ్రీరంగవాసం కృతమంగళం సతాం |

అమంద దీర్ధేవ మవందతా గతః

కవేరకన్యా హిమవాయు సేవితమ్ ||

47

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు చాతుర్మాస్యవ్రతము ముగిసిన తరువాత రామేశ్వరమునుండి శ్రీరంగక్షేత్రమునకు వచ్చిరి. అచ్చట శ్రీరంగనాథస్వామికి నమస్కరించిరి. ఆ శ్రీరంగనాథుడు అత్యంత శృంగారుడై యుండెను. మహాశేఖునిపై పవళించియుండెను. సజ్జను

అను శ్రీమద్భక్తుని కలసి చేయించెను. శ్రీవారిని రెండునెలలు నుడి కావేసిన చిల్లది బాటువులు నీయించెను.

శ్లో. తతో నివృత్తః పరమేవ పూరుషం

ప్రణమ్య నానాయతనేషు సంచరన్ ।

వ్రతాకాయన్ స్వాతికయాన మానుషాన్

అశాముదీచీం ప్రయయావ సౌ క్రమాత్ ॥

48

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఆ శ్రీరంగక్షేత్రమునుండి వెళ్ళిరి. సంచారక్రమముగా అనేక దేవాలయములను ప్రవేశించిరి. అచట సర్వోత్తముడైన విష్ణువునకు పసుక్కొనిరి. తాము సంచరించిన స్థలములందెల్ల మనుష్యులందు లేని తమ మాహాత్మ్యములను జనులకు చూపించుచు ప్రయాణక్రమముతో ఉత్తరదిక్కునకు వెళ్ళిరి.

శ్లో. తతస్తతో విస్మిరలోచనై ర్నరై

ర్నిరీక్ష్యమాణో లతి సులక్షణాకృతిః ।

గ్రామోత్తమాన్ప్రాప్య పయస్విని తతే

వివేక దేవాయతనం స కించన ॥

49

తా. ఉత్తరదిక్కునందు శ్రీ మధ్వాచార్యులు శ్రేష్ఠమైన గ్రామములకు వెళ్ళిరి. వారు ప్రయాణము చేయుచున్నప్పుడు అందందు వారి యుత్తమలక్షణములు గల సుందర దేవాలయము జనులు ఆశ్చర్యముతో చూచుచుండిరి. తరువాత పయస్విని నదీతీరమునందలి దేవాలయమును ప్రవేశించిరి.

శ్లో. అధీత్య ధర్మేణ షడంగ మాగమం

తదర్థ సంవర్తన నిర్ణయాన్వితః ।

ప్రాపుర్విజేంద్రాస్తమ పూర్వపూజషం

జిజ్ఞాసవః సుప్రథితం జగత్త్రయే ॥

05

తా. ఆ దేవాలయమునందు నిలిచియున్నపుడు మూడులోకములందు ప్రసిద్ధులను అప్పటివరకు చూడని ఆమధ్వాచార్యులను తెలిసి కొన కొంతమంది బ్రాహ్మణోత్తములు కుతూహలముతో అచటికి వచ్చిరి. వారు సంప్రదాయము స్రవకారము శిక్షా, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిరుక్తము, జ్యోతిషము, కల్పమును అగు అంగములచేఱుచిన వేదమును అధ్యయనము చేసి పొని అర్థములను నిర్ణయించి చెప్పటకు సమర్థులై వుండిరి.

శ్లో. సుస్మితేందు మరవిందలోచనం

స్వర్ణ వర్ణమతి థద్ర భాషణమ్ ।

వీతభూషమపి విశ్వభూషణం

తం దిదృక్ష రలమాప తజ్జనః ॥

51

తా. అచటికి జనులనేకులు ఆ మధ్వాచార్యులను చూచుటకు వచ్చిరి. ఆ ఆచార్యులు చిరునవ్వు చిందించు మొగము గల వారై యుండిరి. వారి కన్నులు తామర రేకులవలె నుండెను. శరీర కాంతి బంగారమువలె నుండెను. మాటలు మనోహరమైయుండెను. సన్యాసులగుటచే అలంకారములను ధరింపకున్నను ప్రపంచమున అలంకారప్రాయమైనవారై యుండిరి.

శ్లో. విద్యోరుద్యుతి ధీరతారకతిరస్కారే పతంగాయితో

దుర్వాదీభకుతర్కకుంభదలనే సింహప్రబర్తాయితః ।

లోలాలోక కలోకదృక్కుముదినీ సంప్లదనే లదాయితః

సంసన్మండల మండనాయ తవపుః స్వానందతీర్థోబభౌ ॥52

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు అచట, సూర్యుడు మిక్కిలి ప్రకాశించి నక్షత్రములను అడిగించునట్లు, విద్యామదముతో మెరియుచు వాదమునకు వచ్చిన విద్వాంసులను జయించుచుండిరి. బలిష్ఠమైన

శ్రీ సుమధ్య విజయము

సోదాము మదపు లేదును కపోలమును చీల్చునట్లు నీవు ముగ్ధుగా
 పాకులను, భగివంతుడు స్వీకరించును, విరాళమును, అమల వే ముద
 లుగాగలిగి పొధులను తిరిగి-ములను ఇంచుమించుచు, పొగనుచు
 కలవలను వికసించు జీయునట్లు జనుల కన్నులను ఆనందమును కలి
 గించుదువేరి. సభలను అలంకారప్రాయముగా నుంచెరి. ఈ కీర్తి వాత
 లన్ని వోడ్చుతుందును ప్రకాశించెరి.

విదవస్థము ముగిసెను.

శ్రీ సుమధ్య విజయము
 షష్ట స్కంధము

శ్లో. ఐతరేయ వేద కించన సూక్తం
 సూచయన్ సదసి తత్రిగిరవ్యః ।
 శ్రోమమిచ్చతి సభా భగవచ్ఛ్రుతిః
 సూక్త భావమితి తావ దువాచ ॥

1

తా. చేరిన అనేక మంది జనులు ఆ మధ్యాహ్నములను చూచిచే
 రినువారి ఆ సభయందున్న యొక వేడిగి శ్రేష్ఠుడు ఐతరేయోపనిషత్తు
 యొక్క- యొక సూక్తమును చెప్పెను. అచార్యులారా! ఈ సభయం
 దలి జనులు నీది యభిప్రాయమును తెలియగోరుచున్నార నెను.

శ్లో. వర్ణసౌప్తవ గరిష్ఠమతూర్థం
 తుల్యమాత్ర మతిమాత్ర సులత్మ ।
 పూర్వ హృజ్జలద ఘోష మమర్ష్య
 చ్చారణం విదధ దభ్యధితార్థమ్ ॥

2

తా. శ్రీ మధ్యాహ్నముల ఐతరేయసూక్తపు అర్థమును చెప్పిరి.
 అప్పుడు వారి అక్షరముల ఉచ్చారణ సృష్టముగానుండుటచే ఉత్త
 మమయందెను. వేగముగా నుండలేదు. మాత్రలహస్య. దీర్ఘ
 స్పృశముల ననుసరించియుండినది. మంచి అక్షరములచే కూడియుండి
 నది. ఉరుములవలె గంభీరధ్వని గలిగియుండెను.

శ్లో. లక్షదాన్వితతయా వచనే లస్మిన్
 దేవతాగురు మసావతి శేతే ।
 మానమిత్యపి విధాయ రియాతే
 తత్తనూక్త మపరార్థ మవోచన్ ॥

3

తా. లక్షదాన్వితతయా వచనే లస్మిన్
 దేవతాగురు మసావతి శేతే ।
 మానమిత్యపి విధాయ రియాతే
 తత్తనూక్త మపరార్థ మవోచన్ ॥

తా. ఈ మధ్యాహ్నములు ఉచ్చారణ కుచితమైన లక్షణములచే సూక్తమును చెప్పిరి. దాని అర్థమును వివరించిరి. ఇందుచే వీరు బృహస్పత్యాచార్యులకంటె శ్రేష్టులు. అది ఆ బ్రాహ్మణులు మనస్సునందు వీరిని సన్మానించిరి. ఎవరే అసూయచే మీరు చెప్పిన సూక్తార్థము సరికాదని ఆ సూక్తములకు వేరే అర్థమును చెప్పిరి.

శ్లో. స్యాత్తథేత్తమపి సంభవిత్తార్థః

త్ర్యర్థతాం క్రుతిషు చిత్త దత్తార్థమ్ ।

ధారతం ననుకత్తార్థ మపిస్యా

దైష్ట్యవంపద సహస్రతయం హి ॥

4

తా. పండితులారా! వేదవాక్యములకు మూలార్థములు గలవు. భారత శ్లోకములకు పది అర్థములున్నవి. విష్ణు సహస్రనామపు శబ్దములకు నూరార్థములున్నవి. అందువలన నేను చెప్పిన అర్థమును సరియైనదే. మీరు చెప్పిన అర్థము సరియైనదే.

శ్లో. ఇత్యుదీరయతి చిస్త్యత చిత్తే

భూసురా ఇహ జగీషవ ఏనమ్ ।

డిఃదురర్థ శతకం హరినామ్నా

వర్ణతామితి సహా స ముఖాన్తే ॥

5

తా. శ్రీ మధ్యాహ్నములు ఇట్లు చెప్పగా ఆ బ్రాహ్మణులు ఆ విషయమునందు వీరిని జయింపఁబడిరి. అందుచే నవ్వుచు విష్ణు సహస్రనామములకు నూరార్థములను చెప్పవలసి.

శ్లో. వర్ణయామి తదహం సకలం షః

సాష్టవాదను వదంతు భవంతః ।

తం వదంతమితితే లభ వదంతో

బాధమిత్యతి దృఢోద్యమ మాపుః ॥

6

తా. నేను ఆ నూరార్థములను ఇప్పుడు చెప్పెదను. తరువాత మీరు స్పష్టముగా వాని నెన్నిటిని చెప్పవలయును, అది శ్రీ మధ్యాహ్నములు ఆ బ్రాహ్మణులతో చెప్పిరి. వారు అట్లే కానిండ్లని ఒప్పుకొని దృఢప్రయత్నముతో నుండిరి.

శ్లో. ప్రత్యయ ప్రకృతి సంగమ భంగం

శబ్దకాష్ట విహితాం ప్రతిదిర్వ్య (ద్యశ్య) ।

భువనీ క్రుతి శిరశ్యత నిర్దా

నభ్యుచా త్సపది విశ్వపద్యాన్ ॥

7

తా. శ్రీ మధ్యాహ్నములు వెంటనే నిష్ఠుశహస్రనామపు మొదటిదను విశ్వమును శబ్దమును కీసికొని దానియందుగల షో అను ప్రకృతిని శబ్దమును ప్రత్యయమును వ్యాకరణశాస్త్రమునందు నిర్ణయించిట్లు నిశ్చయించుకొనిరి. అట్లే అనేక ఉపనిషత్తుల ప్రమాణమును ఉదాహరించి అర్థములను చెప్పిరి.

శ్లో. యావదర్థ శతకం న విశంకం (కః)

సంతతోక్తి కృదభూషర (య) దేషః ।

వర్ణితావ దృతి దుర్బల చిత్తా

ప్రాపదాకుల హృదో హ్యతివంస్తే ॥

8

తా. ఈ మధ్యాహ్నములు సంగ్రహమైన సందేహములేని విశ్వపదముయొక్క అర్థములను చెప్పించుచిరి. అయితే దానిని భ్రాంతి చేయకుండగనే ఆ బ్రాహ్మణులకు చెప్పిన ఆ అర్థములను మనసునందుంచుకొన కాలేదు. వారు భ్రాంకిపడిరి.

శ్లో. సాంగవేద చతురా ఇతిహాసే

శిక్షితాను బహువో ఒవ్యతి ర్భుష్టాః ।

నైత తీరిత మహోజ గృహస్థై

విశ్వసంక్షయ పయోధుగజావా ॥

తా. ఆ బ్రాహ్మణులు సాంగవేదములను చదివియుండిరి. భారతాది యితిహాసగ్రంథములను బాగుగా అభ్యసించి నిపుణులై యుండిరి. మిక్కిలి ధైర్యశాలులై యుండిరి. అయినను శ్రీమద్భక్త చార్యులు చెప్పిన విశ్వపదముయొక్క అర్థములను అవధారణచేయుటకు సమర్థులు కాలేకుండిరి. అది భూమియందుగల బావుల సమానములు ప్రళయకాలపు నీటిని నింపుకొనుటకు సమర్థముకానియట్లు అయినది.

శ్లో. దేవతా స్వనులభా ప్రతిభాతే

మానుషేషు చపలేషు కథాకా ।

జిహ్వ సామ్య సకలజ్ఞ నమస్తే

తేబ్రువంత ఇతీతం కిలనేముః ॥

10

తా. శ్రీమద్భక్తచార్యులారా! మీరు సర్వజ్ఞులరు; మీకున్న ప్రతిభ దేవతలందును లేదు. చంచలమనస్సుగల మనుష్యులందు లేనేలేదు. చపలతచే మేము చేసిన తప్పును తమింపుడు. మీరు నమస్కారమని ఆ బ్రాహ్మణులు ఆచార్యులకు నమస్కరించిరి.

శ్లో. వేదశాస్త్ర చుతురైరిహ విద్యా

విత్తలిప్పు భిరవాప్త మశేషైః ।

ప్రాపకేరళ సుమండల జాలై

రన్యదాయతన మాయత చేతాః ॥

11

తా. అనంతరము శ్రీమద్భక్తచార్యులు ఆ పయస్విని నదీ తీరమునందుగల మరియొక దేవాలయమునకు వెళ్ళిరి. అచట అనేక కేరళదేశపు విద్వాంసులు చేరియుండిరి. వారందరు వేద శాస్త్రములందు మంచి పండితులై యుండిరి. విద్యచే ద్రవ్యమును పంపాదింప నపేక్షగలవారై యుండిరి.

శ్లో. తర్కతంత్ర కుశలానవి పుంసః

చర్కరీతి బితస్తో యమమానాన్ ।

మానమాన మయతీహ కథలనో

నైష మండల భువాం స మితానామ్ ॥

12

తా. ఈ మధ్వాచార్యులు తర్క-మీమాంసాశాస్త్రములందు ప్రవిణులైన విద్వాంసుల అహంకారమును మిక్కిలి ఖండించుచున్నారు. మేమిచట సందరము నొకటిగా జేరియున్నాము. కేరళ దేశపు విద్వాంసులైన మమ్ము జయించి అహంకారమును ఎట్లయినను ఖండింపగలరు.

శ్లో. మంత్రయంత ఇతితే ద్విజవర్యా

అన్యదేశజ ముఖాస్త మప్యచ్చన్ ।

సద్దదాద దనుశంసన నిందా

కారిసూక్త గత మర్థముపేత్య ॥

13

తా. అచ్చట చేరిన ఆ కేరళదేశపు బ్రాహ్మణులు పరస్పర మాలోచించిరి. మేమే యీ మధ్వాచార్యులను ప్రశ్నించి వారిచే శోధిన మా దేశమున కవమానమగును. అందుచే వేరేదేశపు బ్రాహ్మణులచే ప్రశ్నింపజేయవలెనని నిశ్చయించిరి. అట్లే ఆ బ్రాహ్మణులచే సజ్జనులకు దానముచేయువారు, చేయనివారు వీరి స్తుతినిండలను బోధించు 'నవా ఉదేవా' ఇత్యాది సూక్తార్థములను అడుగునట్లు చేసిరి.

శ్లో. తంస్సుటం ప్రకట (థ) యన్మ పృణీయా

చ్చట్టిమూల మవదత్ప్రిణ ధాతుమ్ ।

తంజిగీషు మథ విప్రమదప్రిజ్

ధాతుమేష నిగదంత మువాచ ॥

14

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఆ సూక్తార్థమును వివరించుచు దానియందుగల పృథ్వీమాత్ అను క్రియాపదమునకు పృథ్విగణనే అను ధాతువు ప్రకృతిగా నున్నదనిరి. వారిని జయించు నపేక్షచే ప్రశ్ననడిగిన బ్రాహ్మణుడు అది సరికాదు. పృథ్వీమాత్ అను దానికి ప్రధాతువు ప్రకృతి యనెను. అపుడు ఆచార్యులు వానినిగూర్చి యిట్లనిరి.

శ్లో. ప్రాతిభేద మవివన్ గుణయత్వం

మూఢః పాంసపు లిఖన్ లిపిసంఘం ।

ధర్మయన్నితి జహాస సుహాసో

మత్స్యా కులిదియో జడయన్ నః ॥

15

తా. ఓ పండితుడా! నీకు, ప్ర. పృ. ప్రి. మొదలైనవాని భేదమే తెలియదు. మూర్ఖుకపు, అందుచే దుమ్మునుపఱచి అందు వ్రేలిచే అక్షరములను దిద్ది భేదమును తెలిసికొనుము. అని యా పండితుని గద్దించిరి. మఱియు నవ్వుచు అసూయతో నిండిన ఆ కేశభ దేశపు విద్వాంసులను స్త్రీబులుగా కేయుచు హాస్యము చేసిరి.

శ్లో. తత్ప్రసంగ బలతో ఒఖిలవిద్యా

పాటవం పృథు హృదః ప్రతిబుద్ధ్యా

ఆనమన్ స బహుమాన మమీతం

యం నమంతి కిలనాకి నికాయా ॥

16

తా. ఆ బ్రాహ్మణులు ఆ సూక్తార్థమును చెప్పటచే ఈ మధ్వాచార్యులు సమస్త విద్యలయందు ప్రవీణులని తెలిసికొనిరి. మఱియు వారికి ఆదరముతో సమస్కరించిరి. దేవతలచే పండితులైన యీ మధ్వాచార్యుల కిదేమియు పొచ్చుకాదు.

శ్లో. కన్యకాదృత సురేంద్ర వపుః శ్రీ

దానవాది వరసూక్త హృదుక్తో ।

కుత్రచిత్పదసి తావద్ధపాలా

కీర్తితాతి తరుణీ త్వయమూచీ ॥

17

తా. ఒక కన్య నేవేంద్రుని సత్కరించెను. అందువలన సంతోషముపొంది అరిదా కన్యయొక్క శరీరమున కుత్తమశోభ నిచ్చెను. అను అర్థమును బోధించు నొక సూక్తము గలదు. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఈ సూక్తార్థమును చెప్పుచుండిరి. ఈ సూక్తము నందు ఒక అపాలా యను శబ్దమున్నది. ఆ శబ్దమునకు ఆచార్యులు అత్యంతి యువాకీయని అగమనిరి.

శ్లో. శ్వేత్రిడీభవతి తత్పదవాచ్యే

త్యాగహేత వదతో విదుషోత్ర ।

కశ్చిదేష్యతి వివశ్చిది హై నం

పృచ్ఛతే త్వయ మగచ్ఛ దభోక్త్యా ॥

18

తా. ఓ మధ్వాచార్యులారా! మీరు అపాలా యను శబ్ద మునకు అత్యంత తరుణీ యని అర్థమును చెప్పియున్నారు. అది సరి కాదు. దాని యర్థము కుష్ఠురోగము గలదని కోపముతో ప్రమా ణములేని ఆ పండితులు వాదించిరి. అపుడు ఆచార్యులు, ఓ బ్రాహ్మ ణులారా! కొన్ని దినములకు యిచటి కొక పండితుడు వచ్చును. అతనిని యీ శబ్దార్థమును అడుగుడు అని చెప్పి అచటినుండి వెళ్ళి పోయిరి.

శ్లో. దేశమే నమ చిరాదుపయాత

స్తాదృశాకృతి రహో కృతబుద్ధిః ।

తాం స్తథాభ్యధిత తత్పదభావం

సూరిమాశి మణినాత్ర యథోచీ ॥

19

తా. శ్రీఘ్రముగా ఆ బ్రాహ్మణులున్న దేశమునకు, ఒక విద్వాంసుడు వచ్చెను. అరిని ఆకారము ఆచార్యులు చెప్పినట్లే

నుండెను. అతడు 'అపాలా' యను శబ్దముచెప్పి అలిపాయమును శ్రీ మధ్వాచార్యులు చెప్పినట్లే చెప్పెను. అది ఆశ్చర్యకరమైనది.

శ్లో. కేవలం న సకలాః క్రుతివిద్యా
మానపూర్వక సమస్త గిరోన్యః।

అవ్యవగత గత ప్రతిపత్తిం

శ్రద్ధ దుః పృథుల చేతన యేతే ॥

20

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు అన్ని మాటలను ప్రమాణ పూర్వకముగా చెప్పుచుండిరి. అందుచే ఆ గ్రాహ్యములు వీరు అన్ని వేదవిద్యలను తెలిసికొనియున్నారు. అంతేకాక భారతవిద్యతో విషయములను తెలిసినవారని నమ్మిరి.

శ్లో. యద్య దేవసపది ప్రకృతం స్యా
తత్తదేక యద వేదలింగాంబా।

సర్వదా సదసి సర్వవిదానాం

సర్వవిద్య తిరితి ప్రతితోఽభూత్ ॥

21

తా. అప్పుడప్పుడు అక్కడక్కడ అన్ని శాస్త్రములను తెలిసిన పండితుల సభలు జరుగుచుండెను. ఆ పండితులు అప్పుడే ప్రశ్నించిన యే విషయమైననూ యీ మధ్వాచార్యులకు తెలియుచుండెను. అందువలన వీరు సర్వజ్ఞులైన యతులని ప్రఖ్యాతులైరి.

శ్లో. అప్రయాతమతి దేశమశేషం

వ్యానశే సుజనకైరవ బంధుః।

పూర్వర్యక్ ప్రతతయా నిజకీర్త్యా

పూర్వచంద్రభవ చంద్రికయాం ॥

22

తా. చంద్రుడు ఉదయించినవెంటనే కలువపూవులు వికసించును. అందుచే అతడు ఆ పూవులకు బంధువుగా నుండును. ఆ

పూర్వచంద్రుడు ఆకాశమునకు యెచ్చెటనో వికసనమై ఉదయించినను, అదిని వెన్నెలప్రదంబుమీద అన్ని భాగములయందు వ్యాపించును. అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యులు సజ్జనులను సంబోధించుచు కలిగియుంటే వాటికి బంధువై ఉండును. వారి కీర్తియు వారు వెళ్ళినన్ని దేశమునందును వ్యాపించెను.

శ్లో. సుందరేషు సురమందిరవృందే
ష్విందిరా రమణ వందనకృత్యమ్।

ఆచరన్తు సుదిరా త్సువిదారో

రావ్య పీతపతి మాప ముకుందమ్ ॥

23

తా. ఆ మధ్వాచార్యులు దేవతలందరి సామర్థ్యమును తెలిసినవారు. అందుచే వారు శివా, పార్వతీ మొదలైన దేవతల ఆలయములందును శ్రీనివాసాయణుని నమస్కారము చేయుచు వెంటనే ఉడిపియందుగల శ్రీ ఆనంతపద్మనాభుని దగ్గరకు వచ్చిరి.

శ్లో. భూసుర ప్రవరబుద్ధి సమృద్ధి

వ్యక్త యుక్త వపుషం రుచిరాంగీమ్।

సూత్ర దీప్తమణి మాలిక యాలం

భూషితాం రుపన భూషణ భూతామ్ ॥

24

తా. వెనుక దుశ్శాసనుడు సభయందు బ్రాహ్మణి వస్త్రమును లాగుచుండ ముఖ్య ప్రాణ దేవుని అవతారులైన భీమశేన దేవులు దుష్ట కొరవులను చంపునట్లు ప్రశంసించెరి. ఆ బ్రాహ్మణియు ద్రుపదుని పురోహతులు అగ్నియందు వావిస్సుచే హోమము చేయుచుండ పుట్టిపట్టిరి. సుందరమైన అవయవములు గలది. శ్రేష్ఠమైన రత్నమాలచే ఆలంకరింపబడి ప్రపంచమునకు ఆలంకారమువలెనుండెను. అట్లే యిప్పుడు శ్రీ మధ్వాచార్యులు యితరులచే తప్పగా వ్యాఖ్యానము

చేసి కలిపియున్న వేదములను చూచి వరుల సిద్ధాంతములను ఖండిం
ముటను ప్రకట్ట చేసిరి. ఆ వేదసమాహమును బ్రాహ్మణోత్తములైన
వశిష్ట, వామదేవ మొదలైనవారు చూచి కనిపెట్టిరి. దానికి సుందర
మొం శివోదపకంగములు గలవు. అవి బ్రహ్మసూత్రములను
రిక్షముల మాలచే జలంకారమును బొంది లోకమునకు అలంకార
ముగియున్నవి.

శ్లో. పాదసుందర వచక్రమ భావైః

భాసితాం ప్రకట వర్ణగుణార్థమ్ ।

భారతోత్తమ భృతామను రూపా

చ్చాదనాం సమధికస్వర శోభామ్ ॥

25

తా. మఱియు ప్రావణ సుందరమైన గమనవిలాసములచే
ప్రకాశమానురాలై స్పష్టమైన వర్ణము. ఇత్తి రూపగుణములు గల
దిగా నుండెను. భరితవింశతిమునందు శ్రేష్ఠులైన పాండివులచే వివా
హము చేసికొనబడినదై ఉత్తమమైన వస్త్రములను ధరించియుండెను.
ఇంతైన కంఠధ్వని గలదిగా నుండెను. అట్లే వేదసమాహము పాద,
సుందర శబ్దములు, క్రమ అభిప్రాయము వీనిచే అలంకరింపబడి
యుండెను. మహాభాంతిము. సాత్త్విక పురాణములు వీని ఆర్థమును
వివరించి చదువుట కసర్దులైనవారికి తెలియఁజ్లు రహస్యముగ
ఉదాత్తాదిస్వరములచే ప్రకాశింపబడియుండెను.

శ్లో. రాజసూయ ముఖసన్మథవృత్తం

వాసుదేవ గుణనిష్ఠితభావామ్ ।

సర్వధర్మ పరిశిక్షణదక్షం

వందితాం జనతయా జననీవత్ ॥

26

తా. ద్రావదియు ధర్మరాజు చేసిన రాజసూయము మొదలైన
మంచి యాగములయందు సహకారిగియై యుండెను. శ్రీకృష్ణనియందు

దృఢమనస్కురాలై యుండెను. అన్ని ధర్మములను తెలుపుటయందు
సమర్థురాలై యుండెను. జన్మలామెను కలిచిత శివుచ్ఛాసము
నే యుచుండిరి. అట్లే వేదసమాహము వాచనాదుము మొదలైన
యాగములయందు మంత్రరూపముగా నుండును. శ్రీకృష్ణునియొక్క
గుణములను ముఖ్యముగా ప్రకటించును. అన్ని ధర్మములను
బోధించును. చిల్లికవలె ఆ వేదసమాహమును చదులు విచిచ్ఛా
రము చేయుదును.

శ్లో. మౌలిసంగ్రహ వికర్షణమానాం

మాయినానదసి దుష్టజనేన ।

న్యాయమార్గమపహాయ మహాంతం

స్వేక్షరత్వ మపి సాధయతాంమ్ ॥

27

తా. కారవుల సభయందు దుష్ట మక్కారము పాండివులకు
కురురాజ్యమునందు అధికారములేకు అవి శత్రువు డిత్తియమైన
ధర్మమార్గమును వదిలి ద్రావదియొక్క తెలవేద్రుకలనుపట్టిలాగెను.
దానిచే నామె దుఃఖముండెను. అట్టి ద్రావదితెలున్న వేదకాస్త్ర
సిద్ధమైన ఉత్తమమార్గమును వదిలి దుష్టుడైన మాయినానాది తాత
బ్రహ్మాయని నాధిపతియై వేదమునకు శివైనైవి వివరింపబడుట బలా
త్కారముగా అపార్థములను కల్పించి వేదసమాహములను బోధిం
చిరి.

శ్లో. సజనైః కలిపయై రతిదీనైః

చాలితైః కలిచిలాచ్చుభమాగ్ధైః ।

అప్యపేక్షిత వికర్షణమభాం

సాతిరోకమప్కైశ్చన దృష్టామ్ ॥

28

తా. కలివైయ్యను తన శక్తిచేకొనవను శబ్దనలైన భీష్మాయ
లను దుర్బలులుగాచేసి, న్యాయమార్గధ్రువులుగా చేసెను. అందుచే

వారు దుశ్శాసనుడు బ్రాహ్మణులకు శాస్త్రము లాగుచుండునపుడు ఉదాసీనులై ఉండిరి. విదురుడు, సాక్షి దేవతలు మొదలైనవారు దుఃఖతమనస్కులై బ్రాహ్మణి చూచుచుండిరి. అట్లే కలియొక్క శక్తిచే దుర్బలులైన కొందరు సజ్జనులు న్యాయమార్గమును తప్పి కపటులైనవారిచే అపార్థములు చేయబడిన వేదసమాహమును కేవలము ఋషి మొదలైనవారు ఉదాసీనులై దుఃఖముతో చూచుచుండిరి.

శ్లో. వాసుదేవ ధరణీధర నాథే

త్యుచ్చైరపి ముహూః ప్రవదంతీం ।

పూర్వసద్గుణ మజంగతదోషం

విభ్రతీంహృది వివిక్త మశేషాత్ ॥

29

తా. బ్రాహ్మణులు బిగ్గరగా కృష్ణా, ధరణీధర, స్వామి యని అనేకపర్యాయములు అఱచుచుండెను. మనస్సునందు సద్గుణపూర్ణుడును, దోషములేనివాడును, జగత్తుకంటే విలక్షణుడగు హరిని ధ్యానించుచుండెను. అట్లే వేదము వాసుదేవా, ధరణీధరనాథా! అని మాటిమాటికి అధికముగా ప్రతిపాదన చేయుచుండెను. మరియు భగవంతుడు, సద్గుణపూర్ణుడు దోషరహితుడు, ఉత్పత్తిహూన్యుడు, జగత్తుకంటే విలక్షణుడని పొగడుచుండెను.

శ్లో. వార్యతాం బుధజనైర్మను హో హో

నైషధర్మ ఇతివాచి దదానామ్ ।

కృష్ణపాలిత తమా మనవద్యా

మవ్య నన్య శరణాం శరణోక్తామ్ ॥

30

తా. దుశ్శాసనుడు చీరను లాగుచుండునపుడు బ్రాహ్మణులైన భీష్మాదులారా! దుశ్శాసనుడు నా చీరను లాగుచుండుటను మీరు అడ్డగింపుడు. ఈ బాదమాడుట ధర్మమేకాదు అయ్యో అని

అఱచుచుండెను. అప్పుడు ఆమెను శ్రీకృష్ణుడు కాపాడెను. ఆమె అజ్ఞానాదిదోషములు లేనట్టిది. భీముడుతప్ప ఆమెకు వేరే రక్షకులు లేకుండిరి. అందువలన రక్షణ పొందుటయందు ఉత్సుకురాలై యుండెను. అట్లే వేదసమాహములు “ఈ దేవపరమాత్ములకు అభేదములను బోధించు అద్వైతమతమును ఖండింపుడు. అయ్యో ఈ అభేదవాదము న్యాయసమ్మతమైనది కానేకాదు”, అని చెప్పుచున్నది. దానిని వేదవ్యాసులు విభజించి ప్రమాణగ్రంథముగా జేసిరి. అది అపారుషేయము అగుటచే దోషములేనిది. శ్రీ మధ్వాచార్యులను వదలి వేరే రక్షకులు దానికి అప్పుడు లేకుండిరి. అందువలన అది రక్షణకొరకు కళవళపడుచుండెను.

శ్లో. వేదితామివ పురా భరతాగ్ర్యః

స స్వయంశ్రుతి తతిం ఖలు దృష్త్వా ।

పుష్టబుద్ధిరకరో త్కరుశాస్త్రి

ద్రుష్ట పక్షదమన స్థిరసంధామ్ ॥

31

తా. పూర్వము దుశ్శాసనుడు సభయందు బ్రాహ్మణ కేకము మొదలైనవానిని లాగుట కుద్యుక్తుడయ్యెను. అప్పుడు భరతవంశ శ్రేష్ఠులైన భీముసేనులు కౌరవులను చంపునట్లు ప్రతిజ్ఞ చేసిరి. అట్లే దయాళువైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు మాయావాదులు అపార్థముచేసి దూషించిన వేదసమాహమును చూచిరి. కుపితులై ఆ అద్వైత మతమును ఖండించుటకై దృఢమైన ప్రతిజ్ఞ చేసిరి.

శ్లో. అవ్యయం సతత మవ్యవభుక్త్యా

విత్తమగ్ర మివదూరయి యానుః ।

జ్ఞాయసే స గురవే హరిగీతా

భాష్యమేష విరచయ్య తదాదాత్ ॥

32

తా. భవమందు తాను పరిస్థలమునకు వెళ్ళినపుడు తాను యెంత అనుభవించినను లెఱుగని అచారభవమును తన వారినొసగి వెళ్ళును. అట్లు శ్రీ మధ్వాచార్యులు దూరదేశమునకు వెడల నపేక్షించినపుడు వారు భగవద్గీతకు భాష్యము రచించిరి. ఆమూల్యమైన ఆగీతాభాష్యమును ఆశ్రమమందు తమ గురువులతో కూడిన శ్లేషులైన లిఖించవలెపు యెఱులొనగిరి.

శ్లో. హేతువాదిని విశంకట బుద్ధౌ
తీర్థమర్థయతి గంతు మనుజ్ఞామ్ ।
తాం దిదేక పురుషోత్తమ తీర్థ
శ్చింతయన్ స పురుషోత్తమ రజిమ్ ॥ 33

తా. విశాలమైన జ్ఞానముగల శ్రీ మధ్వాచార్యులు తాము తీర్థ త్రేతములకు వెడల నపేక్షించిరి. వారు తమ గురువులైన ఆచార్యుల ప్రేక్షులను తాము దేవకార్యసిద్ధికొఱకు పుణ్యత్రేతములకు వెళ్ళి వలయుననియు అనుజ్ఞ నొసగవలయుననియు కోరిరి. ఆచార్యుల ప్రేక్షులు అనుజ్ఞ నొసగి శ్రీ మధ్వాచార్యులను కాపాడవలెనని శ్రీమన్నారాయణుని ధ్యానించిరి.

శ్లో. నీరజా మలయ మండలవృత్త్యా
శ్లాఘితో భువి స దాల్యను యాతః ।
సాధుపాంధ పరితాప మపాస్య
న్నుత్తరాం దిశమయా న్మరుదంశః ॥ 34

తా. భూమిలేని గాలి మలయపర్వతమునందుగల శ్రీగంధపు చెట్లపై వీచుచు సువాసనగా నుండును. దానిని తుమ్మెదలు వెంట దించును. అట్టి గాలి మార్గస్థుల తాపమును బాగుగా పోగొట్టుచు ఉత్తరదిక్కునకు వీచును. అట్లే రక్షోగుణములేని శ్రీ మధ్వాచార్యులు

దక్షిణదేశపు దుర్వాదులను భూదేవి జనుల పొగడ్డలకు పాత్రులైన వారిని సజ్జను లనుసరించిరి. చాణూరి దానియందుగల సజ్జనుల వ్యధను నివారించుచు ఉత్తరదిక్కునకు ప్రయాణము చేసిరి.

శ్లో. బుద్ధి భుద్ధి కరగో సకరాధ్యం
తీర్థజాత ముభయం చ ధరణ్యామ్ ।
ఆత్మమజ్జనత ఏవ నికామం
వర్యశోధయ దమంద మనిషః ॥ 35

తా. భూమియందు అనేక పుణ్యనదులు మనస్సును శుద్ధి గావించు సీతచే నిండియుండును. శ్రీ పూర్ణాంజలి తమ స్నానముచే ఆ నదులను పరిశుద్ధిగావించిరి. అట్లే మనస్సును శుద్ధిగావించు శాస్త్రములను వినుర్పించి పరిశుద్ధి గావించిరి.

శ్లో. వాసుదేవ పద సంతత సంగీ
తేజ సాఫల్య మధః కృత శరవః ।
అత్య వర్తత నితాంత మథాసౌ
గాంగ మోఘ మఘ నాశనకీర్తిః ॥ 36

తా. ఈ మధ్వాచార్యులు ఎల్లప్పుడు శ్రీమన్నారాయణుని ధ్యానము చేయుచుండిరి. మహేశ్వరునికంటె అధికబలము గలవాడై యుండిరి. వీరి కీర్తిని వినుటచేతనే జనుల పాపము, పరిహారమగు చుండెను. ఇట్టి మధ్వాచార్యులు తరువాత గంగానదిని దాటిరి. ఒకపుడు శ్రీమన్నారాయణుని పాదసంబంధమును పొందియుండి తదుపరి శివునిచే నడగింపబడిన గంగకంటె ఉత్తములై యుండిరి.

శ్లో. తత్ర తత్రన జగత్రయ చిత్రం
కర్మ శర్మద మనుస్మృతి మాత్రాత్ ।

సంచరన్ విదధ దావ నరాణాం

గోచరం బదరికాశ్రమ పార్శ్వం ।

37

తా. ఆ మధ్వాచార్యులు ఆయా శిర్ధక్షేత్రములందు సంచరించుచుండిరి. అచట మూలలోకములకు ఆశ్చర్యమును కలిగించునట్టి స్మరణము చేసికొనుటచేగనే సుఖమును కలిగించు కార్యములను చేయుచుండిరి. వారు మనుష్యులకు కనపడు సరనారాయణులుండు బదరికాశ్రమమువద్దకు వెళ్లిరి.

శ్లో. మండయన్ భరతఖండ మఖండం

నాదిరాయణ పదోఽత్ర పరోయః ।

తం నమ స్ఫురద దీర్ఘరీ గీతా

భాష్య మార్చయ దుపాయనమస్మై ॥

38

తా. ఈ బదరికాశ్రమమునందు సమస్త భరతదేశమును అలంకరించుచు శ్రీమన్నారాయణుడు సన్నిహితుడుగా నుండును. శ్రీమధ్వాచార్యులు నారాయణునకు సమస్కరించి అతనికి తాము శ్రోతగా రచించియున్న భగవద్గీతాభాష్యమును కానుకగా నిచ్చిరి.

శ్లో. పీతయేఽస్య పురతో వరభాష్యం

వాచయన్ స జనతా మపసార్క ।

వచ్చిశక్తిత ఉరుక్రమ గీతా

భాష్యమిత్య కథయత్పురుసంఖ్యః ॥

39

తా. తరువాత శ్రీమధ్వాచార్యులు అచట చేరియున్న జనులను దూరమువెళ్లునట్లు చెప్పి తాము రచించిన భగవద్గీతా భాష్యమును శ్రీమన్నారాయణుని యెదుట వారిని సంతోషపెట్టుటకు చదువ నారంభించిరి. నేను నా శక్తివనునరించి చెప్పగలననిరి.

శ్లో. ఏతదర్థ మతినూత్న మపిత్వం

శక్తవేవ నయశ్చాత్త సమస్తమ్ ।

తేనలేకత ఇతీహ పదం

స్వాదిత్య గద్యత జగజ్జనకేన ॥

40

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు తాము వ్రాసిన భగవద్గీతా భాష్యపు మంగళ శ్లోకమునందు శక్తితః యను పదమును చేర్చి యుండిరి. ఆ పద్యమును శ్రీమన్నారాయణుని యెదుట వారు చదువుచున్నపుడు “భగవద్గీతార్థము నీవు పూర్తిగా చెప్పటకు శక్తుడై యున్నను పూర్తిగా చెప్పలేదు. అందుచే ఈ శ్లోకమునందు నీవు ఉపయోగించిన ‘శక్తి వనునరించిన’ అను అర్థమును ఒసగు శక్తితః అను శబ్దమునకు బదులుగా ‘లేకతః’ అను శబ్దమును చేర్చమని” శ్రీమన్నారాయణుడు చెప్పెను.

శ్లో. తేన తత్ప్రవచనే విహితేఽలం

కుశువు ప్రశయితా ఆపిశేష్యాః ।

ఉచ్యతా మితి ముహూః స ప్రథివ్యా

స్ఫాలనం పదమహో హరితోక్తమ్ ॥

41

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు గీతాభాష్యమును శ్రీ నారాయణునియెదుట బాగుగా శిష్యులకు చెప్పిరి. తరువాత అందరు పడుకొనిరి. అపుడు నారాయణుడు సంతోషమునుపొంది మరల చెప్పము చెప్పమని నేలనురిట్టి శబ్దముచేసి చెప్పెను. నారాయణుడు చెప్పిన ఆ మాటను అచట పడుకొనియున్న శ్రీమధ్వాచార్యుల శిష్యులు వినిరి.

శ్లో. శబ్దభేద మవధార్య తమర్చా

సన్నిష్ఠా వపుషః పరమస్య ।

తన్మథాన విదమంన మనీషః

ప్రోద్ధితః ప్రవచనం వ్యచిన్తయః ॥

42

తా. శ్రీ పూర్వప్రజ్ఞాచార్యులు అచటగల విగ్రహముందు నన్నిహిరుక్షైయున్న శ్రీమన్నారాయణుని 'తన్మథాన' అను శిల్పితశీషమును వీక్ష మనస్సుతో పరిశీలింపి. అది యభిప్రాయమును తెలిపిన వారై మరల తేది శిష్యులకు ఈ నీతిభాష్యము నుపదేశించిరి.

శ్లో. మజ్జనం వ్యతిత శీతలగంగా

వారినిత్య మరుచోవయూరారే ।

యత్ స్పృశంతి ననరా హినుభీతా

అంశ ఏష పృషతా మచివస్య ॥

43

తా. ఆ బహుకాశమనుచుగల గంగానదీ నీరు మిక్కిలి చల్లగానుండును. అచటగల జనులు చలికపెవరి ఆ నీటిని తాగదు. ఆట్టి చల్లని గంగయందలి నీటితో ముఖ్యప్రాణావతానమైన ఈ మధ్యాచార్యులు నిత్యమును అనుభవయకాలములందు స్నానము చేయుచుండిరి.

శ్లో. కాష్ఠమౌన మదధా దుపవాసం

కుర్తమప్య కృత కుర్త హృదిష్ఠన్ ।

నిత్య తుష్ట హరితోష విశేషం

చింతయన్ ప్రభు మనంత మతాంతః ॥

44

తా. శ్రీమన్నారాయణుని ఆ మధ్యాచార్యులందు ఎల్లప్పుడు సంతుష్టుడై యుండును. ఇట్లున్నను కుర్తమైన మనస్సుగలవారు శ్రీమన్నారాయణుని మిక్కిలి ప్రీతిని అపేక్షించి శ్రీ నారాయణుని

దేవాలయమందు కూర్చొని ఆ నారాయణుని ధ్యానించుచు స్థిరమౌనమును బొంది నివవాసమును చేసిరి.

శ్లో. ప్రైరయత్స్వ చరణే రతచిత్తం

మద్భ్రమత్ర దిన మందలమేనం ।

స్వాశ్రమోప గమనాయ ముకుందో

దీప్తిదృష్టి విదితాగతి రన్యైః ॥

45

తా. అపుడు శ్రీ వేదవ్యాసులు ఆ నారాయణదేవాలయమునకు వచ్చిరి. వారిరాగను ఇతరులు వారి అత్యంత ప్రశాశముచే కనిపెట్టిరి. ఆ వేదవ్యాసులు అచట నలుబదియేనిమిది రోజులనుండి తమ్ము ధ్యానించుచున్న శ్రీ మధ్యాచార్యులను తమ ఆశ్రమమునకు వచ్చునట్లు ప్రేరేపించిరి.

శ్లో. సత్తమేవ భగవత్యుపయాతే

ప్రోదితే సతి సహస్ర మరీచా ।

మౌనవాన లిఖ దుత్తమచిత్తః

శిష్య శిక్షణ పరః కరుణావాన్ ॥

46

తా. శ్రీ వేదవ్యాసులు ఈతని తెలిపి రాత్రియందే తమ ఆశ్రమమునకు వెడలి తెల్లవారెను. అపుడు మౌనవంతులై మాటలాడకున్న శ్రీ మధ్యాచార్యులు దయతో తాము వేదవ్యాసాశ్రమమునకు పోవు విషయమును శిష్యులకు వ్రాసిపంపిరి.

శ్లో. నేదృశం స్థల మలం శమలఘ్నం

నాస్య తీర్థ సలిలస్య సమంవాః ।

నాస్తి విష్ణు సదృశం సనుదైవం

నాస్మదుక్తి సదృశం హితరూపం ॥

47

తా. పాపమును పూర్తిగా మరిచారించు ఇట్టిది మఱియొక
సంఘటన. ఇచటగల గంగాశ్రమమునకు సమానమైన జలము
వేరేలేదు. మా మాటకు సరియైన మిక్కిలి హిరిమును కల్గించు
మఱియొకమాట లేదు. శ్రీ మహావిష్ణువుకు సరియైన మఱియొక
దేవత లేదేలేదు.

శ్లో. యాతిరావ దధునైవ ఆనోనయం

వ్యాసరూప మతితం ప్రచి దృక్షేః ।

ఆప్రజేదిహ సవాసహి వేద

స్వస్తివో ఽస్తితి యయావత మర్హః ॥

48

తా. నేను ఇప్పుడే వేదవ్యాసమయ్యైన శ్రీ నారాయణుని
చూచుటకు ఇచటనుండి వెళ్ళితిని. ఇతల నేను ఇచటకి వచ్చెదనో
లేదో నాకు తెలియదు. అది ఆ వేదవ్యాసులకు తెలియదు. మీకు
జ్ఞానముగునుగాక అది చాచితి. తగువారే అచటనుండి మధ్యా
హ్నము వెళ్ళిరి.

శ్లో. నతనాథ ఐతనోఽత్ర వినాథాన్

మాతృజ్ఞోరు కరుహో దగవం స్త్వమ్ ।

నోదితం స్మృత మపితి హి శిష్యైః

స్వామినో ఽభిమత ధంగ తయేన ॥

49

తా. స్వామి! పూజ్యులైన ఆచార్యులారా! దయామయు
లైన మీరు అనాథులైన మమ్ము ఈ పరస్థలమును వదలి
వెళ్ళకుడు. అయ్యో! అని శిష్యులు ఆచార్యులను వేడుకొనవలయు
నని మనస్సునకు దాలోచించిరి గాని వారట్లు వేడుకొననచో దయా
మయులైన గురువులు తమ ప్రయోగమును నిలిపివేయుదురను
భావముచే గురువుగారి యిష్టార్థము చెడునని భయపడి వారట్లు
వేడుకొనలేదు.

శ్లో. సద్గురోర్మ విరహం సహమానః

సత్కర్తృ యతీరప్యగమ త్తమ్ ।

యత్ప్రితార మితరా సుతవాణా

స్వర్థమగ్ర్య మశ్మదో త్పురుషంభ్యత్ ॥

50

తా. సద్గురోర్మ యతీరనులు శ్రీ మధ్వాచార్యులచే ఇతరేయ
పుత్రుడైన మహిదాసు కవిత్వమున ఇతరేయోపనిషత్తుయొక్క- శ్రేష్ఠ
అర్థమును మాడువాల్గు విధి తెలిపికొనియుండిరి. వారు గురు మధ్యుల
విరిహమును సహించలేనివారై గురువులను వెంటడించిరి.

శ్లో. దురమార్గ గత మప్యనుధావన్

రావసోఽయ ముదేధవరీనే ।

లింయా సజవమాద్ర మమాదం

వ్యాకరయాంతర సుదూర శిలాసు ॥

51

తా. ఆ సన్యసిక్త యతీరులు మధ్వాచార్యులు రాళ్ళు,
ముండ్లచే నిండిన దుర్గము మార్గమునందు పెప్పుచున్నను వారిని వెంట
డించుచుండిరి. సూర్యుడు ఆ స్థలమునుండి వెళ్ళెను. ఆచార్యులు మధ్య
మధ్య సంబంధములేని శబ్దశబ్ద బండ్లమీద అనాయాసముతో ఎగిరి
ఎగిరి వేగముగా వెళ్ళుచు దుటవలన వారిని వెంటడింప సాధ్యము
కాకుండెను.

శ్లో. అనివృత్తవ పుషా గురుకారాత్

పాణినా హ్యభినయేన సుసున్నః ।

త్రస్తధీరతీ యయాస ముహూర్తాత్

తద్దినోపగత మార్గమశేషమ్ ॥

52

తా. ఇట్లు సన్యసిక్తులు వెంటడించిపోవుచుండ గురువులు
ఒక్కసారి కొంచెము వెనుక జరిగిచూచి వెంటడించుచున్న

శిష్యులను చూచి యీ ముగ్ధుడు మెప్పుడు నాకో కావలెను. అని చేతులు చేరి. శిష్యులూ ఆ ముగ్ధునివలెను హింస చేయు వ్యంగముచే భయపడియున్నాడు. అప్పుడు ఆ విషయము పొగిన చారిణుల యను సునువుల నావగ్రహముచే యెదుగడలులలోనే దాటి ముందున్న పోలిక వచ్చిరి.

శ్లో. అశ్రమే నిజజనానిహృద్యష్ట్యై
తం ప్రపాద మహిమా న మనుష్యః ।
ప్రోద్య తత్త్వస్వరూపమవ్యతిదితం
తస్యై స్వహ నదా స్మరదేవ్యః ॥

53

తా. ఈ సర్వస్థానలు అనంతమవలెనుగల తమ జనులను చూచిరి. శ్రీ మధ్వాచార్యులు అనుగ్రహముచేసి తమ్ము పెనుకకు పంపిన శ్రమమును, ఆ చార్యులవారు ఒక బండనుండి మణియొక బండకు ఎగిరి ముందుకుపోవుచున్న విధవ్రతీతిని చప్పిరి. అట్లు వారు ఆ జనులలో ఎల్లప్పుడును ఆచార్యులను స్మరించుచుండిరి.

శ్లో. వాసరేంద్ర ఇవ వాయుజిహ్వోఽపౌ
భీమసేన ఇవ దానవ భీమః ।
ఉల్లలాస గిరిపుంగవ శృంగే
సప్రజన్ పృతిన నాశన నామా ॥

54

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యుల నామస్మరణచేతనే పాపము పరిహారమగును. ఇట్టి ఆచార్యులు హిమాలయపు శిఖరమునందు ఒక బండనుండి మణియొక బండకు ఎగిరిపోవుచుండిరి. అపుడు వారు గాలి వలె వేగముగా సముద్రమును దాటుచున్న హనుమంతునివలెను పొగంధికపసమునకు పోవుచు దానవులకు భయమును గలిగించుచున్న భీమసేనునివలెను ప్రకాశించిరి.

శ్లో. బహుసత్త్వగణం సవికంస మహా
విషమోషీ మహో హిమవంతమయమ్ ।
విషమోషీ మహా హిమవంతమయ
స్సగమైశిత పుల్ల దృగన్తయః ॥

55

తా. మహా విష ఆహారములై భయములేక వెచ్చుచున్న ఆ పుల్లప్రక్కలు హిమాలయమును చూచిరి. ఆ పర్వతమునందు నానావిధములైన పక్షులు, విభవిధములైన ప్రాణులు, విషమును తాగుచున్న పాములు నిండియుండెను. ఆ కొండ వాటిని కాపాడు చూడెను.

శ్లో. సుహాసిత కమలాకరోప గూఢం
సుజన సుపార్థ మనంతభోగశయ్యమ్ ।
వికసిత సుమనోమహాగ ముచ్చం
మరతతరత్న మయస్థలాగ్ర్య శోభమ్ ॥

56

తా. శ్రీమన్నారాయణుడు నవ్వుచున్న లక్ష్మీదేవియొక్క చేతులతో నాలింగి నము సేయబడియున్నాడు. నజ్జనులని సౌఖ్యమును కల్గించ నాలుగు నెలలు శేషుడను శిష్యుడయిన శియనించుచున్నాడు. సులోచనును పొందిన దేవతలందు అతర్వాదుడై యుండును. సర్వోత్తముడు గనుపెస గులలలె ప్రకాశించు నీలమైన శరీరము గలవాడు. ఈ హిమవత్పర్వతము అతనివలె వికసించిన తామరలచే నిండియున్నది. నజ్జనుల భోగముకొఱకు లెక్కలేని పూలమాలల పడకలుగలది. వికసిత పూలచెట్లచే ప్రకాశించునది, ముకతమణి యొక్క భూములచే శోభించుచున్నది. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఇట్టి హిమవత్పర్వతమును చూచి నీవివలెనున్న శ్రీమన్నారాయణుని ఔత్సక్యముచే స్మరించిరి.

శ్లో. పాదోపాంతనమన్మహా మునిగణం హేమప్రచీప్తాంబరం
శ్రీమద్రత్న కలాపమగ్ర్య కటకైర్విభ్రాజితం హేమతైః ।

వృష్టివృత్తిం ధరణీధరం సువనమాలోల్లాసనం సుందరం
స్వానందావృత్తి మున్మరమ్మరరథం స్వానంద తీర్థస్తదా ॥

తా. శ్రీమన్నారాయణుని శాశ్వత మహిమలు సమస్తరించు
యందును, అతడు వీరాలవలయును ధరించును చును. రత్నాలంకార
ములను ధరించును. వనమాలలను ధరించి సుందరుడై
యుండును. వర్ణవిశంస స్వరూపుడై యుండును. అట్లే హిమా
లయము పాదమునందు మహిమలు సమస్తరించుచుండును. రత్న
ములచే నిండియుండును. బంగారపు గడియములచే విరాజిల్లు
యొడును. వనములవలె వలచే విరాజిల్లును సుందరమై యుండును.
ఇట్టి ఆనందమును నీలిగించు ఆకాశముగల హిమవత్సర్వతమును
నూచి శ్రీమద్భావాన్యులు శ్రీమన్నారాయణుని ఉత్సాహముతో
ధ్యానింతు చేసిరి.

ఇతి శ్రీమత్కవివలసిత క్రిష్ణకమ వంశీతాచార్య సుర
శ్రీమన్నారాయణ వంశీతాచార్య వరచిత శ్రీమద్భువధ్య
విజయ మహాకావ్యే ఆనందాంజీ బదరీనారాయణాయ

గీతా భాష్యాంబుం నామవష్ట స్పర్శ ॥

ఆరవ శర్కము ముగిసినది.

శ్రీ సుమధ్య విజయము

సప్తమ స్కర్ణము

శ్లో. అథ హైమవతే తటాంతరే
బదరీషండ వికేష మండితమ్ ।

పరమాశ్రమ మాశ్రయం శ్రీయః
సకలజ్ఞః స దదర్శ విశ్రుతమ్ ॥

తా. సర్వజ్ఞులైన ఆ మధ్యాచార్యులు తరువాతి హిమా
లయపు మణియొక పాదమునందు ఉత్తమమైన ఉత్తర బదరికా
శ్రమమును చూచిరి. ఆ ఆశ్రమము శేగుచేట్లచే అలంకారముగా
కోటించుచు ప్రసిద్ధమైయుండెను.

శ్లో. హిమవర్ష రవి ప్రభాసహః
పృథుసత్ర ప్రథితా ద్వీజాశ్రయాః ।

అపి విష్ణుపద స్పృశోఽలస
స్మృతయే యత్ర విచిత్రకాళినః ॥

తా. ఈ బదరికాశ్రమమందు వివిధ వృక్షములు కనులవం
చువై యుండెను. అవి మంచు, వాన, యెండలను ఓర్పుచుండెను. పెద్ద
పెద్ద అడవులందు విస్తారముగా పెరిగి ప్రసిద్ధమైయుండెను. పక్షులు
వాటియందు గూళ్ళను కట్టుకొని ఆశ్రయించుకొని యుండెను. ఆకా
శమును తాకునంతటి యెత్తుగా నుండెను. ఇట్లే అచట నానావిధ
ములైన వేదభాగములకు సంబంధించిన మహద్గురుండిరి. వారు హిమము
వర్షము, ఎండను సహించి తపస్సు చేయుచుండిరి. గొప్ప యజ్ఞ
ములను చేయుటచే ప్రసిద్ధులైన బ్రాహ్మణుల కాశ్రయమైయుండిరి.
శ్రీ విష్ణుపాద ధ్యానమునందు ఆసక్తులై ప్రకాశమానులై యుండిరి.
ఇట్టి బదరికాశ్రమమును చూచిరి,

శ్లో. శ్రవణాద్వైతం గీర్ణతీర్థం ద్విత్వైః

సుకృతాద్వైతః సుఖపదే భిన్నతామః ।

విమలేద్భవ మస్థిరతంత్రై

రసి హంసైః పరమై రమేచరైః ॥

3

తా. ఆ బదరికాశ్రమమందు చెవులకు ఇంపుగా మాటలాడుచు లెలుగ మొదలైన పరిభ్రమించును. వాని దక్కలు మనోహరములుండెను. మఱియు తామరలందు తన కమ్రవ మనస్సుగల తెల్లని ఉల్లస పంజరముండెను. అది కాగ చెవుల మీపై నభగవంతుని గూఢ ములను వర్ణించు శుకాచార్యులు మొదలైన బ్రాహ్మణులు లుండిరి. వారు భ్రమమైన వైష్ణవ సిద్ధాంతము నవలంబించియుండిరి. మఱియు శ్రీ రమారమణుని ధ్యానించుచున్న శుద్ధులైన సన్యాసులుండిరి. అట్టి లోకమును చూచిరి.

శ్లో. సుమనో వికరేణ పూరితం

స్వమనోభీష్టద మర్చ దుర్గమమ్ ।

అపరస్పర మత్సర ప్రజం

ననువై కుంత మివాద్యతాలయమ్ ॥

4

తా. శ్రీమన్నారాయణుని పాశస్థానమైన వైకుంఠలోకము దేవతలచే నిండియుండును. భక్తుల మనస్సుకు గోరినదాని నిచ్చును. జ్ఞానభక్త్యాదులు లేనివారికి ప్రవేశింప నలవికానుండును. అచటగల పాప పరిస్థితియు క్షోభయు లేనివారు. అట్లే ఈ బదరికాశ్రమము, పుష్పములు నాటియు మనుల సమాహమచే నిండియుండును. భగవద్భక్తుల కష్టాధములనిచ్చును. భక్తిజ్ఞానాదులు లేనివారికి ప్రవేశింపరానిది. పరస్పర ద్వేషము లేని జనులచే నిండినది. శ్రీమన్నారాయణుని అవతారరూపులైన వేదవ్యాసులకు నివాసస్థానమైనది. ఇట్టి బదరికాశ్రమమును శ్రీమధ్వాచార్యులు చూచిరి.

శ్లో. త మిమం ప్రవేశంత మాశ్రమం

దృష్టధిర త్రింశదుదార లక్షణం ।

గుణసార విదః కుతూహలాత్

అపరోధ్యరయ భక్త్య చింతయన్ ॥

5

తా. ఆ బదరికాశ్రమమును గుర్చి మఱియు మనుష్యుల గూఢముల పొరమును తెలిసికొన్నారై ఆ అశ్రమమును ప్రవేశించుచున్న ముప్పదిరెండు ఉత్తమ లక్షణములుగల బ్రహ్మలైన ఆ మధ్వాచార్యులను చూచి యిట్లు చింతించిరి.

శ్లో. కవరా తులతాల సన్నిభః

కమలాక్షో విమలేందు సస్మభః ।

గజరాజ గతిర్మహాభుజః

ప్రతియాన్ కోఽయమహూర్వ పూరషః ॥

6

తా. వ్యాసుల కభిముఖముగా పోవుచున్న యారెండు బంగారపు తాటి దట్ట నలె ఉన్న సుదైయున్నాడు. ఇతని కన్నులు తామరవలె నున్నవి ముఖము కళంకములేని చంద్రునివలె నున్నది. ఏనుగువలె నడచుచున్నాడు. ఈ శ్రోత మనుష్యుడెవడు!

శ్లో. అతి శాంతపపుర్నికా కరః

స్వయమేరాంత ధరో దివాకరః ।

ఇతి నాన్య గుణార్థవాక్యతే

రుపమానం భవనేషు లభ్యతే ॥

7

తా. చంద్రుని శరీరము సౌమ్యమైనది. సూర్యుడత్యంత తీక్షణుడు. ఇట్లు సకల సద్గుణములచే సముద్రమును తోలు ఆకారముగల ఇతనికి లోకములందు సరిమాను వస్తువే దుర్లభమై యున్నది.

శ్లో. పరమాశ్రమిణాం గతశ్రమో
ననుచిహ్నాని దిభర్తి రీరరీః ।
అపిమానుష భావ విగ్రహో
విపులం విస్మయ మాతనోతిహః ॥

8

తా. ఇతని కాయాసమే లేదు. పరస్థలమైనను భయము లేక
స్థిరమనస్కుడైయున్నాడు. సన్యాసి చిహ్నములు గల దండకమండ
లము మొదలైనవానిని ధరించియున్నాడు. మనుష్యుడైనను ఇతడు
మనకు మిక్కిలి ఆశ్చర్యమును కలిగించుచున్నాడు.

శ్లో. చతురశ్చతురాననః స్వయం
పవనోవా వ్రతిరూప ఆవ్రజన్ ।

శ్రుతినాథ దిదృక్షయాన్యథా
నఖలు స్యాన్నిఖిలాగ్యో లక్ష్మవాన్ ॥

9

తా. ఇతడు (శ్రీ) వేదవ్యాసులను చూచుటకు వచ్చుచున్నాడు.
సన్యాసివేషమును దాల్చియున్నాడు. ఇతడు సాక్షాత్ చతుర్ముఖ
బ్రహ్మయో? లేక వాయు? కాకున్నచో అన్ని సులక్షణములు
గలవాడుగా నుండజాలడు.

శ్లో. అవలోకిత లక్షణః సతైః
ఇతి సంచింత్య కుతూహలాకులైః ।

అవిలంబ గతిర్న్యకామయ

త్తరుమారా త్పురపాద పోత్తమమ్ ॥

10

తా. మునులు కుతూహలముతో నిట్లు ఆలోచించి ఆమధ్యా
చార్యుల లక్షణములను చూచిరి. ఆచార్యులు వెంటనే ముందుకు
వెళ్లుచు దూరమునందు కల్పవృక్షమువలెనున్న ఒక శేగుచెట్టును
చూచిరి.

శ్లో. దుస్సదాత్మజ ముస్మరం తతం
బహుశాథా భజమాస రత్నకం ।
దగవంత చువంత మంతిరే
ప్రిత మిశస్య విషేషకాయ వా ॥

11

తా. ఆ చెట్టుయొక్క చక్కము మృదువై యుండెను. అది
యెన్నగా కొమ్మలచే గొడుగువలె కట్టకొనియుండినది. దాని
కొమ్మలు వామదకుగవలెనుండి వానియందు రత్నమువలె పూలు
వికసించియుండెను. ఇట్టి చెట్టును చూడగా, మృదువై, శ్రేష్ఠమై,
చుట్టును రత్నముగల బడిగలను వివరించిన మహాశేషుడు ప్రభువు
లైన వేదవ్యాసులను కేవల దగ్గర వచ్చి వినియున్నాడో యను
పట్టుండెను.

శ్లో. అతి చిత్ర చిత్రిత వ్రతిజం
బహువర్ణం హరిగో విచారకం ।
మనీషందన మిందరాపతే
రచిశేష్టం వరతా మివాచిషమ్ ॥

12

తా. నిరుడుకు వివిధ వర్ణపు రేఖలు గలవాడు. నానా
వర్ణములు గలవాడు. ఇంద్రుని వజ్రాయుధమును అడ్డగించువాడు.
తండ్రి కశ్యపులను సంతోషించజేయువాడు. శ్రీమన్నారాయణులకు
వాదానముగలచే విక్కిలి ప్రియుడు. అట్లే విక్కిలి ఆశ్చర్యమును
కల్గించు నానావర్ణములుగల ఆచార్యులమైన అకులు దట్టముగా
నుండుటచే సూర్యుని కిరణములను అడ్డగించునది మునులకు సంతోష
మును కలిగించునది, శ్రీ వ్యాసులకు విక్కిలి ప్రియమైనది. ఇట్టి
పృక్షమును శ్రీమధ్వాచార్యులు చూచిరి.

శ్లో. అమృతాత్మ మహాఫలప్రదం
దురవాపం హరిభక్తి వర్జితైః ॥

శ్లో. పరమాశ్రమిదాం గతశ్రమా
ననుచిహ్నాని చిహ్నై ర్దీరదీః ।
అపిమానుష ధావ విగ్రహా
విపులం విస్మయ మాతనోతిహ ॥

8

తా. ఇరని కాయాశమ లేదు. పరిశుభమైనను భయము లేక
స్థిరమనస్కుడైయున్నాడు. సన్యాసి చిహ్నములు గల దండకమండ
లము మొదలైనవానిని ధరించియున్నాడు. మనుష్యుడైనను ఇరకు
మనకు మిక్కిలి ఆశ్చర్యమును కలిగించుచున్నాడు.

శ్లో. చతురశ్చతురాననః స్వయం
పవనోవా ప్రతిరూప ఆవ్రజన్ ।

శ్రుతిసాధ దిద్భుతయాన్యథా
సఖియ స్యాన్నిధిలాగ్యో లక్ష్మీవాన్ ॥

9

తా. ఇరకు శ్రీ వేదవ్యాసులను చూచుటకు వచ్చుచున్నాడు.
సన్యాసివేషమును చాల్చియున్నాడు. ఇరకు సాక్షాత్ చతురస్రం
బ్రహ్మయో! లేక వాయువో! కాకున్నచో అన్ని సులభములు
గలవాడుగా నుండజాలడు.

శ్లో. అవలోకిత లక్షణః నతైః ।

ఇతి సందింత్య కుహూహలాకులైః ।

అవిలంబి గతిర్న్యకామయ

త్తరుమారా త్పురపాద పోత్తమమ్ ॥

10

తా. మునులు కుహూహలముతో నిట్లు ఆలోచించి ఆమధ్యా
చార్యుల లక్షణములను చూచిరి. ఆచార్యులు వెంటనే ముందును
వెళ్లుచు దూరమునందు కల్పవృక్షమువలెనున్న ఒక కనుచెట్టును
చూచిరి.

శ్లో. మస్పదావృత మున్నతం తతం
బహుశాఖా ఫణిమాన రత్నకం ।
భగవంత మనంత మంతితే
స్థిత మీశస్య నిషేవవాయు వా ॥

11

తా. ఆ చెట్టుయొక్క చర్మము మృదువైన యుండెను. అది
యెక్కుగా కొమ్మలచే గొఱుగువలె వల్లుకొనియుండినది. దాని
కొమ్మలు పాముపడుగవలెనుండి వానియందు రత్నమువలె పూలు
వికసించియుండెను. ఇట్టి చెట్టును గూడగా, మృదువైన, శ్రేష్ఠమైన,
చుట్టును రత్నముగల పడగలను నిష్కళింప మహాశేషుడు ప్రభువు
లైన వేదవ్యాసులను సేవింప దగ్గర వచ్చి నిల్చియున్నాడో యను
నట్లుండెను.

శ్లో. అత్ర చిత్ర చిచిత్ర పత్రీణం
బహువర్ణం హరిగో వివారకం ।
మునినందన మిందిరావతే
రతికేషం పరితా మివాధిపమ్ ॥

12

తా. గురుడు వివిధ వర్ణపు రేఖలు గలవాడు. వానా
వర్ణములు గలవాడు. ఇంద్రుని వజ్రాయుధమును అడ్డగించువాడు.
తొండి కళ్ళిపులను సంగోపింపజేయువాడు. శ్రీమన్నారాయణునకు
వాహనమగుటచే యిక్కిలి ప్రియుడు. అట్టి యిక్కిలి ఆశ్చర్యమును
కల్గించు వానావర్ణములుగల అనేకవిధములైన ఆకులు దట్టముగా
మొడుటచే సూర్యుని కిరణములను అడ్డగించునది. మునులకు సంగోప
మును గలిగించునది, శ్రీ వ్యాసులకు యిక్కిలి ప్రియమైనది. ఇట్టి
వృక్షమును శ్రీమధ్వాచార్యులు చూచిరి.

శ్లో. అమృతాత్మ మహాఫలప్రదం
దురవాపం హరిభ క్తి పరితైః ।

శ్రీతసాధు పురాణ భారతం

నిగమం మూర్త మివోరుతాభినమ్ ॥

13

తా. నేదము చదువువానికి మోక్షమూప మహాఫలము నొసగును. ఆనైష్ఠ్యపులకు చదువ సశక్తమైనది. ఉత్తమ పురాణ, భారతాదుల అర్థమును ప్రతిపాదించునది. వితరేయము, కావ్యీతక బాహుల్య మొదలైన శాఖలచే కూడియన్నది. ఈ చెట్టు శరీరమును ధరించిన నేదమువలె ధరామణిములను పొగొట్టు పెద్దపెద్ద మండ్లను ఇచ్చునది. విష్ణుధర్మక్తి లేనివారికి పొద సశక్తమైనది. లెక్కలేని కొమ్మలు గలది. శ్రీమధ్వాచార్యులు ఇట్టి చెట్టును చూచిరి.

శ్లో. అథ తస్య సవేదికాంతరే

సువిశాలే విమలే మనోహరే,

అవలోకిత వా సనంతధీ

ర్దివి దేవానివ తాపసోత్తమాన్ ॥

14

తా. తరువాత శ్రీమధ్వాచార్యులు ఆ చెట్టుయొక్క మిక్కిలి విశాలమైన శుద్ధమైన సుందరమైన వేదికమీద ప్రకాశించుచున్న శ్రేష్ఠులైన మునులను చూచిరి. ఆ మునులు దేవలోకమందుగల దేవతలవలె నుండిరి.

శ్లో. అపి సప్తతయా విరాజితాన్

గత సంఖ్యాన్ గుణినో గుణోజ్జితాన్ ।

అపి మన్యుమదాది వర్జితాన్

గతభోగాన్ పవనాశనాన్ సదా ॥

15

తా. అచట మునులు అనేకులు జటలను ధరించిన సన్యాసులై జ్ఞానభక్త్యాదులచే కూడియుండిరి. కోపమును, అహంకారమును, విషయభోగములను వదిలి సాములవలె గాలినిమాత్రము సేవించి జీవించుచుండిరి. ఇట్టి మునులను శ్రీమధ్వాచార్యులు చూచిరి.

శ్లో. మునిమండల ముద్భవస్త్రినం

త్రిజగన్మండల మండనాయితమ్ ।

ఇహ సత్యవతీసుతం హరిం

పరిపూర్ణ ప్రమతిః సమైక్షిత ॥

16

తా. ఆ మునులనుద్భవ సత్యవతీదేవి కుమారుడైన నేదవ్యాసులు ఆ చెట్టుక్రింది వేదికపై కూర్చునియుండిరి. ఆ నేదవ్యాసులు మూడులోకములను అలంకరించునలె నుండిరి. వారిని శ్రీమధ్వాచార్యులు చూచిరి.

శ్లో. నిజహృత్కమలేఽతి నిర్మలే

సతతం సాధు నిశామయన్నపి ।

అవలోక్య పునః పునర్నవం

తమసౌ విస్మిత ఇత్య చింతయత్ ॥

17

తా. శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞులు, కామకోపాదులు లేనివారైనందున మిక్కిలి స్వచ్ఛమైన లెను కౌపిణ్యమును పద్మమునందు శ్రీ నేదవ్యాసులను ఎల్లప్పుడు చూచుచుచున్నారు. అయినప్పటికిని ఈ బద్ధి కాశ్రమమందు నివసించుచున్న శ్రీ వ్యాసులు వారికి కొంగ్రాత్రవారై కనిపించిరి. అందుచే వారు ఆశ్చర్యముతో నీరీతి నాలోచించిరి.

శ్లో. అగణేయ గుణార్ణవోఽమలః

స హి నారాయణ ఏష కేవలమ్ ।

విధినాను సృతం పరాకరా

త్సుషువే సత్యవతీ కిలాశ్రయమ్ ॥

18

తా. ఈ వ్యాసులు సులగుణపూర్ణుడైన దోషములేని సాక్షాత్తు శ్రీమన్నారాయణుడే అయియున్నారు. వీరు చతుర్ముఖ బ్రహ్మయొక్క ప్రార్థనచేత భామియందు పరాశంమునిచే సత్యవతికి పుత్రుడై యవతరించియున్నారు.

శ్లో. భవలేన్య మనః పయోనిధౌ

సదసుక్రోశ గిరింద్రలోలితే ।

ప్రకటి భవతిస్మ సుందరీ

దయితా దైత్యరీపో త్తయీమయా ॥

19

తా. శ్రీ వేదవ్యాసులు కజ్జనుల దుఃఖమును పరిహరింపదలచి తమ కర్మలతో వియమైన వేదములను విధజించి కజ్జనుల కొనగిరి. అది శ్రీరసముద్రమును దేవదాసవులు మందరపర్వతముచే చిలికినపుడు సుందరియైన పిరియలక్ష్మి జనించి దానితో పోల్చుదగును.

శ్లో. ఇతఏవ పురాణ గౌరగౌ

స మహాధారత పారిజాతితే ।

సతీజాతవతి వ్యజాయత

ప్రవరం సూత్రగదామృతం స్వయమ్ ॥

20

తా. ఈ వేదవ్యాసులే మహాధారతము, మతీయు పదునైన మిది పురాణములను రచించిరి. తగువారే బ్రహ్మకర్మమును నికృష్టముగా భోధించు నాలుగు అధ్యాయముల బ్రహ్మసూత్రములను విరచించిరి. అది శ్రీరసముద్రము నుండి సూత్ర పారిజాతవృక్షములు పుట్టిన తగువారే దేవదాసవులకు ముఖ్యముగా కావలసిన అమృతము పుట్టినట్లయినది.

శ్లో. నిరవగ్రహ మూర్ఖసుగ్రహం

విదధ త్పాండు సుతాది సజ్జనే ।

అవనావ వనాయ సంవిదాం

సుచిరాయైషచ చార చారుగీః ॥

21

తా. మధురముగ మాట్లాడునట్టి శ్రీ వేదవ్యాసులు ఈ భూమి యందంతట చాలకాలము సంచారము చేయుచు పాండవులు మొద

లైన కజ్జనులకు పూర్ణానుగ్రహమును చేయుచుండిరి. నిర్విభాజమును ప్రచారము చేయుచు భూమిలను కాపాడుచుండిరి.

శ్లో. అథునా కలికాలవృత్తయే

సవితేవ క్షణదాను వృత్తయే ।

జనదృగ్విషయత్వ మత్యజ

దృగవా నాశ్రమమావ సన్నిమమ్ ॥

22

తా. ఇప్పుడు ఈ వేదవ్యాసులు తాము పూర్వమువలె భూమియందు సంచరించినచో కలికాలము నడువక కృతయుగమే అగునని భావించి యీ బహిరకాశమందు సామాన్యజనులకు కనబడనట్లు వాసమైయున్నారు. అది సూర్యుడు రాత్రియగుటకొఱకు దయించినట్లయినది.

శ్లో. తదిదం వపురస్య దృశ్యతే

దలితేందీవర సుందరదృశ్తి ।

పరమాతిన యోగపీఠగం

మమ చేతో నయనాభి నందనమ్ ॥

23

తా. నా మనస్సునకు కన్నులకు ఆనందము నొసగుచు కనబడుచున్నవారే ఆ పూజ్య వేదవ్యాసులు. వీరి శరీరము వికసించిన నల్లకలువలవలె సుందరకాంతి గలదైయున్నది. వీరు ఉత్తమమైన కృష్ణాజనాసనముపై ఆసీనులైయున్నారు.

శ్లో. అగణేయ గుణైః సుపూరితం

పరిపూరా గణితాత్మ నద్గుణైః ।

ఇదమస్త సమస్త దూషణం

సచిదానందమయం హి కేవలమ్ ॥

24

శ్లో. దవరేవ్య మనః మహాదే

నదమృతకోక గిరింద్రలోకే.

ప్రకటి భవతస్య సుందరీ

దయితా దైత్యరసిో మృదుమయా ॥

19

తా. శ్రీ వేదవ్యాసుని కల్లుదుల దుఃఖమును మఱియొకరులది తమ కల్లులది నడుపున వేదములను విధిలు కల్లులు కొడుగి. అది తీరకముదమును దేవదానపులు ముదగద్యుక్తియుదే చిరీకపుడు మందరియైన వియలక్తి యిందుగా నాకో చొల్పదగును.

శ్లో. భవపవ ప్రరాజ గౌరగౌ

న మహాధారక పారిజాతకే.

సతిజాతవతి చ్యుతాదృత

ప్రవరం మాత్రగజామృతం స్మరమమ్ ॥

20

తా. ఈ వేదవ్యాసుని మహాధారకము, ముత్యము పడునని యిది పురాణములను రదియొడి. కనుచాత బ్రహ్మశక్తియును కృష్ణముగా జోగిండు వాలగు అధ్యాయములు బ్రహ్మమౌళియును విరచించిరి. అది తీరకముదము ముది దాద్ర పారిజాతవృక్షములు పుట్టిన తరువాత దేవదానపులు ముఖ్యముగా కాదలసిన ఆయురము పుట్టినట్లయినది.

శ్లో. నిరవగ్రహ మూర్ఖసుగ్రహం

విదధ త్పాండు సుతాపి సజ్జనే.

అవనాప వనాయ సంవిదాం

సువిరాయేషచ చార చాదగే ॥

21

తా. మధురముగ మాట్లాడునట్టి శ్రీ వేదవ్యాసులు ఈ భూమి అందంతట చాలకాలము సంభారము చేయును చాదపులు ముది

తైన నజ్జనులని పూర్ణానుగ్రహమును చేయుచుండిరి. ఇట్టిభూమియు ప్రచారము చేయుచు జ్ఞానులను కాపాడుచుండిరి.

శ్లో. అధునా కలికాలపుత్రయే

నవితవ జీవాదాసు పృత్రయే ।

జనస్సగ్విషయత్వ మత్యేజ

దృగవా నాక్రమమావ సన్నిచమ్ ॥

22

తా. ఇప్పుడు ఈ వేదవ్యాసులు తాము పూర్వమువలె భూమియును సంచరించినచో కలికాలము నడువక కృతయుగ మే ఆగునని భావించి యీ అవరీకాశ్రమమందు సామాన్యజనులకు కనబడనట్లు చావమైయున్నారు. అది సూర్యుడు రాత్రియగుటకొఱ కదయించినట్లయినది.

శ్లో. తదిదం పపురస్య దృశ్యతే

దలితేందీవర సుందరద్యుతి ।

పరమాజిన యోగపీఠగం

మమ చేతో నయనాభి నందనమ్ ॥

23

తా. నా మనస్సునకు కన్నులకు ఆనందము నొసగుచు కనబడుచున్నచారే ఆ పూజ్య వేదవ్యాసులు. వీరి శరీరము పరిపించిన సల్లకలువలవలె సుందరకాంతి గలదై యున్నది. వీరు ఉత్తమమైన కృష్ణాజనాసనముపై ఆసీనులై యున్నారు.

శ్లో. ఆగజేయ గుణైః సుపూరితం

పరిపూరా గణితాత్మ సద్గుణైః ।

ఇదమ స్త సమ స్త దూషణం

సవిదాసందమయం హి తేవలమ్ ॥

24

తా. ఈ వేదవ్యాసుల శరీరము వర్ణింపవలసికాని ఉత్పత్తి వాక్యములేని పూర్వముననున్న పాదములు గలది. దోషము లేనిది. భావావధాన స్వరూపముగా ఇట్టి శరీరమును నేను చూచుచున్నాను.

శ్లో. తమలా రమలా స నానిరే

ర్విహగా హ్యేతే శివేంద్ర పూర్వకేః

పదపద్మ రజోఽస్య దారితం

శిరసాహంత పహస్యహం ముహూః ॥

25

తా. లక్ష్మీదేవి, బ్రహ్మ, ముఖ్యసాధులు, గరుడ, శేష, శిశిర, దేవేంద్ర మొదలైనవారు ఈ వేదవ్యాసుల తామరలవంటి పాదముల ధూళిని ప్రసాదమునలె తలపై దాల్చారు. అట్లే నేనును ఇట్టి పాదధూళిని తలపై ధరించి ఆనందింతును.

శ్లో. ప్రణమామి పదద్వయం విభో

ర్వృష వక్త్రాంకుశ పద్మ చిహ్నవత్ ।

నిజమానస రాగపీడనా

దరుణీభూత మివారుణం స్వయమ్ ॥

26

తా. శ్రీ వేదవ్యాసుల చరణములందు ధ్వజము, వక్త్రాయుధము, అంకుశము, పద్మము వీనిని చూపించు లేఖలున్నవి. ఆ రెండు పాదములు స్వాభావికముగనే ఎత్తినైయున్నవి. వానిని చూచినచో ఆ పాదములు లేని భక్తుల మనస్సునందు వెలసియుండు విషయాభిలాషలను మర్చించుటచే ఎత్తినై ననో యనునట్లు తోచును అనగా శ్రీ వ్యాసుల పాదములు చూచు భక్తుల మనస్సునందు గల విషయాభిలాషలను పోగొట్టును. ఆ రెండుపాదములకు నేను సమస్కరింతును.

శ్లో. నను కేవలమేవ వైష్ణవం

శ్రితవంతః పరమాత్మ రోచిషా ।

తమసోఽప్యభయస్య నాశకా

విజయంతే నఖరా నవం రవిమ్ ॥

27

తా. ఈ పాదములు శోభి విష్ణుపదమును శబ్దార్థమైన శ్రీ వ్యాసుల పాదములయందు గలది. అందుచే ఇవి భక్తుల మనస్సులందు గల అజ్ఞానమును వెలుపల నావరించియుండు చీకటిని నివారించును. సూర్యుడు విష్ణుపదమును శబ్దపు సూర్యుడైన ఆకాశము నందుండి వెలుపలి చీకటిని మాత్రము దూరముచేయునట్లు, ఆ కారణముచే ఈ శోభి ఉదయించిన సూర్యునికంటె శ్రేష్ఠమైనది.

శ్లో. సుకుమార తలాంగులీ మతోః

పదయోరస్య నిగూఢ గుచ్ఛయోః ।

ఉపమాన మహో న దృశ్యతే

కవివరై ర్విరితరేతరం వినా ॥

28

తా. ఈ వేదవ్యాసుల పాదముల వేళ్ళు మిక్కిలి మృదువై పుష్టిగానుండుటచే ముడులు కనబడదు లేదు. అందువలన అరి గుండరమైన పాదములకు వేరే దృష్టాంశములు ప్రపంచమునందు లేనందున కవిశ్రేష్ఠులు వారి యెఱుఁగకాలికి కుడికాలును, కుడికాలికి ఎడమకాలును దృష్టాంశముగా నిత్తురు.

శ్లో. ఉచితం గురుతాం దధత్క్రమా

చ్చుచితేజస్వీ సువృత్త ముత్తమమ్ ।

భజతోఽత్రచ భాజయత్కథో

విభుజంఘా యుగలం సరూపతామ్ ॥

29

తా. వ్యాసుల రెండు మోక్షాభ్యుపాదములనుండి వైవర్తకు
క్రమముగా జన్మింపఁగలదు ననునది లావుగా నున్నది. జోషము
లేనిది. కాంతిగలది. గుండ్రముగ నుండి శ్రేష్ఠముగ నున్నది. ఇవి
తమ్ము పేరించు భక్తులను మోక్షమునకు ముందే యీ లోకము
నందు తమవలె జోషములేని చారినిగ భావభక్త్యాదులచే నుత్తము
లుగా చేయును.

శ్లో. అవలాసన యోగపట్టికా

పరకణ్యో నర్మదాస్త మిష్టదమ్ ।

పరతోఽపి హి హరిం స్మరంత్యయో

అనిశం ధన్యతమేతి మే మతిః ॥

30

తా. ఈ వేదవ్యాసులను ఒకసారి దర్శనముచేసినను ఇష్టార్థము
నొనగుదును. వారు స్థిరమైన ఆనందపు సిద్ధినికొరకు నడుమునందు కట్టు
కొనియున్న యోగపట్టి చారిచుట్టు నెల్లప్పుడు ప్రకాశించుచుండును.
అందుచే నది మిక్కిలి ధన్యమైనదని నెఱుగుదును.

శ్లో. రుచిరేణ పరేణ చర్మణా

రుచిరాజన్యతి చారురోచిషా ।

పరమోరు నితంబ సంగినా

పరమాశ్చర్య తయా విరాజ్యతే ॥

31

తా. శ్రీ వేదవ్యాసులు తమ శ్రేష్ఠమైన నడుమునకు వస్త్రము
వలె ఉత్తముమైన కృష్ణాజనమును ధరించుకొనియుండిరి. అది
సూర్యునివలె కాంతిగలదిగా ఆశ్చర్యకరమై వెలుగుచున్నది.

శ్లో. తనునిమ్మ సునాభి శోభితే

వలిధే వారిజనాభ ఆదధే ।

ప్రతనాపతి సుందరే మృదా

ఉదరేమీన జగదంద ముచలం ॥

32

తా. ఈ వేదవ్యాసుల కడుపు నున్నది లోతైనబొడ్డుచే
ప్రకాశమానమైయున్నది. దానియందు మూడు ముడుగులున్నవి.
ఆవి నన్నతై, మనోహరమై మృదువైయున్నవి. అయినను వీరు
యీ కడుపునందే పూర్తి బ్రహ్మాండమును ధరించియున్నారు.

శ్లో. హృదయే ర్మతనజ్జనోదయే

సువిశాలే మునిపంశ శేఖరః ।

ఉభయం పహతి త్రయీదుయం

విమలం బ్రహ్మసూత్ర ముత్తమమ్ ॥

33

తా. వశిష్ఠమునుల వంశమునందు శ్రేష్ఠులైన యీ వేదవ్యా
సుల హృదయము విశాలమై యున్నది. వీరిహృదయముచే ఎల్లప్పుడు
నజ్జనుల అభివృద్ధిని చింతించుచు దానిని నెరవేర్చును ఆ హృదయ
ముచే నాలుగు అధ్యాయముల పవిత్ర శ్రీవేదాత్మకమైన బ్రహ్మ
సూత్రమును ధరించియున్నారు. తెల్లని వేదసిద్ధమైన శ్రేష్ఠమైన
జండెమును ధరించియున్నారు.

శ్లో. అనమే అనధితే సుసాధితే

నిజయతే రవిరాశి దీధితి ।

ప్రదదౌ త్రిజగజ్జయ ధ్వజం

విధిరే తద్గలసంగి భూషణమ్ ॥

34

తా. తన తండ్రియగు నారాయణునకు నమానులు, అధి
కులు ఎవ్వరు లేరని శ్రీ వేదవ్యాసులు సాధించిరి. అపుడు బ్రహ్మ
సంహితీమించి వ్యాసుల కనేక సూర్యులవలె ప్రకాశించుచు ముల్లోకపు
జయమును సూచించు ధ్వజమువలెనున్న గొంతునందు ధరించు
కొస్తుభమునకి నొనగిరి.

శ్లో. అరివారిజ లక్షణోల్లస

వృకుమారారుణ పాణి సద్భయోః ।

వృకువీ వరవృత్త హస్తయో

రుపమాం నైవ లభామహేనయోః ॥

35

తా. ఈ వేదవ్యాసుల మేత్తవి ఎఱ్ఱని శంఖచక్ర రూపారేఖ చిహ్నములచే సుందరిమైన ఈ వృకుమారుల లోకమునందు దృష్టాంతము నొసగి సర్వమైన యిహలోక వస్తువు వోడకదు.

శ్లో. భజతాం వరతర్క ముద్రయా

ద్యతి హస్తాగ్ర మదోరహి శితుః ।

అధిజాను సమర్పితం పరం

కృతిభూయో భయభంగ మంగళమ్ ॥

36

తా. వ్యాసుడైన వేదవ్యాసుని అడిచేనెత్తి జ్ఞానముద్రచే భక్తితో శ్రవించు భక్తుల మూఢత్వమును పరిహరింతురు. ఎడమ చేతిని మోకాలిపై నుంచుకొని అధిజానుముద్రచే భక్తుల కేర్పడిన సంసారభయమును భూముచేసి ముక్తిరూప శుభమును కలిగింతురు.

శ్లో. సతతం గలతా స్వతః శ్రుతి

త్రితయోనేవ నికామ ముక్తితః ।

సువిదందిత కంఠరీక్ష్యతే

వరరేఖా త్రయవాన్ గురోర్గలః ॥

37

తా. ఈ వేదవ్యాసుల కంఠమునుండి ఋగ్వేదజానుములను మూడు వేదములు ఎల్లప్పుడూ వెలుగుచుండును. దానిచేతనే యీ కంఠమునందు మూడురేఖలు ఏర్పడినవో యనితోచుచున్నది. ఇందు వలన వీరి గొలుతు శంఖమువలె నున్నది.

శ్లో. సరలాస్త కలంక కాలిమ

స్ఫురదిందు ప్రకరోరు విభ్రమమ్ ।

అధరీ కరుతే స్వశోభయా

వదనం దేవశిఖామణీ రిదమ్ ॥

38

తా. జీవోత్తములైన ఈ వ్యాసుల ముఖము మిక్కిలి శాంతి గలదిగా నున్నది. ఇది కలంకపు నలుపును పోగొట్టుకొనిన అనేక పూర్ణచంద్రులకంటెను మిక్కిలి శాంతిగలదిగా నున్నది.

శ్లో. అరుణాశ్మ దలాంతరోల్లస

స్వవముక్తావలి మస్య లజ్జయేత్ ।

హసతః సిత దంతసంతతిః

పరమశ్రీ రరుణోష్ఠరోచిషః ॥

39

తా. ఈ వేదవ్యాసుల పెద్దపులు ఎఱ్ఱగ నున్నవి. వీరు నవ్వు నపుడు తెల్లగ నున్న చంద్రవరుస ప్రకాశించును. అపుడవి పద్మ రాగమణియొక్క రంగులముల నడుమ కూర్చుండు ముత్యాల సరము వలె మిక్కిలి ప్రకాశించును.

శ్లో. ద్విజవృందకృతం మహాదరా (కుతూహలా)

దనుయోగాంధు సహస్ర ముత్తమమ్ ।

ఇయమేక పదే సరస్వతీ

శ్రుతిభర్తుః పరిపూరయ త్యహో ॥

40

తా. హెచ్చిన సరస్వతీ మొదలైన నదీప్రవాహములు ఒకే సారి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యకూద్రాద్యనేక జాతులను నీటిచే నింపును. అట్లే వేదములకు ప్రభువులైన శ్రీ వ్యాసులమూల బ్రాహ్మణాదు లడిగిన అనేక ప్రశ్నలకు ప్రీతిచే ఒకేసారి ఉత్తరము కాగలదు. అనగా శ్రీ వ్యాసులు ఋషుల వేలకొలది ప్రశ్నలకు ఒకేసారి ఉత్తరము నొసగి సమాధానము గావించురు.

శ్లో. జలజాయితీ లోచనస్య ధీ
మవలోకోఽయ ముపేత్య లాలయన్ ।
కురుతే పరిరవ్య ధౌరితం
భువనానంద కర స్మితాన్వితః ॥

41

తా. శ్రీ వ్యాసుల శండ్లు తామర పుష్పములవలెము. శాలవిగ
నున్నవి. వీరి కన్నుల చూపు ప్రపంచమును సంతోషము కలి
గించు చిరునవ్వుచే కూడినది. ఆ చూపుచే వీరు నన్ను చూచి ధన్యు
నిగా చేయగలరు.

శ్లో. ఉపకర్ణ మముష్య భాసితా
తులసీమంత్ర యతీవలాలితా ।

మమనాథపదం న మత్సరాత్

జలజాద్యాని హరేయిరిత్యలమ్ ॥

42

తా. ఈ వ్యాసులు తమ చెవివద్ద తులసీదళమును ప్రీతిచే
పెట్టుకొని దానిని అలంకారము గావించియున్నారు. దానిని చూచి
నచో తులసియు “స్వామీ! తమకు ఈ స్థలము నొరకవలెనని
అనూయపడిన తామరపూవు మొదలైనవాని మాటలచే తాము
నన్ను దూరముచేసి నా స్థలమందు వానిని పెట్టుకొని నాకీ ఉత్తమ
స్థలము లేనట్లు చేయకుడు.” అని చెవివద్ద ఎన్నో మాటలచే
వేడుకొనినట్లు తోచును.

శ్లో. విభవాభి భవోద్భవాదికం
భువనానాం భువనప్రభోర్భువోః ।

అనయోరపీ దద్ర విభ్రమా

తృభవాం భోజభవాత్పనాంభవేత్ ॥

43

తా. ఈ ప్రపంచమునకు శంకర బ్రహ్మలు ప్రభువులై
యున్నారు. అయినను యీ వ్యాసులు తమ కనుబొమలను కొంచె

మాడించుటచేతనే యీ ప్రపంచపు సంపత్తు, ఉత్పత్తి, సంహారాదు
లను చేయగలరు.

శ్లో. త్రిజగత్తి లకాలికాంతరే
తిలకోఽయం పరభాగమాప్తవాన్ ।

హరినీల గిరీంద్రమస్తక

స్ఫుటశోభోపల పంక్తిసన్నిభః ॥

44

తా. ఈ వ్యాసులు ముల్లోకములకు తిలకము వలె అలంకార
ముగ నున్నారు. వీరు తమ నొసటియందు ఎట్టిని తిలకమును
ధరించి యున్నారు. అది నీలవర్ణమైన వారి నొసటియందు బాగుగా
ప్రకాశించుచున్నది. అది గరుడ పచ్చల కొండ శిఖరమునందుగల
పద్మరాగమునీ వలె ప్రకాశించుచున్నది.

శ్లో॥ నవమంబు ధరం విడంబయ

ద్వర విద్యుద్వలయం జగద్గురోః ।

అవలోక్య కృతార్థతా మగాం

నజటామండల మండనం వపుః ॥

45

తా. ఈ వ్యాసుల శరీరము నీలవర్ణమై యున్నది. తలమీద
పసుపురంగు జడలున్నవి. అందుచే వీరి శరీరము మెరుపుతీగల
సమానముగల నీలమేఖమును బోలుచున్నది. ఇట్టి యుత్కృష్ట
శరీరమును చూచి నేను ధన్యుడనైతిని.

శ్లో॥ స రమాపి పదాంగులీ లస

న్నఖధూ రాజదనం త సదుజాన్ ।

గణయే ద్గణయంత్య నారతం

పరమాన్కోఽస్య పరో గుణాన్వదేత్ ॥

46

తా. ఈ వ్యాసుల చిటికెనవేలియందు విరాజిల్లు గోటిసద్గుణ
ములే అనంతముగ నున్నది. ఆ ఒక అవయవపు గుణములనే లక్ష్మీ
S-11

దేవి యెల్లప్పుడు లెక్కించుచున్నను పూర్తిగా లెక్కింపజాలకున్నది. అందుచే ఇతరులెవరు ఈ వ్యాసుల సకలవయముల ఉత్తమ గుణములను లెక్కించుటకు శక్తులుకారు.

శ్లో॥ న కుతూహలితా కుతూహలం

తనుమేనా మవరోక్య సద్గురోః ।

సనవా వరణాండ దర్శినో

గృహబుద్ధ్యా మమ నిష్కుతూహలమ్ ॥ 47

తా. నేను జల, తేజస్సు, వాయు, ఆకాశ, అహంకార, మహత్తత్వ, స్వత్వ, రజః, తమోగుణములు అను ఆవరణములచే కూడిన మిక్కిలి పెద్ద బ్రహ్మాండమను ఇంటిని చూచుచున్నాను. నాకు ఈ వ్యాసుల శరీరమును చూచినవెంటనే ఆశ్చర్యము గలుగుచున్నది. వ్యాసుల శరీరము ప్రతిక్షణము త్రొత్తత్రొత్తదైనదిగా తోచుటచే నా కిట్లు ఆశ్చర్యముగా నుండుట అతిశయోక్తి కాదు. అనగా ఈ వ్యాసుల శరీరము అద్భుతమైనది. దీనికి సమానమైనది ఏదియును లేదు.

శ్లో॥ ఇతి చింతయతా మహాధియా

పదవీం బాహ్యగతా మతీయుషా ।

సమనో నయనైః పురాగతః

తత ఆపే వపుషాపి వేదరాట్ ॥ 48

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు దారిపొడవునను ఈ రీతి మనస్సు నందు చింతించుచు ఆ వ్యాసులను చూచుచు ముందుకు సాగిరి, తరువాత వారు ఆ వ్యాసుల దగ్గరకుపోయి నిలిచిరి.

శ్లో॥ గురుభక్తి భరా నతాకృతి

ర్విరచయ్యాంజలి బంధమంజసా ।

క్షణమా ముకులీకృతే క్షణః

స గురుం కేవల మభ్య వందత ॥ 49

తా. మధ్వాచార్యులు శ్రీ వ్యాసుల దగ్గర చేరిన వెంటనే కొంతసేపు కన్నులను మూసికొని మిక్కిలి భక్తితో చేతులను జోడించి ముఖ్య గురువులైన ఆ వ్యాసులను స్తోత్రము చేసిరి.

శ్లో॥ వినయా భరణేన భూషితః

స్ఫుట మష్టాంగ విశిష్ట చేష్టితః ।

భగవత్తమ పాద పంకజే

భగవాన్ స ప్రణామ భాగ్యవాన్ ॥ 50

తా. మధ్వాచార్యులు వినయమను భాగ్యముతో గూడియుండిరి. వారు పరమపూజ్యులైన శ్రీ వ్యాసుల పాదపద్మములకు పాష్టాంగ నమస్కారము చేసిరి.

శ్లో॥ స నిరీక్ష్య పరాకరాత్మజః

ప్రణతం ప్రేష్ఠ మశేష సద్గురోః ।

కర యోగ్యుగలేన వల్లనా

తముదస్థావయదాకు పాతినా ॥ 51

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు సకల సద్గుణములు గలవారగుటచే శ్రీ వ్యాసుల కత్యంత ప్రియులై యుండిరి. వారు తమకు నమస్కారము చేయుటను చూచి వ్యాసులు వెంటనే తమ శోమలమైన రెండుచేతులతో వారిని పైకెత్తిరి.

శ్లో॥ అమిత ప్రమతిం క్రుతీశ్వరః

పరిరేధే పరిగృహ్య తం ద్రుతమ్ ।

ప్రణయామృతపూర్ణ మానసః

స్మితవక్త్రః పరిపల్ల లోచనః ॥ 52

తా. వ్యాసులు స్నేహము చేకూడిన మనస్సులై యుండిరి. చిరునవ్వు ప్రకాశించుచున్న కన్నులతో సంతోషముతో వేదాచార్యులైన ఆ మధ్వాచార్యులను వెంటనే ఆరింగనము చేసికొనిరి.

శ్లో॥ యనుజామ్యురవాహ దిద్ధితో

యది జాంబూనదవారి సంవ్రజేత్ ।

తనకద్యుతి మధ్యసంగవాన్

ఉనమీయేత స తేన నీలధాః॥

53

తా. శ్రీ వ్యాసులు కృష్ణవర్ణులు. శ్రీ మధ్యాచార్యులు బంగారము వలె పసుపుపచ్చని రంగుగలవారు. ఇట్టి మధ్యాచార్యులతో చేరిన వేదవ్యాసులకు దృష్టాంతముగా ఏ వస్తువును లేదు. ఒక వేళ యమునానది యొక్క నల్లని నీళ్ళు పొంగి బంగారునది యొక్క బంగారురంగుగల నీటితో చేరినప్పుడు దానిని దృష్టాంతముగా నీయవచ్చును.

శ్లో॥ యది రాజ విభూషణైర్యుతే

ద్విజ వర్యాన్వయ జావిమోహరీ ।

నృపగోత్ర భువోః పురాత్మనోః

స్ఫుటమల్యా పుపగూఢయో ర్మితః॥

54

తా. వ్యాసులు వశిష్ఠుల వంశమునందును, శ్రీ మధ్యాచార్యులు మధ్యగోత్రాధిష్ఠుల వంశమునందును జన్మించినవారు. ఇప్పుడు వీరిద్దరు ఒకరి నొకరు కాగిలింపుకొని యున్నారు. యాస్థితియందు వీరి ప్రస్తాంతముగ నిచ్చుటకు సరియైన వారేలేరు. ఒకవేళ వీరిద్దరును రాజులు ధరించు కీరీట కుండలాదులు ధరించినచో పూర్వము యగు పురు వంశములందు జన్మించి అన్యోన్యముగా కాగిలింపుకొనిన కృష్ణభీములతో పోల్చవచ్చును.

శ్లో॥ ఇదమాప శుకోఽపి లాలనం

స సమగ్రం ఒగతాం పితుః పితుః ।

అలభీష్ట యదేష దస్య ఇ

త్యతి కౌతూహలమౌ తాపనైః॥

55

తా. ఈ మధ్యాచార్యులు జగన్మృణ్మతులైన శ్రీ వ్యాసులచే అసాధారణ సన్మానమును పొంది ధన్యులైరి. ఇట్టి సన్మానమును స్వంత కుమారుడైన శుక్రాచార్యులుగూడ తన తండ్రియైన వ్యాసుల వద్ద పొందలేదని అచట గల బుఱులు ఆశ్చర్యమొందిరి.

శ్లో॥ అముష్య శిష్యా వినయేన తస్మై

గురోరభిప్రాయ విదో విదగ్ధాః ।

తదానురూపం దదురాసనం తే

చతుర్ముఖయేవ ముకుందదాసాః॥

56

తా. అచట నుండిన శ్రీ వ్యాసుల శిష్యుక్రేష్ఠులు మధ్యాచార్యులకు ఆసనము నొసగవలెనను గురువుయొక్క అభిప్రాయము వెంటి వెంటనే వినయముతో మధ్యాచార్యులకు యోగ్యమైన ఆసనము నిచ్చిరి. అది శ్రీమన్నారాయణుని సేవకులు వైకుంఠము నందు చతుర్ముఖబ్రహ్మ కాసనము నొసగుదానితో సమానము.

శ్లో॥ ఆస్యతామిత్యు దీర్యోపవిష్టే

సత్య వత్సాసుతే సత్యవాచి ।

మానయ స్మందహసావరోక్తై

స్తాన్మునీంద్రాన్నిహోపా విశత్సః॥

57

తా. సత్యవతీపుత్రులైన శ్రీ వ్యాసులు సత్యవచనులు. వారు శ్రీ మధ్యాచార్యులను కూర్చుండుమని తాము కూర్చొనిరి. ఈ మధ్యాచార్యులు అచట నున్న మునులను చిరునవ్వుల చూపులచే సంతోషపెట్టుచు తామును కూర్చుండిరి.

శ్లో॥ అవగమ్యతం మునిగజా వరిష్ఠతో

విధివద్యు దుర్విధి విదోఽన్య మానవామ్ ।

అపి సత్కథాః (సంకథాః) క్రుతిసుఖాః కపింద్రయో

రనయోర్నిశమ్య పరమాం ముదం యయామ్॥

58

తా. సర్వోత్తములైన శ్రీచార్యులు ఆ మునులకు ఈ మధ్యాచార్యులు శ్రీ ముఖ్యప్రాణుల అవతారమని చెలిపిరి. అపుడు శాస్త్రముల కాగుగా నెఱిగిన ఆ మునులు శ్రీ మధ్వలకు శాస్త్ర సమ్మతమైన సన్మానము చేసిరి. అనంతరము జ్ఞానశ్రేష్ఠులైన శ్రీచార్యులు శ్రీ మధ్వల ఇంపైన సంభాషణను విని మిక్కిలి సంతోషపడిరి.

శ్లో॥ సజ్జానాయానంద విజ్ఞానమూర్తి
ప్రాప్తౌ పృథ్వీమాశ్రమే తత్రతావత్ ।
జాజ్వల్యేతే విష్ణువాయూ స్మదేవౌ
వేదవ్యాసానంద తీర్థాభిధాన ॥

69

ఇతి శ్రీ మత్కవికులతలక త్రివిక్రమ పండితాచార్యసుత నారాయణ పండితాచార్య విరచితే శ్రీ సుమధ్వవిజయే మహాకావ్యే ఆనందాంకే శ్రీ మధ్యాచార్యస్య వేదవ్యాస దర్శననామ సప్తమస్కంధః ।

తా. ఆ వేదవ్యాసులును మధ్యాచార్యులును సజ్జనులకు తత్త్వజ్ఞానము నుపదేశించుటకై భూమియందవతారము చేసిరి. విష్ణువాయుదేవుల అవతారులైన ఆ యిద్దరి శరీరములు జ్ఞానానంద రూపములైనవి. వారు బదిరికాశ్రమమందు మునుల మధ్య మిక్కిలి విరాజిల్లిరి.

ఏడవసర్గము ముగిసినది

శ్రీ సుమధ్వవిజయము

అష్టమః సర్గము

శ్లో. ప్రతిభా ప్రభా ప్రముఖ సద్గుణైర్విశ్రై
రతివస్మయం నియమినాం మహాకాయమ్ ।
పురుషః కదాచి కథ వేదనాయకం
విజనే శనై రుచనసాద తం వనే ॥

1

తా. అపూర్వప్రభలు కలుచుకొని, కేదన్న మొదలైన సద్గుణములచే ఆ బదిరికాశ్రమమందుగల మునులకు అశ్వర్యములు గలిగించుచుండిరి. వారావేదవ్యాసులను దర్శించిన తరువాత ఒక దినమున అడవియందు రహస్యముగా ఆ చార్యులవద్ద విశేష వివరములను తెలిసికొనుటకై వారిని నడిపించిరి.

శ్లో. సువిశేష శేషపద వశేష పర్వత
ప్రతిబోధ్యరస్య సమ శిష్యతోచితా ।
గురుమాస సస్య గురుతాపి సత్పతే
తితిసోప సత్తిరమరై రహాపద్యత ॥

2

తా. శ్రీమన్నారాయణుడు దేవతలందరి యోగ్యతలకు తగినట్లు పరతత్వమును బోధించును. అయితే బ్రహ్మయు వాయుదేవులును ఇతరదేవతలకు తెలియ శక్యముగాని గోప్యప్రమేయమును బోధించుదురు. అట్టి ప్రమేయమును తెలిసికొనుట కొరకు యోగ్యులైన యీ పూర్వప్రజ్ఞలు ఆ చార్యులకు శిష్యులగుటయు, చార్యులు వీరికి గురువులగుటయు యోగ్యమేయని దేవతలు పూర్వప్రజ్ఞలకు చూపసర్వణమును గౌరవించిరి.

శ్లో. పురషవ హరిత మహారయత్సున
ర్మను కృష్ణ ఏష చరమార్థ సంఖ్యయా ।
రగవస్సునః పురమివాదతం పురా
నిజరామ తాంరజగృహే తదద్భుతమ్ ॥

3

తా. పూర్వము శ్రీకృష్ణుడు ఆశేక శోభిద్రవ్యముతో నిండిన
రస వానశ్శలమైన ద్వారకాదట్టమున జవారంధ్ర. సర కాసుర మొద
లగువారిని చంపి తత్సాగ ముల ద్రవ్యముతో నిండియుండెను. అట్లే
వ్యాసరూపమైన ఆ కృష్ణుడు రస వానశ్శలమైన మధ్యాచార్యుల
మనస్సు మొదలే తత్సాగముచే నిండియున్నను మరల తత్సాగము
నువదేశము చేసెను. ఈ రీతిగా మొదటనే నిండియున్న మనస్సును
ద్వారకాదట్టమున్ను విడిచిపెట్టె మరల నింపుటకు ఆచార్యమును
పొందియుండుట ఆశ్చర్యముగదా!

శ్లో. ఇతిహాస సుందర పురాణసూత్ర స
త్ప్రియ పంచరాత్ర నిజభావ సంయుతమ్ ।
అశృణో దనంత హృదనంతతో ఒచిరాత్
పరమార్థ మవ్యగజితాగమావలే ॥

4

తా. శ్రీ వేదవ్యాసులు శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞలకు అన్ని వేదములు,
మహాభారతము, నాల్గివేల పురాణములు, బ్రహ్మసూత్రములు,
పంచరాత్రాగమము మొదలైనవారి తత్సాగములను పెంటనే యుప
దేశము చేసిరి.

శ్లో. ఋణపుంగవస్య పరిణాసతః స్వరంపం
సకలం తదవ్యలమనంత జన్మ ము ।
స్వకృతో ర్మనుగ్రహణరాద ముష్యతాం
విశేషేష శేషశయనః పునర్జయమ్ ॥

5

తా. శ్రీవ్యాసులు ఆశేక జన్మములందు శ్రీ ముఖ్యప్రాణ
పుడలకు విక్లిల అనుగ్రహము చేసియున్నారు. అందువలన శ్రీ

వ్యాసులు ఉపదేశము చేసిన విషయములన్నిటిని మధ్యాచార్యులు
తెలిసికొనుచుండిరి. అట్టి ఋణాగములు, శ్రేష్ఠులైన ఆమధ్యాచార్యు
లకు ఆ వ్యాసులు మరల ఉపదేశముచేసి వారి బుద్ధిని బాగుగ
పెంపొందించిరి.

శ్లో. అథ బాదరాయణ సహాయ సంపదా
ప్రయయా ప్రణంతు (ప్రజేతు) మమితాంతరోయుతః ।
అపినాది నారాయణ పదోదితం హరే
ర్మపురంతరం లసిత మాశ్రమాంతరే ॥

6

తా. శ్రీ వేదవ్యాసుల ఆశ్రమ సమీపమున మఱియొక ఆశ్రమ
మందు శ్రీమన్నారాయణుడు విలసిల్లుచుండెను. అతనికి సమస్కారము
చేయుటకు శ్రీ పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు శ్రీ వ్యాసులతో సచటికి
వెళ్ళిరి.

శ్లో. తమపశ్య దాశ్రమపరే ప్రభూతధీ
ర్జ్వలనం జ్వలంతమివ ధూమవర్జితమ్ ।
వరవర్కలా కలిత మౌంజిమేఖలం
విలసజ్జటా వలయమాది పూరుషం ।

7

తా. ఇంకొక ఆశ్రమమందు వెలసియున్న శ్రీమన్నారాయ
ణుడు వారవస్త్రమును దర్శనమొలనూలును వడుమునకు కట్టుకొని
యుండెను. తలయుండు జటలను ధరించి పొగలేని నిష్పవలె తోచు
చుండెను. ఇట్లున్న నారాయణుని పూర ప్రజ్ఞలు చూచిరి.

శ్లో. అతిదుర్జయేంద్రియ జయాది రూపితా
తపసా వసంత మివ సంతతం వనే ।
నిజరూపభూత నిరపేక్ష నిర్మల
ప్రచురాత్మ సౌఖ్య రతమవ్య నారతమ్ ॥

8

తా. ఆ వారాయణుడు ఎల్లప్పుడు భాగ్యవైభవ స్వరూపా నందమును అనుభవించుచున్నను బంధువ వాద్యముకాని యింద్రియములను విక్రమించియు లేవస్సు చేయుచు అడివియందు నివాసము చేయుచున్నాడోయని అదిగించు వారాయణుడని చూచిరి.

శ్లో. నయనద్వయేన సరిసప్రభాముషా
పరివృత్తతావిలసితేన విస్మయాత్ ।

తమచేక్ష్య దర్శణ ముత్తమ దుర్లభం

మనసేతి భూరితర మానసోఽస్మరత్ ॥

9

తా. ఆ వారాయణుడు యమధర్మని కుమారుడు. పుణ్యము చేయని వారిచే పాండవశత్రుడు. వారిని శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞలు తమ సుందరిమైన కనుచామరలచే చూచి ఆశ్చర్యముతో మనసునందీర్ఘితి స్మరించిరి.

శ్లో. జగతాం చతుర్దశతయం చతుర్ముఖ
ప్రముదైర్ముతం ప్రరియ మానినాయయః ।

సమముల్ల సనోకమల ధైవకేవలం

పరమః సవీష హి పురాణపూరుషః ॥

10

తా. లక్ష్మీదేవితో కూడి దుక్కిలి ప్రకాశించు శ్రీమన్నారాయణుడు బ్రహ్మదేవతలతో సహితమైన పదునాల్గు లోకములను ప్రళయమున అంతమొనరించెను. అతడే యమధర్మరాజు కొడుకుగా ఇప్పుడు జనించి యున్నాడు.

శ్లో. త్రిగుణాకృతి పకృతితో మహత్తత
ప్రీ విరామహంకృతి మమర్త్య భాన్యతః ।

అపి భూతపంచక మితోందమందలం

భగవానసావిహ జగంతి చాన్యజత్ ॥

11

తా. ఈ వారాయణుడు ప్రాణులు శిశ్నైర్భి, నాశ, ఆగమన, గమన, విద్య, అవిద్య అను వానిని తెలిపినవాడగుటచే భగవంతుడు. ఇతడు స్తవ్య, రజః, తమః అను మూడు గుణముల ఆకారమైన ప్రధానతచే మహత్తత్వాభిమానియై బ్రహ్మను సృష్టించెను. అతనిచే వైకారిక, తైజస, తామసములను మూడు విధముల అహంకార తత్వముల కభిమానియై శంకరుని, ఆ అహంకారతత్వములచే దేవతలు, ఇంద్రియములు, పంచమహాభూతములను సృష్టించెను. అనగా వైకారిక అహంకారతత్వముచే పది యింద్రియాభిమాన దేవతలను, తైజసాహంకారముచే ఘోరాది, వాగాది పది యింద్రియములను, తామసాహంకారముచే శబ్దాదిగుణములతో అకాశాదిపంచమహాభూతములను సృష్టించెను. మొత్తము చేరిన బ్రహ్మాండమును, ఈ బ్రహ్మాండమునందు పదునాల్గు లోకములను సృష్టించెను.

శ్లో. విధి వాయు పీండ్ర శివ కౌశికేశకా
నమరామరానుగ నరాసురాదికాన్ ।

సృజతి ప్రపాలయతి హంతి సంరతం

స్వగతిం ప్రయాపయతి చైష లీలయా ॥

12

తా. దేవ, గంధర్వ, మానవ, అసురులు మొదలైనవారికి బ్రహ్మ, వాయు, గరుడ, శివ, దేవేంద్ర మొదలైనవారు ప్రభువులై యున్నారు. ఈ వారాయణుడు అనాయాసముతో వారి నందరిని సృష్టించును, కాపాడును, హరించును. మఱియు వారివారికి తగిన పదవుల నిచ్చును.

శ్లో. అగణేయ సద్గుణగణో విదూషణః

స్వవశాభిలోఽప్య నువచారతః స్వయమ్ ।

సృతికీర్తన ప్రణతి భిర్విముక్తయే

స్వజనస్య యాత్యయ మనేకరూపతామ్ ॥

13

తా. ఈ నారాయణుని కర్మణములను ఎంతయు వర్ణింప సాధ్యమగును. ఇతడు భోజన భోజము చేసెవాడు. అన్ని లోకములు ఇతని అభీషమందున్నవి. ఇతడు బ్రహ్మచర్యముతో అన్ని కార్యములను చేయ శక్తుడైనను తన భక్తులు తన్ను భ్యానించుట చేతను, నామములను ఉచ్చరించుటచేతను, ననుస్మారము చేయుట చేతను ముక్తిని పొంద తేయుటకు వాసుదేవాది ఆనంద అవతారములను పొందును.

శ్లో. చతురాననాయ చతురః పురాగమాన్

ప్రదదాప సాపనిమిషేశ్వరః ప్రభుః ।

వినిహత్య హి శ్రుతిముషం పురాతనం

చప్రహోద్ధతం హయముభేన సద్రిపుమ్ ॥

14

తా. ఈ నారాయణుడు మత్స్యవతారమున వేదముల నవహరించిన హయగ్రీవాసునిని చంపి అతడు అవహరించిన నాలుగు వేదములను బ్రహ్మదేవున కొసగెను. మఱియు ఈ నారాయణుడు హయగ్రీవావతారమున వేదముల నవహరించిన మధువను రాక్షసుని చంపి వేదములను బ్రహ్మదేవున కొసగెను.

శ్లో. అమరేంద్రదైరి భుజదండ మండల

ప్రతి రత్నపుష్కర పతద్ధరోద్ధృతిః ।

విదధే పరాహవపు షామునోర్మిమ

త్సృతి సింధుకచ్చ పతయాత్తరక్షితా ॥

15

తా. ఈ నారాయణుడు ఉత్తమ యుద్ధమును చేయుటకు సమర్థుడు. దేవతలను మన్నించును. మఱియు శరణాగత భక్తులను కాపాడును. పూర్వము దేవదానవులు చేరి అమృతమును పడయుటకై శ్రీరసముద్రమును మందరపర్వతముచే తమ భుజ బలము నుపయోగించి చిలుకుట కారంభించిరి. అప్పుడా పర్వతము శ్రీరసముద్ర మందు మునుగుచుండెను. అంత ఈ నారాయణుడు అలల విజృంభ

భణచే కల్పించు ఆ శ్రీర సముద్రమందు తాజేలు రూపము ధరించి ఆ పర్వతమును మైకెత్తెను. ఈ నారాయణుడు గంగాది ఆరు ఊర్జులచే నిండిన సంగారమును సాగరమునుండి భక్తుల సుద్ధరించి మోక్షము నొసగును. పూర్వము హిరణ్యాక్షుడను రాక్షసుడు తన వేయి చేతులతో భూమిని లాగగా భూమి పీటియందు మునుగుచుండెను. అప్పుడు ఈ నారాయణుడు వరాహవతారము నెత్తి ఆ దానవుని సంహరించి భూమిని కాపాడెను.

శ్లో. నరసింహ ఏషవిదదార దారుణం

ప్రతిఘోదయే నఖర చక్రలేజసా ।

స్వరిపుంక్షదేన సరసః స్ఫురత్తనం

వృథునత్త్వ మిష్టజనభీతి భంజనః ॥

16

తా. ఆ నారాయణుడు బలశాలి, మఱియు భక్తుల భీతిని నివారించువాడు. ఇతడు పూర్వము నరసింహవతారమున, కుమారుడైన ప్రహ్లాదుని హింసచేయుచున్న మిక్కిలి బలశాలియగు అతని తండ్రియైన హిరణ్యకశ్యపుని కోపముతో నోళ్ళతో చీల్చి చంపెను. మఱియు బలశాలియైన మొసలితోటికి చిక్కి బాధపడుచున్న తన భక్తుడైన గజేంద్రుని రక్షింప నా మొసలిని సరోవరము నుండి పైకి లాగి తన చక్రాయుధముచే చీల్చియున్నాడు.

శ్లో. అపివామనో లలిత భార్యవానయం

ప్రతిభాబలేన కృతదైత్య కౌతుకః ।

ఉపధేరథః కృతబలీంద్ర శాత్రవః

స్వజనాయ కేవల మదాత్మరంపదమ్ ॥

17

తా. ఈ నారాయణుడు పాట్టివామనుడై కపటముచే దైత్య రాజగు బలిని చూడడుగుల భూమిని వేడెను. అతడు యిచ్చునట్లున్న కొనెను. అనంతరము పెద్దవాడై పెరిగి ఆ బలిచే చూడడుగుల భూమిని కొలిచి తీసికొను నెపమున అతనిని పాశాళమునకు త్రొక్కి

తన భక్తుడైన దేవేంద్రునకు త్రైలోక్యాధిపత్యము నొసగెను. (అథాంతరము) జనునికుమారుడై (బుద్ధుడై) తన ప్రతిభతో జైనులైన బైత్తులను ఆశ్చర్యము నొందించెను. ప్రపంచము అసత్య, ఊహకము మొదలైనవిగా జైనులకుపదేశముచేసి బారిని భ్రాంతులుగా చేసియుండెను. తన భక్తులైన దేవతలు మొదలగువారికి తానే సర్వోత్తముడను సదుదేశముజేసి మోక్షము నిచ్చెను.

శ్లో. తథయంత్యముం పరకుథా సమానగో

హతమర్త్య దేవ తమసం ముహూర్ముహూః ।

జగతాం హితంహరి మివాచరం హరిం

గురుశక్తి తాపసవరా న్వయోద్భవమ్ ॥

18

తా. ఈ శ్రీమన్నారాయణుడు పూర్వము మిక్కిలి సమర్థులైన భృగు వంశమునందు జనించి పరశురాముడని విఖ్యాతుడై ఇరువది యొక్క మారులు తన గొడ్డలిచే క్షత్రియులను సంహరించి జగత్తునకు హితముగావించి యుండెను. శ్రీ వేదవ్యాసులు మునులకు మంగళకరమైన శక్తియను మునిశ్రేష్ఠుల వంశమునందు జన్మించిరి. అనేక పర్యాయములు తమ యుత్తమమైన మూటలచే మనుష్యుల మతియు దేవతల అజ్ఞానమును బోగొట్టి ప్రపంచమునకు హితమును గావించియున్నారు. సూర్యుడతిశ్రేష్ఠులైన కశ్యపుల వంశమునందు జన్మించెను. తన కిరణములచే మనుష్యులకు, దేవతలకు తొందర కలిగించు చీకటిని నివారించి లోకమునకు హితమును కలిగించితి. పరశురామ, వేదవ్యాస రూపములతో నవతరించిన ఈ నారాయణుడు సూర్యునివలె నున్నాడని జ్ఞానులు చెప్పుదురు.

(ఈ పద్యము నుండి ఆరంభించి 34వ పద్యము వఱకు రామ శృష్టావతారములను వర్ణించుచున్నారు.)

శ్లో. కరుణాకరః స వసుదేవమోదదో

భగవాన్ పురా హితకరాన్వయేభవత్ ।

జితవాన్దితో దళరథోఽగ్ర్యో సంపదో

జనకోబభూవ భువి యస్య వైరిహా ॥

19

తా. దయాభువైన యీ నారాయణుడు వసువులకు, దేవతలకు ఆనందము నిచ్చుటకు శ్రేతాయుగమున సూర్యవంశమునందు శ్రీరామచంద్రుడను పేరుతో అవతరించెను. అప్పుడు ఇతనికి నానా దిక్కులందు గల శత్రువులను జయించిన దళరథుడను రాజు తండ్రి అయ్యెను.

కృష్ణుని పక్షమున దయాభువైన ఈ నారాయణుడు ద్వాపరయుగమునందు చంద్రవంశమునందు కృష్ణుడై జనించి తండ్రియైన వసుదేవునికి ఆనందము గలుగజేసెను. ఇతనికి దశదిక్కులందు అడ్డములు పాటించక శత్రువులను నిగ్రహించు రథముండెను. అది అతనికి డై త్రమైశ్వర్యము నొసగుచుండెను.

శ్లో. భుజగేశ్వరోఽపి భువనేశ్వరప్రియః

సమజన్యభారి దరజన్మ భువ్యభూత్ ।

తమముష్యకాంతి విజితేందు మగ్రజం

రమణీయ మాహరిహ రామనామకమ్ ॥

20

తా. శ్రీరామ జవతరించగా శ్రీమన్నారాయణునకు ప్రియుడైన మహాశేషుడు బల్యుడై అవతరించెను. తరువాత శ్రీ విష్ణువు యొక్క శంఖ చక్రములకు అభిమానులైన మన్మథుడు అతని పుత్రుడైన అనిరుద్ధుడును భరతశత్రుఘ్నులై యవతరించిరి. ఈ లక్ష్మణుని అన్నయై చంద్రునికంటె మిక్కిలి కాంతిగల సుందరుడైన వానిని రాముడందురు.

కృష్ణుని పక్షమున

శ్రీమన్నారాయణుడు కృష్ణుడై అవతరించగా అతనికి ప్రియుడైన మహాశేషుడు బలభద్రుడై జన్మించెను. ఈ కృష్ణ బలభద్రుల అవతారములచే శత్రువులకు భయమేర్పడెను. శ్రీ కృష్ణుని అన్నయై చంద్రునికంటె మిక్కిలి కాంతిగలవానిని బలరాముడని చెప్పుదురు.

శ్లో. జనకేనసోఽథ విరహాసహిషునా
ముహూర్షితో వనమనీయత ప్రభుః ।
చకితేనదుష్ట జనతస్త పస్వినా
తత ఆసురీం నిశిచరీం జఘాననః ॥

21

తా. కొన్నిదినముల తరువాత ఆ రాముని సుఖాహుమోహి
చాది రాక్షసులవలన బెదరిన విశ్వామిత్రముని తన యజ్ఞ సంరక్షణ
మునకై పంపవలెనని కోరెను. అప్పుడు దశరథుడు పుత్రుని విర
హమును సహింపక దీన దృష్టిచే వారిని చూచెను. విశ్వామిత్రు
నితో అడవులకు వెళ్ళిన రాముడు అచట తాటకీ యను రాక్షసిని
చంపెను.

కృష్ణుని పక్షమున

దుష్టుడైన కంసునిచే బెదరిన వసుదేవుడు శ్రీకృష్ణుడు జన్మిం
చిన వెంటనే పుత్రుని విరహమును సహింపని వాడై నను వానిని నంద
గోపుని యింటికి తెచ్చెను. అచట కృష్ణుడు కంసుని చాదియైన
పూతన యను రాక్షసిని చంపెను.

శ్లో. మునిసప్తతంతు కృతవైరబంధనం
కటుకేశ్య రిష్టపద ముఖ్యదుర్జనమ్ ।
క్షపయంత ముద్యత సుబాహు మాహవే
తమథాభ్య నందదమరాది సర్గజః ॥

22

తా. సుబాహుడు, విశ్వామిత్రమునియొక్క యజ్ఞమునందు
దేవముగలవాడును, క్రూరమైన పెండ్లుకలు గలవాడై అరిష్ట
మును గల్గించుటలో మిక్కిలి దుష్టుడై యుండెను. అట్టి సుబా
హుని యుద్ధమునందు శ్రీరాముడు చంపెను. దానిని చూచి దేవ
తలు మొదలైన సజ్జనులు ఆనందముచే పొగడిరి.

కృష్ణుని పక్షము

కేళి, అరిపులను ముఖ్యమైన దుష్టదానపు లిద్దరు కంసుని

యొరిచిచే మునిశాలకులను హింసించుచుండిరి. వీరిని కృష్ణుడు చంపు
చుండటను చూచి దేవతలు మొదలైనవారు శ్రీకృష్ణుని సంతోష
ముతో పొగడిరి.

శ్లో. సవనే వికస్వరగుణ స్వరద్వైజే
స్ఫురితే చరన్ సకల గోకులప్రియః ।
ఇతగామ తాపసరసార్ధ దీగరః
ప్రతిలాల యన్నిర మతైషసుందరీః ॥

23

తా. శ్రీరాముడు సకల వేదములు శాసిత విశ్వామిత్రులకు
ప్రీతిగావించుచుండెను, అతనియొగమును సంరక్షించుటకై గుణ
వంతులైన ఉదాత్తాది స్వరములతో వేదము నుచ్చరించు బ్రాహ్మణు
లచే నిండి ప్రకాశించు యజ్ఞము చుట్టును సంచరించుచుండెను. నిడు
ఘ్నుముగా యజ్ఞము సమాప్తమగుటచే సంతోషుడైన విశ్వామిత్రుర్ని
ప్రీతిచే నీతాస్వయంవరమునకు, విధిలా పట్టణమునకు బయలుదేరుద
మని హితవచనమును చెప్పగా విశ్వామిత్రునిమాటను గారవించెను.

కృష్ణుని పక్షము

సకల గోకులమందలి జనులకు, గోవుల సమాహములకు
ప్రియుడైన శ్రీకృష్ణుడు పక్షుల మధుర స్వనిచే వీనులమిందగు బృందా
వనమందు సంచరించెను. అచ్చట కామాతురులై ప్రియవచనములు
పలుకుచున్న సుందరులైన, చతురులైన గోపికాస్త్రీలతో
విహరించెను.

శ్లో. సహజాన్వితః సకలమిత్ర సంయుతో
మధురాం పురీం జనకవల్లభాం గతః ।
ప్రతి శన్నిమాం స జగదేక సుందరో
నరనార్యుదార నయనోత్సవో భవత్ ॥

24

తా. శ్రీరాముడు నమ్ముడైన లక్ష్మణునితోను విశ్వామిత్రు
నితోను జనకరాజునకు ప్రియమైన సుందరమైన మిథిలానగరమునకు
S-12

వెళ్ళెను. ప్రపంచమునందు మిక్కిలి సుందరుడైన రాముడు మిథిలా నగరము ప్రవేశించునపుడు అచటగల స్త్రీ పురుషులు అతనినిచూచి మిక్కిలి ఆనందపడిరి.

కృష్ణుని పక్షము

శ్రీకృష్ణుడు, బలరాముడు స్నేహితులతో తన తండ్రికి ప్రియమైన మధురానగరమునకు వెళ్ళెను. అది సుందరుడైన కృష్ణుడు ఆ పట్టణమును ప్రవేశించునపుడు అదలి స్త్రీ పురుషులు అతనిని జూచి మిక్కిలి సంతోషపడిరి.

శ్లో. అథ ఖండితేశ్వరధనుః నరీలయా

క్షిప్తితోగ్ర సేన స్వపపుర పౌరుషః ।

సముపాస్య విప్రగురుమర్జ భూగురుః

స్వ జనానమోదయ దమేయతేజసా ॥

25

తా. తరువాత ఆ రాముడు స్వయంవరమందు ఫణముగా నున్న శివధనుస్సును అగాయాసముతో విజయించెను. అనంతరము యుద్ధమునకు వచ్చిన రాజకుమారులను జయించెను. విశ్వామిత్రుల వద్దనుండి పొందిన అపరిమితమైన శక్తిచే లక్ష్మణుడు మొదలగువారిని సంతోషింపజేసెను.

కృష్ణుని పక్షము

శ్రీకృష్ణుడు మధురను ప్రవేశించిన తరువాత అచట కంసునకు శివుడొసగిన వింటిని విజయించెను. ఉగ్రసేనుని కుమారుడును తన మామయ్యయైన కంసుని చంపెను. బ్రహ్మకు తండ్రియైన ఆ కృష్ణుడు గురువైన సాందీపని సేవించి తన అపరిమిత సామర్థ్యముచే వసుదేవుడు మొదలైన బంధువులను సంతోషింపజేసెను.

శ్లో. కమలామయం కమలపత్ర లోచనం

భువమగతాం నృపసుతాం గృహీతవాన్ ।

నిజలీలయా విపితరాజ కాత్రవో

ముంమావదాప్య పురమద్ధి దుర్గమమ్ ॥

26

తా. శ్రీరాముడు భూమియందవలించిన లక్ష్మీస్వరూపియైన జనక పుత్రియగు సీతను వివాహమాడెను. తరువాత దారియందు యుద్ధమునకు వచ్చిన పరశురాముని సునాయాసముగా జయించి అయోధ్యను చేరి సంతోషము నొందెను.

కృష్ణుని పక్షము

కృష్ణుడు భూమియందవలించిన లక్ష్మీ స్వరూపియైన భీష్మ రాజ కుమారుడు దుక్కిణిని బలాత్కారముగా వలించెను. తరువాత దారి యందు యుద్ధమునకు వచ్చిన జరాసంధ, దుక్కి మొదలైన రాజులను జయించి సముద్రమధ్య నున్న ద్వారకానగరమును చేరి సంతోషము పొందెను.

శ్లో. సజగామ మాతృ జనతుష్టయే కిల

త్వరితోవదం విదదీదీప్సితం సతామ్ ।

సహభార్యయాపి కుభయా మహాజయ

ధ్వజి లక్ష్మణాగ్ర్య సుహృదా వినా ముదా ॥

27

తా. శ్రీరాముడు సజ్జనుల యిష్టముల నెంతయుండెను. అతడు తన పినతల్లి కైకను సంతోషపెట్టుటకై భార్యసీతతోను, జయమును గల్గించు మిత్రుడైన తమ్ముడగు లక్ష్మణునితోను సామ్రాజ్యమును వదలి సంతోషముతో వనమునకు వెళ్ళెను.

కృష్ణుని పక్షము

శ్రీకృష్ణుడు మునులను కాపాడుచుండెను. నరకాసురుడు తన తల్లియగు అదితి కుండలముల నపహరింప నామెను సంతోషపెట్టుటకై భార్య సత్యభామతో గరుడునిపై నెక్కి నరకాసురుని జయింప వెళ్ళెను.

శ్లో. నమ తీర్థవర్షితే పురోగ దుర్గమం
ఖరదూషణాది సుజనద్విష్టోజహూన్।

స నిహత్య విక్తిభయదం సుదుస్సహం
నరకం మహాతమ ఉపానయత్క్రిమాత్॥ 28

తా. శ్రీరాముడు అడవినుంచి చిత్రకూటము మొదలైన
శృంగాలను దాటి సజ్జనులను హింసించుచుండిన ఖరదూషణాది రాక్ష-
సులను చంపెను. వారు ప్రార్థితకర్మమును అనుభవించిన తరువాత
వారిని అందరికిని భయంకరమగు మహాతమమును నరకమునకు పంపెను.

కృష్ణుని పక్షము

వెరికాసురుని పట్టణము చుట్టునున్న దుర్గమమైన పర్వతము
లను దాటి ముందుకు వాగి శ్రీ కృష్ణుడు మిక్కిలి దుష్టులైన
దైత్యులును, నరకాసురునితో చంపి వారిని సమస్త జనులకు భయం
కరమగు నరకమునకు పంపెను.

శ్లో. రుచిరాశ్రమాజి రుచితాగ్ర్య తేజసా
ప్రియయాప్రియో భువనమాన్య యాసమమ్।

భృశమాకు లీకృత మదప్రమాదవ
త్పురపారిజాత హృద వాప ధామసః॥ 29

తా. ఖరదూషణాది రాక్షసులు అహంకార విస్మరణములు
గల వారై దేవేంద్రునకు శత్రువులై యుండిరి. శ్రీరాముడు వారిని
చంపెను. అడవియందు సుందర కుటీరపు ప్రాంగణమందు కాంతిని
ప్రసరించుచున్న లోకపూజ్యురాలైన సీతాదేవితో విరాజిల్లెను.

కృష్ణుని పక్షము

ఇంద్రుని దేవతలు ఆసురావిష్టులై అహంకారులై విస్మరణము
గల వారై యుండిరి. శ్రీకృష్ణుడు వారి పారిజాతవృక్షమును చెకలిం-
చుకొని వారికి తెలివిన గలిగించి ప్రియుడయ్యెను. మతియు నింద్రు

నితో యుద్ధమాడవపుడు అనుగ్రహము లేక తన వామర్థ్యమును ప్రక-
టించిన లోకపూజ్యుడైన సత్యభామతో ద్వారకకు వచ్చెను.

శ్లో. హరిరామధీశ సరదేవమందలం
దశకం విజిత్య పరభీషణంముహూ॥

స్ఫురితా మిహప్రియతమాం నిజశ్రియం
భగవానుపైక్షత హరం తమప్రియం॥ 30

తా. రావణుడు అనేక పర్యాయములు నానాదేశపు రాజు-
లను జయించి శత్రువులకు భయంకరుడై యుండెను. శ్రీరాముడు
ఆశ్రమమందు విరాజిల్లుచున్న తన కత్యంత ప్రియురాలైన సీతను ఆ
రావణుడు దొంగిలించియున్నను వేరొక ప్రయోజనపు దృష్టిచే వాని
యం దుదాసీనుడై యుండెను.

కృష్ణుని పక్షము

దుర్యోధనుడు పదిదిక్కులయందుగల గొప్పరాజులను జయించి
శత్రువులకు భయంకరుడై యుండెను. అట్టి దుర్యోధనుడు ఇంద్ర
ప్రస్థమందు గల పాండవుల అధికైశ్వర్యమును జూడమునందు మోస
గించినను శ్రీకృష్ణుడు తనవారైన ఆ పాండవుల సంపదను కాపా-
డక ఉదాసీనుడై యుండెను.

శ్లో. అభివందితః పవననందనాదిభిః

సకదాచిదింద్ర సుతవర్ధకోగవా।

నిజరాజ్య మాత్మదయితాయ దత్తవాన్

హరి సూనవే హతవిపక్షము త్తమమ్॥ 31

తా. శ్రీరాముడు ఋష్యమూక పర్వతమునకు వెళ్ళెను.
అచ్చట అతనికి హనుమంతుడు మొదలైన కవులు నమస్కరించిరి.
తరువాత సుగ్రీవునితో స్నేహము పొందిన శ్రీరాముడు సుగ్రీవుని

శత్రువైన వారిని బాణముచే చంపెను. నిష్కంఠకమైన కిష్కిందా రాజ్యమును తన స్నేహితుడైన సుగ్రీవున కొనగెను.

కృష్ణుని పక్షము

ఉపస్థాన్య నగరమునందు భీముడు మొదలైన పాండవులు శ్రీకృష్ణునికి సమీపించిరి. తరువాత పాండవ కౌరవులకు యుద్ధము ప్రారంభమయ్యెను. అర్జునుడు తాను బంధువులను చంపలేనని వింటిని నడవేసెను. శ్రీకృష్ణుడు అతనికి గీతావాక్యముచే ధర్మము నుపదేశించెను. దానివలన అర్జునుడు ధుర్యోధనాదులతో యుద్ధము చేసి వారిని చంపెను. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు శత్రువులులేని కురు రాజ్యమును తనకు వ్రియ్యుడైన ధర్మరాజునకిచ్చెను.

శ్లో. ముదమాప్య తత్రదయిరోరు వార్తయా
మధుహా మరుత్పుత్ర ముఖప్రవృత్తయా।

హరితిగృచక్రల సితోద్ధి మధ్యగం

ప్రియయౌన పుణ్య జనసేవితం పురమ్

32

తా. శ్రీరాముడు ఋష్యమాక పర్వతమునందున్న చూడు సీతను వెదకుటకు దక్షిణ దిక్కునకు వెళ్ళిన ఆంజనేయుడు తిరిగి వచ్చి సీతాదేవి సమాచారమును తెలిపెను. రాముడు సంతోషపడి కపివీరుల సైన్యముతో సముద్ర మధ్యనున్న రావణాది రాక్షసులు నివసించుచున్న లంకానగరమునకు యుద్ధమునకై బయలుదేరెను.

కృష్ణుని పక్షము

శ్రీకృష్ణుడు ఉపస్థాన్య నగరమునందు భీముడు తెలివిన కీచక సంహార సమాచారముచే ఆనందపడెను. తరువాత మిక్కిలి ప్రకాశ మానమైన చక్రముతో పుణ్యవంతులైన జనులు నివసించు సముద్ర మధ్యనున్న ద్వారకకు వెళ్ళెను.

శ్లో. వృథు కుంభకర గజరాజ ముద్దతం
స సహోదరం సవిబుధేంద్ర శాత్రవమ్।
ధరణీభరం వృథులప్రక మక్షిణో
న్నిశితేషు చక్రకృత విక్రమః ప్రభుః॥

33

తా. కుంభకర్ణుడు ఏనుగువలె ముదిచి యుండెను. అన్న రావణుడు అతని కొడుకు ఇంద్రజిత్తు వీరిచే అధికమైన సైన్యముచే భూమికి భారమై ప్రకాశించుచుండెను. వానిని శ్రీరాముడు కీచక మైన బాణములతో చంపెను.

కృష్ణుని పక్షము

కౌరవుల సైన్యమునందు విశాలమైన చెక్కిళ్ళు చెవులుగల ఏనుగులుండెను. మనుష్యులై అవతరించిన రాక్షసులుండెరి. ఆ సైన్యము బలిష్ఠమై ధయములేకుండెను. అట్టి భూమికి భారమైన గొప్పసైన్యమును శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని బాణములచేతను తన చక్రము చేతను నాశనము చేసెను.

శ్లో. అథభార్యయా హతవహం ప్రవిష్టయా
సహితః సహోదర పురస్సరై రపి।

అయమాప్య థామ చిరమిష్టదః సతాం

విజమూలరూప పరమైక్య మేయివాన్॥

34

తా. శ్రీరాముడు కుంభకర్ణుడు మొదలైనవారిని చంపిన తరువాత సీతాదేవి అగ్నిప్రవేశముచే పరిశుద్ధురాలాయెను. రాముడు సీతా లక్ష్మణ సమేతుడై అయోధ్యనుచేరి అనేక సంవత్సరముల కాలము నజ్జనులకు హితము గల్గించుచుండెను. చివర వైకుంఠమును చేరి తన మూలరూపముతో సైన్యమయ్యెను.

కృష్ణుని పక్షము

కౌరవుల సైన్యమును నాశనము చేసినతర్వాత శ్రీకృష్ణుడు

స్వర్గారోహణకాలమునకు అన్నివిధ ప్రవేశించిన నుక్కితోను బల రామునితోను వైకంఠమునకు వెళ్ళెను. అచట తన మూలరూప ముతో వైకృతయ్యెను.

శ్లో. మహిదానపూజ్య చరణ్యో ద్విజాదభూత్
విదితాత్మ విష్ణుయోగోఽమృతాత్మనః॥
ఇహ యోదదేజగతి పాపకాంతయే
బహురాచ హేతిమతి దీప్తగోస్థితిమ్॥

35

తా. విష్ణువుయొక్క యశస్సును శ్రవణమననము చేయుటచే శుద్ధమైన మనస్సుగలవాడైన ప్రసిద్ధమైన బ్రాహ్మణుడొకడయ్యెను. శ్రీమన్నారాయణుడు ఆ బ్రాహ్మణునిచే ఇతరాదేవియందు మహిదా సాచార్యుడై యవతారము చేసెను. అతడు మిక్కిలి సంకటమునకు పాల్పడినవాడై యీ ప్రపంచమునందు పాప పరిహారమునకై మిక్కిలి శుష్కమైన వైష్ణవతత్వశాస్త్రమును రచించెను.

అర్థాంతరము

ఆ నారాయణుడు విష్ణు యశస్సును ప్రసిద్ధుడైన బ్రాహ్మణునిచే కల్పింపై అవతరించెను. బ్రహ్మణులకు పూజ్యుడైన ఇతడు జగత్తునందు వజ్రమువలె మిక్కిలి పాపమును చంపుటకు తేజస్సుగల కత్తిని ప్రయోగించెను.

శ్లో. సుతపోయే చరయమ పాపకర్తమా
న్నను మానవీతనయ తాము పేయవాన్॥
సమయేన భూరినిజభక్తి పూరితాన్
జమణీ జనత్సుమననః సదేవరాట్॥

36

తా. పాపము లేకములేని రుచియను తపోధనుడైన ప్రజాపతి యుండెను. అతనికి స్వయంభూమనువుయొక్క కూతురైన ఆకూతి యను పత్ని యుండెను. నారాయణుడు ఆమెయందు యజ్ఞుడను

పేరుతో అవతరించెను. ఇతనికి దక్షిణ యను పేరుతో లక్ష్మీ భార్య యుండెను. ఇతడు కొంతకాలము తరువాత దేవేంద్రుని వయందుండి తనయందు భక్తిగల దేవతలను ఆమెయందు పొందెను. మఱియు తనస్సునందు అభిరుచిగల పుణ్యక్షేత్రుడైన కర్ణముడైన ప్రజాపతి యుండెను. అతనికి మనువు కూతురైన దేవహూతి పత్ని యుండెను. నారాయణుడు ఆమె యందు కపిలుడను పేరుతో అవతరించెను. సాంఖ్యయోగ శాస్త్రమును రచించి సజ్జనులైన దేవతలను ఋషులను తన యందు భక్తి కలుగునట్లు చేసెను.

శ్లో. సుబ్రహ్మత్యయోధర మిథః ప్రసంహతి
ప్రకటితవత్సరమ యౌవనాకృతిః
అసురాహితాం పరవిలాసిని తనుః
ప్రదదావముష్య సురరాశియే సుధామ్॥

37

తా. పూర్వము దేవదాసపులు చేరి అమృతమును పొందుటకు మందరపర్వతమును కీరసముద్రమునందు నిలిపి వాసుకిచే చిలుక నారంభించిరి. శ్రీమన్నారాయణుడు ధన్వంతరీరూపమును దాల్చి చిలుకటచే పుట్టిన అమృతమును అసురులకు ఉచితముకాదని తెలిసి దానిని దేవతల కీయ గొరెను. అపుడు శ్రీమన్నారాయణుడు అమృతమును వేరే యేరితి చేతను పొందుటకు సాధ్యముకాదని భావించి ఉత్తమమైన చెద్ర సనములచే విరాజిల్లు మోహిని రూపమును దాల్చెను. బైత్యులను తనహావభావములచే మోహింపజేసి అమృతమును దేవతలకు పంచి దేవతలే త్రాగునట్లు చేసెను.

శ్లో. సుజనా య దత్తపద ఆత్మకుద్దిదః
సుకుమార రూప్య భవదేషశాశ్వతః॥
అనసూయ యాకుచిమనీషయా ధృతః
పరమాదరేణముని పుంగవోధయా॥

38

తా. ఈ నారాయణుడు సజ్జనుల మనస్సును శోధింపఁగల

నిత్యుడు. పూర్వము అక్రిమునులకు వాక్యమనేయు చచ్చియైన అవ
సూయ ఇతనిని భక్తితో తన గర్భమున భరించెను. ఇత డామె
యందు శిశువుగా జనించి చిత్తాశ్రేయుడను పేరును పొందెను.
ఈ నారాయణుడు సజ్జనుల మనస్సును కుద్ధిగావించి వారి మనస్సు
సందు వసించును. చిత్తము మునివర్ములు విష్ణుచలమైన తమ
మనస్సులతో భక్తితో ఈ నారాయణుని క్యావించును. ఇతడు
పూర్వము సనత్కుమారుడుగా ఆవతరించియున్నాడు.

శ్లో. దయతోనీతామృతథ ఏషభూతరో
వపురుద్వహన్ పరమహంస రక్షణమ్
వ్యహరద్వలక్షణమ పక్షశోదనమ్
పర త త్తరిపు సనరాది వందితమ్

39

తా. సజ్జన ప్రియుడైన నారాయణుడు ఋషభుడను రాజుగా
పరిశుద్ధమైన సిద్ధాంతమును బోధించ సన్యాసి శరీరమును భరించెను.
మఱియు నీనారాయణుడు సజ్జనులయందు ప్రీతి గలవాడు. వ్యాధి.
భూమిని భరించినవాడు. ఇతడు సనకాది మునులు పరతత్వమును
బోధింపవలెనని ప్రార్థించ తెల్లని చూడవచ్చురాజముతో తత్వములను
చారికి బోధించి విచారించెను.

శ్లో. ఉదపాదిధర్మ తనయో హ్యయంహరి
ర్నరదేవసోదర ఉదార విక్రమః
అవికృష్ట ఇత్యభిహితో ముదేసతాం
స్వయమేవయస్య సహజో వ్యకాయతః

40

తా. శ్రీమన్నారాయణుడు హరి యను పేరుతో ధర్మప్రజా
పతి పుత్రుడుగా జన్మించెను. ఈ నారాయణుడు అశకయమైన పరా
క్రమము గలవాడు. శేషావతారుడైన నరుని సహోదరుడు. ఇతనికి
శృష్టుడను పేరున్నది. మఱియునీ యాశ్రమముందు విరాజిల్లు నారా
యణుడను హరియు యమధర్ముని కుమారుడు. ఇతడు పోషించు

పరాక్రమము గలవాడు. నరుని సహోదరుడు. ఇతడు తానే శృష్టు
డను పేరుతో సజ్జనులను సంతోషము పొందింప నారాయణుని
సహోదరుడుగా జన్మించెను. అసగా నక, నారాయణ, హరి, శృష్ట
యీ నల్లగురు ధర్ముని బిడ్డలు. ఇరుడు శేషుడు. నారాయణ, హరి,
శృష్టులు శ్రీమహావిష్ణువుయొక్క అవతారములు.

శ్లో. పరమాత్మనే సతతమేక రూపితే
దశరూపితే శతసహస్ర రూపితే
అవికారిణే ద్విపుటవనంత రూపితే
మఖచిత్తమ స్తతవచే వమోనమః

41

తా. ఓ నారాయణా! నీవు ముఖ్యముగా ఆత్మయను శబ్ద
వాచ్యుడవు. ఎల్లప్పుడు ఒక ముఖ్యరూపము గలవాడవు. వత్సవ్య
కూర్మ మొదలైన చిత్రహాసములు గలవాడవు. నారాయణ మొద
లైన మారు రూపములుగలవాడవు. విశ్వ, విష్ణు మొదలైన నేయి
రూపములు గలవాడవు. పుష్పక, చాచు మొదలైన వికారములు లేని
వాడవు. అనంత క్షారమయమైన శరీరముగలవాడవు. ఇట్టి అనంతా
ద్భుత మహిమగల నీకు అనంత వాప్తాంగ నమస్కారములను చేయు
దును.

శ్లో. ఇతి చింతయన్ విరలాంతరోహరిం
ప్రణవామ సప్రణయ మాద్యతోఽమునా
ఆజితౌ పరస్పర వచాజితౌ స తౌ
ని శషా నిషీదతి పురోపవేషే వా

42

తా. నై చెప్పివచ్చు ద్యావించును ఆ పూర్వప్రజ్ఞాచార్యులు
నారాయణునకు సాప్తాంగనమస్కారము చేసిరి. నారాయణుడు
చారిని ప్రీతితో సన్మానించెను. వ్యాస నారాయణులు ఒకరినొకరు
సన్మానించుకొని అననమందు కూర్చొనిరి. తరువాత మధ్యాహ్నము
చాలివగ్గరనే కూర్చుండిరి.

శ్లో. వివిధా విదాయ కిలత్రై సంరథా
 నినినల మునింద్ర తనయస్య సుందరమ్!
 అనలోక్య లోకపడరానతం మహా
 సుఖ తీర్థమాహ రహసిస్య గామమామ్॥

43

తా. ఆపుడు జగత్తునకు ప్రభువైన శ్రీమన్నారాయణుడు ఆ యోగమునుండు అనేక విధముల సంభాషణలను చేసెను. పరాశర తనయులైన వేదవ్యాసుల సుందరముఖమును తన మాటకు బిప్పిదమును పొందుట కొఱకు చూడెను. తరువాత భక్తితో విధేయులైన శ్రీ పూర్ణ ప్రజ్ఞులను గూర్చి రహస్యముగా ఈతి చెప్పెను.

శ్లో. శృణుదేవకార్య మవధార్య దైర్యవ
 ద్య (దైర్యవాన్య) దురీర్యమాణ మదమార్య సమ్మతమ్!
 భవితాన్యసుష్కంతరం విధాయ య
 త్తరుణం తవావ తరణం మహాఫలం॥

44

తా. పూర్ణప్రజ్ఞా! నేనిపుడు దైర్యముగా చెప్పుచున్న యేవరల కార్యము. ఇది శ్రీ వ్యాసులకు ప్రియమైనది. దీని నితరు లెవరును చేయజాలరని నీవు నిశ్చయమునొంది చేయుము. ఇందువలన నీ మూడవ అవతారము మిక్కిలి ప్రయోజనము కలదియగును.

శ్లో. అపిదాయ సూత్రహృదయం సతాప్రియం
 ప్రవిదాయ భాష్యమధునా నితేచ్ఛయా!
 అపరైః కుతి స్మృతి నికార్త దూషకైః
 సుతరాంతిరోభవతి సంవిదాహ తా॥

45

తా. ఇపుడు దైత్యులు భూమియందు మాయావాదులుగా పుట్టియున్నారు. వారు వేదముల, స్మృతుల, నిజమైన అర్థములను దూషించుచున్నారు. బ్రహ్మసూత్రముల సత్యమైన, సజ్జనులకు ప్రియమైన అర్థమును మఱుగుపరచి తమ యిష్టానుసారముగా భాష్యమును వ్రాసి యున్నారు. అందువలన తత్వజ్ఞానము మిక్కిలి పాడైపోయినది.

శ్లో. అపనేతు మేనమనయం కృతంబులైః
 ప్రతినేతు మాత్యజనితం కులంగతిం!
 కురుసూత్ర భాష్య మేదిలందికం ప్రతేః
 సుమతేన యోజ్యురవే (కవేః) కురిస్య తిః॥

46

తా. జ్ఞానియైన పూర్ణప్రజ్ఞా! నీవు కుస్తులుచేసి యున్న ఈ కుష్మాత్రములను ఖండింపవలసి యున్నది. నువ్వారిని మోక్షమునకు పంపవలసి యున్నది. అందువలన బ్రహ్మసూత్రమునకు భాష్యమును రచింపుము. వెంటనే ఇచ్చటి నుండి బయలుదేరుము. వేదముల స్మృతుల సిద్ధాంతార్థమును స్పష్టము చేయుము.

శ్లో. అమితాం మితామపి గిరం జగద్గు రో
 రితితాం నిశమ్య విరలేతరాం తరః!
 వదతాం వరస్తమవదత్తవా తయో
 ర్విరహోక్షిమఃఖలు చరాచరేశయోః॥

47

తా. శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞులు ఎక్కలందు శ్రేష్ఠులు. వారు జగత్ప్రభువైన శ్రీమన్నారాయణుని మితిమైనను మితిలేని అర్థముగల దగుటచే ఆ మాటను విని వారిని గూర్చి యిట్లనిరి. వారు స్థావర జంగమాత్మిక ప్రపంచపు బడయులైన ఆ వ్యాచనారాయణుల విరహమును సహింపజాలకుండిరి.

శ్లో. భవతోరితః సతతసేవనామృతే
 మమ మంతుమస్తు భగవన్ననుగ్రహః!
 నలభేయ వల్లభతేషేదృశం సుఖం
 జగతాంత్రయేఽపి జగదేకమంగకమ్॥

48

తా. పూజ్యుడవైన ఓ నారాయణా! నేను ఇచటచే యుండి తమ యిద్దరిని వదిలక సేవించు నవకాశమును కల్పించి అనుగ్రహింపుము. ఆ సేవ నాకు అమృతమును న్నానము చేసినదానితో

మహావనుశుభం అతి ప్రయత్నమున నాచార్యులు జగన్ముఖముగతి
కలిమైన బుద్ధి పోషణకు నాచార్యులకేమిలగును పోరక బాలకు.

శ్లో. రతిరాంతరితగ్గుణ రదారతే

సుజనోన మోన మధునాన్తి యోగ్యదీః,
చర తత్త్వ వర్ణనమయోగ్యతావతే
నమ హృదయ మిద నిరద్యతే తునే॥

49

తా. వ్యాసా! ఇప్పుడు ఈ భూలోకమునందు కలిప్తభావ
ముచే జ్ఞాన, శక్తి వైరాగ్యాది గుణములు గల జనులు లేరు. అందు
వలన తత్త్వజ్ఞానోపదేశమునకు యోగ్యుడైన మనుష్యుడేలేడు.
యోగ్యులే లేని మానవులకు చరబ్రహ్మజ్ఞానోపదేశమునకు ఉచితము
కాదు. అది యజ్ఞపు హవిస్సును రుక్మకు తినుటకు ఇచ్చువట్లుగా
సింహస్వదముగును.

శ్లో. ఇతి తంబ్రవాణమయమ బ్రహ్మిద్యుటే॥

మనసంతి సామ్యో పురుషాగ్రుణోపతాః॥

విమలాన్మణీనీప గుణోజ్జతానిమాన్॥

దయయా విశోదయ విశుద్ధ గోగజై॥

50

తా. అప్పుడు సర్వవ్యాపియైన (శ్రీ) నారాయణుడు ఇట్లు
చెప్పుచున్న మధ్యాచార్యులతో ఇట్లు చెప్పెను. లోకమునందు జ్ఞాన
శక్తి వైరాగ్యాది గుణములకు ఆశ్రయమైన జనులున్నారు. వారికి
సరిగా ఉపదేశము చేయువాడు లేరంటుంటే తగు సహవాసగోచ
ముచేతను వారు మలిసమూహో కూడిన కన్యములవలె నున్నారు.
అందువలన నీవు దయచేసి మలిసమైన కన్యమును నీటిచే కడిగి ఉజ్జ్వ
లింపజేయునట్లు వారికి శుద్ధమైన బోధనలచే జ్ఞానము నుపదేశించి
జ్ఞానులుగా జేయుము.

శ్లో. తదకీర్తి ధూర్తిమతి మాత్రమానయే

దక్షిణాన్ ప్రధాకరవిధే వరశివాన్॥

విమలాకరానవి శుభాన్ ప్రబోధయే

త్పరమాజ్ఞయా మమ విశేషతో నిశమ॥

51

తా. సూర్యుడు తన కాంతిచే కమలములను వికసింపజేయును.
గూబలను దుఃఖంపజేయును. అట్లే నీవు నా యాజ్ఞ సనుకరించి
నీ కీర్తిని వెలిగించి దుష్టులను మిక్కిలి వ్యథ నొందించుము. సజ్జను
లకు తత్త్వజ్ఞానము నుపదేశించి వారిని జ్ఞానులుగా చేయుము.

శ్లో. ఇతిసా మహీధర ముఖాద్వి నిర్మలై

జగరాంసుధాయ విశదా సరస్వతీ॥

ద్విజరాజగో విషయతాతిహారితం

ప్రవివేక మధ్య పృథుబుద్ధి వారి దిమ్మ॥

52

తా. ప్రపంచమునకు పోష్యము నొందింప చంద్రుని కిరణ
ముల సంబంధముచే ఉన్నానైన సముద్రమునకు కొండగుహనుండి
వెడలిన నది చేరును. అట్లే శ్రీమధ్వాచార్యుల అధికమైన బుద్ధిని (శ్రీ)
వేదవ్యాసుల యుపదేశము అధికము చేసెను. దాని నిపుడు మహీ
ధరుడైన (శ్రీ)మన్నారాయణుని నోటినుండి వెడలిన సమపచేతవాణి
జగత్తునకు పోష్యమును గల్గింపజేసెను.

శ్లో. మతమిత్యవేత్యమహితం మహతో

రభిదామ బాధమితి ధీరమతిః॥

అనయోర్నియోగమరిరోపితవాన్

స్వకీరన్యసన్య సువహంప్రణమన్॥

53

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు తానటనుండి వెడలునచే శ్రీవ్యాస
నారాయణుల పూజ్యమైన అభిప్రాయముని వెలిసికొని నమస్కరించి
దానిని ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగా ఒప్పకొనిరి ఇతరులచే సాధించుటకు
వలనుగాని వారి యాజ్ఞను శిరసావహించిరి.

శ్లో. అమ్నాయాత్మయ ఇవ చ త్వబోధకావై
పావమ్నాయ ఇవ పావకాః ప్రజానామ్
లోకాహ సకలర్పిత్రయోఽత్ర రేణాః
సానందా మునిసుత రర్మసూను మధ్వాః॥

54

తా. ఈ శ్రీవ్యాసవారాధనా మధ్వాచార్యులను ముగ్గురు మహానుభావులు మూడువేదములవలె ప్రజలకు పరితే త్వమును బోధించుచుండిరి. మూడు అగ్నులవలె ప్రజల పాపములను నివారించుచుండిరి, మూడు లోకములను సకలమును ధరించియుండిరి. వీరు ఈ బహుకాశ్రమమందు సంతోషముతో ప్రకాశించిరి.

గద్య

ఇతి శ్రీమత్కవికల తిలక త్రివిక్రమ పండితాచార్యసుత
వారాయణ పండితాచార్య విరచితే శ్రీమద్గురుభ్య
విజయే మహాకావ్యే ఆచందాంకే శ్రీ మధ్వ
వ్యాస వారాయణ సమాగమోనామ
అష్టమః స్కంధః

—

శ్రీ సుమధ్వ విజయము

నవమ స్కంధము

శ్లో. బో నయంతిమథ గంతు మాదరా
త్తత దర్శణమణం ప్రణామ్య సః
సౌఖ్యతీర్థ రవిలోక నాయకో
వేదనాయక పురస్కరోయయో॥

1

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు పరమ సౌఖ్యమును గలిగించు శాస్త్రమును రచించువాను. మోక్షము జ్ఞానములకు ప్రభువులు. వారిని శ్రీమన్నారాయణుడు జ్ఞాన ప్రచారమువకు అచటి నుండి వెళ్ళుటకు ఆజ్ఞ చేసిరి. కనుక ఆ మధ్వాచార్యులు వేదవ్యాసులతో అచటినుండి వెడలిరి.

శ్లో. ఆశ్రమాంతరమదావ్య ర్మష్టతః
శ్రావ్యమేష సకలంచ కుశ్రువాన్.
చిత్తవృత్తి మనువృత్తిమాన్ గురుః
సాధ్వవేత్య గమనోన్ముఖో భవేత్॥

2

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు వ్యాసులతో మోక్షయోగ ఆశ్రమము వకు వెళ్ళిరి. అచట ఆ వ్యాసులవద్ద వివదగిన విషయముల నన్నిటిని వినిరి. వారి మనస్సుయొక్క అభిప్రాయమును తెలిసికొని వెళ్ళుటకు ఆనందములైరి.

శ్లో. మందహాస మృదుసుందరాననం
వంద నియమభివంద్య సత్పతిమ్.
ప్రాజ్ఞ మోఽమరభ్యుదయ
తస్య తావదగమన్మహా మతిః॥

3

తా. శ్రీ వేదవ్యాసులు చిరునవ్వును చిందించి సౌమ్యమును దరమయిన ముఖము గలవారు నమస్కారము చేయబడినవారు సజ్జనులకు ప్రభువులు. ఇది శ్రేష్ఠులైన ఈ పూర్ణప్రజ్ఞులు ఆ శ్రీవ్యాసులకు నమస్కరించి వారి అనుమతి పొంది అచటి నుండి వెళ్ళిరి.

శ్లో. తస్య వల్లభత మాన వాస ఖా
మాన సాత్పుతుల మాన సన్యసో.
నాత్య జత్కణ మపి హ్యసావిదం
నృషనాథ విరహితతో భవత్ ॥

4

తా. శ్రీ వేదవ్యాసులు శ్రీ మధ్వాచార్యుల మనస్సు నందు యెల్లప్పుడు నివసించి యుండిరి. వారికి అంతకంట వేరే ప్రియమైన వాసస్థానము లేకుండెను. అందువలన ఆ పూర్ణప్రజ్ఞులు స్వామియైన వ్యాసుల వియోగము కలవారు కాకుండిరి. అనగా మధ్వాచార్యులు యెల్లప్పుడును శ్రీ వేదవ్యాసులను మనస్సులో చిత్రించికొని యుండిరి అని భావము.

శ్లో. వీరదృష్టి కృతసింహ విద్రమః
శాంతదృష్టి కృతశాంత సమ్మదః ।
తత్ర తత్ర పథివధ్య విద్రమః
పర్వతాదవత తార సర్వదీః ॥

5

తా. ఆ మధ్వాచార్యులు హిమాలయము నుండి క్రిందికి దిగు నపుడు వారు పులి మొదలైన శూరజంతువుల కన్నులకు సింహము వలె కనబడుచుండిరి. శాంతమైన జంక మొదలగు ప్రాణులకు తమ సౌమ్య దృష్టిచే ఆనందమును కలిగించుచుండిరి. ఇట్లు దారియందు వారు ఆహూ ప్రాణులకు తగిన భ్రమలు గలిగించుచుండిరి.

శ్లో. వానరేంద్ర ఇవ తీర్ణవారిధి
వాసుదేవ ఇవ రత్నరాజవాన్ ।

భీమనేన ఇవ సూనవర్యహృ -
న్ని ద్వృతిరే న్యజన మాసనాయనః ॥

6

తా. పూర్వము హనుమంతుడు వీరిను వెదకుట కొరకు సముద్రమును దాటి ఆ నీరయమున స్వత్రాసమును బంగదాది బంధువులకు తెలిపి సంగోషపెట్టెను. శ్రీ కృష్ణుడు న్యాయుడైన మోక్షిని తెచ్చి ననుదేవుడు మొదలైన బాధపులను సంగోషపెట్టెను. వీరు సేనుడు సౌగంధిక ననము నుండి ఉల్లేమమైన పుష్పములను తెచ్చి ధర్మరాజు మొదలైన బంధువులను సంగోషపెట్టెను. అట్లే విభముగా మధ్వాచార్యులు బదరికాశ్రమము నుండి తిరిగి వచ్చి అనంత మకము నందు తమ శిష్యులను సంగోషపెట్టిరి.

శ్లో. అగ్నిశర్మముఖ పంచషైర్విజై
రన్న మాహృతమలం పృథక్ సమమ్ ।
కృత్స్నమాదదయ మిత్య విస్మయః
కృత్స్నమత్తు మలమేషహి తియే ॥

7

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు వెంటనే ఆ అనంతమకము నుండి వెళ్లుటకు నిశ్చయించిరి. అచ్చట అగ్నిశర్మ మొదలైన ఐదారుగురు బ్రాహ్మణులు తాము ఆచార్యులకు బిక్ష నొసగువలయునని కోరిరి. ఆచార్యులువారి బిక్షనంతయును ఒకే దినము జరుపుమనిరి. అట్లే ఆ బ్రాహ్మణులందరు ఒకరొకరు ఆచార్యులకు వారి పరిచారమునకు గరిపోవునట్టి అన్నము, భక్ష్యములు మొదలైనవాటిని తెచ్చి యిచ్చిరి. ఆచార్యులు వాటినిన్నిటిని పూర్తిగా భుజించిరి. ప్రళయకాలమందు ప్రపంచమంతయు మ్రింగుటకు సమర్థులైన వారియందు ఇ నేమియు ఆశ్చర్యము గాదు.

శ్లో. వ్యాసదేవ హృదయాతి వల్లభం
వాసుదేవ మగణయ్య సదుణమ్ ।

సాధయత్సకల దోష వర్జితం

జ్ఞాన భక్తి దమనంత సౌఖ్యదమ్ ॥

8

తా. ఆ మహమునందే శ్రీ మధ్వాచార్యులు బ్రహ్మసూత్ర మునకు భాష్యమును వ్రాసిరి. అది శ్రీ వేదవ్యాసులకు మిక్కిలి ప్రీయముగా నుండెను. శ్రీ నారాయణుడు తెక్కలేని సద్గుణములు గలవాడు, యే దోషములు లేనివాడు అని ప్రతిపాదించుచుండెను. దానిని విని మననము చేయుటచే జ్ఞానభక్తులను, మోక్షము నిచ్చు నట్టిదై యుండెను. దీనిచే ఆ భాష్యము ఆచార్యుల వారి రూపాంతర ముగా నుండెను.

శ్లో. ఉక్త ముక్తమ భిదేయ ముత్తమం

వేదవాక్య మనువాద యన్ముపాః ।

వ్యంజయత్స్మృతివ చోభిరంజసా

తస్య చార్థమతియుక్త యుక్తిమత్ ॥

9

తా. ఆ భాష్యమునందు ప్రతి అర్థమును సాధించుటకొరకు వేదవాక్యమును ఉదాహరించియుండిరి. ఆ వేదవాక్యపు అర్థమును స్మృతి వచనములచే బాగుగా స్పష్టము చేసి మిక్కిలి ఉచితమైన యుక్తులతోనిండి అది శ్రేష్టమైన వారి యొక మరురూపముగా నుండెను.

శ్లో. బాల సంఘమపి బోధయద్భృశం

దుర్నిరూప వచనంచ పండితైః ।

అప్రమేయ హృదయం ప్రసాదవత్

సౌమ్యకాంతి చ విపక్ష భీషణమ్ ॥

10

తా. ఆ భాష్యము మూఢులకు భగవత్స్వరూపమును బోధించుచుండినది. పండితులకు దానియందు గల వాక్యముల అర్థ మును నిర్ణయించి చెప్పుటకు కష్టముగా నుండెను, దాని భావార్థము

తెలియుటకు అసాధ్యమై యుండెను. సులభ శబ్దము మంచి యుదాహరణములచే కూడి ప్రతివాదులకు భయమును గలిగించుచుండినది. ఆ మధ్వాచార్యుల ఆకారపు గీర్ణి మూఢులు తెలుసుకొనుచుండిరి. పండితులకు వారిమాటలను వివరించుటకు సాధ్యము కాకుండెను. వారి అభిప్రాయము తెలియుచుండుట లేను. ముఖమందు ప్రసన్నత మంచి కాంతియును కూడిన వారి రూపము శత్రువులకు భయంకరముగా తోచెను.

శ్లో. అస్తదూషణమవంధ్య భాషణం

లక్షితం సకల లక్షణైస్సమమ్ ।

మానసియ మపినాకి నాయకైః

రూపమున్యదివ ధన్యమాత్మనః ॥

11

తా. ఆ పూర్ణప్రజ్ఞులభాష్యము రామాది దోషములు లేనిది. సత్యమైన మాటలు గలది. 32 లక్షణములచే కూడినది. అపశబ్దాది దోషములు లేనిది. నిష్పలమైన మాటలు లేనిది. దేవోత్తములకును మాన్యమైనది. మిక్కిలి పుణ్యకరమైనది. అది ఆచార్యుల మరురూపమే.

శ్లో. ఏకవింశతి కుభాష్య దూషకం

బ్రహ్మసూత్రగణ భాష్యమద్భుతం ।

అప్యదూష్య మతనోదనంతధీ -

రూతభావి భవదాత్మభిః క్వచిత్ ॥

12

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఇట్టి అద్భుతమైన బ్రహ్మసూత్ర భాష్యమును చేసిరి. దానియందు వారు భారతీ విజయము, సంవిదానందము, బ్రహ్మఘోషము, శ తానందము, ఉద్ధ్వర్తము, విజయము, రుద్రభట్టము, వామనము, యాదవ ప్రకాశము, రామానుజము, భర్తృప్రపంచము, ద్రవిడము, బ్రహ్మదత్తము, భాస్కరము విశాచము, వృత్తికారకము, విజయభట్టము, విష్ణుకాంతము, వాగ్ధిం

ద్రము, మూఢవ చాపకము, సంకరిము ఈ ఇంటనదియొక్క- బ్రహ్మ
సూత్ర భాష్యములను ఖండించిరి. పూర్వ, ప్రస్తుతి, భవిష్యత్ లోని
ఏ విద్వాంసులు గాని ఆ భాష్యములలోని ఒక వాక్యమునుగాని
ఖండింప జాలరు. వారి రూపముగూడ ఇట్లే నిర్దుష్టముగా నుండెను.

శ్లో. గాంగ మంగళ తరంగ భంగద -

ప్రాంతసుక్తి హరివేళ కృత్యమః ।

యద్గతైక తమవర్ణ రేఖకః

సత్యతీర్థ ఇహ భాష్యమా లిఖత్ ॥

13

తా. పూర్వప్రజ్ఞలు రచించిన భాష్యమునందు ఒక్కొక్క-
అక్షరమును వ్రాసినవాడు పుణ్యకరమైన గంగానదీ తీరమునందు
సుందరకరిమైన విష్ణు దేవాలయమును నిర్మించినవానికి సమాను
డగును. ఇట్టి పవిత్రమైన భాష్యమును ఆ మధ్యాచార్యుల యొక్క-
శిష్యులైన సత్య తీర్థులను వారు వ్రాసిరి.

శ్లో. తత్రదేవ మభివంద్య యాతవాన్

స్వామినోవచన గౌరవాద్భుతమ్ ।

సానుగో వివిధ భూరితీత్యగో

దావరీతట మమగాదలేశదీః ॥

14

తా. శ్రీ మధ్యాచార్యులు ఆ అనంతమతమునందు గల
శ్రీమన్నారాయణులకు సమస్కరించి అతని మాట ప్రకారము
ఘ్రముగా అచటి నుండి బయలుదేరి అనేక ప్రదేశములను దాటి
దావరీ నదీ తీరమును చేరి.

శ్లో. ప్రాజ్ఞ విత్తమయమాప్తు మాగతైః

పండితైః ద్విసవశాభిః క్రుతీః ।

ప్రస్తుతా అభిదధౌ పరీక్షితైః

షట్పు తత్ర సమయాసు భండయత్ ॥

15

తా. ఆ గోదావరీ తీరమునందు తమ తమ పాండిత్యమును
ప్రదర్శించి అధికమైన భవమును శ్రీ మధ్యాచార్యుల వద్ద పొందుటకు
అనేక పండితులు వచ్చిరి. వారు సెనిమిది భాషలను తెలిసినవారు
పరీక్షింపబడి కొన్ని వేల వాక్యములను ప్రశ్నాపించిరి. ఆచార్యులు
వేదవాక్యముల నన్నిటిని చెప్పిరి. మరియు భట్ట, ప్రాభాకర, వైశే
షిక, నైయాయిక, తాద్య, చార్వాక సిద్ధాంతములను వక్షిదర్శన
ములను ఖండించిరి.

శ్లో. తే పృథక్ పృథగముం స్వకాథయా

దర్శనేన చ పరీక్ష్య నిర్జితాః ।

సర్వవిత్త్వ మసి ముఖ్యతాకవే

నాస్తితే సద్వృక ఇత్యథా బ్రువన్ ॥

16

తా. ఆ విద్వాంసులైన బ్రాహ్మణులు తమ తమ భాషా-
రీతుల నుండియు, సిద్ధాంతపు రీతుల నుండియు పూర్వప్రజ్ఞలను వేరు
వేరుగా పరీక్షించి ఓడిపోయిరి. తరువాత వారు జ్ఞానులారా! మీరు
సర్వజ్ఞులలో ముఖ్యులు. మీరు సమానులు ఎవరు లేరు అని పొగడిరి.

శ్లో. యత్రయీ సకల వక్షిగీషకః

తత్రసంసది పరిష్టనమ్మదః ।

శోభనోపపద భట్టనామకః

పూర్ణసంఖ్య మనమన్ము హూర్ముదా ॥

17

తా. ఆ సభయందు శోభనభట్టను నొక విద్వాంసుడుండెను.
అతడు వైదిక సిద్ధాంతముల నన్నిటిని తెలిసినవాడై నిర్ణయించి
చెప్పటకు సమర్థుడు. మాన్యులైన పండితులకు అందరికి ప్రీయమైన
వాడు. అతడు శ్రీ పూర్వప్రజ్ఞలను అనేక సర్వాయములు మిక్కిలి
సంతోషముతో నమస్కరించెను.

శ్లో. యస్తు తార్కిక శిఖామణీసుధీః

వర్తమాన సమయాన్నిరంతరేత్ ।

వేదధారిత పురాణవిద్వితో

భాష్యమే తదశ్యయోత్స మద్యతః ॥

18

తా. ఆ శోధనభట్టు న్యాయశాస్త్రము నందు నిపుణుడై యుండెను. తన పాండిత్య బలముచే ఆ కాలమునందు ప్రచారమై యుండిన భట్టాది సిద్ధాంతములను ఖండించి యుండెను. వేదము, భారతము, పురాణములు నీనియందు ప్రతిపాదించియున్న ఆచారములను నిష్ఠతో ఆచరించుచుండెను. అతిమ శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞల శిష్యుడై వారి బ్రహ్మసూత్ర భాష్యమును వినెను.

శ్లో. నాపరేషు రతిమాయ యోక్తవి

ద్భాష్యమద్భుత మిదంస కుక్రువాన్ ।

నారవింద మకరంద మాస్తవాన్

అచ్చపిచ్చ ఇవవాంచతీ తరత్ ॥

19

తా. హంసపక్షి ఒకసారి తామరపూవు నందలి తేనె రుచిని చూచినచో ఇతర పూల తేనెను త్రాగుటకెట్లు అపేక్షింపదో ఆ రీతిగా ఆ శోధనభట్టు శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞల నిర్దుష్టమైన అద్భుతమైన భాష్యమును వినిన తరువాత వేరే యే శాస్త్రమును గాని చదువుటకు ఇష్టపడలేదు.

శ్లో. తత్ర తత్ర ససథాసు భాసురో

నందితీర్థ సమయోక్త యుక్తిభిః ।

వాదినో విశకలయ్య తాన్సమా

క్రమ్య వాచముచితా ముదాహరత్ ॥

20

తా. పాండిత్యముచే ప్రకాశించు ఆ శోధనభట్టు అచ్చటచ్చట చేరిన పండితుల సభలయందు కుయుక్తులచే వాదించు దుర్వా

దులను ఆనందభిక్షులు తమ సిద్ధాంతములం దుదహరించియున్న యుక్తులచే ఖండించెను. సభలయందు వారి వాదములను తెక్కసేయక చెప్పటకు యోగ్యమైన మాటలను మాట్లాడుచుండెను.

శ్లో. చూర్ణకృద్వివిధ శంఖచూర్ణక

ఘృర్జనాయ బహుధాప్య శక్నువన్ ।

అత్యజద్విఫలధీః ప్రదక్షిణా

వర్తవారిజ మనర్హ్య మవ్యవహో ॥

21

తా. శంఖము మొదలైనవానిని శాల్చి పొడిచేసి తాంబూలముతో నుపయోగించు సున్నమును తయారు చేయుదురు. ఒకసారి యొక సున్నము చేయునాతనికి, పూజించినచో మిక్కిలి యైశ్వర్యము నిచ్చు కుడి మొగము గల శంఖము దొరికెను. అతడు దానిని పొడిచేయుటకు అగ్నిలోపెట్టి కాల్చగా అది పొడి కాలేదు. అందువలన సత్యుడు అది ప్రయోజనము లేనిదని పారవేసెను. ఈ మూర్ఖుడు కుడిముఖపు శంఖమును పారవేసినది యెంతయాశ్చర్యమైనది!

శ్లో. అప్రమేయ మతి శాస్త్ర మీదృశం

యస్త్యజత్యుపనతం సుదుర్లభం ।

తస్యతుల్యమతిరేష దుర్జనో

నాథవాన్యసదృశోస్తిసి చ ధీః ॥

22

తా. శ్రీ మద్వాచాస్యల శాస్త్రము కుడిమొగము శంఖము వలె ఆమూల్యమైనది. సులభముగా దొరకునది కాదు. అనాయాసముగా దొరికిన యిట్టి శాస్త్రమును ఆదరముతో విననివాడు దుష్టుడు శంఖమును వదలిన వానివలె మూర్ఖుబుద్ధి గలవాడు, వానికి సమానమైన నీచబుద్ధి గలవాడు మఱియొకడు లేదు.

శ్లో. యస్తు తాస్మిన్ శిఖామణోనుధీః
వర్తమాన సమయాన్విరాకరోత్ ।
వేదధారత పురాణవిష్ణితో
భాష్యమే తదిశ్యతోత్స మిద్యతః ॥

18

తా. ఆ శోభనభట్ట వ్యాఖ్యాతృము సమయ నిఘాటై యుండెను. తన పండిత్య బలముచే ఆ కాలమునందు ప్రచారమై యుండిన భట్టాది సిద్ధాంతములను ఖండించి యుండెను. వేదము, భారతము, పురాణములు వీనియందు ప్రతిపాదించియున్న ఆచారములను విష్ణతో ఆచరించుచుండెను. అతడు శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞల శిష్యుడై వారి బ్రహ్మసూత్ర భాష్యమును వినెను.

శ్లో. నావరేషు రతిమాయా యోక్త్యది
ద్వాష్యమన్యుత మిదంస శుశ్రువాన్ ।
నారవింద మకరంద మాప్తవాన్
అచ్చపిచ్చ ఇవవాంచత తరత్ ॥

19

తా. హంసవడి ఒకపారి తామరపూవు నందలి తేనె రుచిని చూచినచో ఇతర పూల తేనెను త్రాగుటకల్గు అపేక్షింపజో ఆ రీతిగా ఆ శోభనభట్ట శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞల విస్తృతమైన అద్భుతమైన భాష్యమును వినిన తరువాత వేళయే శాస్త్రమును గాని చదువుటకు ఇష్టపడలేదు.

శ్లో. తత్ర తత్ర ససభాసు భాసురో
నందితీర్థ సమయోత్త యుక్తిభిః ।
వాదినో విశతలయ్య తాన్సమా
క్రమ్య వాచమచితా ముదాహరత్ ॥

20

తా. పండిత్యముచే ప్రకాశించు ఆ శోభనభట్ట అచ్చట చాలెన పండితుల సభలయందు కుయుక్తులచే వాదించు దుర్వా

దులను ఆనందభీతులు తమ సిద్ధాంతములం దుదహరించియున్న యుక్తులచే ఖండించెను. సభలయందు వారి వాదములను తెక్కసేయక చెప్పటకు యోగ్యమైన మూటలను నూట్టాడుచుండెను.

శ్లో. చూర్ణకృద్వివిధ శంఖచూర్ణక
హృర్థనాయ బహుధాష్య శక్తువన్ ।
అత్యుజ్జ్వలధీః ప్రదక్షిణా
వర్తవారిజ మనర్వ్య మవ్యహో ॥

21

తా. శంఖము మొదలైనవానిని కాల్చి పొడిచేసి తాంబూలముతో నువయోగించు సున్నమును తయారు చేయుదురు. ఒకపారి యొక సున్నము చేయువానినికి. పూజించినచో మిక్కిలి యైశ్వర్యము నిచ్చు కుడి మొగము గల శంఖము దొరికెను. అతడు దానిని పొడిచేయుటకు అగ్నిలోపెట్టి కాల్చుగా అది పొడి కాలేదు. అందువలన నతడు అది ప్రయోజనము లేనిదని పారవేసెను. ఈ మూర్ఖుడు కుడిముఖపు శంఖమును పారవేసినది యెంతయోశ్చర్యమైనది!

శ్లో. అప్రమేయ మతి శాస్త్ర మీదృశం
యస్త్యుజ్జ్వల్యపనతం సుదుర్లభం ।
తస్యతుల్యమతిరేష దుర్జనో
నాథవాస్యసదృశోస్థిని చ ధీః ॥

22

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యుల శాస్త్రము కుడి మొగము శంఖము వలె ఆమూల్యమైనది. సులభముగా దొరకునది కాదు. అనాయాసముగా దొరికిన యిట్టి శాస్త్రమును ఆవరముతో విననివాడు దుష్టుడు శంఖమును వదలిన వానివలె మూర్ఖబుద్ధి గలవాడు. వానికి సమానమైన నీచబుద్ధి గలవాడు మఱియొకడు లేదు.

శ్లో. కోఽపితం గుణవిశేష విచ్ఛవి
క్రీయ భూరి ధనమాప పూరుషః ।
న హ్యనర్హ్య గుణమూల్య మాప్యతే
భాగ్యదై మిహ యోగ్యతానుగమ్ ॥

23

తా. ప్రపంచమునందు అమూల్యనస్తువు ప్రయోజనమును పొందుటకు యోగ్యత లేని వానికి నాధ్యము కాదు. అదృష్టము మనుష్యుని యోగ్యత ననుసరించి సంపదను ఇచ్చును. అట్లే ఆ అమూల్యమైన శంఖముచే కలుగు ప్రయోజనమును తెలిసిన ఒక మహానుభావుడు ఆ శంఖమును అమ్మి మిక్కిలి ద్రవ్యమును సంపాదించెను.

శ్లో. వ్యక్తమున్నతి మిహాఽప్యయంజన
స్తస్యయన్నలభతే లభిలం ఫలమ్ ।
స్తోకమానతయా తతోవ్రజే
త్తస్యహంత పురుషస్య తుల్యతామ్ ॥

24

తా. నిజముగా నేను జ్ఞాన భక్త్యాది సుగుణములను పొంది శ్రేష్ఠుడై యున్నాను. అయినను నా బుద్ధి అల్పమైనది. అందువలన నేను ఆ కడి ముఖము శంఖమును తాను పూజింపక అమ్మి హెచ్చు ధనమును పొందిన వానికి సమానుడై యున్నాను. ఇందువలన స్వల్పసంతోషము గలిగియున్నది.

శ్లో. క్రితవాన్మరపతి ర్మహాదరం
సాదరం పునరుదార చేష్టితః ।
అర్చయన్ సతతమాప సంపదో
యానతావచన చిత్తగోచరాః ॥

25

తా. ఉత్తమ శంఖమును ఉత్తమ బుద్ధి గల ఒక రాజు కొనెను. అతడు దానిని మిక్కిలి భక్తితో ఎల్లప్పుడూ పూజించెను. అందువలన అతడు మిక్కిలి ఐశ్వర్యమును పొందెను. ఆ ఐశ్వర్య

మును ఎంతయుని చెప్పటకు గాని అలాగించుటకుగాని సాధ్యము కాదు.

శ్లో. శాస్త్రకల్పక తరోర ముష్యకః
ప్రాచ్ఛయా త్సకలమవ్యహో ఫలమ్ ।
యస్తము త్రమగుణం విడంబయో ।
దిశ్యుదీర్య న జనానరంజయత్ ॥

26

తా. శ్రీ మహావాక్యము రచించియున్న శాస్త్రము కల్ప వృక్షమువలె ఇష్టమైన మోక్ష ఫలము నిచ్చును. అయితే అట్టి ఫలమును అందనును పొందజాలరు. కుడి ముఖముగల శంఖమును పూజించి మిక్కిలి ఐశ్వర్యమును పొందిన రాజువలె ఉత్తమ గుణములు గల వాడే పొందగలడు. లేక కల్పవృక్షమువలె నున్న మధ్యశాస్త్రపు ఫలమును ఎవరైన మనుష్యుడు పొందినచో అతడు కుడి ముఖము శంఖమును పూజించి మిక్కిలి ఐశ్వర్యమును పొందిన రాజువలె అగును అని చెప్పి శోభన భట్టు ఆచట గల జనులను సంతోష పెట్టెను.

శ్లో. నేద్యతైః కవిధిరేవ కేవలం
హంత పూజ్యపరణో లభ్యపూజ్యత ।
శర్వ శక్రగురు హర్షదేవతై
రప్యంసు సహయోధమౌత్సవే ॥

27

తా. ఉత్కృష్టమైన పదితగల శ్రీ మహావాక్యము తాము రచించిన సూత్ర భాష్యమును ప్రకటించినపుడు ఆచట చేరియున్న ఆ శోభనభట్టు వంటి పద్మాంసులేగాక శంకరుడు, ఇంద్రుడు, బృహస్పతి మొదలైన దేవతలుగూడ సంతోషముతో పూజించిరి.

శ్లో. నిమ్నభూరివ సతీః ప్రతావజన్
వారిదర్తురశనై ర పూరితః ।

ప్రాజ్యతాపహర దర్శనాంచునా
తుంగదేశ మివ దుర్జనంతునో ॥

28

తా. వానకాలము మేఘములు వేసవి తాపమును నివారించు నీటిని కురిసి భూమిపై పల్లపు చోటలను నిండించును. ఎత్తైన స్థలమును నింపదు. అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఉడిపికి వెళ్ళుచూ దారియందు జ్ఞానముతో సంసార కష్టములను పోగొట్టు తమ శాస్త్రమును సజ్జనులకు ఉపదేశించిరి. దుర్జనులకు ఉపదేశము చేయలేదు.

శ్లో. కర్మభిః సకలలోక కౌతుకై
ర్యానితః పథిజనైః సమాగతః ।
సన్ననామ శివనామ కీర్తనం
రాజతాసన పురే విరాజితమ్ ॥

29

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఉడిపికి వచ్చుచూ దారియందు అనేక ఆశ్చర్యకరములైన పనులను చేయుచుండిరి. అందువలన జనులు వారిని పూజించుచుండిరి. ఇట్లువారు ఉడిపికి వచ్చి అచ్చట విరాజిల్లుచున్న శివుడను పేరుగల అనంత పద్మనాభునికి నమస్కరించిరి.

శ్లో. అచ్యుత ప్రమతి రుచ్యత ప్రియం
తందశప్రమతి మాగతం తదా ।
పందమాన మవలోక్యయాం ముదం
ప్రాప్తవాంస్తదపథిర్నవిద్యతే ॥

30

తా. అపుడు శ్రీహరి ప్రియులైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు గురువులైన అచ్యుత ప్రేక్ష్యాచార్యులకు నమస్కరించిరి. అచ్యుత ప్రేక్ష్యాచార్యులకు మితిలేని ఆనందము కలిగెను.

శ్లో. ప్రీతిమార్గ యతిరుత్తమాం పురా
ప్రేషితా ప్రతిమ భాష్యదృగ్గయో ।

అప్యతో ఒతిశయనీం కుచిస్మితం
తం విలోక్య నుచిరాద్ధి దృక్షితమ్ ॥

31

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు తాము చేసిన బ్రహ్మసూత్ర భాష్యమును లిఖించ వంశపు శ్లేష్మయతీశ్వరులకు పంపియుండిరి. వారు దానినిఁ జూచి మిక్కిలి సంతోషపడి వారు శ్రీ మధ్వాచార్యులను మఱల చూడవలెనని ఆహ్వానించుచుండిరి. ఇప్పుడు మధ్వాచార్యులు చిరునవ్వుతో సమీపించిన వెంటనే అధ్యధిక సంతోషము పొందిరి.

శ్లో. పూర్ణదృష్టి జలధేర్గృహీతవాన్
భాష్య సంజ్ఞ మమృతం సుఖావహమ్ ।
చిత్రమేష యతిరాద్ధ నామనో
గ్రాహయంశ్చ మనుజా న్ముమోదన్ ॥

32

తా. నిర్లమును కురిపించు నల్లని మేఘము సముద్రము నుండి నీటిని తీసికొని భూమియందుగల జనుల కొరకు వానను గురిపి పుట్టి దగును. ఈ శ్లేష్మ యతీశ్వరులు శ్రీ మధ్వాచార్యులనుండి మోక్ష ప్రదమైన భాష్యమును పొంది శిష్యులకు దానిని బోధించి ఊర కుండక దానియందే ఆనందపడ్డెరి.

శ్లో. సాను నీతి రథ నీతిమానయం
భాష్యసద్గుణ గజానవర్ణయత్ ।
శోభనాయ గురవే స్వభావతః
కాలతః కరుతతీన మిద్ధయే ॥

33

తా. అచ్యుత ప్రేక్షులు స్వభావముచేత మంచివారు కాని కలికాల ప్రభావముచే వారి బుద్ధి మాయావాది మతమునందు దృఢముగా నిలిచి యుండెను. ఒక దినము నీటిని చెరిగిన యీ మధ్వాచార్యులు సమాధానముతో తమ భాష్యమునున్న గురములను ఆ గురువుల ముందు వర్ణించిరి.

శ్లో. ఉత్తీర్ణస్తమ సర్వభ్య యుక్తిః
 బోధయన్ బహులభీః ప్రసంగితః ।
 వేద్యసో భిషగివాన్య హృదయం
 మూలదోష మరుచీ రచితయిత ॥

34

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఇట్లు అనేక పర్యాయములు
 యుక్తమైన శాస్త్రవచనములచే తమ సిద్ధాంతమును గురువులకు
 బోధించిరి. అయి తే వారి మనస్సు మాయావాది మరిమియు స్థిరముగా
 నిలిచియుండుటచే వీరి మూలల వ్యూహము ఆరంభికి గ్రాహ్యము
 కాలేదు. అప్పుడు మధ్వాచార్యులు వైద్యుడు లోగి యుక్తి-
 నాలుకయొక్క అరుచి మానసిక వ్యవచేతనో, లోగముచేతనో,
 అని కనిపెట్టినట్లు గురువుల ఆస్వాద్యములకు మూలకారణమును
 చింతించిరి.

శ్లో. దక్షపక్ష విహృతేన తాదయన్
 భీషయన్ సమితిః స్వప్రయో ।
 హంసరాట్ కలిమలం నిరాచరో
 దేవదృష్టి మివ మానసానురోః ॥

35

తా. మానస సోపరమునందు నివసించియున్న కాకిని
 హంస తన రెక్కల జెట్టులచేతను, హరిలచేతను తెవరించి తను
 మును, అట్లు పరమహంసోత్తములైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమ
 ప్రబలమైన సిద్ధాంతపు యుక్తి వ్యూహముచే మారము సేయుచు
 వివరించు ధర్మ సంపదచే విరుద్ధముగా చూపనపుడు బాధకమును
 చూపించి దెవరించును అచ్యుతప్రేక్షాచార్యుల మనస్సునందు నిలి-
 చిన కల్యాణేశముచే నేర్పడిన బుద్ధి దోషమును నివారించిరి.

శ్లో. నిష్కలంక మినదంద్రమందలం
 పుండరీక మివపుల్లతాం గతమ్ ।

వారి కారదమివ ప్రసాదవల్
 చిత్రమచ్యుత మతేర్ఘ్యకం బభౌ ॥

36

తా. ఇట్లు శ్రీ మధ్వాచార్యులు అచ్యుత ప్రేక్షాచార్యుల
 బుద్ధిదోషమును నివారించిన వెంటనే వారి మనస్సు మచ్చలేని చంద్ర
 మండలమునలె ప్రకాశించెను. వికసించిన తామరపూవు వలె విరి-
 సెను. శరీర్యా లమునందలి నీటివలె కేటయయ్యెను.

శ్లో. ఆననందసహి మధ్య శాస్త్రమా
 కర్తయన్మునుమ యాగ్రహీపురా ।
 యోహాపీతలవదోదకో ముహూః
 ప్రాక్షివాసురమృతం పిబన్తివ ॥

37

తా. ఒకానొక దప్పిగొనిన మానవుడు మొదట ఉప్పునీటిని
 త్రాగి అదే బాగున్నదని నిశ్చయమును పొందును. తరువాత
 (మంచి నీటిని) అప్పుడెమును త్రాగి ఆనందమును పొందును. అపు-
 డతనికి తాను మొదట త్రాగిన నీళ్లు ఉప్పు, సరియైన శానీయము
 కాదని నిర్ణయము కలుగును. ఆ విధముగా శ్రీ అచ్యుత ప్రేక్షా-
 చార్యులు వేదాంత జ్ఞానమును పొందు లోకలో మాయావాది
 సిద్ధాంతపు గ్రంథములను మొదలు చదివిరి. అదే సరియైన సిద్ధాంత
 మని తలచిరి. తరువాత శ్రీ మధ్వాచార్యులచే వారి శాస్త్రములను
 వినిరి. అప్పుడు వారికి ఇది ఉత్తమ సిద్ధాంతమని తెలిసికొని సంతోష
 మును పొందిరి.

శ్లో. విస్తృతాంతర వియత్పదోయతీ
 ఆన్యతాను సమయ ప్రకాశనాత్ ।
 తేయథా విధురపీ అహో అహో
 రాత్రమప్య రుత మోన్మమోహకమ్ ॥

38

తా. సూర్యచంద్రులు పగలు రాత్రి ఆకాశమునందు ఉద-
 యించి జనులకు పదార్థములు కనబడకుండునట్లు చేయు చీకటిని నివా-

రించును. అట్లే శ్రీకృష్ణయశస్వినులు, అయ్యగిరిశాసనాదులు శ్రీ మధ్వాచార్యుల ఆశ్రయముచే వగలు రాశి మధ్యశాస్త్రమును వివరించుచుండిరి. దానిచే జరుల అభావము వీడిపోయెను.

శ్లో. సజ్జనాస్సహ మహీచరేణస్యాన్
పాపినాం ప్రవృత్తితో ఒప్రయోగ్యతి ।

దారుదాహీ గణ దారణం స్మన
గ్రాహకృత్యపి సుదర్శనద్వయమ్ ॥ 39

తా. మధ్యశాస్త్రము పాపులకు స్వభావముచే అహింసముగా కనపడును. సుదర్శన చక్రము భయంకరమైన పాపమును నివారించును. శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమ శాస్త్రమును సజ్జనులకు మిక్కిలి ప్రీతితో బోధించిరి. మఱియు శంఖముతో చక్రధారణము చేయించిరి. అనగా శంఖ చక్రాంగవమును చేసికొనిన వారే శ్రీ మధ్యశాస్త్రమును తెలియుటకు అధికారులై యుండుటచే శ్రీ మధ్వాచార్యులు సజ్జనులకు శంఖచక్రాంగవమునుచేసి తమ సిద్ధాంతపు శాస్త్రము నుపదేశము చేసిరి.

శ్లో. సస్య సస్య శరణాత్మనాం సతాం
సిద్ధి విస్ఫుముఖదోషభేషణమ్ ।

విచ్చ దచ్చలదయో దయాదయం
యావసీతపురగాః కదాచన ॥ 40

తా. ఒకానొక దినము శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఉడుపియందున్న పుడు వారిలో తిమ్మాశ్రయించియున్న సజ్జనులందు నిర్వాప్యమైన కరుణ కలిగెను. అప్పుడు వారు వారికి మోక్షము ఆటంగము లేక నొత్తునట్లు చేయవలెనని అచేసిందిరి. శ్రీకృష్ణుని ఉడుపియందు ప్రతిష్ఠించి అతని అనుగ్రహముచే సజ్జనులకు మోక్షము లభించునట్లు చేయవలెనని తలచిరి. ఇందువలన ముక్తియోగ్యతవులు ఉడుపిలో నున్న శ్రీ కృష్ణుని ప్రతిమను సందర్శించినచో సచ్చాత్మశ్రవణపు

విధము నివృత్తియై మోక్షనిధివను సిద్ధించునని వ్యక్తియును యున్నది.

శ్లో. గోపదా ప్రణయనః శ్రియోవతే
రాశృతం దశమతః శిలామయామ్ ।

శిష్యకైత్రి చతురై ర్లలాశయే
శోధయ వైహతతో వ్యగ్రహాయత ॥ 41

శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమకు తలచిన గోపదా ప్రభావైవ శ్రీకృష్ణుని ప్రతిమను అచట నున్న మధ్యసూపరిమందు ముగ్గురు నలుగురు శిష్యులచే అభిషేకము చేయించిరి. తరువాత అచ్చటనే ఆ ప్రతిమను అలాధిభావము చేయించిరి. ఈ సందర్భమున ఐదులలో ఒక గం యున్నది.

ర ఖ

ఒకానొక దినము శ్రీ మధ్వాచార్యులు శ్రీకృష్ణ ప్రతిమను ఉడుపియందు ప్రతిష్ఠ చేయవలెనని ఆలోచించిరి. అట్లేవారు సమాధి మందున్న వశ్యమ నమోద్రమునందు మునిగి తీరమునందు ఆమము చేసికొనుచు కూర్చుండిరి. అప్పుడింతో ద్వీపము నుండి యొక పడవ అచటికి వచ్చి తీరమును చేరకముందుకు వెళ్ళిగ్ అచటనే నిలిచెను. అప్పుడు పడవలోని నామిలు మొదలైవారు అచట కూర్చొని యున్న శ్రీ మధ్వాచార్యులను సహాయము చేయవలెనని వేడుకొనిరి. అప్పుడు శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమ వస్త్రమును విసిరి దాని గాలిచే పడవను తీరమునకు వచ్చునట్లు చేసిరి. దానివలన పడవ లోనివారు సంతోషపడి "ఓయతీంద్రులారా! ఈ పడవయందలి వస్తువులందు తమకు కావలసినవన్నవి తీసికొను"చునిరి. ఆచార్యులు పడవ యందలి గోపీ చందనపు పెద్దగడ్డను తీసికొనిరి. దానియందున్న శ్రీ కృష్ణుని ప్రతిమను మధ్యసూపరిమందు శిష్యులచే శుద్ధముచేయించి సిటియందుంచిరి.

శ్లో. స్వర్గునా దృగవతో ఒతిపావనాత్
సన్నిధాన వదతాం గతాం హరేః ।
త్రింశదుద్య తనరైః సుదుర్దరాం
తీలయా ఒనయది మామసౌ మతమ్ ॥

42

తా. తగువాత శ్రీమహర్షిచార్యులు ఆ కృష్ణుని ప్రతిమను తటాకమునుండి పై తెల్పుటకు ముప్పదిమందిని నియమించిరి. వాని ఆ ప్రతిమ స్నానము చేయించునపుడు ఆ మహర్షిచార్యుల పవిత్ర కర స్పర్శచే శ్రీకృష్ణుని సాన్నిధ్యమును పొందియుండుచే ఆ ముప్పదిమంది ఎల్లుటకు సాధ్యముకాలేదు. అప్పుడు మహర్షిచార్యులు తాముకూడే మనాయానముగా ఆ ప్రతిమను తమ వానస్థానమునకు తీసికొనిపోయిరి.

శ్లో. మందహాస మృదు సుందరాననం
వంద వందన మతీంద్రి యాకృతిం ।
మందరం న ఇహ సస్పృధావయ
ద్వంద్వమాకృతి కుచి ప్రతిష్ఠయా ॥

43

తా. శ్రీకృష్ణుడు చిరునవ్వును చిందించు సామ్యసుందర ముఖముగలవాడు. వాని స్వరూపమును మనప్రాకృతేంద్రియములచే గ్రహించుటకు సాధ్యముకాదు. వానిని బ్రహ్మాదులు స్తుతించురు. వంద గోవుని కుమారుడైన ఇట్టి సుందర శ్రీకృష్ణుని శ్రీ మహర్షిచార్యులు తాము తానాశ్రీత్తుముగా ప్రతిష్ఠించిన ఆ ప్రతిమయందు సన్నిహితు యగునట్లు చేసిరి.

శ్లో. మానినోఒపి హి వశీవకారయో
దైవత ప్రతిభయాత్మనః ఖలః ।
యా యజాత గుణమాత్మనః స్మరన్
యో జరామటిత గోత్రఉచ్చతే ॥

44

శ్లో. ఆత్మనః ప్రియతమత్రతో రమం
పాప పూరుష మవేక్ష్య ఘాతుకమ్ ।
తం పరీక్ష్య జనమవ్యధా హితం
సర్వభూధర సమర్థపూర్వకమ్ ॥

45

శ్లో. విశ్వ విస్మయకరః స్వతేజసా
వంద్యమాన చరణః పునర్రనైః ।
చిత్ర దిగ్విజయ కీర్త్య కీర్తిమాన్
మోద యస్మిన్మదిసం విజాః ప్రజాః ॥

46

శ్లో. వాసుదేవ దయతో మహిష్ఠ రీః
వాసుదేవ మశసాధ్యయా జయత్ ।
ధర్మసూను మివధార్మకం పూరా
భీమమూర్తి యమేవ భూసురమ్ ॥

47

తా. ఈ మహర్షిచార్యులు తమ అద్భుతశక్తితో ప్రపంచము నకు ఆశ్చర్యమును కలిగించుచుండిరి, వీరిని జనులు భక్తితో శ్రవణస్మరించుచుండిరి. వీరి ఆమృతమైన శ్లాఘ్యమైన దిగ్విజయ కీర్తి అన్ని చోట్లను వ్యాపించియుండెను. శ్రీ కృష్ణునకు ప్రియులైన వీరు తమ భక్తులను యెల్లప్పుడు సంతోష పెట్టుచుండిరి. పూర్వము ద్వాపర యుగమునందు జరాసంధునకు దుష్టరాజ శంకరుని వరమేధముచే సంతోషపెట్టి తానే యాగము చేయువారియందు మేటియని యుండెను. రుద్రుని వరముచే ప్రతిభను పొంది ప్రబల రాజులను తన వశము చేసుకొని యుండెను. ధర్మరాజు రాజసూయ యాగమును పాడుచేయ యత్నించుచుండెను. ఆచార్యులు పూర్వము అట్టి దుష్టుని భీముడై చంపి ఇతర శత్రురాజులను జయించి ధర్మరాజుచే తమకు ప్రియమైన రాజసూయయాగమును చేయించిరి. అదే విధముగ ఇప్పుడు మోరడిద్రామ అను పేరుగల బ్రాహ్మణుడుండెను, దుష్టుడైన వాడు తన దైవరత్న ప్రతిభచే పూజ్యులను వశము చేసుకొని

యుండెను. యాగము చేయుటయందు తానే సమర్థుడని భావించి యుండెను. ఆ చార్యుల యొక్క వేదోపాధ్యాయుల పుత్రుని గుఱించి ఇతడు కలీనుడు కాడు. యాగము చేయుటకు అనర్హుడని అతని యాగమునకు ఆటంకములు గల్గించెను. అట్టి దుష్టుని ఇతర శత్రువులను ఆచార్యులు బాల కన్యా సగరపు రాజు పూర్వపక్ష సిద్ధాంతములను లను పరిశీలించుటకు సమర్థులైన పండితులు ఇతర జనుల ఎదుట ఖండించిరి. తమ ఉపాధ్యాయుని కొడుకైన వాసుదేవుడను ధార్మిక బ్రాహ్మణునిచే యాగము చేయించిరి.

శ్లో. యాజ్ఞయా సముచితాను వాక్యయా
సప్ర వర్గనిభ వైరిభీష్ట వైః ।
విశ్వవేత్త రనుజోఽస్య హోతృతాం
ప్రాప్య దైవత తతీషయత్ ॥

48

తా. ఈ యాగమునందు శ్రీ మధ్వాచార్యుల తమ్ముడే ఋగ్వేద పురోహితుడయ్యెను. అతడు బౌపతీ అను మాట చివరి యందుగల ఋక్కులచే కూడిన ఓంకారాంత యాజ్ఞ ఋక్కుల చేతను, వషట్కారాంత యాజ్ఞ, మహావీర, ప్రస్తోత్ర నామములచే సహితమైన బ్రహ్మజ్ఞాన ఇత్యాది ప్రణవాంత ఋక్కులచేతను దేవతల సమూహమును సంతోషపెట్టెను.

శ్లో. స ప్రయుజ్య నిశితా నిశిత ధీ
రైవ్యకర్షదేవ వరశాస్త్ర (శ) సంతతీః ।
రాక్షసాసుర నిరాశ కృత్పురాన్
వీరవర్య ఇవ భాగమాపయత్ ॥

49

తా. ఆ యాగమునందు కుశలబుద్ధిగల శ్రీ మధ్వాచార్యులు యజ్ఞమునందు సమర్థమైన అగ్ని, మారుత, మరుత్వత్ అను విశ్వ దేవ సంబంధమైన వేదమంత్రములను చెప్పిరి. అందువలన రాక్షసులు, అసురులు యజ్ఞముయొక్క హవిర్భాగమును తీసుకొనకుండునట్లుచేసి

దేవతలకే చెందునట్లు చేసిరి. న్యాయమార్గమందున్న శూరు డొకడు శత్రుములను ప్రయోగించి అన్యాయముతో ధనదభాగమును లుటీ టించు జనులను దూరముచేసి ఆ ధనదని భాగమును అర్హులైన వారికి ఇచ్చిన విధముగా నుండెను.

శ్లో. వాయునా త్రిరపి పూర్వపాయినా
సర్వదైవత జితా తరస్వినా ।
యోఽపరోక్ష పపుషోఽస్య పెక్షితః
కోఽత్ర వర్ణయతి తం మహాక్రతుమ్ ॥

50

తా. వితరేయ బ్రాహ్మణమునందు పూర్వమొక యాగము నందు దేవతలు నేను సోమరసమును మొదట త్రాగెదను, నేను త్రాగెదనని జగడమాడి యుద్ధమునందు ఎవడు మమ్ము జయించునో వాడు మొదట సోమరసమును త్రాగునని యుద్ధము చేసిరి. అపుడు శ్రీముఖ్య ప్రాణ దేవుడు దేవతలందరిని ఓడించి మూడు సార్లును తామే మొదట సోమరసమును త్రాగి యున్నారు అని చెప్పబడి యున్నది. మఱియు వేగముతో దేవతలందరిని జయించి యున్నారు. అట్టి ముఖ్యప్రాణులవారు ఇపుడు మధ్యమాపులై యాగమును నడిపించుచున్నారు. అందువలన అట్టి మహాయజ్ఞమును ఎవరికిని వర్ణించుటకు పాధ్యము కాదు.

శ్లో. బ్రహ్మవేదన నివిష్ట చేతసాం
కర్మతత్ర కరణాంతరం భవత్ ।
జ్ఞాపయన్నితి పరాత్మవేదకః
కర్మధర్మ మపి సహ్యాచీ కరత్ ॥

51

తా. సమస్త కల్యాణగుణపూర్ణుడైన శ్రీమన్నారాయణుని తేలి యనశక్తులైన మోక్షార్థులు శాస్త్రశ్రవణమును చేయనది జ్ఞానము నకు కారణమగును. స్వరాధిఫలముల నపేక్షించక శ్రీ నిష్కలీతస్వముగనే చేయు యజ్ఞదులును ఆ జ్ఞాన సంపాదనకు సాధనము

ననుటను తెలియజేయుటకు శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమ తమ్మునిచే యాగమును చేయించిరి.

శ్లో. యానియాని చరితాని యానియా

నీరితానిచ మనోహ రాణ్యహో ।

తాని చాని చ వితాన చేతస్థో

విశ్వ విస్మయ కరాణి భాంతి హి ॥

52

తా. శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యుల శార్వములు. మృదు మధు రములైన మాటలు ప్రపంచ జనులకు ఆశ్చర్యము కలిగించుచుం డెను. ఇట్లు మాటలచేతను, శార్వములచేతను, ఆనందము నొందించు నది ఆశ్చర్యకరమైనది.

శ్లో. సర్వతీవృత్తి కరీః శరీరిణా

మతీత్య బహ్వీః సమతీత గోత్రకః ।

పురేవ కృష్ణప్రియ మాపదశ్రమం

పుణుప్రతోధః పునరుత్తమాశ్రమమ్ ॥

53

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు మొదట స్వగృహి సత్వరఫలములను జ్ఞానమును గలిగించి జనులను ప్రేరేపించు అనేక వేదవాక్యములను మోక్షరూప శాశ్వతఫలమును నిరూపించునని బోధించిరి. బ్రహ్మ చర్యము, గృహస్థము, వాసప్రస్థాశ్రమములకు ఉచితమైన విశ్వా మిత్రాది గోత్రముల ఆచారమును వదిలి పరమాత్మునికి ప్రియమైన సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించిరి. మఱియు బదరిశాశ్రమమునకు వెళ్ళి యుండిరి. అట్లే ఇప్పుడు జనులకు స్నానసానాదులచే జీవనమునిచ్చు గోదావరీ మొదలైన నదులను దాటిరి. సహ్యాము మొదలైన కొండ లను దాటి శ్రీ వేదవ్యాసులకు ప్రియమైన బదరిశాశ్రమమునకు సునా యాసముతో వెళ్ళిరి.

శ్లో. సహభోగ మనన్య లభ్యమన్యై

హనుమద్రూప వతే దదౌ పురాహి ।

అనవేక్షపరం స్వభీష్ట కర్తే

ప్రతిదాతం హరిరైధ యత్తమేవ ॥

54

తా. పూర్వము రామావతారమునందు శ్రీమన్నారాయణుడు తనభీష్టమైన శార్వముచేసిన ఆంజనేయ రూపియైన శ్రీ మధ్వాచార్యు లకు సహభోగమును బ్రహ్మలోకపు ప్రభుత్వమును ఒసగియుండెను. ఇప్పుడా మధ్వాచార్యులు బ్రహ్మసూత్ర భాష్య రచనము మొదలైన తనకు ప్రియమైన శార్వములను చేసియుండుటను మెచ్చి వారికి పూర్వముకంటె గొప్పదైన వదలిని ఇచ్చుటకు శోచక ఆ సహభోగ మునే అధికము చేసిరి.

శ్లో. ప్రణమ్య గురుమాదరాదథ నియోగతో యోగ్యతః

సతన్య జగతాం హితం విదధతోగతః సానుగః ।

మహీష్ట హృదయో మహామహిమ సింధురానందతో

నిజై రభిగతోఽనమద్రజతపీతవానం హరిమ్ ॥

55

తా. తరువాత మిక్కిలి మహిమగల శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఆ బదరిశాశ్రమమందున్న శ్రీ వ్యాసులకు శనుస్కరించిరి. ప్రపంచము నకు హితమును గావించుచున్న ఆ వ్యాసులు తమకు ఉచితమైన ఆజ్ఞను చేయ దానిని శిరసావహించి పరివారముతో ఉడుపికి వెళ్ళిరి. ఆ ఉడుపియందున్న వారి భక్తులు సంతోషముతో వారిని ఎదుర్కొ నిరి. తరువాత ఆచార్యులు అచట నున్న శ్రీ కృష్ణునికి నమస్కారము చేసిరి.

గద్య

ఇతి శ్రీమత్కవికుల తిలక శ్రీవిశ్రమపండితాచార్య సుత

నారాయణపండితాచార్య విరచితే శ్రీమత్సుమధ్య

విజయే మహాకావ్యే ఆనందాంకే రజతపీతే

శ్రీకృష్ణ ప్రతిష్ఠాపనోనామ నవమః స్కంధః,

తోమ్మిదవ స్కంధము.

శ్రీ సమస్త విజయము -

దశమస్కంధము

శ్లో. సపది నమస్కరుతభృశం

మాధవ గుణసాధకోఽథ మధ్వరవిఘ్న

భృగుకుల తిలకస్థానం

తాపకరః పాప పాంథానామ్ ॥

1

తా. సూర్యుడు వసంతముతువునందు శుక్రుని స్వత్యేత్రమైన వృషభరాశిని ప్రవేశించి సంవత్సర మొదలైన పూవులను వికసింప జేయును, శోకిలల కింపైన ధ్వనిని ఉత్పలించజేయును. గూబలకు, దారి దోపిడులకు దుఃఖమును గలిగించును, అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యులు శ్రీ పరశురాముడు సృష్టించిన తౌళవదేశమును విశేషముగా అలంకరించిరి, అచట శ్రీమన్నారాయణుడు ఆనందాది గుణ పూర్ణుడని వారు నాథించిరి. దుర్వాదుల వాదమును ఖండించి వారికి దుఃఖమును గలిగించిరి.

శ్లో. దశమతి శిష్యః కశ్య

చ్యుభజనతా యై కుతూహలనతాయై ।

వివిధ సువృత్తం వాక్యం

కావ్యమితోజే సనాయక స్తవకమ్ ॥

2

తా. కొందరు సజ్జనులు ఒకదినము శ్రీ మధ్వాచార్యుల చరిత్రను వినుటకు ఉత్సాహముతో ఆచార్యులతో బదరికాశ్రమము వకు బయలుదేరిన వారి శిష్యులను విస్తారముగా చెప్పవలెనని ప్రార్థించిరి. వారు శ్రీ మధ్వాచార్యులను ప్రశంసించునట్టివారి నానా చరిత్రలను ఈ క్రిందిరీతి చెప్పవలెనని, వారిమాటలు నానా ఛందస్సు

దశమస్కంధము

217

గల కథానాయకుని చరిత్రతో కూడిన నైషధాది మహాకావ్యముల వలె నుండెను.

శ్లో. భువనాద్భుత మధ్వచేష్టితం

న వదేమాపి సురాయుషా వయమ్ ।

సకలం ఖలుకించితవ్యథ

శుశ్రూషజనాయ వర్జ్యతే ॥

3

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యుల చరిత్ర సకల లోకముల కాశ్చర్యము కలిగించునట్టిది, దేవతల ఆయుష్యపు కాలము నుండియు దానిని మేమందరము చేరినను చెప్పజాలము. అయినను వినగోరు జనులకు స్వల్పముగా చెప్పెదను.

శ్లో. క్వచిదీశ్వర దేవమేష భూపం

ఖననం పాంథజనైర్వి ధవయంతం ।

స్వమపి ప్రతి చోదయంత మూచే

క్రియయానోఽకుశలాన్పు జోధయేతి ॥

4

తా. ఈ మధ్వాచార్యులు బదరికాశ్రమమునకు ప్రయాణము చేయుచుండునపుడు ఒక దేశమందు ఈశ్వర దేవుడను రాజు దారి నడచువారిచే బలాత్కారముగ చెఱువును త్రవ్వటకు భూమిని త్రవ్వించుచుండెను. అతడి మధ్వాచార్యులను నీవితట త్రవ్వననిని పూర్తిచేసి ముందుకు వెళ్ళుమనెను. అప్పుడు వీరు మాకాపని యెట్లు చేయవలెనో తెలియదు, నీవు చేసి చూపుమనిరి.

శ్లో. ప్రకారం ప్రకటికర్తు మ్మారభ్య విరరామనో ।

మహాయోమతి మాహాత్మ్యా ద్వైవక్యేన ఖనన్థలః ॥ 5

తా. అప్పుడు ఈశ్వర దేవుడు శ్రీ మధ్వాచార్యులకు భూమిని త్రవ్వ విధానమును తెలుపుటకు తానే గుద్దలితో త్రవ్వటకు ఆరంభించెను. మధ్వాచార్యుల ప్రభావముచే పరవశుడైనవాడై త్రవ్వటను నిలుపనేలేదు.

శ్లో. నానే నేనా (నానే) నేనానేనో మానేనన మనున్నాః ।

నానా నో మానం నానేనా మాన నానున్నాః ॥

6

తా. ఈ మధ్యమాపియైన ముఖ్య ప్రాణదేవుడు వోషంహి తుడు. గుణపూర్ణుడు. ప్రాణులకు పితామహుడు ఇదిదే అనేక విములుగా అనేక ప్రాణులను ఆయా కార్యములందు ప్రేరేపించును. అయితే బ్రహ్మదులకు ప్రభువై మరల కల్యాణగుణపూర్ణుడైన శ్రీనారాయణుడు మాత్రము ఇదివి ప్రాణకు లోలకుడు. అందువలననే ఈ యీశ్వరి దేవుడు కాక భార్య పేరిటే విశ్రాంతి కాలేకపోయెను.

శ్లో. యమశేష భవ ప్రభవః స్మరతా

మనుభ్యాన్ తప్తై న చిత్రమిదమ్ ।

మయతీర్థ్యో భాంతి హి యత్తప్తవనే

యమశేష భవప్రభవః స్మరతా ॥

7

తా. ఈ ముఖ్య ప్రాణదేవుని భ్యాసించు సజ్జనుల సమస్త దుఃఖములు నివారణయగును. యమశేష, కంకర మొదలైన దేవతలును ఈ ముఖ్య ప్రాణదేవుని ప్రోత్సాహ చేయుటయందు ఆసక్తులై విరాజిల్లుచున్నారు. అందువలన ఈ యీశ్వరి దేవుడు కార్యనిరతృప్తి విశ్రాంతి కాలేకపోయెను.

శ్లో. సంవరన్నంచనీయః కదాచిద్విదః

విష్టు పద్యాస్తటం వైష్టవాగ్రేసరః ।

ప్రాపదాప్తై ర్నిజైరేష శిష్యైర్నృతః

త్యక్త విశ్వస్థవం తాత్ర వాతంకతః ॥

8

తా. బ్రహ్మకా దినము వైష్టవ శ్రేష్ఠులైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఉత్తర దిక్కున సంవరించుచుండిరి. అపుడు వారిలో

ప్రియశిష్యులు మాడ ఉండిరి. వారు సంవరించుచు గంగానదీ తీరమునకు వెళ్ళిరి. అచట నానగులందు శత్రువుల భయముచే నావలను అచ్చటచ్చట నవలలి వెళ్ళియుండిరి.

శ్లో. ఇమాన్ స్వస్త్వ పూర్వాశ్రయా నాత్మి వాక్యాత్
నలీలం దయామఃసి మూలాశ్రయాత్మా ।

నిషేధ్యో ననాదృత్య చానన్య లంఘ్యం

తదాత్మా యయైతాం నదీం సంస్పృశం వా ॥

9

తా. దయామయులైన ఆ మధ్వాచార్యులు నాదీకులు లేకున్నను నావలేక వేరే చేదీచేరినను చాల వీలుగాని ఆ గంగానదీ తీరమునకు పోయి చాల యత్నించిరి. అపుడచట నున్న వారు ఆది వీలు కాదనిరి. అయినను ఆచార్యులవారు వారిని లెక్కించలేదు. ఓ శిష్యులారా నేను మొదట వెళ్లెదను. సన్నోకడు పట్టుకొనుదు. వాని నింకొకడు పట్టుకొనుదు. ఇట్లందరును పట్టుకొనుచు, శిష్యులందరు ఆట్లచేసిరి. ఆచార్యులు మొదటివారై ఆ నదీని అనాయాసముగా దాటిరి. వారిసంబంధి దాటిచిరి. అది సంసారమును దాటుట కడ్డమగు కానుక్రోధాదులను జయించి ఉత్తమ భక్తిగల శక్తులను సంసారము నుండి దాటించు మార్గముతో పోల్చుచున్నాను.

శ్లో. వారయత వారయత వైరి సుహృదోఽమూన్

మారయత మారయత పారగమనాత్పాత్ ॥

ఆపరత ఆలపర ఇత్యవద దుచ్చైః

సత్వర కరాజపురుషానుదిత వాచా ॥

10

తా. ఇట్లు మధ్వాచార్యులు వదిలి దాటుచున్నపుడు ఆవలి తీరమున గల తురుష్కు రాజభటులు ఎవరో శత్రుస్నేహితులు వచ్చుచున్నారు. మన తీరమును చేరుటకు ముందే చంపుదని చెప్పును. వదిలో దిగుచుండిరి. అపుడు ఆచార్యులు ఆ తురుష్కు రాజభటులను గూర్చి వారి భావలోనే చిగ్గరగా నిట్లనిరి.

శ్లో. నానే నేనా (నానే) నేనానేనో నూనేనన సునున్నాః ।
నానానా నో నూనం నానేనా నూన నానున్నః ॥ 6

తా. ఈ మధ్యభూమియైన ముఖ్య ప్రాణదేవుడు దోషరహితుడు, గుణపూర్ణుడు, ప్రాణులకు ఒకఁడు. ఇతఁడే అనేక విశములుగా అనేక ప్రాణులను ఆయా కార్యములందు ప్రేరేపించును. అయితే బ్రహ్మదులకు ప్రభువై వకల కల్యాణగుణపూర్ణుడైన శ్రీనారాయణుడు మాత్రము ఇతని ప్రణయకు లోబడడు. అందువలననే ఈ యాశ్వర దేవుడను రాజు ఇతని ప్రేరణచే విశ్రాంతుడు. కాలేక పోయెను.

శ్లో. యమశేష భవ ప్రభవః స్మరతా
హనుభాధి ర్పైత న చిత్రమిదమ్ ।
మరుతీద్యుః ధాంతి హి యత్సవనే
యమశేష భవప్రభవః స్మరతాః ॥ 7

తా. ఈ ముఖ్య ప్రాణదేవుని ధ్యానించు నజ్జనుల నమస్తదుఃఖములు నివారణయ్యెను. యమశేష, శంకర మొకలైన దేవతలును ఈ ముఖ్య ప్రాణదేవుని ప్రోత్సహము చేయుటయందు ఆసక్తులై విరాజిల్లుచున్నారు. అందువలన ఈ యాశ్వర దేవుడు కార్యనిరతుడై విశ్రాంతుడు కాకుండుటలో ఆశ్చర్యములేదు.

శ్లో. సంవరన్తంచనీయః కదాచిద్విభుః
విష్ణు పద్యాస్తటం వైష్ణవాగ్రేసరః ।
ప్రాపదాపై ర్నితైరేష శిష్టైర్మృతః
త్యక్త విశ్వప్రపంచాత్ర వాతంకతః ॥ 8

తా. ఒకానొక దినము వైష్ణవ శ్రేష్ఠులైన శ్రీ మధ్యాచార్యులు ఉత్తర దిక్కున సంచరించుచుండిరి. అపుడు వారిలో

ప్రయశ్చ్యలు కూడ ఉండిరి. వారు మునుమును గంగానీటి నీరు మునకు వెక్కిరి. అచట నాడుకుంటున్న శత్రువుల ఇరుముడి నాడుకుంటున్న అచ్చటచ్చటనే వదలి వెక్కిరించుచుండిరి.

శ్లో. ఇమాన్ స్వస్వ హర్షాశ్చయో నాన్య వాన్యో
సరీలం దయాశుచి మూలాశ్రయత్వా
నిషేధ్య ననాదృత్య దానస్య అంభోజం
తదాశ్యా యయత్తాం సరీం సంస్మరం వా ॥ 9

తా. దయామయులైన ఆ మధ్యాచార్యులు సమీపము లేకున్నను నావలేక వేరే చేయలేదు. దాట వీలుగాక ఆ గంగానీరును ఈదుకొనుచు పోయి దాట యొక్కుంటిని. అప్పుడచట నున్న వారు అది వీలు కాదనిరి. అయినను ఆచార్యులవారు వాగును దక్కించుకొనలేదు. ఓ శిష్యులారా నేను మొదట వశ్యుడను. నీకు నీకు ముఖ్యునినుడు. వాని నింకొకడు చట్టుకొనుడు. ఇట్లుండను ముఖ్యునిను డనిరి. శిష్యులందరు అట్లేచేసిరి. ఆచార్యులు మొదటివారై ఆ నదిని అనాయాసముగా దాటిరి. వారివలదని దాటిరి. అది గుండమును దాటుట కడ్డమగు కామక్రోధాదులను జయించి ఉత్తమ శత్రువుల శక్తులను సంహరించు నుండి దాటిరి. మార్గములో హోయ్యుండను.

శ్లో. వారయత వారయత పైరి సుహృదోఽమాన్
మారయత మారయత పారగమనాత్మాత్మిక ।
ఆపతత ఆలపత ఇత్యపద దుదైః
సత్వర కరాజపురుషానుచిత వాదా ॥ 10

తా. ఇట్లు మధ్యాచార్యులు నదిని దాటుచున్నపుడు ఆవరి తీరమున గల తురుష్క రాజభటులు ఎవరో శత్రుశక్తిహితులు వచ్చుచున్నారు. మన తీరమును చేరుటకు ముందే చంపుడని చెప్పుచు వదిలో దిగుచుండిరి. అపుడు ఆచార్యులు ఆ తురుష్క రాజభటులను గూర్చి వారి భాషలోనే లిగ్గరగా నిట్లనిరి.

శ్లో. నజడా జలేపతత సాహసాదయో
నభయం నహివో బహుతయా బహోర్జనాత్ ।
భవతాం పతిం ఊతిపతిం దిదృక్షవః
ప్రతియామకేన కలహం చికిర్షథ ॥

11

తా. ఓ బుద్ధిహీనులారా! ఆలోచింపక నీటిలో దిగవలదు. ఇదేమి ఆశ్చర్యము. మీరు చాలమంది యున్నారు. తక్కువ సంఖ్య గల మానవలన మీకేమి భయము? మేము మీ దొరను చూడ వచ్చుచున్నాము. ఏల జగడమాడ గోరెదరు?

శ్లో. వచసేత్యనేన స పరన్న్యరుణ
ద్యుజగాన్నరేంద్ర ఇవ మంత్రబలాత్ ।
ఉదార యత్స్వరిజనం మృతిభీ
సరితశ్చ దేవసరితశ్చ సమమ్ ॥

12

తా. శాములాలవాడు (విషవైద్యుడు) తన మంత్రబలముచేత సర్పములను కదలకుండునట్లు నిలుపును. అట్లు శ్రీమధ్వాచార్యులు తనమాటలచే తురుష్క శత్రువులను ముందుకు రాకుండునట్లు నిలిపిరి. దీనిచే తమ సేవకులకు నదివలె అడ్డము వచ్చిన చావు భయమునుండి తప్పించి వారిని గంగానదిని దాటించిరి.

శ్లో. నిర్వికార చరితోఽపి పరీతః
క్రూరకింకర సహస్ర తయేన ।
స ప్రజన్తు దలసజ్జగ ధీకః
సింహరాడివ సృగాల సమూహే ॥

13

తా. శ్రేష్ఠమైన సింహము వేలకొలది నక్కలు చుట్టుముట్టి నను బెదరక ముందుకు సాగును, అట్లే ప్రపంచ ప్రభువులైన మధ్వాచార్యులు అనేకవేల తురుష్క భటులు చుట్టుముట్టి బెదరించి నను లెక్కింపక భయములేక ముందుకు వెళ్ళుచువిరాజిల్లిరి.

శ్లో. అప్రదంప్యవపుషం సురాసురైః
సింహ సంహనన మేనా మున్ముతమ్ ।
ప్రాప్త మాత్మ సగరాంతరం సృషః
ప్రేక్ష్య సౌధ శిఖరే స్థితోఽబ్రవీత్ ॥

14

తా. ఈ మధ్వాచార్యులు దేవదానవులకును శివలింగమునకును శక్యము కాని శరీరముగల వారై యుండిరి. ఏ క్రూర సంరక్షక రూపముగల వారై యుండిరి. తమ పట్టణమునకు వ్యగ్ర వర్షిణిని అంతఃపురసౌధముపై నిలిచియున్న తురుష్క రాజు చూచి యట్లు చెప్పెను.

శ్లో. రిపున్యవ ప్రణిధి ప్రతికంఠయా
పథికపాటన కర్మణి దీక్షితైః ।
సుముఖమే పురుషైః కథం
యమ భద్రైరివ నాసి విహింసితః ॥

15

తా. ఓ హసన్ముఖుడా! నేను శత్రురాజుల సౌధచానులు వచ్చుచున్నారను ఊహచే మిమ్ము హింసచేయ వాధులును విడుచి మించితిని. వారు యమభటులవంటి కఠినులు. వారు విన్ను చెంప యెట్లు వదలిరి?

శ్లో. అష్టవ దేవనదీ తరణం రే
హంత కథం చ చి కీరసి కింత్వమ్ ।
తం నిగదంతమితి ప్రభృతీహ
స్మా హ మహాపురుషోత్తమ దానః ॥

16

తా. ఓ ధీరుడా! ఈ గంగానదియందు వానను మునుమును నట్లు అడ్డగించి యున్నాను. నీవీ నది నట్లు దాటి వచ్చితివి! ఇది ఆశ్చర్యము. ఇవటినీవేమి చేయవలసియున్నది? కాక ఇట్టి ప్రశ్నల నడిగెను. అపుడు తమ విష్ణుభక్తులైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు త రాజుతో నిట్లనిరి.

శ్లో. యోఽసౌదేవో విశ్వదీపః ప్రదీపః
కుర్మ స్సర్వం తత్పరామగ్రహేణ ।
యామస్తావ త్తూర్ణమాశామదీధి
మిత్యాద్యం తద్భాషయా చిత్రవాక్యమ్ ॥

17

తా. శ్రీమన్నామమగ్రము ఆశాశమువందు కన్నకు
సూర్యునందు ప్రపంచము వెలిగించుచున్నాడు. అతని యుక్తము
అనుగ్రహబలము చేతనే కుసుమరము అపార్థ్య కార్యములను చేయ
చున్నాము. మేము శ్రీధునిగా ఉత్తర దిక్కునకు వెళ్ళెదము.
అని రాజయొక్క రెండు ప్రశ్నలకు శ్రీ మధ్వాచార్యులు అతని
తురుష్క భాషలో అశ్వర్యకంఠముగా సమాధానమిచ్చిరి.

శ్లో. గాంధీర్యం దృతిఘృత పీర్యమార్య భావం
తేజోఽగ్ర్యం గిరమపి దేశకాయుక్తమ్ ।
రాజాన్య స్ఫుటము పరిభ్య విస్మితోఽస్మై
రాజ్యార్థం సవది సమర్పయాం బభూవ ॥

18

తా. ఆ రాజు ఈ మధ్వాచార్యుల గాంధీర్యము, ధైర్యము
విపుల సామర్థ్యము. పాండిత్యము, ఉత్తమకాంక్షి దేశకాలములకు
చిత్రమైన మాటలు విని బాగుగా వెలిసికొనెను. అందుచే మిక్కిలి
నాశ్చర్యము నొందినవాడై వెంటనే తన అర్థరాజ్యమును వీరికి
సమర్పించెను.

శ్లో. దండార్హబుద్ధి విషయో నృపపూరుషాజాం
రాజ్యార్హబుద్ధి విషయోఽభవదిత్థ మేషః ।
నీతిం ప్రకాశయితుమేవ విపత్సుకార్యాం
గంతుం ప్రభుః ప్రసవతోఽపి తథా వ్యధాత్వః ॥

19

తా. తురుష్క రాజభటులు శ్రీ మధ్వాచార్యులు శత్రు
పక్షపువారు. వారిని చంపవలెనని ఆలోచించి యుండిరి. ఇప్పుడా భటు

లిట్లు వారు తమరాజు రాజ్యమునందలి భాగమును దానము చేయుటకు
పాత్రులని తెలిచిరి. ఆ మధ్వాచార్యులు తమ దివ్య సామర్థ్య
ముచే వారివందల తెలియ ముందుకు పోవుటకు సమర్థులగునను
ప్రపంచమునందు అశక్తవనలు అంద విద్వివపుడైన నేయవలెనని
తేలుపుటకు సన్యాసులైన శత్రుకు అనుచిత్తిమివను తురుష్క భాషలో
రాజులో సభాపీఠి లెవని సంగోషవెట్టి అర్థ రాజ్యమును పొందిరి.

శ్లో. కదాచి చోరాణాం నిరమవలోక్యా భివతతాం
అవసావ్య స్వీయాన్ కరగవట పిందార్థ మతిర్వత్ ।
చరన్తే తేష్వే తానథమిథ ఇహాఘాత యదహో
విభుః సమోహ్యప్రాగ్విజయ ఇవ సంస వ్రకగదాన్ ॥20॥

తా. ఒక దిశము ఈ మధ్వాచార్యులు శిష్యులతో ప్రయా
ణము చేయుచుండగా దొంగలు కొందరు ధనమును దొంగలించి
అడ్డగించిరి. ఆచార్యులు తమవారి సంగరి హాగవోట విలివిరి.
చేతిలో హాగ గుడ్డను విడిచి మూటగాచేసి దొంగలగది ధనపుమూట
యని భ్రాంతి గల్గించి వారి మధ్య తిరుగుచుండిరి. ఆదొంగలు ప్రతి
యొకడు తనకా మూట కావలెనని ఒకరితో హాగరు ఒకడమాడి చచ్చిరి.
అది పూర్వము భారతి యుద్ధమందు అర్జునుడు సంస వ్రతులకు సమ్మా
హనాస్త్రమును ప్రయోగించి ఒకరికొకరి గర్భముడని తెలియునట్లు
ఒకడము పెట్టివరికి యాయెను.

శ్లో. అన్యత్ర చ చోరాన్ ధన్యప్రవరోఽసౌ
పూరాఽన్యతసంభాగ్యాప్రాన్ స్వతిఘంసూన్ ।
ఏతేనతు శిష్టేదాకృష్ట కుతారా
న్నిస్తాడిత యువ్యా న ద్రావయత ద్రాత్ ॥

21

తా. మఱియొకచోట నూరుమంది గజదొంగలు శ్రీ మధ్వా
చార్యులను చంపుటకు వచ్చిరి. అప్పుడు ఆచార్యుల శిష్యులు ఉపేంద్ర
శీర్షులను వారొకరు వారి చేతిలోనున్న ఆయుధములను లాగుకొనిరి.

దానితో ఆ దొంగల గుంపులో నొకనిని కొట్టిరి. ఇట్లా దొంగల పండరిని మధ్యాహ్నముల పరుగెత్తునట్లు చేసిరి.

శ్లో. క్వచిద్విలాచ్ఛటా (దా) త్రమాదముం ససంఘ మత్యజన్ ।
అవేష్య దస్యపః పునః కుశూహలాత్త మానమమ్ ॥ 22

తా. ఇంకొక చోట కొంతమంది దొంగలు శిష్యులతో సహితులైన శ్రీ మధ్వాచార్యులను పట్టుకొనుటకు వచ్చిరి. వెంటనే శిష్యులతో కూడిన ఆచార్యులు వారికి రాళ్ళు రాశివలె కప్పించిరి. వారు రాళ్ళుని భ్రమసి ఆచార్యులను వదిలిరి. కొంచెము ముందుకుపోగా ఆచార్యులు మనుష్యులవలె కనపడిరి. అప్పుడొ దొంగలు ఆశ్చర్యముతో వారికి సమస్కరించిరి.

శ్లో. సత్యచ్చేదే సేచ్ఛాయాతం

వ్యాఘ్రాకారం దైత్య వ్యాఘ్రం :

ప్రాతే యాద్రే ప్రాంతే ప్రాజ్ఞః

పాడేర్లీలా లేశేనస్యత్ ॥

23

తా. ఒకప్పుడు హిమాలయము సమీపమున శ్రీ మధ్వాచార్యులు సత్యతీర్థులచే దేవుని ఎత్తించుకొని వెళ్ళుచుండిరి. అప్పుడొక దైత్యుడు పులియాకారమును దాల్చి ఆచార్యులను పట్టుటకు సాధ్యముకాక వారి శిష్యులైన సత్యతీర్థులను చంపదలచి సమీపమునకు వచ్చెను. ఆచార్యులు లేచి చేతితో మెల్లగా తట్టుటచేతనే వానిని దూరముగా లేజీమిరి.

శ్లో. ప్రాపస నారాయణతః కుద్దశిలాత్మ ప్రతిమాః

యాసు స పద్మా సహితో దూష్య హితః సన్నిహితః ॥ 24

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు మనుష్యు గోచరమైన బహిర్యక్ష మమందు శిష్యుల నుంచి తాము పెద్ద బహిర్యక్షమునకు వెళ్ళిరి. అచట భగవద్దేవులకు శత్రువైన శ్రీమన్నారాయణుడు వారికి

తాను లక్ష్మీ సహితముగా చచ్చిపోతున్న యున్న శిలాద్రుకులను ఇచ్చెను.

శ్లో. పారాశర్యః పరతత్త్వ ప్రపిత్త్వై

తాత్పర్యార్థం పరమం భారతస్య ।

వ్యక్తం చక్షుం నిరసివత్త్వై స్మ సాక్షి -

దేనం దవ్యం భవనే మన్య మానుః ॥

25

తా. పరాశరుల తనయులైన వేదవ్యాసులు శ్రీ మధ్వాచార్యులను ప్రపంచమునందెల్ల భగవంతుని భావించినందువలన భగవంతుని స్వరూపమును చనులకు లాగుగా తెలుపుటకు వారిని తాము రచించిన మహాభారత తాత్పర్యమును నిర్ణయించు గ్రంథమును రచింప నియమించిరి.

శ్లో. తీర్థేషు తీర్థేషు చ సౌఖ్య తీర్థః

క్షేత్రేషు చక్షేత్ర విదాం వరిష్ఠః ।

గోవింద మావంద్య పహానుగోఽగ

ధంగాం పునస్తుంగ తరంగ మాలామ్ ॥

26

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు శ్రీ వేదవ్యాసుల అజ్ఞుల స్వీకరించి బహిర్యక్షమును నుండి వెడలిరి. వారియందు చవిత్ తీర్థక్షేత్రములందు విరాజిల్లు శ్రీమన్నారాయణుని నమస్కరించి స్తుతిచిరి. శిష్యులతో మరలి పెద్ద పెద్ద అలలుగల గంగానది కడకు వచ్చిరి.

శ్లో. స్వవైరపేతా మనరోక్య సింధుం

సరోజ బంధంచ తదాలంబ స్త సింధుమ్ ।

తదే నిషణ్ణా నదికం విషణ్ణా

న్ని రీత్య శిష్యాన తరత్స ఏతామ్ ॥

27

తా. అపుడు శ్రీ మధ్వాచార్యుల శిష్యులు గంగను దాటుటకు పనినలేకుండుటను చూచిరి. సాయంకాలమగుటచే సూర్యుడు మునుగుచుండుట చూచిరి. ఇంకేమి చేయగలమని విచారముతో తీరమునందు కూర్చుండిరి. వారిని శ్రీమధ్వాచార్యులు చూచి జలస్తంభన విద్యతో వస్త్రము తడిసిపోకుండునట్లు తాముకల గంగను దాటిరి.

శ్లో. నవానరేంద్రస్య విలంఘితాభ్యే
నవాన రేంద్రస్య విహర్తు రస్యామ్ ।
ఇమేఽస్మరం స్తద్యపు షోఽన్యథాస్య
శక్తస్య శంక్యేత వివత్కథం తైః ॥

28

తా. ఈ శిష్యులు పూర్వము సముద్రమును దాటిన ఆంజనేయునిగాని, గంగ యందు బాల్యమునందు జలక్రీడలాడుచుండిన భీమసేనుని గాని జ్ఞాపకము చేసికొనలేదు. అట్లు జ్ఞాపకము చేసికొని యున్నచో ఆ ఆంజనేయ భీమసేనావతారమైన యీ మధ్వాచార్యులు గంగను దాట శక్తులుకారను శంక గలుగలేదు.

శ్లో. జగత్ప్ర దీపాయిత గోగణాధ్యే
దివాకరే మధ్య దివాకరేవ ।
అవ్యక్త రూపేశ్రియ మత్యజన్ ద్రాక్
సహంబుజైస్తన్న యనాంబుజాని ॥

29

తా. ప్రపంచమున ప్రకాశము గలిగించు సూర్యుడు అస్తమించెను. తామరపూవులు ముడుచుకొని కాంతిహీనములయ్యెను. అట్లే జగత్తుకు తమ అమూల్యములైన మాటలతో అధ్యాత్మ తత్త్వమును బోధించు సూర్యుని వలెనున్న శ్రీమధ్వాచార్యులను చీకటి ఆవరించి యుండుటచే వారు కనపడలేదు. అపుడు శిష్యుల తామర

పూవులవలె నున్న శిన్నులు విచారముచే కాంతి లేనివైనవి. అసగా వారు మరుగుపడియుండిరి.

శ్లో. పదం పశోర్వా వినతా తనూజ
స్తీర్వా నదీం తావద దీనసత్త్వః ।
అనార్ద్ర వాసాః సకుతూహలాద్దైః
నృదేవ భూదేవ ముఖై ర్వపందే ॥

30

తా. వేగముగా ఎగురు గరుడుడు పశువు యొక్క అడుగును అనాయాసముగా దాటును. ఆ విధముగా మిక్కిలి బలముగల మధ్వాచార్యులు గంగానదిని శిష్యులకంటె ముందు ఆయాసము లేక దాటి ఆవలితీరమును చేరిరి. అయితే వారి బట్టలు తడికాలేదు. అందువలన అటనున్న రాజును బ్రాహ్మణులును ఆశ్చర్యముతో వారికి నమస్కరించిరి.

శ్లో. భీ తైరరాతే రతిమాత్ర మత్ర
నతారకై రప్యథ తారకైః సః ।
స్వతేజసా విన్మిత భూపనున్నైః
ప్లవేన శిష్యాన్నిర తారయత్తామ్ ॥

31

తా. అచట నావికులు శత్రుభయముతో మిక్కిలి బెడరి యెవరిని నదిని దాటించకుండిరి. అయినను తన గుడ్డలు తడిగాక నదిని దాటిన మధ్వాచార్యులను చూచి ఆశ్చర్యపడిన రాజు నావికులకు ఆచార్యుల శిష్యులను దాటించునట్లు ఆజ్ఞ చేసెను. వారా శిష్యులను వెంటనే నదిని దాటించిరి. ఇట్లా చార్యుల ప్రభావమే శిష్యులను నదిని దాటించుటకు కారణమయ్యెను.

శ్లో. విశంకటం స్వస్తతీనీ తటంతే
దీపప్రదీప్తం జనతాభివృణ్ణమ్ ।

సంచోదయత్పండిత మందలాభ్యమ్

నాథావలోకోత్క హృదోఽభ్య పశ్యన్ ॥

32

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులను చూచినోరైన ఆ శిష్యులు ఆ గంగానదీ విశాలతీరమును చూచిరి. అప్పుడా తీరమున దీపములు వెలుగు చుండెను. అచట జనులు నిండియుండిరి. వివాచ గ్రస్త విషయములను వినుచున్న పండితులు చేతి యుండిరి.

శ్లో. అమ్నాయ మామార్నాయ విదా విదగ్ధం

సభావభేదం ప్రవచంతమిత్ర ।

దేవ్యాం సదాయా మివ వన్యమౌషిం

ప్రేక్షంత సాక్షిత్పు బిర్భమేతే ॥

33

తా. ఈ శిష్యులు గంగానదీ తీరమునందు చేరియున్న విద్వాంసుల సభయందున్న వేదమును తెలిపిన వారిలో శ్రేష్ఠులైన మధ్వాచార్యులను ప్రత్యక్షముగా చూచిరి. వారు అచట వేదములను వేర్వేరు అభిప్రాయములతో వివరించుచు దేవతల సభయందున్న బ్రహ్మదేవుని వలె నుండిరి.

శ్లో. ప్రాప్తస్తతో హస్తిన రాజదానిం

మాసాను వాసేహ సవాసయోగ్యాన్ ।

మరాంతరేఽనంత గుహంతరః స

న్నేకాంత దేశే సరితోఽసమీపే ॥

34

తా. తరువాత శ్రీ మధ్వాచార్యులు హస్తినాపురమునకు వెవరిరి. అచట గంగానదికి కొంతదూరము నందున్న యొక మకము నందు శ్రీమన్నారాయణుని ధ్యానించుచు చాతుర్మాస్యవ్రతమును అనుష్ఠానము సేయుచు నివసించిరి.

శ్లో. తిత్వా భువం దేవనదీ జగామ

కాథా విశేషేణ నిషేవితం తం ।

వాణీవ యత్యేష్య తయో వృధార్థా

వివాది వదన్యా స రేచిత్ర చిత్రమ్ ॥

35

తా. గంగయు చాతుర్మాస్యవ్రతానుష్ఠాన కాలమున శ్రీ మధ్వాచార్యులను సేవింప ఆ మకము వర్గమునను చెట్టుకొండ వాళ శాఖానామములో భూమిని మార్చి కదిపించెను. శింకరుడు మొదలైన దేవతలు ఘోషించు గంగగంట, ఉత్తమూర్తైన సంస్కృతయే శ్రీ మధ్వాచార్యులను సేవి తి ధన్యురాలగుటచే, గంగయు పేరు ముట లక్ష్మిర్వముగాదు.

శ్లో. గురువ్ర బర్హస్య పదార విందం

విదురతః సావ్రణ నామమూర్తా ।

దౌదార్య సౌందర్య తస్మిం తస్మింతా

మాలవ్య శిష్యైరత విస్మితంతైః ॥

36

తా. సామాన్య జనులు చూచునట్లు దేహమును చార్చి వచ్చిన ఆ గంగ గురువయ్యలైన శ్రీ మధ్వాచార్యులకు కొంత దూరము నుండియే నమస్కారము చేసెను. ఆమె శరీరమున దౌదార్యము సౌందర్యము కలిగియుండెను. అట్టి గంగ శరీరము నా శిష్యులు చూచి అత్యాశ్చర్యము నొందిరి.

శ్లో. తనూప యాతేన కదా చనాథ

వారాణసీం పాప నివారణేన ।

అవాది వాణీ బలిసః స్వశిష్యాన్

విలోక్య లీలావ సరేఽవలిప్తాన్ ॥

37

తా. దర్శన సేవాదులచే భక్తుల పాపమును నివారించు ఆ మధ్వాచార్యు లొకప్పుడు శిష్యులతో కాశీకి వెళ్ళిరి. అచట చటపు సమయమందు శిష్యులు అహంకారము నొందియుండుట చూచి వారిని గూర్చి యిట్లు నిరి.

శ్లో. వియ్యద్ధ వీర్యే యుగవర్తి వీరం

మన్యా భవంతోఽభవంతమ మం ద్రాత్ ।

సమస్త శక్తిం న యునక్తి యోస్వా

మత్రాన్య దాజ్ఞాం న నిరాకరోతి ॥

38

తా. శిష్యులారా మీను శుశ్రూషించుకొనుచు అభిమానము పొంది యున్నాను. అందువలన మీరందఱు చేరి నాతో మల్ల యుద్ధమునకు సిద్ధులై రిండు. ఈ మల్ల యుద్ధమునందు మీరు మీ సామర్థ్యమునంతయు చూపించవలెను. అట్లు ఎవను పూర్తిశక్తిని ఉపయోగింపకుండునో వాని నా యాజ్ఞను మీరనవారుదురు.

శ్లో. ఇతీరయన్ వందదత్తేష యూనః

ప్రాప్తాన్ ప్రయుధ్వాన్ యుగ పన్నిపాత్య ।

ఉత్తీయతాం యన్య సమర్థతా స్యా

దితి బ్రువాణః (హా) శనక్తైరహాన ॥

39

తా. ఆచార్యులిట్లనిన వెంటనే వచ్చునుగురు అలిష్ఠులైన శిష్యులు ఒకే దశా ఆచార్యులపై బడి జగడము చేసిరి. శ్రీ మధ్వాచార్యులు వారి నందరిని వెంటనే క్రిందకి త్రోసిరి. మీకు సామర్థ్యమున్నచో పైకిలేచిని చెప్పుచు మెల్లగా నవ్విరి.

శ్లో. సామేరవం గౌరవ మావహంతి

తవాంగ మంగంగుల యశ్చనోఽంగే ।

పురావినశ్యామ ఇతో దయాకో

స్వామిన్ విముంచేత్య వదంస్తదాతే ॥

40

తా. ఆచార్యులిట్లు నవ్వినుచు, ఆ శిష్యులు ఆచార్యులారా తాము మూశరీరముపై మీ అనయవములను, వ్రేళ్ళను పెట్టి యున్నాను. అవి మాకు శుభ వర్వలమంత బరువుగా నున్నవి.

నహించుటకు సాధ్యము కాకున్నది. ఓ దయామయులారా మమ్ము వదిలివెట్టుచిని వేడుకొప్పిరి.

శ్లో. తేనాఽథము కై రతి విస్మయ సై

రవాప్య నాలోచ్య హి చిత్తస్పర్శాపమ్ ।

యద్రూపి విప్రంభేః సకంఠ శక్త్రం

జగత్సమస్తం నియతం నికామమ్ ॥

41

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు శిష్యులు వేడుకొనిన వెంటనే వారి నందరిని విడిచివెట్టిరి. శిష్యులు మధ్వాచార్యుల సామర్థ్యమును అదివరకు తెలిసికొనకుండుటచేత మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడిరి. ఆ మధ్వాచార్యులు తమ కనుబొమల కడలిక చేతనే రుద్ర ఇంద్ర మొదలైన వారితో కూడిన ప్రపంచమును ఇష్టము వచ్చినట్లు ప్రేరేపింప సమర్థులు.

శ్లో. సదాక్ష్య మాక్షిప్త సమస్త పక్షకో

యతిః ప్రభుం కోఽప్యమరావతీ పదః ।

జిగీషయా జ్ఞాన సహాయ కర్మణః

ప్రసాద్యతాం సాధన తేత్సుదాహరత్ ॥

42

తా. ఒక దినము అమరేంద్రపురీయను అదైవతీయతీ యొకడు శ్రీ మధ్వాచార్యుల కడకు వచ్చెను. అతడన్ని సిద్ధాంతములను బుద్ధి చాతుర్యముతో ఖండించి యుండెను. అతడాచార్యులను జయింప దలచెను. ఆచార్యులతని యెదుట సందర్భవశమున బ్రహ్మజ్ఞాని చేయుకర్మయే మోక్షసాధకమని చెప్పిరి. అతడది యెట్లు సాధించితి రని అనెను.

శ్లో. సంసాధితేఽర్థే భగవత్య యు క్తివిత్

పప్రచ్ఛ స జ్ఞానపదార్థ ముగ్ర దీః ।

జ్ఞాతః సతే జ్ఞాన్యసి చేన్న చేన్నసః

ప్రశ్నో మతేతేతి నిరాకృతైషతమ్ ॥

43

తా. శ్రీమహాచార్యులు జ్ఞానముతో సహితమైన కర్మము మోక్షసాధకమును విషయమును కాగుగా ప్రతిపాదనము చేసిరి. దానిని ఖండించుటకు ఆ యధికి యుక్తి ఘోషలేదు. అప్పుడు కఠిన బుద్ధిగల ఆతడు జ్ఞానమును పదమునకు అర్థమేమి? అని ప్రశ్నించెను. ఆచార్యులు నీకు జ్ఞానముగలదా? అట్లయినచో నీకా జ్ఞానమును పదమునకు అర్థము తెలిసినా? ఆ ప్రశ్ని నీ వడుగుట నీవు పిచ్చివానితో సమానము. జ్ఞానములేని మూఢుడవైనచో శబ్దార్థములను తెలియ శక్తి లేని నీవు ప్రశ్నించుట సరికాదని ఆ అమరేంద్రపురీ యిదిని ఖండించిరి.

శ్లో. వితత తమతమోండతం సాధయంత్యా నితాంతం

నదసి నదసి రేజే వ్యాఖ్యయా వ్యాస కిష్యః ।

సకలసమయ హస్తాంతోజ బందాభి నందీ

శరది శరది చంద్ర శృంగ్రితా సంపదేవ ॥ 44

తా. చంద్రుడు తన వెన్నెలచే శరత్కాలమునందు ఆవరించిన నీకటిని నివారించుచు తామరపూవులు మొగ్గలై యుండుటను చూచి సంతోషముతో ప్రకాశించును. అట్లు శ్రీ వేదవ్యాసుల శిష్యులైన మహాచార్యులు ప్రతి సభయందును వేదార్థములను వివరించుచు జనులందావరించియున్న ఆజ్ఞానమును తొలగించుచుండిరి. సకల సిద్ధాంతములను తెలిసిన విద్వాంసులు వీరి వ్యాఖ్యాన చాతుర్యమును చూచి ఆనందముతో నమస్కరించిరి. ఇట్లు వీరు ప్రకాశించిరి.

శ్లో. జననం సమయే సమయే జగతః

ప్రథితే సమయే సమయే దమితే ।

సనిరా సమయేఽ సమయే స్థితియుత్

స్వభావ సమయేఽ సమయేష్ట ధియా ॥ 45

తా. పరబ్రహ్మము వేదాంతశాస్త్రమునందు సకల శబ్దములచే ముఖ్యముగా చెప్పబడును. అచాచ్యుడుకాడు. ఈ జీవ సమా

నాము చేరువ నుండునేకాని యీ జీవములతో కలిసియుండువాడు కాదు. అతనియందు కాలవ్యత్యాసమువలన రాగల ముప్పు, చావు మొదలైన మార్పులు లేవు. అసగా అతడు నిత్యుడు. జ్ఞానహుపుడు. తన సాధారణమైన ఇచ్చచేతనే ప్రపంచసృష్టి, పాలనము, నాశనము లగునేగాని మాయావాదులు చెప్పవట్లు మాయచే కాదు.

శ్లో. వర్త స్వాధ్యధి సర్వం దివ్యేదం

సోఽనికం స్వతంత్రో విష్ణుః ।

ఉజ్జానయే దుష్టానాం సంస్కరు

సాధూన్ గుణాభి పూర్ణోఽప్య గుణః ॥ 46

తా. శ్రీమన్నారాయణుడు స్వతంత్రుడు. ప్రపంచజీవుల హృదయమందు నివసించి యుండును. ఈ ప్రపంచముతో ఆడును. దుష్టులైన అనుభులను సరకమునందు ప్రవేశము గల్గించి దుఃఖము నొందించును. మోక్షమునకు యోగ్యులైన సజ్జనుల దోషములను పరిహరించును. ఆనందాది సకల కల్యాణగుణములచే పూర్ణుడు. అతనియందు సత్త్వ, రజస్తమో గుణములు లేవు.

శ్లో. అసమో త్రమో మతోఽసౌశ్రియః

పతిర్విశ్వతో విభిన్నాత్మా ।

పరమాన్రకామ మర్థాన్

ప్రకాశ యామాస సేత్యాదీన్ ॥ 47

తా. లక్ష్మీపతియైన వారాయణునకు సములును ఉత్తములును లేరు. ఇతడు సమస్త ప్రపంచమున కంటె మిక్కిలి భిన్నుడు అను అనేక విషయములను మహాచార్యులు వేదమును వ్యాఖ్యానము చేయుచు వివరించిరి.

శ్లో. సమానయా యానమాస

మాయయా తతయాయమా

నయాననా నానయాన

యాతనాలలనాతయా ॥

48

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు చేసియున్న వ్యాఖ్యానమును ప్రమాణమునలె తోచునట్టి అప్రమాణముచే బలిష్ఠముగా వ్యాపించి యున్న అద్వైతశాస్త్ర రూపమానుచే ఖండించుటకు సాధ్యము కాలేదు. ఈ వ్యాఖ్యానమునకు సరితూగు వ్యాఖ్యానమే లేదు. ఇది న్యాయముతో కూడినది. దీనికి విరుద్ధమైన అద్వైతశాస్త్రానుచరణ మిక్కిలి దుఃఖకరమైన సరకపీడ గలిగించును.

శ్లో. ప్రాజ్ఞోరాజ్ఞాం త్రిదివపదవీం కౌరవం జ్యేత్రమాప్తః
సస్మారాథ స్వవిహృతి పతద్ధన్తి యుద్ధోత్స వానామ్ ।
సత్కాత్మాద్యైరిహావరపుతో భావి మారీద దృగ్విః
విస్మైరైః స్వైర్ని జన్మవతనూ హేతిదృష్ట్యాఽతి తుష్టైః ॥ 49

తా. తరువాత పూర్వము యుద్ధమున మరణించిన రాజులు స్వర్గలోకమునకు పోవకారణమైన కురుక్షేత్రమునకు వెళ్లిరి. అచట తాము పూర్వము భారత యుద్ధమునందు ఏనుగుతో యుద్ధముచేసి యుండుటను తలచుకొనిరి. వారితో సత్య తీర్థులు మొదలైన శిష్యులుండిరి. వారి కచట మునుపు మారీచుడగుటకు తపస్సు చేయుచున్న డాంభిక మునిని చూపించిరి. మఱియు నచట భూమిని త్రవ్వి తమ భీమావతారపు ఆయుధమైన గదను చూపించిరి. ఆచార్యుల త్రికాల జ్ఞానమునుచూచి ఆ శిష్యులు ఆశ్చర్యానందములచే పొంగిరి.

శ్లో. విప్రాత్మేకః ఉజ్జార్థం కృతనతి రశితి శ్రీహృషీకేక దేవే
స్పష్టం దృష్టోఽప్య దృష్టః సపది విహితవాన్ విస్మయందేహ
భాజామ్ ।

స్వప్నే స్వప్రేరితాన్య స్థలగనిజనరో పాహృతేర్పక్ష్య భోజ్యే
ప్రాజ్ఞైః ప్రాభోజయత్స్వం గురుమఖిలగురుం వేదయన్ వేద
బంధమ్ ॥ 50

తా. కొన్నాళ్లకు శ్రీ మధ్వాచార్యులు హృషీకేశక్షేత్రము నకు వెళ్లిరి. అచట మహాదేవుడు తీర్థవర్ణపు బ్రాహ్మణ రూపమును దాల్చి జనులందరు చూచుచుండగా మధ్వాచార్యుల డగ్గరకు వచ్చి నమస్కారము చేసెను. పూజ్య ఆచార్యులారా, నేను మీకు భిక్షునిడుదును. దానిని స్వీకరించి అనుగ్రహింపుడని ప్రార్థించి భిక్షకు ఆహ్వానించి వినయముతో వెళ్లెను. అందువలన అందరు ఆశ్చర్యపడిరి. తరువాత శంకరుడు ఇంకొక శిష్యక్షేత్రమునందు తన భక్తుడైన క్షేత్రాధికారికి స్వప్నమున తన నిజ స్వరూపముతో కనిపించి నమస్తజీవులకు గురువైన అధికముగా తనకు గురువైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు హృషీకేశక్షేత్రమునందున్నారు. వారికి భిక్షునిచ్చి పూజించుమని ప్రేరేపించెను. ఆ భక్తుడు తీవు నాజ్ఞ మేరకు నమస్తభక్త్య భోజ్యములను సిద్ధముచేసి హృషీకేశక్షేత్రమునకు తెచ్చి ఆచార్యుల కిచ్చి భోజనము చేయించెను.

శ్లో. అవాప్తవాన్ పునరిషు పాతమస్మర
ద్రమాపతిం స పరశురామ మాదరాత్ ।

స రాజకేల్వ్యరు కదలీ సహస్రకం

తదా తదత్త్యవసీతి (సాభ్యవహృతి) దత్తముత్తమామ్ ॥ 51

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులచట నుండి ఇషుపాతమను క్షేత్రమునకు వెళ్లిరి. అచట క్షేత్రాధిపుడైన పరశురామ రూపి లక్ష్మీవతిని భక్తితో ధ్యాసించిరి. అచట వారు ఒక దినము భోజనము ముగిసిన తరువాత అథవా భోజనము కొరకు రాజ ఇచ్చిన రాజకేళియను (లేక) రాజ తమాషగా నిచ్చిన పెద్దదె యున్న నేయి అరటివండ్లను సునాయాసముగా తినిరి.

శ్లో. ప కంకరవద ద్వితోప హృత మావ్య గోవావ్యగాం
గరిష్ఠ కరణీ లనర్థ కళితచతుష్కం చరన్ ॥
వయః కిలకపంచరత్ర తుగాపిహర్షం పపా
పర్వప్రకృతవ్య భూర్భువ స్వమందలై రుద్యతే ॥ 52

తా. మధ్యాహ్నములు అనువాత లోకే అనుదేశమునకు
విశ్వీ. అదిట కంకరువను గ్రాహ్యమును వారికి పెద్దవైన కారుగా
మోగిన నాలుగువేల అంజనంబును వీనుట కొనగను. ఆహార్యము
పాణివన్నియిది కిది పూర్తిగా విడిచి ముప్పది చెంబుల వాలను
త్రాగిరి. ఇందులకు అశ్వత్థము నొందిన అశేషపు రాజు వారికి తన
దేశమున గడి డంబుకొనవలెనని ఆధిపాయముతో వారి నెచ్చటకును
వెళ్ళిగొనుచున్న విలుపుటకు తన సేవకుల కాజ్ఞ చేసెను. వారట్లే
విలుపుటకు సిద్ధులై నిలిచియుండ ఆహార్యము తమ ప్రభావముతో
బారు చూచుచుండునట్లే విశ్వీభావించి.

శ్లో. అయమేవ గోవిషయతోఽపి కుత్రచి
త్సదసి జనతార్థితో జవాత్.
పుష్పముత పలమహా విదదే
జనసుప్తి దాసుపగమగాన సంపదా ॥ 53

తా. పుషుప అను నొక గ్రామ జనులు ఒక సభయందు
శ్రీ మధ్యాహ్నముల మహత్మ్యమును విని ఎప్పుడును పూవులు
కాయలు కాయని పోకలు మొదలైన చెట్లయందు పూవులు
కాయలు కాయునట్లు చేయవలెనని కోరిరి. ఆపుడాహార్యము
జనులకు మైమరపు కలిగించు తమ సంగీత ప్రభావముతో వెంటనే
ఆ చెట్లయందు పూవులు కాయలు కాయునట్లు చేసిరి.

శ్లో. ధన్యోఽమహ్యత నాకి నామహిత హృద్వాణః
సమోఽజస్యయో
మధ్యో ధ్యస్త దురాగమోగ్యో హిమగుశ్రీః
కామయామామి (మ) హృత్ ॥

శ్లో

విష్ణువిక్ర్య జయప్రదం సహ సమన్ సేవ్యం
మనోహరం ముదా
దాక్ష్య ప్రీతర మామయోని విరహీ
యోగీను హృత్సర్వదా ॥ 54

తా. శ్రీ మధ్యాహ్నములు ఏ అపేక్షయును లేని నుం
పూర్ణము. కేవలము శ్రీమైపుంసు వాకము చేయువారు, వాతాన్ని
బ్రహ్మను నమూలు దుర్వాహల నుస్పృహించియును విభించించివారు.
పూర్ణ చంద్రునివలె పూర్ణ కాంతిగలవారు. పూర్ణ జ్ఞానముగలవారు.
సమస్తమైనవారికి జయము విచ్చుచుండును. సేవించుట శిష్టమును.
ఆనందపూర్ణమును. లక్ష్మీపతియైన శ్రీమన్నారాయణుని సంతోష
ముతో నమస్కరించువారు ఎల్లప్పుడు మారికీ ప్రియుడు. అట్టి శ్రీ
మధ్యాహ్నములు అంగము పూజించి

శ్లో. ఇతిమవన వివిషణస్య భూయాం
స్య విగణితా ని క్రితాంతరాణి హంతి.
శ్రవణ మననకీర్తనై రభీష్టం
ప్రతిద దతీత్యమరా ప్రకీర్తయంతి ॥ 55

తా. శ్రీ మధ్యాహ్నములు లోకముల కిలంకార ప్రాయములు.
ఇప్పుడు నేను చెప్పని అనేక అద్భుతకార్యములున్నవి. వానిని విని,
ధ్యానించి, చెప్పనట్టి ఇత్తుల కీర్తనములు లభించునని గీవతలు
చెప్పుదురు.

శ్లో. ఇతి వివిధ గోదరావారైర్వికారద వారిదో
హరిపదరతో విద్యావిద్యుద్భృ దీపిత దిట్టాః ॥
ధవరయ మహాప ర్మోత్తతం సదంప్రేవ మందలం
సపలసుమనః సాంద్రానందం వ్యధానవి వల్లవమ్ ॥ 56

తా. ఎన్నియ సేఖుము అకాశమునందు వ్యాపించి ముఖ
లతో దిక్పరేణములను ప్రకాశింపజేయును. అది యెంత గీడిముచే

క్రాంతి దృష్టమి వాని పుట్టితో కలిపి వానియందు చిగురింపు పూలు,
మండ్లి కామయిండ్లు చేయును. అట్లే శ్రీ దివ్యపు వానియల భావనము
నందు నిలబడుటకు విద్యుత్ దివ్యులను ప్రవాహించి తెప్ప విద్యానులైన
శ్రీ మద్వాచాస్పదలు ఈ రీతి ఆచారమున అద్భుతమైన నూలులాడిరి.
అందువలన నుదాహరణగా వానియందును నిర్జనులు మిక్కిలి భావ
ము మోచుమునము గావించుము నిలవదైరి.

గీర్తి

ఇది శ్రీమద్విజయము కలది శ్రీ శ్రీమద్విజయ చరిత్రాచార్య మతి
వాచామయ చరిత్రాచార్య విచిత్ర శ్రీ మద్విజయ
మయ మిహికావ్య అనిచాంత శ్రీ మద్విజయ
మయ మిహికావ్య అనిచాంత శ్రీ మద్విజయ
మయ మిహికావ్య అనిచాంత శ్రీ మద్విజయ

శ్రీ సునుధ్య విజయము

ఏకాదశస్కంధము

శ్లో. ప్రచురాంతర ప్రవచనం ఫలదా

రుపమత్ర వాస్యనకాది మునిః ।

గగనేల్ప దృష్ట పపురత్రజనై

స్త్యరితం నిరీనరుచిరావ పదమ్ ॥

1

కా. ఒక రాత్రి శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞలు ఉడుపియందు శిష్యులకు
బ్రహ్మసూత్ర భాష్యమును వివరించుచుండిరి. అప్పుడు అది శేషుడు
సనకాది మునులతో చేరి అచటికివచ్చి ఆకాశమునందే నిలిచి ఆచార్యుల
ప్రవచనములను వినుచుండిరి. భూమియందున్న జనులు స్వల్ప
మాత్రము అది శేష దేవుని శరీరమును చూచిరి. అంతలో వారు శ్రీధరు
ముగా వెళ్ళిపోయిరి. ఈ విషయమునందు ఒక ఐతిహ్యమున్నది.
ఏననగా “ఒక దినము రాత్రి చంద్రుడులేని చీకటిలో వెలుగు
కనబడెను. అప్పుడు జనులు వెన్నలయి భ్రాంతి పడిరి. శ్రీ మధ్వా
చార్యులది శేష దేవుని కాంతియని జనులకు తెలిసి వారు బోవుచుండు
లను జనులకు చూపించిరి.”

శ్లో. అతి చిత్ర రామ్ని నిజరామ్ని రతం

స సహస్ర మస్తక మనంత మమమ్ ।

మునయోధి వాద్య వినయా భరణః

వరమన్య యుంజత తదర్థ మిచమ్ ॥

2

కా. సనకాదిమునులు విచిత్రకాంతిగల వేయిపడగల శేష
దేవుని సమీపించి వినయముతో నమస్కరించిరి. శ్రీ మధ్వాశ్రమపు
ప్రేమయమును తమకు తెలుపునట్లు ప్రార్థించిరి.

క్రాగిన చెట్లను బాం నీటిలో దీక్షి వానియందు చిగుర్చి, పూలు, పండ్లు కాయునట్లు చేయును. అట్టి శ్రీ విష్ణువు పాదముల ధ్యానము నందు నిరంతరము విద్య చే దిక్కులను ప్రకాశించి తీసిన విద్యాంసులైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఈ రీతి ఆనందమున అన్యులెవ్వరు నూటలాడిరి. అందువలన సంసారిముచే బాధపడుచుండిన స్త్రీలు మిక్కిలి క్షానము, మంచుననస్సు కాధానందము గలవారైరి.

గద్య

ఇతి శ్రీమత్కవిమల శిలక శ్రీ శ్రీనివాస పండితాచార్య సుతి
వారాయణ పండితాచార్య విరచిత శ్రీ సుమధ్య
విజయే మహాకావ్యే ఆనందాంకే శ్రీ మధ్య
వివిధ పృథ్వి వర్ణనానామ దశమస్కంధః.
పదియవ స్కంధము ముగిసెను

శ్రీ సుమధ్య విజయము

ఏకాదశస్కంధము

శ్లో. ప్రచురాంతర ప్రవచనం ఫణిరా
యపకుశ్రు వాన్మనకాది మునిః ।

గగనేల్ప దృష్ట వపురత్రజనై
స్త్వరితం నిలీనయచిరాప పదమ్ ॥

1

తా. ఒక రాత్రి శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞులు ఉడుపియందు శిష్యులకు బ్రహ్మసూత్ర భాష్యమును వివరించుచుండిరి. అపుడు ఆదిశేషుడు సనకాది మునులతో చేరి అచటికివచ్చి ఆకాశమునందే నిలిచి ఆచార్యుల ప్రవచనములను వినుచుండిరి. భూమియందున్న జనులు స్వల్ప మాత్రము ఆదిశేష దేవుని శరీరమును చూచిరి. అంతలో వారు శీఘ్రముగా వెళ్ళిపోయిరి. ఈ విషయమునందు ఒక ఐతిహ్యమున్నది. ఏవనగా “ఒక దినము రాత్రి చంద్రుడు లేని చీకటిలో వెలుగు కనబడెను. అపుడు జనులు వెన్నలయని భ్రాంతి పడిరి. శ్రీ మధ్వాచార్యులది శేష దేవుని కాంతియని జనులకు తెలిసి వారు పోవుచుండుటను జనులకు చూపించిరి.”

శ్లో. అతి చిత్ర దామ్ని నిజదామ్ని రతం
స సహస్ర మస్తక మనంత మముమ్ ।

మునయోధి వాద్య వినయా భరణాః
వరమన్వ యుంజత తదర్థ మిమమ్ ॥

2

తా. సనకాదిమునులు విచిత్రకాంతిగల వేయిపడగల శేష దేవుని సమీపించి వినయముతో నమస్కరించిరి. శ్రీ మధ్వశాస్త్రపు ప్రమేయమును తమకు తెలుపునట్లు ప్రార్థించిరి.

శ్లో. భగవత్తమస్య విపులప్రమతేః
సమయం మనో హరతమం జగతి
మహితం భవద్వి రపిలోకవతే
వరతాం ముహూః ఫలముదేష్యతికిమ్ ॥

3

తా. నాగలోక ప్రభువైన ఆదికేశుడే అత్యంత ఉత్తములైన శ్రీ మధ్వాచార్యుల బ్రహ్మసూత్రభాష్యము మొదలైన శాస్త్రములు ప్రపంచము నందత్యంత చిత్రాక్షర్నకమైనది. మీరును దానిని గారవించి యున్నారు. దాని అర్థమును తెలిసికొని చదువు జనులకు ఏ ప్రయోజనము లభించును?

శ్లో. అధికారిజ్ఞాం ఫలమలం విదుషాం
భవతి ప్రవృత్తిరతి వీర్యవతీ ।
ఇతిత్ఫలం సఫల సంకథనో
భగవాన్ ప్రపంచయతు భూరిదయః ॥

4

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యుల శాస్త్ర గ్రంథములను వినునట్టియు చెప్పనట్టియు యోగ్యతగల వారు దాని ప్రయోజనమును బాగుగా తెలిసికొని కార్యమునందు ప్రవేశించినచో వారికి అతిశయ ఫలము దొరకును. మీరు మిక్కిలి కరుణగలవారు. మీరు చెప్పనదియు ఫలవత్తరమైనది. అందువలన పూజ్యులైన మీరు దాని ప్రయోజనమును బాగుగా వివరించుడు అని కోరిరి.

శ్లో. ఇతితైరుదీరిత ముదారమతి
ర్వచనం నికమ్య సజగాద గిరమ్ ।
శృణుతాదరేణ మహనీయతమాం
మహనీయపాద సమయస్య ఫలమ్ ॥

5

తా. ఆ కేశుడేవు దుక్కుప్తమైన బుద్ధిగలవారు. వారా మునుల మాటలను విని శ్రీ మధ్వాచార్యుల సిద్ధాంత శాస్త్రపు అతి పూజ్య ఫలమును భక్తితో వినుడని ఇట్లు చెప్ప నారంభించిరి.

శ్లో. త్రిదివాది లభ్యమపి నాస్యఫలం
కథితం కృషేరిథ పలాలకులమ్ ।
స్వఫలంతు ముక్తి వదముక్తి వదం
కుకళారదాది పరమార్థ విదాం ॥

6

తా. వ్యవసాయము చేయు రైతులకు వరి మొదలైనవి ఫలము. జంతు మొదలైనవి ముఖ్యఫలముకాదు. అట్లే స్వగ్రాదులు సుఖముగా దొరకునట్టి దైవను అది యీ మధ్య శాస్త్రమునకు ముఖ్య ఫలముకాదు. శుకమునులు సరస్వతి మొదలైన ఫలము పెరిగిన మహనీయులు ముఖ్య ఫలమని పొగడిన మోక్షమే ముఖ్యఫలమై యున్నది.

శ్లో. పరమాగమార్థ వరశాస్త్ర మిదం
భజతామ మానవ కలారచితమ్ ।
ప్రజతామహో పరమ వైష్ణవతాం
రతయే స్వలోక మణితో దిశతి ॥

7

తా. ఈ మధ్యశాస్త్రమును మనుష్యుడు కాని ముఖ్యపాదాని అంశగల శ్రీ మధ్వాచార్యులు రచించియున్నారు. ఉత్తమ వేదము యొక్క ముఖ్యార్థమే యీ యుత్తమ శాస్త్రము. ఈ ఉత్తమ శాస్త్రమును వినువారును మననము చేయువారును పరమవిష్ణు భక్తులగుదురు. శ్రీమన్నారాయణుడు వీరి సుఖానుభవము కొరకు తనలోకమైన వైకుంఠమును ఇచ్చును. ఎంతటి ఆశ్చర్యము.

శ్లో. నను తత్ర విశ్వ విభవైకవదం
పరిభాతి పూర్ణపుష్పస్య పురీ ।
ఉపలభ్యతే యదుప మానవదం
ప్రతిబింబమేవ మణిప్రగతమ్ ॥

8

తా. ఆ వైకుంఠమునందున్న శ్రీమన్నారాయణుని పట్టణముందు సమస్తైశ్వర్యము లున్నందున నది ప్రకాశమానమైయున్నది. దానికి సరిమాగునట్టి మఱియొక పట్టణము లేదు. అందువలన ఆ పట్టణపు రత్న నిర్మితమైన కోట గోడయందు ప్రతిబింబించుచున్న ఆ పట్టణముచే దానికి ఉపమానముగా నీయవలసియున్నది.

శ్లో. సితసౌధ సంకతీరు చాస్పృశితా
వరితోఽరుణాశ్చ గృహ పంక్తిరుచిః ।

ఇహ మచ్చరీరవలయే లసితా

మనుయాతి మూర్తి మనురామహృతః ॥ 9

తా. ఈ వైకుంఠమునందు పద్మరాగములతో నిర్మించిన మందిరముల సమూహము లున్నవి. వాని కాంతి సున్నము పూయబడిన తెల్లని ప్రాకారముల యొక్కయు స్ఫటికమునీమయ సాధముల తెల్లనికాంతిచే ప్రకాశించుచున్నది. ఇది నా కెల్లని జేహము యొక్క వలయములపై పడుకొనియున్న శ్రీమన్నారాయణుని శరీరమును బోలును.

శ్లో. శబిలా వలీక పిటితస్పటిక

ద్యుతి భిర్గరి నృజమయా వలభీ ।

ప్రతిసదృభాతి యమునా మిలితా

సిత సౌరస్థైర్యవ పయోభిరవ ॥

10

తా. వైకుంఠలోకమున ప్రతి యింటి పైకప్పు చివరి నూరు నందు స్ఫటికములు అమర్చియున్నందున బాటి కాంతిచే చేరిన ఆ పైకప్పును గంగానది యొక్క తెల్లనిపీటితో చేరిన యమునానది చలన జలుగుచున్నది.

శ్లో. యదినాథవిష్య దిహ విభ్రమతా
నియమోజనన్య నిలయావలిషు ।

విరటా విటంక కృత పత్తి తతిః

కృతకేత్య వేక్ష్యత కథంచన నో ॥

11

తా. ఇచట నున్న ఇండ్లయందు శిల్పులు పడుల సూళ్ళను నిర్మించి వానియందు సుందరమైన పలురకముల పక్షులను రచించి యున్నారు. వైకుంఠలోకమున నివసించు ముక్తజనులకు భ్రాంతి లేదు. అట్లు చాలికి భ్రాంతి కలిగించు సంభవ ముండీయున్నచో వారు కృత్రిమసూళ్ళయందున్న సుందరకృత్రిమ పక్షులను చూచి విజమైన పక్షులనుకొనియుందురు. అనగా ఆచట అంత శ్రేష్ఠమైన కుశలకళల చిత్రము లున్నవి అని భావము.

శ్లో. వివిధస్తు లోచగతచిత్ర పటి

సువితా నలంబీ మణిదామ గణః ।

శరణాంతరే వృథిక పూరణతః

ప్రచడాప్తి చిత్రమ ఇవావగలన్ ॥

12

తా. వైకుంఠలోకపు ఇండ్ల తొలలమీద నానా వర్ణముల బట్టలతో మేల్కట్టును కట్టి యున్నారు. దానియందు రత్న హారములను వ్రేలాడుట చూచినచో రత్నముల కాంతిలోపల నిండి పూర్ణ క్రింద చిందుచున్నచో యని తోచును.

శ్లో. విమలాకృతిః ప్రకృతిరేవ మహా

మణి హేమ మయ్యవీర వస్తుమయా ।

ఇహ సంభవేష్వకం కాంతిరస్తః

కతితోఽధికోక్తిభి రతః కవిభిః ॥

13

తా. ఈ వైకుంఠ లోకమునందు స్వభావసూచియైన లక్ష్మీ దేవియే రత్న హేమమయమై సమస్త వస్తు మామయై యున్నది. అందువలన దీనిని కవులు సకలైశ్వర్య భావముని చెప్పియుండుట

లడికయోక్తికాదు. ఇది సకలకాంతులకును విచారము యుండుటచే శవులమాట సత్యము.

శ్లో. తదనాదికాల మిత ముక్తి రతే

రగణయ్య శంభు ముఖ సంఘ తతే ।

నగరై ర్మ హాపురమ సంహతి మ

ల్లసతి ప్రభోరయ మహా మహిమా ॥

14

తా. ఈ వైకుంఠ లోకమునందు బహుకాలము నుండి అనేక కోమంది. బ్రహ్మాదులు ముక్తులై నివసించుచున్నారు. వీరి పట్టణములే లెక్కలేనన్ని యున్నవి. అయినను ఈ లోకము అనేకపట్టణములచే నిండియున్నను కిక్కిరిసియుండక మిక్కిలి విశాలముగా నున్నది. ఇది శ్రీమన్నారాయణి అద్భుతమహిమచేత అగుచున్నది. ఆశ్చర్యము.

శ్లో. భవనం వి భాతి భువనైకపతే

ద్యువన త్ర యాద్భు తగు (గ)తా తిశయి ।

వరమందిర ప్రకట మధ్యగ తం

ద్విజ మండల స్థ శశిమండలవత్ ॥

15

తా. వైకుంఠ లోకమునందు ప్రపంచములకెల్ల ముఖ్య ప్రభువైన శ్రీమన్నారాయణుని ఇల్లు ఉత్తమమైన యితర గృహముల మధ్య నున్నది. ఈ ఇల్లు ముల్లోకములలోని అత్యుత్తమ గుణములనెల్ల మిచ్చుచున్నది. ఇది నక్షత్ర సమూహపు సదుమనున్న చంద్రమండలమువలె నిరాజల్లుచున్నది.

శ్లో. స్వయ మిందిరైవ పతి మానకరీ

గృహ కర్మయత్ర కురుతే సుతరామ్ ।

అపికింకరీ దళశతీ మహితా

క్రియ మత్ర వర్ణయతి వేళునికః ॥

16

తా. ఈ శ్రీమన్నారాయణుని ఇంటియందు శ్రీ లక్ష్మీదేవి పరిసేవయందు ఆసక్తురాలైయున్నది. ఆమెను వేయిమంది దాసీజనులు పూజించుచు సేవించుచుందురు. అయినను లక్ష్మీదేవి తన యింటి పనులను స్వయముగానే చేయుచుండును. అందువలన యీ ఇంటి శోభను వర్ణించుటకు యెవరికిని సాధ్యముకాదు.

శ్లో. కమలాపతిః కమలయామలయా

కమనీయ యా కమలలోచనయా ।

అమృతాహి రాజమృదు భోగగతః

స్వరతోఽపి తత్రరమతే పరమః ॥

17

తా. సర్వోత్తముడైన శ్రీమన్నారాయణుడు తనయందే క్షీడించును. ఇట్లున్నను అతడా సుందర భవనమందు ముక్తమహాశేషుని కోమల శరీరముపై పవలించి నిర్దుష్టయై సౌందర్యశాశ్రియై విరాజిల్లు శ్రీ లక్ష్మీదేవితో వివాహించును.

శ్లో. తరుణ ప్రభాకర సహస్ర రుచం

కనకాంబరం మణిమయాభరణమ్ ।

హసితాన నేందు మరవింద దృశం

తమరీంద్ర ధారిణ మనుస్మరత ॥

18

తా. ఆ నారాయణుడు ఉదయించుచున్న వేయి సూర్యుల కాంతిగలవాడు. వీతాంబరమును ధరించి, రత్నములచే చక్క-వ నగలను దాల్చియున్నాడు. చిరునవ్వును చిందించు చంద్రునివంటి ముఖము గలవాడు. తామరల వంటి కన్నులు గలవాడు. శంఖమును దాల్చినవాడు. మునులారా మిరటి వానిని ధ్యానింపుడు.

శ్లో. గణయేద్రమాస్య న గుణానఖిలాం

శ్చతురాన నశ్చ తురవాగపి నో ।

న వయం సహస్ర వదనా అపితా
న పరోచితా నతివదేయ పునః॥

18

తా. ఈ నారాయణుడు అనంతగుణములు గలవాడు. అందు వలన అతిని అన్ని గుణములను లక్ష్మీదేవియు నర్జింపజాలదు. వాగ్మియైన చతుర్ముఖ బ్రహ్మయు చెప్పజాలదు. నాకు వేయి నోళ్లున్నవి. నేనును చెప్పలేను. అయితే యితరులు భాగవతాది గ్రంథములందు చెప్పియున్న గుణములను విపులముగా వర్ణించి చెప్పియున్నాను.

శ్లో. విధయోవిహంగ వతయోఽగణితా
రమణీయు తాశ్చవణిపేంద్రా ముఖాః।
పరయోగభూరి సుఖభోగుమతా
అవలోక్య తం దధతి మోద రసమ్॥

20

తా. ఇచట లెక్కలేని బ్రహ్మ గరుడకేసాదులు మొదలైన దేవతలు ఎల్లప్పుడు పరమాత్ముని భ్యాసమునందు ఆసక్తులై మోక్షమును పొంది సుఖాతిశయమును అనుభవించురు. వారు తమ తమ భార్యలతో ఆ నారాయణుని జూచుచు అతిశయానందమును పొందుదురు.

శ్లో. సచతుర్ముఖా వనజపత్ర దృశో
వరవేషి తోఽత్ర సపిశంగ పటాః।
అరుణప్రభాశ్చ తరుణాభ్రచందో
విచరంతి నాథరుచయః పురుషాః॥

21

తా. ఇచట సారూప్యము క్రింది పొందినవారు సుఖముగా సంచరించురు. వారు నాల్గు భుజములు గలవారు. తామరరేకుల వంటి కన్నులు గలవారు. ఉత్తమమైన అలంకారముచే ప్రకాశించువారు. పీతాంబరములను ధరించినవారు. కొందరు ఎఱ్ఱని కాంతిగలవారు.

మరికొందరు నల్లని మేధుములవలె శోభిల్లువారు. ఇందువలన వారు శ్రీ నారాయణుని పత కాంతిగలవారై యున్నారు.

శ్లో. భగవత్సమీపము వయా తవతాం
ప్రమదో న లేవల మంబు తులః।
అపితస్యలోక మతిలోక గుణం
భజతాం సు దుర్లభ మభూరి కుభైః॥

22

తా. వైకుంఠలోకము అల్పపుణ్యము చేసిన వారిచే పొంద శక్యముకానిది. బ్రహ్మలోకాదులకంటె హెచ్చు గుణములు గలది. దానిని చేరి యెచ్చటనో యొకచోట నివసించువారి కేర్పడు ఆనందమునకు సాటిలేదని చెప్పిన తరువాతి ఆ లోకమును చేరి సామీప్యము క్రితే భగవంతుని సమీపమును పొందినవారి ఆనందమునకు సారమేలేదని చెప్ప నవసరములేదు.

శ్లో. న భవంతి యత్ర మృతి జన్మజరా
త్రివిధం భయం కిముత దుఃఖగణాః।
అపరం చ కించిదకుభం న భవే
న్నగుణాది తత్ప్రభవ మూలమపి॥

23

తా. వైకుంఠలోకమునందున్న ముక్తులకు చావు, పుట్టుకలు, కష్టములులేవు. ఆధ్యాత్మిక, ఆధిభౌతిక, ఆధిదైవికమును మూడువిధముల భయములు లేవు. వేరే దుఃఖములును లేవు. ఇతర మార్నర్యాది దోషములు లేవు. ఈ మరణాదులకు కారణమైన సత్త్వ రజస్తమో గుణములును లేవు. అందువలననే అచట యేవిధమైన అనిష్టము లుండజాలవు.

శ్లో. అనుభూయతే సుఖ మనంతసఖైః
స కలైరల మృతిపదం సతతమ్॥

అపితార తమ్యన హితైః స్వగురు

ప్రవదైః పరస్పర మురుప్రదయైః ।

24

తా. వైకుంఠ లోకమునందు సామాన్య, సామీప్య సాలోక్య పాయజ్యములను చతుర్విధ మోక్షములను పొందిన ముక్తులు తార తమ్యముతో కూడి సుఖమును అనుభవించుచు నివసించుదురు. పీఠాకరి లోకరు స్నేహముగలచారై తమకంటె పెద్దవారియందు విధేయులు. శ్రీ నారాయణునకు సన్నిహితులు. పితృల్లయా స్వరూపానందమును అనుభవించి తృప్తిపొందుచున్నారు.

శ్లో. అతి సుందరాః సురభయః పురుషాః

హరిచందనేన నవచంద్ర రుచా ।

చలచారు చామర ధరాసుచరా

విచరంతి నిత్య తరుణా ఇహతే ॥

25

తా. వైకుంఠ లోకమునందు సుందరించుచున్న ముక్తులు మిక్కిలి సుందరులై శ్రోత్రగా ఉదయించుచున్న చంద్రునివలె ఎఱ్ఱగ నున్న గంధమును పూసికొని సువాసనతో నుండురు. చారికి సేవకులూ తెల్లని చామరములతో విసరుచుండురు. ఏరు సదా యౌవనులు.

శ్లో. సవిలాస లాస్య పరిశుద్ధ దృశో

మృదుగీత వాద్య ముదిత శ్రవణాః ।

అనురంజనంతి నవకుంజ దృశో

రమణా ఆమీ స్వరమణీ స్తరుణీ ॥

26

తా. ఇచట నున్న భర్తలు తమ భార్యల హావభావముల చేత సేత్రానందమును, చారి యింపైన గానము, వాద్యములచే శ్రవణానందమును పొందుదురు. భార్యలు పతుల యిష్టానుసారము పడచుచు పద్మనయనలై వారు తమ్ము మిక్కిలి ప్రేమించువల్లు చేయుదురు.

శ్లో. పరిణాయ కానువ వనాభిముఖా

నను నిస్సరంతి హరిణీ నయనాః ।

విమలా ద్విమానవలయాచ్చనకైః

శశిమండలాదివ రుచో రుచిరాః ॥

27

తా. ఇచట సుందరులైన తరుణులు తమ భర్తలు విహారము కొఱకు ఉద్యానవనమునకు వెళ్ళుటకు ఉద్యుక్తులు కాగా తాము చారి ననుసరించి నిర్మల విమానముల నుండి వెలుపలికి వచ్చెదరు. అతి చంద్రమండలము నుండి ఇవతలికి మనోహర కాంతులు వచ్చునట్లుండును. అనగా విమానములు చంద్రునివలెను తరుణులు చంద్రకాంతి వలె నుండునని భావము.

శ్లో. అరుణాశ్మవర్ణ తనవ స్తనవః

శుభహారసన్నిభరు చోఽత్రపరాః ।

హరినీల నీలరుచయోఽవ్య పరాః

ప్రకటి భవంతి వివిధాభరణాః ।

28

తా. అట్లు విమానమునుండి ఇవతలికి వచ్చుచున్న స్త్రీలు కొందరు పద్మరాగములవలె ఎఱ్ఱని శరీరము గలవారు. కొందరు ముత్యాలహారములవలె తెల్లని కాంతి గలవారు. మఱికొందరు నీల మణి వంటి కాంతి గలవారు నానావిధములైన నగలను దాల్చి విరాజిల్లుచుండురు.

శ్లో. సుచిరద్యుతిర్ధృతి సూక్ష్మతరం

స్వయమంబరంచ ఖలు వీభత్తి యాః ।

శ్రీకునిస్సనా ద్రువమిమాః అసరా

సుపయోధరాః జలధరా వలయః ।

29

తా. ఇచటి తరుణులు చాల కాలము ప్రకాశించు కాంతులు గలవారు. మిక్కిలి పలుచనైన నస్త్రములను ధరించియున్నారు.

చిలుగవలె కంఠధ్వని గలవాడు. సుందరమైన కుచములు గలవారు. మేఘముల సమానములు ఊడిక కాంతి మోపును ధరించి, ఆకాశమున ఆశ్రయించినవి. కంఠధ్వని గలవై యున్నవి. పడునా గండ్ల యువగిని జలధరావళియందును. అట్లే ఈ తరుణులు జలధరా వళుని ప్రసిద్ధులైనను మేఘముల వరుసలకంటె వేరైనవారు.

శ్లో. సమతీత విద్రుమ భువాం సుదృశాం
పదపల్ల వాగ్ర్య సఖరక్త రుచిః ।
పరధాగతః స్ఫటికకుట్టిమభూః
ప్రకటికరోతి నపురా ప్రకటాః ॥

30

తా. వైకుంఠలోకమునందు స్ఫటికములే చేక్కిన నేలయు, పగడపు భూమియు గలదు. ఇచట నున్న సుందరతరుణులు మొదట ఎత్తగ నున్న పగడపు భూమిపై సంచరించునపుడు గోళ్లు మఱియు పగడపు నేలల కాంతియు సమానమగుటచే వారి పాదముల గోళ్ళ కాంతి స్పష్టముగా అగవడపు. తరువాత వారు తెల్లని స్ఫటికపు నేలపై నడచునపుడు తెల్లని కాంతి సంబంధముచే గోళ్ళ కెంపురంగు స్పష్టముగా కనుపించును.

శ్లో. హరిణోదృశాం సువసనాని బృహ
తృనితంబబింబ రుచిరోరు రుచా ।
శబలద్యుతీని మదనస్య జగ
జ్జయ వైజయంత్య ఇతినిశ్చినుమః ॥

31

తా. అచటనున్న సుందర యువతులు మంచి దుస్తులను ధరించి యుందురు. అది వారి విశాలమైన సుందర నిరంబముల అధిక కాంతితో మిశ్రితమై శోభిల్లును. దానిని కాముడు కామిజనులను జయించినదానిని సూచించు పతాకమని తెలియనగును. అనగా ఆ కామిజనులు సుందరుల నిరంబపు వస్త్రములను చూచినవెంటనే వారి వశులగుదురు.

శ్లో. కరపల్లవై స్తరలితై ర్లలితై
రసకృత్కృతై త్కనక కంకణకైః ।
నవరోమ రాజి వలివల్లు మృదు
ప్రతనూదరై రతి మనాక్తీ రలైః ॥

32

తా. ఇచట నున్న ఆకువారి చేతులు హావభావములచే అల్లుడుచు, మృదువై యున్నవి. ఆ చేతులయందు గలగల శబ్దము చేయు బంగారు గాజు లున్నవి. మఱియు వీరి ఉదరములు మిక్కిలి సున్నితములుగ నున్నవి. వానియందు క్రొత్త రోమముల చాలు మఱియు త్రివళి యున్నవి. దీనిచే నవి మనోహరమై యున్నందున ఈ ఆకువారు సంచరించుచుండ మగవారు వెనుక తిరిగి చూతురు.

శ్లో. కుచ కుంభపూర్ణ తరకాంతి సుధా
రసశేష బిందు విసరచ్చ విభిః ।
వరహార రాజిభిరుతాను పదం
ప్రతి లోడితాభిరశనై రురసి ॥

33

తా. ఆ వైకుంఠ లోకపు తరుణులు ధరించి యున్న ముత్యాల హారములు వారి రొమ్ములపై ప్రతిఅడుగు నందును ఇటునటు వేగముగా దొరలాడును. ఆహారములను చూచినచో ఆ యాడువారి కల శముల వలెనున్న కుచముల యందు నిండి సలములేక వెలుపలికి వచ్చిన అమృతబిందువుల సమానాలోయని తోచును. ఇట్టి హారములచే కూడిన యువతులు సంచరించుచుండ యువకులు వెనుక తిరిగి చూతురు.

శ్లో. అపి లీలయా కువలయోల్లసితై
రపరైః కరైః సహ చరీ నిహితైః ।
పదనైః కుచిన్మిత కటాక్ష రనైః
శృల కుండలోల్లసిత గండయుగైః ॥

34

తా. అచట నున్న తరుణులు కుడిచేతియందు నల్లుకలువ పూవులను దాల్చియుందురు. ఎడమచేతులను దానీజనుల భుజములపై వేసి యుందురు. వారి మొగములు సుందరమైన చిరునవ్వులతోను, ఉత్తమమైన కడగంటి చూపులతోను కూడియున్నవి. గండస్థలములు ఊగులాడుచున్న చెవిపోగుల కాంతులచే విరాజిల్లును, ఇట్టి యువతుల సంచరించుచుండ యువకులు వెనుదిరిగి చూతురు.

శ్లో. ప్రగతానుతాను రణితైరశనా

మణిసూపురై రివపురా(తదా) గదితాః ।

అనువీక్షితుం తనువిలాస మిమం

తరుణాభవం త్యథ నివృత్త ముఖాః ॥

35

తా. అట్టి తరుణులు విమానములనుండి దిగి యుందుకు వెళ్లగా వారి యెడ్డాణములు కాల్చి యందలు గల్లుగల్లుని శబ్దము చేయును. ఆ శబ్దములు ముందు వెళ్లుచున్న యువకులను వెనకుకు తిరిగి ఆ స్త్రీల శరీరపు హావభావమును చూడుడని సూచించుచున్నవో యని వారు వెనుక తిరిగి చూతురు. ఆ తరుణుల నడకలంత ఆకర్షణమై యుండును.

శ్లో. అనుపాలితాః స్వదయితై ర్దయితాః

కథమప్యపేత్య కుచభార నతాః ।

శనక్తైః పునస్తదవలంబి బలాత్

కిలతా విశంతి పరమో పవనమ్ ॥

36

తా. అచట తరుణులు భుజమైన స్తనముల భారముచే వంగి నడచుటకు కష్టపడుదురు. వారు తమ భర్తలతో ఉద్యాన విహారము కొఱకు వెళ్లి దారియందు భర్తలను అనుకరించుట కశక్తులై వెనుదీయుచుండ వారి భర్తలు వారి యాగమనమును నిరీక్షించి సమీపమునకు శ్రమతో వచ్చిన తమ భార్యలను పట్టుకొని మెల్లగా వనమునకు వెళ్లుదురు. ఇట్లా తరుణులు ప్రయాసముతో ఉద్యానవన

మును చేరుదురు. ఆ వైకుంఠమందత్తప్రీతికృష్ణుడు కేవలము విజృంభనమునకై యట్లు చేయుదురు.

శ్లో. హసితప్రసూన నికరోరుభర

ప్రణమ త్సువర్ణ మణి సర్వతరూన్ ।

ఉపగూహయన్న మృతసి ధు సఖః

పవనో న కన్య సుఖిమేధ యతి ॥

37

తా. వైకుంఠ లోకమునందు బంగారు మణియు రత్నముల చెట్లున్నవి. అవి వికసించిన పూలభారముచే వంగియున్నవి. గాలి ఆ చెట్లపై నను, అచట నున్న అమృత సముద్రములపైన, ఉష్ణము, శీతలము సౌరభ్యము, మాంద్యములచే కూడి అచట నివసించు జనుల కందరికి సుఖమును అధికము చేయును.

శ్లో. ఉపచార నందనమిదం ద్యువనం

నియమేన నందయతి యన్మజనమ్ ।

పరమేవ నందనముపేంద్ర వనం

సకలం సదా యదభి నందయతి ॥

38

తా. దేవలోకమునందున్న నందనవనము జనులకు సంతోషమును గలిగించు నని యేనియమములేదు. అందువలన అది ముఖ్యమైన నందనవనము కాదు. వైకుంఠలోకమునందున్న వనము అందరికిని ఎల్లప్పుడు ఆనందమును గలిగించును. అందుచే అదియే ముఖ్యమైన నందన వనము.

శ్లో. పరపారిభద్రక సుకల్పతరు

ప్రణపారిజాత హరి చందనవత్ ।

సహితం సమాదిపరుతా ననగైః

పరిభూషయంతి తదహూ ముతవః ॥

39

తా. వైకుంఠలోకమునందున్న ఉద్యానవనమందు మందార, పారిశాన, సంతానకల్ప, హరిచందనమును వైకుంఠ ఉత్తమ వృక్షములున్నవి. ఆరు ఋతువులలో ఆ వృక్షములందు రమతమ శాఖలయందు నియమముగా ఆత్మ్యత్వము పుష్పఫలాదులు గలిగి బాగుగా ప్రకాశించుచున్నవి.

శ్లో. స్మితమాధవీ కుసుమ రమ్యతరౌ
నవచందకాది కుసుమోల్లసితౌ ।

మధుమాధవౌ మధుపగీర్మ ధురౌ

మధు త్రిత్రియాస్త్రిమదమాన యతః ॥ 40

తా. వైకుంఠలోకమునందు చైత్ర, వైశాఖ మాసములందు లండు మాధవీవృక్షములు వికసించిన పూవులచే కనులపండువు చేయును. సంపెగ మొదలైన వృక్షములందును పూలు వికసించి సువాసనను వెదజల్లును. తుమ్మెదలు ఈ పూలమకరందమును త్రాగి ఆనందముతో ఇంపుగా ఘోషించుచుండును. ఈ రీతి చైత్ర వైశాఖ మాసములు అచట నివసించుచున్న విష్ణుభక్తులకు సంతోష దాయకములు.

శ్లో. నవ మల్లికా స్రజమభీష్ట తమః

కుచి సంభవాం ప్రణయినీ శిరసి ।

కలయన్ స్వయం న కుశలేతి కిల

ప్రతిఘట్ట యత్యరుకుచా పురసా ॥ 41

తా. వైకుంఠమునందు దంపతులు విహారము చేయుచున్న పుడు ప్రియత్యేష్ఠ మాసమునందు వికసించిన మల్లెపూలమాలను తన కొప్పునందు ముడుచుకొన యత్నించును. అపుడు ప్రియుడు ఆ ప్రేయసిని గాఢముగా ఆలింగనము సేయగోరి నీకు సరిగా ముడుచు కొనుటకు తెలియదు అని ఆ మాలను తాను తీసికొని కొప్పులో

జిట్టు నవముతో తన కొప్పులో దాని ఘనగుచ్ఛములను గట్టిగా నొత్తి ఆలింగనము చేయును.

శ్లో. మధురస్వరాస్త తప తత్ర తతి
ప్రకటాంత వంక్తి ధృతనేత్రరుచః ।

శివినోఽనుయాంతి హి సహస్రదృశం

జలదర్శ లక్ష్మ నిజస్పృత మహే ॥ 42

తా. వైకుంఠమునందు వర్ష ఋతువునందు నెమలులు మేఘములను చూచి యింపుగా కూయుచు సంతోషముతో నాడును. ఆ నాట్యము వర్షాకాలపు ప్రారంభమును సూచించును. అపుడవి తమ రెక్కలను విప్పికొనియుండుటచే చాని కొనలందు కన్నులవలె గుండ్రముగనున్న ఆకారములు కాన్పించును. అందువలన ఆనెమల్లు వేయి కన్నులుగల దేవేంద్రునివలె తోచును.

శ్లో. శరదోల్లస త్కువలయే క్షణయా
వికచారవింద దుదిరా ననయా ।

ప్రియయా చ శోభన కుకస్వనయా

రమతేజనో ముఖర హంసకయా ॥ 43

తా. వైకుంఠ లోకమునందు శరత్కాలమునందు కన్నులవలె నున్న కలువపూవులు వికసించిన తామరలవలె నున్నవి. చిలుకల ఇంపైన స్వరములు వినుబడుచుండును. తామర తూండ్లు తిని కూయుచున్న హంసలున్నవి. ఇట్టి శరత్కాలమునందు ముక్తులైన బనులు తమ భార్యలతో వినోదపడుదురు. ఆ తరుణుల కన్నులు కలువ పూవులవలె విరాజిల్లు చుండును. ముఖములు వికసించిన తామరవలె ప్రకాశించును.

శ్లో. అభినందయన్ హిమణ్ణుకుం సుసఖా

స్ఫటికాచల చ్చల హిమాధిక్యతమ్ ।

ఫలిసీ కులం కుసుమయన్ శిశిరో
హాసతీవ పుల్ల నవకుందరుచా ॥

44

తా. వైకుంఠ లోకమునందు హేమంత ఋతువునందు
అన్ని చోటుల యందును స్ఫటికములువలె హిమము వ్యాపించి
యుండును. అనంతరము శిశిర్సపు వచ్చి సాదయందు పూవులను విక
సించుచు వికసించిన కుందకుసుమములచే విరాజిల్లుచు నవ్వునట్లు అగు
వడును.

శ్లో. హిమ శీతవర్ష పరితాప పుర
స్పరదోష మూల మిహ నర్దుగణః ।
ప్రియమేవ సాదయతి నిత్యమత్రోహో
సవిముక్తి మానితి విముక్తి మతామ్ ॥

45

తా. హేమంత ఋతువునందు మంచు, శిశిరర్షపు నందు
శీతము, వర్షర్షపు నందు వాన, గ్రీష్మర్షపు నందు వేడిమి మొదలైన
దోషములున్నవి. అయితే ఆ వైకుంఠ లోకమునందలి ఋతువులందీ
దోషములులేవు. అవి ముక్తులకు ఎల్లప్పుడును సౌఖ్యమునే కలిగిం
చును. ఇట్లుదోషము లేనందువలన ఆ ఋతువులును ముక్తిని పొంది
యున్నవి. ఇట్లా వైకుంఠ లోకము ఆత్మర్యకరమైనది.

శ్లో. అమృతస్రగుత్తమ ఫలప్రసవా
నమృతాయ తత్ర జనతార్పయతి ।
ఉపభోక్తు మప్య విధి బంధవతా
ప్రకృతిం ప్రయాతి సకలోఽపి సదా ॥

46

తా. ఈ వైకుంఠ వాసము చేయుచున్న ముక్తులు వేద
స్మృతుల యందు ఉక్తమైన నియమములకు అధీనులుగా నుండువారు
కారు. అయినను వారు తాము ఉపయోగించుట కంటే ముందు
అమృతము, పూలమాల, శ్రేష్ఠమైనపండ్లు, పుష్పములు వీనిని

ముక్తులు కాకముందు చేసిన విధముననే శ్రీహరికి సమర్పించి తర్వాత
ఉపయోగింతురు. లోకముందు సమస్తజనులు ఎల్లప్పుడు తమ స్వభావ
మును అనుసరింపదగినవారు.

శ్లో. ప్రమదాతిరేక ముపయాతవతా
ప్రమదా గణేన చరతోప వనే ।
ఉపగీయతే స్మ మధురం మధు జి
చ్చరితం సకాంత తతినా సతతమ్ ॥

47

తా. వైకుంఠలోకపు స్త్రీలు తమ ప్రియులతో ఉద్యానము
నందు సంతోషముతో విహారము చేయుచు సుఖాతిశయముతో
శ్రీమన్నారాయణుని చరిత్రను ఎల్లప్పుడును ఇంపుగా పాడుచుందురు.

శ్లో. లలనా లలింత్యభివరం ప్రవరా
లలితాబునంతి కుసుమాని పరా ।
ఇతరాః స్రజో విరచయంతి పతి
ననురం జయంతి నను కాశ్చన నో ॥

48

తా. వైకుంఠ లోకమునందు కొందరు ఉత్తమ స్త్రీలు తమ
భర్తల యెదుట సృత్యము సేయుదురు. మరెకొందరు కోమలాంగులు
పూలను కోయుదురు. ఇంక కొందరు పూలమాలలను కట్టుదురు.
ఇట్లందరు తమ పతులకు ఆనందమును కలిగించుచుందురు.

శ్లో. వనలీలయా వివిధయా ముదితా
స్తరుణా ఘనస్తన నతా స్తరుణీః ।
సులతాల యేషు పరిరథ్యరతిం
వదనారవింద మధుపా దధతి ॥

49

తా. ఇచటనున్న పురుషులు స్త్రీలతో ఉద్యాన విహారము
లలో సంతోషము నొందుదురు. వారు సుందరలతా గృహములందు
S-17

ఉద్భవ ముదములతో మనస తరుణమును గాఢముగా ఆలింగనము చేసి ముఖమునందు ముద్దావహించి సురత క్రీడయం దానక్తులగుదురు.

శ్లో. రసికాః సుధావృణ రసశీఘ్ర తతో

దుతసుపురాను కృతసార సకాః ।

విహరింతి సాకమపగాహ్య ధవై

ర్జలమందుకోర్చివ హసద్వదనా ॥

50

తా. ఉద్యానక్రీడ ముసిన తరువాత నిటికోశ్వవత ధ్వని చేయుచు కాలియందెలను కాల్చియున్న విలాసినులైన ఆ కాంతులు అమృతమయమైన సరోవరములందు నెగురుచు, అచట తమ ఛర్మలవై చేతులతో నీటిని చల్లి నుడై శబ్దమువలె శబ్దములు చేయుచు దాని కనుగుణముగా నృత్యము సేయుచు విహరింతురు.

శ్లో. వివిధావిధాయ విహృతీః సలిలే

వికలేషు విద్రుమతలేషు గతాః ।

సురభిం సువర్ణమథ వర్ణకమా

దదతే సఖీ కరగతం మహిళాః ॥

51

తా. తరుణులిట్లు నీటియందు విధ విధములైన క్రీడలనాడి పైకి వచ్చి పగడములచే నిర్మించిన తీరమునందు నిలుతురు. అచట సఖులు లేచి యిచ్చిన సుగంధపు లేపనద్రవ్యమును (గంధమును) తీసికొని దేహమునకు పూసికొందురు.

శ్లో. జఘనాం కుకైరవ యవా భరణైః

కుచ కుంకుమైశ్చ కచమాల్య వరైః ।

నయనాం జనైరపి మితోఽబ్జ దృశాం

ఘటతై రలంకృతిరలం క్రియతే ॥

52

తా. అచట నున్న సుందరస్త్రీలు ధరించియున్న వస్త్రములచే జఘనమునకు, జఘనముచే వస్త్రములకు, అలంకారములచే

కాలుచేతులకు, కాలుచేతులచే అలంకారములకు, కుంకుమముచే నములకు, స్తనములచే కుంకుమమునకు, ఉత్తమ పూలమాలచే కొప్పునకు, కొప్పుచే పూలమాలకు, కాటుకచే కన్నులకు, కన్నులచే కాటుకకు బాగుగా అలంకారమగును. అనగా వారి జఘనాదులు వారు ధరించిన వస్త్రాదులు మిక్కిలి అందముగా నుండును.

శ్లో. తనుమధ్యమాః నిజగృహాణి గతాః

సమమాత్మ నామ సునమై రసమైః ।

అమృతం పిబంత్య సులభం ధవిభి

శృష్యతై ర్మహారజత రత్యమయైః ॥

53

తా. వైకుంఠలోకమునందు తరుణులు తమకంటె ఉత్తములు, ప్రాణసములు అయిన పతులతో నానా విధములుగా క్రీడింతురు. తరువాత తమ గృహములకు వెళ్ళి రత్న భిచ్చితమైన బంగారు పాత్రలలో మోక్షమును పడయని సంసారులకు చిక్కనటువంటి అమృతమును త్రాగుదురు.

శ్లో. మృదుకమ్రశయ్య రాగవతాం

మణి మంచమంచిత దృశోఽవసరే ।

అపి(పతి)చోదితా అదిరుహంతి శనైః

వినయో హి భూషయతి సర్వరసమ్ ॥

54

తా. వైకుంఠమునందు ప్రియులు తాము మనోహరమైన పడకగల రత్నపు మంచమునందు కూర్చుండి ప్రేయసులను సురత క్రీడకు పిల్చురు. కన్నులకు కాటుకను దిద్దుకొన్న ఆ సుందరులు అది సురత క్రీడకు సకాలమైయున్నను, వినయము అన్ని రసములకు అలంకారమగుటవలన, మంచమును మెల్లగా నెక్కుదురు.

శ్లో. అభికాంతమున్న మితకాంత కుచా

కిల బద్ధతీ సుకుసుమాం కబరీమ్ ।

నుముఖీ సులక్ష్మ్య భుజమూలవలీః

పరిరభ్యతే ప్రణయినాతి రసాత్ ॥

56

తా. అచట ఒక సుందర యువతి ప్రియునకు తన యందను రాగమును హెచ్చించుటకు అతని ముందు పూలచే గూడిన కొప్పును నవరించుకొను నెపముతో న్ననములను ఉల్బించుకొని నిలిచియుండును. అప్పుడు దాని బాహుమూలము బాగుగా కనబడును. అందువలన కామోద్రేకము నొందిన ప్రియుడు మిక్కిలి అనురక్తుడై ఆమెను కొగిలించుకొనును.

శ్లో. పృథువృతుంగ కఠినోరసి జ

ద్వయ వారితా యత నిజాంతరయోః ।

భుజ యోర్భుగేన రమణో రమణీం

పరిరభ్య కోఽత్ర సుఖ యేన్న సుఖీ ॥

57

తా. వైకుంఠ లోకమునందు ప్రతి ధర్మ తన ప్రియురాలిని రెండుభుజములతో కొగిలించుకొనును. అప్పుడతని రొమ్ము ప్రియురాలి విశాలము, గుండ్రము, ఎత్తు గట్టిదియునై యున్న న్ననములచే ఒత్తబడి ఇద్దరి రొమ్ములు పరస్పర సంబంధము నొందును. ధర్మ యిట్టి గాఢాలింగనముచే ప్రియురాలికి ఆనందము గలిగించును.

శ్లో. స్మితపుల్ల ముల్లసితచిల్లి లన

న్మణీకుండలం మృదుకటాక్ష పటు ।

విభృతో నిరీక్ష్య సుచిరం సుతనోః

ప్రతిచుంబతి ప్రియతమో వదనమ్ ॥

58

తా. అచట నున్న సుందరాంగి యొక్క ముఖము చిరువవ్వుతో వికసించుచుండును. ప్రకాశించు కుండలములు గలది. తోమలమైన కడగంటి చూపులయందగు చతురమైనది. ఇట్టి సుందర వదనమును ప్రియుడు చాలసేపు దృష్టించి చూచి ముద్దుపెట్టును.

శ్లో. నతమున్నమయ్య ముఖచంద్రమనం

పరిరంభ సంభృతముదా సుదృశః ।

ఉపరమ్యతే న తరుణేన చిరం

మధురా ధరామృత రసం పిబతా ॥

58

తా. వైకుంఠమున వయస్కుడైన ప్రియుడు ప్రియురాలిని కొగిలించుకొని అమితానందము పొందును. సిగ్గుచే నంచబడిన ఆమె ముఖమును పైకెత్తి చాలసేపు ముద్దుపెట్టు చుండును.

శ్లో. సురతోత్సవోత్సుకతయా త్వరయన్

కరవల్లవం నివసన గ్రహణే ।

కరదుద్దమాయతదృశః స హసా

త్వరయత్స్వధ ద్విగుణ మిష్టతమః ॥

59

తా. ప్రియుడు ప్రియురాలి ముఖమును చుంబించిన తరువాత రతిక్రీడయందు ఉత్సుకుడగును. అందుచే విశాలాక్షియైన ప్రియురాలి నితంబము నుండి వస్త్రమును తన చేతిలో తొలగించుట కుద్యుక్తుడై తొందరపడును. అప్పుడు ప్రియురాలు తన చేతితో ప్రియుని చేతి నడ్డగించును. అంతలో అతడు వస్త్రమును తొలగించుటకు రెండింటిలు తొందరపడును.

శ్లో. రభసా వపాతిత పృథో రసిజః

పరిరభ్య తక్షణ వియాత తరః ।

మణితాది సౌరత వితాన పటా

రమయత్యమూ స్యువతి సంఘ ఉత ॥

60

తా. ఇచట యువతులు ఉపరి సురత క్రీడయందు ఆసక్తు లగుచు వేగముగా తమ పెద్దదైన కుచములను క్రింది ముఖముగా వంచి మిక్కిలి దిట్టలై రతిక్రీడా సక్తి హెచ్చించుచు తమ ప్రియతములను గాఢముగా కొగిలించి ఆ ప్రియులు క్రీడించునట్లు చేయుదురు.

శ్లో. అతి లోతిరాన్ రమయతో రమయాన్
రమయంత్య లోకిక గుణా లలవాః ।
అనురూప యావమతి లోకసుఖం
తద లోకికం నిధు వనం లసతి ॥

61

తా. వైకుంఠ లోకమునందు అంగనలు లోకాతిశేక గుణములు గలవాను. వానితో క్రిందించి భర్తలు లోక విలక్షణులు. ఇట్టి భర్తలతో క్రిందించి ఆ సూదరులు వారి కానందమును కలిగింతురు. వారి రతిక్రీడయు పరిశుభము పొందికగలది. ఇతిరలోక సుఖమును మీరునది. ఇతిరలోక విలక్షణమైనది. ఇట్టి సురతి ముచ్చటమై ప్రకాశమౌనమగును.

శ్లో. నరతిః శ్రమాది ఖచిత నియమా
ద్విరహ వ్యధాపి న పథా వరయోః ।
ప్రతికామినీ ప్రణయతః కలహా
న సమస్తదోష రహితే హి పదే ॥

62

తా. వైకుంఠలోకమునందు మనుష్య స్వభావసిద్ధమైన బోషములు లేవు. అందువలననే అచట రతిక్రీడలయందు ఆయాసము, చెమట, మొదలైనవి కలుగవు. భార్యాభర్తలం దేకారణముచేతను విరహము ప్రాప్తించి దుఃఖము కలుగదు. భర్త సవతియందు అనురక్తుడయ్యెనను నెవముచే ప్రణయకలహమును లేదు.

శ్లో. సుఖసంవిదాత్మ కతయావపుషాం
సురభిత్వమేవ విహారం తరపి ।
హరి ధామ్ని దంపతి గణస్య తతో
నను మాన్యతేఽపి మునిభిః సురతమ్ ॥

63

తా. వైకుంఠలోకమునందున్న ప్రతి భార్యా భర్తల శరీరములు జ్ఞానానందాత్మకమైనది. అందుచేతనే శరీరము లోపలను

దెలువలను సువాసన యుండును. ఆ కారణముచే అచటనున్న జనుల మైథునమును జ్ఞానము పోగడుదురు.

శ్లో. శృణుతాప్య లోకవిషయం విషయం
సకలస్య ముక్త నికరస్య దృశామ్ ।
వపు రిందిరాపతి రమంద రసం
నను సుందరం ప్రకటయత్య నిశమ్ ॥

64

తా. ఓ మునులారా! వైకుంఠలోకమునందున్న సమస్త ముక్తులు ఒక అచ్యుతమైన నస్తువును ఎల్లప్పుడును చూచుచుండురు. ఆ నస్తువును ఇతిర లోకములందున్న జనులు చూడజాలరు. అది యేనునగా శ్రీ లక్ష్మీదేవి భర్తయైన హహావిష్ణువు తన సకల సద్గుణ పూర్ణమైన సుందర శరీరమును ఎల్లప్పుడు ముక్తజనులకు చూపుచుండును. అనగా శ్రీమన్నారాయణుడు ముక్తులకు ఎల్లప్పుడును ప్రత్యక్షమగుచుండును.

శ్లో. మణిరాజి రాజిత మహా ముకుటం
శీతి కాంతకుంతల సహస్రతయమ్ ।
అలికార్థచంద్ర విలసత్తిలకం
శ్రవణోల్లస న్మకర కుండలయుక్ ॥

65

తా. ఆ నారాయణుని తలమీద రత్నములచే విరాజిల్లు కీట మున్నది. మిక్కిలి నల్లగానున్న ముంగురు లున్నవి. అర్థచంద్రుని వలె నొసటియందు బొట్టు వెలుగుచుండును. చెవులయందు మకరకుండలము లున్నవి.

శ్లో. పరిపూర్ణ చంద్ర పరిహాసిముఖం
జలజాయతాక్ష మరుణోష్ఠ పుటమ్ ।
హసి తావరోక లలితై రతులై
రభినంద యత్రృణత మాత్మజనమ్ ॥

66

తా. మఱియు ఆ విష్ణువు ముఖము పూర్ణచంద్రుని వలె రమ్యమై యుండును. కన్నులు తామరపూవుల వలె విశాలములు. పెదవు లెఱ్ఱగా నుండును. నీనిచే శోభించు శరీరము విలక్షణమైన నవ్వు చూపులతో నమగ్నమై యుండు భక్తులకు ఆనందము గల్గించును.

శ్లో. నవకంబు కంఠ మహిమాంకు మహా
మహిమోప లేంద్ర పరహారధరమ్.

రమణీయరత్న గణవిద్ధ లన

ద్వలయాంగుతీయక వరాంగదవత్ ॥

67

తా. ఆ నారాయణుని కంఠము శంఖాకారము గలది. అతడు సూర్యునివలె ప్రకాశించు కౌస్తుభమునీ, ఉత్తమ ముత్యాల సరము, సుందరమైన రత్న ఖచితమైన కంకణము, ఉంగరము, భుజకీర్తులు ధరించి యుండును.

శ్లో. రవిచక్ర రుక్రమర చక్రకరం

విధు బింబకంబు మధురాంబురుహమ్.

జ్వలనజ్వల ద్గద ముదార ధనుః

పృథు వృత్తహస్త మతి తామ్రతలమ్ ॥

68

తా. ఆ హరి ఒక చేతియందు సూర్యుల సమూహము వంటి కాంతిగల చక్రమును, ఇంకొక చేతిలో చంద్రునివంటి తెల్లని శంఖమును, మఱియొక చేతిలో సుందరకమలమును, ఇంకొకచేత ధగధగ మెఱయు కౌముదకీగదను, ఉత్తమమైన శార్ఙ్గమును వింటిని పట్టుకొని యున్నాడు. అతని చేతులు పొడుగాటివై గుండ్రముగా నున్నవి. అరచేయి యెఱ్ఱగా నున్నది.

శ్లో. పరపీ వరాంస మధిరాజ దురో

మణిమంటపాగ్ర్య విలసత్కమలమ్.

నజగద్విసప్తక తనూదరకం

కుభ నాభికంజ గతకాలి సుతమ్ ॥

69

తా. ఆహరి శరీరము ఉత్తమమైన పుష్టిగల భుజములతో నొప్పి యున్నది. అతని అత్యంత ప్రకాశమానమైన వక్షస్థలమును సుత్తమ మంటపమందు లక్ష్మీదేవి విరాజిల్లు చుండును. సన్నని యుదరము నందు పదునాల్గు లోకములడగి యున్నవి. మంగళశకరమైన బొడ్డునందున్న బ్రహ్మ కమల మందున్న తుమ్మెదవలె స్తోత్రము చేయుచుండును.

శ్లో. అతికాంత కాంచి పదకాంతి మల

త్తపనీయ భంగరుచి పింపటమ్.

పరహస్తీ హస్త సదృశోరు యుగమ్

క్రమవృత్త చారుతర జప్సుముత ॥

70

తా. ఆ విష్ణువు నడుమునందు బంగారు కాంతులు వెదజల్లు పీతాంభరమును గట్టికొని యున్నాడు. తొడలు శ్రేష్ఠమైన నీనుగు తొండములవలె నున్నవి. మనోహరములైన మోకాళ్ళు క్రమమైన గుండ్రముగా నున్నవి.

శ్లో. పరనూపురం పరమ రుక్మపదం

నవ విద్రుమద్యుతి నభాంగురీయత్.

అరివారిజ ధ్వజ కలం కలన

త్పద పాంసు పావిత జగ త్త్రితయమ్ ॥

71

తా. ఆ విష్ణువు ఉత్తమమైన కాలి యందెలు ధరించి యుండును. అతని కాళ్ళ చివర మిక్కిలి కాంతియుండును. వ్రేళ్ళ యందు క్రొత్త పగడముల కాంతులుగల గోళ్ళుండును. పాదములు శక్రము, పద్మము, ధ్వజ చిహ్నములచే విరాజిల్లును. ఈ పాదము

లచే అతడు మూడు లోకములందు సంచరించుచు పాని ధూళితో ఆ లోకములను పుత్రము చేయుచుండును.

శ్లో. నిఖిలాగమా వగమితై రమితైః
సుఖ సంవిదాదిభి రసంత గుణైః ।

ప్రపదాదిభికాంత సకలావ యవా

కృతిభిః సదైక్యవద దోషలవమ్ ॥ 72

తా. ఆ శ్రీమన్నారాయణుని శరీరము వేద ప్రతిపాదితమైన మితిలేని జ్ఞానానందాది గుణములచే అభేదమును పొందియుండును. అనగా శ్రీ హరియందున్న అనంతగుణములును అతని శరీరమునొకటియే. హస్తపాదాద్యవయములకు, ఆకృతులకు అతని శరీరమునకు భేదము లేదు. మఱియు అతని శరీరము స్వల్పమైనను దోషము లేనిది.

శ్లో. అధికారిణాం గుణవిశేష వశాత్
ద్విపదాద్యనంత చరణాం తతయా ।

అతి భాసితం ఘనగుణావ ఘనై

రితరైశ్చ తత్తదుచ్చితై రుచిరైః ॥ 73

తా. పరమాత్ముని ఉపాసనచేయుటకు మనుష్యుని మొదలొని బ్రహ్మవఱకు జీవులు అధికారులు. వీరి యందున్న జ్ఞాన భక్త్యాదులు వేర్వేరుగా నుండుటచే తారతమ్యమున్నది. వీరియందు ఎవరు రెండు పాదములు గల భగవంతుని రూపమును చూచుట కధికారులో వారికి అట్టి స్వరూపపు శరీరమును కనిపించును, ఇట్లే వారి వారి యోగ్యతానుసారముగా మనోహరమును, గుణపూర్ణమునైన ఇతర ఆవయవములు గల రూపము కనిపించును.

శ్లో. నవభాను భాః పరం కనకాంతి పరం
పరహారహారి హరినీల హరిత్ ।

శబలప్రభాది వివిధ ద్యులిమ
త్పుష్ప తోద సౌరధి సురూపగుణమ్ ॥ 74

తా. పరమాత్ముని ఒక రూపము శ్రోత్రగా ఉదయించిన సూర్యునివలె శోభింపగలది. ఇంకొక రూపము బంగారు వోలె ప్రకాశించును, మఱియొక రూపము ముత్యాల వగమువలె మనోహరమైనది. ఇంకొక రూపము ఇంద్రునిలముల పోలు నీలమైనది. మఱియొకటి మృశ్మమైన వాచా వర్ణములు గలది. ఇంకొక రూపము ఆనంద జ్ఞానపరిమళములచే కూడిన ఆకారగుణము గలది.

శ్లో. ఆశ్చర్యరత్నై వ్యధికం జగత్ప్రయేఽ
ప్యాశ్చర్య మాశ్చర్య మహో ముహుర్ముహాః ।

సౌందర్య సారై కరసం రమావతే

రూపం సమానంద యతీహః ॥ 75

తా. లక్ష్మీనారాయణుని స్వరూపము మూడులోకము లందున్న అద్భుత శ్రేష్ఠములైన వస్తువులకంటె ఆశ్చర్యకరమైనది. ఎంత చూచినను మఱిమఱి ఆశ్చర్యమును కలిగించునది. సుందర వస్తువులయందెల్ల అతి సుందరమైనది. ఇట్టి రూపము వైకుంఠ మందున్న ముక్తులను ఆనందింపఁ జేయును.

శ్లో. ఇజ్యతే యజ్ఞశీరైః స యజ్ఞః
ప్రాజ్ఞ మధ్యే పరః ప్రోద్యతేఽ నైః ।

గీయతే గేయకీర్తి స్సగీతైః

విద్య బద్ధైః సదానంద సాంద్రైః ॥ 76

తా. వైకుంఠ లోకమందున్న ముక్తులకు శాస్త్రముల విధి నిషేధములు బాధింపవు. వారు సదా ఆనందపూర్ణులు. అందుచేత వారు అనిష్ట నివారణకుగాని, ఆనందాతిశయమునకుగాని శ్రీ పరమాత్ముని పూజించవలసివది లేదు. అయినను ఆనందోదేకముతో

లచే అతడు మూడు లోకములందు సంచరించుచు వాని ధూళిలో ఆ లోకములను పరిశ్రేయి చేయుచుండును.

శ్లో. నిఖిలాగమా వగమితై రమితైః
సుఖ సంవిదాదిభి రనంత గుణైః ।

ప్రపదాదిభికాంత సకలావ యవా
కృతిభిః సదైక్యవద దోషలవమే ॥

72

తా. ఆ శ్రీమన్నారాయణుని శరీరము వేద ప్రతిపాదితమైన మితిలేని జ్ఞానానందాది గుణములచే అభేదమును పొందియుండును. అనగా శ్రీ హరియందున్న అనంతగుణములును అతని శరీరము నొకటియే. హస్తపాదాద్యవయములకు, ఆకృతులకు అతని శరీరమునకు భేదము లేదు. మఱియు అతని శరీరము స్వల్పమైనను దోషము లేనిది.

శ్లో. అధికారిణాం గుణవిశేష వశాత్
ద్విపదాద్యనంత చరణాం తతయా ।

అతి భాసితం ఘనగుణావ ఘనై
రితరైశ్చ తత్తదుచితై రుచిరైః ॥

73

తా. పరమాత్ముని ఉపాసనచేయుటకు మనుష్యుని మొదలొకని బ్రహ్మవఱకు జీవులు అధికారులు. వీరి యందున్న జ్ఞాన భక్త్యాదులు వేర్వేరుగా నుండుటచే తారతమ్యమున్నది. వీరియందు ఎవరు రెండు పాదములు గల భగవంతుని రూపమును చూచుటకధికారులో వారికి అట్టి స్వరూపపు శరీరమును కనిపించును. ఇట్లే వారి వారి యోగ్యతానుసారముగా మనోహరమును, గుణపూర్ణమునైన ఇతర అవయవములు గల రూపము కనిపించును.

శ్లో. నవభాను భాః పరం కనకాంతి పరం
వరహారహారి హరినీల హరిత్ ।

శబలప్రధాది వివిధ ద్యుతిమ

త్సుఖ బోధ సౌరభ సుధావగుణమ్ ॥

74

తా. పరమాత్ముని ఒక రూపము శ్రోతగా ఉదయించిన సూర్యునివలె శోభింపగలది. ఇంకొక రూపము బంగారు వోలె ప్రకాశించును. మఱియొక రూపము ముత్యాల సముద్రమై మనోహరమైనది. ఇంకొక రూపము ఇంద్రునిలముల పోలు నిలమైనది. మఱియొకటి విశ్రమమైన వాచా వర్ణములు గలది. ఇంకొక రూపము అనంద జ్ఞానపరిమళములచే కూడిన ఆకారగుణము గలది.

శ్లో. ఆశ్చర్యరత్నే వ్యధికం జగత్ప్రయేఽ
ప్యాశ్చర్య మాశ్చర్య మహో ముహుర్ముహాః ।

సౌందర్య సారైకరసం రమాపతే

రూపం సమానంద యతీహః ॥

75

తా. అస్మీనారాయణుని స్వరూపము మూడులోకము లందున్న అద్భుత శ్రేష్ఠములైన నస్తువులకంటె ఆశ్చర్యకరమైనది. ఎంత చూచినను మఱిమఱి ఆశ్చర్యమును కలిగించునది. సుందర వస్తువులయందెల్ల అతి సుందరమైనది. ఇట్టి రూపము వైకుంఠమందున్న ముక్తులను ఆనందింపఁ జేయును.

శ్లో. ఇజ్యతే యజ్ఞశీలైః స యజ్ఞః
ప్రాజ్ఞ మధ్యే పరః ప్రోచ్యతేఽ నైః ।

గీయతే గేయకీర్తి స్సుగీతైః

విద్య బద్ధైః సదానంద సాంద్రైః ॥

76

తా. వైకుంఠ లోకమందున్న ముక్తులకు శాస్త్రముల విధి నిషేధములు బాధింపవు. వారు సదా ఆనందపూర్ణులు. అందుచేత వారు అనిష్ట నిచారణకుగాని, ఆనందాతిశయమునకుగాని శ్రీ పరమాత్ముని పూజించవలసినది లేదు. అయినను ఆనందోదేకముతో

పూర్వము యజ్ఞమునీయు స్వభావముగలవారు. యజ్ఞ నామకుడైన అతనిని యాగముచేసి పూజింతును. ప్రవచనాదులయందు ఆపత్తులై యుండినవారు విద్యాంసుల నకును చానిని సహోర్తిముడని పొగడుదురు. గాయకులు గానముచేయు యోగ్యమైన కీర్తిగల అతనిని పాడి కొందురు.

శ్లో. వైకుంఠేతే శ్రీవిశేషా జనానా

మత్యాశ్చర్యం చిత్రవాచామ భూమిః ।

వైకుంఠేతే శ్రీవిశేషా జనానా

ముక్త క్లామ్యే యుక్తమేతా దృశత్వమ్ ॥ 77

తా. వైకుంఠలోకమునందు నివసించుచున్న జనుల పై నుద హరించిన కాంతి విశేషములు మిక్కిలి ఆశ్చర్యకరములు. ఆ విశేషములను ఆలోచింపగా, మాటలచే పొగడుటకు సాధ్యముకాదు. వైకుంఠలోకమునందు శ్రీ నారాయణుడు ఎల్లప్పుడు సన్నిహితుడై యుండుటను లక్ష్మీ గరుడ శేషబ్రహ్మ మొదలైనవారు పొగడుదురు. ఇట్టి లోకమునందు ఇట్లుండుట ఉచితము.

శ్లో. యం యం సుఖీకామయతే లృథమత్ర

సంకల్ప మాత్రాత్సకలః (అపి) స సస్యాత్ ।

ఇత్యేవ వేదా అపి వేదయంతి

ముక్తిం తతఃకో విభవాతిరేకః ॥

78

తా. వైకుంఠలోకమునందు దుఃఖములేని సుఖముగల ముక్తుడు కోరినవన్నియు ఆలోచనచేతనే లభించును. వేదములు అట్లే చెప్పును. దీనికంటెను అధికమైన వైభవమేది యున్నది?

శ్లో. మహానంద తీర్థస్యయే భాష్య భావం

మనో వాగ్విరావర్తయంతే స్వకక్త్యా ।

సురాద్యా నరాంతా ముకుంద ప్రసాదా

దిమ మోక్షమేతే భజంతే సదేతి ॥

79

తా. సర్వజ్ఞులయందు త్రములైన శ్రీమదానందతీర్థుల బ్రహ్మ సూత్ర భాష్యపు అర్థమును తమ శక్త్యానుసారము ఎల్లప్పుడు మనస్సుచే మననము చేయుటచే దేవతలు మొదలు మనుష్యుల వరకు గల వారందరు ఆ వైకుంఠాధిపుని అనుగ్రహముచే నిరంతర మోక్షమును పొందుదురు.

శ్రీమత్కవికుల కిలక శ్రీవిక్రమ పండితాచార్య సుత నారా

యణ పండితాచార్య విరచితే శ్రీమత్సుమధ్య విజయే

ఆనందాంకే వైకుంఠవర్ణనో నామ

ఏ కాద శ స్స ర్గః ।

ఏ కాద శ స్స ర్గము ముగిసినది.

శ్రీ సుమధ్వవిజయవంశ

ద్వాదశస్కంధః

శ్లో. తత్రానంతస్వాంతవేదాన్తిసింహే
ముఖ్యవ్యాఖ్యానిస్సనేజృంభమాణే ।
సద్యోమాద్యద్వాదిదస్త్రంద్రభీమే
భేజేక్షేతోమాయీగోమాయుయూతైః ॥

1

తా. ఉడుపియందు శ్రీ మధ్వచార్యులు శ్రీమన్నారాయణుని ధ్యానించుచు వేదాంత శాస్త్రమును వ్యాఖ్యానము చేయుచు సింహమువలె విరాజిల్లుచుండిరి. వారు మదించిన యేనుగు వలెనున్న ప్రతివాదులకు భయంకరులై యుండిరి. అపుడు వారి వ్యాఖ్యానమును విని నక్కలవలె మాయావాదులు (అద్వైతులు) బెదిరి దుర్మనస్కులై యుండిరి.

శ్లో. సంభూయామీచోలబద్ధీపిపురోః
సార్వేపాపామంత్రయామాసురుగ్రాః ।
సాసూయాభూభూషణేవాయుదేవే
మూఢాయద్వద్ధార్తరాష్ట్రాంతికేప్రాక్ ॥

2

తా. నూయా వాదులు సాపులు, కూరులు, వారు భూమికి అలంకారముగా నున్న శ్రీ వాయుదేవుని అవతార రూపులైన శ్రీ మధ్వచార్యులందు అసూయనొందిరి. అందువలన ఆ చోళ దేశపు పద్మతీర్థులు నుతీయు పుండరీకముని వీరివద్దకు వెళ్ళుటకు ఆలోచించిరి. అది పూర్వము ద్వాపరయుగము నందు మూఢ రాజకుమారులు భీమసేనుని యందు అసూయనొంది దుర్యోధనుని వద్దకు వెళ్లి ఆలోచించినట్లే.

ద్వాదశస్కంధః

271

శ్లో. సన్మాతస్సర్వంబద్ధమూచేఒకుభానాం
వాచాలోలంకోఽపిగాంధారకస్య ।
మధ్యేతేషాంనీచనీత్యాసమానో
వాచాలోలంకోఽపిగాంధారకస్య ॥

3

తా. ఆ మాయా వాదులందు దుర్నితీయందు శకునివలె ఒక బాచాలుడు మాట్లాడుటకారంభించెను. అతని మాట దుష్టులందు అగ్రగణ్యుడైన పద్మతీర్థులకు సజ్జనులందున్న ద్వేషము ఫిరముగా నిలుచుటకు సహాయకమై యుండినది.

శ్లో. ఏకంతత్త్వంవష్టిమాయామయాయం
వాక్యైఃప్రాచ్యైరప్యవాచ్యంవిధజ్జే ।
పూర్వాపూర్వాహంతదౌర్బట్యభూషా
చిత్రంచిత్రందర్శనాదార్యనీతిః ॥

4

తా. శ్రీ శంకరాచార్యులు రచించిన మాయా మూలకమైన అద్వైత దర్శనము (శాస్త్రము) అనాదికాలము నుండి వచ్చినది. సులభముగా తెలియుట కశక్యమైనది. పైన చూచునపుడు అసంగతముగా కనపడునదే దీనికొక భూషణము. ఇది ప్రపంచమునందు బ్రహ్మమను వస్తువొకటే, సర్వమై యద్వితీయమై యుండును. దానిని వర్ణించుటకు వేదవాక్యములకును సాధ్యముకాదని ఆశ్చర్యకరముగా చెప్పుచున్నది. అహహ.

శ్లో. మర్త్యామర్త్యామర్త్యావిద్విట్పురోగం
విశ్వం దృశ్యం విప్రచందాలపూర్వం ।
భేదాపేతంభేదిమానైఃసమానైః
సాధీయఃకఃసాధయేత్తమనభ్యా ॥

5

తా. ప్రపంచము నందు మనుష్యులు, దేవదైత్యులు, బ్రాహ్మణ చండాలురు మొదలైన జాతులవారు నివసించుచు, దీనిని

ప్రత్యక్షము, అగమము (వేదము) మొదలైన ప్రమాణములు భేదముగలదని తోచించును. ఇట్లున్నపుడే భేదములేదని తోచరా చాచ్యుల తాత్రము వెలుగిది యేదిద్వాంసుకు దృఢముగా నమర్చింప కాలము.

శ్లో. సత్యం సత్యం వ్యావహారికవిభక్తే
సర్వం మోహే సర్వవిద్వాహదే సా ।
జ్ఞానే తాతే దగ్ధవస్త్ర ప్రతీతం
వక్షే రస్మింస్తవరోహస్త పార్వత్ ॥ 8

తా. శంకరాచార్యులు వ్యావహారికస్థితి, సారమార్థిక స్థితి యని రెండు అంతస్తులను నిర్ణయించున్నారు. మనకు ప్రత్యక్షము, మతీయు ప్రమాణముచే అజ్ఞానముండునపుడు సత్యముగా తోచు ఈ ప్రపంచము వ్యవహార విషయమునందు సత్యముగా తోచును. ఇట్లు తోచుటకు మనకు సరియైన జ్ఞానము లేకుండుటయే కారణము. పరోక్షజ్ఞాన మేర్పడగా జగత్తు కాలిన వస్త్రమువలె తోచును. అనగా కాలిన వస్త్రమును చూచిన వానికి ఇది బూడిద, వస్త్రముకాదను దృఢజ్ఞానమున్నను అది పొడియగు వలకు దాని బూడిదయైన దార ములు వస్త్రమనియే తెలియునట్లు జగత్తు సామాన్యముగా సత్య మనియే తోచును. తేవతడ రూపమైన ప్రపంచము మిథ్య. తేవ బ్రహ్మలకు భేదములేదను జ్ఞానము పక్కముకాగా (అపరోక్షజ్ఞాన మేర్పడగా) కాగిన యినుముపై పడిన సిగ్గు ఇంకిపోయి యినుము కంట వేటుగా తోచకుండునట్లు అన్నియు బ్రహ్మమే యని తోచి భేదజ్ఞానము పూర్తిగా మాయమగును.

శ్లో. జ్ఞాని శ్రేష్ఠశ్రేష్ఠ విజ్ఞాని వగై
నైర్గుణ్యస్తే సాంప్రతం నాథ భూతాః ।
ఆక్రందం మే హంత శృణ్యంతు సోఽయం
హహ మాయా వాదత్యాద మేరి ॥

7

తా. జ్ఞాని శ్రేష్ఠుడు ముఖ్యుగాగల ఆ శ్రేష్ఠ శ్రమలు ఇప్పుడు నిర్గుణ బ్రహ్మ స్వరూపమైన మోక్షమును పొందినాడు. అందువలన ఇప్పుడు మాయ వేరై రక్షింపబడును. నీవు మా గోడకు వీరుము. అయ్యో, మాయావాదము వాతమృ అగుమగాక.

శ్లో. భ్రష్టా ధాట్వా స ప్రధాకృత్ప్రభుధా
త్రస్తా మాహాయానిరాద్యాకృ యత్ర ।
దుర్గం మాయావాదసత్రం దిరభి
ర్నో వేక్ష్యే సస్తత్వ పాదాగ్ని విహ్వ ॥ 9

తా. మాయా వాదమునునది దుర్గముమైన అడవివలె నుండును ఇట్టి మాయావాద శాస్త్రమును ఖండించుటకు ప్రయత్నించి మా మీమాంసకులు, భట్టశిష్యులు దుర్గముమైన అడవియందు చాలితివ్విన వారివలె ఉత్తరమొసగ సమర్థులు కాలేకున్నారు. సూర్యుని ప్రకాశము దట్టమైన అడవియందు పడనట్లు కయెను. తాత్పర్య మైన మహారథికులు దట్టమైన ఆ అడవియందు ప్రవేశించుటకు వీలు కాక బెడరి పరువెత్తిరి. అయితే యిప్పుడు ప్రపంచమంతయు సత్య మని తెలుపుచైవ్రతశాస్త్రము, అగ్నిహ్వాలవలె అడవిని కాల్యవల్ల మాయావాదశాస్త్రమును ఖండించుట సుమ్యక్తమై యున్నది. దీనిని మేము ఉదాహరణము చేయరాదు.

శ్లో. యం యం ప్రాపద్యూరి చిత్తః ప్రదేశం
తస్మా త్రస్మాదాగతే రంతరాయః ।
ప్రత్యక్షాయై వ్యక్తమార్థేణ సోఽపి
ప్రాప్నోత్సార్వం హా వయం భాగ్యహీనాః ॥ 9

తా. పద్మతీర్థులు మధ్వాచార్యులున్న స్థలము నుండి ముందుకు రాకుండునట్లు అడ్డగింతునని ప్రతిజ్ఞ చేసి యుండిరి. అయితే వారికి అట్లుచేయ వీలుపడలేదు. ఆ మధ్వాచార్యులు మన దిగ్గరికు వచ్చి

యున్నారు. పద్మతీర్థులు ఏమి చేయును. మేము అవృష్టహీనులని
వారి ప్రతిజ్ఞను నెరవేర్చుటకు ఏలుకాలేదు.

శ్లో. ప్రశ్నః పృష్టః ఖండ్యచే లేన నూనం

యుక్తం యుక్తిం వక్తి చాసావఖండ్యామ్ ।

వాది వ్రాతం లజ్జయేన్నో విశేషా

దాక్షేప్తితీ శ్రూయతే కింను కుర్మః ॥

10

తా. ఆ మధ్యాచార్యులు నిశ్చయముగా ప్రతివాది చేసిన
ఆక్షేపములను నిరాకరించును. ఖండించుటకు ఉచిత యుక్తితో నిరూ-
పించును. అందుచేత ప్రశ్నించిన వాదులకు సిగ్గును కలిగించును.
దానియందును మాయావాదులైన మనలను విశేషముగా ఖండించు
నని వినవచ్చు చున్నది. ఇట్టి స్థితియందు మనమిపుడేమి చేయవలెను?

శ్లో. ప్రాచ్యం శాస్త్రం యత్సపాదం తు లక్షం

వాక్యే నై కే నాక్షిపద్ధర్ష తీర్థః ।

ఇత్థం పాంథై ర్వర్జితం శృణ్వతః ప్రా

గ్యష్టాన్ప్రా పద్ధాయమానం మనోమే ॥

11

తా. మధ్యాచార్యులు శంకరాచార్యులు రచించియున్న నూట
యిరువదియైదువేల శాస్త్ర గ్రంథములను ఒకమాటతో ఖండించి
యున్నారు, అని బాటసారులు చెప్పుచున్నమాటలను విని నామనస్సు
బాధ నొందుచున్నది. అందువలన నేను ఆ ఆనంద తీర్థులమాటను
ఖండించుటకు పద్మతీర్థులు మొదలైనవారు సమర్థులని ఆలోచించెను.

శ్లో. వేదవ్యాసో న్యేషవేదోను మూర్తో

దివ్యా మూర్తిర్యస్య సుస్మితస్య ।

తద్దృష్ట్యాణాం చేతి వాణీ కృపాణీ

నూనం మాయాపక్షమూలం భిన్నత్తి ॥

12

తా. చిరునవ్వుగల మధ్యాచార్యులను జనులు చూచి ఇగది
శరీరము లోకవిలక్షణమైనది. ఈ మధ్యాచార్యులు శ్రీ వేద-
వ్యాసులో? దేహమును ధరించినవేదమో? అని మాట్లాడుచున్నారు.
కత్తి చెట్టు మొదటిని నలుకునట్లు ఈ జనులమాట మాయావాది
మతముయొక్క మొదటినే కత్తిరించును. (అనగా శ్రీ మధ్యాచార్యు-
లను పొగడుచున్న జనులు మధ్యమతయే యుత్తమము. మాయా-
వాది మతము సరియైనది కాదని, వారదైవమతమును ఆదరించుటచే
మాయావాద మతము పూర్తిగా నాశనమగును.)

శ్లో. అక్లిష్టం తత్సూత్రభాష్యం బలీయో

మానోపేతం కా త్తతిర్నస్తథా చేత్ ।

అస్మాకాః కేఽవ్యే వముక్త్యా విలజ్జా

లజ్జాసిందౌ దుస్సహే ఒమజ్జ యన్నః ॥

13

తా. కొందరు జనులు ఆ మధ్యాచార్యులు వ్రాసిన బ్రహ్మ-
సూత్ర భాష్యము సరళముగా నుండుటచే సులభముగా అర్థమగును.
ప్రబలప్రమాణముచే సిద్ధాంతమును సమర్థించి యున్నారని మాట్లాడు
కొందురు. అట్లయినచో మాకు దానివలన ఏమి చెడుపు? అని కొన్ని
సిగ్గులేనివాటిని మనచారు చెప్పుదురు. దీనిని వింటే మనకు సహింప
లేనంత సిగ్గు కలుగుచున్నది.

శ్లో. తస్య వ్యాప్యైః శిష్య జాలైస్తు గౌడైః

సంసత్సిం దౌ శంఖచక్రాది భృద్భిః ।

మా గృహ్యేరన్ విశ్వసత్త్వాం తరాణి

క్షేమాప్యై న స్తత్ర నీతిం విధత్త ॥

14

తా. ఆ మధ్యాచార్యుల శిష్యులు శంఖము, చక్రము, గదా
పద్మాది చిహ్నములను ధరించి తియ్యని మాటలాడుచు అన్ని చోటు-
లందు వ్యాపించుకొని యున్నారు. బెస్తవారు సముద్రమునందు
వలతో నానా విధములైన శంఖాదిజలచర ప్రాణులను పట్టునట్లు

యున్నారు. పద్మదీర్ఘులు ఏమి చేయను. మేము అర్చప్రసాదములని
బాటి ప్రతిష్ఠను నొక చేయుటకు వీలుకాలేదు.

శ్లో. ప్రశ్నః పృష్టః ఖండ్యతే తేన సూనం

యుర్రం యుక్తిం పక్తి దాసోపఖండ్యామ్ ।

వాటి ప్రాతం లజ్జయేన్నో ఏశేషా

దాశేష్టితి కూయతే కింసు పుర్యః ॥

10

తా. ఆ మధ్యాహ్నము నిశ్చయముగా ప్రతివాది చేసిన
ఆశేషములను నిరూపించును. ఖండించుటకు ఉచిత యుక్తితో నిరూ
పించును. అందుచేత ప్రశ్నించిన వాడులకు సిగ్గును కలిగించును.
దానియందును మాయావాద్యులైన మనలను విశేషముగా ఖండించు
నని వివరము చున్నది. ఇట్టి స్థితియందు మనమిప్పుడేమి చేయవలెను!

శ్లో. ప్రాద్యం కాత్తం యత్కపాదం య లక్షం

వాక్యే నైతే నాడివద్దర్ష తీర్థః ।

ఇత్థం పాంథై ర్వర్జితం శృద్ధాతః ప్రా

గ్యుష్మాన్వా వద్దూయమానం మనోమే ॥

11

తా. మధ్యాహ్నము శంకరాచార్యులు రచించియున్న మాట
యిరువదియైదువేల కాస్త్ర గ్రంథములను ఒకమాటతో ఖండించి
యున్నారు, అని బాటసారులు చెప్పుచున్నమాటలను విని నామనస్సు
బాధ నొందుచున్నది. అందువలన నేను ఆ ఆనంద తీర్థులమాటను
ఖండించుటకు పద్మదీర్ఘులు మొదలైనవారు సమర్థులని ఆలోచించెను.

శ్లో. వేదవ్యాసో న్యేషవేదోను మూర్తో

దివ్యా మూర్తిర్యస్య సుస్మితస్య ।

తద్దృష్ట్వాహం చేతి వాణీ కృపాణీ

సూనం మాయాపక్షిమూలం భిన్నత్తి ॥

12

తా. చిరునవ్వుగల మధ్యాహ్నములను జనులు చూచి ఇది
శరీరము లోకవిలక్షణమైనది. ఈ మధ్యాహ్నములు శ్రీ వేద
వ్యాసులో! చేహమును ధరించిన వేదమో! అని మాట్లాడుచున్నారు.
కత్తి చెట్టుమొదటిని నలుకునట్లు ఈ జనులమాట మాయావాది
మతముయొక్క- మొదటినే కత్తిరించును. (అనగా శ్రీ మధ్యాహ్నము
లను పొగడుచున్న జనులు మధ్యమతయే యుత్తమము. మాయా
వాది మతము సరియైనదికాదని, వారందైర్వేమతమును ఆదరించుటచే
మాయావాద మతము పూర్తిగా నాశనమగును.)

శ్లో. అక్లిప్తం తక్షాత్రధావ్యం బిలియో

మానోవేతం కా శీతిర్నస్తథా చేత్ ।

అస్మాకాః తేఽప్యే వముక్త్యా విలజ్జా

లజ్జాసిందౌ దుష్పహే ఓమజ్జ యన్నః ॥

13

తా. కొందఱు జనులు ఆ మధ్యాహ్నములు వ్రాసిన బ్రహ్మ
సూత్ర భాష్యము సరళముగా నుండుటచే సులభముగా అర్థమగును.
ప్రబలప్రమాణముచే సిద్ధాంతమును సమర్థించి యున్నారని మాట్లాడు
కొందురు. అట్లయినచో మాకు దానివలన ఏమి చెడుపు! అని కొన్ని
సిగ్గులేనివాటిని మనవారు చెప్పుదురు. దీనిని వింటే మనకు సహించ
లేనంత సిగ్గు కలుగుచున్నది.

శ్లో. తస్య వ్యాప్త్యై శిష్య జాలైస్తు గౌడైః

సంసత్ప్తిం ధౌ శంఖచక్రాది భృచ్చిః ।

మా గృహ్యేరన్ విశ్వసత్త్వాం తరాణి

క్షేమాప్త్యై స స్తత్ర నీతిం విధత్త ॥

14

తా. ఆ మధ్యాహ్నముల శిష్యులు శంఖము, చక్రము, గదా
పద్మాది చిహ్నములను ధరించి తియ్యని మాటలాడుచు అన్నిచోట
లందు వ్యాపించుకొని యున్నారు. బెస్తవారు సముద్రమునందు
వలతో నానా విధములైన శంఖాదిజలచర ప్రాణులను పట్టునట్లు

ఆ శిష్యులు సభలయందు జనులందరి మనస్సును ఆకర్షించు ఉపాయములను చేయుచున్నారు. కనుక మన మాయావాద శాస్త్రమును గ్రహింపుడు.

శ్లో. గొఱైస్తర్కై ర్గొణవాక్యాభి గుప్తై
ర్గొణీం బుద్ధి వర్ధయంతే నృణాంతే ।
హంసానాం నో వాగ్విఘాత ప్రవీణాః
సింధుం భూయో వారివర్తైరి వాటాః ॥

15

తా. మేఘములు సమృద్ధిగా వర్షమును గురిపించి హంసలను కూయకుండునట్లు చేయును. మఱియు సముద్రమునుప్పొంగునట్లు ఆ మధ్యాచార్యుల శిష్యులు సవ్యాసులైన మన వారి మాటలను ఖండించుచు బ్రహ్మకు గుణవైశిష్ట్యమును బోధించు ఆగమవాక్యములచే పోషితమైన అనుమానమును నిరూపింతురు. అందువలన జనులకు బ్రహ్మ గుణవిశిష్టతను జ్ఞానమునే హెచ్చింతురు.

శ్లో. బాహులేన హ్యేత దుక్త్వాఖలు ద్రా
గేతే విక్వం వ్యాప్నువంతి ప్రకామమ్ ।
అస్మిన్న స్మద్దర్శ నాపాయ కాలే
యద్వల్లోకా పాయకాలే లయాపః ॥

16

తా. పరపక్షపు ఉత్కర్షమును తెలుపు ఈ మాటలను హెచ్చుగా చెప్పకూడదు. ఇప్పుడు మన శంకర సిద్ధాంతమునకు అవసానము కలుగును. ఈ సమయమునందు ఈ మధ్య శిష్యులు ప్రళయ కాలమునందు నీరు ప్రపంచమును ఆవరించి నాశము చేయునట్లు స్వేచ్ఛగా ప్రపంచమునంతయు వ్యాపింతురు.

శ్లో. ఆకర్ణ్యేత్థం తస్యవాణీ మథా న్యో
మాన తేషాం మానినాం చిత్తవేత్తా ।

స్వానాం చేతో నందయన్ మందచేతా
ధృష్టా ముచ్చైర్వాచ మాచష్ట కష్టః ॥

17

తా. తరువాత అహంకారులైన పద్మతీర్థుడు మొదలైనవారి అభిప్రాయములను తెలిపిన అహంకారి దుష్టుడును అగు ఇంకొక మూర్ఖుడు ఇతని పై రీతి మాటలను వినెను. తమ గుంపువారిని సంతోష పెట్టుచు గట్టిగా నిట్లనెను.

శ్లో. తేజః శంకామాత్రతో యద్విలీనం
ధిగ్విరూణాం మానసం మానహీనం ।
ఏకాంతేన ప్రాప్త తేజోవిలీనం
స్థేయో యస్మాద్భూతి హైయంగవీనమ్ ॥

18

తా. ధైర్యములేని పిరికిపందలు ప్రతివాదులు సమర్థులై యున్నారనునూహచే క్రుంగిపోవుదురు. స్వల్పమైనను స్వాభిమానము లేని వారి మనస్సునకు ధిక్కారముండుగాక. క్రొత్త నెయ్యి ఒకచోట నిప్పున్నది యనుటతోనే కరిగిపోదు. దానికి నిప్పుతో సంబంధం కుర్చడినపుడే అది కరగును. అందుచేత మూర్ఖుల మనస్సు కంటే ఆ నెయ్యి ఉత్తమమైనదని నాకు తోచును.

శ్లో. యేషాం విద్యా శాంకరీ శంకరీ నో
దేవాదీనాం బాధ్యతాం సాధయంతి ।
శౌక్రీవాలం లజ్జయేద్దేవ పూజ్యం
తేషామేషాం సన్నిధౌకో విషాదః ॥

19

తా. మనకు సుఖమును గలిగించు శంకరాచార్యుల శాస్త్రము దేవతలు మనుష్యులు పశుపక్ష్యాదులు బ్రహ్మపరోక్షమైన వెంటనే అబద్ధమని తోచుననుటను సమర్థించును. ఇది శుక్రాచార్యుల గారడీ విద్యవలె బృహస్పత్యాచార్యులను లజ్జనొందించును. అనగా శుక్రాచార్యుల అభిచారిక (గారడీ) విద్యయు దేవతల గురువైన బృహ

సృత్యాచార్యులను జయించును. అట్లే యీ విద్యయు బృహస్పత్యాచార్యులకు విచారమును గలిగించి (తమ విద్య కంటె శ్రేష్ఠమైనదను భావమును గలిగించి) లజ్జింపజేయును. ఇట్టి విద్యను తెలిసిన పద్మశిష్యాదులు ఇచట నున్నపుడు మనకేమి భయము?

శ్లో. యద్యద్యైతం కర్మతై ర్గౌఠతర్కై
రుద్ధ సాధ్యం నైవ భాత్యస్తు తావత్ ।
షట్కర్మజ్ఞై ర్వివ్యమంత్రో షధాద్యై
రేతేర్గుప్తా న్నోన చేతాహి కోఽపి ॥

20

తా. ద్వైతములు బ్రహ్మకు సగుణత్వమును సాధించు ప్రబల అనుపమాన ప్రమాణములచే అద్వైతశాస్త్రమును ఖండింతురు. అందుచేత అద్వైతశాస్త్రమును సమర్థించుటకు సాధ్యములేదని తోచి నచో అట్లేకాని, దానివలన భయపడనవసరములేదు. ఆకు కర్మముల నెఱిగిన యుత్తమ మంత్రోషధములున్న యీ పద్మశిష్యులు మొదలైన వారు మనలను కాపాడుదురు. అందువలన మనల నెవరు ఓడింపలేరు.

శ్లో. యద్యప్యేమం నహ్యుపేక్ష్యో విపక్షః
కింతు ప్రాప్తో సాధునాఽక్రంద కాలః ।
అప్య ద్వంద్వస్వాత్మ బోధప్రతీతై
రాచర్యైర్య చ్ఛంక్యతే శంకరాద్యైః ॥

21

తా. ఆలోచించి చూచినచో ప్రబలుర సహాయముగల మనల నెవరును జయింపలేరు. అయితే అద్వైత సిద్ధాంతము అల్పమని ఉదాసీనులుకారాదు. మొత్తముమీద ఇప్పుడు గాఢించునట్టి దుస్థితి మనకు ఏర్పడలేదు. ఈ పరసిద్ధాంతమున దృఢముగా జీవబ్రహ్మలు ఒకటేయని తెలిపియున్న శంకరులు మొదలైన ఆచార్యులు, ఖండించుటకు సాధ్యమా! లేదా! అని కలవరపడుచుండిరి అనిన తరువాత పరపక్షము ప్రబలమైనదే.

శ్లో. పారంపర్యేదాగతం తత్త్వశాస్త్రం
హంతోల్పన్నం నూతనే నేయ్యదీర్య ।
తేషాం దోషా వర్జనీయా విదగైః
సంతోఽసంతో వాపి మధ్యస్థలోకే ॥

22

తా. మూ యందు బుద్ధిమంతులైన కొందరు, మూయందును, మధ్యాదులయందును, ఉదాసీనులై యున్న జనుల మధ్యమందు అనాదికాలము నుండి వచ్చియున్న శంకరాచార్యుల వేదాంత శాస్త్రమును మధ్యవను క్రొత్తవాచొకడు వచ్చి ఖండించి 'పాడుచేయుచున్నాడు. అయ్యో! అని ఆ మధ్యాదుల యందు శేకుండు దోషములను బహిరింగముగా ప్రచారము చేయవలెను. ఇందుచేత ఉదాసీనులు ఆ మధ్యశాస్త్రమునందు ఆదరము చేయకుందురు.

శ్లో. స్వాభిప్రాయో బ్రహ్మవత్స్వా దవాచ్యో
మాయాశక్త్యా సర్వ నిర్వాహ సిద్ధిః ।
ఇత్థం నీత్యా శాస్త్ర నీత్యేవ దాద్యః
సర్వోలోకః స్వాత్మనో యఃపరః స్యాత్ ॥

23

తా. ఇట్లు మధ్యాదుల దోషములను ప్రకటించుమేము మన మతమే ఉత్తమమైనది. దీనినే ఆశ్రయింపుడు. మధ్యమతమును త్యజింపుడని జనులకు చెప్పరాదు. అద్వైతమతము నందు బ్రహ్మ అచామ్యుడై యున్నయట్లు అది చెప్పదగినదికాదు. మూయచేతనే మన మతము సిద్ధమగునట్లు కపటము చేతనే అన్నియు సిద్ధమగును. ఇట్లు మన ప్రతివాదులనందరిని శాస్త్రయుక్తిచే ఇతర మతమును ఖండించునట్లు ఉపాయము చేతనే ఖండింపవలెను.

శ్లో. గ్రామే గ్రామే వార్యతాం మాననైషాం
పూర్వం పూర్వం సామపూర్వై రూపాయైః ।

స్వత్యాయులను జయించును. ఇట్లు యీ విద్యయు బృహస్పత్యాయులను విచారిమును గలిగించి (తమ విద్య కంటే శ్రేష్ఠమనదను భావమును గలిగించి) లక్ష్యపతీయను. ఇట్టి విద్యను తెలిసిన వద్ద శిష్యానులు ఇతరులనున్నప్పుడు మన కేమి భయము!

శ్లో. యద్యద్యైతం కర్మై ర్గణితైః
యథా సాధ్యం నైవ దాత్యన్తు తావత్ ।
షట్కర్మజ్ఞైః ప్రియమత్రోషదాత్యైః
రేణైర్మై నోన వేతాహి కోఽపి ॥

20

తా. వైద్యులు బ్రహ్మను సగుణత్వమును సాధించు ప్రయత్నమున ప్రమాదములచే అద్యైతశాస్త్రమును ఖండించును. అందుచేత అద్యైతశాస్త్రమును సమర్థించుటకు సాధ్యములేవని తోచినచో అట్లుకాని. చానివలన భయపడవలసియులేదు. ఆరు కర్మముల నెఱగిన యుగ్మమత్రోషధములున్న యీ వద్దశిష్యులు ముద్దలైన వారు మనలను కాపాడుదురు. అందువలన మనల నెవరు ఓడింపలేదు.

శ్లో. యద్యన్యమం నహ్యన్వేష్యో వివక్షిః
కింతు ప్రాప్తో సాధునాదక్రంద కౌఠి ।
అప్య ద్వంద్వస్యాత్మ తోదప్రతీతై
దాదర్యైర్య ద్భంక్యతే శంకరాద్యైః ॥

21

తా. ఆలోచించి చూచినచో ప్రబలుర సహాయముగల మనల నెవరును జయింపలేదు. అయితే అద్యైత సిద్ధాంతము అల్పమని ఉదాసీనులుకారాదు. ముగ్ధములైన ఇప్పుడు కాధించునట్టి దుస్థితి మనకు ఏర్పడలేదు. ఈ పరిస్థితిగల మన దృఢముగా తపబ్రహ్మలు ఒక కుయని తెలిసియున్న శంకరులు ముద్దలైన ఆచార్యులు, ఖండించుటకు సాధ్యమా! లేదా! అని కలనరపడుచుంటే అనిన తరువాత పరపక్షము ప్రబలమైనదే.

శ్లో. పారంపర్యేణాగతం తత్త్వశాస్త్రం
హంతోత్పన్నం సూతనే నేత్యదీర్య ।
తేషాం దోషా వర్జనీయా విదగ్ధైః
సంతో ఒసంతో వాపి మధ్యస్థలోకే ॥

22

తా. మా యందు బుద్ధిమంతులైన కొందరు, మాయందును, మధ్యాదులందును, ఉదాసీనులై యున్న జనుల మధ్యమందు అనాదికాలము నుండి వచ్చియున్న శంకరాచార్యుల వేదాంత శాస్త్రమును మధ్యకను గ్రోతవాచాకడు వచ్చి ఖండించి 'పాడుచేయుచున్నాడు. అయ్యో! అని ఆ మధ్యాదుల యందు శేకుండు దోషములను బహిరింగముగా ప్రచారము చేయవలెను. ఇందుచేత ఉదాసీనులు ఆ మధ్యశాస్త్రమునందు ఆదరము చేయకుండురు.

శ్లో. స్వాధిప్రాయో బ్రహ్మవత్స్య దవాద్యో
మాయాశక్త్యా సర్వ నిర్వాహ సిద్ధిః ।
ఇథం నీత్యా శాస్త్ర సీత్యేవ దాద్యః
సర్వోలోకః స్వాత్మనో యఃపరః స్యాత్ ॥

23

తా. ఇట్లు మధ్యాదుల దోషములను ప్రకటించుమేము మన మతమే ఉత్తమమైనది, దీనినే ఆశ్రయింపుడు. మధ్యమతమును త్యజింపుడని జనులకు చెప్పరాదు. అద్యైతమతము నందు బ్రహ్మ ఆచార్యుడై యున్నయట్లు అది చెప్పదగినదికాదు. మాయచేతనే మన మతము సిద్ధమగునట్లు కపటము చేతనే అన్నియు సిద్ధమగును. ఇట్లు మన ప్రతివాదులనందరిని శాస్త్రయుక్తిచే ఇతర మతమును ఖండించునట్లు ఉపాయము చేతనే ఖండింపవలెను.

శ్లో. గ్రామే గ్రామే వార్యతాం మాననైషాం
పూర్వం పూర్వం సామపూర్వై రూపాయైః ।

సృత్యాచార్యులను జయించును. అట్లే యీ విద్యయు బృహస్పత్యాచార్యులకు విచారమును గలిగించి (తమ విద్య కంటె శ్రేష్ఠమైనదను జ్ఞానమును గలిగించి) లజ్జింపజేయును. ఇట్టి విద్యను తెలిసిన పద్మ తీర్థాదులు ఇచట నున్నపుడు మనకేమి భయము?

శ్లో. యద్యద్వైతం కర్కశై ర్గణితరైః
రుద్ధ సాధ్యం నైవ భాత్యస్తు తావత్ ।
పట్కర్కజ్ఞై ర్విషమంత్రో షడాద్యైః
రేతేర్గుప్తా న్నోన చేతాహి కోఽపి ॥

20

తా. ద్వైతులు బ్రహ్మకు సగుణత్వమును సాధించు ప్రబల అనుపమాన ప్రమాణములచే అద్వైతశాస్త్రమును ఖండింతురు. అందుచేత అద్వైతశాస్త్రమును సమర్థించుటకు సాధ్యములేదని తోచి నచో అట్లేకాని. దానివలన భయపడనవసరములేదు. ఆరు కర్కముల నెఱిగిన యు త్తమ మంత్రోషధములున్న యీ పద్మతీర్థులు మొదలైన వారు మనలను కాపాడుదురు. అందువలన మనల నెవరు ఓడింపలేరు.

శ్లో. యద్యప్యేమం నహ్యాపేక్ష్యో విపక్షః
కింతు ప్రాప్తో సాధునాఽక్రంద కాలః ।
అప్య ద్వంద్వస్వాత్మ బోధప్రతీతైః
రాచర్యైర్య చ్చంక్యతే శంకరాద్యైః ॥

21

తా. ఆలోచించి చూచినచో ప్రబలుర సహాయముగల మనల నెవరును జయింపలేరు. అయితే అద్వైత సిద్ధాంతము అల్పమని ఉదాసీనులుకారాదు. మొత్తముమీద ఇప్పుడు జాధించునట్టి దుస్థితి మనకు ఏర్పడలేదు. ఈ పరసిద్ధాంతమున దృఢముగా జీవబ్రహ్మలు ఒకటేయని తెలిపియున్న శంకరులు మొదలైన ఆచార్యులు, ఖండించుటకు సాధ్యమా! లేదా! అని శలవరపడుచుండిరి అనిన తరువారే పరపక్షము ప్రబలమైనదే.

శ్లో. పారంపర్యేదాగతం తత్త్వశాస్త్రం
హంతోత్పన్నం సూతనే నేత్యురీర్య ।
తేషాం దోషా పర్థస్వీయా వివగైః
సంతోఽనంతో వాపి మధ్యవర్తకే ॥

22

తా. మా యందు బుద్ధిమంతులైన కొందరు, మోయిందగు, మధ్యాదులయందును, ఉదాసీనులై యున్న జనంబు మధ్యకుండు అనాదికాలము నుండి వచ్చియున్న శంకరాచార్యుల వేదాంత శాస్త్రమును మధ్యవర్తిగా వచ్చి తీవ్రవాదము వచ్చి ఖండించి పాడుచేయుచున్నాడు. అయ్యో! అని ఆ మధ్యాదుల యందు లేకుండు జోషములను బహిరంగముగా ప్రచారము చేయవలెను. ఇంద్రులేత ఉదాసీనులు ఆ మధ్యశాస్త్రమునందు ఆదరము చేయకుండురు.

శ్లో. స్వాధిప్రాయో బ్రహ్మపత్న్యై దవాచ్యో
మాయాశక్త్యా సర్వ నిర్వాహ సిద్ధిః ।
ఇత్థం నీత్యా శాస్త్ర సిత్యేవ దాద్యైః
సర్వోలోకః స్వాత్మనో యుఃవరః స్వాత్ ॥

23

తా. ఇట్లు మధ్యాదుల జోషములను ప్రకటించుటకు మన మతమే ఉత్తమమైనది. దీనినే ఆశ్రయింపుడు. మధ్యమతముకు త్యజంపుడని జనులకు చెప్పరాదు. అద్వైతమతము నందు బ్రహ్మ అపాచ్యుడై యున్నయట్లు అది చెప్పబడనవికాదు. మాయచేతనే మన మతము సిద్ధమగునట్లు గపటము చేతనే అన్నియు సిద్ధమగును. ఇట్లు మన ప్రతివాదులనందరిని శాస్త్రయుక్తచే ఇతర మతమును ఖండించునట్లు ఉపాయము చేతనే ఖండింపవలెను.

శ్లో. గ్రామే గ్రామే వార్యతాం మాననైషాం
పూర్వం పూర్వం సామప్త్యై రూపాయైః ।

సంప్రాప్తానాం మానవంగాయ కార్యం
గ్రంథాత్వా ద్యుద్యతై రస్మదీయైః ॥

24

తా. మనవారు ప్రతిపక్షాకు పోయి ఈ మాధ్యులు పక్షాలలో ప్రవేశించుటకు ముందే నామ, దాన, భేది, దండములను ఉపాయములను ప్రయోగించి జనులు వీరికి సన్మానము చేయకుండునట్లు చేయవలెను. ఏవిధముగానైనను వారు పక్షాలను ప్రవేశించినచో వారి మాటలను ఖండింప ప్రయత్నించుచున్న మనవారు వారి పుస్తకములను లాగుకొనవలెను. దండమును విరుగకొట్టవలెను.

శ్లో. ఇత్యాద్యేతే కార్యమాలోచ్య కాలే

చక్ర ర్వక్రాశ్చక్ర భక్త ప్రదీపమ్ ।

యోగ్యాః మంత్రంతే లన్యథా స్యుః కథంవా

దుఃఖోగ్రాం భస్యంధతామివ్రసిందో ॥

25

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు శాస్త్రమును ప్రవచనము చేయుచున్నపుడు కుటిలబుద్ధి గల ఈ మాయావాదులు ఇటువంటి మాటలను పనులను చేయునట్లాలోచించి శ్రీనిధి పరమభక్తులైన మధ్వాచార్యులకు విరుద్ధమైన కార్యమును చేసిరి. వారట్లే చేయున్నచో దుఃఖమును కఠిన జలముచే నిండిన అంధతా మిశ్రమను సముద్రమునంధు మునుగకుండుట కట్లు యోగ్యులగుదురు!

శ్లో. వ్రత్యాకారం వాసుదేవ ద్విషం తం

ప్రాజ్ఞమృన్యం పుండరీకాభి దానం ।

వాదవ్యాజా తేపకామాః కుమంత్రా

శ్చక్రర్యత్తం (త్నం) రూప్య పీఠాలయేఽమీ ॥

26

తా. దురాలోచనగల ఈ మాయావాదులు ఉడువీయందు ఒకటిగా చేరిరి. మధ్వాచార్యులను వాదపు నెపముచే ఆచటి నుండి తఱుముట కాలోచించిరి. దానికొరకు సన్యాసివేషముగల తానొకడే

పండితునియొన్ని విష్ణు ద్వేషి పుండరీకపురియను వానిని వాదమునకు పురికొల్పిరి.

శ్లో. యద్యత్పింహం గ్రామసింహో లఘుదిబ్ధో (ద్భుః)

హంసం కాకో యద్యదేవైక దృష్టిః ।

యద్యన్యాయా భూరి మాయోస్త రక్షం

తద్యద్యద్య ద్యర్య మాహ్వోస్త మూరః ॥

27

తా. మూర్ఖుడైన పుండరీకపురియ అమేధ్యాది సీత వస్తువులను ఆపేక్షగల మిక్కిలవలె తానే బ్రహ్మజ్ఞానముగలవాడని తలచి యుండెను. ఒకే చూపుగల కాకివలె బ్రహ్మము ఒకటే సత్యము. తక్కినవన్నియు అసత్యమని తెలిసికొని యుండెను. కపటముగల నక్కవలె బ్రహ్మాయందు ప్రమాదమునకు కారణమైన మాయను అంగీకరించియుండెను. ఇదియ మిక్కి సింహమును ద్వేషించునట్లును, కాకి హంసను ద్వేషించునట్లును, నక్క పులిని ద్వేషించునట్లును విద్వాంసులందు శ్రేష్ఠులైన మధ్వాచార్యులను వాదమునకు పిలిచెను.

శ్లో. అప్యల్పే లసాన హ్యపేక్షం విభూవే (వ)

లోలాత్మే వాదక్షపక్షః పతంగః ।

మధ్వేవాపకో దుస్తరేణ స్వభావా

తేజోరాజీ (రాజీ) రాజితే నాగ్నినేవ ॥

28

తా. చంచలమైన మనస్సుగల, తెక్కల బలములేని సన్నని దీపపు పురుగు తనవైన పడుటకు వచ్చినపుడు స్వభావముచేతనే శాంతిపుంజములచే జ్వలించు అగ్ని యిది సన్నని ప్రాణియని లెక్కింపక కాల్చినేయును. అట్లే మంత్రోపధానుల సహాయములేక స్వభావము చేతనే వాదముచే ఓడించుటకత్యక్తులైన మధ్వాచార్యులు, ఈ పుండరీక పురి చంచల మనస్కుడు. తన సిద్ధాంతమును సమర్థింప చాలినంత శక్తిగల సిద్ధాంతపు బలములేని మనుష్యుడు అని ఉదాహరణలు కాతడు.

శ్లో. మానై ర్మానై ర్మానమావో ఒసమానై
రాక్షిప్త్యసం స్వం మతం సారయత్వా ।
ప్రేత్యై విష్టో రుత్తమప్రితి తీర్థో
వేదవ్యాఖ్యాం వేదవేదీ చకార ॥

29

తా. వేదము నెఱిగిన శ్రీమదానంద ఓర్థులు ప్రబలులైన
ప్రతివాదులును నారవింప వర్జమైన వేదాది ప్రమాణములచే విరా
జిల్లుచు ఈ మూఢ పుండరీకపురిని ఖండించిరి. తమ సిద్ధాంతమును
సమర్థించిరి. శ్రీమన్నారాయణుని సంతోషింపజేయుటకు వేదప్రవచ
నమును చేసిరి.

శ్లో. ఆమ్నాయం యేపేతురామ్నాయ పూర్వం
ప్రాప్తా విప్రాస్తత్ర కౌతూహలేన ।

పర్యా సీనాస్తా వదాచార్య వర్యం

ప్రేక్షం ప్రేక్షం చక్రిరే ఒనేకసంఖ్యః ॥

30

తా. ఉడుపియందు శ్రీ మధ్వాచార్యులు వేదమును ప్రవచ
నము చేయుచున్నపుడు వేదమును స్వరవర్ణము మొదలైన వ్యత్యా
సములు లేని నియమముతో చదివిన చాలమంది బ్రాహ్మణులు కుతూ
హలముచే ఆచటికి వచ్చిరి. వారు సుందరులైన శ్రీ మధ్వాచార్య
లను చుట్టును కూర్చుండి రక్షించిరి.

శ్లో. ఉక్తాంగేభ్యః కాదికాన్ వ్యంజయంతం
త త్తన్మాత్రా వ్యంజనాదో ప్రవీణమ్ ।

తిస్రోఒవస్తా స్తద్గుణై ర్భావయంతం

దేవా దృష్ట్వా హ్యస్మరన్ దేవదేవమ్ ॥

31

తా. శ్రీమన్నారాయణుడు తన తల మొదలగు అంగములచే
బ్రహ్మాదులను సృష్టించును. ఆకాళాది పంచభూతములను వాని
గుణములైన శబ్దాదులను సృష్టించును. సత్వరజ స్తమా గుణములచే

ప్రపంచపు సృష్టి, రక్షణము, నాశనము వీనిని చేయును. శ్రీమధ్వా
చార్యులును ఆయా శాంతాది రసములచే కళారము మొదలైన
వాని నుచ్చరించుచుండిరి. హ్రస్వాది వర్ణములను స్పష్టము చేయుట
యందు సమర్థులై యుండిరి. పశ్యంతః, మధ్యమా, వైఖరీ అను
మూడవస్థలను ఆయా అవస్థల దేవతా భావములచే కల్పించుచుం
డిరి. కాస్త్ర నియమముప్రకారము వేదప్రవచనమును చేయుచున్న
శ్రీ మధ్వాచార్యులను దేవతలు చూచి శ్రీహరిని స్మరించిరి.

శ్లో. ఆదో హ్రస్వత్వేన వత్సానువృత్త్యా

మాత్రాపాదో వర్తయన్ దృక్యమానః ।

కుర్వన్నన్యః శ్వాగ్గ్రయాపా విస్తృతీ

గ్లోవింద శ్రీరావ గోవింద భక్తః ॥

32

తా. శ్రీ కృష్ణుడు బాల్యమునందు ఆలను మాడలను మేపు
టకు వెంటడించి నడుచునుండ రెల్లి యశోద సంగోషముతో చూచు
చుండెను. సుందరులైన గోపి శాస్త్రీలను లెవయందే ఆసక్తులగు వారిని
గా శ్రీకృష్ణుడు చేయుచుండెను అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఆదియందు
హ్రస్వముగా నున్న వత్సానువృత్తి, ఆ త్యక్తహ్రస్వముగా నున్న
వత్సాను సారిశీవృత్తి, ఆవ్యంజ హ్రస్వముగా నున్న పాకపకీ వృత్తి,
దీర్ఘమధ్యముగా నున్న పిఠీలికా వృత్తియను నాల్గువృత్తులయందు
(శబ్దరూపపు ప్రకటనలందు) మొదలు హ్రస్వముగా నుండుటచే
వత్సాను వృత్తిచే నాల్గు అంశములగు హ్రస్వవర్ణపు కాలమైన
మాత్రల రెండు అంశములను ఉచ్చారణచేసి చూపుచుండిరి. అట్లే
శ్రేష్ఠమైన పాకపకీ, పిఠీలికా వృత్తులను ఉచ్చారణచేసి చూపు
చుండిరి. దీనిచే కృష్ణభక్తులైనవానికి వారు కృష్ణునివలె అగుపడు
చుండిరి.

శ్లో. మాంగల్యాంగ వ్యక్తభావా త్రిలోకీం

రంగారూఢా విస్మయం ప్రాపయంతీ ।

కృష్ణేనాన్య మన్య విన్యాసపాదా
రేఖే మార్త్య సుస్వరా వేదవాణి ।

33

తా. చ్రాపది సూరకాంగములు ముల్లోకములను ఆశ్చర్యముగావించునది. స్వయంవరమంటవమును మనోహరమైన నడకతో ప్రవేశించెను. చిలుకవలె ఇంపైన ధ్వనిగల కంఠముగలది. అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యుల మాటలు శ్రేష్ఠమైన శిక్షాది పడంగములచే స్పష్టముగావించబడిన అభిప్రాయముగలది. ముల్లోకముల నాశ్చర్యము నొందింపదగినది. ఏకమాత్ర ద్విమాత్రలను స్వరవిశేషము చేకూడి యున్నది. సరియైన విరామములున్న ఋక్సూలపాదముగలది. ఉత్తమమైన ఉదాత్తాది స్వరముగలది. అందువలన మధ్వాచార్యులమాటలు చ్రాపదినల విరాజిల్లెను.

శ్లో. గాంధీర్యా దైన్యైక్త మౌదార్య కార్యై
ర్నానాద శ్లాఘ్య ముచ్చారణం తత్ ।
శిక్ష శిక్ష లక్షణానాం హి లక్ష్యం
మాన్యం మన్యే దన్యబుద్ధే రతుల్యమ్ ॥

34

తా. శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞల మహత్వముచే వారి వేదోచ్చారణ గాంధీర్యముతో కూడియున్నది. అనేక రీతుల ధ్వనులచే స్తుత్యమై యుండినది. శిక్షాయను వేదాంగ గ్రంథము నందు చెప్పియున్న ఉచ్చారణ నియమమునకు సరియైన ఉదాహరణముగా పూజ్యమై యుండెను. దీనికిసరియైనది యేదియు లేదని తెలిసికొందుము.

శ్లో. కాల్మీః క్షుప్తిర్యంజయన్ ఛాందసీశ్చ
వ్యక్తం శాన్తం శాస్త్ర (శాస్త్రం శాన్తి) ముద్భావ్య భూయః ।
సవ్యాచవ్యా వృత్తనైరుక్త మార్గో
జ్ఞాయాన్ జ్యోతిర్వేదినాం వేదమిత్యమ్ ॥

35

తా. వేదములకు శిక్షా, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిరుక్తము, జ్యోతిషము, కల్పమును ఆరు అంగములున్నవి. వీనియందు చెప్పి

యున్న నియమములనుసరించి వేదములకు అర్థము చెప్పవలెను. మఱియు ఉచ్చరించవలెనను అన్నిటిని తెలిసిన బుద్ధిమంతులగుటచే శ్రీ మధ్వాచార్యులు వేదప్రవచనము చేసిరి.

శ్లో. శ్రోతే వ్యాఖ్యోచ్చారణే చారుణీ తే
మాద్యగేహీ వర్ణయేదస్య కోను ।

వాగీశానై ర్వాగ్విహంగేశ జీవైః

భూర్యాశ్చర్యైః పరితే యే ప్రణమ్య ॥

36

తా. ఈ మధ్వాచార్యుల మనోహరమైన వేదప్రవచనము మఱియు ఉచ్చారణను వాగీశ్వరియైన సరస్వతి, గరుడ, బృహస్పతులును అత్యాశ్చర్యముతో నమస్కరించి పొగడుదురు. అనినతరువాత నావంటి అల్ప మనుష్యులకు వారిని పొగడుటకు సాధ్యమా?

శ్లో. భందస్సార్థం సార్థమత్రా మునేత్తం

ప్రోక్తం క్రుత్వా బ్రాహ్మణా బ్రహ్మణేవ ।

సర్వే సౌమ్యా జిష్ట జిజ్ఞాస యామీ

ప్రాప్యప్రోచుః చిత్రాకాయా భిధానమ్ ॥

37

తా. ఈ విద్యాంసుల సభయందు చేరిన బ్రాహ్మణులందరు చతుర్ముఖ బ్రహ్మవలె శ్రీ మధ్వాచార్యులు అర్థముతో వివరించిన వేదప్రవచనమును విని సంతోషము నొందిరి. వారు శ్రీ మధ్వ పుండరీకపురుల యందు యెవరు జయింతురని తెలిసికొనుటకై పుండరీకపురి వద్దకువచ్చి యిట్లనిరి.

శ్లో. ప్రాజ్యప్రజ్ఞః ప్రాజ్యయా ప్రజ్ఞయాసౌ

హంతావో చన్మంత్ర వర్ణాభిధేయమ్ ।

తత్రత్యర్థీ ప్రార్థ్యతే వక్తుమేతత్

ప్రాజ్ఞాస్మాభిః శ్రోతుకామైర్న వంశ్య ॥

38

శృష్టేవాన్య మాన్య విన్యాసపాదా
రేజే మాధ్వీ మన్వరా వేదవాణి ।

33

తా. బ్రాహ్మణ సూరరాంకములు ముల్లోకములను ఆశ్వర్యముగా వించునది, స్వయంవరమంటపమును మనోహరమైన నడకతో ప్రవేశించును. చిలుకవలె ఇంపైన ధ్వనిగల కంఠముగలది. అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యుల మాటలు శ్రేష్ఠమైన శిక్షాది పదంగములచే సృష్టముగా వింపబడిన అభిప్రాయముగలది. ముల్లోకముల నాశ్వర్యము నొందింపదగినది. ఏకమాత్ర ద్విమాత్రలను స్వరవిశేషము చేకూడి యున్నది. సరియైన విరామములున్న బుక్కుల పాదముగలది. ఉత్తమమైన ఉదాత్తాది స్వరముగలది. అందువలన మధ్వాచార్యులమాటలు బ్రాహ్మణవలె విరాజిల్లెను.

శ్లో. గాంభీర్యా దైర్ఘ్యక్ర మౌదార్య కారైః
ర్నానానాద శ్లాఘ్య ముచ్చారణం తత్ ।
శిషో శిషో లక్షణానాం హి లక్ష్యం
మాన్యం మన్యే ధన్యబుద్ధే రతుల్యమ్ ॥

34

తా. శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞల మహర్త్యముచే చారి వేదోచ్చారణ, గాంభీర్యముతో కూడియున్నది. అనేక రీతుల ధ్వనులచే స్తుత్యమై యుండినది, శిష్యులను వేదాంగ గ్రంథము నందు చెప్పియున్న ఉచ్చారణ నియమమునకు సరియైన ఉదాహరణముగా పూజ్యమై యుండెను. దీనికిసరియైనది యేదియు లేదని తెలిసికొందుము.

శ్లో. కాల్పీః క్లుప్తిర్వ్యంజయన్ ఛాందసీశ్చ
వ్యక్తం శాబ్దం శాస్త్ర (శాస్త్రం శాబ్ద) ముద్భావ్య భూయః ।
సవ్యాచవ్యా వృత్తనైరుక్త మార్గో
జ్ఞాయాన్ జ్యోతిర్వేదినాం వేదమిత్థమ్ ॥

35

తా. వేదములకు శిక్షా, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిరుక్తము, శ్లోకివము, కల్పమును ఆరు అంగములున్నవి. వీనియందు చెప్పి

యున్న నియమములనుసరించి వేదములకు అర్థము చెప్పవలెను. మఱియు ఉచ్చరించవలెనను అన్నిటిని తెలిసిన బుద్ధిమంతులగుటచే శ్రీ మధ్వాచార్యులు వేదప్రవచనము చేసిరి.

శ్లో. త్రోతే వ్యాఖ్యోచ్చారణే చారుణీ తే
మాద్యగ్దేహీ వర్ణయేదస్య కోను ।
వాగీశానై ర్వాగ్విహంగేశ జీవైః
భూర్యాశ్చరైః వర్జితే యే ప్రణమ్య ॥

36

తా. ఈ మధ్వాచార్యుల మనోహరమైన వేదప్రవచనము మఱియు ఉచ్చారణను వాగీశ్వరియైన సరస్వతి, గరుడ, బృహస్పతులును ఆశ్వాశ్వర్యముతో నమస్కరించి పొగడుదురు. అనిసతరువాత నావంటి అల్ప మనుష్యులకు వారిని పొగడుటకు సాధ్యమా?

శ్లో. భందస్సార్థం సార్థమత్రా మునేత్రం
ప్రోక్తం శ్రుత్వా బ్రాహ్మణా బ్రహ్మణేవ ।
సర్వే సామ్యా జిప్తు జిజ్ఞాస యామీ
ప్రాప్యప్రోచః చిత్రకాయా భిధానమ్ ॥

37

తా. ఈ విద్యాంసుల సభయందు చేరిన బ్రాహ్మణులందరు చతుర్ముఖ బ్రహ్మవలె శ్రీ మధ్వాచార్యులు అర్థముతో వివరించిన వేదప్రవచనమును విని సంతోషము నొందిరి. వారు శ్రీ మధ్వ పుండరీకపురుల యందు యెవరు జయింతురని తెలిసికొనుటకై పుండరీకపురి వద్దకువచ్చి యిట్లనిరి.

శ్లో. ప్రాజ్యప్రజ్ఞః ప్రాజ్యయా ప్రజ్ఞయాసౌ
హంతావో చన్మంత్ర వర్ణాభిధేయమ్ ।
తత్రప్రత్యర్థీ ప్రార్థ్యతే వక్తృమేతత్
ప్రాజ్ఞాస్మాభిః శ్రోతుకామైర్ప వాంశ్చ ॥

38

తా. ఈ పూర్ణప్రజ్ఞలు మిక్కిలి బుద్ధి బలముచే వేదార్థమును వివరించి యున్నారు. మీరు వారికి శ్రీమత్తులై యున్నారు. అందు వలన పండితులైన మీరు వేదార్థమును చెప్పుట, దానిని విన నిచ్చుతో మేము వేడుకొనుచున్నాము.

శ్లో. ఇత్యుక్తస్యై రేష విస్తారి బుద్ధేః

సామ్యం ప్రాప్తం సంప్రవృత్తో దురాత్మా ।

హాస్యో ఒత్రామోద్యానుదేవ ప్రథార్థీ

యద్యత్సూర్యం పౌండ్రకో వాసుదేవః ॥

39

తా. పూర్వము పుండరీకపురుషుని మనుమడైన చానుదేవుడు శ్రీ కృష్ణునివలె తాను గరుడవాహనత్వము, శ్రీవత్స ధాతృత్వము, మొదలైన వైభవములను పడయగోరి హాస్యాస్పదు డయ్యెను. ఇప్పుడు ఈ పుండరీక పురియు శ్రీ మధ్యాచార్యులవలె వేద వ్యాఖ్యానము చేయుటకు కనుగొనబడి చూపుటకు ప్రయత్నించి హాస్యా స్పదుడయ్యెను.

శ్లో. ఆజాదేశా దుత్తరం రాదికణ్డం

శ్రుత్వా నారేత్యుక్త వంతం పదంతమ్ ।

వ్యాఖ్యా లౌల్యదైతరేయో దిసూక్తే

పృథ్వీదేవా నిందనీయం నినిందుః ॥

40

తా. పుండరీకపురియు వేదమునకు వ్యాఖ్యానముసేయ ఉత్సుకుడయ్యెను. అట్లు ఋగ్వేదపు మొదటి అధ్యాయపు మొదటి సూక్తమైన అగ్నిమీశే ఇత్యాది సూక్తమునందున్న 'అగ్ని నారయ మశ్వవత్ పూషమేవ దివే దివే' అను ఋక్కును తీసికొని పదములను విభాగింపనారంభించెను. దానియందు అగ్నినా అనుటయందు తృతీయా విభక్తి ఏకవచన ప్రత్యయమైన అకారమునకు సాణినియ 'అజ్ఞానాస్త్రియాం' అను సూత్రముచే నాకారమును ఆదేశముగా చెప్పియున్నాడు. అగ్ని-ఆ యనునది అగ్నినా అని అగునట్టి కార

ణము అగ్ని నారయం అని విభాగించి అర్థము చెప్పవలసియుండెను. అయితే శ్రీ మధ్యాచార్యుల ప్రభావముచే చాగ్నేవి, పండితుడైన ఆ పుండరీకపురిచే అగ్ని నారయని చెప్పనట్లు ప్రేరేపించినది. అట్లు అతడు పదవిభాగముచేయగా అచటనున్న బ్రాహ్మణులందరు వాసి దూషించిరి.

శ్లో. శార్దూలాఖ్యాం ప్రాప్యసంఖావితః ప్రాక్

లోకేధూర్తో మాయగోమాయు రేషః ।

వాది ద్వీపిధ్వంసినం మధ్య సింహం

ప్రాప్తో హితం శబ్దిరేషో బభూవ ॥

41

తా. వంచకుడైన యీ పుండరీకపురియు శ్రీ మధ్యాచార్యులు అచటికి వచ్చుటకు ముందే నక్క పులివలె నటించి సన్మానమును పొందునట్లు ప్రపంచమునందు గొప్పపండితుడని సన్మానితుడై యుండెను. ఇప్పుడు దుర్వాదులను పులులకు సింహమువలె మధ్యాచార్యులను చేరినవెంటనే అవమానము నొందెను. అహంకారము వదలిన వాడై పుండరీకపురియను పేరును మాత్రము నిలుపుకొనెను.

శ్లో. కృష్ణాభీష్టా శాస్త్ర విస్పష్ట సంజ్ఞా

యా స్వీయా శ్రీః పాలితా సద్విజేన ।

పద్మాఖ్యా సత్సైంధవే నాహృతాంతాం

శుక్రాలవాగ్యాం నందతీర్థాఖ్య పార్థః ॥

42

తా. పూర్వము అర్జునుడు శ్రీ కృష్ణుని ప్రీతికి పాత్రురాలును, మహాభారతము నందు ప్రసిద్ధురాలును, ధామ్యులచే రక్షితయునైన తన సంపదవలెనున్న భార్య డ్రౌపదిని సైంధవుడు అపహరించినది విని యుండెను. అట్లే ఇప్పుడు ఉడుపియందున్న శ్రీ మధ్యాచార్యులు శ్రీ వేదవ్యాసులకు ప్రయమును, శాస్త్రమును పేరును పొందియున్నది యును, లికుచ వంశపు శంకరాచార్యుడను సద్రాహ్మణునిచే

కాపాడబడుచున్నదియైన నదిను సంపదనమును శాస్త్రపుస్తకములను పద్మతీర్థులచేత అపహరించుటని వెల్లిన సమాచారమును వినిరి.

శ్లో. భార్యం తీర్థారత్ర మార్గోఽత సార్యః
సంప్రాప్తోఽసౌ గోగదై ర్భీషయిత్వా ।
సం యమ్యాంతర్యం తృకామేన హస్యం
సంప్రాప్త శ్రీప్రీతితం తం జహాన ॥

43

తా. భార్యము అర్జునుడు అన్న భీమసేనునితో వెంటనే చాల దూరము పోయి క్రొవదిని ఆపహరించిన సైంధవుని పట్టుకొని బాణములతో బెదిరించెను. పగ్గములతో కట్టి కామపీడచే హాస్య చాత్రుడైన ఓడిన వానిని హాస్యము చేసెను. అట్లే ఇపుడు శ్రీ మధ్వాచార్యులు శ్రేష్ఠయతులతో వెంటనే చాల దూరము మార్గమును చాటి ఆ పద్మతీర్థునివద్దకు వెళ్లిరి. వానిని మాటలచే బెదిరించి నిరుత్తరుని గాఁజేసి జయమును బొందిరి. అంతర్యామియైన పరమాత్ముని యిచ్చచే ఓడిపోయి హాస్యస్పృహడైన ఆ పద్మతీర్థుని హాస్యము చేసిరి.

శ్లో. దుష్టాత్మా సౌభద్రమేకాకినం యః
క్షేప్తం హేతుః సౌఖ్యదాభ్యం బభూవ ।
హర్యంకోఽయం తం న చక్షేమ భూయ
స్తోతే నన్నే సూకరం కేసరీవ ॥

44

తా. భార్యము దుష్టసైంధవుడు పద్మశ్యామమును చొచ్చిన యుద్ధిష్ఠిరాదులకు సుఖమును గలిగించు బంటరియైన అభిమన్యుని చంపుటకు కారణుడయ్యెను. అనంతరము దీని నెరిగిన ఇంద్రుని ఆంశమైన అర్జునుడు చచ్చునటకు ఆ సైంధవుని ఊమింపలేదు. అట్లే దుష్టుడైన పద్మతీర్థుడు, శంకరుడను సహాయకులులేని బ్రాహ్మణుని ఖండనకు కారణుడయ్యెను. తరువాత దీనిని తెలిసిన ముఖ్య

ప్రాణుని అవతారులైన మధ్వాచార్యులు మఱి ఆ పద్మతీర్థుని ఊమింపలేదు. అది పంది సింహమును వంచించి దాని పిల్లను చంపునపుడు సింహము ఆ పందిని ఊమింపక చంపుననుటతో సమానము.

శ్లో. తస్య త్రాసాత్ వృష్టత స్తిష్ఠతోఽభూత్
క్షేమాపేక్షీ యోజనః ప్రాగ్జితోఽపి ।
మధ్యేఽన్యేషాం గోతతీస్తత్ర యుక్తః
సోద్య జ్జిష్ణుః పంచషైర్ విశేషైః ॥

45

తా. భార్యము అర్జునునిచే ఓడిన అశ్వత్థామాదులు అర్జునుని భయముచే తమ వెనుక నిలబడియున్న సైంధవుని కాపాడనపేక్షించిరి. అందువలన వారు పాండవులనడుమ బాణములను అర్జునుని మీద ప్రయోగించిరి. అపుడు అర్జునుడు ఆ బాణములను ఏదారు విశేషబాణములచే ఖండించెను. అట్లే ఇపుడు ఓడిన పుండరీకపురియు శ్రీ మధ్వాచార్యుల భయముచే వెనుక నిలబడియున్న పద్మతీర్థుని కీర్తిని రక్షింప నపేక్షించెను. అందువలన నతడు మధ్వాచార్యుల శిష్యుల నడుమ ఉపన్యాసము చేసెను. అపుడు శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఏదారు మాటలచే వాని మాటలయందున్న దోషములను చూపించి ఖండించిరి.

శ్లో. విష్ణోర్భూయః శోభయద్విః పదాంతం
పారంపర్యే ణీర్యమాణై రవార్యైః ।
గోవ్రాతైస్తం దారయిత్వా న్యగృహ్లాత్
కంజాభ్యానం సింధుపం మధ్య పార్థః ॥

46

తా. భార్యము అర్జునుడు ఆకాశమును ప్రకాశింపజేయు సహింపరాని బాణములను ఎడతెరపిలేక ప్రయోగించి అభిమన్యుని చంపిన సైంధవుని చీల్చి చంపియున్నాడు; అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యులు శ్రీమన్నారాయణుని స్వరూపమును నిర్ణయించు చేదాంతశాస్త్ర

మును పరిష్కరించు ప్రతివాదికి నిగ్రహింపలేని వాక్యములను ఎడ తెరవలేక ఉచ్చరించి వద్దవీధుని ఖండించి నిరుత్తరునిగా చేసిరి.

శ్లో. ఆస్మామాస్తామేష వో విశ్వమోషో
రేరే మాయావాది చోరాండ్రవేత.

ద్రష్టా ద్రష్టా నిగ్రహితా ధ్రువంవః
ప్రాప్తకాలో ద్రాగుహంతం ప్రవేష్టుమ్ ॥ 47

తా. మాయావాదులారా! మీరు ప్రపంచము మాయచే కల్పితమని చెప్పాచు దొంగలవలె నున్నారు. జీవబ్రహ్మలకు భేదము లేదు. ప్రపంచమనత్యమని చెప్పాచు భేదము మఱియు ప్రపంచపు దొంగతనమును చేయుచుండుటను నిలుపుదు. వెంటనే పరుగెత్తుడు. మిమ్ము చూచుచున్న ప్రతి మనుష్యుడను మిమ్మెట్లు అడుగును! మీరు చెప్పనది సత్యమా! అసత్యమా! సత్యమైనచో మీ సిద్ధాంతము విరోధమగును. అసత్యమైనచో మీమాట సత్యమై యున్నదని మీరు తెలిసియుండుటచే ప్రమాణమునకు విరుద్ధమగును. అని మీతో వాదించి మిమ్ము నిరుత్తరులుగా కేయుదును. అందుచే మీరు గుహలో చేరికొనుటకు సకాలమై యున్నది.

శ్లో. తేజో విద్యచ్ఛత్ర చంద్రస్య లీనం
విద్యస్త్రాణం వాదినక్షత్ర లక్ష్మీః ।

విశ్వవ్యాప్తం యత్తు తద్దీప్తిమూలం
యుష్మత్ప్రేక్షం తన్నిరస్త తమశ్చ ॥ 48

తా. ఓ మాయావాది దొంగలారా! మీ దుష్ట విద్వాంసుల సామర్థ్యము చంద్రుని వెలుగు అణగినట్లు అణగిపోయినది. కువాదుల జయ సంపత్తు నక్షత్రములకంటె పాడగునట్లు పాడైనది. ఇంతకాలము అజ్ఞానమను చీకటి యొక్క ప్రభావముచే దుష్ట విద్వాంసులును కువాదులును లోకమునందు వ్యాపించు కొని యున్నను వారి సామర్థ్యమునకు కారణమైన ఆ అజ్ఞానమను,

మీకు అతి ప్రియమైన విశ్వవ్యాపకమైన చీకటియు, పాడైనది. అందువలన పరుగెత్తుడు.

శ్లో. పూర్వాశామా పూర్వ విశ్వ ప్రకాశే
గోసందోహైః సప్త విద్యాభ్యు వాహః ।
యుష్మాభిః కిం నైషీదేదీప్యతేషా
దేవస్యాజ్ఞ త్వర్షవిత్సర్ష దీపః ॥ 49

తా. సకల ప్రపంచమునకు దీపమువలె నున్న సూర్యుడు ఏడుగుఱ్ఱములను గట్టిన రథము గలవాడై తన కిరణములచే పూర్వ దిక్కును నిండి ప్రకాశించుచు ప్రత్యక్షముగా ఉదయించును. అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఋక్, యజుః, సామ, అధర్వములను నాల్గు వేదములు, రామాయణము, భారతము, పంచరాత్రమునుచేరి ఏడు విద్యలచే ప్రపంచ జనులకు బ్రహ్మస్వరూపమును బోధించుచు తమ వాక్యానురక్తముగో పూర్వపు బ్రహ్మాదుల అభిప్రాయములను పూరించి ప్రత్యక్షముగా విరాజిల్లుచున్నారు. మాయావాది దొంగలారా! మీరు ఏమి చూడలేదా! వెంటనే వెళ్ళుడు.

శ్లో. సర్వాధారం బ్రహ్మసంజ్ఞం విహాయో ।

రమ్యాకారం కారదేం దీవరాధమ్ ।

సన్నిర్జీతం గుణ్యం శబ్దభేదై
రృద్ధ్యాదిత్యం సంశ్రితంకో ఒపిధతే ॥ 50

తా. సూర్యుడన్నిటికి ఆశ్రయమును, శరత్కాలపు నీలోత్పలములవలె నీలవర్ణమును, సుందరాకృతి గలదియు, శబ్దమే గుణముగా గలదని నిశ్చితమైన ఆకాశము నాశ్రయించి విరాజిల్లును. అట్లే మధ్వాచార్యులును శ్రీమన్నారాయణుని ఆశ్రయించియున్నారు. ఆ నారాయణుడు సమస్త ప్రపంచమునకు ఆశ్రయము. శరత్కాలపు నల్ల కలువలవలె నీలవర్ణుడు, సుందరరూపుడు, వేదములచే గుణ

పూర్ణుడని నిశ్చయింపబడినవాడు. దోషరహితుడు. ఇట్లు సూర్యుని వలె నున్న యిట్టి శ్రీ మధ్వాచార్యులను ఎవరు ఖండింపగలరు?

శ్లో. విధావత విధావత త్వరిత ముత్రి వాదసురా

అదభ్ర ధిషణా భిదో నరహరి ర్హిజాజ్వల్యతే।

సయుక్తి నఖరైః ఖరైర్యుఖ రమూర్థ దుఃఖాంకురై

ర్విదారయతి దారుణ ప్రవచన ప్రణాదో ఒప్రియాన్ ॥ 51

తా. జీవ, ఈశ్వర, జగత్తులను బోధించు వేదవాక్యములు తత్త్వాత్మమును బోధింపదని వాటిని ఒప్పుకొనకుండుటచే దైత్యుల వలెనున్న మాయావాదులారా! పూర్ణాప్రజ్ఞుడను నరసింహుడు విరాజిల్లుచున్నాడు. ఆ మధ్వాచార్యుడను సింహమునకు యుక్తులను పచ్చని గోళ్లున్నవి. ఆగోళ్లు మిక్కిలి మాట్లాడు అవివేక కువాదులకు దుఃఖమును కల్గించును. ఆ మధ్య నరసింహుడు వ్యాఖ్యానమును భయంకర గర్జనముగలవాడై ఆ గోళ్లచే శత్రువులైన మిమ్ము చీల్చును. (ఖండించును) అందువలన వెంటనే పరుగెత్తుడు.

శ్లో. ధత్తే రూపాణ్య నంతాన్య పి భువనవతే

ర్యో హృదాయప్యేక వక్ష

దక్షః సద్యోఒభిరేభ్యో ఒప్యమృతమహదదౌ
కేవలం యో న మాత్రే।

వక్షిశేష్టో ఒపరః సన్నమిత మతిపదో

ఒసంపదేస్యాదయం వో

మాదర్పం మాయసర్పా భజతభజత తాస్తా

గుహాద్వాగ్వి జిహ్వః ॥ 52

తా. మాయావాదులారా! మీకు అబద్ధములు చెప్పటచే రెండు నాలుకలుగల వారై సర్పములవలె నున్నారు. ఈ మధ్వాచార్యులు సిద్ధాంతవాదులయందు శ్రేష్ఠులై, పక్షిశ్రేష్ఠుడైన గరు

డునికంటె మేటియై యున్నారు. అది యేవిధమనగా గరుడుడు శ్రీమన్నారాయణుని మాత్రము భజములపై మోచుకొని యున్నాడు. రెండు రెక్కలుగలవాడు. దక్షప్రభావతి యొక్క కూతురైన వివత యందు కశ్యపునిచే పుట్టి, తన తల్లికి మాత్రమే అమృతము నిచ్చినవాడు. ఈ మధ్వాచార్యులు తమ మనస్సున హరి అనంతరూపములను ధరించి యున్నారు. ప్రధానమైన సిద్ధాంతము నెఱిగినవారు. అన్ని విషయములయందును చతురులు. ప్రపంచమందున్న సజ్జనులందరికి మంచి సిద్ధాంతము బోధించి మోక్షము నిచ్చుచున్నారు. వీరు మిమ్ము ఖండించి అనిష్టము కలిగించి యున్నారు. వారిముందు అహంకారమును పొందకుడు. అభిమానులైన మేము వారి ముందు అహంకారమును ఎట్లు త్యజింతుమని సంకేహమున్నచో వెంటనే పాములవలె రహస్యమైన చోటులందు దాగుకొనుడు.

శ్లో. వేదవ్రాత సుదర్శనః పరిలసత్కృత్య శంఖధ్వనిః

విభ్రాజిష్ఠ పురాణ సంహతి గదః శ్లోకౌఘ శార్దూన్వితః।

సత్సూత్రే ష్వితిహాస నందక చణో మద్వాఖ్య నారాయణః

ప్రాప్తోవో నిజిఘృక్షయా ద్రవత హే మాయా

వాదివద్విషః ॥ 53

తా. నారాయణుడు శంఖము, చక్రము, గద, విల్లు, బాణము, ఖడ్గములను ధరించి దైత్యులను చంపును. అట్లే ఈ మధ్వాచార్యులు వేదములు, బ్రహ్మతర్కము, పురాణములు, పంచరాత్రము ఉత్తమబ్రహ్మ సూత్రము, మహాభారతము వీనినన్నిటిని బాగుగా తెలిసికొని మాయావాదులారా మిమ్ము నిగ్రహించుటకు వచ్చి యున్నారు. అందువలన వెంటనే వెళ్లిపోండు.

శ్లో. ఇతి నిగదతి మాయావాది విద్యేషవే షే

కుభజననికరే స్వారామతో ఒస్మాత్ప్రయాతః।

న్యవ సదమర దిష్ట్యే ప్రాగ్యవటాభిధానే
గురుమతి రభినందన్ దేవ మానందమూర్తిమ్ ॥ 54

తా. పై తెప్పిన విధముగా మాయద్యేషులైన నజ్జనులు చెప్ప
చుండిరి. అపుడు శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఆకాపు అను పల్లెటూరి
నుండి వెడలిరి. కూడిపాడి దేవాలయమునకు వచ్చి అచట నున్న
ఆనందమూర్తియైన బనార్ద నస్వామిని చూచి నమస్కరించి అచటనే
చాతుర్మాస్యవ్రతమును ఆచరించుటకు నిలిచిరి.

ఇతి శ్రీమత్కవికల తిలక శ్రీ క్రివిక్రమ పండితాచార్య
సుత నారాయణపండితాచార్య విరచితే శ్రీమత్సు
మధ్వ విజయే మహాకావ్యే ఆనందాంకే
మాయావాది విజయోనామ ద్వాదశః సర్గః.
పండ్రెండవ సర్గము ముగిసెను.

శ్రీ సు మ ధ్వ వి జ య ము

త్ర యో ద శ స్స ర్గ ము

శ్లో. పృథుదర్శన ముత్థితం కృతార్థం
పృథివీ భృత్ప్రణతిం గృహీతవంతం ।
నిజశిష్య ముదేఽథసహ్య మాప్తం
పురుషః కశ్చి దుపాయాయో కదాచిత్ ॥ 1

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు కూడిపాడిగ్రామ దేవాలయము
నందు చాతుర్మాస్యవ్రతమును ముగించిరి. అంతలోపల పున్నమ
రాత్రియందే పద్మతీర్థుడు తాను దొంగిలించిన వీరి పుస్తకములను
అచటనే వదలి వెళ్లిపోయి యుండెను. గ్రామమునందలి జనులు ఆ
పుస్తకములను శ్రీ మధ్వాచార్యులకు ఒప్పగించిరి. అచటి రాజవద్ద
పద్మతీర్థుడు చేసిన అన్యాయమును తెల్పి ఆ పుస్తకములను తాము
తీసికొనక అచటి ఒక పెద్దమనుష్యునివద్ద ఇచ్చిరి. తరువాత రాజు
గారి నమస్కారమును స్వీకరించి తమ శిష్యుల ఆహ్వానమును గౌర
వించి సహ్యచలమునకు వచ్చిరి. అచట ఒక దినము జయసింహరాజు
చడుపు వాడొకడు వారివద్దకు వచ్చెను.

శ్లో. భగవానిహనః స్వ కిం కరాణా .
మచిరేణా వ్రజతా దనుగ్రహార్థమ్ ।
ఇతి కార్యచిక్రీయార్థ యత్త్వం
న్యవ ఇత్యభధితైషతం వ్రణమ్య ॥ 2

తా. ఈతడు మధ్వాచార్యులకు నమస్కరించి, పూజ్యులారా!
తాము తమ సేవకులైన మమ్ము అనుగ్రహించుటకును, పద్మతీర్థుడు
దొంగిలించిన పుస్తకములను పెద్దమనుష్యుని చేతినుండి తమకు నొసగి

క్షమింప వేడుటకును వెంటనే మా దేశమునకు రావలెనని మా జయసింహరాజు ప్రార్థించిరని చెప్పెను.

శ్లో. అథ మాఘవతీ మపాస్య కాష్ఠాం
వ్రజతా ప్రైరిత లేజసా ప్రతీచీమ్ ।
పరితోష యతాస్వపాద సంగాత్
పృథివీం ప్రాజ్ఞ దివారేణ రేజే ॥

3

తా. తరువాత శ్రీమథ్వాచార్యులు ఆతని కోరిక ననుసరించి పూర్వ దిక్కును త్యజించి పశ్చిమ దిక్కునకు వెళ్లిరి. అప్పుడు వారి ప్రభావము అధికమై యుండెను. వాడు తమ సంచారముచే భూమిని పవిత్రము గావించుచు ప్రకాశించిరి. అది సూర్యుడు పూర్వ దిక్కును త్యజించి పశ్చిమ దిక్కునకు వెళ్లుచు మిక్కిలి కాంతిచే విరాజిల్లుచు భూమిని తన కిరణములచే పవిత్రముచేసి ప్రకాశించు దానితో సమానము.

శ్లో. అకుభా నవహాయ మాయిజుప్తా
నధమా ద్దీనివగోత్ర నిమ్నగోమైః ।
సుజనై స్తరసాధిగమ్య మానః
పరమన్నేహ తయాక్రమ ప్రసన్నైః ॥

4

తా. గంగా ప్రవాహము దోంగలు వసించుచిన్న కొండలను విడిచి కాలక్రమము నందు తేటయైన పర్వత గురుల నుండి వెంటనే అనుసరించుచు మిక్కిలి విరాజిల్లుచు ప్రవహించును. శ్రీమథ్వాచార్యులు మాయావాదులు స్వాధీనులుగా చేసికొన్న దుర్జనులను వదలి తమయందు మిక్కిలి ప్రీతితో క్రమముగా ప్రసన్నులైన సజ్జనులచే అనుసరింపబడినది, గంగా ప్రవాహముతో పోల్చదగును.

శ్లో. సుమనః ఫలశోభినోత్ర పుంసో
నమయన్ గోభిరనో కహాని వృక్షన్ ।

అపి ధంగము పానయ స్సనమాన్
దృఢభావాన (ద) పరానవార్య వీర్యః ॥

5

తా. గంగా తన ప్రవాహముచే ఫల పుష్పములచే నిండి యున్న ఎత్తయిన వృక్షములను వంచును. గట్టిగా మొలచియున్న వంగకుండు చెట్లను క్రిందనున్న మట్టిని కోసి క్రిందపడవేసి విలుగ గొట్టును. అట్లే ఈ మథ్వాచార్యులు జ్ఞానధర్మ క్షైరాగ్యముగల యుత్తమ మనుష్యులను తమ యందు భక్తిగలవారినిగా చేసికొనిరి. దృఢమైన ఆగ్రహముగల అవిధేయులను ఓడించి మిక్కిలి సామర్థ్యము గలవారుగా విరాజిల్లిరి.

శ్లో. గమనోత్సవ విస్మితై ర్విషేవో
వివిధై ర్జానపదై ర్జనై రజనమ్ ।
పరిస్పృత్యర కీర్తిరార్తి ముత్తై
పురుషై ర్ధూరభవైశ్చ గమ్యమానః ॥

6

తా. గంగా ప్రవాహమును చూచి ఆశ్చర్యము నొందిన అనేకజనులు దానిని స్నానసావాదులచే సేవించురు. పాప విచారక మని ప్రపంచమందు వ్యాపించిన కీర్తిగల దానిని సంసార నివృత్తి కొఱకు దూర దేశపు జనులు సమీపించి సేవించురు. అట్లే శ్రీమథ్వాచార్యుల గమనమను ఉత్సవముచే ఆశ్చర్యము నొందిన నానాగ్రామస్థులు ఎల్లప్పుడు వారిని సేవించురు. ప్రపంచమందు వ్యాపించిన వారి కీర్తిని విన్న దూర దేశపు జనులును తమ సంసార దుఃఖ నివృత్తి కొఱకు వారిని సమీపించి సేవించురు. అట్లు మథ్వాచార్యులు గంగా ప్రవాహమువలె ప్రకాశించిరి.

శ్లో. అమరై రమరాసుగై ర్మునీంద్రై
రపరీజై విషయైశ్చ సేవ్యమానః ।

హరిపాద సరోజ సంగసారో
భువనే పావనపావనో నికామమ్ ॥

7

తా. గంగా ప్రవాహమును మనుష్యులకు కనబడని దేవతలు, గంధర్వులు, మునిశ్రేష్ఠులు సేవించుదురు. అది విష్ణువు యొక్క పాదముల యందు పుట్టియుండుటచే లోకమునందు పవిత్రవస్తువులను పరిశుద్ధముచేయును. అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యులు మనుష్యులకు కనబడని దేవ, గంధర్వ, మునింద్రాదులచే సేవింపబడుదురు. శ్రీమన్నారాయణ పాదకమలములను ధ్యానించుటచే ఉత్తములై లోక పవిత్ర వస్తువులను మఱింత పవిత్రము గావించుచు గంగా ప్రవాహమువలె విరాజిల్లిరి.

శ్లో. ఆయమ ప్రతివారణః ప్రయాణే
పరమనంద సుతీర్థ సూరిరాజః ।

వివిధావ తివేలమవృ రూపరే

సుర సింధోరివ సంతత ప్రవాహః ॥

8

తా. పవిత్రమై తెల్లగానున్న గంగా ప్రవాహము అటంకము లేక ముందుకు వెళ్లుచు మిక్కిలి ప్రకాశించును. అట్లే నిర్దుష్టమైన ఆకృతిగల ఈ మధ్వాచార్యులు అశదృశులై ప్రయాణకాలము నందు మిక్కిలి ప్రకాశించిరి.

శ్లో. సమయేన గతోఽ మహీయసా సౌ
విషయం స్తంభపదోప సర్వనాభ్యామ్ ।

మదనాధిపతేః సుధామ ధామ

ప్రవివేశాఖిల లోక వందనీయమ్ ॥

9

తా. మధ్వాచార్యులు స్వల్పకాలము నందు కబెనాడంబదేశము నకు వెళ్లిరి. అచట సమస్త జనులచేత సమస్కరింప నర్హమైన సుందరమైన మదనాధిపతి దేవాలయమును ప్రవేశించిరి.

శ్లో. క్షణదామిహ తావ దూషివా సం
విహితా హర్ముఖయోగ్య యోగమేనమ్ ।

గమనోద్యమ లక్షణైర్వర్య తానన్

గమనా యోద్యత మాకు శిష్య సంఘా ॥

10

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు ఆ మహాశిష్యుల దేవాలయము నందు ఒక రాత్రి గడసిరి. ఉదయమున లేచి ప్రాతఃకాలపు ఆస్తికములను పూరించిరి. అపుడు వారు ప్రయాణమున నుద్వేగమునై యుండిరి. వారి ప్రయాణ ప్రయత్నపు చిహ్నములచే శిష్యులు వెలిసిరి.

శ్లో. పురతో విస్మతాః సమాధి శుద్ధ్యై

యత యస్తత్ర పటేః కషాయవేషాః ।

సహసో దహరన్ స్వయోగ్య ముద్రా

యుత దండాధిక ఛారణోద్యమేన ॥

11

తా. ఆ దేవాలయమునందు శ్రీమధ్వాచార్యుల శిష్యులైన యతీశ్వరులు తమ ధ్యానమునకు తొందర కలుగ నట్లు కావినమ్రములను చుట్టును పరదావలె కట్టుకొని యుండిరి. మధ్వాచార్యులు అచటి నుండి వెళ్లుటను వెలిసిన వెంటనే వారు ఆ కావి బట్టలను, తమచిత్తమైన గుర్తులైన దండము, పుస్తకము మొదలైన వాటిని తీసికొని లేచిరి.

శ్లో. అవధార్య విశేషకారి శంఖ

ప్రకటాం కాన్ సుమియా గత్వార్థ భావాన్ ।

అసితా తులసీ స్రగస్య కంఠే

హరి నిర్మాల్య తయోచితాన్య ధాయి ॥

12

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు గోపీచంద్రముచే నామములను, శంఖచక్రాది ముద్రలను ధరించిరి. బుద్ధికాల్పయైతని శిష్యులు వారు ధరించినట్లు చిహ్నములు ఎండియుండుటను చూచును. ఇటులు శ్రీహరికి సమర్పించిన తులసీమాలను వారి మదిలో వేసెను.

తా. గంగా ప్రవాహమును మనుష్యులకు కనబడని దేవతలు, గంధర్వులు, ముని శిష్యులు సేవించుదురు. అది విష్ణువు యొక్క పాదముల యందు ఘట్టయించుటచే లోకమునందు పవిత్రవస్తువులను పరిశుద్ధముచేయును. అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యులు మనుష్యులకు కనబడని దేవ, గంధర్వు, మునిశిష్యాదులచే సేవించబడుదురు. శ్రీమన్నారాయణ పాదశయలములను ధ్యానించుటచే ఉత్తములై లోక పవిత్ర వస్తువులను మఱింత పవిత్రము గావించుచు గంగా ప్రవాహమువలె విరాజిల్లిరి.

శ్లో. ఆయమ ప్రతివారణః ప్రయాదే
పరమసేంద సుతీర్థ సూరిరాణః ।
విబభావ తివేలమద్య రూపం
సుర సింధోరివ సంతత ప్రవాహః ॥

8

తా. పవిత్రమై వెల్లగానున్న గంగా ప్రవాహము అటంకము లేక ముందుకు వెళ్లుచు మిక్కిలి ప్రకాశించును. అట్లే నిర్గుప్తమైన ఆత్మనిగల ఈ మధ్వాచార్యులు అవదృశ్యులై ప్రయాణకాలము నందు మిక్కిలి ప్రకాశించిరి.

శ్లో. సమయేన గతోఽ మహీయసా సౌ
విషయం స్తంభవదోప సర్వనాభ్యమ్ ।
మదనాధిపతేః సుధామ ధామ
ప్రవివేశాఖిల లోక వందనీయమ్ ॥

9

తా. మధ్వాచార్యులు స్వల్పకాలము నందు కలెనాడంబడేశము నకు వెల్లిరి. అచట సమస్తజనులచేత నమస్కరింప సర్వమైన సుందరమైన మదనాధిపతి దేవాలయమును ప్రవేశించిరి.

శ్లో. జీణదామిహ తావ దూషివాం సం
విహితా హర్మభయోగ్య యోగమేనమ్ ।

గమనోద్యమ లక్షణైర్ద్య జానన్

గమనా యోద్యత మాశు శిష్య సంఘాః ॥

10

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు ఆ మదనేశ్వర దేవాలయము నందు ఒక రాత్రి గడపిరి. ఉదయమున లేచి ప్రాతఃకాలపు ఆహ్వానములను పూరించిరి. అప్పుడు వారు ప్రయాణమున కుద్యుక్తులై యుండిరిని వారి ప్రయాణ ప్రయత్నపు చిహ్నములచే శిష్యులు తెలిసికొనిరి.

శ్లో. పురతో విస్మతాః సమాధి కుద్ద్యై
యత యస్తత్ర పటే కషాయవేషాః ।
సహస్రో దహరన్ స్వయోగ్య ముద్రా
యుత దండాధిక ధారణోద్యమేన ॥

11

తా. ఆ దేవాలయమునందు శ్రీమధ్వాచార్యుల శిష్యులైన యశిశ్వరులు తమ ధ్యానమునకు తొందర కలుగనట్లు కావిత్రములను చుట్టును పరదావలె కట్టుకొని యుండిరి. మధ్వాచార్యులు అచటి నుండి వెళ్లుటను తెలిసిన మెంటన వారు ఆ కావి బట్టలను, తమకుచితమైన గుర్తులైన దండము, పుస్తకము మొదలైన వాటిని తీసికొని లేచిరి.

శ్లో. అవధార్య విశేషకారి శంఖ
ప్రకటాం కాన్సుదియా గతార్థ భావాన్ ।
లసితా తులపీ స్రగస్య కంఠే
హరి నిర్మాల్య తయోచితాన్య ధాయ ॥

12

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు గోపీచందనముచే నామములను, శంఖచక్రాది ముద్రలను ధరించిరి. బుద్ధిశాలియైన శిష్యుడు వారు ధరించియున్న చిహ్నములు ఎండియుండుటను చూచెను. ఇప్పుడు శ్రీకారి సమర్పించిన తులసీమాలను వారి మెడలో వేసెను.

శ్లో. యత దీర్ఘరు చక్రి మూర్తి పూర్ణం
యత నిశ్వాసవ చా విశోధ్యపాణిః ।
గుణ కుండలమండితం విమానం
గుణ బద్ధం కవచావృతం బభార ॥

13

తా. సన్యాసియైన ఒక శిష్యుడు శ్వాసమును వదలక మాట్లాడక చేతులను కడుగుకొని ఆచార్యుల యొక్క దేవుని పెట్టెను తీసికొనెను. ఆ పెట్టెయందు ఆచార్యులు పూజించు సాలిగ్రామములు నిండియుండెను. అది జగములచే కట్టి వస్త్రముచే చుట్టబడియుండెను. దారముతో చేసిన వలయములచే అలంకరింపబడియుండెను.

శ్లో. స కమండలు మండలావలంబం
స్వయమేవా లముపుస్తకాది భారమ్ ।
యువశిష్య గణోదధే న యత్నా
న్నహి దాక్షస్య సమోఽపరో గుణోఽస్తి ॥

14

తా. తిరుగులైన కొండకు శిష్యులు శ్రీ మధ్యాచార్యుల బల పాత్రలతో పుస్తకము మొదలైన వస్తువులను తామే మోయుచుండిరి. దక్షతకు సమానమైన గుణములేదు. దక్షత ఉండు శిష్యులు ఆ మూటలను మోయుటకు సమర్థులైరి.

శ్లో. అతి సంప్రమతః పరిధ్రుమంతం
భరదా మానవతోకినం చిరాయ ।
అనుయోగవరం ముహూః ప్రమత్తం
జహసుర్నూత నశిష్యమత్ర కేచిత్ ॥

15

తా. ఈ ప్రయాణ సమయమునందు ఒక క్రొత్త శిష్యుడు మోపును కట్టు త్రాటి నుంచియున్న స్థలమును మఱచి దానిని తొందరగా పెడకును, మీరు చూచితిరా? చూచితిరా? అని అంద

రిని యడుగుచుండెను. అట్టి జ్ఞాపకము లేని శిష్యుని చూచి పెద్దతనములు హాస్యము చేసిరి.

శ్లో. అథ తత్క్షణ ఘట్టతోరు ఘంటా
ఘననాదవ్య పదేశతః పరేణ ।
అమిత ప్రమతిః ప్రవోదితోఽసా
వితి నిర్యత్ను నిజేసు నిర్జగామ ॥

16

తా. ఇట్లు శిష్యులందరు తొందరతో వెళ్లుచుండిరి. అప్పుడు మదనేశ్వర దేవాలయమందున్న పెద్ద ఘంటను ఎవడో యొకడు స్వాభావికముగా (దేవస్థానమునకు వచ్చిన భక్తులు మ్రోగించునట్లు) మ్రోగించెను. మధ్యాచార్యులు ఘంటనాదముచే మదనేశ్వరుడు తాము బయలుదేరుటను ఆమోదించెనని తలచి ప్రయాణము చేసిరి.

శ్లో. ధృతమా తపవారణం వరేణ్యం
ప్రతిరాజం తముపర్యు పర్యదారమ్ ।
ఉదయన్ని హిరోపరిష్ఠ పూర్ణ
ద్విజరాజ శ్రీయమాయ యావ భూతామ్ ॥

17

తా. మధ్యాచార్యులు ప్రయాణము చేయుచున్నపుడు శిష్యులు వారిలపై ఉత్తమమైన గొడుగును వట్టిరి. అప్పుడా గొడుగు ఒకవేళ సూర్యునిపైన పూర్ణచంద్రుడు ఉన్నచో అప్పుడా చంద్రుడు ప్రకాశించునట్లు విరాజిల్లెను.

శ్లో. భువనత్రయ ధా(దా)రిడిం ముకుందం
దధదంతః సదధే గురుః స్వయంచ ।
అపికేనచి దిత్యదో న చిత్రం
నను సప్రాణపతి ర్భభారతం ॥

18

తా. మధ్యాచార్యులు తమ హృదయమందు మూడులోకములను, ఉదరమందు శ్రీహరిని ధరించి యున్నారు. వారిని ఒకానొక

మనుష్యుడు ప్రయాణ కాలమునందు తన భుజములపై మోసుకొని ముందుకు సాగెను. ఇది ఆశ్చర్యముకాదు. ఇంద్రియములకు ప్రభువైన ముఖ్య ప్రాణుని అంశావతారులైన శ్రీ మధ్యాచార్యులు అందరి యందును అంతర్యామియై యున్నందున తమ్ము ఆ మనుష్యుడు మోయనట్లే భావము.

శ్లో. యతయో గృహీతోఽథవర్తిముఖ్యాః

శ్రుతిగా స్వక్త నిషిద్ధకామ్య భావాః ।

ఇహమూర్తిధరా ఇవ స్వధర్మాః

శత సంఖ్యాః శతసంఖ్య మన్వగచ్ఛన్ ॥ 19

తా. మధ్యాచార్యులు ప్రయాణము చేయుచున్నపుడు వేదాధ్యయనముచేసి వేకోక్తా చారమునందు ఆ సత్తులై కామ్యకర్మములను త్యజించిన వందలమంది సన్యాసులును, గృహస్థులును, ఉత్తమ బ్రహ్మచారులును, వారిని వెంటబడించిరి. వారెల్లరు వేదప్రతిపాద్యమైన నివృత్తిమార్గ విషయకమైన దేశాధారి ధర్మమువలె నుండిరి.

శ్లో. పరివారజనాః సమార్గ దుఃఖం

ప్రయయుః పూరుషరత్న మీక్షమాణాః ।

ఇతినాద్యుతమస్య హి ప్రయాంతి

స్మృతి మాత్రాద్యవినో భవాపవర్గమ్ ॥ 20

తా. మధ్యాచార్యుల శిష్యులు దారియందు పోవుచున్నపుడు వీరిని చూచుచు దారి నడచువారు ఆయాసమును మఱచిరి. సంసార దుఃఖమును అనుభవించుచున్న సంసారులు వీరి స్మరణచేతనే మోక్షమునకు పోవుటచే ఇది ఆశ్చర్యముకాదు.

శ్లో. మదనేశ్వర వల్లభ ప్రదేశే

ప్రభుమాయాంత మథాభ్య పద్యత ద్రాక్ష ।

జయసింహ ఇమం స్వసింహ వర్యః

శుభధీః స్తంభవిశిష్ట సింహనామా ॥ 21

తా. ఇట్లు శ్రీమధ్యాచార్యులు ప్రయాణము చేయ నారంభించిన తరువాత సరసింహుడను ప్రసిద్ధుడైన జయసింహుడను రాజశ్రేష్ఠుడు మదనేశ్వరస్వామికి ప్రియమైన ఒక స్థలమునందు వారికి నదురుగావచ్చెను.

శ్లో. అవతీర్య పురైవ వాహనాత్స్వా

దపి మార్గాదపసార్క సైనికాన్ సః ।

సహతైశ్చన భూసురైర వాప్త

స్త్రిజగత్పూజ్య పదాంతికే ననామ్ ॥ 22

తా. ఆ జయసింహరాజు శ్రీమధ్యాచార్యుల కడకు వచ్చిన వెంటనే తాను తన వాహనమును దిగెను. సైన్యమును దూరమునందే నిలిపెను. కొందరు బ్రాహ్మణులతో సమీపించి మూడు లోకములందును పూజ్యులైన శ్రీమధ్యాచార్యుల కాళ్ళకు సమస్కరించెను.

శ్లో. పృథివీపతి నానుగమ్య మానో

వినయాద్భక్తి రసార్ద్ర మానసేన ।

అచిరేణ స విష్ణు మంగళస్య

ప్రయయా వాయతనో త్రమస్యపార్శ్వమ్ ॥ 23

తా. అనంతరమా జయసింహరాజు భక్తివినయములతో మధ్యాచార్యులను వెంటబడించెను. వారు వెంటనే అచటనున్న విష్ణుమంగళమును దేవాలయము వద్దకు వెల్లిరి.

శ్లో. నరదేవ ది దృక్షయా సమేతా

ఉభయ గ్రామజనాః జనాఃపరే చ ।

ఉపయాంత మనంత మానసం తం

మహురై ఙ్గంత కుతూహలాద్ధి మగ్నాః ॥ 24

తా. అచట జయసింహరాజును చూచుటకు రెండు గ్రామ

ముల జనులను, తదితర జనులును చేరియుండిరి. వారందరును వచ్చుచున్న మధ్యాహ్నములను మిక్కిలి కఠూహలముతో చూచుచుండిరి.

శ్లో. పురతో మధురస్వరై ర్వదద్భిః
స్వకృతః కర్ణ సుఖ ముకుందగాఢాః ।
ధృత పంకజ బీజచక్ర చిహ్నైః
కృతస్మత్యైశ్చ తురైర్ని షేవ్య మాణమ్ ॥ 25

తా. మధ్యాహ్నముల వచ్చుచున్న పుడు కుశలురైన కొందరు జనులు తాము రచించిన శ్రీ శారస్తోత్రమును ఇంపుగా చెప్పుచు, తామరగింజలమాలను, చక్ర చిహ్నములను ధరించి నటించుచు వారిని సేవించుచుండిరి. అట్టి మధ్యాహ్నములను జనులు చూచిరి.

శ్లో. కలితాం జలినా స్ఫుటాను యోశం
జననంబాధ సహేన భూమి భర్తా ।

కరుణావిషయం చిక్కిరుణా స్వం
ప్రజతా కింకరతా మకృతవేన ॥ 26

తా. జయసింహరాజు చేతులు శోడించుకొని యుండెను. జనులు పైబడినను సహించుకొని యుండెను. అతడు తన్ను మధ్యాహ్నముల దయకు పాత్రునిగా చేసికొనగోరి కపటములేనివాడై మధ్యాహ్నముల సేవకర్తమును పొంది వెంటబడించెను. దీనిని జనులు చూచిరి.

శ్లో. ఇద మిత్త మితిక్షణై ర్నరాణా
మపరిచ్ఛేద్య మహిష్టధామ రూపమ్ ।

అధికం ధరణీ మలంచీక్షుం
స్ఫుట ముద్యంత మవద్యనాథ మన్యమ్ ॥ 27

తా. జనులు చూచిన మధ్యాహ్నముల తేజస్సును ఈ విధమైనదని నిర్ణయింప సాధ్యముకాలేదు. అందువలనవారు భూమి నలం

కరించు నిచ్చతో మిక్కిలి తేజస్సుతో ఉదయించిన ఇంకొక సూర్యుడోయని భావించిరి.

శ్లో. అశనైః శనకై రివా వ్రజంతం
యువ సింహ ప్రవర ప్రగల్భ యానమ్ ।
అతిపాట లపాద పల్లవాభ్యా

మవనీం (నిం) పావన తామలం నయంతం ॥ 28

తా. శ్రీమధ్యాహ్నముల ప్రయాణమున వేగముగా నడచుచుండిరి. అయినను వారితో వచ్చుచున్న జనులకు దారి నడచిన ఆయాసము లేకుండుటచే ఆహార్యము మెల్లగా వెల్లుచున్నారని తోచుచుండెను. వారి నడక యువసింహపు నడకవలెనుండెను. వారు తమ మిక్కిలి యెట్లునైన చమటచే కూడిన పాదములచే భూమిని పరిశుద్ధముగా చేయుచుండిరి.

శ్లో. నఖ నిర్జిత పద్మరాగ రాగం
వర కూర్మ ప్రపదం నిగూఢగుల్ఫమ్ ।

సురవర్య కరాగ్ర సేవ్య జంఘం
ద్విరదో దార కరోపమోరు యుగ్మమ్ ॥ 29

తా. మధ్యాహ్నముల గోళ్లు పద్మరాగమణులవలె ఎఱ్రగా నుండెను. పాదములు ఉత్తమమైన తాబేలువలె నుండెను. కాలిబంధములు గుండ్రముగా నుండెను. వారి మోకాళ్లను దేవోత్తములు సేవించుచుండిరి. వారి తొడలు ఏనుగుతొండములవలె నుండెను.

శ్లో. కుభ కుద్ధ నితంబ బింబ రాజ
న్నవకౌశేయ విశేషబాహ్య వస్త్రమ్ ।

తను కుక్షిగలాలికేషు రేఖా
త్రితయేన ప్రకటేన శోభమానమ్ ॥

తా. వారు తెల్లగానున్న నిలంబమునందు పట్టు వస్త్రమును ధరించి యుండిరి. వారి నన్నని పొట్ట, గొంతు, నొసలు, వీటియందు మూడు మూడు రేఖలు స్పష్టముగా ప్రకాశించుచుండెను.

శ్లో. మృదుసూక్ష్మ ఘనారుణా వికాచ్చ
ప్రకటా ప్రావరణేన భానమానమ్ ।

అతి సూతన తిగ్మభాను భాసాం
నికరేణేవ సువర్ణ సానుమతమ్ ॥

81

తా. మధ్యాచార్యులు నునుపైన దప్పమైన ఉన్ని శాలువను కప్పకొనియుండిరి. అందువలన వారు క్రొత్తగా ఉడయించిన సూర్యుని కిరణములచే విరాజిల్లు మేరుపర్వతమువలె ప్రకాశమానులై యుండిరి.

శ్లో. పృథువక్ష సమున్నతాం స భిత్తిం
గురు వృత్తాయత హృద్యదాహ దండమ్ ।
పరమారుణ పాణి పల్లవాంతః
స్ఫురితోర్వ ధ్వజలాంఛనాది మంతమ్ ॥

82

తా. మధ్యాచార్యుల రొమ్మ విశాలమై యుండెను. భజములు ఎత్తైయుండెను. బాహువులు బలిష్ఠముగా వర్తులముగా పొడవుగా నుండెను. ఎఱ్ఱని అరచేతియందు ధ్వజము, చక్రము మొదలైన రేఖలు ప్రకాశించుచుండెను.

శ్లో. పరిపూర్ణ శశాంక బింబ శంకా
విషయం ప్రాక్ నహసావ లోకనేన ।

అకలంక తయా పరం విచిత్రం
పందనం భిద్ర తమచ్చ విద్రమాద్భిమ్ ॥

83

తా. మధ్యాచార్యుల ముఖమును మొదట చూచినచోడనే యది పూర్ణ చంద్ర మండలమో యని సందేహమగుచుండెను, తరు

వారే ఆలోచించి చూచినచో నల్లని మచ్చ తేకుంటున్న చంద్రుడు కాదని విశదపడెను. ఇట్టి స్వచ్ఛకాంతిచే పూర్ణ చంద్రుని శంఖ మిక్కిలి విరాజిల్లు ముఖముగల మధ్యాచార్యులను జనులు చూచిరి.

శ్లో. అతిసుందర మందహాస రాజ

న్నవకుందా భరదం కుభా రుణోష్ఠమ్ ।

కమలాయత లోచనావ లోకై

రపి లోకాన్ సకలాన్ ప్రహర్షయంతం ॥

84

తా. మధ్యాచార్యుల పండ్లవరుస మల్లెమొగ్గలవలె కాంతి గలదైయున్న పండ్లతో చిరునవ్వును చిందించుచుండెను, వారి పెదవులు ఎఱ్ఱగా నుండెను. కన్నులు తామరపూవులవలె విశాలమై యుండెను. వారి చూపులచే జనులందరిని సంతోషము నొందించిరి.

శ్లో. అతి ధానురకర్ణ భాసిక శ్రీ

తులసీ గుచ్ఛమ తుచ్ఛకాంతి గండమ్ ।

భువనత్రయ భూత్య భూతిదానే

చతుర భూవర విద్రమంసు మౌలిమ్ ॥

85

తా. వారు తమ సుందరమైన చెవులయందు ప్రకాశించు తులసీ దళమునుంచుకొని యుండిరి. వారి చిరునవ్వు మిక్కిలి శోభాయమానమై యుండెను. వారు శ్రేష్ఠమైన కనుబొమల సంజ్ఞల చేరనే మూడు లోకముల యుత్పత్తి, లయములను చేయ సమర్థులై యుండిరి. మరి తలయు సుందరమై యుండెను.

శ్లో. సకలావయవాన్ స్ఫుటం మిమానాః

ప్రతిమా లక్షణ దర్శనాయ లక్ష్యమ్ ।

చతురా విదధుర్యదీయ గాత్రం

నను లక్ష్యే త్యధునా నిగద్యతే నో ॥

86

తా. పాముడిగ్ లక్షణములను నిలిపివ పండితులు మధ్యాచార్యుల అన్ని అవయవములును లక్షణ శాస్త్రము కనునరించి యుండుటవలన ఇతముండు ప్రతిమలను తియ్యారుచేయునపుడు వాటి అంగములు వారి అవయవములవలె నుండవలెనని నిశ్చయించిరి. అనగా శ్రీ మధ్యాచార్యుల శరీరము లక్షణశాస్త్రమున కనుగుణముగా నున్నది. అందువలన ఈ అవతారమునందే (వారాయణ పండితాచార్యులన) నేను మధ్యాచార్యుల మంది లక్షణముగల వారని చెప్పుటలేదు, అనగా ఎల్లప్పుడు వారు మంచి లక్షణముగలవారు.

శ్లో. అతిలోల దృశం సమీక్షితం స్వం
జన సందాధయేన దూరభాదామ్ ।
సమదర్శయదూర్వ మోరపోఽసౌ
దయయై వోరుజనోఘ మధ్యగోఽపి ॥

37

తా. మధ్యాచార్యులను చూచుటకు వేలకొలది జనులు చేరి యుండిరి. వారియందు కొందరు చూచుటకు గుహుహలముగలవారై యున్నను జనుల శ్రోపులాటలో భయముచే దూరమున నిలిచి యుండిరి. దీనిని చూచిన వేలకొలది జనుల మధ్యనున్న మధ్యాచార్యులు దయగలిగి చూడఁ గోరికగల జనులకు తాము ఎత్తుగా నిలచి తమ నొసటి పై భాగమును చూపించిరి.

శ్లో. సవికాస దృశం కృతాంజలీనాం
జనాతానాం పరమాదరా న్మతానామ్ ।
వలయేన వృతః ప్రియం మురారేః
ప్రవివేకాయ తనం ప్రదిర్హ బోధః ॥

38

తా. శ్రీ మధ్యాచార్యులు ప్రయాణము చేయుచున్నపుడు వారిని జూచి జనులు సంతోషముతో చేతులు జోడించుకొని విధేయ

తతో వెంబడించుచుండిరి. వారితో శ్రీ మధ్యాచార్యులు విష్ణువుకు ప్రియమైన ఆ విష్ణుమంగళ దేవాలయమును చూచిరి.

శ్లో. వివిధప్రభు మధ్య సన్నిపట్టో
నరదేవేన సమం స గౌరవదేవః ।
వి విభావుడు రాడివోడు మధ్యే
సహ మహ్యోస్తన యేన పూర్ణబింబః ॥

39

తా. చంద్రుడు నక్షత్రములకు రాజు. చంద్రుడా నక్షత్రముల మధ్య అంగారక గ్రహముతో పూర్ణబింబుడై ప్రకాశించును. అట్లే ముఖ్య ప్రాణదేవత తార్కడ్య మధ్యాచార్యులు అంగారకగ్రహము వలెనున్న జయసింహరాజుతో నక్షత్రములవలె నున్న నానాదేశపు రాజులమధ్య విరాజిల్లిరి.

శ్లో. అవదత్సకథాం రథాంగ పాదే
ర్మగవాన్ భాగవతే భవాప హంత్రీం ।
అనురూప గుణస్వరాది భాజా
నిజ శిష్యప్రవరేణ వాచ్యమానే ॥

40

తా. ఆ విష్ణుమంగళ దేవాలయమునందు శ్రీ మధ్యాచార్యులు (తమవలె) గాంధీర్యశ్వరము మొదలైనవిగల శ్వాపీకేశతీర్థులచే శ్రావ్యముగా భాగవత పురాణమును చదివించిరి. తాము చారు యుండు చెప్పియున్న సంసారమును పోగొట్టు శ్రీహరియొక్క కథను ప్రవచనము చేసిరి.

శ్లో. కథ నంత దుడార ధైర్య సారం
మధురం పుష్కల భావపత్తనన్నమ్ ।
విదుషోఽవిదుషోఽపి (త్ర) శృణ్వతోఽలం
వ్యధితానంద రసాంబుధౌ నిమగ్నాన్ ॥

41

తా. మధ్యాచార్యులు పురాణమును ఇంపుగను, అభిప్రాయ గర్భితముగను, సౌమ్యముగను, ధైర్యముతోను ప్రవచనము చేయుచుండిరి. అందువలన (ఆసభయందున్న) పండితులును, శామరులును మిక్కిలి ఆనందము నొందిరి.

శ్లో. గమనానన సంకథాది లీలాః

స్మృతిమాత్రేణభవావవర్గ దాత్రీః ।

కథ మవ్యమరాః ప్రపంచయే యుః

నను మధ్వస్యన మాదృశోఽల్ప బోధాః ॥ 42

తా. మధ్యాచార్యుల నడకయు, కూర్చుండుటయు, భాగవత పురాణ ప్రవచనము మొదలైన కార్యములను తలచుకొనుటచేతనే భక్తులకు సంసార దుఃఖము తొలగి మోక్ష సుఖము లభించును, వీనిని దేవతలలో భారతీదేవి, రుద్రుడు మొదలైనవారి అనుగ్రహముతో చెప్పగలరు. మనవంటి స్వల్పజ్ఞానముగల మూఢులు చెప్పుటకు సమర్థులు కాజాలరు.

[ఇకముందు శ్రీమధ్యాచార్యులకు శ్రీ త్రివిక్రమ పండితాచార్యులతో జరిగిన వాదపు విషయమును తెలుపుట కాత్రివిక్రమాచార్యుల జనన విషయమును చెప్పుచున్నారు.]

శ్లో. ను తపః కవితాది సద్గుణానాం

లికుచానాం కులజోఽంగిరో న్వయానామ్ ।

అభవద్గుహానామకో విపశ్చితే

కవివర్మో లఖిలవాది వందనీయః ॥ 43

తా. మంచి తపస్సు కవిత్యము మొదలైన సద్గుణభూషితులైన లికుచ వంశమునందు (పజతాయ ఇంటి సంబంధమునందు) జనించిన అంగిరసగోత్రపు సుబ్రహ్మణ్యులను నొక విద్వాంసులుండిరి. వారు కవులై యుండిరి. వారిని వాదులందరును సమస్కరించుచుండిరి.

శ్లో. దయితాస్య సతీ గుణానురూపా

విధి వీర్యేణ ముహూర్తత ప్రజాపి ।

అభజ ద్భవనప్రభూ హరీశా

సుతకాద్భూ వసుదేవసూను భక్తా ॥ 44

తా. సుబ్రహ్మణ్యపండితులకు అనుకూలవర్తియైన సాధ్వీ భార్యయై యుండెను. ఆమె శ్రీ కృష్ణుని భక్తురాలు. అశ్రుప్తవశముచే ఆమె యందనేకమైన బిడ్డలు జన్మించినను చచ్చుచుండిరి. అయినను ఆమెకు బిడ్డల ఆశ అధికమై యుండెను. అందువలన నామె దీర్ఘాయుష్మంతులైన బిడ్డలను పడయుటకు శ్రిలోకనాయకులైన శంకరనారాయణులను సేవించుచుండెను.

శ్లో. పరమేశ్వరయోః పసాద యోగాత్

సుతరత్నం తదనూత సూరిపత్నీ ।

పరిపత్నద పత్తనేషు నాథో

వివిధే యస్య సమః పరీక్ష కాగ్రైః ॥ 45

తా. సుబ్రహ్మణ్య పండితుల భార్య ఉత్తముడైన యొక పుత్రుని గనెను. అతని యోగ్యతను విద్వాంసుల సభయందు పరీక్షించుపుణులు తెలిసికొన లేకుండిరి. పట్టణమునందు రత్నపరీక్ష యందు నిపుణులైనవారు ఉత్తముమైన రత్నిపు విలువను తెలిసికొన లేని యమూల్య రత్నమువలె ఈ బాలకుడు అతి బుద్ధిశాలియైన యుండెను.

శ్లో. వదనేందు మవేక్ష్య నందనస్య

స్వకులోత్తారణ దక్ష లక్షణస్య ।

కృత కృత్య తయాక్రియాః ప్రకుర్వన్

కవిరాఘ్నా ధుచితాం త్రివిక్ర మాభ్యామ్ ॥ 46

తా. సుబ్రహ్మణ్యపండితులు సుందరమైన తమ పుత్రుని ముఖమును చూచి యితడు సకల సాపములను నివారించి తమ వంశము నుద్ధరించునని తెలిసికొనిరి. సత్పుత్రుని పొందవలెనను తమ మనోరథము సిద్ధించుటచే కృతకృత్యులైరి. వానికి జాతకర్మాది సంస్కారములను నెరి వేర్చి అతడు ముందు, కవిత్వము, వేదము, వేదాంతములందు బుద్ధిమంతుడగునని త్రివిక్రముడని పేరుపెట్టిరి.

శ్లో. కల భాషణ ఏవ సూరిపోతః
కవిరాసీ దనవద్య పద్య వాదీ ।

అవధాతి నను ప్రభా ప్రభావీ

భగవాన్ బాలతరోఽపి తిగ్గుభానుః ॥

47

తా. సూర్యుడుదయించిన వెంటనే లేతవాడయినను ఉజ్వల కాంతిగలవాడుగా వెలుగును. అట్లే ఆ సుబ్రహ్మణ్యపండితుల పుత్రుడు మద్దు మద్దుగా మాటలాడునపుడే నిర్దుష్ట శ్లోకములను చెప్పకవి యయ్యెను.

శ్లో. సకలాంగ యుతావధాత శాఖః

సమయే ప్రాప్త ఉదారపక్షి సేవ్యః ।

స సనర్థ సదధ్యగోప కృత్యై

లికుచః కావ్యఫలం రసాభిరామమ్ ॥

48

తా. నిమ్మచెట్టు చిగురు కొమ్మలు మొదలైనదానిచే కూడి సకాలమునందు నానా విధములైన శ్రేష్ఠమైన పక్షులచే సేవింప యోగ్యముగాను బాటసారుల యుపయోగము కొఱకును రసభరితమైన పండ్ల నొసగును. అట్లే లికుచవంశమునందు పుట్టిన ఆ త్రివిక్రముడు సకల వేదవేదాంతములను తెలిసి శాస్త్రమును తెలిసిన ఉత్తమశాస్త్రజ్ఞులచే సేవింప యోగ్యులైరి. మఱియు సజ్జనులకొఱకు శృంగారాది రసములచే నిండిన ఉపాహరణ కావ్యమును రచించిరి.

శ్లో. ప్రతిభావి (పాది)త మాత్మనా యథార్థం
పృథుమాయా సమయస్య దుర్బటిత్వమ్ ।

స్వగురౌ పరిహర్తు మక్షమేఽపి

శ్రుతవాన్ తంసవయస్య బోధితోఽలమ్ ॥

49

తా. త్రివిక్రములు తాము గురువులవద్ద మాయావాది శాస్త్రమును చదువుచున్నపుడు ఆ శాస్త్రమందు నిజముగా సంధ వించునట్టి కొన్ని అసాంగత్యములను చూపించిరి. దానిని వారి గురువులు నివారింపలేకపోయిరి. అందువలన వారికి ఆ శాస్త్రమును వినుట యందు అభిరుచి పోయినది. అయినను వారి స్నేహితులు చాల కాలము నుండి వచ్చిన శాస్త్రమునందు దోషములను ఆరోపించ రాదు అని హెచ్చరిక చేసిరి. అందువలన వారు ఆ మాయాశాస్త్రమును వినిరి.

శ్లో. భగవత్పుదితే స గోవిలాసే

పటు భావం త్యజతి త్రివిక్రమార్థే ।

అపిభాను పురస్సరాః సమస్తాః

ప్రయయుః కీటమణి ప్రభత్వమాశు ॥

50

తా. మాటలందు చతురులైన త్రివిక్రమ పండితాచార్యులను నారాయణుడు శాస్త్రమునందు నైపుణ్యమును సంపాదించి యువ నుడయ్యెను. అపుడు భానుపండితుడు మొదలైన ప్రతివాది విద్వాంసులు కళాహీనులైరి. అది తేజస్వియైన వామనుడు క్రమముగా త్రివిక్రమ రూపముతో ప్రపంచమునంతయు వ్యాపింపగా సూర్యుడు మొదలైన దేవతల మెఱపుయొక్క ప్రకాశమువలె నుండెను.

శ్లో. అతిదక్ష మతిం స పాదలక్షే

సమయే మాయిజనస్య యుక్తిశూరమ్ ।

మహితం హి మహీతలే మహిమ్నా

జనకో నందన మబ్రవీ దుపాంశు ॥

51

తా. సుబ్రహ్మణ్యపండితులు సుందరమైన తమ పుత్రుని ముఖమును చూచి యితడు సకల పాపములను నివారించి తమ వంశము నుద్ధరించునని తెలిసికొనిరి. సత్పుత్రుని పొడవలనను తమ మనోరథము సిద్ధించుటచే కృతకృత్యులైరి. వానికి జాతకర్మాది సంస్కారములను నెరవేర్చి ఆతడు మూడు, కవిత్వము, వేదము, వేదాంతములందు బుద్ధిమంతుడగునని త్రివిక్రముడని పేరుపెట్టిరి.

శ్లో. కల భాషణ ఏవ సూరిపోతః

కవిరాసీ దనవద్య పద్య వాచీ ।

అవధాతి నను ప్రథా ప్రథావీ

భగవాన్ బాలతరోఽపి తిగ్మభానుః ॥

47

తా. సూర్యుడుదయించిన వెంటనే లేతవాడయినను ఉజ్వల కాంతిగలవాడుగా వెలుగును. అట్లే ఆ సుబ్రహ్మణ్యపండితుల పుత్రుడు మధు మధుగా మాటలాడునపుడే నిద్దుప్త శ్లోకములను చెప్పుకవి యయ్యెను.

శ్లో. సకలాంగ యుతావధాత కాః

సమయే ప్రాప్త ఉదారపక్షి నేవ్యః ।

స ససర్వ సదధ్యగోప కృత్వై

లికుచః కావ్యఫలం రసాభిరామమ్ ॥

48

తా. నిమ్మచెట్టు చిగురు కొమ్మలు మొదలైనదానిచే కూడి సకాలమునందు నానా విధములైన శ్రేష్ఠమైన పక్షులచే సేవింప యోగ్యముగాను బాటసారుల యుపయోగము కొఱకును రసభరితమైన పండ్ల నొసగును. అట్లే లికుచవంశమునందు పుట్టిన ఆ త్రివిక్రముడు సకల వేదవేదాంతములను తెలిసి శాస్త్రమును తెలిసిన ఉత్తమశాస్త్రజ్ఞులచే సేవింప యోగ్యులైరి. మఱియు సజ్జనులకొఱకు శృంగారాది రసములచే నిండిన ఉపాహరణ కావ్యమును రచించిరి.

శ్లో. ప్రతిభావి (సాచి)త మాత్మనా యథార్థం
ప్రభుమాయా సమయస్య దుర్బటత్వమ్ ।

స్వగురౌ పరిహర్తు మక్షమేఽపి

శ్రుతవాన్ తంసవయస్య బోధితోఽలమ్ ॥

49

తా. త్రివిక్రములు తాము గురువులనర్థ మాయావాది శాస్త్రమును చదువుచున్నపుడు ఆ శాస్త్రముందు నిజముగా సంభవించునట్టి కొన్ని అసాంగత్యములను చూపించిరి. దానిని వారి గురువులు నివారింపలేకపోయిరి. అందువలన వారికి ఆ శాస్త్రమును వినుట యందు అభిరుచి పోయినది. అయినను వారి స్నేహితులు చాల కాలము నుండి వచ్చిన శాస్త్రమునందు దోషములను ఆరోపించరాదు అని హెచ్చరిక చేసిరి. అందువలన వారు ఆ మాయాశాస్త్రమును వినిరి.

శ్లో. భగవత్కుదితే స గోవిలానే

వటు భావం త్యజతి త్రివిక్రమాశ్లే ।

అవిధాను పురస్కరాః సమస్తాః

ప్రయయుః కీటమణి ప్రభత్వమాకు ॥

50

తా. మాటలందు చతురులైన త్రివిక్రమ పండితాచార్యులను నారాయణుడు శాస్త్రమునందు నైపుణ్యమును సంపాదించి యున నుడయ్యెను. అపుడు భానుపండితుడు మొదలైన ప్రతివాది విద్వాంసులు కళాహీనులైరి. అది తేజస్వియైన వామనుడు క్రమముగా త్రివిక్రమ రూపముతో ప్రపంచమునంతయు వ్యాపింపగా సూర్యుడు మొదలైన దేవతల మెఱపుయొక్క ప్రకాశమువలె నుండెను.

శ్లో. అతిదక్ష మతిం స పాదలజ్ఞే

సమయే మాయాజనస్వ యు క్తిభూరమ్ ।

మహితం హి మహితలే మహిమ్నా

జనకో నందన మబ్రవీ దుపాంతు ॥

51

తా. త్రివిక్రమపండితులు లక్షకుమించిన ఇదివదియైదువేల శ్లోకములుగల అద్వైతశాస్త్రమును బాగుగా అభ్యాసముచేసి యుక్తి యుక్తముగా స్వపక్షమున వాదించుటయందును, పరపక్షమును ఖండించుటయందును బుద్ధిమంతులై యుండిరి. అందువలన వారిని ప్రపంచపు జనులు పూజించుచుండిరి. ఇట్టి కొడుకునకు తండ్రి సుబ్రహ్మణ్యపండితులు ఇట్లనిరి.

శ్లో. శృణువాచ మిమాం విచారితార్థాం
న కలౌ నిర్గుణభావనా సుఖాయ ।
ఇతి గౌణవిముక్తయే గుణార్థం
స్మరదేవం వసుదేవ సూనుమేవ ॥

52

తా. బిడ్డా! బాగుగా విచారముచేసి నామాట వినుము. కలియుగమునందు బ్రహ్మనిర్గుణుడని యుపాసన చేసినచో అట్టి జ్ఞానానందరహితమైన మోక్షమే లభించుటచే. పౌఖ్యము కలుగ జాలదు. అందువలన గుణవిశిష్టమోక్షలాభము కొరకు క్రీడాది గుణములతో నూడియున్న ఇసుదేవసుతుడైన శ్రీ కృష్ణునే భ్యాసింపుము.

శ్లో. ఇతి తాతవదో నిశమ్య కించి
త్తరలాత్మాపి విచార్య కాత్మసారమ్ ।
పరమేవ న పారమారుతు
ర్విగుణో పాస్తీ ముపాశ్యతో త్వరేభ్యః ॥

53

తా. నిర్గుణబ్రహ్మోపాసన మోక్షసాధనముకాదు. సగుణ బ్రహ్మోపాసనమే మోక్షసాధనమనుటను తండ్రి సుబ్రహ్మణ్య పండితులు చెప్పగా త్రివిక్రములు వినిరి. అందువలన నిర్గుణోపాసనమే మోక్షసాధనమను విషయమందు వారు సంశయము నొందిరి. అందు వలన వారు వేదాంతశాస్త్రపు ముఖ్యాంశములను విమర్శనచేసి మోక్షమును పొంద నవేగించిరి. కాబట్టి మాయావాది పండితులచే నిర్గుణోపాసనయొక్క క్రమమును అడిగిరి.

శ్లో. నిజధర్మరతో గృహప్ర బిర్యః
కలికా లాకులితాంతరోఽపి హంత ।
నితరాం నిశితాత్మనాం నిసర్గాత్
స్ఫుటమాలో చ యదిత్య సౌరదాచిత ॥

54

తా. త్రివిక్రములు గృహస్థ శ్రేష్ఠులుగ తమ వర్ణాశ్రమము నంగు ఆసక్తులై యుండిరి. వారు కలికాలపు సామర్థ్యముచే చంచల మనస్కులై యున్నను స్వభావముచే మిక్కిలి చాతుర్యముతో ఒకానొక దినము స్ఫుటముగా నిట్లు చింతించిరి.

శ్లో. రచితం నను సూత్రమత్ర మానం
విదుషా సత్యవతి సుతేన సాక్షాత్ ।

అపరస్పర సంగతాని భాష్యా
ణ్యపి(భ) సర్వాణి సమాసతాం ప్రజేయుః ॥

55

తా. ఆ బ్రహ్మత్వత్వ విషయమునందు సర్వభిన్న సేద ప్యాసులు రచించిన నాలుగు అభ్యాయములుగల బ్రహ్మసూత్రమే ముఖ్య ప్రమాణమైయున్నది. దీనికి భారతీవిజయ మొదలైన ఇరు వదియొక్క మంది విద్వాంసులు ఇరువది యొక్క భాష్యములను రచించియున్నారు. అయితే అవియున్నియు ఒకదానిలో నొకటి సంబంధము లేకయున్నవి. అనగా ఒక భాష్యమునందు చెప్పినట్లు మఱియొక భాష్యమునందు చెప్పలేదు. విరుద్ధముగా చెప్పబడి యున్నది. అందువలన వాని యందేదియు ప్రమాణముకావలదు.

శ్లో. యది తేషు నిరాగ్రహంతరాః స్వః
సుమటం నో పరి భామహే హి కించిత్ ।

న తథాపి పరం పరోపి యాతం

న పరామః ప్రణయేన సాంకరీయమ్ ॥

56

తా. మనము పక్షపాతము, హాశములేవి అన్ని భాష్యము లను విచారముచేసినచో వానియందు సరిగా పొందుపట్టి యొక

భావ్యమును చిక్కుల లేదు. అయినను వంశక్రమము ననుసరించి చదువుచు వచ్చిన శంకరభావ్యమును ప్రీతితో చదువుచు నున్నాము.

శ్లో. ఘటనో పనిషత్సు నాల్ప బుద్ధేః
సుఘటిత్య భ్యవగమ్య చింతయామః ।
సవిముక్తి ముపైతికోఽపి ముక్త్యా
సమయోక్తా మిహయా మిమా ముపాస్తిమ్ ॥

తా. ఉపనిషత్తుల యందు భగవదుపాసనయొక్క క్రమము చెప్పబడినది. అయితే అది అల్పమతులకు సులభముగా తెలియదు. ఈ యుపాసనవలన యెవడును మోక్షమును పొందజాలడు. అందువలన అల్పబుద్ధి గల మనము భారతము, పంచరాత్రము, బ్రహ్మసూత్రము మొదలైన సచ్చాత్ర గ్రంథములయందు చెప్పి యున్న యుపాసనను విచారము చేయుదుము.

శ్లో. వితతః సుఖ సచ్చిద ద్వయాత్మా
సముపాస్యో విహితోహి తత్త్వవిద్భిః ।
స చ నావయవీ నిరూప్యతే చే
ద్వ్యతిమాత్రం చ న హీత్యదో రహస్యమ్ ॥

తా. భగవంతుని స్వరూపమును బాగుగా నెఱిగిన జ్ఞానులు భగవంతుని అన్నిచోట్లయందును వ్యాపించినవాడుగను, సుఖము మఱియు నిర్దోషజ్ఞాన స్వరూపుడుగను, తనకు సమానులు అధికులు లేనివారిగను తెలిసి యుపాసన చేయవలెనని వేదాదుల మూలమున నియమము చేసియున్నారు. ఇందువలన సతకు జ్ఞానానందాది రూపమైన చేతులు కాళ్ళు మొదలైన అవయవములు గల వాడనుట స్పష్టమగును. అతడు శంకరభావ్యము నందు చెప్పినట్లు అవయవములు లేనివాడని చెప్పినచో మాయావాదులు చెప్ప బ్రహ్మ

యొక్క- తేజస్వరూపత్వము సిద్ధింప లేక పోగలదు. ఇది శంకర భావ్యపు నిశ్చితార్థమగుగాక.

శ్లో. యదిచే దృగుపాస్య తేజస్య రూపం
తిమిరత్వేన విభాతి పారతేష్యాత్ ।
ఫలమ ప్యథముక్తి రీదృశీ స్యా
దితి నో నైవ ధిసో త్యుపాస్తి రేషా ॥

59

తా. ఈ బ్రహ్మను పూర్వము ఫలితమైనట్లు తేజోరూపుడు కాడని యుపాసన చేసినచో యింక చెప్పటకు నిలిచి యున్నది యతడు తమోరూపుడనియే కాగలడు. అందుచేత బ్రహ్మకు జ్ఞానానందాత్మకత్వము సిద్ధింపకపోవును. అనంతరము ఉపాసన చేసిన భక్తునకు తమోరూపమోక్ష ఫలమే లభించును. ఇందుకొరకు ఏ భక్తుడును ఉపాసన చేయడు. అందువలన ఈ యుపాసనాక్రమము మనకు సంతోషమును కలిగింపజాలదు.

శ్లో. అథవేదపురాణ భారతాని (ది)
స్వయమాలోచ్య యథావబోధమత్ర ।
గుణవంత ముపాస్మహే ముకుందం
స్మృతి ధర్మాన్ భృశమాచరంత ఏవ ॥

60

తా. కనుక శంకర భావ్యమునందు చెప్పియున్న ఉపాసన క్రమము మనకు సరియని తోచకుండుటచే దానిని త్యజించుటయు, తరువాత మన్వాదిస్మృతులయందు చెప్పియున్న వర్ణాశ్రమ ధర్మములను బాగుగా ఆచరింపము, మఱియు వేద, పురాణ, మహాభారతాది గ్రంథములను స్వంతముగా విమర్శించి మనకు తోచినవిధముగా శ్రీమన్నారాయణుని గుణపూర్ణునిగా భజింపము.

శ్లో. అవధార్య యదేతికార్య మార్యః
సవివేకా దుపచక్రమే విధాతుమ్ ।

పరిపూర్ణ మతే ర్జగత్సు క్రింది

పరిపూర్ణ మశ్వతో త్తదా విశుద్ధామ్ ॥

81

తా. త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు ఇట్లు అలోచించి కార్యక్రమమును చేయనారంభించిరి. అపుడు వారు ప్రపంచము దు వ్యాపించి యున్న శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యుల ధవళకీర్తిని వినిరి.

శ్లో. విహిసన్తి హి నో జనోఽతి వాగ్మీ

సమయం కోఽపి పరంపరోప యాతమ్ ।

ఊహితం త్వముదాత యు క్తిహారో

నపరే తత్ర సమర్థతాం వ్రతేయః ॥

82

తా. మాయావాదులు త్రివిక్రమ పండితాచార్యులను చూచి “ప్రపంచము నందొక విద్వాంసుడు పుట్టి యున్నాడు. అతడు మిక్కిలి మాటల చమత్కారి. అనాదికాలమునుండి వచ్చిన మన మాయావాది మతమును ఖండించుచున్నాడు. మీరు ఉత్తమమైన యుక్తుల యందు నిపుణులు, అందువలన అతనిని ఖండింపుడు వేళ యెవరును అట్లు అతనిని ఖండించుట యందు సమర్థులు కావాలను” అని వేడుకొనిరి. త్రివిక్రమపండితాచార్యులు ఆ మాటలను విని సంకయము నొందిరి.

శ్లో. తవ వేదనదీర్విగాహ్య భూయః

సమయాం భోధిషు కుర్వతో విహారమ్ ।

నవకావ్య రసప్రియస్య వారి

ద్విరదేంద్ర ప్రతివారతో న జజ్ఞే ॥

83

తా. త్రివిక్రమ పండితాచార్యులారా! ఉత్తమమైన మదపు లేనుగు కొలకులందు నీది సముద్రమునందు విహరించి ప్రకాశించుచుండ దానిని జయించుటకు సమర్థమైన శత్రుగజము లుండవు. అదే విధముగా మీరు వేదములన్నిటిని పరిశీలనచేసి యున్నారు. అనేక

సిద్ధాంతములను ముగిసినచేత వెలిసికొని యున్నారు. కొన్ని క్రొత్త కార్యముల యందు కరిశ్రమ చేసియున్నారు. అందువలన మిమ్ము ఓడించు ప్రతివాది ప్రపంచమునందు ముట్టియుండలేడు.

శ్లో. ఉపయాహి యశః శశాంక గౌరం

నిజయా ధన్య ధయః నిరాకురుత్వం ।

అధునా విధినోప పాదితం తం

ప్రతిపాది ప్రతివారణం నివార్థ ॥

84

తా. త్రివిక్రమ పండితాచార్యులారా! ఇప్పుడు నైవేద్యము ఒక ప్రతిపాదియను శత్రుగజమును కృష్టింపియున్నది. మీరు దానిని ఓడించి ధవళ కీర్తిని గడింపుడు. మనవారికి ఏర్పడియున్న శత్రువును నివారింపుడు.

శ్లో. ఇతి మాయా జనేన తత్ర తత్ర

స్వజనత్వేన స తావదర్థ మాసః ।

అనుకూలపదా మహిష్టమాదో

మనసా సంకయమాప సంకయచ్ఛిత్ ॥

85

తా. త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు సమాధానకర్తమైనమాటలు గలవారు. అనేక విధముల ప్రమాణములు వెలిగినవారు. (మిక్కిలి అభిమానముగల వారు) అందరి సంకయములను నివారించువారు. అందువలన వారిని మాయావాదులు అందందు తమ వార్తల కారణమున ఈ రీతి ప్రార్థనము చేయుచుండిరి.

శ్లో. శిత మధ్యపదః స్పటిప్రయో క్త్వాన్

పురుషా నేష విషాదయన్తపీ ధః ।

వివిధోత్తర ధూరిపాతనే న

ప్రతి ఫేనాధిక మంధయంచకార ॥

86

తా. ఏనుగును పశువు చేసికొనుటకు మావటివాడు దాని నెత్తిన రంకుముతో పొడుచును. అప్పుడది కోపముతో మావటి

వానిపై భూని చల్లి వాని కన్నులు కనవడనట్లు చేయును. ఆ విధముగా ఏనుగువలెనున్న ఈ త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు మధ్యాచార్యుల అంకుశమువలెనున్న మాటలను ప్రమాణముగా చేసికొని వాదము చేయుచున్న వారి శిష్యులను ప్రత్యుత్తర మొసగ అనమర్థముగా కోపముతో మనసుకు వచ్చినట్లు ఉత్తరముల నొసగి మాటలాడకుండునట్లు చేసిరి.

శ్లో. క్షణదాసు విచక్షణః సవీక్ష్య
ప్రచుర ప్రజ్ఞ మనోజ్ఞ శాస్త్రసారమ్ ।

అపర్యావిదితః ప్రసాద గర్భం

విభీదే విస్మయ మాంతరం మహాంతం ॥

67

తా. అయితే వివేకశీలుడైన ఆ త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు తన తమ్ముడైన శంకరాచార్యులు. మధ్యాచార్యుల శిష్యులుగా వారివద్ద తెచ్చి యింటియందుంచి యున్న మధ్యాచార్యుల గ్రంథములను రాత్రులయందు తీసికొనివచ్చి యెవరికి తెలియనట్లు రహస్యముగా విమర్శన చేసిరి. దానియందు అసందర్భము లేక స్పష్టముగా తెలియుచున్న అభిప్రాయముల నెఱిగి మిక్కిలి యాశ్చర్యము నొందిరి.

శ్లో. విదితవాన్ వ్యవహృత్య సుదర్శనం
బహులబోధ మవేక్ష్య స నిశ్చయాత్ ।

అపి న తస్య మతం సహసాదదే

నను విమృశ్య కృతికురుతే లిఖిమ్ ॥

68

తా. అనంతరమా త్రివిక్రమపండితాచార్యులు శ్రీ పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులను చూచిరి. వారితో భిన్నాభిప్రాయముగల ప్రమేయములను విచారముచేసి మెచ్చుకొనిరి. వారి ద్వైతశాస్త్రము అత్యుత్తమమైనదని నిశ్చయముగా తెలిసికొనిరి. అయితే బుద్ధిమంతులు విమర్శనచేసి కార్యము చేయువారగుటచే ఆ త్రివిక్రమపండితాచార్యులు ఆ ద్వైతశాస్త్రమును వెంటనే ఒప్పుకొన లేదు.

శ్లో. తం విష్ణుమంగళగతం బహుళ ప్రబోధం

ప్రాప్త్యాభ్యవందత తదాయుగ విక్రమార్యః ।

ఆనంద దం స చతురానన హాసలక్ష్య

తత్త్వం ప్రవేత్తు మమరేంద్ర ఇవాబ్జయోనిమ్ ॥

69

తా. తరువాత ఒకానొక దినము ఆ త్రివిక్రమపండితాచార్యులు విష్ణుమంగళ దేవస్థానమునందున్న ముఖసౌందర్యముచే చూచుచారికి సంశోషమును కలిగించు ఆ మధ్యాచార్యుల వద్దకు పోయి సమన్వారముచేసిరి. అది దేవేంద్రుడు పరబ్రహ్మ తత్త్వము వెలుగుటకు చతుర్ముఖ బ్రహ్మను సమీపించుననుటకు పోల్చదగును.

గద్య

ఇతిశ్రీ మత్స-విశుల తిలక త్రివిక్రమ పండితాచార్య సుత
నారాయణ పండితాచార్య విరచితే శ్రీమత్సుమ
ధ్వవిజయే మహాకావ్యే ఆనందాంకే మధ్య
త్రివిక్రమ పండితాచార్య సమాగ మో
నామ త్రయోదశ స్కంధః

వానిపై భూభిది చల్లి వాని శివులు శవపదపట్లు చేయును. ఆ విధముగా వనుగువలె నున్న ఈ త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు మధ్యాచార్యుల అంతుశమువలెనున్న మాటలను ప్రమాణముగా చేసికొని పాదము చేయుచున్న వారి శిష్యులను ప్రత్యక్షం నొనగ ఆనమధులుగా కోపముతో మనసును వచ్చినట్లు ఉత్తరముల నొనగ మాటలాడకుండునట్లు చేసిరి.

శ్లో. తేజదాసు విచక్షణః సవీక్ష్య

ప్రచుర ప్రజ్ఞ మనోజ్ఞ శాస్త్రసారమ్ ।

అపర్యాదితః ప్రసాద గర్భం

విధేదే విస్మయ మాంతరం మహాంతం ॥

07

తా. అయితే వివేకశీలులైన ఆ త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు తన తమ్ముడైన శంకరాచార్యులు. మధ్యాచార్యుల శిష్యులుగా వానివద్ద తెచ్చి యింటియందుంచి యున్న మధ్యాచార్యుల గ్రంథములను రాత్రులయందు తీసికొనివచ్చి యెవరికి తెలియనట్లు రహస్యముగా విమర్శన చేసిరి. దానియందు అపవర్ణములేక స్పష్టముగా తెలియచున్న అభిప్రాయముల నఱిగి మిక్కిలి యాశ్చర్యము నొందిరి.

శ్లో. విదితవాన్ వ్యవహృత్య సుచర్యనం

బహులదోధ మవేక్ష్య స నిశ్చయాత్ ।

అపి న తస్య మతం సహసాదదే

నను విమృశ్య కృతికురుతే లిలిమ్ ॥

68

తా. అనంతరమా త్రివిక్రమపండితాచార్యులు శ్రీ పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులను చూచిరి. వారితో భిన్నాభిప్రాయముగల ప్రశ్నములను విచారముచేసి మెచ్చుకొనిరి. వారి ద్వైతశాస్త్రము ఆత్యుత్తమమైనదని నిశ్చయముగా తెలిసికొనిరి. అయితే బుద్ధిమంతులు విమర్శనచేసి కార్యము చేయువారగుటచే ఆ త్రివిక్రమపండితాచార్యులు ఆ ద్వైతశాస్త్రమును వెంటనే విస్మరించు లేదు.

శ్లో. తం విస్మయంగగతం బహు ప్రబోధం

ప్రాప్త్యా వ్యవసరత తదాయుగ విక్రమార్గః ।

అనంత తం న చతురానన పోషణ్య

తత్త్వం ప్రవేత్త మమరేంద్ర భవాత్ప్రయోజనమ్ ॥

69

తా. తనవారి బహుశా నరకుల ఆ త్రివిక్రమపండితాచార్యులు విష్ణుముగిళి కేవలసమంతకున్న ముఖానంద్యులుగానే చూచువారికి నంత విమయము కలిగించు ఆ మధ్యాచార్యుల వద్దకు పోయి నమస్కరించుచేసిరి. అది కేవలప్రయోజనముగ గర్హించువారునుటకు చతుర్ముఖ బ్రహ్మను నమించుచుండుటకు బోధపడుచును.

గద్య

ఇతిశ్రీ మద్విమల శిల త్రివిక్రమ పండితాచార్య సుత

నారాయణ పండితాచార్య మందితే శ్రీమత్సుత

ధ్వనితే మహాశాస్త్ర అనంతం గీ మధ్య

త్రివిక్రమ పండితాచార్య సమాగ మా

నామ త్రయోవివిధ్యుక్త

శ్రీ సుమధ్వవిజయము

చతుర్థః స్కంధము

శ్లో. పరివృథ మనసంఘే రాజసింహోర్ధ్వ కర్త్యై
త్యజతి మలినథావంసీరసత్వాన్ని కామమ్ ।
స్ఫుట ముదయతీతేజస్వజ్వలే మధ్వధానా
సుజన జలజ కాంత్యై విశ్వమాసే స్మనోజ్ఞమ్ ॥ 1

తా. కాశ్చీకమానమునందు మేఘములు నీళ్ళు లేకుండుటచే మిక్కిలి తెల్లగా నుండును. కాంతిచే ఉజ్వలమైన సూర్యుడు బాగుగా నుదయించి కమలములను వికసింపజేయును. అప్పుడు ప్రపంచము రమ్యముగా నుండును. అట్లే ఆకాశీ గ్రామములోనివారు మధ్వాచార్యులకు జయసింహరాజు అధీనమగుటనుచూచిరి. తేజోబలము లేనందు వలన మధ్వాచార్యులయందు ద్వేషమును త్యజించిరి. ఇట్లతి తేజశ్శాలురైన సూర్యునివలె మధ్వాచార్యులు అభ్యుదయమును పొంది సజ్జనులను సంతోషపెట్టిరి. అప్పుడు సర్వము మనోహరమైనది.

శ్లో. కృతమపకృత మార్త్యైః క్షమ్యతాంజెం తి భూషైః
ఇతిమృదు వదతాం సం ప్రార్థనాభిః ప్రభూడామ్ ।
అవహృత మపరేషాం మంత్రతో గ్రథజాతం
దశహృదయ నియోగా దగ్రహీ చ్చంకరాద్యః ॥ 2

తా. పూర్వము లికుచ వంశపు శంకరులను విద్వాంసుల వద్దనుండిన శ్రీ మధ్వాచార్యుల పుస్తకములను పద్మతీర్థుడను మాయాబాద విద్వాంసుడు దొంగలించెను. తరువాత శ్రీ మధ్వాచార్యుల భయముచే తాను దొంగలించిన పుస్తకములను తనవాస స్థలమునందే పెట్టి పున్నమరాత్రి వెళ్ళిపోయెను. దీని నెఱిగి ఆ గ్రామపు జనులు ఆ పుస్తకములను మధ్వాచార్యులకు ఒప్పగించిరి.

చతుర్థః స్కంధము

123

అయితే ఆచార్యులు పద్మతీర్థుడు చేసియున్న అన్యాయమును జయసింహరాజునకు వెలిపి ఆ పుస్తకములను తాము తీసికొనక ఆ గ్రామపు ఒక పెద్దమనుష్యునివద్ద నుంచిరి. ఇప్పుడు గ్రామ ముఖ్యులు, జయసింహరాజు శంకరపండితులకు ఒప్పగించి పద్మతీర్థుడు ఇతరజనుల ప్రేరణచే ఈ పుస్తకములను దొంగిలించి యుండెను. తాము శాంతులు. అందువలన వానిని క్షమించి యీ పుస్తకములను స్వీకరింపుడని వేడుకొనిరి. శంకరపండితులు వారి ప్రార్థనచేతను, శ్రీ మధ్వాచార్యుల ఆజ్ఞచేతను ఆ పుస్తకములను మరల తీసికొనెను.

శ్లో. పరివృత మవనమైర్గ్రామ్య మణీగ్రామ్య పూర్వై
రవనత మురుచేతః పాదపార్శ్వై స్మసింహమ్ ।

సహజ విజయతో ఽయుగ్వి క్రమార్థః ప్రసన్నః

కవికుల తిలక్ సావాళిషా ఽతోష యత్రమ్ ॥ 3

తా. కవిశ్రేష్ఠులైన ఈ త్రివిక్రమపండితాచార్యులు తమ శంకరపండితులైన గెలుపుచే సంతోషించిరి. వారు గ్రామ పెద్దలచే బ్రాహ్మణులచే కూడి శ్రీ మధ్వాచార్యుల పాదములవద్ద విధేయతతో కూర్చుండియున్న జయసింహరాజునకు "స్వామందరీ భుజలతా పరిరంభణీధూః పారందరీ భవతి యంభజతాం భుజిష్యాః అనందతీర్థ భగవత్పద పద్మశ్రేణుః, స్వానందవో భవతు తే జయసింహభూషః" అనుపద్యముతో ఆశీర్వాదముచేసిరి.

శ్లో. ఉపచరతి నితాంతం హంత పారందరీ ధూ

ర్ద్యునదసి భజతోయం దుర్లభాదగ్ర భాగ్యైః ।

దిశతు న పరమాగ్ర్యానంద (దాగ్ర్య) తీర్థాంఘ్రిరేణు

ర్ధరణిధర సుఖంతే సంతతం స్వాంతరేతి ॥ 4

తా. జయసింహరాజా! మీరు నిర్మల మనస్సుగలవారు శ్రీ మధ్వాచార్యులను సమస్కరించి సేవించు జనులను వారి పాదముల

భూమి అల్పపుష్కాంత్యలకు దూరకని ఇంద్రపదవి నొసగగలదు. ఇందుని సభయందు సన్మానమును బొందింపజేయును. ఆ పాదముల భూమి నీకు ఎల్లప్పుడును సౌఖ్యము నొసగుగాక యని త్రివిక్రములు ఆశీర్వాదము చేసిరి.

శ్లో. అనతి పరిచిత స్యాప్యస్య సోఽయం కవీంద్రో
గుణరస మతిగూఢం జ్ఞాతవానిప్య చిత్రమ్,
మధు మధుకరరాజో నిష్పతన్ పౌష్పమాత్రం
నను పరిచయ హీనః కాననేఽపి ప్రభుఃస్యాత్ ॥ 5

తా. అడవియందు ఎగురుచున్న క్రొత్త తుమ్మెద అడవి యందలి పుష్పముల పరిచయము లేకున్నను అచ్చటి పూల షకరంద మును గ్రోలుటకు సమర్థమగును. అట్లే కవి విశేష్యులైన త్రివిక్రము లకు ఆ మధ్యాచార్యులు క్రొత్తవారై పరిచయములేవివారైనను వారి గూఢమైన ఇంద్ర పదవి నొసగు శక్తిని వారు తెలిసికొని రనుటలో వింతలేదు.

శ్లో. అఖిలఖల కులానాం వర్తయన్ ద్వేషయాషం
విదధవపి నరాకాం కొతుకం మధ్యమానామ్,
స్వగతి సముచితానాం భూతిదాయాం కుభానాం
బహుళ హృదిహ నిన్యే శర్వరీః కాశ్చిదేవమ్ ॥ 6

తా. శ్రీ మధ్యాచార్యులు ఆ విష్ణుమంగళ దేవాలయమందు కొన్ని శోజలకాలము నివసించియుండిరి. అపుడు వారు తమ సత్ప్రవర్తనలచే తమ ద్వేషించు దుష్టులకు ద్వేషమును హెచ్చించుచుండిరి. ఇట్టి ద్వేషములేని మధ్యస్థ జనులకు ఆశ్చర్యమును కల్పించుచుండిరి. వారికి లీతినిజేయు ముక్తియొగ్గులైన సజ్జనులకు జ్ఞానభక్తి వైరాగ్యము లను గల్పించుచుండిరి.

శ్లో. ఉదయతి వినతాయాః నందనే క్లాప్యకారే
సకృత సకలకృత్యః కృత్యవేదీ ప్రవేకః ।

అయం యవనికాంత ర్మహ్యనారాయణాభ్యం
గురుగుణ మందిత్యో యోగ్య యోగాసనస్థః ॥ 7

తా. కర్తవ్యము నజీవి వారియందు శ్రేష్ఠుడైన ఆ మధ్యాచార్యులు అనుగోపనకాలము నందు లేరిరి. ఆహ్వానమునకు యోగ్యమైన సమయమందు వానిముచేరి ఆహ్వానములను నెరవేర్చిరి. కాని వత్త్రపు పంచాంగ వినిత కలదనకుండునట్లు వ్యాస యోగ్యమైన ఆశ్రమమునందు కూర్చుండి పతిల వర్ణుణపూర్ణుడైన శ్రీమన్నారాయణుని వ్యాసముచేరిరి.

శ్లో. అతిరవశిత దంతకాష్ఠైః ప్రళవై
రపి యుగపద నేకే సస్సురత్ర వ్రతీంద్రాః
గురు భిరభి హితేష్వా చార భేదేషు నిష్ఠాం
స్ఫుట మవగమయతః పాష్టవాత్కర్మణాం చ ॥ 8

తా. అపుడు వారిలో నున్న చాలమంది యిరివన్ములు లేచి కండ్రెందు అంగుళముల పొడవు చూకవ్రవేలి యంగుళావుగల పట్టతో కూడిన కట్టలతో పట్టు నుట్టుకొని తెల్లగా చేపకొనిరి. ప్రాణాయామాది కార్యములను బాగుగా చేయుటచే తమ తమ గురువులు నేర్పించియున్న ఆచార విశేషములందు మిక్కిలి ఆసక్తిగలవారును జనులకు తెలుపుచు విశేషాని అందిరు స్నానము చేసిరి.

శ్లో. చరమ సమయసుప్తాః పూర్వముత్థాయ శిష్యాః
గురుజన పరినిర్వాం చక్రీరే మిష్టరాంచ ।
స బహుమతి తదాద్యప్యార్థ రాత్రాత్పాసన్నాః
సుగతి రహతైషాం స్యాత్కథాం కారమిష్టా ॥ 9

తా. శ్రీ మధ్యాచార్యుల శిష్యులు వారు నిదురించు తిరు వార పడుకొనిరి. అనంతరము గురువులు లేచుటకు ముందేలేచి మిగిలిన అర్ధరాత్రికాలము సంతోషాచరములతో గురువులకు కష్టతని

మైన సేవను చేయుచుండిరి. వారు ఇట్లు చేయుచున్నచో వారికి ఇష్టమైన సద్గతి యెట్లు బొరకగలదు.

శ్లో. శ్రవణమనన హేతోః ప్రాక్ చిరాయాస్త నిద్రః
సవది వివశయం త్యా నిద్రయాగ్రస్త చేతాః ।
స్వమమపి న యంతిద్రా గంగవస్త్రాది పూజ్యే
దురీతి విగత నిద్రః కోఽపిశ్చో న్యకేత ॥ 10

తా. గురువుల వస్త్రములు మొదలైనవానిని తీసికొని పెట్టి యిచ్చునొక శిష్యుడు వెనుకటి రాత్రి గురువులచే వివిధ గ్రంథమును చింతనచేయుట కొరకు చాల ప్రాద్దు నిద్రలేక కూర్చుండి యుండెను. అందువలన ఆరుగోడయ కాలమునందు మిక్కిలి నిద్రవచ్చుటచే వెంటనే లేచుటకు వీలుకాలేదు. అందువలన గురువులు స్నానకాలము మీరుటచే తామే స్నానాంగ వస్త్రములను తీసికొని పోవుచుండిరి. దానిని వెంటనే ప్రసాదించి లేచి మేల్కొని శిష్యుడు చూచి తాను కర్తవ్యభ్రష్టుడైనవని పశ్చాత్తాపము నొందెను.

శ్లో. విహిత మహితం ప్రాగేవ కస్మాద్వి నిద్రై
రితి గురుపరివాదా శంకయా నమగాత్రాః ।
చిర మనవరతరం తః క్రావకా ముక్తామార్గా ।
గురుభి జలసకాశ త్తేషు తూష్టిమతిష్ఠన్ ॥ 11

తా. శిష్యులారా! మీరు వాకంటి ముందే లేచి మేము నియమించినదని ఎందుకు చేయలేదు? అని గురువులాక్షేపింతురేమో యని యూహతో శిష్యులు భయముచే విసిరులై నిర్భయించిరి. వారు నీళ్ళ దగ్గరనుండినను నీళ్లలో దిగకనే గురువులకు దారినిచ్చి యూరకుండిరి. శిష్యులకు గురువులందు అంతభక్తి యుండెను.

శ్లో. విష్ణుల హృదయపార్శ్వే దీపదీప్తి ప్రదీప్తే
దరవర పరిపూర్ణై ర్వార్పిరద్భాది దత్వా ।

యతిరతి యతచేతాశ్చ క్రిహోర్వాని కాయత్
కుసుమ సేమితి మగ్ర్యా మాదిరాయజ్ఞహార ॥ 12

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఆహ్వానము చేయనపుడు వారి వగ్గరగా దీపమును పెట్టిరి. అపుడొక మిక్కిలి యింద్రియ నిగ్రహము గల యతివర్యులు శ్రీవారాయణుని సాలగ్రామ ప్రధిమ మొదలైన వానికి శంఖమందు నీటిని పోసి అర్ఘ్యము, సావ్యము మొదలైన వాని నొసగిరి. ఆ ప్రతిమ మొదలైనవానికి వెనుకటి దినము అలంకారముచేసిన ఉత్తిమమైన పుష్పములను ఛక్రితో తీసి నిర్మాల్యమైనచోట విసర్జనము చేసిరి.

శ్లో. అమృతమపి నిరీక్ష్య ప్రాచి నిర్మాల్య సూనే
పుత మిదమితి సద్యో వ్రాంతిమంతోఽపి శిష్యాః ।
శ్రదధు రదిక వాత్సై ర్విద్రమా స్తచ్చపార్వ్యా
దనుదిన మమృతాన్వైస్తస్య సేవ్యస్య శక్త్యా ॥ 13

తా. కేవలూజ్యలైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు పూజించిన ఆ నిర్మాల్య పుష్పములందు వారి మహిమచే అమృతము ప్రసించుచుండెను. శిష్యులు దానిని చూచి నెయ్యియని భ్రాంతిపడిరి. తరువాత ఆచటనున్న పెద్దవాడు ఇది నెయ్యికాదు అమృతమని ఆ శిష్యులకు చెప్పిరి. అపుడు శిష్యులు అది అమృతమని నమ్మిరి.

శ్లో. అగమదుచిత మంత్రై స్తూదయానాం త్రయాణాం
కృతిభి రనుమతాత్మా తత్ర పంచాంగ విధిః ।
ఉదయ మహిమరోచి శ్చక్రవర్తీ త్రిశక్తి
ర్దధదతి బృహదంతః వర్గుణం స్వాత్మతేజః ॥ 14

తా. ఒక దేశపు చక్రవర్తి స్నేహితుల అభ్యుదయము మొదలైన వ్యవసారములందు నిపుణులైన కార్యమును ఆంధంబు యుక్తి, మనుష్యులు, ద్రవ్యము వీని సమృద్ధి, అవసర ప్రక్రియ, దేశ

కాలములను తెలిసికొనుట, కార్యసిద్ధి పొంది తెలిపిన మంత్రులను పొందియుండును. వారి ప్రయత్నిమునలన స్పృహితులు, భూమి, జాక్షగము పీచి పాలనకనుగుణుడై యుండును. ప్రభు, మంత్ర, ఉత్సాహశక్తులచే కూడియుండును. తన దేశము సంధి, విగ్రహము, యానము, ఆహారము, ద్వైధీభవము, సంశయమును అను గుణములుగల మిక్కిలి అభివృద్ధి పామర్యమును పొంది పరి పాలనమును పొందును. అట్లే సూర్యుడు జపమువలన యోగ్యమైన గాయత్ర్యాది మంత్రములను, హృదయము, శిరస్సు, శిఖి, కవచము, అస్త్రమును పంచాంగములను తెలిసిన జ్ఞానము అరుణోదయము, ఉదయము, సూర్యోదయము అను మూడు ఉదయము లను ఇష్టమైన స్వరూపము గలవాడు. ప్రకాశము గావించునట్టి, వెలి గించు సంతోషింపజేయు పామర్యము గలవాడు. తన లింబమునందు పూర్వైశ్వర్యము, పీఠ్యము, కీర్తి, సంపత్తి, జ్ఞానము, వైరాగ్యము లను అను గుణములుగల శ్రీనారాయణుని నేదస్సును ధరించి యుండు సూర్యుడు అప్పుడు ఉదయించును.

శ్లో. తిమిర నికర కుంభి వ్రాతమత్యంత తీవ్రం
స్థిరతరమథిలానాం ప్రాదేనాం రుద్ధమార్గమ్ ।
భువన భవన పూర్ణం భానుమానం జనాథం
హరిరివ సఖరైః ప్రాగ్రశ్మితైః తైః ర్నిరాస ॥ 15

తా. యేనుగులసమాహము మిక్కిలి కఠినమై సకల ప్రాణుల మార్గమున కడ్డముగా నిలిదియుండును. భూప్రదేశమునంతయు నావరించుకొని నల్లవై యుండును. అట్టి యేనుగుల సమాహమును సింహము తన గోళ్లతో చీల్చి చంపునట్లు సూర్యుడుదయించి తన కిరణములచే ఏనుగులవలె మిక్కిలి దట్టముగానుండు సమస్త ప్రాణులకు దారి తోచకుండునట్లు లోకమునంతయు ఆవరించుకొని కాటక వలె నల్లగా నుండిన చీకటిని దూరము చేసెను.

శ్లో. మధురప తగరావాః కాంతనైకాంబు బాష్పాః
నపది విపులరాగాః సాధిసారా త్రప్తనన్నాః ।
అరుణ తరణి రత్య చ్చాంబరా దిక్పురంధ్రీః
స్థితసరసిజ వక్త్రాః వైవైః కరైరాలి లింగే ॥ 16

తా. ప్రియుడైన పతి తన చేతులతో ప్రేయసిని ఆలింగనము చేయును. ఆమె యింపుగా కూయు కోకిల ధ్వని గలదిగా నుండును. ప్రియుని సమాగమముచే అతని విరహ దుఃఖముచే గలుగు కన్నీరు లేచిదిగా నుండును. వెంటనే అతి స్నేహమును చూపించుచుండును. ప్రియుని ఆగమముచే జ్వాలమైన కోపము గలదిగా నుండును. విర్యులమైన వస్త్రము ధరించి యుండును. అట్లే అప్పుడే ఉదయించి యెత్తిగానున్న సూర్యుని కిరణములు దిక్కులయందు వ్యాపించును. ఆ దిక్కులు ఇంద్రుని చక్రాల కూతలచే విండియుండెను. రాత్రియందు పడియున్న మంచుతుంపురులు ప్రాతఃకాలపు ఎటువును ప్రతిబింబించు చుండెను. స్వచ్ఛమైన ఆకాశము గలదిగా నుండెను. వికసించియున్న తామరపూవులు విరాజిల్లుచుండెను.

శ్లో. ప్రణతి రథన ధూళి బద్ధకోభా విశేషా
దధురవకృతి మత్తాం సాధుజాలాంత రాష్ట్రాః ।
సమయ ముపనతం సంవేదయంతో వయస్యా
ఇవ దశశత కేతోః కేతవః శ్రావకాహమ్ ॥ 17

తా. సహపాఠికులు పాఠములను వినుటకంటె ముందు ఆచార్యులకు సమస్కారము చేయుచుండిరి. అందుచేత దుమ్ము పైకెగిరి వారి ఆవయవములందంటుకొనెను. వారు సజ్జనులు. కాస్త్రమును వినునమయము వచ్చినదని ఒకరి కొకరు తెలుపు చుండిరి. ఇట్టి సహపాఠకులవలె వెలిగిన సూర్యకిరణములు శిష్యులు సమస్కారము చేయునపుడు ఎగిరిన దుమ్ము సంబంధ ముచే మిక్కిలి ప్రకాశించి యుండెను. గవాక్షములరంధ్రముల నుండి

లోపలికి సూర్యునికిరణములు వచ్చియుండెను. అందువలన శిష్యులకు శ్రవణకాలము సమీపించుటను సూచించుచుండెను. ఇట్లు సూర్యుని కిరణములు సహపాతకులకును, సహపాతకులు సూర్యునికిరణములకును ఉపకారము చేయుచుండిరి. అనగా అరుణోదయ కాలమునందు పన్నాదులను చేసి జపముచేయుచున్న యింటియందున్న శిష్యులు గవాక్షపురంధ్రముల నుండి లోపలికి వచ్చిన సూర్యకిరణములను చూచి యిది అధ్యయనకాలమని తెలిసి అధ్యయనమునకుద్యుత్తులైరి.

శ్లో. నిహిత ముచితముచ్చం యోగపీఠం ప్రవక్తుః

పరిషది పరితోఽమీ సత్వరాః సత్త్వభాజః ।

ద్రుతమ వసిత కృత్యైర్ధన్య సన్యాసివరైః (సంఘైః)

శ్రవణ పరమకృత్యా యోపతస్థః సమేతాః ॥ 18

తా. ప్రవచనపు మండపముడు వ్యాఖ్యానము సేయుచున్న శ్రీమధ్వాచార్యులు కూర్చుండుటకు యోగ్యమైన యెత్తయిన ఒక యోగాసనమును పెట్టియుండిరి. దాని చుట్టును నాత్మిక శ్రావకులు (వినువారు) ఆహ్నిక కార్యములను ముగించిన ఉత్తమ సన్యాసులతో వ్యాఖ్యానమును వినుటకొఱకు వెంటనే వచ్చి కూర్చుండిరి.

శ్లో. బిభురమలగుణానాం శోభనా చ్ఛాదనానాం

మురరిపు నిలయానాం హంత వైదాంతికీనామ్ ।

సపదిను వివృతానామం తరథాధియాం వా

వివిధ కవలికానాం సంఘయాః పత్రికాజామ్ ॥ 19

తా. సజ్జనుల మతులు జ్ఞానభక్తి వైరాగ్యాదులు గలవి. అయోగ్యులకు పరమాత్ముని స్వరూపము తెలుపక గోప్యముగా మంచదగినది. పరమాత్ముని ధ్యానించునవి, వేదాంత విచారమునే చేయుచు ప్రకాశించునవియగు ప్రవచనముచేయ అప్పుడే తెఱచిన పుస్తకముల పత్రములు నిర్మలమైన దారములచే గట్టబడి బట్టలచే

చుట్టబడియుండెను. విష్ణున భాగ్యపు వేదాంతవిషయములతో శాస్త్రమునకును సంబంధించియుండెను. విధవిధములైన పత్రములచే కూడిన ఆ పుస్తకములు సజ్జనులు బుద్ధులందు ప్రకాశించు విషయములవలె విరాజిల్లినవి.

శ్లో. అనతి విరలభావా అప్య నన్యోస్య సంగ

ఋజు తరతతనానా పంక్తిసామ్యాప్త శోభాః ।

ద్విరద తురగదేశ్యా దూరతో వర్జితాంతాః

కుశల లిఖితరూపా రేజరే తేషు వర్ణాః ॥ 20

తా. ఆ వేదాంత పుస్తకముల యందున్న అక్షరములు ఒత్తుగా వ్రాసియున్నను ఒకటి కొకటి తాకియుండక పంక్తులు చక్కగా ఒకటికొకటి పోలికగలదిగా విరాజిల్లుచుండెను. ఏనుగులు గుఱ్ఱములవలె సుందరముగా వరుసలు తీరియుండినవి, పత్రముల చుట్టును కొనలయందు స్థలమును వదలి వ్రాయబడియుండెను. నేర్పరులు వ్రాసియుండుటచే ఆ అక్షరములు రమ్యముగా నుండెను.

శ్లో. స పది (ఝటితి) దదృశురేకే వాచనీయాది భాగం

పరిచయ పటుతాభ్యాం తావదేకే చిరేణ ।

హరి గురునమనం ద్రాగ్యత్నతోఽమీ విధాయ

ప్రయయుర పరసామ్యం సిద్ధయే స్యాద్ధి యత్నః ॥ 21

తా. ఆచార్యులు ప్రవచనము చేయుచున్నపుడు వినుటకు కూర్చుండియున్న కొందరు గ్రంథపు పరిచయము మఱియు దక్షతచే వెంటనే చెప్పుచున్న గ్రంథపు ఆవిభాగమును కనిపెట్టిరి. అయినను ఆలస్యముగా కనిపెట్టినవారు వెంటనే గురువులకు నమస్కరించి ప్రయత్నముచేసి మొదటివారివలెనే చుఱుకుగలవారైరి. యత్నము చేసినచో కార్యము సఫలమే యగును.

శ్లో. యత వచసీ జనేఽస్మి న్నానతే సన్నిరస్యన్
సీచయ యవని కాంతాం సాంధ్య జీమూతరక్తామ్ ।
రవిరివ రవిపూజ్యాం ప్రేః సమజాంతరిక్షే
వ్యలన దతిశయాలుః సన్ సహస్ర ప్రకాశః ॥ 22

తా. శ్రోత్రజనులు సభామంటపముందు ఆచార్యులకు సమ
స్కారముచేసి మానముగా కూర్చుండిరి. వెంటనే సూర్యునిచే
పూజ్యులై మిక్కిలి ప్రకాశితులైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు రహస్య
ముగా జపముచేయుటకు చుట్టును కట్టుకొని యున్న ఎఱ్ఱని పర
దాను తీయుచు ప్రవచన మంటపముందు చిరాజిల్లిరి. అది సంధ్యా
కాలమునందు సూర్యుడు ఎఱ్ఱని మేఘములను దూరముగావిచి
ఆకాశమునందు ప్రకాశించుటవలె శోభిల్లెను.

శ్లో. త్రిభువన వరణేతో వ్యర్తవేదార్థగుక్
త్రితయ రసతయా యే వర్ణితా వర్ణవర్ణాః ।
పృథుమతిరథ తేషా మైక్యమాపాద్య సమ్యక్
ప్రవచన పరికుద్వై స్మ ప్రణౌతి ప్రవీణః ॥ 23

తా. ప్రపంచమందు భూమి, ఆకాశము, స్వర్గము అను మూడు
లోకములుగలవు. వీనియందు ఇగ్ని, వాయు, సూర్యులను మూడు
ఉత్తమ తేజస్సులున్నవి. ఈ మూడు తేజస్సులచే ఋక్, యజుః,
సామములను మూడువేదములు అభివ్యక్తమై యున్నవి. వీని అర్థ
ములే భూ, భువః, స్వః అను మూడు వ్యాహృతులు. ఈ మూడు
వ్యాహృతుల సారమే అకార, ఉకార, మకారములు. దత్తులైన
శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమ ప్రవచనపు శుద్ధికొఱకు ఈ మూడు
అక్షరముల చేరికచే ఏర్పడిన ప్రణవమును ఓంకారమును మొదట
ఉచ్చరించిరి.

శ్లో. స్వరమ చరమకాలే మంద్రమేవా త్వజద్భిః
స్ఫుట ముపనిషదంతే వాచక్తై ర్వాచ్యమానే

ప్రవచన మతిచిత్రం ప్రాణభాజాం శ్రుతీనా
మమృత మమృత భావస్యైష హేతుంచకార ॥ 24

తా. శిష్యులు ఉపనిషద్భాష్యపు మూలమును మొదట
నిదానముగా స్పష్టముగా ఉచ్చరించుచుండిరి. శ్రీమధ్వాచార్యులు
వినుచారికి మోక్షమునిచ్చు దాని వ్యాఖ్యానమును వినుచారికి
ఇంపుగా చేసిరి.

శ్లో. ధనమివ సదనాయే భ్యోఽర్కసూనుః ప్రసన్నః
శరశత మివపార్థః సంయుగార్థిభ్య ఉగ్రః ।
అరతి విరహితః సోఽనారతంనా (నో) దిశన్తో
ప్రతివచన మదీనం చోదకేభ్యో లభిలేభ్యః ॥ 25

తా. సూర్యుని కుమారుడు కర్ణుడు నోరువారికి సంతోష
ముతో ఎల్లప్పుడు ద్రవ్యమును ఇచ్చుచుండెను. అర్జునుడు యుద్ధము
నకు నిలిచిన శత్రువులపై తీవ్రమైన వేలకొలది బాణములను వేయు
చుండును. అదేవిధముగా మధ్వాచార్యులు ఆలస్యములేక ప్రశ్న
లకు వారికందరికి ఎల్లప్పుడు చక్కగా సమాధానము లిచ్చు
చుండిరి.

శ్లో. అథ దశశత శోచిష్యా ప్రయాతి ప్రతీచ్ఛ్యాః
ప్రవచన మవసాయ్య స్నాతుమాయ త్తటాకమ్ ।
పృథుమతి రిహ తావచ్ఛ్రేష్ఠ సంసర్గ లోరైః
సమగమి సపదిస్వర్నిమ్న గాద్వైశ్చ (స్స) తీర్థైః ॥ 26

తా. ఇట్లు శ్రీ మధ్వాచార్యులు ప్రవచనముచేయుచుండ
మధ్యాహ్నము దాటినది. వెంటనే వారు వ్యాఖ్యానమును ముగించి
చెఱువుకు స్నానముచేయ వెళ్ళిరి. అపుడు గంగాది తీర్థాభిమాన
దేవతలు మధ్వాచార్యుల సంబంధముచే తాము పవిత్రులగుటకు ఆ
సరోవరమునకు వచ్చిచేరి.

శ్లో. మనరస నికరోఽ సావంతిలక్ష్మంత కుర్తో
మునిగణ ఇవ ధూయః స్నేహావాన్ ప్రాగ్భద్రానః ।
ప్రతికృతి మఖిలజస్యాపరోక్ష్యేణ తావత్
స్ఫుటమలభిత యావం ముజ్జనే నజ్జనేష్టమ్ ॥

27

తా. ముక్తిలి శుద్ధమైన ముంస్సుగల భగవద్భక్తిగల మునుల
ధ్యానయోగము పశ్యమగుట కంటే ముందు మనస్సువలన పరమా
త్ముని ప్రతిబింబమును చూచును. ధ్యానయోగము పశ్యమైన తరు
వాత పరమాత్ముని ప్రత్యక్షముగా చూచును. అట్లే లోపల అత్యంత
విగ్ధలమైన సోపరమందిరి నీరు స్నానమున కంటే ముందుగనే
మధ్యాచార్యుల ప్రతిబింబమును పొందెను. తరువాత వారు స్నానము
చేయునపుడు వారి నూనమును ప్రత్యక్షముగనే పొందెను.

శ్లో. అపరిమిత మనీషసోల్ల నన్యథా బాహో
రథ చరణిళలానాం తస్యతోఽ త్రా భిషేకమ్ ।
ప్రతిత నవ ఉదారాస్తాస్వలం సన్నిధాతు
స్తనవ ఇవ విరేణా సాంచజన్య ప్రియస్య ॥

28

తా. శ్రీ మధ్యాచార్యులు ఈ సోపరమందు స్నానము చేసి
గట్టుచు కూర్చుండి తీర్థముకొలది సాలగ్రామ శిలలకు మడిచేతి
యందున్న శంఖముచే అభిషేకముచేసిరి. అప్పుడు వారి అనేక ప్రతి
బింబములు ఆ శిలలయందు కనబడినవి. ఆ ప్రతిబింబములు ఆ సాల
గ్రామ శిలలయందు ఎల్లప్పుడు నన్నిహిత్యమున యున్న శంఖమును
పట్టియున్న శ్రీహరి శరీరమువలె నుండెను.

శ్లో. అభి దధతి మునీంద్రా ద్వదశాబ్దో పవాస
ప్రతిమ ఫలమలం యత్సేవనం భక్తియుక్తమ్ ।
అధిక మమరనద్యాద్యాన్ల వాద్వ్యన్యమాన్యా
దపిబదలవ తోధో విష్ణుపాదోదకం తత్ ॥

29

తా. మునివర్యులు శ్రీ విష్ణుపాదోదకమును భక్తితో సేవి
చినయెడల సముద్రమును చేరినట్లు నదుల నీరు మూడు రాత్రులు
ఉపవాసఫలమును, సముద్రమును చేరి నదులనీరు పన్ననైదు రోజుల
ఫలమును, సముద్రపునీరు ఒక మాసపు ఫలమును, గోదావరీ నదినీరు
ఆనునెలల ఫలమును, మహాత్మ్యులు కాంచించు గంగానది నీరు ఒక
సంవత్సర ఫలమును, విష్ణుపాదోదకము పంజ్రెండు సంవత్సరముల ఉప
వాసఫలమును, ఇచ్చునను ప్రమాణము గలదు. పంజ్రెండు సంవత్సర
ముల ఉపవాసఫలము నిచ్చు విష్ణుపాదోదకమైన తీర్థమును శ్రీ
మధ్యాచార్యులు ప్రాశనము చేసిరి. (ప్రానము చేసిరి.)

శ్లో. తరణి భరివ గౌరై ర్హర్ష్య పుండ్రై ర్నిషద్విః
నదర పరమచక్రో దీర్ఘతేజా హరీష్ఠః ।
మురలిపు విముఖానాం దుస్సహో దేహభాణాం
రియసమయ ఇవాన్యోమాన్యధీరా విభానే ॥

30

తా. ప్రళయకాలముందు పంజ్రెండుమంది సూర్యులు ఒక్క
సారిగా ఉదయించును. ఆ కాలము ఆకాలచే కూడిన విష్ణుచక్రము
అధిక్ష్టమైన కాంతిగలిగి విష్ణు ద్వేషులను చంపుటచే వారికి సహించు
టకు సాధ్యముకాదు. అట్లే శ్రీ మధ్యాచార్యులు స్నానమైన తరు
వాత సూర్యునివలె వెలుగు పంజ్రెండు ఉర్ధ్వ పుండ్రములను ధరిం
చిరి. శంఖచక్రముల చిహ్నములచే ముక్తిలి కాంతిగల వారైరి.
సమస్త జనులకు గౌరవార్హమైన బుద్ధిగలవారు విష్ణు ద్వేషులకు
సహింపరాని ప్రళయకాలమువలె విరాజిల్లిరి.

శ్లో. సమధిక ధిషణస్య ప్రేక్షమాణో జనాః
ప్రకృతి మధురమాన్య వ్యాజహర్షేందు బింబమ్ ।
అముచద పరసరేతి క్రావకోక్తేః పురాస్మిన్
ప్రచలతి పదవీంశాం ప్రాంజలిస్తూర్ణమారాత్ ॥

31

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ప్నానము ముగించుకొని తిరిగి వచ్చుటకు ద్యుక్తులైరి. అప్పుడు వారి స్వభావమందరైన చంద్రుని వలెనున్న ముఖమును జనులు ఇరుపార్శ్వములనుండి చూచుచుండిరి. వారి శిష్యులు దారిని వదలి దూరము వెళ్ళుడని చెప్పుట కంటె మూడే జనులు భక్తితో చేతులు జోడించుకొని ఆచార్యులకు దారిని వదలిపెట్టిరి.

శ్లో. గురువరణ సరోజద్వంద్య నిర్దేజనాంభో
దధతి జననికాయే సర్వముర్త్యగతం చ ।

అవనిరస భినందిన్యప్య దశ్చక్షమేఽసౌ

కథ మపి కథమేవసాత్త్వమాభ్యాఽన్యథాస్యాః ॥ 32

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ప్నానము చేసికొని దేవాలయము నకు వెళ్ళునపుడు తామఃపూవులవలె సుందరమైన తమ పాదములను కడుగుకొనిరి. అచట నిలిచియున్న జనులు వారిపాదోదకమును భక్తితో గొంచెమైనను వదలక తలపై ప్రోక్షణము చేసికొనిరి. తనకు లేకుండ చేయుటచే భూదేవికి జనులయందు అసూయకలిగినను ఆమె కోపించుకొనక సహించుకొని తన క్షమామాయను పేరును నిలుపుకొనెను. అనగా జనులందరు శ్రీ మధ్వాచార్యులను మిక్కిలి భక్తితో గొల్చుచుండిరి.

శ్లో. అవిదిత రసభేదం శీతలం లఘ్యగంధం
విమల మమలపాణిః పాణిజైరప్రవిష్టమ్ ।

వదనవవన భీత్యాపార్శ్వతో విభ్రదగ్ర్యం

కమథ కరకపూర్ణం సంయమిహాని నాయ ॥ 33

తా. తరువాత ఒక జితేంద్రియుడైన సన్యాసి చేతులు కడుగుకొని కమండలమునందు నీటిని తెచ్చిరి. దానిమీద నోటిగాలి పడుననుభయముచే ఆ కమండలమును పైకి ఎత్తిపట్టుకొని యుండిరి. ఆ

పేరు రస వ్యత్యాసములేక చల్లగను, దుర్వాసనలేక, నిర్మలమై గోళ్ళ స్పర్శము లేవిడియునై యుండెను.

శ్లో. విహసిత వినభంగ శ్రీప్రకర్షం నిరీమా

జలజ యమృత పూరైః పూరయా మాసరమ్యమ్ ।

సమయ గుణవిశేషా లోచకైర్దాలనియః

స సురభి సుమనో భిః సస్ఫుటం గౌరవక్షః ॥ 34

తా. ముహూర్తముల నెఱిగిన జ్యోతిషులు శుభకార్యములకు శుక్లపక్షము ఉత్తిమమైనదని దానిని గౌరవించుదురు. ఆ శుక్లపక్షమునందు దేవతలు కామధేనువుతో తాము కృష్ణపక్షమునందు త్రాగిన చంద్రకళలను తామరకాడ తుంటకంటె మిక్కిలి తెల్లగా సుదురుమైయున్న చంద్రునకు నింపుదురు. అట్లు నిర్మలమైన సిద్ధాంతమును ప్రచారముచేయు శ్రీమధ్వాచార్యులను శాస్త్ర విశేషములను తెలిసిన దేవతలు గౌరవించిరి. ఆ మధ్వాచార్యులు తామరకాడకంటె తెల్లనై సుందరమైన శంఖమునందు, దేవునికి అభిషేకము చేయుటకు సువారస పుష్పములతో కూడిన నీటిని నింపిరి.

శ్లో. విమల మలయజాంభో విందుభిశ్చర్చితార్చో

నవలలిత తులస్యా పుష్పరాజ్యార్చి చ(ర్చయ)త్సః ।

స్థలజ జలజవల్లి వృక్షవీరుత్సమస్త

ప్రసవ విజయ లక్ష్మ్యే మూర్తయే వేందిరేశమ్ ॥ 35

తా. మధ్వాచార్యులు శ్రీహరికి సమర్పించిన గంధమును దేవనము చేసికొనిరి. దేహమును ధరించి వచ్చిన అభిమానదేవతవలె తులసిచేతను, జాజి, తామర, సంపెగ, పండిరిపై నల్లినపూడిగె, నేలపై నల్లుకొనిన పూడిగె వీని పుష్పముల ఉత్కృష్ట అభిమాన దేవతయైన లక్ష్మీయో యనునట్లున్న పుష్పములచే శ్రీహరి సర్పించిరి.

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు స్వానము ముగించుకొని తిరిగి వచ్చుటకువ్యక్తులైరి. అప్పుడు వారి స్వభావమందర్జితిన చంద్రుని వలెనున్న ముఖమును జనులు ఇరుపార్వములనుండి చూచుచుండిరి. వారి శిష్యులు దారిని వదలి దూరము వెళ్ళుచని చెప్పటకంటె ముందే జనులు భక్తితో చేతులు జోడించుకొని ఆచార్యులకు దారిని వదలిపెట్టిరి.

శ్లో. గురుచరణ సరోజద్వంద్య నిర్దేజనాంభో

దధతి జననికాయే సర్వమర్జితం చ ।

అవనిరస భిందందిన్యవ్య దశ్చక్షమేఽసౌ

కథ మపి కథమేవసాత్త్వమాధ్యాన్యథాస్యాః ॥ 32

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు స్వానము చేసికొని దేవాలయము నకు వెళ్ళునపుడు తామఃపూవులవలె సుందరమైన తమ పాదములను కడుగుకొనిరి. అచట నిలిచియున్న జనులు వారిపాదోదకమును భక్తితో కొంచెమైనను వదలక తలపై ప్రోక్షణము చేసికొనిరి. తనకు లేకుండ చేయుటచే భూదేవికి జనులయందు అసూయకలిగినను ఆమె కోపగించుకొనక సహించుకొని తన క్షమాచూయను పేరును నిలుపుకొనెను. అనగా జనులందరు శ్రీ మధ్వాచార్యులను మిక్కిలి భక్తితో కొల్చుచుండిరి.

శ్లో. అవిదిత రసభేదం శీతలం లఘుగంధం

విమల మమలపాణిః పాణిజైరప్రవిష్టమ్ ।

వదనవపన భీత్యాపార్శ్వతో బిభ్రద్ధగ్ర్యం

కమథ కరకపూర్ణం సంయమీహాని నాయ ॥ 33

తా. తరువాత ఒక జతేంద్రియుడైన సన్యాసి చేతులు కడుగుకొని కమండలమునందు నీటిని తెచ్చిరి. దానిమీద నోటిగాలి పడుచునుభయముచే ఆ కమండలమును పైకి ఎత్తిపట్టుకొని యుండిరి. ఆ

నీరు రస వ్యత్యాసములేక చల్లగను, దుర్వాసనలేక, నిర్మలమై గోళ్ళ స్పర్శము లేనిగయ్యునై యుండెను.

శ్లో. విహసిత దినభంగ శ్రీప్రకర్షం నిలిమ్నా

జలజ యమృత పూరైః పూరయా మాసరమ్యమ్ ।

సమయ గుణవిశేషా లోచితైర్లాలసీయః

స సురభి సుమనో భిః సస్పృటం గౌరవక్షః ॥ 34

తా. ముహూర్తముల నెఱిగిన జ్యోతిషులు శుభకార్యములగు శుక్లపక్షము ఉద్భిష్టమైనదని దానిని గౌరవించుచు, ఆ శుక్లపక్షమైనందు దేవతలు కామధేనువుతో తాము కృష్ణపక్షమునందు త్రాగిన చంద్రనిశీలను తామరకాడ తుంటకంటె మిక్కిలి తెల్లగా సుందరమైయున్న చంద్రునను నింపుదురు. అట్లు నిర్మలమైన సింహాంతమును ప్రచారముచేయు శ్రీ మధ్వాచార్యులను శాస్త్ర విశేషములను తెలిసిన దేవతలు గౌరవించిరి. ఆ మధ్వాచార్యులు తామరకాడకంటె తెల్లనైన సుందరమైన శంఖమునందు, దేవునికి అభిషేకము చేయుటగా సువాసన పుష్పములతో కూడిన నీటిని నింపిరి.

శ్లో. విమల మలయజాంభో బిందుభిశ్చర్చితారో

నవలలిత తులస్యా పుష్పరాజ్యార్చి చ(ర్చయ)త్పః ।

స్థలజ జలజవల్లీ వృక్షవీరుత్సమస్త

ప్రసవ విజయ లక్ష్మ్యే మూర్తయే వేందిరేశమ్ ॥ 35

తా. మధ్వాచార్యులు శ్రీహరికి సమర్పించిన గంధమును లేపనము చేసికొనిరి. దేహమును ధరించి వచ్చిన అభిమానదేవత వలె తులసిచేతను, బాజి, తామర, సంపెగ, వందరిపై నల్లినపూదీగ, నేలపై నల్లుకొనిన పూదీగ వీని పుష్పముల ఉత్పత్తి అభిమానదేవతయైన లక్ష్మీదేవి యనునట్లున్న పుష్పములచే శ్రీహరి నర్పించిరి.

శ్లో. స దదదధికభోధః షోడశాత్రోపచారాన్
వ్యర్థహ యదగుణాన్ ద్వాత్రింశ దాగః పురోగాన్ ।
అగణితగుణ ముచ్చైస్తోషయన్ కారపాణీం
షడపి పరమభక్త్యా నోపచారాద్విరేక ॥

36

తా. మధ్యాచార్యులు శ్రీ కృష్ణుని పూజయందు పదునారు ఉపచారములను గావించి అతనిని విక్కిలి శంఖోపము నొందించిరి. తమ ముప్పదిరెండు అపరాధములను శ్రమించవలెనని వేడుకొనిరి. విక్కిలి భక్తితో ఆరు అనూపచారములను గావించిరి.

విశేష విషయము

షోడశోపచారములు:- అర్ఘ్యము-పాద్యము - ఆచమనీయము-
మధుపర్కము - పుసరాచమనీయము - న్నానము-వస్త్రము-భూష
ణము-యజ్ఞోపవీతము- ఆసనము- గంధము - పుష్పము - ధూపము -
దీపము-నైవేద్యము-సమన్వారము:- ఇవి.

అనూపచారములు:- ముఖవాసము-తాంబూలము-అద్దము-
ఛత్రము-చామరము-పాదుకలు, ఇవి.

ముప్పదిరెండు అపరాధములు:- భోజనానంతరపూజ, నీరు
త్రాగిన తరువాతి పూజ, పళ్లు శుభ్రము చేసికొనక దేవుని దగ్గరకు
పోవుట, మైథునాంతరమపూజ, కీనుగను ముట్టి సమీపించుట,
పూజాశాల మధ్యమున మలవిసర్జనము, మూత్ర విసర్జనము, కన్నీరు
కార్పూచు మాట్లాడుట, సల్లని వస్త్రమునుకప్పకొని దగ్గరకుపోవుట,
రాజాన్న భోజనము, దూరముగా నిల్చి పూజ, ఆచమనము చేయని
పూజ, కోపము, నిషిద్ధ పుష్పముల పూజ, ఎఱ్ఱని కొరీసధారణము,
సల్లనివస్త్రమును చాల్చిన పూజ, చీకటిలో స్వర్గ చేయుట, కాము
కర, సల్లని వస్త్రచాలనము, కుక్కను తాకుట, పందిమాంస భోజ
నము, యెదికాలి ఆసనము, బురుడతో సమీపించుట, చికిని తాకి

చ్చంకు వెయ్యట, పిండి తినుట, మోకనూనెము నిర్మించుట,
మద్యపానము, పుష్పముల నిర్మించక ఘోషనానము, విష్ణు
ప్రతిమను మోయువాడు పాపరిషిధారిణము, సగాళ మోగించు
వాడు కాని తోమ్రుడు దేవుని చ్చంకు నిచ్చుట, అన్నము శిష్టము
కాని పూజ, ఇవి.

శ్లో. తమయణ మణివర్ణం దివ్య దేహోఽప్య గేహే
స్మపితమతి పృథుశ్రద్ధా నదీచిత్త హర్షిణి ।
నను నయజతి నిత్యంహృత్పూర్వోజా సనన్తం
నతు సకృతి పృచ్చై రిష్టదిర్భావ పృచ్చై ॥

37

తా. మధ్యాచార్యులు ఇట్లు విశేషము ఇట్లు పూజించునట
తమ, వారి దివ్యదేహమే ఇట్లు, హృదయ కమలమే ఆసనము,
విక్కిలి శ్రద్ధయనునదియే నది, నునప్పనునదే నీరు, భావమనునదే
పుష్పము, నీచే వాను నిత్యము హృత్పూర్వమనెనె ఎఱ్ఱగా మన్ని
పరమాత్మనకు ఆధిపేయియేనె పూజించును.

విశేష విషయము

ఆహార - ఇంద్రియవిగ్రహము - సర్వభూతవయ - శవ -
క్షానము - లెపము - ధ్యానము - సత్యము - అనునవి అష్టభావ
పుష్పములు.

శ్లో. కృతవరమ నపర్యః పాండ్రిన చ్చందనం ధః
పరిమలిత మితోయా మందలాంసో మనీషీ ।
స్మితరుచిర ముఖేందుః స్మిగ్ధకౌశేయ వాసాః
సమునిసుర (ససురముని) నరాణాంబజ్జనా ముత్సవోఽ
దూర్ ॥ 38

తా. పరమ జ్ఞానులైన ఆ మధ్యాచార్యులు దేవునికి పూజన
చేసి దేవునికి సమర్పించిన మంచిగంధమును ధూపములు, నోలలు

కొమ్మలపై పూసుకొని మువాసన గలవారైరి. ముద్దువైన పట్టు వస్త్రమును గట్టి చిరునవ్వు చిందుమోముగల వారైరి. అపుడు వారిని చూచిన మునులు, దేవతలు, మనుష్యులు ఆనందము నొందిరి.

శ్లో. పరమభవరమాన్నం ప్రాప్తమే వాప్రయానం
ప్రదురిహ బుభుజేఽసౌవేద వాదప్రవీణః ।
అజిత పరమభర్తః సంతతం మన్యమానః
సకల జగదధీశః ప్రీయతాం శౌరిరితమ్ ॥ 39

తా. విష్ణుమంగళ దేవాలయమందు శ్రీహరి పూజను ముగించిన తరువాత వేదమును చెప్పటయందు నిపుణులైన విష్ణు భక్తులైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఆయాసము లేకయే కలిగిన పర మాత్మ ప్రసాదరూపమైన పరమాన్నమును భుజించిరి. వారు ఎల్లవూడు సమస్త జగత్ప్రభువైన శ్రీ కృష్ణపరమాత్ముడు సంప్రీతుడు కావలసని ధ్యానించుచుండిరి.

శ్లో. సహచరిక్తప్తే సూక్ష్మ వస్త్రాస్తృతే (పుత్రే) ఽసౌ
వవితను రుహరూపౌ శీరవర్యే నిషణ్ణః ।
అరమ యదిహ నానాహృద్య విద్యా విలాసైః
కవిజన పరివారం మండయన్ మంటపాగ్ర్యమ్ ॥ 40

తా. రిరువార శ్రీ మధ్వాచార్యులు సభామంటపమందు శిష్యులు పలుచని వస్త్రములనుగప్పి సిద్ధము చేసిన రత్నకంబళి ఆసనమందు కూర్చుండిరి. వారు ఆ సభను అలంకరించుచు చుట్టును ఆసీనులైయున్న విద్వాంసులను వివిధములైన విద్యావిచారములచే ఆనందింపజేసిరి.

శ్లో. అవసర మధిగమ్య భూవిజృంభాదభీష్టో
ముఖన తతగ లక్ష్మీ (క్ష్మీ) భూతపాణి ప్రవాలః ।
స్మితనయన వికాసైస్తస్య విజ్ఞాతభావః
శ్రవసి కమపికార్యం మంత్రయామాసమంక్ష ॥ 41

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు ఒకసారి కనుబొమలను మైశ్రేణి చిరునవ్వుతో కూడిన కన్నులతో నంజుచేసిరి. అప్పుడొక ప్రియ శిష్యుడు వారి అభిప్రాయము వెల్లడి పెట్టిన తన శ్వాసపు గాలి ఆచార్యులకు తాళకుండునట్లు నోటికి చేశినట్లుగాబట్టి చెవియందు మాట్లాడుచు ఏదో యొక కార్యమును ఆలోచించెను.

శ్లో. ప్రణతి పరమకృత్యాః సన్మరేర్యే జనాభూః
వివి భురసతిదూరే సంగతాస్తాన తీర్త్య ।
అహమ హమిక యాకు ప్రాప్య పార్శ్వం ప్రదేము
ర్నహవ ఇహ గృహస్థాః పూర్వ సేవాం విధాయమ్ ॥ 42

తా. ఆ శిష్యుడు ఆలోచించినట్లు ఆచార్యుల అభిప్రాయ మును సభలోనివారికి తెలియజేయుగా సభయందు మధ్యా చార్యులను దగ్గరగా నమస్కరింప అనేక జనులు గుంపుచేరిరి. అపుడనేక గృహస్థులు తాము మొదలు ఆచార్యులను సేవించవలె నని ఆశపడి నేను ముందు, నేను ముందు అని ప్రవేశించి నమ స్కారములు చేసిరి. అనగా ఆచార్యులను సేవించుటయందు జనుల ఆసక్తి అధికమై యుండెను.

శ్లో. వివిధజన పదస్థాః ప్రాక్ శ్రుతేభ్యో గుణేభ్యః
శత గుణగణమేనం విస్మితా వీక్షమాణాః ।
ముకుళిత కరపద్మా ఆస్యతా మిత్య వాస్తాః
ప్రచురతర హృదా సంభావయాం చక్రరేఽన్యే ॥ 43

తా. నానా గ్రామముల జనులు శ్రీ మధ్వాచార్యుల మహత్మ్యమును విని ప్రత్యక్షముగా చూచుటకు వారిదగ్గరకు వచ్చిరి. అపుడు ఆచార్యులు ఆ జనులు వెనుక వినినదానికంటె మారినవిలు హేచ్చ గుణముగల వారై కనపడిరి. అందువలన ఆశ్చర్యము నొందిన వారు చేతులు జోడించి నమస్కరించిరి. ఆచార్యులు వారిని కూర్చుండుడని కారవించిరి.

శ్లో. అంఘం మనువాదే నానువాచ్యేత పశ్చాత్
నను గురువ ఇవాసి ముద్భుతాహి ప్రవక్తమ్ ।
న మనన మధునా ద్రాగద్రవేత్త్యా హ్నియైతై
శ్రుతపరిచయ సత్తాన్ శ్రావణాన్ శ్రావకాగ్రహః ॥

తా. తరువాత శ్రీ ముఖ్యాచార్యులు గ్రంథ ప్రవచనమును ఉక్త్యుక్తులైరి. అప్పుడు వినువాదియందు కొందరు పూర్వము వివిధ గ్రంథముల ఆధ్యాసముందు ప్రవేశించియుండిరి. అంతలో వినువాదిలో ముఖ్యుడొకడు "ఇప్పుడు గ్రంథముల అనువాదము చాలు, చింతనయు చాలు-వెంటనే రెండు ఆచార్యుల ప్రవచనమును విందము" అని వారిని పిలిచెను.

శ్లో. అధికరిషణమేనం వ్యాఖ్యయా శోభమానం
హరిమివ కవివర్యం సత్యవత్పాప్తమాజమ్ ।
సతత మనిమిషం సందృశ్య పానంద చిత్తాః
సమయమపి గతం సంబిందతే న స్మరేకాః ॥

తా. శ్రీ ముఖ్యాచార్యులు అసభాభవనముందు శాస్త్ర ప్రవచనముచేయుచు సర్వవశీజీవి సమారుడైన శ్రీ వేదవ్యాసులవలె విరాజిల్లుచుండిరి. అప్పుడు అంతల చేరియున్న జనులు వారిని రెప్ప చాల్చక చూచుచు అనందోత్సాహములై జరిగిన కాలమును యెఱుగ క్లేందిరి.

శ్లో. ఉదయమిత ఇవాస్తం యంశ్చ భాసుర్భవాపే
స్ఫుట మకలుషరూపో దర్శనీయో ఒనురాగీ ।
శుచిహరిపద మాపత్సంపదోరా శ్రితానం
న హి భవతి విశేషః స్వప్రకాశోన్ముతానామ్ ॥

తా. శ్రీమన్నారాయణుని ఆశ్రయించిన భక్తచర్యులు కష్ట సుఖములయందు ఒకేరీతిగా కనిపించురు. అసగా వారు సంపదయందు

ఉచ్ఛ్రాంగరు. అవసరమును చూడవలెను. ఆ ప్రసంగముచుండుటచే చూచుటకు శక్యమై పట్టుకు నున్న సూర్యుడు ఆకాశమునందు ఉడ యించునపు డున్నట్లే కనిపించునధమున ఆచార్యులు ప్రకాశించు చుండిరి.

శ్లో. మరతత మణివర్ణే భూతదాత్రీ పురంద్రా
ం సతీజలపి వాసస్యర్థభవః ఉదార్దమ్ ।
ఆదుజతరణి లింఘ చద్యనా చద్యరాగః
కపిశకరకలాహోల్లాస్యభూ త్రేక్షణీయః ॥

తా. ఇంద్రుని అనుగత లింఘమైన సుమంద్రము భూదేవి వస్త్రమువలె నానందకాలమున ఎఱ్ఱగమన్న సూర్యుడుచలనము అర్థము మునుగుచు కొంతసేపు నిట్టక నిరణములచే కనులచూడువుగా చూచుటకు శక్యమగుచున్నది. ఇప్పుడది యెఱకాంతయొక్క విశేషపు నల్లని చీరలో అర్థము కనిపించు ఎద్దురాగముగల విరాజిల్లుచు. అసగా సూర్యుడు ఆ ప్రసంగముచుండెను.

శ్లో. అవని వస వసద్రుగ్వా యువహమ్మహత్స
ప్రకృతి గుణసమేతా వ్యాకృతాకాశ ఏకమ్ ।
తతమతను మనాహో ఒచింతయత్స త్పమానా
వసుర సురసరేభ్యః సద్గుణం వాతమన్యమ్ ॥

తా. శ్రీమన్నారాయణుడు భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, అహంకారతత్త్వము, మహత్తత్త్వము వీరియందును, జడప్రకృతి గుణములైన సత్త్వ, రజః, తమః అను మూడు గుణములచే కూడిన ఆవ్యాకృతాకాశముందును వ్యాపించి యున్నాడు. దేవ దానవులు, నరులు మొదలైన జీవరాసులయందు భిన్నముగా ప్రకాశుడై యుండును. నిర్గుప్త భానానందాది సద్గుణపూర్ణుడై సకలము ను స్యామియైన నారాయణుని నాయంకాలము శ్రీ ముఖ్యాచార్యులు ధ్యానించిరి.

శ్లో. అలమల మమవాదే నామవాగ్దేవే వశ్యాత్
నను గురువ ఇదాపి ముర్ఖతాహా ప్రవర్తమే ।
న మనన మధునా ద్రాగప్రవేత్యా వ్యాయత్తాన్
శుభవరిచయ సర్వాన్ శ్రావరాన్ శ్రావరాగ్ర్యః । 44

తా. తమవాదే శ్రీ మహాభాగ్యులు గ్రంథ ప్రవచనమునకు ఉన్నట్లులేరి. అప్పుడు విమమోహముందు కొందరు పూర్వము దివిష గ్రంథముల ఆధ్యాసముందు ప్రవేశించియుండిరి. అందులో విమమోహా ముఖ్యుడనైతే "ఇప్పుడు గ్రంథముల అనువాదము చాలు, దీని నయి చాలు-మెట్లనే రించు ఆచార్యుల ప్రవచనమునుదేయదు" అని వానిని విలివెను.

శ్లో. అధిరధిషణమేనం వ్యాఖ్యయా శోధమానం
హరిమివ కవివర్యం సత్వవత్సాప్తనూజమ్ ।
సతత మనిమిషం సంవృత్య సానంద చిత్తః
సమయమపి గతం సంవిందతే న స్మలోకాః ॥ 45

తా. శ్రీ మహాభాగ్యులు అనభాధవనముందు శాస్త్ర ప్రవచనముచేయుచు సర్వవశ్యతేన గుహ్యముజ్ఞప్త శ్రీ వేదవ్యాసులవలె విరాజిల్లుచుండిరి. అప్పుడు అదిట చేరియున్న జనులు వారిని రెప్పు వాల్చుక చూచుచు ఆవంతోత్సాహముతో జరిగిన కాలమును యోగక ణ్ణుండిరి.

శ్లో. ఉదయమిత ఇవాన్తం యంశ్య భానుర్వధాసే
స్ఫుట మకలుషరూపో దర్శనీయో ఽనురాగీ ।
కుదిహరిపద మావత్సంపదోరా శ్రితానాం
న హి భవతి విశేషః స్వప్రకాశోన్మతానామ్ ॥ 46

తా. శ్రీమహాభాగ్యులు ఆశ్రయించిన భక్తవర్ణులు శబ్ద సుఖములయందు ఒకేరీతిగా కవిపించురు. అనగా వారు సంపదయందు

ఉద్భవించురు. అవధియందు గుహ్యములు ఆ గ్రంథములయందునే చూచుటకు శక్యము విష్ణుకు మార్గములు ఆశాసించురు. ఉద యించువపు డున్నట్లు కవిపించునట్లుగా ఆచార్యులు ప్రభావము వుండిరి.

శ్లో. మరకత మణిపర్జీ ధాతదాతీ పురలక్ష్మణ
ల సత్తిజలది వానస్పర్శలీలః కదార్థమ్ ।
అరుణతరణి నీలం భద్రవా పద్మరాగః
కపిశరకరదాదోజ్జ్వల్యభూ త్త్రిదశీయః ॥ 47

తా. ఇంద్రునియందేని నీలకంఠ కరుణకులు భూదేవి వత్త్రమువలె సాయుధులుగా వుండగలరై. మోక్షమునుదేయించు అర్థము మనుగుడు కొంతసేపు విష్ణుని పరకలులచే కరుణించునట్లుగా మూడు టకు శక్యమగుచున్నది. అప్పుడు కపిశరకరదాదోజ్జ్వల్యభూ పద్మరాగ పల్లవి నీరలో అర్థము కవిపించు చిద్మరాగముగీడని విశదీకరించు. అనగా మూర్ఖుడు అ గ్రంథముచూచును.

శ్లో. అపని వస వసద్రుగ్వా యువాహుర్మహర్ష
ప్రకృతి గుణసమేతా వ్యాకృతాశో వీరమ్ ।
తతమతను మనాసో ఽవింతయశ్చ క్షమాదా
పన్దుర సురసరేభ్యః సర్గజం వాభవన్యమ్ ॥ 48

తా. శ్రీమహాభాగ్యులు భూట, సింహ, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, అహంకారతత్వము, మహత్తత్వము మొదలగునవి, బద్ధవక్తృత గుణములైన భక్త్య, రజః, కమః అను మూడు గుణములచే కూడిన అవ్యాకృతాకాశములగు వ్యాపించి యున్నాడు. దేవ దాసపులు, సరులు మొదలైన ఉపరాసులయందు భక్త్యముగా ప్రధా నుడై యుండురు. విభుష భాసానందాది సద్గుణభూషణై ర్జలము నకు స్వామియైన వారాయుని సాయుధులను శ్రీ మహాభా గ్యులు వ్యాపించిరి.

శ్లో. వ్యవరత పరివృష్టకోటిషః సాధుసాంధ్యం
 దియమ మవనిదేవా కోటిష్ఠోఽప్యో పరోహత్ ।
 విహితమను సరంతో ధర్మశాస్త్ర ప్రవీణాః
 సవితరి సవితారం చింతయంత త్త్రిలోక్యాః ॥ 49

తా. శ్రీ మధ్యాహ్నముతో అనేక బ్రాహ్మణులుండిరి. వారందఱు ధర్మశాస్త్రములను తెలిసినవారై ఆయా కాలములందు విహితమైన కీర్తిములను చేయుచుండిరి. శాస్త్రమందు దివ్యశక్తి సూక్ష్మవి కీర్తిములున్నపుడే సంధ్యాకాలపు విధి వారంధింబి యక్షత్రములు తోచునపుడు అనుష్ఠానముచేయుచు సూర్యుడెందున్న త్రిభువన జననీదేవ వారాయణుని ధ్యానము చేయుచుండిరి.

విశేషవిషయము—సంధ్యానిధిని తెల్లవారి యక్షత్రములు కనబడునపుడు ప్రారంభించి సూర్యుడెందులదెలువఱును, వాయు శ్రమ సూక్ష్మవి కీర్తిములున్నపుడే ప్రారంభించి యక్షత్రములు కనబడునఱును చేయవలెనని ధర్మశాస్త్రవియమము.

శ్లో. వి విదురతి తరాం యే దేవతాః పోరణోక్తా
 హరహరి హయ పూర్వాంతాః కలాదేవతోఽన్యః ।
 సుహృత మతిస్సృజంతోఽగ్న్యహితాస్తే లగ్నిహోత్రం
 వ్యదురచిత మపూర్వం యేనగాయత్రలోకః ॥ 50

తా. సంధ్యాకాలమునందు అగ్నిధారాపము చేసిన అగ్ని హోత్రులు, గానమును చేయువాని రక్షించు విష్ణుపుయొక్క లోకమును పొందుటకు సాధికమైన ఆసాధారణ అగ్నిహోత్రమును నమమ యను త్యాగపూర్వకముగా అహిస్సును అగ్నియందు వేయుచు నెఱవేర్చిరి. వారు అగ్నిహోత్రపు అభిమానులని వేదమునందు చెప్పిన రుద్రుడు మొదలైన పదునాల్గురు దేవతలను తానుగ నెఱిగియుండిరి.

విశేషవిషయము:—పదునాఱుమంది దేవతలు:— రుద్రుడు, వాయువు, అశ్వినీ దేవతలు, సోముడు, వరుణుడు, పూరుషుడు, మరుత్తు, విశ్వే దేవులు, మిత్రుడు, ద్వాపాపృథివీ, కపిళా, విష్ణు, బృహస్పతి, అగ్ని, ప్రజాపతి, ఇంద్రుడు.

శ్లో. విదుర యమకలంకః స్యాద్యదిస్యా దవశ్యం
 నను నిజసహజాయాః సుందరాన్యేందు కల్పః ।

ఇతి సుర లలనాదిధారితః షేచరీరీః
 సమధిర మధురీ ష్టా పూర్ణచంద్ర సదౌదైత్ ॥ 51

తా. ఇట్లు సంధ్యాకాలము గడిచిన తరువాత ఆ దినము పుష్పవిగుటచే ఆకాశమునందు పూర్తి కళిలతో కూడిన పూర్ణ చంద్రుడుదెలువఱును. అదివిధి చూచి ఆకాశమునందు సుచరించు దేవతలవల ఈ చంద్రుడందు కళిలముగఱి లేకున్నచో ఇతడు మిక్కిలి సుందరుడై తిలతోలుట్టివ లక్ష్మీదేవి ముఖముగఱు నమాను డగునని పొగడిరి.

శ్లో. ఇన విరహమనహ్యం ప్రాచ్య వర్త్యైః సచర్త్యైః
 చిరమిహ (మపి) పరితప్తం పూర్వతప్తైః సురుష్టమ్ ।
 మృదుకుముద చకోరైః పాదసంగేన రాజైః
 కమపి సకలహృద్యం కల్పయేన్నైవ దైవమ్ ॥ 52

తా. కాశితే తామరలును, చక్రవాకములును సూర్యుని విరహముచే మిక్కిలి వ్యధపొందును. పగటియందు సూర్యుని కీర్తిములచే సంతోషము పొందిన కలువలును, చకోరపక్షులును చంద్రునికీర్తిములచే సంతోషముపొందును. విధియు యేవస్తువును అందరికిని అనుకూలముగా సృష్టించుటలేదు.

శ్లో. దరితేంద్ర నీలమణి నీలవిభ్రమం
 సప కుందకుట్ట లసితద్విజావరి ।

స్మితయానగోత్తమ శరస్సు జాతయా
వనమాలయా సురభితాశయాన్వితమ్ :

53

తా. అపుడు ఉదయించిన పూర్ణచంద్రుడు, చీల్చిన యింద్ర
నీలమణివలె నీలవర్ణముగలదియు, క్రొత్త మల్లముగలబోలు పక్షిర
ముల ననుసలు గలదియు, విడిచిచిన పూవులవలె విరాజిల్లు కొండ
కొనయందు పుట్టిన వనసిమూతములవలె పూడినవియు, అయిన
ఆకాశమును రెన కిరణములవలె ప్రకాశింపజేసెను. అట్టి పూర్ణా
లైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమ మాలలవలె శ్రీ కృష్ణుని వర్ణించిరి.
ఆ కృష్ణుడు చీల్చిన యింద్రనీలమణివలె ప్రకాశించుచుండెను. అతని
పండ్లు మల్లముగలవలె తల్లగ నుండెను. ఉత్తమమైన చట్టపై
విరిసిన పూవులవలె దిక్కలను పరిమళింపజేయు వైజయంతిమాలవలె
విరాజిల్లుచుండెను.

శ్లో. మృదుగామి విమాన సంపదో
రమయత్పు స్మితగోప సుందరీ :

పరితాప విహీనముజ్వలం
సుతతం సూక్ష్మ తిరాంజరం వరమ్ ॥

54

శ్లో. గోభిస్తమాంస్య పనయన్ గతిదం ప్రకానా
మర్థాంతరం స భగవాన్ ప్రకటిచకార ।
సానంద చిరుణగణా పరిపూర్ణ సంవిత్
చంద్రస్తు శబ్దగుణమిత్యయమేన భేదః ॥

55

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమ శాస్త్రవ్యాఖ్యానముచే
జనుల ఆజ్ఞానమును పోగొట్టి వారి మనస్సులందు జ్ఞానానందాది గుణ
పూర్ణుడైన శ్రీ కృష్ణునందు భక్తి యేర్పడునట్లు చేసిరి. కృష్ణుడు
మోక్షమును పొందుటకు యోగ్యులైన భక్తులను మోక్షము
నిచ్చును. మందగమనములై లజ్జలేచి చిరునవ్వుగల గోపాంగనలతో
విహరించుచు వారిని సంతోషింపజేయును. స్వతంత్రుడగుటచే దుఃఖ

ము లేనివాడు, బోషకుడు, నానా వీరాదివాద్యులవలె అపరిమ
నోంచువాడు, మృదువైన వస్త్రమును ధరించి బోష్ట శ్రీమంజులకు
వాడు. చంద్రుడు రెన కిరణములవలె చీకటిని పోగొట్టుచు ఆకాశ
మును ప్రకాశింపజేయును. విమానములందు గూర్చుండి తల్లగా
సంధరించు దేవతాస్త్రీలకు విహరించుటకు అనువులము గలి
గించును. జడమగుటచే దుఃఖము లేనిది. ప్రకాశించుచు నిర్మ
లము యుండును. అన్ని చోటులయందు వ్యాపించియుండును. అర్చ్యుల
మోక్షమై యింద్రులును అగోచరమై యుండును. అయితే
శబ్దమును పుణే గుణముగలది. శ్రీ మధ్వాచార్యులకు చెందజగ
భంజే వ్యత్యాసము.

గద్యము

ఇతి శ్రీమత్కామి విమాన సంపదో పండితాచార్య
సుత సారాధార పండితాచార్య విరచితే
శ్రీమయ్యమధ్వవిజయ మహాకావ్యే
అనందాంజీ అనంద శిష్య
అష్టాక్ష వర్ణనామ
చతుర్థ శస్కర్ణం.

పదునాలుగవ శర్కము ముగిసెను.

శ్లో. వ్యధధత పరిదృష్టత్యోతిషః సాధుసాంధ్యం

నియమ మవనిదేవా త్యోతిషోఽప్యో వలోకాత్ ।

విహితమను సరంతో ధర్మశాస్త్ర ప్రవీణాః

సవితరి సవితారం చింతయంత త్త్రిలోక్యాః ॥ 49

తా. శ్రీ మధ్యాచార్యులతో అనేక బ్రాహ్మణులుండిరి. వారందరు ధర్మశాస్త్రములను తెలిసినవారై ఆయాకాలములందు విహితమైన కర్మములను చేయుచుండిరి. శాస్త్రమందు చెప్పినట్లు సూర్యుని కిరణములున్నపుడే సంధ్యాకాలపు విధి వారంభించి సత్కర్త్రములు తోచునపుడు అనుష్ఠానముచేయుచు సూర్యుని నందున్న త్రిభువన జనకుడైన నారాయణుని ధ్యానము చేయుచుండిరి.

విశేషవిషయము:—సంధ్యావిధిని తెల్లవారి సత్కర్త్రములు కనబడునపుడు ప్రారంభించి సూర్యుడుదయించునటకును, సాయంత్రము సూర్యుని కిరణములున్నపుడే ప్రారంభించి సత్కర్త్రములు కనబడునటకును చేయవలెనని ధర్మశాస్త్రనియమము.

శ్లో. వి విదురతి తరాం యే దేవతాః షోడశోక్తా

హరహరి హయ పూర్వాంత్యాః కలాభేదతోఽన్యః ।

సుహృత మతిస్పృజంతోఽగ్న్యహితాస్తేఽగ్నిహోత్రం

వ్యధురచిత మపూర్వం యేనగాయత్రలోకః ॥ 50

తా. సంధ్యాకాలమునందు అగ్న్యధానము చేసిన అగ్ని హోత్రులు, గానమును చేయువారిని రక్షించు విష్ణువ్రయోక్త లోకమును పొందుటకు సాధకమైన అసాధారణ, అగ్నిహోత్రమును నమమ యను త్యాగపూర్వకముగా అహింసును అగ్నియందు వేయుచు నెఱవేర్చిరి. వారు అగ్నిహోత్రపు అభిమానులని చేదమునందు చెప్పిన రుద్రుడు మొదలైన పదునార్గురు దేవతలను బాగుగ నెఱిగియుండిరి.

విశేషవిషయము:—పదునారుమంది దేవతలు:— రుద్రుడు, వాయువు, అశ్వినీదేవతలు, సోముడు, వరుణుడు, పూషుడు, మరుత్తు, విశ్వదేవులు, మిత్రుడు, ద్యావాపృథివీ, సవితా, విష్ణు, బృహస్పతి, అగ్ని, ప్రజాపతి, ఇంద్రుడు.

శ్లో. విధుర యమకలంకః స్యాద్యదిస్యా దవశ్యం

నను నిజసహజాయాః సుందరాన్యేందు కల్పాః ।

ఇతి సుర లలనాభిర్దాలితః ఖేచరీభిః

సమధిక మధురి వ్హా పూర్ణచంద్ర సదౌదైల్ ॥ 51

తా. ఇట్లు సంధ్యాకాలము గడిచిన తరువాత ఆ దినము పున్నమగుటచే ఆకాశమునందు పూర్తి కళలతో కూడిన పూర్ణ చంద్రుడుదయించెను. అతనిని చూచి ఆకాశమునందు సంచరించు దేవాంగనలు ఈ చంద్రునినందు కళంక మొకటి లేకున్నచో ఇతరు మిక్కిలి సుందరుడై తనతోఁబుట్టిన లక్ష్మీదేవి ముఖమునకు సమాను దగునని పొగడిరి.

శ్లో. ఇన విరహమనహ్యం ప్రాప్య వద్మైః సదృశైః

చిరమిహ (మపి) పరితప్తం పూర్వతప్తైః సుమన్తమ్ ।

మృదుకుముద చకోరైః పాదసంగేన రాజ్ఞః

కమపి సకలహృద్యం కల్పయేన్నైవ దైవమ్ ॥ 52

తా. రాత్రివేళ తామరలును, చక్రవాకములును సూర్యుని విరహముచే మిక్కిలి వ్యధనొందును. పగటిమందు సూర్యుని కిరణములచే సంతాపము నొందిన కలువలును, చకోరపక్షులును చంద్రునికిరణములచే సంతోషమునొందును. విధియు యేవస్తువును తిరస్కరించి అనుకూలముగా స్పృహించుటలేదు.

శ్లో. దలితేంద్ర నీలమణి నీలవిభ్రమం

నవ కుందకుట్ట లసితద్విజావలి ।

స్మితయానగోత్రమ శిరస్సు జాతయా
పనమాళయా సురభికాళయాన్వితమ్ :

53

తా. అప్పుడు ఉదయించిన పూర్వ చంద్రుడు, చీల్చిన యింద్ర
నీలమణివలె నీలవర్ణము గలదియు, క్రొత్త మల్లెమొగ్గలతోలు నక్షత్ర
ముల వరుసలు గలదియు, వికసించిన పూవులచే విరాజిల్లు కొండ
కొనయందు పుట్టిన వనశమకాళములచే కూడినవియు, ఆయిన
ఆకాశమును తన కిరణములచే ప్రకాశింపజేసెను. అట్లే పూర్వ
లైన శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమ మాటలచే శ్రీ కృష్ణుని వర్ణించిరి.
ఆ కృష్ణుడు చీల్చిన యింద్రనీలమణివలె ప్రకాశించుచుండెను. అతని
పండ్లు మల్లెమొగ్గలవలె చెల్లగ నుండెను. ఉత్తమమైన చెట్టుపై
విరిసిన పూవులచే దిక్కులను పరిమళింపజేయు వైజయంతిమాలచే
విరాజిల్లుచుండెను.

శ్లో. మృదుగామి విమాన సంపదో

రమయన్తు స్మితగోప సుందరీః ।

పరితాప విహీనముజ్జ్వలం

సుతతం సూక్ష్మ తరాంబరం వరమ్ ॥

54

శ్లో. గోభిస్తమాంస్య పనయన్ గతిదం ప్రజానా
మథాంతరం స భగవాన్ ప్రకటితకారః ।

సానంద చిరుజగజః పరిపూర్ణ సంవిత్

చంద్రస్తు శర్దిగుణమిత్యయమేన లేదః ॥

55

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమ శాస్త్రవ్యాఖ్యానముచే
జనుల ఆజ్ఞానమును పోగొట్టి చారి మనస్సులందు జ్ఞానానందాది గుణ
పూర్ణుడైన శ్రీ కృష్ణునిను ఇక్కి యేర్పడునట్లు చేసిరి. కృష్ణుడు
మోక్షమును పొందుటకు యోగ్యులైన భక్తులకు మోక్షము
నిచ్చును. మందగమనులై లజ్జలేని చిరునవ్వుగల గోపాంగనలతో
విహరించుచు చారిని సంకోషింపజేయును. స్వతంత్రుడగుటచే దుఃఖ

ము లేనివాడు. దోషదురుడు. నానా వీణాదివాద్యములచే ఆనందము
నొందువాడు. మృదువైన వస్త్రమును ధరించి సర్వోత్తముడై యుండు
వాడు. చంద్రుడు తన కిరణములచే చీకటిని పోగొట్టుచు ఆకాశ
మును ప్రకాశింపజేయును. విమానములందు కూర్చుండి మెల్లగా
సంచరించు దేవతాస్త్రీలకు విహరించుటకు అనుకూలము గలి
గించును. జడమగుటచే దుఃఖము లేనిది. ప్రకాశించుచు నిర్మ
లమై యుండును. అన్నిచోలయందు వ్యాపించియుండును. అత్యంత
మాత్స్యమై యింద్రియములకు అగోచరమై యుండును. ఆయితే
కల్పమును ఒకే గుణముగలది. శ్రీ మధ్వాచార్యులకు చంద్రునికు
ఇంతే వ్యత్యాసము.

గద్యము

ఇతి శ్రీమత్కవికల కలక త్రివిక్రమ పండితాచార్య
సుతి శారాయణ పండితాచార్య విచారికే

శ్రీమత్సుమధ్వనిజయే మహాకావ్యే

ఆనందాంకే ఆనంద కీర్తన

ఉహ్నిక వర్ణనోనామ

చతుర్థ శస్కర్ణః ।

పదునాలుగవ శర్కము ముగిసెను.

శ్రీ సుమధ్వవిజయము

పంచదశ స్కంధః

శ్లో. ధూయో దోధస్తతో ధూయో వ్యాచఖ్యో భాష్యమద్భుతమ్
గ్రామే గ్రామీణ సామాన్యేవ సంస్తత్రా మరాలయే ॥ 1

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు పాడికుడల్ అను పల్లెయందున్న విష్ణుమంగళ దేవాలయమునందు కొన్ని దినములు నివసించిరి. తరువాత అదే గ్రామమునందున్న గ్రామపు జనులందరికి చెందిన కూడల్ అను ఒక దేవాలయమందు నివసించియుండిరి. అచట వారు బ్రహ్మసూత్రమునకు తాము వ్రాసిన అద్భుతమైన భాష్యమును జనులకు వివరించిరి.

శ్లో. పరపక్ష రథారూఢం ఖరతర్క మహాయుధమ్ ।
త్రివిక్రమార్కం సోఽపర్య త్రుతివీర మివాగ్రతః ॥ 2

తా. యుద్ధమునకు నిల్విన సిపాయివలె శ్రీమధ్వాచార్యులు సమరమునకు సిద్ధుడైన శత్రుసైన్యపు సిపాయిబోలు త్రివిక్రమ పండితాచార్యులను చూచిరి. ఆ త్రివిక్రములు ఆదైవ్యత సిద్ధాంతమను రథమునెక్కి కఠినమైన అనుమానమును ఆయుధమును పట్టియుండిరి. అనగా త్రివిక్రములు మధ్వాచార్యుల దైవతసిద్ధాంతమును తర్కయుక్తులచే ఖండించి అదైవతమతమును సమర్థింప ఎదుర్కొనిరి.

శ్లో. తదా తదాననాం బోజా ద్వ్యత్తోపన్యాస భారతీ ।
సేనా సేనాగ్రహాదివ్యా శిఖిరాదివ నిర్యయో ॥ 3

తా. యుద్ధమునకు సిద్ధమైన సైన్యము లేన ప్రభువునకు విజయమును చేకూర్చుటయందు ఆసక్తమైన తనవాసస్థలము నుండి.

పంచదశ స్కంధము

349

సమరాంగణమునకు బయలుదేరును. అట్లే శ్రీమధ్వాచార్యుల నోటి నుండి దివ్యమైన యుపన్యాసవాణి బయలుదేరును. ఆ వాణి జగత్ సృష్టికి కారణుడైన శ్రీహరి ప్రపంచ ప్రభువై యున్నాడనుటను సమర్థించుచుండెను.

శ్లో. నాత్యత్వరా నాతిరయా నస్థలంతి నిరంతరా ।
అనానావయవేత్యేవ దవీయోభిః ప్రతర్కితా ॥ 4

తా. సైన్య మర్థ్యంత నిదానమును, అత్యంత వేగమునుకాక వదలని శిఖరమువలె వెల్లి దూరమందుండుటచే రథములు, గుట్టము మొదలైన సేనాంగములు లేవివిగా ఊహింపబడెను. అదేవిధముగా శ్రీమధ్వాచార్యుల నోటినుండి వెడలిన మాట మిక్కిలి మెల్లనిదియు గాక అత్యంత వేగముగను గాక నుండెను. మధ్యమధ్య లేవన చుండుటను లేదు. అందువలన దానిని దూరమునందుండి వినుచున్న జనులు స్వరము, సర్గము మొదలైన మాటల అవయవములు లేవనియే ఊహించిరి.

శ్లో. సూత్రస్యందనవృందాఢ్యా దుర్వారక్రుతి వారణా ।
సూపపత్తి మహాపత్తి ర్విచిత్ర స్మృతి సప్తికా ॥ 5

తా. చతురంగ బలములతో కూడిన సైన్యము శిఖరము నుండి యుద్ధమునకు బయలుదేరుచిగమన శ్రీమధ్వాచార్యుల ఉపన్యాసములు బ్రహ్మసూత్రములు ఖండించుట కసాధ్యమైన వేదోపనిషత్తులు, అనుమానములు (యుక్తులు) పురుషరచితములైన స్మృతిగ్రంథములు వీని సహాయముచే నిష్కృష్టముగా నోటినుండి వెడలెను.

శ్లో. వర్జితోర్మి హరిప్రేష్టా సుపయోధర సుస్వనా ।
సవితాన ప్రకాశార్థా సాగరి శ్రీరివాపరా ॥ 6

తా. శ్రీమధ్వాచార్యుల నోటినుండి వెడలిన ఉపన్యాసపుమాట మిక్కిలి తక్కువలేని లేక మడూర్ములను నివారించిన శ్రీ విష్ణువుకు

శ్రీ సుమధ్యవిజయము

పంచదశ స్కంధము

శ్లో. భూయో బోధస్తతో భూయో వ్యావఖ్యో భాష్యమద్భుతమ్
గ్రామే గ్రామీణ సామాన్యేవ సంస్తతా మరాలయే ॥ 1

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు పాడినట్ల అను పల్లెయందున్న విష్ణుమంగళ దేవాలయమునందు కొన్ని దినములు నివసించిరి. తరువాత అదే గ్రామమునందున్న గ్రామపు జనులందరికి చెందిన కూడల అను ఒక దేవాలయమును వివరించుచుండిరి. అచట వారు బ్రహ్మసూత్రమునకు తాము వ్రాసిన అద్భుతమైన భాష్యమును జనులకు వివరించిరి.

శ్లో. పరపక్ష రథారూఢం ఖరతర్క మహాయుధమ్ ।
త్రివిక్రమార్కం సోఽవళ్య త్రుతివీర మివాగ్రతః ॥ 2

తా. యుద్ధమునకు నిల్చిన సిపాయివలె శ్రీమధ్వాచార్యులు సమరమునకు సిద్ధుడైన శత్రుసైన్యపు సిపాయిబోలు త్రివిక్రమ పండితాచార్యులను చూచిరి. ఆ త్రివిక్రములు అద్వైత సిద్ధాంతమును రథమునెక్కి కఠినమైన అనుమానమును ఆయుధమును పట్టియుండిరి. అనగా త్రివిక్రములు మధ్వాచార్యుల ద్వైతసిద్ధాంతమును తర్కయుక్తులచే ఖండించి అద్వైతమును సమర్థింప ఎదుర్కొనిరి.

శ్లో. తదా తదాననాం తోకా ద్వ్యత్తోపన్యాస భారతీ ।
సేనా సేనాగ్రహదివ్యా శిఖరాదివ నిర్యయౌ ॥ 3

తా. యుద్ధమునకు సిద్ధమైన సైన్యము తన ప్రభువునకు విజయమును చేకూర్చుటయందు ఆసక్తమై తనవాసస్థలము నుండి.

పంచదశ స్కంధము

సమరాంగణమునకు బయలుదేరును. అట్లే శ్రీమధ్వాచార్యుల నోటి నుండి దివ్యమైన యుభన్యాసవాణి బయలుదేరును. ఆ వాణి జగత్ సృష్టికి కారణమైన శ్రీహరి ప్రపంచ ప్రభువై యున్నాడనుటకు సమర్థించుచుండెను.

శ్లో. నాత్యత్వరా నాతిరయా నస్థలంతీ నిరంతరా ।
అనానావయవేత్యేవ దవీయోభిః ప్రతర్కితా ॥

తా. సైన్య మత్యంత విదానమును, అత్యంత వేగమునుకావలసి శిబిరమువలె వెళ్ళి దూరమందుండుటచే రథములు, గుఱ్ఱములు మొదలైన సేనాంగములు లేనివిగా ఊహించబడను. అదేవిధముగా శ్రీమధ్వాచార్యుల నోటినుండి వెడలిన మాట మిక్కిలి మెల్లనిదియగాక అత్యంత వేగముగను గాక నుండెను. మధ్యమధ్య తపఃచుండుటనులేదు. అందువలన దానిని దూరమునందుండి వినుచున్న జనులు స్వరము, పర్ణము మొదలైన మాటల అవయవముల లేనవియే ఊహించిరి.

శ్లో. సూత్రస్యందనవృందాఢ్యా దుర్వారక్రుతి వారణా ।
సూపవత్తి మహాపత్తి ర్విచిత్ర స్మృతి సప్తికా ॥

తా. చతురంగ బలములతో కూడిన సైన్యము శిబిరము నుండి యుద్ధమునకు బయలుదేరువిధమున శ్రీమధ్వాచార్యుల ఉపన్యాసములు బ్రహ్మసూత్రములు ఖండించుట కసాధ్యమై వేదోపనిషత్తులు, అనుమానములు (యుక్తులు) పురుషరచితములై స్మృతిగ్రంథములు వీని సహాయముచే నిష్కృష్టముగా నోటినుండి వెడలెను.

శ్లో. వర్తితోర్మి హరిప్రేష్టా సుపయోధర సుస్వనా ।
సవితాన ప్రకాశార్థా సాగరీ శ్రీరివాపరా ॥

తా. శ్రీమధ్వాచార్యుల నోటినుండి వెడలిన ఉపన్యాసపుమాట మిక్కిలి తక్కువలేని లేక మధూర్మలను నివారించిన శ్రీ విష్ణువు.

ప్రియమైనది. ఊయమునలె గంభీరమైనది. విప్రసముగా ప్రకటమైనది అట్టి పాతము గలది. ఈ మాట లట్టిదేమిటలే. వినరాజు పద్యమునలేదు. వినరాజులకు కాశించలేదు. వయ్యవమునలేదు ఉండును. లట్టిదేమి విచారించలేదని అనుభూయగల మాటికి ప్రయోగాలై పడి. మందలకునములు గలది. ఇంపై ప గంభీరమిదిగింది. విప్రస మైన శేషమయ్యదవ్యహాస శిలించుమండి విదలిన వినరాజునెవయ్య గుట్టపు రామలచే అధికముచేయబడిన శిల్పివలె గమనముగల గుట్టములకు ప్రయోమైనది. ఊయమునలె ధ్వజగింది. గుంపులు గుంపులై ముందుకువారి శిశువులకు భయమును గల్గించునది. వినరాజులకు కాశించి అధికముచేయబడిన శిల్పివలె గిరివి శేషముగల యజ్ఞాశ్వమునకు ప్రయోమైనది. మేధువుధ్వని పోలిన ధ్వనిచే కూడినది. యజ్ఞమును ప్రకటముచేయునను ప్రయోజనము గలది. నమూనము తన అలలను పొచ్చించిన చంద్రునకు ప్రయోమైనది. మంచి ఊయమునలె గంభీరమయిన శిల్పము గలది. ప్రకాశించు రత్నములను పదార్థము గలది.

శ్లో. పద్మేశ పదపద్మ శ్రీ త్కృత్యాంగం పన్యసన్మనః ।
లాలితా శిరసేన గంగేవాశేష పావనః ।

తా. గంగ శ్రీమన్నారాయణుని చరణమునుండి పుట్టి దాని నాశ్రయించి యుండును. బ్రహ్మ శ్రీమన్నారాయణుని పాదములను కడుగ్ పాధపమైనది. శిరిగిడు దానిని గిలపై మోయకొని యున్నాడు. అది జగత్సంపదలి జనులను దర్శనపానాదులచే పవిత్రము గావించును. అట్టి శ్రీ మధ్యాధ్యాత్మ్యుల ఉపన్యాస పాశ్యము విష్ణు సర్వోత్తమగ్యమును ప్రకటింపటచే అగిని పాదము నాశ్రయించి యుండును. చతుర్ముఖుని పదవికి యోగ్యులైన శివులకు బ్రహ్మపదవి విచ్చి ఆ బ్రహ్మకార్యమును చేయుటకు పాధపమైనది. శిరిగిడు దానిని భక్తితో గౌరవించును. వినునట్టి జనుల సందరిని పవిత్రము గావించును.

శ్లో. నారాయణోఽనంతగుణో బ్రహ్మభ్యో వేదవేదితః ।
విశ్వతర్జిత విశ్వజ్ఞః త్రిత్యాయుక్త్యావ్య సీషచత ॥

తా. శ్రీమన్నారాయణుడు జ్ఞాన, భక్తి, బల, విశ్వవ్యవస్థాపక ముద్రలైన శుభధర్మములచే పూర్ణజ్ఞ యును. అతని జ్ఞానాదులు ఇట్టి శేషములందు. ఇట్టి కాలములకు శింపవగినవనియు, ఇన్ని నూములు, ఇన్ని సంఖ్యలు గలవనియు విస్తారంబునలేదు. అదియ విపూర్ణమగుటచే బ్రహ్మాయుని పేరుగలవాడు. వేదములచే ప్రకటింపబడును. ప్రపంచస్వప్న ముద్రలైన పాదవి చేయును, అని శ్రీ పూర్వప్రజ్ఞాకార్యులు వేదము మతీయు అనునానము ప్రమాణముచే పాధించిరి.

విశేష విషయము

శ్రీ పూర్వప్రజ్ఞలు పాధింప నుపయోగించిన వేదపాశ్యములు: ౧ అవంతిగూర్జమునకు "యఃపాశ్చివాని విమమేజాంసి. సర్వంజ్ఞాన మవంతిం బ్రహ్మ". ౨ బ్రహ్మభ్యుక్త్యమునకు "సర్వేషా భూశేష్యత మేన బ్రహ్మేత్యా చక్షుశే. ఏషపంథా, ఏతగ్ని శ్చ, ఏష ఉ ఏవ". ౩ వేదవేదిత్యమునకు "తావా ఏతాః ముచః సర్వేవేదాః సర్వే ఘోషా ఏతేవ వ్యాఖ్యాది. ప్రాణ ముచ ఇత్యేవ విద్యాత్ స ఏవ సర్వవేదేద్య". ౪ విశ్వజ్ఞ ర్త్వమునకు "యోష. ఏతా జనితా యో విధాతాధామాని వేదధువనాని విశ్వా. నగంవిదాథ యజ్ఞజాన తత్త్వా వా ఇవమేక అగ్ర ఆపిన్నావ్యక్తిచన మిషగ్. స ఐతేత, లోకాన స్మజతి ఇతి స ఇమాన్ లోకాన స్మజత".

శ్లో. ప్రదాన మపరాధీనం కారణం పరిణామియత్ ।
పయోపదితి చేత్యాద్య వైకల్యం స్యాన్నిదర్శనే ॥

తా. ఈ పద్యమునుండి ఆరంభించి 63వ పద్యము వఱకు 8వ పద్యములో చెప్పియున్న నారాయణుని అనంతగుణత్వాదులను ఇతరమత విరాకరణపూర్వకముగా సమర్థించుచున్నాడు. మొదట

సాంఖ్యమతమును ఖండించుచున్నాడు. ఆ సాంఖ్యమతము సేత్వర సాంఖ్య, నిరీశ్వరసాంఖ్యములని రెండు విధములు. అనగా ఈశ్వరుని ఉపసంహరించుచు ఉత్ సాంఖ్యలు. ఈశ్వరుని ఉపసంహరించుచు మరొక సాంఖ్యలు. ఇప్పుడు నిరీశ్వరసాంఖ్య మతమును ఖండించుచు. ఆ సాంఖ్యలు ప్రచారశక్తియును చుట్టూరియు పుంజముగా వికారియగుచు నిలిచియున్నవి. కాదుమును పొందుటవలన అది వ్యతిరేకకారణమందును దానికిమును చెప్పవలయు అనుమానమును ప్రయోగించుచు వ్యాఖ్యానించుచున్నాడు ఈ అనుమానమును వ్యాఖ్యానించుచును, పరార్థానుమానముని రెండు విధములుగా చెప్పుచును. తిల సాహితీ కారణమైనది వ్యాఖ్యానించుచును. పరుల ఊహకు కారణమైనది పరార్థానుమానము. దీనికి ప్రశ్న, పేరు, ఉదాహరణము, ఉపదేశము, విగమము అని ఐదు అంగములున్నవి. పరివర్తితమైనానా (కొందఱును వివరించుచు) ఇది ప్రశ్న, పూర్వార్థ (పాద ఉపదేశము) పేరు, యోగార్థానుమానార్థము, అన్నమాత్ర యథానుమానార్థము (ఎంతవలె పాదమున్నది, అవలంబించుచున్నది) ఉదాహరణము, తథాచ ఆయం (ఈపరివర్తితము వలె) ఉపదేశము. నిర్వాణ తథా (అనుమానము) విగమము. పరార్థానుమానమును ఇట్లు సాంఖ్యము ప్రయోగించుచు. ప్రధానం వ్యతిరేకకారణం పరిణామిత్వాత్, యత్ పరిణామిత్వే స్వతంత్ర కారణం పయోజిత, (యథా). ఇంతల ప్రధానం పక్షము, స్వతంత్ర కారణం పయోజిత ఉదాహరణము, ఇట్లు అనుమానమును చెప్పి నిరీశ్వర ఉదాహరణముగా వివరించుచు పరిణామిత్వే స్వతంత్ర కారణం ల్విన్ను లేదని వేదము తెలుపుటచే పరిణామిత్వహం పేరువు వాక్యార్థ భావవ్యాప్తియగుటచే విరుద్ధమన పేర్కొనఁబడుచే అనుమానము చుట్టమును.

శ్లో. వివాదా ద్యాపితా సృష్టికేతనో బ్రాహ్మసారితే ।
సృష్టిత్వా త్పటసృష్టి ర్వేత్తనుమా నక్షసారికా ॥

తా. మేము ప్రపంచమును శ్రీమన్నారాయణుడు సృష్టించి యున్నాడని చెప్పుచుము. వస్త్రమును నేయువాడు సృష్టించునట్లు వివాదమునకు నిషయమైన ప్రపంచపు సృష్టియు సృష్టియగుటచే భగవంతుని అపేక్షను అవలంబించియున్నదని “వివాదా ధ్యాపితా సృష్టిః తేతనో బ్రాహ్మసారికే సృష్టిత్వాత్ పటసృష్టిః యథా” అను అనుమానము మన సిద్ధాంతమును సాధింప సాధకమై యున్నది.

శ్లో. యదేతనా తేతనయో రంగంగి త్యాది మన్వతే ।
సృష్టా విశాన పేజాయాం తన్నుళోభనతాం వ్రజేత్ ॥ 11

తా. నిరీశ్వరసాంఖ్యమునందు కొందఱు జడము ఒకటే ప్రపంచపు సృష్టికి కారణము కాదు, జీవమును కారణమైయున్నది. అయితే జీవము అముఖ్య. జడముఖ్య వీనియొక్క పాలు మజ్జిగల సంయోగముచే పెరుగును సృష్టించునట్లు అంగంగి భావముచే ప్రపంచమును సృష్టించును అందురు. ఇట్లే ఈశ్వరునిసృష్టికి కారణము దని ఒప్పుకొనకుండిన పాలు మజ్జిగను చేర్చు మనుష్యుడు లేకున్నచో పెరుగు అగుట లేదుగదా. కాన ఈశ్వరుడు జగత్సృష్టికి అవసరము. ఇందువలన చేతనమును ఒప్పుకొనక భూమి మొదలైన నాల్గు అచేతన భూతములచేతనే ప్రపంచము సృష్టియగునని చెప్పు చారాన్వికమతమును ఖండించబడినది. అట్లే యీశ్వరుని అంగీకరింపని భాట్ట ప్రాభాకరాదుల మతము నిరాకృతమైనది. మఱియు ఈశ్వరుని ఒప్పుకొనినను అతనికి సర్వ కర్తృత్వము, సర్వజ్ఞత్వము లేదను సేత్వరసాంఖ్య మతము ఖండించబడినది.

శ్లో. సర్వవిన్నిర్మితం సర్వం కాదాచిత్కత్వ హేతుతః ।
నయదేవం నోతదేవం యథాత్మే తీక్ష్ణరాసుమా ॥ 12

తా. సకల వస్తువులు ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఆగమము (శబ్దము) అను మూడు ప్రమాణములచే సమర్థించుటకు సాధ్యమును. అయితే యీశ్వరుడు కన్నులకు కనపడకుండుటచే ప్రత్యక్షము.

ప్రమాణములచే అరెదని పాధింప పాధ్యముకాదు. దృష్టాంతము లేక యుండుటచే అనుమాన ప్రమాణములచే పాధించుటనుకాదు. ప్రతివాది తేదమును ప్రమాణమని విప్రసించుటచే అగమము చేతను కాదు. అందువలన యాశ్చర్యము లేదను మరియు పరికారని యుండుట నిమిత్తముకాదు. అది ఆశంకించినచో దీనిరముగా దీనిని చెప్పవచ్చును. అన్ని కార్యములు పూర్వము లేకుండి యిప్పుడు పుట్టి యుండుటచే సర్వభూతైవ యాశ్చర్యమనిచే అవి విశ్చయముగా పుట్టింపబడియున్నవి. ఆశ్చర్యమే యే వస్తువు నిర్వ్యయముండి యాశ్చర్యమనిచే నృప్తింపబడినదికాక అది కానాచింతము కావని వ్యతిరేక దృష్టాంత ముండుటచే యాశ్చర్య మున్నాదను అనుమానము ప్రమాణముచే నిరీశ్వరవాది విప్రకౌనవలసియే యున్నది.

శ్లో. నిత్యాయ సర్వానుమానాం వేదాః స్మరైర్గర పారితాః ।

కామాదేతాః ప్రవర్తంతే రామిన్యథివ భర్తృభిః ॥ 13

తా. పూర్వము వేదములు ప్రమాణము కావను నిరీశ్వర మతమును వ్యతిరేక దృష్టాంతపు అనుమానముచే ఖండించిరి. ఇప్పుడు వేదప్రమాణమును తప్పక విప్రకౌనవలెను. అట్లుగాక తేవలము అనుమాన ప్రమాణమును విప్రకౌనవచో వాది ప్రతివాదులు తమ యిచ్చవచ్చినట్లు అనుమానమును కల్పించుకొని తేనిని కావలసినను సాధింపవచ్చును. అప్పుడు వేదముల ప్రాబల్యమును పొందని ఆ అనుమానములు భర్త ఆజ్ఞలకు లోబడక యిచ్చము నచ్చినట్లు తమ కిష్టమైన పురుషులతో విహరించు వ్యతిరేక శ్రీలవలె అగునని సాధించిరి.

శ్లో. కారణం పరిణామిస్యా ద్రుష్ట్యానో చేతనవ్యతః ।

నయదిత్తం నోతదిత్తం యథాక్షర పురస్కరమ్ ॥ 14

తా. ప్రపంచమునందు చేతనముగానున్నది వికారముగల కారణమగుటలేదు. పాలు మొదలైనవి అచేతనముగా నుండుటచే

వికారమునందలి కేదుగు అగును. అందుచేత ఆ పాలు విశ్చయ కారణము. బ్రహ్మచేతనమై యుండుటచే వికారము కారణము కాకాలదు. అందువలన బ్రహ్మయే వికారమునందలి కేదుగుకాదుగా పరిగమించువలెను పరికాదు. ఇతలు "బ్రహ్మ పరిణామకారణ భవతి చేతనత్వాత్ యద్యపిగామికారణం నచతే తమ యథాక్షరవాదకంపరథా చేదం అచేతనం తస్మాత్ వికారముకారణం" అను అనుమానమును ప్రయోగించవలెను.

శ్లో. న విశ్వకృత్కృపతః త్రాయమావా గుణకృత్ ।

చైత్ర వత్కిం పునర్విష్టు ద్రవ్యాద్యా లంకంకితాః ॥ 15

తా. పాశుపత, గాణపత్య, వాక, వ్యాస మొదలైన మతములవారు శివ, గణపతి, మూర్త్య, వ్యాస మొదలైన వారు అన్నిటిని కృష్టింతురని వేద వాక్యములను ఆధారముగా చేసి సాధింతురు. ఇది సరికాదు. "పాశుపత్య" ఇత్యాది ప్రతి వాక్యములు శంకరుడు దుఃఖాదిబోధముగలవాడని ప్రతిపాదించుచు అందువలన యిట్టి బోధముగల శంకరుడు నమ ప్రమాణ నృప్తింపదగినవాడు కాదు. అందువలన అవిశేషులు ఆపాదించు గణపతి మొదలైనవారు విశ్వకర్తలుకారు. గుణపూర్ణముగా విస్తృతమైన వాద యగును విశ్వకర్తయనుట అబాధిత సిద్ధాంతమైయున్నది.

శ్లో. నను సాధ్యాది మాన్యే శో దుఃఖాదిరహితత్వతః ।

యోనైవం స్యాత్సనైవం స్యాద్యథా సంస్కరిమాదితః ॥ 16

తా. దైవములు చెప్పవట్టి వారాయుడు వాక్యాది అవని గుణములు గలవాడనుటను నహించని చైతన్యము ఉన్నది అనుమానముచే వారాయుడు వాక్యాద్యవలె గుణములు కలవాడు కాదని సాధించును. లోకమునందు సంహారము మనుష్యులందు ముఱుముల వ్యాప్తి కనబడుచుండుటచే అచేతనముగా వారాయుడు

సుఖదుఃఖాలు గలవాడై యుండవలెను. అతనియందు దుఃఖము అజ్ఞానములు లేదని చెప్పిన సుఖములును లేవు. అతడు ఇట్లు అనుమానమును ప్రయోగించును. 'విమతః ఈశ్వరః సుఖాదిరహితః దుఃఖాదిరహితత్వాత్ యః సుఖాదిరహితః సభవతి సః దుఃఖాదిరహితః సభవతి యథా సంసారి న చా యం దుఃఖాదిమాన్ తస్మాత్ స సుఖాదిమాన్'

శ్లో. ఏవం చే ద్విమతో జ్ఞానీ న భ్రాంతి రహిత త్వతః ।
య ఏవం నో న ఏవం నో భవివేత్త్యను మీయతే ॥ 17

తా. వైశేషికుడు అనుమానముచే ఈశ్వరుని యందు సుఖములు లేవని సాధించినట్లయితే ద్వైతులైన మేము అనుమానముచే జ్ఞానముగలవాడు, జ్ఞానములేనివాడు అని వివాదమునకు విషయమైన ఈశ్వరుడు భ్రాంతిలేకుండుటచే సంసారియైన మానవుని వలె జ్ఞానియు కాడు. 'విమతః జ్ఞానీన భ్రాంతి రహితత్వాత్ యః ఏవం సః ఏవం న యథా సంసారి' అని.

శ్లో. సర్వజ్ఞస్యా జ్ఞతాం వేదః శ్రద్ధేయో విరుణ్ణి చేత్ ।
తస్యైవా మంద మానందం వదన్నాత్రావ్య సౌకథమ్ ॥ 18

తా. మేము చెప్పిన అనుమానముచే ఈశ్వరునకు అజ్ఞానమును సాధించినట్లయితే అతనికి సర్వజ్ఞత్వమును సమర్థించు 'యః సర్వజ్ఞః సర్వవిత్ యస్యజ్ఞానమయం తపః' అను వేదవాక్యము దానిని నివారించునని వైశేషికుడైన నీవు చెప్పుదువో అట్లయినవో, 'ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్ స లిఖేతితత్త్వన. ఆనందో బ్రహ్మేతివ్యజ్ఞానాత్. ణోప్యేవాన్యత్కః ప్రాణ్యాత్ ఏష. ఆకాశః ఆనందో నస్యాత్'. అను ఈశ్వరునకు సుఖత్వమును సాధించు 'వేదవాక్యమును నీవు వినలేదా? నీవు ప్రమాణమని చెప్పు వేదవాక్యమును, మేము చెప్పు వేదవాక్యమును సమానము కాదా?'

శ్లో. దుఃఖం పరిజహీర్ష్యః సుఖం నో రీది కీర్షతి ।
స హంతా పతితం దుఃఖ మీ శస్యవ్య స్మరజ్జడః ॥ 19

తా. ఈశ్వరుడు చేతనుడనుటను అందరు ఒప్పుకొని యున్నారు చేతనుడైన తరువాత అతనియందు సామాన్యమనుష్యుడందున్నట్లు సుఖదుఃఖములయందు ఒకటి ఉండవలసినదే. సుఖము లేదని ఒప్పుకొనినవో దుఃఖమున్నదని అర్థమగును. అందువలన ఆ ఈశ్వరునియందు దుఃఖరహితసుఖ మున్నదని ఒప్పుకొనుటయే ఉత్తమము. అందుచేత ఈశ్వరుడు సుఖ అనగా దుఃఖత్వము అతనికి సంభవించును సుఖమును చెప్పు శ్రుతికి దుఃఖభావమునందు తాత్పర్యమును వైశేషికుని మాట సరికాదు.

శ్లో. యో దుఃఖ సమవాయో ఽయంచైత్రేతే నహ్యాభేదవాన్ ।
సమవాయః కశ్చిదీశే తదనేకత్వ మన్యథా ॥ 20

తా. ఇంతవఱకు తార్కికుని ఈశ్వరః సుఖాదిరహితః దుఃఖ రహితత్వాత్ అను అనుమానమునకు కలుగుబాధను చెప్పి ఇప్పుడు అసద్ధియను శోషమును చెప్పుదురు. తార్కికులు గుణము మతియు గుణములకున్న సంబంధమునకు సమవాయ సంబంధ ముండును. ఈ సమవాయ సంబంధము వారి మతమును ఒకటే అయియున్నది. వారు చెప్పుచున్న సమవాయములన్ని ఒకటే అయియుండుటచే సంసారిచైత్రునందున్న దుఃఖసమవాయము ఈశ్వరుని యందున్న జ్ఞానసమవాయము ఒకటే ఈశ్వరునియందు దుఃఖసమవాయమే సంభవించుచున్నది. సమవాయములు వేర్వేరు అనునట్లయినవో తార్కికమతమునకు విరోధము వచ్చును. దీనివలన ఇది అపసిద్ధాంతము.

శ్లో. బౌపాధికోఽన్య భేదశ్చే త్పత్యో ఽనత్యః స్విదుచ్ఛతామ్ ।
కీ తద్వయం చోక్తదోషం హిమాయి వన్మావదే త్పరమ్ ॥ 21

తా. తార్కికుడు అనేక వస్తువులందున్న సమవాయము

ఒక్కటైనను చైత్ర మైత్రాది ఉపాధి (ఆశ్రయము) లేదముచే ఆ సమవాయము వేర్వేరుని యొప్పుకొనును. ఆకాశము వేరే కాకున్నను ఘట మతములను ఆశ్రయముల లేదముచే ఘటాకాశ మకాశమనుటయే. అందువలన చైత్రునందున్న దుఃఖ సమవాయము నీవు చెప్పవట్లు ఈశ్వరునియందు లేదు. ఈశ్వరు నందున్న జ్ఞానసమవాయము మైత్రునందు లేదు. ఇట్లు ఈశ్వరుని యందు దుఃఖసమవాయము లేకుండుటచే దుఃఖ రహితతత్త్వ ఆనుమాన మునకు అసిద్ధిబోషము చెప్పియుండుట సరికాదని ఆకాశించినచో దానినెట్లు నివారించురు. తార్కికుడైన నీవు సమవాయమునకు బైపాధిక లేదమును చెప్పదువు కదా ఆ లేదము సత్యమా! అబద్ధమా! చెప్పము. సత్యమయిన సమవాయములందెల్ల భిన్నభిన్న ములనబడినదై ఏకమను నీ సిద్ధాంతమునకు విరోధము వచ్చుచున్నది అబద్ధమనినచో సమవాయములందెల్ల ఒకటొకట దుఃఖ సమవాయము ఈశ్వరునియందు రావలసినదిగా వచ్చి దుఃఖరాహిత్యానుమానము అసిద్ధమగును. ఇట్లు రెండుపక్షములయందును రోషములు సంభవించును. మాయావాదివలె నదనన్వీలతగామన పక్షాంతరమును ఆశ్రయించువాడనినచో నర్తు కాదు. అనర్తు కాదు. విలక్షణమును విరుద్ధమైన మాట మాయావాదికి భాషగపేరాని తార్కికుడైన నీకు కాదు. ఇట్లు మూడవపక్షము నీయకుండుట చేరినను, పక్షద్వయమందు చెప్పవట్టి రోషమును నివారించుట చేరను సమవాయమునకు లేదము చేరుటలేదు. అందుచే ఈశ్వరుని యందు దుఃఖసమవాయము వచ్చుటచే సౌఖ్యరాహిత్య సాధనము సరికాదు. అందువలన మేము చెప్పవట్లు ఈశ్వరుడు సుఖాద్యనంత గుణాశ్రయాడనుటయే యుచితము.

శ్లో. బ్రాహ్మ రౌపాధికం లేదం క్షానదీనం యదాత్మనః ।

నీ త్యానయా తన్నిరాసాత్వా త్రస్యానంత ధర్మతా ॥ 22

తా. సమవాయములకు బైపాధిక లేదము లేదు. అన్ని

సమవాయములు ఒకటియగు బైపాధిక లేదమును నిరసించి ఒకవది. ఇందువలన తార్కికుడు చెప్ప వలసినదే ఈశ్వరుని బైపాధిక లేదము లేదనినది కావున సత్యమనినది. ఇదివినినది కావున సమవాయము న్యాభావమునకు లేదమున్నది. అట్లున్నది మత సమములు గలవాడనుటయే భిన్నతాది.

శ్లో. గుణాదిలేదే పంచంద్ర విచిత్ర్య వ్యవహరీత్యే ।

విశేష మాత్రేవపంచంద్రం గుణానం త్విరోధాద్యత్యే ॥

తా. ప్రతీక్షితుల ఘటము మిఠాయి వారి కప్పులులను అవయవావయవులను, గండము మిఠాయి పిష్టియనుట లు. సుగులులను చలనక్రియ మిఠాయి క క్రియించి చలనమును ఘటత్వము మిఠాయి వలమిని కాశివ్యక్తియను. విశేష విశ్వవిద్యుడు లను సమవాయమును సంబంధమును బట్టికొందురు. ఇందువలన సుగు సుగులకు లేదమున్నదనినది యగును. దీని దెబ్బకు అపేక్షితురు. సుగు సుగులకు లేదము బట్టికొనినపుడు క సుగు సుగు లకు లేదమునకు విరస్పర సంబంధమును బట్టికొని అపవృత్తాది రోషము వచ్చుటచే లేదమును బట్టికొనకూడదు. అలాగే సుగు సుగులకు వేరైవది యనుటయందు విశేష్యము. లేదవిశేషమును వీనికి విరస్పర లేదమును ఆంగీకరింపవలెను. లేదమును బట్టి కున్నపుడు విశేష్య విశేషగా భావము జూచురు. ఆ లేదమునకు సుగు సుగులకు లేదమున్నదను అనబట్టి సంభవించును. కాబట్టి మీ మతిమందు సుగు సుగులకు లేదమును బట్టికొని బట్టికొనవలసినదే. బట్టికొనబడిన ఈశ్వరును సుగుము గలదని కావాలను. మిఠాయి సుగుములకు విరస్పరలేదము లేదనినచో ఆ సుగుములు అనంతమినినది సరికావుటలేదు. ఇట్లు లేదమును తప్పక బట్టికొనవలసియుండుటవలన మీ మతిమునందును అపవృత్తి రోషము సంభవించును. అనగా మేము లేదమును బట్టికొనకూడ లేదు. దానికి బదులుగా లేదము లేని బట్టివునందు లేదమిది తత్త్వం

అనేక వ్యవహారములకు కారణమైన విశేషణమును ఒప్పుకొందుము. అందువలన వ్యాప్తుడైన నారాయణుని గుణములు అనంతమని సిద్ధమై అతనికి అనంత గుణత్వము ఆనందాదులు గుణములు, ఈశ్వరుడు గుణము గలవాడు, ఆనందాదులు భోగ్యములు, ఈశ్వరుడు భోక్తయనుట సంభవించును.

శ్లో. మన్యంతే శూన్యమేవాన్యే తత్స మాగమ వైరిణః ।
మతా మాద్య మికాస్తేఽపి వ్యక్తాశ్చన్నా ఇతిద్వయే ॥ 24

తా. భగవంతుని గుణములు అనంతమనుటను సహించని భాద్ధులకు, మాయావాదులకు (అద్వైతులకు) పరాపర ప్రమేయ విషయమందు వ్యత్యాసములే మాయావాదులు శూన్యవాదులని సమర్థించుటకొరకు శూన్యవాదుల మత ప్రభేదములను చెప్పుదురు. వైశేషికలుగాక ఇతరులైన వేదద్వేషులైన మాధ్యమికులను బాద్ధులు శూన్యమే పరతత్వమందురు. వారియందు స్పష్టములు, గుప్తులని రెండువిధములు. ఆ గుప్తులే మాయావాదులు అనగా మాధ్యమికులు స్పష్టముగా శూన్యము పరతత్వమని చెప్పుదురు. అద్వైతులు దానిని గుప్తముగా చెప్పుదురు.

శ్లో. శూన్యం బ్రహ్మ హ్యయేనా హుః స్వాంశ్చ వేదాంతినో
ఽభ్యధుః ।

అతత్వా వేదకం వేదం వదంత శ్చరమే ఖలాః ॥ 25

తా. ఇప్పుడు బ్రహ్మను ఒప్పుకొనియున్న మాయావాదులు శూన్యవాదులనుటయు, వేదద్వేషులనుటయు ఎట్లనుటను వివరింతురు. వేదము మంత్ర, బ్రాహ్మణ ఉపనిషత్తులను మూడు విధములై యున్నది. వానియందు మంత్ర, బ్రాహ్మణములు పరతత్వమును బోధించుట లేదు. ఉపనిషత్తులే పరతత్వబోధకములు. శూన్యమే బ్రహ్మమనుకొను బాద్ధులవలెనున్న మాయావాదులు

వాదులు దుష్టులు. వారు ఇట్లు వేదద్వేషులైయున్నను తాము వేదాంతులందురు.

శ్లో. పరతత్వ విపరత్వా దపరస్యా భిలస్య చ ।
అవిశేషత్వ తత్త్వాస్య నాం తరంతర మేతయో ॥ 26

తా. భూమి మొదలైన అపరతత్వములకు పరతత్వమే మూలకారణమై యుండుటచేతను బ్రహ్మయందు శూన్యమునకంటే విశేషము లేకుండుటచేతను ఈ బాద్ధమాయావాదిమతముల నడుమ పరతత్వ అపరతత్వ విషయమందు భేదములేని కారణమున యీ రెండుమతములు ఒకటే అగుచున్నవి.

శ్లో. అఖండఖండనన్యాయా నఖండమపి ఖండయన్ ।
అఖండ యదఖండజ్ఞో ద్వయాంశ్చ ఖండలద్విషః ॥ 27

తా. (శ్రీ) పూర్ణప్రజ్ఞులు బాద్ధ మాయావాదుల సిద్ధాంతములను ఖండించిరి. ఇట్లు వారు పరతత్వము విశేషము లేనిది అనుటకు ప్రమాణము లేదనుటను నిరూపించి ఇంద్రుని శత్రువులైన దానవుల వలెనున్న బాద్ధులను మాయావాదులను ఖండించిరి.

శ్లో. విమతం కారణం నస్యా దసత్త్వా న్నయదీ దృశమ్ ।
నేదృశం తద్యథా కుంభకర్తే త్యక్తాను మీయతే ॥ 28

శ్లో. అంఘో (అహో) తాపసనో శూన్యం కారణం కుంభకర్తృవత్ ।
యత్సం వృత్తుత్థితం విశ్వం తత్కారణ మితీర్యతే ॥ 29

తా. ఓ బాద్ధమునీ! కొందరు ఒప్పుకొని, కొందరు ఒప్పుకొనక వివాదవిషయమైన శూన్యము అసత్ (లేకుండునది) అందుచేత అద్విజగత్తుకు కారణము కాబాలదు. లోకమునందు కుమ్మరివాని వలె సత్త్వయున్నదే కారణమగును. అసత్తు కాదు. 'విమతం శూన్యం కారణం సభవతి అసత్త్వాత్, యత్ కారణం తత్ సత్'

యోగములు' అని అనుమాన ప్రయోగము. దీనికి సామంత్యవాది యీ రీతి విమర్శనము చెప్పెను. "సామంత్యము కుమ్మరివానివలె జూర్చుకొని కారణముని వా మతిము కాదు. సామంత్యపు అజ్ఞానముచే జూర్చు తప్పుట్టుగా కలబడును. అందుచేతనే సామంత్యము జగత్తుకు కారణముని చెప్పెను. ఎట్లునఁ-ముత్యపుచిప్పను చూచి మానవుడు భ్రాంతిచే అది వెండియని భ్రమించును. ఆ వెండి యను జ్ఞానమునకు ముత్యపుచిప్ప కారణమగునట్లు సామంత్యమును బాగుగా తెలియనివారుచే అది ప్రపంచమునకు కారణమని చెప్పెను. కుమ్మరివానివలె సామంత్యము ప్రపంచమునకు కారణమని చెప్పట లేదు."

శ్లో. ఎవల విత్కారణం మూన్య బ్రవీః సామంత్యం తథంచన ।

అమూన్యం ప్రచిత్తానం వ్యుత్పత్త్యస్త్య గురోర్గృహే ॥ 30

తా. సామంత్యమును బాగుగా తెలిసికొనుటచేతనే జగత్తు జోమను. అట్లే జూర్చుకొని సామంత్యము కారణమని నీవు చెప్పినట్లయి నచో సామంత్యమును కారణమని యే రీతిచేతను చెప్పవలదు. నీవు చెప్పే సామంత్యము వాస్తవము. కారణము కాదు. నీకు కారణాధిష్ఠానముల భేదము తెలియదు. అందుచేత గురువుయొక్క- యింటికి జోమ నచే భేదము తెలిసికొనగోరుము.

శ్లో. వివాదస్య చిదం చ ప్యాదతిష్ఠాన మనత్త్వతః ।

చైతన్యే చైవ దృష్టాంతః కుత్స్యాది వదితీర్యతే ॥ 31

తా. సామంత్యవాది సామంత్యమునకు కారణత్వమును చెప్పట లేదు. అది అభిప్రాయమందును ముత్యపుచిప్పను చూచి వెండియని అనికొనినపుడు ముత్యపుచిప్పకంటె వేరైన వెండి యెట్లు నిజముకాదో అట్లే అభిప్రాయమైన సామంత్యముకంటె జగత్తు నిజము కాదు. వివాద విషయమైన సామంత్యము అసత్యగుటచే అభిప్రాయము కాకాలదు. చైతన్యముచే (విరుద్ధభిర్యము గలవగుటచే) ముత్యపుచిప్ప దృష్టాంత

మగా చెప్పెను. "విమతం సామంత్యం జగ దాలోపాధిష్ఠానం స భవతి అసత్యాలోయతో ఆలోపాధిష్ఠానం తత్ సర్వం యథాతథా ద్యాకాపిత శుక్త్యాది" అను అనుమానప్రయోగము.

శ్లో. అతత్వా వేదకం మానమితి స్వవ్యాహతం యతః ।

తద్వాదీ లేన వేదస్య సోఽధిప్రోక్త్య ప్రమాణతామ్ ॥ 32

తా. తాదృ మాయావాదుల మతములందు విశేష భేదము లేకుండుటచే ఒకటయని చెప్పియుండుట యుక్తము కాదు. తాదృలు వేద ప్రామాణ్యమును ఒప్పుకొనుటలేదు. మాయావాదులు వేద ప్రామాణ్యమును ఒప్పుకొనుదురు. అందువలన విశేషమున్నదను విషయము చెప్పినచో మాయావాదులు వేదముల తత్వమును తెలుపుటలేదు. అయథార్థవిషయమును తెలుపుదురు. ప్రమాణమైయున్నదని చెప్పెను. ఈమాట వా తల్లి చెడ్డది అనునట్లు ఒకదాని కొకటి విరుద్ధమైయున్నది. అందువలన వేదము తత్వమును తెలుపుటలేదు. అయథార్థ విషయమును తెలుపునని చెప్ప మాయావాది తాదృని వలె వేదము ప్రమాణముకాదని ఒప్పుకొనినయట్లే అగును.

శ్లో. యం తత్వావేదకం వేద వేదాంశం వేదదూషకః ।

తత్త్వస్యా వర్జనీయత్వాత్ తత్వావేదకః కథమ్ ॥ 33

తా. మాయావాదులు, మంత్ర బ్రాహ్మణ రూపమైన వేద భాగము మిథ్యాభూతమైన ప్రపంచమును జోధించును. ఉపనిషత్తు మాత్రము బ్రహ్మతత్వమును జోధించునందురు. బ్రహ్మ వారి మత మందు దేనిచేతను చెప్పటకు శక్యముకాదని ఒప్పుకొనియుండుటచే ఉపనిషత్తు బ్రహ్మవాసకము కాకాలదు. అందువలన మాయావాది మంత్ర బ్రాహ్మణములు మిథ్యాభూతమైన ప్రపంచమును జోధించు ననుటచే ప్రమాణములు కావు. ఉపనిషత్తులు అవర్ణీయమైన బ్రహ్మను ప్రతిపాదించును అనుటచే నిర్విషయములుగా ప్రమాణములు కావు. అందువలన మాయావాదులు వేదదూషకులైరి.

శ్లో. లక్షణాదిః ప్రవర్తంతే వాక్యాని తిన్యధిర్యది ।

విషయత్వం లక్షణానాం తస్యైవా నిష్ఠమాగతమ్ ॥ 34

తా. మాయావాది తత్త్వావేదకముని ఒప్పుకొనియున్న వేద వాక్యములు అభిధావృత్తిచే బ్రహ్మను ప్రతిపాదించునను 'జహత్, అజహత్, జహదజహత్' అను మూడు విధములైన లక్షణములచే బ్రహ్మను ప్రతిపాదించుటచే నిర్విషయము కాకన్న కారణము అవి తత్త్వావేదక సమాణములు అని చెప్పియున్నది సరియని చెప్పినచో దానిని ఖండింతురు. వేదవాక్యములు మూడు విధములైన లక్షణములచే బ్రహ్మను ప్రతిపాదించును అని చెప్పబడలిన బ్రహ్మను లక్షణా విషయత్వము వచ్చినది. అనగా సవిశేషమునైనను, ఇది అద్వైత సిద్ధాంతమునకు విరోధముగలదే అపసిద్ధాంతమైనది.

విశేష విషయము

ఒక శబ్దముచే మతీయక శబ్దము అర్థమును తెలుపవలసినచో వృత్తి అవశ్యకము. ఈ అవృత్తి శక్తి (అభిదా) లక్షణ, వ్యంజనా యని మూడు విధములు. వ్యంజనావృత్తిని లక్షణములు మొదలైన శాస్త్రకారులు అంగీకరింపలేదు. ఈశ్వరి సంకేతమే శక్తి. ఘటము శబ్దము ఈ శక్తియను వృత్తిచే మండియను అర్థమును బోధించును. ఇచట ఘటశబ్దము వాచకఘటమను పదార్థము వాచ్యము; ఈ శక్తిచే బోధించుటగుగాని అర్థమును లక్షణావృత్తి బోధించును. ఎట్లనగా 'గంగాయాః ఘోషః' గంగా ప్రవాహమునందు గొల్లపల్లె యున్నది. ఈ యర్థము అసంగతమగును. అందువలన ప్రవాహ మను శక్త్యర్థపు సంబంధము తీరమునందుగలదే లక్షణావృత్తి. గంగా తీరమునందు గొల్లపల్లె యున్నదని సరియైన యర్థమును తెలుపును. ఈ లక్షణావృత్తి జహల్లక్షణ, అజహల్లక్షణ, జహదజహల్లక్షణ అని మూడు విధములు. శక్త్యర్థ (వాచార్థ) మును జహల్లక్షణ అని మూడు విధములు. శక్త్యర్థ (వాచార్థ) మును త్యజించి లక్ష్యార్థమును మాత్రము బోధించును. జహల్లక్షణార్థ గంగాయాః ఘోషః అనునది దీనికి ఉదాహరణము. ఇచట

ప్రవాహమన శక్త్యర్థమును త్యజించి దాని సంబంధమున్న తీర యాచార్యమును మాత్రము బోధించుటచే జహల్లక్షణమైనది. శక్త్య లక్ష్య ఉభయార్థమును బోధించునది అజహల్లక్షణ. దీనికి 'వాక్యేభ్యో దధిరక్షణాః' అనునది ఉదాహరణము. ఇచట క్షయగును పాదుచేయు కాక యాచార్యార్థము మతీయము కిల్లి మొదలైన లక్ష్యార్థమును బోధించుటచే జహల్లక్షణమైనది. శక్త్యార్థ ఉభయార్థమును మాత్రము (శక్తిలావర్తనమును) త్యజించి లక్ష్యమాత్రమును బోధించును. జహదజహల్లక్షణ. దీనికి (మాయావాద మంగీకరించే) తన్వయసియను వేదాంతవాక్యము ఉదాహరణము ఇచట యుక్త్యుచ్చబ్రహ్మయ్యదేవ జీవుని ధర్మకేవల్యము, తిచ్ఛబ్రహ్మయ్యదేవ బ్రహ్మధర్మము బ్రహ్మ త్వము వీనిని త్యజించి కేవలము వ్యక్త్యులైన జీవబ్రహ్మలకు ఆధేవ మును చెప్పుటచే ఇది జహదజహల్లక్షణా కయినది.

శ్లో. కించా ఖండితే లత్ర వాక్యాని కించి ద్విదధతే నహి ।

తాన్యవ్య దురధావంచే జ్ఞాన్యాదే స్తన్నశోభతే ॥ 35

తా. బ్రహ్మాయందు భేదము లేదు. అతనియందు సత్యం జ్ఞానం ఇత్యాది వేదవాక్యములు సత్యత్వము మొదలైన యే విశేష గములను చెప్పుట లేదు. దీనివలన బ్రహ్మ నిర్విశేషమగుననినచో ఆ వేదవాక్యములు బ్రహ్మాయందు జనిత్యావ్యభావమును చెప్పవని, దీనివలన నిర్విషయములు కావని చెప్పును !! అదియు లాగలేదు.

శ్లో. అథావ భావస్యా భావాద్భావ యావన్య తస్యకు ।

భావా భావ విశేషాదామ భావద విశేషిణః ॥ 36

తా. సత్యజ్ఞానాది వేదవాక్యముల అర్థమైయున్న అసత్య త్యావ్య భావములు బ్రహ్మరూపముల అభవాబ్రహ్మయొక్క విశేషములలో! బ్రహ్మరూపము లనగా బ్రహ్మ అభావయాపుణ్య గాక, దీనిని అపసిద్ధాంత మందును. భావాత్మకమైన బ్రహ్మ అభావయాపుకు కాకాలకు, విశేషములు లేని ఆ బ్రహ్మాయందు

భావాభావ విశేషములు లేవు. అనిన తరువాత సత్యజ్ఞానాది వేద వాక్యములు నీ మతమువలె అతత్వావేదకములుగా ప్రమాణములు కావు.

శ్లో. యోవేద వేదతార్థానాం నిత్యసంత్యాగ సంక్రమి ।

వేదబాహ్యో విపశ్చిద్విరేష నిశ్చేయతాం తతః ॥ 37

తా. వేదములు ప్రపంచము సత్యము, విష్ణువు అనంత గుణములు కలవాడు, నిర్దోషుడని ప్రకటించును. మాయావాది తాను వీనిని ఒప్పుకొననని ప్రతిజ్ఞ చేసియున్నాడు. జాడ్లుడు వేదమునే ఒప్పుకొనడు. అందువలన వేదబాహ్యుడు. ఇతడు నొప్పుకొనినను అది తెలిపియున్న అర్థము అబద్ధమని చెప్పటచే జాడ్లునివలె వేదబాహ్యుడనే పండితులు నిర్ణయింపని.

శ్లో. జ్ఞాయసో దూషణేనైవ దూర్తమృన్వో ఒపిదూషితః ।

పక్షయో రవిశేషత్వా దేతయోః సద్విపక్షయోః ॥ 38

తా. జాడ్లులు మాయావాదు లిద్దరు పై చెప్పినట్లు వేదబాహ్యులు. వీరి సిద్ధాంతములు సజ్జనులకు విరుద్ధమైనవి. మొదట శూన్యవాదిని ఖండించుచుంటుంటే అతడే శ్రేష్ఠుడు. వానిని ఖండించుటచే తాను వంచకునివలె మాయావాదిని ఖండించినదానితో సమానము.

శ్లో. అసత్వా దిత్యసౌ హేతు రసిద్ధో బ్రహ్మవాదినః ।

మేతి భాణ్య విశేషత్వాదే తయోః బ్రహ్మకూన్యయోః ॥ 39

తా. మాయావాది ఒప్పుకొనియున్న బ్రహ్మను, జాడ్లుని శూన్యమునకు వ్యత్యాసము లేదు. అందువలన బ్రహ్మను సత్యమని అంగీకరించియున్న ఆ మాయావాది మతమందు అసత్వాత్ అను నీవు ప్రయోగించియున్న హేతువు అసిద్ధమని చెప్పకూడదు.

శ్లో. సోఽంగీకరోతి చేత్సత్త్వం బ్రహ్మణఃస్యా ద్విశేషితా ।

నచేత్త్వాత్తం పారిశేష్యాద సత్త్వం న నిరస్యత ॥ 40

తా. మాయావాది బ్రహ్మకు శూన్యమునకంటె వ్యత్యాసమును చెప్పవలసినచో సత్త్వమును ఒప్పుకొనవలెను. ఇట్లు ఒప్పుకొనినచో బ్రహ్మ సవిశేషుడగును. సత్త్వమును ఒప్పుకొనకున్నచో దానికి విరుద్ధమైన అసత్త్వము పరిశేషప్రమాణముచే సంభవించును. దాని నిరాకరించుట ఉచితముకాదు. అసత్త్వమును ఒప్పుకొనినచో పూర్వము చెప్పిన అసత్త్వ హేతువు అసిద్ధమని చెప్పట యుక్తము కాదు. ఇట్లు రెండు మార్గములచేతను తొందరపచ్చును.

శ్లో. విగీతం న విచార్యం స్యాన్నభావ్యం నఫలప్రదమ్ ।

కూన్యం బ్రహ్మద్య మద్వైతం వివిధీ గోచరోనయత్ ॥ 41

తా. మాయావాది బ్రహ్మ అసత్ అనగా ఆ బ్రహ్మ ఉన్నాడను జ్ఞానమునకు విషయమగుట లేదు. అప్పుడు అట్టి సత్ అభవా అసత్ అను వివాదవిషయమైన బ్రహ్మ శ్రవణమననాది విచారమునకు యోగ్యుడు కాజాలడు. ధ్యానయోగ్యుడు కాజాలడు. ధర్మము మొదలుకొని మోక్షాంతమైన యిష్ట ఫలమును ఇచ్చువాడు కాజాలడు.

శ్లో. ఖ పుష్పవదభండత్వా ద్వ్యతిరిక్తం విదర్శనమ్ ॥

ప్రమాణాది పదిత్యేవ మూహనీయం యథేష్ఠితం ॥ 42

తా. ఆకాశపుష్పము ఖపుష్పశబ్దముచే వాచ్యమైనను అది లేకుండుటచే విధివిజ్ఞానమునకు విషయము కాజాలదు. అట్లే మాయావాదుల బ్రహ్మశూన్యవాదుల శూన్యము, విజ్ఞానవాదుల విజ్ఞానము, నైయాకరణుల స్థితిము (కాలము) ఇవి నిర్విశేషములగుటచే విధిజ్ఞానమునకు విషయమగుటలేదు. దీనికి ఈ అనుమానమందున్న సాధ్యసాధనములులేని యిష్టమువచ్చిన ప్రమాణము ప్రమేయాదు

లను వ్యతిరేకదృష్టాంతముగా చెప్పవలెను. అనుమానప్రయోగము ఇట్లున్నది. 'విమతంబ్రహ్మద్యం శ్రుతివ్యామాంసాదిభిః విచార్యం న భవతి శ్రుత్యాద్య విషయత్వాత్ ఖపుష్పవత్, విమతం బ్రహ్మద్యం ధ్యేయంనభవతి నిరాకరత్వాత్ ఖపుష్పవత్, విమతం బ్రహ్మద్యం పురుషార్థప్రపంచ భవతి అనద్విషయత్వాత్ అశ్వశృంగవత్, యత్ విచార్య భావ్యం ఫలప్రదం నా తత్సకేవదృష్టం ప్రమాణాదివత్' అని వ్యతిరేక దృష్టాంతము.

శ్లో. ఆమ్నాయా నామమానత్వే ధర్మాదేర ప్రమాణతా।

ధర్మాద్య భావేనో మానం ప్రత్యక్షైక ప్రమాణేనః॥ 43

తా. నారాయణుడు అనంతగుణములుగలవాడను విషయమందు మనుష్యుడు రచింపని ఋగ్వేదములు ప్రమాణమని ఒప్పుకొనవలసియే యున్నది. అట్లు ఒప్పుకొనకున్నచో కన్నులకు కనపడకున్న ధర్మము మొదలైనవి ఉన్నవనుట సరికాదు (ప్రమాణముకాదు) అని తేలినది. ఏలయున అది అశీంద్రియములగుటచే ప్రత్యక్ష ప్రమాణవేద్యము కాదు. అనుమానముచే వాని అభావమును సాధింపవచ్చును. అందువలన వానిని తెలియుటకు ఆగమమే సాధనమైన ప్రమాణమని తెలియవలెను. ప్రత్యక్ష మొకటి ధర్మాదులయందు ప్రమాణము అను చార్వాకుడు కన్నులకు కనబడని ఆ ధర్మాదులయందనుటను ప్రత్యక్షముచే తెలియుటకు అసాధ్యమగుటచే ఆగమముచేతనే తెలియవలసి యున్నది. అందువలన ఆగమమును ప్రమాణమని ఒప్పుకొనవలసియే యున్నది.

శ్లో. న పౌరుషేయం వచనం ప్రామాణ్యేన వినిశ్చితమ్।

పౌరుషే యత్పత్యోయ ద్వద్వాక్య మున్మత్తభాషితమ్॥ 44

తా. వేదమును ఒప్పుకొనకున్నను ఆపులైన సర్వజ్ఞ బుద్ధాదుల మాటచే ధర్మాదులను తెలిసికొనెదము అని శూన్యవాది చెప్పినచో దానికి ఇట్లు ఉత్తర మొసగెదరు. ప్రపంచమునందు

ఏచ్చివానిమాటయు మనుష్యునిమాట యగుటచే ప్రమాణము కాదనునట్లు బుద్ధాది మనుష్యుల మాటయు ప్రమాణముకాదు. అందువలన ధర్మాదులను తెలిసికొన సాధ్యముకాదు. అనుమాన ప్రయోగ మిట్లున్నది. "విమతం బుద్ధాది ప్రతీతవాక్యం ధర్మాదా మానం న భవతి పౌరుషేయత్వాత్ యద్యత్ పౌరుషేయంవాక్యం తత్తత్ ధర్మాదా న మానా యథా ఉక్త్యతవచనం".

శ్లో. విమతః పురుషోఽజ్ఞస్యా త్స్వద్వాసౌ విప్రంభకః।

పుంస్త్యాచైతవదిర్యస్తా సార్వజ్ఞే కేవలానుమా॥ 45

తా. ఇప్పుడు బుద్ధుడు సర్వజ్ఞుడుకాదనుటను సాధించుదు. శూన్యవాది స్వజ్ఞుడని, మతెవరును సర్వజ్ఞులుకారని వివాదవిషయమైన బుద్ధుడే మనుష్యుడగుటచే సామాన్యచైత్రుడని మనుష్యుడవలె అజ్ఞానియు, వంచకుడునగుగాక, ఇట్లే బుద్ధుని సర్వజ్ఞత్వ విషయమందు శూన్యవాది చెప్పు వేదము సహాయములేని అనుమానము ఈ రీతియై యున్నది. 'ధర్మవయః కస్యచిత్ప్రత్యక్షాః వస్తుత్వాత్ ఫుటవత్'.

శ్లో. దుఃఖ(ఫ) కరోతియదైవం దుశ్చాస్త్రేషోగ్ర ఆగ్రహః।

దుఃఖకరోతి ఘోరపిస్యా ల్లోకోఽతస్తద్వతాం ద్రువః॥ 46

తా. దుష్టశాస్త్రములయందు (అత్యంత) భయంకరమైన హాళముగల యెవరు లేమ హాళముచే వేదాది ఆగమములచే ప్రతి సాద్యుడైన భగవంతుని వేరే విధముగా భావించి యుపాసన చేయుదుకో వారు వెనుకకు తిరుగలేని భయంకర దుఃఖమును గల్గించు అంధఃకరుస్సును చేరి దుఃఖపడుదురు.

శ్లో. అస్మాకే ఽపేక్షితే పక్షమోక్షం ద ద్యా దధోక్షజః।

యత్ర స్వానం దినః సంతః సేవంతే విషయాన్ దిహాన్॥ 47

తా. ముక్తినిపొందిన వజ్రములు మైత్రీ కళాకములను స్వరూప సుఖము వనుభవించుచు అనేక విధములైన విషయములను అనుభవించెను. మన వైదిక సిద్ధాంతమును అనుసరించి ఉపాసన చేసినపుడు వారికి శ్రీమన్నారాయణుడు అట్టి మోక్ష సుఖముల నిచ్చును.

శ్లో. స్వవ్యాహత్యాది నోపేక్ష్య ముక్తిర్యా నిర్విశేషి(ప్ర)తా ।
కదేత్యాద్యను యోగేఽస్యా విశేషాస్యా స్మరూత్తరే ॥ 48

తా. ముక్తి యెవ్వడగునని మాయావాదిని ప్రశ్నించినపుడు అతడు అభేదజ్ఞానము పరివర్జమైన మోక్షనే విశ్వేశ్వరబ్రహ్మభావము ముక్తియని ఉత్తర మొనగును. అపుడు ముక్తికి విశ్వజ్ఞానోత్తర కాల సంబంధము మొదలైన విశేషము వచ్చుటచే ముక్తి నిర్విశేషమైన దనమాట పరస్పర విరుద్ధము కాగలదు. ఉత్తరమొనగక ఊరకున్నచో అనుక్తియను సిగ్గహస్థానమగును. అందువలన నిర్విశేష మోక్షమును ఒప్పుకొనకూడదు.

శ్లో. అపిబుద్ధ్యాది రహితః పురుషార్థీ న సర్వదా ।
నిఖిలానుభవ భావాత్ పుత్తరీతా పురోగవత్ ॥ 49

తా. వైశేషికుడు ముక్తునకు, బుద్ధి, కన్న మొదలైన ఇంద్రియములు, వాని వివర్యానుభవములు లేవనును. అచరి, వెలుపలి జ్ఞానలేఖములేని ముక్తతపుడు బ్రాహ్మవలెనే ధర్మాది పురుషార్థము గలవాడు కాజూడు.

శ్లో. జ్ఞానప్రయత్న వాంఛావా నీకో నహ్య కుభం భ(ప్ర)జేత్ ।
స్వ సామర్థ్యేన తేనైవతం చ కుర్యాత్పరాదృశమ్ ॥ 50

తా. వైశేషికులు ముక్తుడు జ్ఞానాదులు లేనివాడని చెప్పవది యుక్తి విరుద్ధమైయున్నది. ఎట్లనగః—వారు ఈశ్వరుడు జ్ఞానేచ్ఛా కృతులు గలవాడందురు. అట్టి యీశ్వరుడు అనిష్టమును పొందజాలడు. అతడు తన స్వంతశక్తిచే యీశ్వరుడై యుండుట అతడు

గత వాదూర్థ్యమును పొంది ముక్తుడైన ఉపాసకుని కనవలన జ్ఞానేచ్ఛాకృతులు గలవాడని నే చెయును. అనిన తరువాతి వైశేషికులు చెప్పవట్లు యీశ్వరుని సామాన్యమును పొందిన ముక్తుడు బుద్ధ్యాదులు లేనివాడనుట యుక్తి విరుద్ధమగును.

శ్లో. దుఃఖవ్యాప్తం ముఖంబద్ధే దృష్ట్వామురే నిరన్యతా ।
స్వరూపం చ నిరన్యేత శూన్యవాదీ తదా భవేత్ ॥ 51

తా. సంసారి దుఃఖమై ముండును. దానిని చూచి దుఃఖ మున్నచో సుఖము. సుఖమున్నచో దుఃఖము అని సుఖదుఃఖములకు వ్యాప్తి యుండుటచే దుఃఖము లేని ముక్తుని యందు స్వరూపములేదని ఒప్పుకొనవలసినదే. అపుడతడు శూన్యవాదియేయొగాక.

శ్లో. సమ ప్రతిపన్నః స్యాదుర్విచూన్ దేహవత్త్వతః ।
చైత్రో యథేక్యపాదిః స్యాత్తత్ర చాకుర్థ దేహితా ॥ 52

తా. వైశేషికుడు ఇట్లు కోరించును:- ముక్తునకు బుద్ధ్యాదులు ఉన్నవని అంగీకరించినచో ఆ బుద్ధ్యాదులకు ఆశ్రయమైన దేహ మున్నదని ఒప్పుకొనవలసి యుండును. అట్లు ఒప్పుకొనినపుడు ముక్తుడు ఆకు ఊళ్ళులుగలవాడగును. ఊర్విమర్శమునకు ముక్తత్వ మునకు పరస్పర విరోధమున్నది. అందువలన ముక్తునకు దేహము లేదనియే చెప్పవలసియున్నది. అట్లు దేహములేన్నచో జ్ఞానేచ్ఛాదులు లేకుండును. అందువలన పూర్వము చెప్పిన జ్ఞానేచ్ఛాకృతి గల ధర్మము నీయజాలకు అని. దాని కిట్లుత్తరమిచ్చెదరు. నీవు విచరించు: ఊర్విచూన్ వ్యాకో దేహవత్త్వాత్ చైత్రః యథా అని అనుమానమును చెప్పవలెను. ఈ అనుమానమును అకుర్థదేహిత్వ మునకు ఉపాధియగును. ఉపాధియనగా సాధాసాధ్య వ్యాప్త్యముగా సాధనావ్యాప్త్యమైయున్నది. పర్వతో భూమివాన్ వహ్నిః అను అనుమానమును ఆదేంధనర్థం అనునది ఉపాధి. ఇది వాద్యమైన భూమముకిన్నె ధలమందు ఉండుటచేతను, వహ్నియను హేతువున్న

క్రాగిన యిరుము ముద్దయందు లేకయుండుటచేతను సాధ్యము, వ్యాప్యము, మరియు సాధనావ్యాప్యమై ఉపాధి యగును. ఇదే రీతి యిచట అనుద్ధదేహీత్వమనునది ఊర్ములుగల సంసారియందుండుట చేతను, దేహమున్న యీశ్వరునియందు లేకుండుటచేతను, ఉపాధి మైనది. అందువలన ఇట్టి ఉపాధి సహిత హేతువుచే ఊర్ముత్వమును సాధింప సాధ్యము కాదు. అందువలన నీ యిష్టము నెరవేరదు. ఆదికాళ వివాద విషయమైన ముక్తుడు ఆరు ఊర్ములు లేనివాడు. అనుద్ధదేహము లేకుండుటచే ఈశ్వరునివలె అను అనుమానముచే ఊర్ముయొక్క అభావమే సిద్ధించును. ఊర్ములు అస్తి, కాయతే, వర్ధతే, క్షీయతే, చూసతి, నశ్యతి, అభవా అశన, పిపాస, రాగ, క్షేప, శోక, మోహములను ఆరు.

శ్లో. అనైకాంతికా హేతో ర్దేహవత్త్వా దధీశీతుః ।

సో ఒదేహశ్చే దనీ ద్ధాదిర్వవేచ్ఛక విషాణవత్ ॥ 63

తా. పూర్వము దేహవత్త్వాను మానమందు ఉపాధిని చెప్పి ఇప్పుడు వ్యభిచారమను దోషమును చెప్పుదురు. ఇచట 'విమతః జీవః ఊర్ముమాన్ దేహవత్త్వాత్ యథాచైత్రః' అను అనుమానము, జీవము పక్షము, ఊర్ము సాధ్యము. దేహము హేతువు. చైత్రః దృష్టాంతము. సదను మానమందు హేతువు సాధ్యమున్నచోట మాత్రముండవలెను. సాధ్యాభావమున్నచోట ఉండిన వ్యభిచరిత (అనైకాంతిక) మగును. ఇచట దేహరూపమైన హేతువు ఊర్ములు లేని అనగా సాధ్యాభావమున్న ఈశ్వరుని యందుండుటచే వ్యభిచరితమైనది. ఇందువలన సాధ్యమును సాధింప సాధ్యమగుటలేదు. సాధ్యాభావమున్న ఈశ్వరుని యందు దేహరూపహేతువు లేకుండుటచే దేహములేని యీశ్వరునందు కుండేలు కొమ్ము లేనట్లు జ్ఞానే చ్చాదులు లేవనుట అయినది. ఇది సరికాదు. అందువలన వ్యభిచార దోషము దృఢమైనది.

శ్లో. జ్ఞాత్రాది రూపమస్య స్వాద్వైలక్షణ్యాయ చేత్రితః ।

తదేవ దేహశబ్దోక్తం సహ్యసౌ ప్రాకృతా తృతిః ॥ 64

తా. ఈశ్వరుడు కుండేలు కొమ్మువలె అభావయాత్ముడు కాదని ఈశ్వరునకు కుండేలు కొమ్ము కంటే వ్యత్యాసమును దెప్పిన అనైకజ్ఞాత్రాది రూపమున్నదని ఒప్పుకొనవలసినదే. అదియే ప్రాకృతి దేహము లేనివాడగుటచే జ్ఞాత్రాదిరూపమే జ్ఞానానందమయ దేహమై యుండుటచే దేహమును హేతువు వ్యభిచరితమైనదనుట నిరపడినది.

శ్లో. ఏవం స్వరూప దేహత్వం ముక్తస్యా ప్యరరీకృతమ్ ।

నావిష్ట తోగస్తేన స్వాత్ప్రాకృత క్షేత్రసంభవః ॥ 65

తా. ఈశ్వరునివలెనే ముక్తజీవుని దేహము జ్ఞానానందమయ మైనదని మేము ఒప్పుకొందుము. అందువలన ఆ జీవునకు రీక్తనాం సాదులున్న ప్రాకృతదేహముచే నేర్పడిన దుఃఖానుభవము లేకుండును. కేవలము పరమానందభోగమే ఉన్నది.

శ్లో. విమతో నావయవాన్ వినాశిత్వ ప్రసంగతః ।

పటవచ్చేద వయవాని రస్యంతే ఒత్ర కీదృశా ॥ 66

తా. ఇప్పుడు ముక్తునకు దేహాత్మకత్వమున్నది. అట్టిముక్తుడు అవయవసహితుడై యుండుటచే చనిపోవుచ్యుభావము కలవాడు కావలసియున్నదని శంకించుచున్నారు. వివాదవిషయమైన జీవుని యందు అవయవములు లేవు. అతనియందు దవయవము లున్నచో అతడు పటాదులవలె నాశము కావలసియున్నది. అనగా నీవు ముక్తు శంకు నిరాకరించు అవయవములు ఎట్టివి! అవి ముక్తుని కంటే కేరైనవియా! లేక అభిన్నమైనవా!

శ్లో. సిద్ధసాధన తాహేతోస్తే భిన్నాశ్చేద చిన్మయాః ।

ఆత్మనో భేదరహితా ఏష్టవ్యా ఏవ వాదిభిః ॥ 67

తా. వైశేషికులు వివాశివ్య హాసహేతువుచే ముక్తాత్మని శంక వేరైన జ్ఞానహాసముకాని అవయవములను నిరాకరించినచే యైనను దానిని ద్వైతములైన మేము మొదలై ఒప్పుకొనియుండుటచే విశ్చితిమైనదానిని మరిల సాధించినట్లు హేతువుకు సిద్ధి వాధవతా దోషము వచ్చును. ఆత్మకంటె వేరుకాని అవయవములను వైశేషికులు ఒప్పుకొనవలసియే యుండుటచే అట్టి అవయవములను నిరాకరింపకాదు.

శ్లో. పరమాత్మాది దేశేషు వ్యాప్యైవ్యా మదికేష్వపి.
యథాత్మనః ప్రదేశాః స్యుష్టేషాంనో లవయవాస్తతా ॥ 58

తా. వైశేషికులు ఆత్మాభిన్నమైన అవయవములను అంగీకరింపవలసియే యుండుటను విమర్శింతురు:—వైశేషికులు పరమాత్మ లేక తీవాళ్ళు వ్యాప్తులై యున్నారని ఒప్పుకొందురు. ఆ రీతి వ్యాప్తి సిద్ధింపవలసినచో ఆ వ్యాప్తి ప్రదేశములు పరమాద్యాద్యల్ప ప్రదేశములు మఱియు మారు మొదలైన హెచ్చు ప్రదేశములై యుండవలెను. మఱియు అవి ఆత్మకంటె వేరై యుండరాదు. అదే విధముగ మా మతమందును ముక్తాత్మల చేతులు కాళ్ళు మొదలైన అవయవములు ఆత్మకంటె వేరై యుండక సుఖజ్ఞానాదులు గలవై యుండును.

శ్లో. ముక్తో రూపాదివిత్సత్వాత్ జడాన్యత్వే సతీశవత్.
దృష్టాంతో ల సాధ్య వికలస్తన్య సర్వజ్ఞతా గ్రహాత్ ॥ 59

తా. ముక్తుడు అవయవములు గలవాడని సాధించి యిప్పుడు ఇంద్రియములును అతనికి గలవని చెప్పుదురు. ఈశ్వరునివలె ముక్తుడు జడవస్తువులకంటె వేరై చేతను దగుటచేత రూపము, రసము, మొదలైన విషయములను తెలియగలడు. అతనికి వీనిని తెలియుటకు జ్ఞానానందాత్మక ఇంద్రియములున్నవి. ఈశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడని ఒప్పుకొని యుండుటచే దృష్టాంతము సాధ్యములేవిడికాదు. అనగా

'ముక్తరూపాదివిత్ జడాన్యత్వే సత్వాత్ ఈశవత్' ఈ అనుమానమందు రూపాదివిత్ అనునది సాధ్యము. ఇది దృష్టాంతముగా నిచ్చియున్న ఈశ్వరుని యందును ఉన్నదని వాచ్యము ఒప్పుకొని యుండుటచే ఈశ్వరుని యందు సాధ్యభావములేదు. రూపాది జ్ఞానము ఈశ్వరుడనే లేవన్నచో అతడు సర్వజ్ఞుడు కాజాలడు.

శ్లో. ఈశ్వరోన సుప్రీతేన రూపాద్యనుభవ స్తుపి.
దుఃఖ ప్రసంగాదితి మావాది తద్వాప్తి దూషణాత్ ॥ 60

తా. ఈశ్వరుడు సర్వజ్ఞుడగుటచే రూపాది జ్ఞానము గల వాడయినను రాకాదుల అనుభవముచే నేర్పడిన సుఖయైవచో దుఃఖయు కావలసియున్నది అందువలన 'ముక్తరూపాదివిత్ సత్వాత్ ఈశవత్' అను అనుమానమందు దృష్టాంతమై యీశ్వరునియందు రూపాదివిత్ అను సాధ్యములేదు. అందువలన అనుమానము సాధ్య వికలమే అయినది. అని వాదియు శంకించినచో బదులు చెప్పుదురు. మేము పూర్వము యనుసరింపకు. దుఃఖ అను వ్యాప్తిని ఖండించియుండుటచే ఈశ్వరుడు సుఖయైవచో దుఃఖయు కావలెను అని ఆపాదించి దృష్టాంతము సాధ్యవికలమైనదే అని చెప్పుట సరికాదు.

శ్లో. దృష్టాంతో యస్యనేష్వోలయం తస్యస్యాద్యవ్యతి రేకవాన్.
తేలావదిత్యతః కుద్ధ చిద్దే హింద్రియ భోగ్యపా ॥ 61

తా. సర్వజ్ఞుడైన ఈశ్వరుని ఒప్పుకొనకయే భట్టులు ఈశ్వర దృష్టాంతమును ఒప్పుకొనకున్నచో అతనిని గూర్చి (ముక్తో రూపాది జ్ఞానవాన్ జడాన్యత్వే సతి సత్వాత్. యరూపాది జ్ఞానవాన్ స తీవరః జడాన్యత్వే పశిసన్ నభవతి యథాశిలాది) ముక్త తీవుడు రూపాదుల జ్ఞానము గలవాడు. జడముకంటె వేరై చేతను దగుటచేత ఏవడు రూపాది జ్ఞానము గలవాడు అగుటలేదో అతడు జడభిన్నుడై చేతనుడు కాజాలడు. రాళ్ళవలె అను వ్యతిరేక దృష్టాంతమును చెప్పుదుము. ఈ రీతి ముక్తునకు దే హింద్రియము లున్నవి.

అనుటకు సాధన ప్రమాణము లుండుటచే ఈ ముక్తుకు అప్రాకృత మైన జ్ఞానరూప దేహేంద్రియములు గలవాడును వానివలన స్వరూపానందము అని నిశ్చయమైనది.

శ్లో. స్వానందవిషయే మోక్షే వేదోక్తే యుక్తిసారితే.

దేవోదయం వాదినాం తస్మాత్తద్విరుద్ధే లభవాగ్రహః ॥ 62

తా. ఇంతవఱకు మేము చెప్పినవిధముగా స్వరూపానందరూప మోక్షము వేదముచే నిశ్చయింపబడియున్నది. యుక్తిచేతను సమర్థింపబడినది. ఇట్టి మోక్షమును ఒప్పుకొనక ఇతర వాదులు దేవి కొఱకు ద్వేషించుచున్నారు! లేక దీనికి విరుద్ధమైన నిర్విశేషబ్రహ్మత్వ రూపమైనదే మోక్షమని యెందుకు హాళవాదిము చేయుచున్నారు. వారి ద్వేషమునకుగాని హాళమునకుగాని ఆధారమైన వేదవాక్యములు యుక్తులు లేవుగా!

శ్లో. తతః స్వతః ప్రమాణేన దేవోవేదేన వేదితః.

విష్టర్మోక్షస్య దాతేరి విశ్వరవతి శోభనమ్ ॥

63

తా. వేదము మఱియుక ప్రమాణపు అపేక్ష లేకనే ప్రమాణమై యున్నది. ఇది స్వతః వ్యాప్తుడైన శ్రీమన్నారాయణుని ప్రతిపాదించును. అందువలన ఆతడే మోక్షమును ఇచ్చువాడని ఒప్పుకొనినచో అందరి కీష్టమైన మోక్షము మొదలైన వానియం దెల్లను విరోధము లేక సమంజసమగును.

శ్లో. ఇత్యాదీన్ దర్శయంత్యర్థాన్ వ్యాఖ్యోప న్యాసనంయుతా.

త్రివిక్రమార్థేణ తదా విశ్వావిజ్ఞస్య కురువే ॥

64

తా. శ్రీ సర్వజ్ఞాచార్యులు పూర్వము చెప్పినట్లు పరసిద్ధాంతమును సయుక్తముగా ఖండించి తమ సిద్ధాంతపు ప్రమేయములను సభయందు చేరిన జనులకు తెలిపిరి. దీనిని త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు వినిరి.

శ్లో. అప్రప్రాయం త్త వివిధాన్ దోధదాప గుణేరితాన్.

వివక్షయైక్తాన్ వీర్యేణ తీజ్ఞం స్తర్కశరాససా ॥

65

తా. తరువాత త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు తమ బుద్ధి సామర్థ్యముచే మధ్యాచార్యుల సిద్ధాంతమును ఖండింపననేక అనుమానములను ప్రయోగించిరి. ఆ అనుమానములు జ్ఞానముచే ప్రేరితమైన వై విరుద్ధ సిద్ధాంతమును సాధింప సమర్థమైయుండెను. అది వీరుడైన పిపాయి తన శక్తివంతయు ఉపయోగించి వింటికి దారమును గట్టి దానిచేరి పచ్చనైన పక్షి రక్కలచే కూడిన బాణములను ప్రతి ధటువీరిద ప్రయోగించినదానితో సమానముగా నుండెను.

శ్లో. చిచ్ఛేదా తుచ్ఛవిషణ్ణస్తాం స్తదాతర్క సాయతైః.

ప్రయుక్త మాత్రాన్ ప్రహసన్ లీలయాంతి శయాభిః ॥ 66

తా. త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు అనుమానములను ప్రయోగించిరి. వెంటనే శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు సప్రయత ఆ అనుమానములను మీరు నట్టి ప్రతి అనుమానములతో వాటిని అనాయాసముగా ఖండించిరి. అది ఒక ధటుకు శత్రుధటువి బాణములను ప్రబలమైన తన బాణములచే తెగగొట్టటతో సమానము.

శ్లో. అదర్శా దేతర జనైరని వర్త్యాని పూర్వైః.

విజిగీషు ర్విజ్రేష్టో వేదాస్త్రాణి ప్రయుక్తవాన్ ॥

67

తా. గెలుచు నిచ్చుచే త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు ప్రయోగించిన అనుమానముల నన్నిటిని శ్రీ మధ్యాచార్యులు ఖండించిరి. వెంటనే వారు జయింప వేదవాక్యములను ఉదాహరించిరి. అవి అల్పజనులకు తెలియ నశక్యమైనవియు, మనుష్యులచే వేడే అర్థము కల్పింప సాధ్యములేనిదియునై యుండెను. అది ఒక విజిగీషువైన క్షత్రియోత్తముడు ప్రతిధటుని శత్రుములచే జయింపరాని బ్రహ్మస్త్రము మొదలైన అస్త్రములను ప్రయోగించినవిధముగా నుండెను.

శ్లో. వాత్సేరతి బలీయోఽపి ప్రత్యప్తైరివ వైదితైః ।
ఆర్థాంతరం ప్రకటయన్ తాన్యసా సన్యవర్తయత్ ॥ 68

తా. మధ్యాచార్యులు శ్రీవిక్రమపండితాచార్యులు ఉదాహరించిన వేదవాక్యములను వేదైకమధ్యమున సయక్తికముగా చెప్పిరి. అతి బలీష్ఠమైన ఇతర వేదవాక్యములతో ఆ వాక్యములను ఖండించిరి. అది భటుడు ప్రతి భటుడు ప్రయోగించిన ఆస్త్రములను తన ప్రబలాస్త్రములచే నెదుర్కొని అతని పజియటయే.

శ్లో. సప్తాష్టాని దినాన్యేవం వాచంకృత్వా సహిషునా ।
విరుత్తరం తం నిశ్చేద్యం చక్రే చక్రాయుధ ప్రియః ॥ 69

తా. విష్ణువునకు ప్రియులైన శ్రీమధ్యాచార్యులు విష్ణుసర్వోత్తమత్వమును ప్రతిపాదించి శ్రీవిక్రమపండితాచార్యులతో పదునైదు దినములకాలము వాదముచేసి వారిని నిరర్థకనిగాను, ప్రశ్నలను అమోఘతేకుంచుచువారినిగాను చేసి ఓడించిరి.

శ్లో. ప్రథమ్యా చష్టేష్టే లక్షాక్షమ్యతాం నాథ చాపలమ్ ॥
పదపద్మరతోదాన్యం ద్రువంమే దీయతామితి ॥ 70

తా. శ్రీవిక్రమ పండితాచార్యులు పరమతమునకు చెందిన వారైనను శ్రీ మధ్యాచార్యుల యుక్తియుక్తమైన మాటలను విని దానిని అపహాసించి యుండుటచే ఉత్తమ జీవులే. వారు మధ్యాచార్యులకు సమష్కరించిరి. వ్యామీ! నేను చాపలముచే తెలియక అడిస మాటలకు క్షమింపును. నన్ను తమ చరణకమలదాసునిగా చేసి కొనుదని ప్రార్థించిరి.

శ్లో. వ్యాభ్యాం భాష్యస్య భూయోఽపిః శ్రవణం సూరినందనః ।
సంతః ప్రీతిమనంతోఽన్యాం సమమారీభిరే తతః ॥ 71

తా. ఆనంతరము శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు తాము రచించిన నాల్గు అధ్యాయములుగల బ్రహ్మసూత్రపు భాష్యమును ప్ర

చనము చేసి నారంభించిరి. దీనిని ఆ సుబ్రహ్మణ్య పండితుల మూర్ఖుడైన త్రివిక్రమపండితాచార్యులు వినుచుండిరి. దీనిని వినిన సజ్జనులు సంతోషము నొందిరి. దుర్జనుల ద్వేషము అశీలమును నుండెను.

శ్లో. గుర్వాక్షా గౌరవాట్టికాం కుర్వన్ భాష్యస్య దుష్ట రామ్ ।
షడర్థ విక్రమార్థో లసామహాదార్య మవోచత ॥ 72

తా. శ్రీమధ్యాచార్యులు తాము రచించిన బ్రహ్మసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానమును వ్రాయువలసినదని శ్రీవిక్రమపండితాచార్యులకు అడ్డవిచ్చిరి. వారు మధ్యాచార్యుల అడ్డమేరకు భాష్యవ్యాఖ్యానమును రచించి దానికి తత్వప్రదీపమని పేరు పెట్టిరి. మధ్యాచార్యులు వేద వ్యాఖ్యానకారులగుటచే గొప్ప ఆచార్యులను అన్వర్థనామమును పొందిరి.

శ్లో. కపింద్రైర్న సమాప్యంతే సంగృహ్యపి యతోఽనిశమ్ ।
న్యాయరత్నాని భాష్యావ్రీ రన్యగాంభీర్య మద్యుతమ్ ॥ 73

తా. తాము రచించియున్న భాష్యము లోలైన సముద్రముపలె గంభీరముగానుండెను. ఈ భాష్య సముద్రమునుండి జ్ఞాని శ్రేష్ఠులు నిత్యము రత్నములవలెనున్న శ్రుతిలింగాది వ్యాయములను సంగ్రహించినను అవి తిగుటలేదు. ఇట్టి తమ భాష్యగాంభీర్యము అశ్చర్యము కలిగించుచుండెను.

శ్లో. దశోపనిషదో దేవీరేవా ఇవ సమీప్యతాః ।
యుక్తాః ప్రసాదయత్కర్థా ఏషుభాష్యా లయేష్వలమ్ ॥ 74

తా. ప్రియులైన దేవతలు తమ యింద్రియందు ఒక్కటిగా చేరి పత్నులను ఆనందింపజేయునట్లే తాము ఉపనిషత్తుల భాష్యములందు యుక్తమైనటువంటియు ఇష్టమైనటువంటి అర్థములను చెప్పి

యున్నారు. ఇందువలన పది ఉపనిషత్తుల అర్థములు స్పష్టముగా వదువువారికి సులభముగా తెలియును.

శ్లో. గీతా తాత్పర్య భాష్యాధ్యా మాధ్యాం విశ్వంప్రకాశ్యతే ।
గోగదైర ప్రతీతారై రర్కేందుధ్యా మివాధికమ్ ॥ 76

తా. తాము రచించిన గీతాతాత్పర్య గీతాభాష్యములు మూర్యచంద్రులు తమ శాంతుల సమాహముచే ప్రపంచమును వెలి గించునట్లు ద్వైత సిద్ధాంత తత్వములను అన్నిటిని స్పష్టము గా వింతును.

శ్లో. ఇతిహాస పురాణాభ్యే భవద్విత్తాద్రి లోడితాత్ ॥
జాతాం భారత తాత్పర్యనుధాం కః సన్న సేవతే ॥ 78

తా. తమ మనస్సు మందరపర్యతమును బోలును. తాము అందుచేత శ్రీరసముద్రసమాసమగు భారత భాగవతాది గ్రంథము లను బాగుగా విమర్శించి (మధించి) భారత తాత్పర్య నిర్ణయమును గ్రంథమును రచించియున్నారు. ఇది అమృతమువలె నున్నందున ప్రతి పజ్జనుడు అమృతమును ద్రావునట్లు శ్రవణమననాదులచే దీనిని శేవించును.

శ్లో. పురాణస్థాన పంథానామ భాషాత్రయ వేదినామ్ ।
భవతా సునభా చక్రే శ్రీభాగవత నిర్ణయః ॥ 77

తా. ప్రపంచమందు ఆయాదేశపు భాషల నెఱుగని బాటసారులకు మంచి స్నేహితుడు దానిని చూపించువిధమున తాము రచించిన భాగవత తాత్పర్య నిర్ణయము స్నేహితునివలె గుప్య, దర్శనము, సమాధి అను మూడు భావములను తెలియని సజ్జనులకు పురాణములచేతనే తత్వజ్ఞానమును తెలియగోరువారికి పురాణముల అర్థమును సరిగా తెలుపును.

శ్లో. కస్తంత్రసారం సం ప్రాప్య సస్యా త్పర్యాప్త వాంఛితః ।
అమరైరాశిత చ్ఛాయం కల్పద్రుమ మివోత్తమమ్ ॥ 78

తా. తాము తంత్ర గ్రంథములందు ఉత్తమమైన తంత్ర సారమును రచించి యున్నారు. దీని సిద్ధాంతమును దేవతలు సమ్మతించియున్నారు. దీనిని తెలిసినవాడు నేవతల సేవ వాశ్రయించి కల్ప వృక్షముచే ఇష్టార్థములను పొందునట్లు నిత యిష్టార్థములను పూర్ణముగా పొందును.

శ్లో. లోకానామవ లోకాయ మార్గస్యాస్య వ్యధాద్యవాన్ ॥
కరుణాకర నేత్రాభీ వాదనస్యాన లక్షణే ॥ 79

తా. దయాశీలురైన ఓ గురువ కేణ్దులారా! తాము కథా లక్షణము, ప్రమాణ లక్షణము అను రెండు గ్రంథములను రచించి యున్నారు. ఈ గ్రంథములందు కథా లక్షణము జనులకు బాదము, జల్పము, విశేషము అను మూడు కథా మార్గములను, ప్రమాణలక్షణము ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఆగమము అను మూడు ప్రమాణములను చూచి తెలిసికొనుటకు రెండు కన్నుల వలె నున్నవి.

శ్లో. ఏకాకీ కిల యశ్చక్రే పదం మౌలిష విద్విషామ్ ।
తత్త్వనిర్ణయ పార్థోఽయం కేన నామ న పూజ్యతే ॥ 80

తా. కుంతీ తనయుడైన అర్జునుడు గోగ్రహణమందును, నివాత కవచులు మొదలైన దానవుల సంహారకాలమునందును ఎవరి సహాయములేక ఒకడే శత్రువులను ఓడించి లోక పూజ్యుడై యున్న విధమున తాము రచించిన విష్ణుతత్త్వ విర్ణయమును గ్రంథము ఇతర గ్రంథముల సహాయములేకయే పరాపరిత త్వములను తెలుపుచు విరుద్ధమతీయుల సిద్ధాంతమును ఖండించుటవలన ఆ గ్రంథము అందరి గౌరవమునకు పాత్రమై యున్నది.

శ్లో. వాదాదయః ప్రకరణ స్ఫురింగా స్తనవో ఒవ్యలమ్ ।

వివక్ష రక్షిం షిద్వాంతి మారుతే స త్వయేరితాః ॥ 81

తా. తాము తత్వకోశము మొదలైన ప్రకరణములను రచించియున్నాము. గాలిచే బలించిన అగ్నిమిగులులవలె అవి మిగుల సన్నదైయన్నను ఏదిన అడవివిహారు ప్రశివాదులను ఖండించును.

శ్లో. అనంతో ఒర్తః ప్రకటిస్త్యయాతా భాష్య సంగ్రహే ।

అహో ఆత్మ పరిజప్త్యై కృష్టే నేవాస నాంతరే ॥ 82

తా. పూర్వము మన్నుకొన్నావది గర్హించిన యశోదకు (శ్రీ) గృష్ణుడు తన మాహాత్మ్యమును తెలుప నోటిని తెరిచి భోజన నున్న సమస్త బ్రహ్మాండమును చూపియున్నాడు. అట్లే తాము తమ సామర్థ్యమును జనులకు తెలుపుట కొఱకు 'అను నేదాంత భాష్య'మను గ్రంథమును రచించి సకల ద్వైత సిద్ధాంతపు ప్రమేయమును స్పష్టపరచితిరి.

శ్లో. భగవం శ్చిత్రకవితాం లోకికీం దర్శయన్ కిల ।

గోవ్యం భారత సంక్షేప మకృతా విశ్వ విస్మయమ్ ॥ 83

తా. పూజ్యులారా! తాము లోక విషయమైన అద్భుత కవితను చూపించుచు యథాక భారత మను గ్రంథమును రచించి యున్నాము. దీనియందు భారత కథ సంక్షేపమై సమస్త జనులకు ఆశ్చర్యమును గల్గించుచున్నది.

శ్లో. నానా సుభాషితస్తోత్ర గాథాదికృతి సత్కృతీః ।

త్వయి రత్నాకరే రత్న శ్రేణీర్వా గణయంతిచే ॥ 84

తా. సముద్ర మందడియున్న రత్నములను లెక్కింప సాధ్యముకాదు. అట్లే తాము రచించియున్న సుభాషిత, స్తోత్ర,

సదాచార శ్లోక బహుశీ కృ. మొదలైన శ్లోకము గ్రంథముల విన్నియున్నవని లెక్కింప సాధ్యముకాదు.

శ్లో. ఏమ ద్రథమశీన్ మాసత్వచ్చైః సతాంతరా ।

చింతామణేం శ్చింతయంతీ మితానన్య మితార్థదామ్ ॥ 85

తా. తాము రచించిన గ్రంథములు వస్తువైచియ బోధించు అర్థములను ఒనగూడు. సజ్జనులు ఏదని కోరినవన్నిటి నిచ్చునట్టి దేవతల చిత్రతామణి రత్నమువలె ఉన్నవని తెలియుచును. ఇవి మితానన్య మిత్త మిత్తములని హాస్యముచేయు అల్ప జనులను ఏకాంత మార్గాలని సజ్జనులు హాస్యము చేయుచును.

శ్లో. ఆపరో ఒపీష్యతే ఒప్యాచిః గ్రంథే ష్చేతేమ సప్నృపి ।

సత్స్వ పీంద్రాదిషు పురా తారకారి రివాచురైః ॥ 86

తా. పూర్వము దేవతలు ఇంద్రుడు మొదలైన వాడున్నచు తారకాసురుని చంపుటకు వచ్చుటని కావలెనని ఆపీషించిరి. ఇప్పుడు తాము రచించిన యిన్ని గ్రంథములున్నను వేరే తమ గ్రంథములు కావలెనని మేము ఆపీషించుచున్నాము.

శ్లో. గ్రంథేభ్య ఏభ్యో ఒగదేభ్యో యుక్తయోనో దురదృశాః ।

మనో మాంద్యాత్తతో గ్రంథం వ్యక్తవర్క తరిం కుడు ॥ 87

తా. గురువులారా! మేము మంచుబుట్టలము మాకు తాము ఇప్పుడు రచించియున్న ప్రౌఢ గ్రంథములచే యుక్తము విచారించి తీయటకు సాధ్యమగుటలేదు. అందువలన మాకొకటి తాము శుష్టముగా తెలియనట్టి యుక్తముగల క్రొత్తవాక గ్రంథమును రచించి యొనగూడు.

శ్లో. ఇత్యర్థితో వ్యధాన్మర్షః సోఒనువ్యా భ్యాం సతాంసురామ్ ।

దుర్వాది గర్వాద్రి వవింమాయద్వా పితర విద్యుతిమ్ ॥ 88

తా. త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు ఇట్లు ప్రార్థించిన పంటవే మధ్యాచార్యులు అను వ్యాఖ్యానమును ఉత్తమ గ్రంథమును రచించి. ఈ గ్రంథము శబ్దమలకు అమృతమును త్రాగివట్టు ఆనందము నిచ్చుచుండెను. దుర్యాదుల అహంకారిమును వ్రాచుధము కొండల రెక్కలను కత్తిరించునట్లు వివరించుచుండెను. మాయావాదులను, సూర్యుడు తన కాంతితే చీకటిని నాశముచేయునట్లు, ఖండించుచుండెను.

శ్లో. యుగపద్రవ యన్నేనాం కదాచిత్త నిరంతరమ్ ॥

చతుర శ్చతురః శిష్యాన్ లీలయా లేఖయత్ ఖలు ॥ 89

తా. ఒకపుడు శ్రీమధ్యాచార్యులు ఒకేసారి నాల్గు ఆధ్యా యములుగల అను వ్యాఖ్యానమును సమన్వలన నాల్గురు శిష్యులచే ఎడతెడపి లేక ఒకేసారి అనాయాసముగా వ్రాయించిరి.

శ్లో. యుక్తాయాః యుక్తిమాలాయాః ప్రోక్తాయా స్తత్రచాత్మనా ।

వ్యక్తం చక్రే వివరణం కవీంద్రై రేష దుష్కరమ్ ॥ 90

తా. శ్రీ మధ్యాచార్యులు ఆ అను వ్యాఖ్యానముందు యోగ్యమైన యుక్తులను ఉదహరించియుండిరి. ఆవి పండితోత్తముల చేతను వివరించుటకు సాధ్యమగు చుండలేదు. అందువలన వారు తామే ఆయుక్తులను స్పష్టముగా వివరించు న్యాయ వివరణమును నుటియొక గ్రంథమును రచించించిరి. ఇట్లు వారు 1. తత్త్వ సంఖ్యా నము. 2. తత్త్వ వివేకము. 3. ఉపాధి ఖండనము. 4. మాయావాది ఖండనము. 5. మిథ్యాత్వానుమాన ఖండనము. 6. తత్త్వద్యోతనము. 7. విష్ణుతత్త్వవినిర్ణయము. 8. కర్మనిర్ణయము. 9. కథాలక్షణము. 10. గీతాభాష్యము. 11. గీతా తాత్పర్యము. 12. ఋగ్భాష్యము. 13. బ్రహ్మసూత్ర భాష్యము. 14. అణు వేదాంతము. 15. అను వ్యాఖ్యానము. 16. న్యాయవివరణము. 17. తంత్ర

సారిము. 18. న్యాయశబ్దార్థము. 19. ప్రణవకల్పము. 20. జయంతి కల్పము. 21. పఖస్తుతి. 22. యమక భారతము. 23. శృంగారముత మవశ్యము. 24. సదాచారస్ఫూర్తి. 25. భాగవత తాత్పర్యము. 26. ప్రమాణ లక్షణము. 27. శ్రీమదాభరత తాత్పర్య నిర్ణయము. 28. చిత్రలేఖ భాష్యము. 29. శైలిలేఖ భాష్యము. 30. బృహదారణ్యక భాష్యము. 31. ఉపాసాస్య భాష్యము. 32. కాశక భాష్యము. 33. ఛాండోగ్య భాష్యము. 34. అధర్వణ భాష్యము. 35. మాండూక భాష్యము. 36. షట్ట్రిశ్న భాష్యము. 37. తలవ కాం భాష్యము అను ముప్పది యేడు గ్రంథములను రచించి యున్నారు. వీనినిపుడు పర్వమాల గ్రంథమందురు.

శ్లో. మద్వేందోః నిత్యసం బంధాత్ నిస్తమస్తాపచేతసోః ।

వైకుంఠం యాతయోః పిత్రోర్ధహే ఒస్మాపరజ్ఞో

అవసత్ ॥ 91

తా. శ్రీ మధ్యాచార్యుల తల్లిదండ్రులు పాపకక్షేత్ర మందున్న తమయింటియందు వారి అజ్ఞానమును చీకటి, చంద్రునివలె ప్రకాశించుచున్న మధువులను చూచుట, వారి వ్యాఖ్యానములను వినుట, మొదలైన వానిచే నశించెను. వారు వైకుంఠమును చేరిగా (మృత్యులుకాగా) తర్వాత వారి చిన్నకొడుకైన మధువుల తమ్ముడు తమ తండ్రి యింటియందు నివసించుచుండెను.

శ్లో. విద్రిత్రూ విధ్రమ భ్రక్యద్దన గోధాన్య సంపదా ।

నిర్వేదినా వేదవిదాతే నాపే వేదవాదిరాట్ ॥

92

తా. తల్లితండ్రుల మరణానంతరము ఆమధ్యాచార్యులతమ్ముని ధనము, గోవులు, భాగ్యములు, విధివశముచే పూర్తిగాపాడయ్యెను. అందువలన వేదజ్ఞులైనవారు వైరాగ్యమునొంది అన్నవద్ద సన్యా సమును స్వీకరింప వచ్చిరి.

శ్లో. పారివ్రాజ్యం ప్రార్థయంతం పాదానమ్రమిమం ముహూః ।

సమయావేక్షయో ర్విష్ గమయామాన దామతమః ॥ 93

తా. ఆ తమ్ముడు మధ్యాహ్నములనర్చి సన్యాసము జొనగవలె నని ప్రార్థించుచు మాటిమాటికి వారికి సమన్యాసము చేయుచుండెను. ఆచార్యులు ఇది చాతుర్మాస్యకాలమగుటచే సన్యాసమును స్వీకరింప సకాలము కాదు. ఈ చాతుర్మాస్యకాలము తరువాత ఆశ్రమమును ఇత్తునని సమాధానముచెప్పి తమ్ముని యాటికి బంపిరి.

శ్లో. సజమాన న సుష్వాప సజహన సధీరధీః ।

సమయార్థి స్మరన్ జ్యేష్ఠం రామరామానుజో యథా ॥ 94

తా. శ్రీరాముడు వనవాసమందున్నపుడు ధర్మతనకు పడు నాల్గు సంవత్సరములు తరువాత అయోధ్యను వత్తుననెను. ధర్మతడు రాముడు నచ్చు సమయమును నిరీక్షించుచు భోజనము చేయలేదు. నిద్రించలేదు. నవ్వలేదు. అట్లే అన్నను చింతించుచున్న మధ్యాహ్నముల తమ్ముడు సన్యాస స్వీకారసమయమును నిరీక్షించుచు నిద్రాహారసుఖముల విసర్జించెను.

శ్లో. రాజ్యే కథంచిన్నిక్షిప్య రాజానం విరహార్దితమ్ ।

అవతార భువంప్రాయా దృగవాన్ శరదత్యయే ॥ 95

తా. శ్రీ మధ్యాహ్నములు శరదృతువు చివరియందు రాము జన్మించిన స్థలమైన పాచకక్షేత్రమునకు వెడలగోరిరి. అపుడు వారి భక్తుడైన జయసింహరాజు విరహమును సహింపక వ్యధ నొందెను. ఆచార్యులు కష్టముచే జారిని సమాధాన పఠించి ఆ రాజ్యమును వదిలి వెళ్ళిరి.

శ్లో. వికుద్ధ ద్వికులంశ్రౌతం కుచింకృత పితృక్రియమ్ ।

విరక్తం విషయాన్ భుక్త్వా వ్యధాన్మధోఽనుజంయతిమ్ ॥ 96

తా. శ్రీ మధ్యాహ్నములు తమ తమ్మునకు సన్యాసము నిచ్చిరి. ఆతని తల్లిదండ్రుల వంశము శుద్ధమైయుండెను. వారు వేదములను వేదార్థములను తెలిపినవారై శుద్ధులైయుండిరి. సన్యాశ్రమమును స్వీకరించుటకంటె ముందు చేయవలసిన దేవచ్ఛాద్ధాదులను నెఱవేర్చియుండిరి. విషయసుఖముల ననుభవించి వైరాగ్యము నొంది యుండిరి.

శ్లో. రహస్యతి రహస్యం తద్రహ్మ బ్రహ్మ సమోదదా ।

అముష్మై వంచ తపసోన విదుర్యత్తపస్విసః ॥ 97

తా. కొందరు మునులు నాల్గుదిక్కులందు అగ్నిని ప్రజ్వలించు కొని వాని నడుమ కూర్చుండి సూర్యుని దృష్టించి చూచుచు తపస్సును చేయుచుందురు. అట్టి వంచాగ్నుల నడుమ తపస్సును చేయుచున్న మహాతాపసులకు తెలియని ప్రణవమును చతుర్ముఖబ్రహ్మ వలెనున్న మధ్యాహ్నములు తమ తమ్మునకు బోధించిరి.

శ్లో. ప్రేమామృత ప్రసన్యాస్య స్మితాంగా పాంగపూర్వకమ్ ।

శ్రీవిషు తీర్థ నామస్యై ప్రీతితీర్థః ప్రదత్తవాన్ ॥ 98

తా. శ్రీ ఆనందతీర్థులు తమ్ముని యందున్న ప్రీతిచే ప్రసన్న ముఖులై యుండిరి. వారు చిరునవ్వు కటాక్షముచే తమ్ముని చూచుచు వారికి విష్ణుతీర్థులను యత్యాశ్రమపు పేరు పెట్టిరి.

శ్లో. శ్రవణేనాను వాదేన మనసేనా వృథాకరోత్ ।

కాలం వేదాంతశాస్త్రస్య వేదాంతగురు సోదరః ॥ 99

తా. శ్రీమదానందతీర్థులు ఉపనిషత్తులను ఉపదేశము చేయుటచే గురువులై యుండిరి. వారి తమ్ముడు విష్ణుతీర్థులు ఎల్లప్పుడు వేదాంతశాస్త్రమును వినుటయు, దానిని మఱల చెప్పటయు, మనస్సునందు చింతించుటయు వీనివలన కాలమును పాతకముగా నడుపుచుండును.

శ్లో. సదాంతి భర్తృమాదుర్య పరిచర్యాది మేదురైః ।

మహా విటవినం చక్రేగురోః స్వస్థం కృపాంతురమ్ ॥ 100

తా. రైతు భూమియందు విత్తనమును నాటి దానిని మొలక నైత్ర చేసి దానికి ఎరువు పేరు మొదలైన వాటిని వేసి పెద్ద చెట్టుగా చేయును. అదేవిధముగా శ్రీ విష్ణుతీర్థులు ఆనందతీర్థులు తమయందు చూపినకృపను, ఇంద్రియనిగ్రహము, భక్తి, తియ్యనిమాటలు, ప్రసన్నమనస్సు, సేవ పనిచే హెచ్చించిరి, అనగా ఆచార్యులు విష్ణు తీర్థులఇంద్రియ నిగ్రహదులను చూచి వారియందు మిక్కిలి దయ చూపించిరి.

శ్లో. అనంత మతికారుణ్య కల్పద్రుమ వతోజనైః ।

అపర్ణ్యో మహిమాతస్య లౌల్యాత్పం వర్జితేమనాక్ ॥ 101

తా. శ్రీ పూర్ణప్రజ్వల కృపయను కల్పవృక్షమే ఈ విష్ణు తీర్థుల వలచియున్నది. అందువలన అధికమైన వారి మాహాత్మ్యమును మనుష్యులకు వర్ణింపవలవికాదు. అయినను నేను ఉత్సృకతచే కొంత చెప్పెదను.

శ్లో. చతురోఽసౌ ప్రవచనే మనుసంసిద్ధి మాన్మనః ।

సంభ్యామాం పూరణే మాగాన్మధ్వదా సమితివ్యధాత్ ॥ 102

తా. ఆ విష్ణుతీర్థులు మధ్వశాస్త్రమును జనులకు వివరించి చెప్పటయందు అతి బుద్ధిశాలురై యుండిరి. మఱియు ప్రణవాది మంత్రములను జపించి యిష్టార్థమును సాధించి యుండిరి. ఏక నేను మధ్వాచార్యుల శిష్యులందు రెండవ మూడవ అనుగణనకు ప్రాకులాడక శిష్యశ్రేష్ఠులను కీర్తినార్జించుటకు ప్రయత్నింతునని సంకల్పించిరి.

శ్లో. దిశం ప్రయాంతం శశినశ్చిరం తం భువ్యశోధయత్ ॥

తీర్థకం విష్ణుతీర్థంచ విష్ణుతీర్థశ్చ తీర్థకమ్ ॥

103

తా. విష్ణుతీర్థులు ఉత్తమ ప్రదేశములందు నివసించిరి. అపుడు వారిని అచటనున్న గంగాది తీర్థ జలములు పవిత్రముగా చేసినవి. భగవద్భక్తులైన విష్ణుతీర్థులు తాము నివసించిన చోటులలో ఆ తీర్థ జలములను పరిశుద్ధిగావించిరి.

శ్లో. అకామా నామనేకేషాం సిద్ధిభూమిం తవన్న్విభామ్ ।

లిరోహిత్యా ప్రాపాసౌ హరిశ్చంద్ర మహీధరమ్ ॥ 104

తా. అనేక మహర్షులు ధర్మాపేక్ష లేక తవన్న్విధిగల యెవ హరిచంద్ర పర్వతమును తవస్సు చేయుచుండిరి. విష్ణుతీర్థులు ఆ పర్వతమును అదృశ్యులై ప్రవేశించిరి.

శ్లో. ద్వంద్వదుఃఖానలే పీరోమాత్పర్యేణ విమత్సరః ।

తత్కాజ మత్వా తస్యా సావశనాదీం ధనాయితమ్ ॥ 105

తా. ఆ విష్ణుతీర్థులు తాము ఆరంభించిన కార్యమును పూర్తి చేయుటయందు నిపుణులు. వారు అసూయ లేనివారై నను భోజనము మొదలైనవి అగ్నివలె శీతోష్ణ సుఖదుఃఖాదులకు కట్టలవలె హెచ్చించుటకు కారణమైనవని తెలిసికొని వానిని త్యజించిరి. అనగా ఉపవాసముచేయ నారంభించిరి.

శ్లో. భక్తైరనుగిరం నీతం ప్రార్థితో యతిశేఖరః ।

పంచగవ్యం పపాకించిత్యం చ మే పంచమే దినే ॥ 106

తా. ఉపవాసమును చేయుచున్న ఉత్తమ సన్యాసులైన ఆ విష్ణుతీర్థులు తపస్సును చేయుచున్న కొండదగ్గరకు భక్తజనులు పంచ గవ్యమును తెచ్చిపెట్టి త్రాగవలెనని వేడుకొనుచుండిరి. వారు భక్తుల మాటను మన్నించి ఐదు దినముల కొకసారి ఆ పంచ గవ్యమును స్వల్పముగా త్రాగుచుండిరి.

విశేషవిషయము: పంచగవ్యము :- ఆవుపాలు, పెరుగు, నెయ్యి, పేడ, గంజరము. (పంచిత్రయ) అయిదును కలుపుట.

శ్లో. సత్యజన్ సాహసీ తచ్చ తపస్తే పేరితి తాపనమ్ ।
విల్వవర్జైః శీతావన్నై స్తృప్తిమాన్ సలిలై రపి ॥ 107

తా. ఆ విష్ణుశిష్యులు ఇంద్రియముల వన్నిటిని నిగ్రహించి ఆ పంచగవ్యమును త్రాగుటనుకూడ వలసిరి. భూమిపై చాలియున్న విల్వవర్జములను తినుచు నీటిని త్రాగుచు మనులు చేయుటకంటె ఘోరమైన తపస్సును చేసిరి.

శ్లో. యదేష్ట మద్యాస్త శీలాం యమీను నియమీసతామ్ ।
నాధ్యానతే యమే కాహం దైవవగ్నా స్తపస్వినః ॥ 108

తా. ఆ విష్ణుశిష్యులు మనస్సు నిలిపి మనులు చేయవలసిన ఆహ్నికములను తప్పక ఆచరించుచుండిరి. వారు అదృష్టవశమున భగవంతుని అనుగ్రహమును పొందెడివని మనులు ఒకదినము గూర్చుండుటకు వీలుకాని అతి చల్లగనున్న రాత్రిపై చాలకాలము కూర్చుండి తపస్సుచేసిరి.

శ్లో. పవనాం శానుజోతిత్వా పవనం రేచకాదిభిః ।
విషయేభ్యో హృషీకాశ్వా నృనోయంత్రా సమాహరత్ ॥ 109

తా. వాయుదేవుని అవతార రూపులైన మధ్యాహ్నముల తమ్ములైన విష్ణుశిష్యులు రేచక, పూడిక, కుంభకములను మూడు ప్రాణాయామములచే వాయువును నిలిపి ముఖ్య ప్రాణదేవుని అనుగ్రహమును పొందిరి. దారివదలి పరుగెత్తు గుడ్డములవలెనున్న చెవి మొదలైన ఇంద్రియములను గుడ్డములను నిలుపు పారభిసలె మనస్సుచే శబ్దము మొదలైన విషయములందు పోకుండునట్లు వానిని వెనుకకు ద్రిప్పిరి. అనగా విషయాలను పూర్తిగా త్యజించి కేవలము భగవంతుని భ్యాసమందు నిమగ్నులైరి.

శ్లో. స్మరన్మరారే రాకారం దద్యావద్యాత్మ కోవిదః ।
సమాధి మాధికమనం యోగిలభ్యం సరిష్ఠివాన్ ॥ 110

తా. విద్యావత్సలు విషయములు (శ్రీరామభాష్ట్ర విలాసమును) బాగుగా నేర్చిన ఆ విష్ణుశిష్యులు ముదాలయగు శ్రీమద్గూరాయనాని అకాశమును నదా దీక్షించుచు భ్యాసించిరి. తనోద్భవము నిచాటించి పీఠమునముఖులగు దేవాగులకు (విష్ణుశిష్యులచే) పాఠము శర్వమైన సమాధిని పొందిరి.

శ్లో. చూతుందే నులదరే రూపే స్వాగ్రంధాది గుహర్ణదే ।
స్వాశ్చర్య రత్న చుగ్నాత్మా నాచ్యత్కిలపి ద్విచేదనః ॥ 111

తా. శ్రీ విష్ణుశిష్యులు అనుప్రభావ సమాధిని పొందిరి. అప్పుడు వారు శ్రీ విష్ణువుచేతనే ఆనందాది సద్గుణములకు సముద్రమువలె నున్న ఉత్తమాశ్చర్యములన్నిటిలో శ్రేష్ఠమైన మందరరూపమునందు మగ్నులైరి. ఆ సూచమునందచ్చ వేరై న జేసికొని చూచుటలేదు.

శ్లో. కామత్రాస విహీనస్య తస్య (మజ్జాన) చక్షుషః ।
విదా కై చల్కపాప్రాజ్యం నార్థోయోగమదే రభూత్ ॥ 112

తా. త్రాసమును దోషములేని కాంతిచే వెలుగు ఒక కన్నమునకు ఒక దేశమే సమానమైన వెలయును. అట్లే అనుప్రభావ సమాధి భ్యాసమును నిరతులైన ఆ విష్ణుశిష్యుల దేహమునకు మోక్షమే సరియైన వెలయై యుండును. అనగా ఇట్టి భ్యాసమునందు మునిగియున్న ఆ విష్ణుశిష్యులకు మోక్షము అవశ్యముగా కలుగును.

శ్లో. మధ్యానుజే మధ్వనాథో యం ప్రసాదం చ్చదార్తదా ।
న చిత్తా విషయత్వాద్యా గోప్యత్వాద్యా సచర్చ్యతే ॥ 113

తా. ఇట్టి భ్యాసమందు ఆ సత్తులైన విష్ణుశిష్యులకు శ్రీ కాశి అనుగ్రహము కలిగెను. ఆ యనుగ్రహము మనస్సును అగోచర మగుట వలనను, ఇతరులకు తెలియకుండుటవలనను దెచ్చుగా నేను వర్ణించుటకు వీలుకాదు.

శ్లో. అహో మహాబోధ సేవా మహిమాన్వితం యుగేయతః ।

ధన్యో ఽసౌసిద్ధిమావేమాంసో ఽమరైరిత్యలాల్యత ॥ 114

తా. ఈ విష్ణుతీర్థులు మధ్యాచార్యుల సేవచే ఈ కలియుగ మందు ఇట్టి తపస్విత్వం పొందరి. ఆ మధ్యాచార్యుల సేవా మాహాభ్యుదయము అర్జునమైవదని దేవతలు గౌరవించరి.

శ్లో. తీవ్రవ్రతో తీంద్రియ విద్విద్యాద్ధి స్తర్కపండితః ।

అనిరుద్ధ పదాధారః ప్రేష్ఠః తిష్ఠస్త మాయయా ॥ 115

తా. విష్ణుతీర్థులకు అనిరుద్ధతీర్థులను వారు అత్యంత ప్రీతి శిష్యులైయుండిరి. వారు కఠిన వ్రతములను ఆచరించుచుండిరి. కన్నులకు కనబడని భూత భవిష్యత్ విషయములను తెలిసియుండిరి. సకల విద్వంసులందు పండితులై తర్క శాస్త్రమునందు మేటి విద్వాంసులై యుండిరి. అట్టి అనిరుద్ధతీర్థులు విష్ణుతీర్థుల దగ్గఱకు వచ్చిరి.

శ్లో. తేన సంప్రార్థితం ప్రాప్తం యావ్యపీఠ మిమం పునః ।

కృత్స్నజ్ఞం కృపయాన్వేష సంప్రాప్తం మేనిరే ప్రజాః ॥ 116

తా. ఆ అనిరుద్ధతీర్థులు విష్ణుతీర్థులను ఉడికి ర్వాతలని వేడుకొనిరి. అట్లే వారు ఉడికి వచ్చిరి. అప్పుడు అచటనున్న జనులు వారిని చూచిపోలిక చే మధ్యాచార్యులే తమయందు దయపెట్టి మఱల అచటికి వచ్చియున్నారని భావించిరి.

శ్లో. కపీంద్ర తిలకో విద్యచేఖర స్తావసాగ్రణేః ।

మధ్యతేః కుకోఽస్యా భూచ్చిష్యోవ్యాస పదాశ్రయః ॥ 117

తా. ఆ విష్ణుతీర్థులకు బాదరాయణ తీర్థులను ముని శ్రేష్ఠులు శిష్యులైరి. ఆ బాదరాయణ తీర్థులు ఉత్తమ కవులై యుండిరి. శ్రేష్ఠ విద్వాంసులైన వారు శ్రీ మధ్యాచార్యులకు ముద్దు చిలుకవలె ప్రీతి పాత్రులైయుండిరి.

శ్లో. అసౌదాన్యం ద్రువం యాతం మహాంతం మహతామపి ।

వ్యదాదనుగ్రహం కుర్వన్ సామర్థ్యే కౌతుకం నృణామ్ ॥ 118

తా. శ్రీ విష్ణుతీర్థులు తమ ప్రభావముచే జనులకు ఆశ్చర్యమును కలిగించుచుండిరి. వారు తాము మెచ్చిన శిష్యులైన బాదరాయణ తీర్థులకు అనుగ్రహము చూపి జ్ఞాని శ్రేష్ఠుల గావించిరి.

శ్లో. ఆరురోహ దురారోహం సపరైః ప్రీతికృద్ధరైః ।

మహాంతం మహిమానంచ మహీధ్రంచ గుహప్రియమ్ ॥ 119

తా. ఇట్లు ఆ విష్ణుతీర్థులు తమ భక్తిచే శ్రీ వారికి సంతోషమును కలిగించుచు ఇతరులకు నెక్కుటకు వీలుకాని కుమారులకు ప్రీతిపాత్రమైన కుమారమను సహ్యా పర్వత శిఖరము నెక్కిరి.

శ్లో. అకృష్టోన్య గుణైర్వ్యాపై ర్యోగోదాయా ఉపాయయా ।

స పద్మనాభ తీరాభ్యః శిష్యోన్యో ఽభూత్పుచే తసః ॥ 120

తా. గోదావరీ తీరమందు నివసించుచున్న పండితోత్తములైన బ్రాహ్మణు లొకరు శ్రీ మధ్యాచార్యుల విశ్వవ్యాపికి ర్చిని విని వారివద్దకు వచ్చిరి. వారు పద్మనాభ తీర్థులని పేరుతో పూర్ణ ప్రజ్ఞుల శిష్యులైరి.

శ్లో. శ్రుత్యా మత్యా సదాభక్త్యా విరక్త్యా నిత్యసేవయా ।

తస్యై (అస్మై) ప్రసన్నః ప్రాజ్ఞేక్షః సద్యో విద్యాందదౌ కుభమ్ ॥ 121

తా. ఆ పద్మనాభ తీర్థుల వేదాంతశ్రవణము, మననము, సర్వదా భక్తి, వైరాగ్యము, నిరంతర సేవ వీటిచే పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు ప్రసన్నులైరి. వారికి వెంటనే మంగళకరమైన వేదాంత విద్యను ఉపదేశము చేసిరి.

శ్లో. వేదాంతాద్వితీయో జాతుః జహౌ విద్యతీమింగరః ।

యైక్తీ ప్రవాహ సంరంధాత్ పరశాస్త్ర నదీవరః ॥ 122

తా. తమింగలమను శబ్ద మిహము నదీ ప్రవాహమందు సంచరించుచు సముద్రమందు ఎల్లప్పుడు నివసించుచుండును. అదే రీతిని పద్మనాభతీర్థులు వైశేషిక వ్యాయముచే వారి యుక్తులను ఖండించుట కొఱకు వారి శాస్త్రములను పరిశీలించుచు ఎల్లప్పుడును వేదాంత శాస్త్ర విచారిమందు ఆసక్తులై యుండిరి.

శ్లో. వ్యాఖ్యా ప్రబాదమాత్రేణ పీఠమన్యాన్ స్వమందలే ।

మాయావి గ్రామసిహస్ర్యో వాచిసింహో నిరాకరోత్ ॥ 123

తా. కుక్కలవలెనున్న మాయావాదులు తమవారి సమాచారమును తామే సమర్థులని చెల్లించుకొనిరి. సింహమువలె పద్మనాభతీర్థులు తమ శాస్త్ర వ్యాఖ్యానపు గర్జనచేత ఆ మాయావాదులను ఖండించుచుండిరి.

శ్లో. మత్తదుర్వాది మాతంగ తర్కచుస్తక చారణే ।

పంచాస్యో యోజితవద్వ్యక్తిం చతురాస్యోపి ఒకేవంఘ ॥ 124

తా. అపుడు ఎచ్చరిచ్చలను మడించిన ఏనుగులవలె విద్యా మదముచే ఆహంకారము గొందిన ఏనుగుల తలలవలెనున్న కుయుక్తులను ప్రయోగించుచు దుర్వాదులు గర్వించిరి. కుశలులైన పద్మనాభతీర్థులు సింహము ఏనుగుల తలలను చీల్చునట్లు వారి కుయుక్తులను ఖండించిరి.

శ్లో. సన్న్యాయ రత్నావళిరపు దపారి యరః కుభా ।

టీకా పరాను వ్యాఖ్యానా అనర్థా బోధసాగరాత్ ॥ 125

తా. ఆ పద్మనాభతీర్థులు జ్ఞానసాగరమువలె నుండిరి. వారు శ్రీ మధ్వాచార్యులు రచించిన ఉత్తమ అనువ్యాఖ్యానమును గ్రంథ

మునకు సన్న్యాయ రత్నావళియను బీజను రచించిరి. అది సముద్రమందు దొరికు రత్నములవలె అమూల్యమై యుండును.

శ్లో. వేదప్రపంచవార్య శిష్యో ఒసావితి పూజితః ।

సభ్యః సదాయాం యో వేదం వ్యాచ ఖ్యో వేగిసారవిత్ ॥ 126

తా. వేదముల సారము నెఱిగిన పద్మనాభతీర్థులు సభల యందు వేదములను ప్రవచనము చేసిరి. వీరిని జనులు వేదవ్యాఖ్యానము చేయుటయందు ఆచార్యులైన మధ్వాచార్యులకు రెగిన శిష్యులని పూజించుచుండిరి.

శ్లో. అనయోః ప్రవచేష్యో శ్చరమేదా దవన్నిహ ।

అనంత బోధస్యా నేతేయతీంద్రా ఒహుదేశవాః ॥ 127

తా. భారతదేశమందు శ్రీ పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులకు విష్ణు తీర్థులు పద్మనాభతీర్థులకంటె ముందును నిరుపాదిను అనేకులు శిష్యులై యుండిరి. వారు నానాదేశములందు జరించిన యతి నయ్యలై యుండిరి.

శ్లో. వశేక్తుత హృషీకాశ్చ జననాద్యుప మర్దినః ।

నరసింహ పదాధరా అత్యస్తో పేంద్రనామకాః ॥ 128

తా. ఆ యతివర్ములు జేతేంద్రియములైన హృషీకేశతీర్థులు, జనన మరణమును నివారించుకొనిన జనార్దవతీర్థులు, నరసింహోపాసకులైన నరసింహతీర్థులు, విష్ణువును సదా స్మరించు ఉపేంద్రతీర్థులు.

శ్లో. అదీర్ధా న్యాధిరానా యే శ్రీమద్రామ పదాశ్రయాః ।

అనత్యక్ష గుణోద్రిక్తా తత్త్వైరాగ్య సాగరాః ॥ 129

తా. మఱియు వాసుదేవతీర్థులు, శ్రీరాముని ధ్యానించు రామ తీర్థులు, ఆతేంద్రియ జ్ఞానముగల అఘోరజతీర్థులు మొదలగు శిష్యులు తత్త్వైరాగ్యముల సముద్రమువలె నుండిరి.

శ్లో. పాదైః ప్రసంతః పృథివీం దర్శయంతో హరేఃపదం ।

ధూత దుస్సమ యధ్వంతా ఆదిత్యా ఇవగాం గతాః ॥ 130

తా. సూర్యుడు తన కిరణములచే భూమిని పవిత్రముగాచేయును. ఆకాశమును ప్రకాశము నొందించును. చిహ్నచీకటిని నివారించును. భూమికి దగిన అనేక సూర్యులవలె శ్రీ మధ్వాచార్యుల శిష్యులు సంచరించుచు తమ పాదములతాకుడుచే భూమిని పవిత్రముగాచేయుచు శ్రీ విష్ణుస్వరూపమును శాస్త్ర వ్యాఖ్యానముచే తెలుపుచుండిరి. దుష్టశాస్త్రములను ఖండించుచుండిరి.

శ్లో. మోక్ష శాస్త్రామృతాంభోధి సేవయా నిర్వహిర్వృతాః ।

చక్రి చారు తరాస్యాను చక్రిణ శ్చరణార్పితాః ॥ 131

తా. ఆ శిష్యులు అమృత సముద్రమునుబోలు మోక్షము నిచ్చు మధ్యశాస్త్రమును పినుచు చింకించుచు ఎల్లప్పుడు సుఖించుచుండిరి. శ్రీ విష్ణుప్రయోగ సుందరప్రతిమలయందుండు శ్రీ విష్ణువును పూజించుచుండిరి.

శ్లో. మధ్య ప్రశిష్యా బహవః శిష్యా యేషాం ముహుస్తథా ।

అలంబ క్రురలం పృథ్వీం సర్వే సద్గుణ భూషణాః ॥ 132

తా. ఇట్లు మంచిగుణశాలులైన చాలమంది మధ్వాచార్యుల శిష్యులు, వారి శిష్యులు, వారి ప్రశిష్యులు అందరు అతిశయముగా భూమండలమును అలంకరించిరి.

శ్లో. సదా సకల సద్భావ వ్యాఖ్యా సౌఖ్యామృతాద్విగాః ।

సర్వే దుర్వాది దుర్వాద కాండఖండన మండనా ॥ 133

తా. ఆ శిష్యులందరు మధ్యశాస్త్ర గ్రంథములన్నిటిని ప్రవచనముచేయుచు మిక్కిలి ఆనందము నొందుచుండిరి. దుర్వాదుల దుష్టపాదములను చెట్టుయొక్క కొమ్మలను ఖండించునట్లు ఖండించుచుండిరి.

శ్లో. భూరి భక్తిభరా కేచిదవ్యల్ప శ్రుతసంపదః ।

అవ్యల్ప భోదాః అవరే బహుశ్రుత మహాగుణాః ॥ 134

తా. మధ్వాచార్యుల శిష్యులు కొందరు స్వల్పముగా శాస్త్రమును వినినవారైనను మిక్కిలి భక్తిగలవారు. ఇతరులు స్వల్పము తెలిసినవారైనను బహుశ్రుత మహాగుణములను వినియుండుటచే మిక్కిలి గుణవంతులు.

శ్లో. బహవో గృహీణోఽవ్య స్మాత్సమగ్రానుగ్రహం యయుః ।

దీప్తా యత్రాగ్న యదేవ త్రయో లిఖచశేఖరాః ॥ 135

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులవలన చాలమంది గృహస్థులు సంపూర్ణమైన అనుగ్రహమును పొందిరి. వారియందు దక్షిణాగ్ని, గార్గ్య పర్వము, ఆహవనీయమను మూడు అగ్నులవలె ప్రకాశమానులైన లిఖచ వంశపు త్రివిక్రమ పండితాచార్యులు, వారితమ్ముడు శంకరాచార్యులు, వారి వంశములోని మరియొక శంకరాచార్యులు అను మువ్వురు అగ్రగణ్యులు.

శ్లో. మాధ్వం నియోగం యేప్రాప్యోనా శ్యజన్ విదుషాంపరాః ।

శిష్యక్షేత్రేషు సద్విద్యా దీక్షావాపైక దీక్షితాః ॥ 136

తా. లిఖచ వంశపు ఈ మువ్వురు పండితోత్తములై యుండిరి. వీరు మధ్వాచార్యుల ఆజ్ఞను దీక్షతో సనుసరించుచు క్షేత్రములవలెనున్న శిష్యులందు బీజములవలెనున్న సద్విద్యల నుపదేశము చేయుచు మధ్వమతమును అభివృద్ధిగావించిరి.

శ్లో. గ్రామణ్యో బ్రాహ్మణాగ్రణ్యః ప్రాపుః పూర్ణేక్ష శిష్యతామ్ ।

యేషాం సద్గుప్తిమాత్రేణ భవేత్కిల పరంపదమ్ ॥ 137

తా. గ్రామములకు ప్రభువులైన బ్రాహ్మణాది వర్ణముల వారు సజ్జనులను కాపాడుటచేతను, దుర్జనులను శిక్షించుటచేతను,

మోక్షమును పొందును. అట్టి గ్రామములైన గ్రామములను
వర్ణములవారు శ్రీ పూర్ణాక్షుల కిచ్చులైరి.

శ్లో. పుటాపా పక్షపాతాల్లైకే భృశ్శీత్యేవలం దదౌ |
రామప్రియో రామభవ స్వాంగతిం యోగి దుర్లభమ్ || 138

తా. శ్రీరాముని తన భావముచే విమన్యులైన పక్షి
మృగాదులకు తన వాడైన శైవ్యభావము నిచ్చియున్నాడు.
అదేవిధముగా శ్రీరాముని ప్రేమభక్తులైన మహాచార్యులు తమ
సేవ, శైవ్యవ సిద్ధాంతమును వృథా భక్తి వీరిచే ప్రసన్నులై కొందరు
భక్తులకు యోగులకు జ్ఞానకరి మోక్షము నిచ్చిరి.

శ్లో. విష్ణుప్రతిష్ఠాతి కయా ఈద్యతా యద్దయోదయాత్ |
కోనేచ్చే త్పుంజం భక్త్యా తత్త్వాద సురపాదవం || 139

తా. ఇట్లు మహాచార్యుల శిష్యుల శిష్యులు. వారి శిష్యులు
ఆచార్యుల దయచే పూజించి అనులకు కల్పవృక్షమువలె ఇష్టార్థ
ములను ఇచ్చుచుండినందున వారి పాదములను అందరు సేవింప నచే
యిందిరి.

శ్లో. ఇత్థం సద్విః సద్విరర్చ్యో భరాయాం
చత్రే వాసం శేషకయ్యేక యానే |
గ్రామేవాతైః పావితే కాన్యా తీరైః
భక్తి ప్రత్యాసన్మతే అనూనదోధః || 140

తా. ఇట్లు సజ్జనులు పూర్ణాక్షులను భక్తితో సేవించు
చుండిరి. అంతలో చాతుర్మూల్య ప్రతీకాలము వచ్చెను. ఆపుడు
కన్యాశ్రమందున్న ఏకవాసి (తాంత్రి) గ్రామపు భక్తులు ఆచలనే
చాతుర్మూల్యవ్రతము నాచరింపవలెనని వేడుకొనిరి. కనుక ఆచార్యులు

ఆచలమున్న మంగళకర్మమైన మోక్షమును వారము చేయ వారం
యిందిరి.

శ్లో. స్వానంద తీర్థ తగవద్దనెందు కింఁ
విద్యా సువివేకకాంతి సుకాంతి కాంతిమ్ |
యైః ప్రేక్ష్యతాత భవతాప శమాయతత్త్వై
స్తద్దానదాన్య మపి కిం న దదాతి పుంసః || 141

తా. శ్రీ మహాచార్యుల ముఖము నివ్వయను అమృత
కాంతిచే సుందరముగా నుండును. కీర్తిని భక్తులు సంపాద కష్టముల
నివారణకొరకు సందర్శింతురు. అందువలన వారికష్టములు పరిహరమై
యిష్టార్థములు లభించును. మఱియును అట్లు చూచినవారి సేవకులను
సేవించువారికికూడ నకల యిష్టార్థములు లభించును.

గద్య

ఇతి శ్రీ మల్లిఖవిజయతీర్థ త్రివిక్రమ పండితాచార్య
సురనారాయణ పండితాచార్య నిరచితే
శ్రీ సుమధ్వవిజయే మహాకావ్యే
అనంతాంకే వాసి నిగ్రహ
పూర్వక గ్రంథ రచనానామ
పంచదశస్కంధః
పదునైదవ స్కంధ ముగిసెను.

శ్రీ సమధ్య విజయము
పోతనగ్గ.

శ్లో. సామిల్వో మది మతనాంఘ్రి భక్తిభాగ్యః
శ్రాంత్యో వితత మతే ర్మహాను భావమ్ ।

వేదాంతం స్వయమివ బంధమోక్షమూలం
వ్యాచష్ట స్ఫుట మథకోఽపి కోవిదో ఒత్ర ॥

తా. ననువార ఒకచోట శ్రీమన్నారాయణునందు భక్తి
గల కొందరు వైదిక పుస్తకులు చేరియుండిరి. అచట శ్రీ మధ్యా
చార్యుల శిష్యులైన ఒక పండితులు బానిగ సంపాద బంధన
విమోచనకారణమైన ఆచార్యుల అభిశయ మాహాత్మ్యమును స్పష్ట
ముగా వివరించిరి. ఆమాహాత్మ్యము వేదాంతశాస్త్రమువలె నుండెను.

శ్లో. గోమత్యా న్తటిసికీటి ఒచ్చకీర్తి చంద్రం
విశ్వజ్ఞం షీతివతి రంత్య వర్ణజన్మా ।
విద్యేష్టా శ్రుతి గుణసాధకం శ్రుతీనాం
వాచాలో వచనమువాచ వాగ్వివర్యమ్ ॥

తా. ఆ శిష్యులు ఆచార్యుల మాహాత్మ్యమును ఈ రీతి
చెప్ప నారంభించిరి. గోమతి నదీతీరమునందొక శూద్రరాజుండెను.
అతడు చాక్రతురుడై వేదములను జ్యేషింతుచుండెను. అపుడు అన్ని
చోటులందును వాచాలులైన శ్రీ మధ్యాచార్యుల కీర్తి వెన్నల
వలె వ్యాపించియుండెను. ఆ రాజు వేదములయందున్న ప్రామా
ణ్యము మొదలైన అమూల్య గుణములను సాధించుచు మధ్యా
చార్యులగూర్చి యిట్లనెను.

పోతనగ్గము

401

శ్లో. ఉన్నత్త ప్రలపిత వన్న తద్విమానం
యద్వాక్యం వ్యధి చరతి వ్యధివృ లేఒత్ర ।
దృష్టాంతో భవతి తదప్రమాణ తాయాం
సర్వేషాం శ్రుతివచసాం చ సర్వతేతి ॥

తా. వేదమునందు ఏకోయిగ భావ్యమై నించు చేతియందు
వట్టుకొని "యాటపథీ పూర్వకాతాతేవేధ్య" ఇత్యాది మాన్తి.
మును జరించినచో దానియందు మొలకయై పూలు మొదలగువది
పుట్టునది చెప్పబడియున్నది. అయితే దానిదివ్రదు వట్టుకొని జపి
చినచో అట్లగుటలేదు. అందువలన ఆ వాక్యపు దృష్టాంతముచే
వేదవాక్యములన్నియు పిచ్చివానిమాటలవలె ప్రమాణములు కావని
జెలియుచున్నది అనెను. ఇచట ఆచార్యుల ప్రయోగ మేమనగా,
"యాటపథీ" ఇత్యాది వేద వాక్య ప్రమాణము 'ప్రమాణం వృత్తి
చారిత్యాత్ ఉన్నత్త వాక్యవత్. ఆనంతర విప్రతి చన్నంశ్చ
వేదవాక్యం అప్రమాణం వేదత్వాత్ యాటపథీ ఇత్యాది వేద
వాక్యవత్.'

శ్లో. వేదోక్తం ఫలమలమాప్యతే ఒదికారా
దిత్యుక్తో ఒతనమనసా ఒవ్యవత్త చూర్తః ।
యోగ్య త్వేసతి సహిద్యక్యతే దికారీ
నాతః స్యాత్స ఖరవిషాణ వత్సరేతి ॥

తా. అపుడు పూర్వ ప్రజ్ఞాచార్యులు ఆ శూద్రరాజును
గూర్చి వేదమునందు చెప్పినట్లు చేయుటయందు ముఱియు దాని
యందు చెప్పిన ఫలమును పొందుటకు యోగ్యత యుండవలెను.
యోగ్యతయున్నయెడల అధికారి అవశ్యముగా ఫలమును పొందును
అనిరి. అయితే ఆ శూద్రరాజు మీను చెప్పనది సరికాదు. నూ
కన్నులకట్టి ఫలమును పొందిన అధికారి కనబడలేదు. అందువలన
అధికారి గాడిద కొమ్మువలె అయినది.

శ్లో. అడేపం తమ సహమాన ఉచ్చమానః

సద్యో ఒసౌ నిజకరపల్లవ ద్వయేన ।

అదాయవ్య తనుత బీజమోష దీనాం

సూక్తేనాం కురదలపుష్ప బీజస్పష్టిమ్ ॥

5

తా. కారవమున కర్జులైన ఈ మధ్వాచార్యులకు ఆ శూద్ర రాజు ఆడిన తిరస్కారపు మాట సహించలేక, వారు తమ దోసిలి నుండి వెడలు గింజలను తీసికొనిరి. "యూటవద్దీ" ఇత్యాది వేద మంత్రమును జపించిరి. వెంటనే మొలక, ఆకు, పూవు, గింజ వీటిని పుట్టించిరి.

శ్లో. వ్యాఖ్యాతా నిశి స కదాచన ప్రదీపే

సంశాంతే పునరపి వాచయాం బభూవ ।

శిష్యాన్ స్వాన్ పురుకరుణాంబు రిర్నిజాంఘ్రే

రంగుష్ఠ స్ఫుటన ఖరోచి ప్రేవ ॥

6

తా. ఒకానొకడినము రాత్రి (శ్రీ) పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు శిష్యులకు పాఠము చెప్పించుచుండిరి. అప్పుడు దీపము ఆరిపోయెను. అప్పుడు ఆచార్యులు తమ కాలి బొటనవ్రేలి గోటి కొనముక్క కాంతిచేతనే శిష్యులందు దయగలవారై మరల చదివించిరి.

శ్లో. తీర్థార్థం పృథుతర వప్రపాతి వారాం

ధారాణాం రయ సహనక్షమాం మహేష్వ ।

అనీశాందశ శతపుంభి రత్య శక్త్యా

ప్రేక్ష్యోచే విపుల శిలాంక్వచిత్స ముక్తామ్ ॥

7

తా. ఒకచోట ఒక వేయిమంది జనులు నదియొక్క మెట్ల కొరకు ఒక ఎత్తయిన చోటినుండి పడు నీటి ప్రవాహమును అడ్డగించుటకు ఒక పెద్ద రాతిని ఇంకొక చోటినుండి తీసికొని

వచ్చుచుండిరి. మధ్యవారికి నాని నెత్తుకొని వచ్చుటకు కాగి కట్టిరి. (శ్రీ) పూర్ణప్రజ్ఞలు దానిని మూచి యెట్టచిరి.

శ్లో. లోకానాముపకృతయే కుతః శిలేయం

నిన్యోనో థతి జనతా జగద తత్ర ।

నేతారో యతివర మానవా నసామాం

భీమశ్చేదిహయతలే నయన్న వేతి ॥

8

తా. ఓ జనులారా! ఈ శిలను ఎత్తుకొనిపోయి పెట్టినచో జనుల కుపకారమగును. ఎందుకు తీసికొని వెళ్ళిన ఇవట పెట్టి యున్నారు అని అడిగిరి. అప్పుడు అచటనున్న జనులు యతి శ్రేష్ఠులారా! ఈ రాతిని మనుష్యులు తీసికొనిపోవ సాధ్యము కాదు. భీమ శనుడు తీసికొని పోవ ప్రయత్నించినచో సాధ్యమగుననుకూ! లేదా! అనగా ఇది చాల బరువుగానున్నది అనిరి.

శ్లో. నిన్యేతాంగిరిమివ వానరీకృతాత్మా ।

లీలావత్కరకమలేన ఘోఽమలేన ।

తత్రాపిన్యధిత రయాన్య సూచ్యతేఽలం ।

తత్తుంగా ననునికషాఽదునాపి కమ్ ॥

9

తా. మధ్వాచార్యులు వెంటనే పూర్వము అంజనేయుడుగా నుండినప్పుడు గంధ మాదన పర్యంతమును లేచివట్ల అనాయాస ముగా ఆ రాతి నెత్తుకొని ఉంచవలసిన చోటునం దుంచిరి.

[ఇప్పుడును కర్ణాటక రాష్ట్రములో చిక్కమగళూరు జిల్లా లోహగాన్నూరు తాలూకు కళస గ్రామమందు యేంగానదీ సమీపమునందున్న ఆ రాయి వీరి అద్భుత శార్యమును సూచించును. ఆ రాతియందు 'శ్రీ మధ్వాచార్యైః ఏక మాస్తేష త నియన్తాపితుశిలా' అని వ్రాయబడియున్నది.]

శ్లో. సంహతైరధికమ (ధ) నైరలంకృతాధ్యా
శిష్యాణాంయత మనసాముతే తరేషామ్।
యత్ర మావసతి తిథాచినేన చంద్ర
స్తత్రా సానకలమతిః ససార సింధుమ్॥

10

తా. ఒక అమావాస్య దినము సూర్యగ్రహణమైయుండెను.
శ్రీ పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యులు ఆ దిన పుణ్యకాలమందు స్నానము
జేయుటకు వెళ్ళిరి. వారితో శిష్యులైన సన్యాసులు, గృహస్థులు
చారియందు క్రిక్కిరిసి వచ్చుచుండిరి.

శ్లో. ఆర్ద్రాంగః సపది నిమజ్జ నాత్పరస్యాం
కణ్వస్యద్విజ ఋషభస్య వల్లభాయామ్।
తత్రాయన్ ఖరకిరణోపరాగ హేతోః
ర్ద్రామిణా అపీనకలాః సదాలవృద్ధాః॥

11

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు సముద్రస్నానము చేయుటకు
వెళ్ళుచున్నపుడు సూర్యగ్రహణకాలమందు సముద్ర స్నానముచేయ
ఆ ఏకవటగ్రామపు, బాలకులు మొదలుకొని వృద్ధులవరకు జనులందరు
చారితోకూడ అచటికి వచ్చిరి. అప్పుడా జనులందరు కణ్వతీర్థమందు
మునిగి స్నానమాడిరి.

శ్లో. సర్వజ్ఞం సపరిజనం సమీక్ష మాణాః
పుల్లాక్షః సితవదనాః శుభాన నందుః।
దౌర్ముఖ్యం దధత ఉతావరే నినిందు
ర్నాశ్చర్యం ద్వయమపి తత్స్వభావ తంత్రమ్॥

12

తా. సర్వజ్ఞాచార్యులు పరివారముతో ఇల్లు వెళ్ళుచుండిరి.
వారిని దృష్టించి చూచుచున్న సజ్జనులు చిరునవ్వు ముఖముగల
వారై సంతోషము నొందిరి. దుర్జనులు ముఖమును త్రిప్పకొని
వెళ్ళిరి. ఇవి రెండును ఆ యా జనుల స్వభావమగుటచే ఆశ్చర్యము
కాదు.

శ్లో. మామైనం భువనగురుం వినందేత్తం
నిర్మలాన్విత్య పతదివోత్తరంగ హస్తైః।
సంక్షోభీ భునభున ఘోష ఘోరచేషః
సంరంభీ భలమదమనాయ సింధురాజః॥

13

తా. అప్పుడు సముద్రపుటలలు ఎత్తుగా పైకి లేచెను. దానిని
చూచినచో సముద్రరాజు చలించుచు కోపముచే భయంకరముగా
ఘోషించుచు జగదురువులైన మధ్వాచార్యులను తగలవలదని
బెదిరించి దుష్టులను శిక్షించునట్లుండెను. అది ఒక రాజు గురునిదకు
లను చూచి కోపముతో గర్జించుచు భయంకర రూపముదాల్చి
చేతులు కాళ్ళనాడించుచు ఈ గురువులను నిందించకుడని బెదిరించుచు
వారిని చంపుటకు చేతులెత్తుకొని యెదురుగా వచ్చుటవలె తోచెను.

శ్లో. సమ్మోదాత్తరం తరోద్రు తాభిగామీ
గంభీరస్వనను తిమాన్ నుఫేన హాసః।
వీచ్యం నైరధికతరై (తై) రిహోదివేలం
మధ్వాన ప్రణతిమివ వ్యధాత్సముద్రః॥

14

తా. ఒకడు చాలకాలము తరువాత తన యింటికి వచ్చిన
గురువులను వెంటనే యెదుర్కొని సంతోషముతో సాష్టాంగనమ
స్కారము చేయును. అప్పుడతడు సంతోషముతో బిగ్గరగా గురువు
లను స్తోత్రము చేయును. అట్లే సముద్రము ఎత్తయిన అలలను అవ
యవములచే మధ్వాచార్యులు వచ్చునపుడు వారికి తీరమునందు నమ
స్కారము చేసెనో యనువిధమయినది. అప్పుడది సంతోషముతో
మిక్కిలి చంచలమై గంభీర ధ్వనియనుస్తోత్రముగలదై యుండెను.
తెల్లగనున్న నురుగనునవ్వు గలదిగా నుండెను.

శ్లో. గోలీలా స్వతిశయినా వగధ భావా।
న్నోల్లంఘ్యా వివిధ గుణ ప్రకాశరత్నైః।

మధ్యాహ్నం పరమతేః ప్రియం జనానాం।
 లావణ్యం వతుజలధేరయం విశేషః॥ 15

తా. శ్రీ మధ్యాహ్నము మాటలయందు అందరిని మించిన వారు, గంభీరులగుటచే ఎవరికిగాని వానిని మీఱుటకు సాధ్యము కాదు. అనేక భక్త్యాది గుణములచే విరాజిల్లు జ్ఞానమను రత్నము గలవారు. సముద్రము అగాధమైన నీటి విషయమందు అన్నిటిని మీరినది. లోతగుటచే దాటరానిది. అనేక విధములైన రత్నములచే ప్రకాశించునది. అయితే ఆచార్యుల సౌందర్యమునుచూచి అందరును సంకోచము నొందుదురు. సముద్రపు నీరు ఉప్పుగా నుండుటచే యెవరికి రుచింపదు. అదియే వీరిద్వంద్వగల వ్యత్యాసము. అనగా శ్రీ మధ్యాహ్నము సముద్రమునకంటె ఉత్తములు అని భావము.

శ్లో. అంభోదే స్వరీత తరోర్మి పాణిమృష్టే।
 స్వచ్ఛేఽసౌ వికట తటాసనే నిషణ్ణః।
 వ్యాధభ్యావతి చిరమైతరేయశాఖ।
 సూక్తాని ప్రభురతి సుందరప్రకారమ్॥ 16

తా. సముద్రతీరము అలలచే మిక్కిలి శుద్ధముగా నుండను. సమర్థులైన ఈ మధ్యాహ్నములు ఆ తీరమందు కూర్చుండి చాల కాలము ఇంపుగా ఋగ్వేద విధి కేయశాఖ సూక్తములకు వ్యాఖ్యానము చేసిరి.

శ్లో. గాంభీర్యాత్వన మధరీకరోతి సింధోః।
 శ్రావ్యత్వం వహతి తథాప్యహోస్వనోఽస్య।
 పూర్ణేందు ప్రభవదనః కపిషధనోఽగ్నిః।
 మత్వేతం జనజలధి సమాకు పర్యైత్॥ 17

తా. మధ్యాహ్నముల ఇంపైన వేదపఠన ధ్వనిని జనులు వినిరి. వీరి ధ్వని గంభీరతయందు సముద్రపు ధ్వనికంటె ఉత్తమమై

మిక్కిలి గంభీరమై యున్నను ఇంపుగా నున్నది. ఇది ఆశ్చర్యము. వీరి ముఖము చంద్రునివలె విరాజిల్లుచున్నది. సుకృతులైన వీరెవరు? అని ఆశ్చర్యముతో జనులు తింహోప తండముగా వాని చుట్టుకొనిరి.

శ్లో. వేదానాం సముచిత భావవాద దక్షం।
 యే వేద ద్విషమిమ మూచిరే మహర్షాః॥
 ధిగిక్ తానితి జనతా జగాద తత్ర (గాథం)
 సాశ్చర్యాత్కిల కలితాంజలిర్నమంతే॥ 18

తా. ఈ మధ్యాహ్నములు వేదములకు సరియైన అభిప్రాయములను వివరించుట యందు కృతలురై యున్నారు. కొంత మంది దుర్జనులు నీరిని అమానుతో వేదములను దూషింపదగిన వారిని చెప్పియున్నారు. ధీ. చారెట్టి నీచులని ఆ సముద్రపుతీరమందు చేరిన జనులు ఆశ్చర్యముతో మధ్యాహ్నములకు చేతులు మోడ్చి సమస్కారము చేయుచు చెప్పిరి.

శ్లో. సన్నామం (సన్మానం) విపులహృదే విధాయభక్త్యా।
 బిద్రాణాశ్చరణ రతోఽస్య దేవసేవ్యమ్।
 తత్సన్నాదధిక కుచౌనదదాధి రాజే।
 సన్నుస్తే ద్విజనికరాః ప్రకస్తకారే॥ 19

తా. ఆ జనులందరు పూర్ణప్రజ్ఞులకు భక్తితో సమస్కారమును (సన్మానమును) చేసిరి. దేవతలు ధరింప యోగ్యమైన వారి పాదధూళిని తలమీద ధరించిరి. ఆచార్యులు స్నానముచేయుటచే ఇంకను అధికముగా సన్నిహితమైన సముద్రమందు ఉత్తమగ్రహణ కాలమందు స్నానముచేసిరి.

శ్లో. కలోరైకర నికరైరివా నివార్యైః।
 రుల్లోలైర్జన నికరాన్ని పాదయద్భిః।

అత్రాంతాః ప్రబం తరైశ్చ తోత్యమానాః
హాస్యత్వం ప్రయయరు దన్వతీ హవై కే॥

20

తా. అపుడు సముద్రమందు వీనుగులవంటి మిక్కిలి చంచలమైన వర్ష తలలు లేచుచుండును. అవి ధరింపరానివై జనులను తాగుచు ప్రలలమై యుండును. ఆ యలలు అనేకులను ముంచి తొల్లించి పారిని చూచుచున్న జనులు నవ్వువట్లు చేసెను.

శ్లో. మజ్జంతం పృథులహరీ నిగూఢ మూర్తిం
సంపూర్ణ ప్రమతి మనజ్జనో జహానః
యోరోరత్రయ విజయిగురుః ప్రసిర్ధః॥
సోఽయంహా పత తిలమూర్తి రీలయేతి॥

21

తా. శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞులను అలలనడుచు స్నానము చేయుచుండిరి. అపుడు వారి దేహమంతయు అలలలో మునిగిపోయెను. అపుడు అచటనున్న దుష్టజనులు ఈ మధ్యాచార్యులు మాడులోకములను ఆయించిన గురువులని విభ్రాతులుగా నున్నారు. అయ్యో! వీరు అలల తాడిచే పడిపోవుచున్నారు కదా! అని వ్యంగ్యముగా హాస్యము చేసిరి.

శ్లో. నీదానామ పవనదాన్య జీగణన్నాః
దధ్రాణాంజీభిత కరాణ్య దధ్రసంఖ్యః॥
క్రోష్టానాం శ్వకలకల ప్రపం విరావం॥
పంచాస్యో నహిగణయేదు దారవీర్యః॥

22

తా. నక్క-కూయను. అపుడు నక్కలు బెరుచుచేకూయను. అతి బలవంతులైన సింహము ఆ నక్క కూతను లెక్కింపదు. అట్టి శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులు సామాన్య జనులకు వ్యధను గలిగించు దుష్టల అయోగ్యమైన హాస్యపుమాటలను లెక్కింపలేదు.

శ్లో. జన్మస్థిత్య పసితిదాయనం కటాక్షం॥
లోకానామ పుటయచింతయో బృహద్ధీః॥
అత్రాంతోఽధిక గురుణాసతేన తాపః॥
న్మంచన్ సంపలన మథూ త్రటాక దేశ్యః॥

23

తా. శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞులు తమ కటాక్షము చేతనే తమకు జనుల పుట్టుక-పాలన-నాశము వీరిని గలిగించు అమాయకము. వారు గణించి కటాక్షముచే ఆర్భటింపుచున్న జన్మప్రముఖము చూచిరి. అపుడా సముద్రము వారి కటాక్షమున కధీనమై తమ అలలు ఉద్భవించుచు నిల్చి సామాన్యమైన చెటువువలె చూడెను.

శ్లో. ఇత్యాద్యైరపి చరితైరనన్య సాద్యై
ర్ననేష్టాం బహుమతి మావచుర్జనోఽన్యైన్॥
విద్యేషం వ్యధిత పునర్నిరస్తభాగ్యే
తస్మిన్ దుర్మనసి తదేవ శోధనం స్యాత్॥

24

తా. శ్రీ మధ్యాచార్యుల ఇతరులకు చేతు శక్యముకాని అమానుష శార్యములుచేసినను దుష్టులు మహాశక్తులు వీరని శాగ వింపలేదు. దానికి బదులుగా వారిని ద్వేషించిరి. దుర్భాగ్యులైన తమోదాగ్యదుష్టులకు ఆచార్యులను ద్వేషించుటయే ఉచితమైనది.

శ్లో. సంప్రాప్తం సహ సహజేన గండవాటం
స్వోజ స్సంప్రకటన అధికద్వి శంకం॥
కుక్రూషామయముచితో విధాతు మీష
క్లోకానామితి పదసా పరీక్షకాణామ్॥

25

తా. ఒక దినము శ్రీ మధ్యాచార్యుల బలమును చూచి యట కొంత గొందరు జనులు గండవాటమనువానిని చూసింది ఇతడు (నూడిపాడియు) తమకు కొంచెము నేప చేయదగిన వాడనిరి. ఆ

గండవాలును పహాదరులతో ఆచార్యుల దగ్గరికు వచ్చెను. అప్పుడు ఆచార్యులు కొంచెమైనను సుదేహింపక నీ బలమునంతయు నాయందు చూపింపు మనిరి.

శ్లో. శ్రీకాంతేశ్వర సదనేన నయత్కిలైకో
యత్త్రింశన్నర పరనిత కేతు యష్టిమ్ |
ఆ హత్యా గురుగదయైవ నాలితేరా (నారితేరా)
ద్యోతేతే తరతరరాత్మలాని కామమ్ || 26

తా. అచటి శ్రీ కాంతేశ్వర దేవాలయమందు ఒక ధ్వజ స్తంభమును ముప్పదిమంది యెత్తుకొని వెళ్ళుచుండిరి. అంత భారమైన ధ్వజ స్తంభమును ఈ గండవాలుడు (కూడిపాడియు) ఒకడే యెత్తుకొని వెళ్ళెను. కొబ్బరిచెట్టును నన్నకొలచే కొట్టి దానిని కదలించి తనకు గావలసినన్ని కొబ్బరికాయలను పొందుచుండెను. అంతటి బలశాలి అనిడు.

శ్లో. ఏతద్గుం విభవః సతస్యకంఠం
తజ్జ్యేష్ఠోఽప్యచిత ఉభౌస మంగృహీత్యా |
నిష్పేష్ఠం పరమ మవాపతుః ప్రయత్నమ్
సంఘర్షాశ్రమ పరివర్త మానతైష్ఠమ్ || 27

తా. ఇంత బలశాలియైన ఆ గండవాలుడు, అతని అన్నయు యిద్దరు చేరి శ్రీ మధ్వాచార్యుల గొంతును పిసుక వారంభించిరి. అందువలన వారి గొంతు ఇంకను గట్టి యగుచు వచ్చినది. అందువలన వారు గొంతును చుట్టును చేతులతో బట్టి నొక్కుటకు మిక్కిలి ప్రయత్నించిరి.

శ్లో. అన్విన్నావలసత రౌగురోర్ని యోగా
చృత్రాగ్ర్యా నింమహితౌ చ తావుభాభ్యామ్ |
ముక్త్యాయః కఠిన తరత్వచం శిరోధిం
వర్యాయ (యాత్) స్ఫుటవచనాన్ని పేతతుఃకో || 28

తా. ఆ గండవాలుడును అతని అన్నయుచేరి మధ్వాచార్యుల గొంతును పిసుకుటచే మిక్కిలి ఆయాసము నొందిరి. వారి బట్లు చెమరించివది. అప్పుడు ఆచార్యులు తమ ఇద్దరు శిష్యులకు మంచి వినన కట్టతో వారికి గాలిని విసరునట్లు చెప్పిరి. శిష్యులు అట్లే విసిరిరి. వారి ఆయాసముగ్గుడలకాదేదు. అందువలన వారు ఆచార్యుల ఉక్కు-వంటి గట్టియైన చర్మముగలిగినట్టియు పిసుకునప్పుడు స్పష్టముగా మాట్లాడుచున్నటువంటిదియగు గొంతును వదలి భూమిమీద పడిరి.

శ్లో. అశ్వస్తౌ కుచిహృది మావనో నమానా
పుద్గర్తం సమగదదంగులీం ధరాస్థామ్ |
సంగృహ్య ప్రసభరసాదపి ప్రయత్నైః (ప్రయత్నైః)
సామర్థ్యం యయతురి మౌనకంపినేనస్యాః || 29

తా. ఇట్లు క్రింద పడిన గండవాలుడును వాని అన్నయు ఆయాసమును పొగొట్టుకొని మేము చాల బలశాలురము అని ఆహంకార పడుచుండిరి. అప్పుడు శ్రీ మధ్వాచార్యులు తమవ్రేలిని నేలమీద పెట్టి దీని నెత్తుకని అనిరి. వారు మిక్కిలి బలమును ప్రయోగించి ప్రయత్నించినను ఆ వ్రేలిని కదలించ శక్తులు కాలేదు.

శ్లో. నిర్వృత్తం వటుమదిరుహ్య మందహాసే
సప్రాయాదిహ పరితో నృసింహగేహమ్ |
విశ్వైర్మరితి లఘిమాది తైరుపేతో
మద్వోఽభూత్తి భువనదిత్ర రత్నరాజః || 30

తా. ఒకానొకరినము శ్రీమధ్వాచార్యులు రౌవదేశమందు ప్రయత్న మేమియు లేని యొక బాలునిపై నెక్కుకొని నవ్వుచు నృసింహదేవాలయము చుట్టును ప్రదక్షిణము చేసిరి. ఈ మధ్వాచార్యులు లఘిమాది అష్టసిద్ధులు లేక అప్రైశ్వర్యములతో కూడి యుండుటచే ముల్లోకపు ఉత్తమ వస్తువు లన్నిటియందును శ్రేష్ఠులు.

విశేషవిషయము:—అణిమా-మహిమా-లభిమా-ప్రాప్తి-

ప్రాకాశ్య - ఈశిత్వ - విశిత్వ - ప్రాకాశ్యము - అనునవి అష్ట సిద్ధులు. 1. అణిమా:-కన్నులకు గనపడు వస్తువులందు మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది. 2. మహిమా:-కన్నులకు గనపడు వస్తువులందు మిక్కిలి పెద్దదైనది. 3. లభిమా:-అన్నిటికంటె శేలిక యగుట. 4. ప్రాప్తి:-తమ ఇంద్రియములకు కాక ఇతరుల మనస్సు ఇంద్రియములకు గోచరమైనవిషయములను తెలిసికొని పొందునది. 5. ప్రాకాశ్యము:-వినినదానిని పెట్టిన తెలిసికొనునది. వినినదానిని తెలియునది. 6. ఈశిత్వము:-భూమియందున్న ప్రాణులచే తాను చెప్పినట్లు పనిచేయించునది. 7. విశిత్వము:-సర్వ, రజః, తమోగుణములచే మనస్సుచంచలము కానుండుట. 8. ప్రాకాశ్యము:- ఇతరుల కంటె విషయములచే మిక్కిలి సంతోషము నొందునది. ఈ అష్ట సిద్ధులు బాధ్యుడేవునియందు స్వరూపముచేతనే యుండును.

శ్లో. పంచాశన్నర పనరోపనీక మాత్రాం

యోవార్థి గృహ మధిరోహిణీం వినాయః

సవ్యాఖ్యా స్వరదమనాయ పూర్వవాదో

నిర్దేశాద్యధి తగురోగ్ధల ప్రవేశమ్॥

31

తా. ఒకచోట మూడంపాడిత్రాయుడను బ్రాహ్మణుడుండెను. అతడు ఏబదిమంది రాజసేనకులు కష్టముతో తీసికొనిపోవుచున్న ఒక కొయ్య వీణను తానొకడే అనాయాసముగా తన యింటికి తీసుకొని వెళ్లెను. అందువలన అతనికి తాను బలశాలియను గర్వముండెను. శ్రీమధ్వాచార్యులు అతనికి నీవు సవచనము చేయు నా గొంతును పిసికి ధ్వనిని నిలుపుచుని ఆజ్ఞ చేసిరి. వాడు గొంతును పిసుక ఆరంభించెను.

శ్లో. స్విన్నేఽస్మిన్నపి యతమాన అగ్రహోగ్నే!
ప్రాచ్యాత్తత్ర వచన నిస్వనోఽతిరేజే!

ఉద్ధర్తం విపులహృదంగులీం చలనాం!

సోఽభూదీత్యజ్ఞని కుతూహలం జననామ్॥

32

తా. ఇట్లు మధ్వాచార్యుల గొంతును పిసుకుచున్న మూడంపాడిత్రాయుని శరీరము ఆయాసముచే చెరుకైనను, అయినను ఎట్లయినను చేసి ఆచార్యుల ధ్వనిని నిలువనలెనని అతడు హాశముచే ప్రయత్నించెను. అయితే ధ్వని మొదలున్న దానికంటె అధికమయ్యెను. తరువాత ఆచార్యులు తమ శ్రేణిని శేలపై పెట్టి ఎత్తుచుని చెప్పిరి. అయితే ఆ శ్రేణి వెల్లుటకు దానివలన కాలేదు. ఇందువలన అచట నున్న జనులు ఆశ్చర్యము నొందరి.

శ్లో. పర్యైషీ ప్రభురితరైః శివాగ్నిపూర్వైః

ర్నోపైషీ ప్రజలతరైస్తథా ప్రయత్నే!

నావైషీక్య చిదపిశక్త్య పూర్తి రస్మి!

స్మృత్యైషీ స్వయమపి భీమ ఇత్యవశ్యమ్॥

33

తా. బలశాలురైన శివాగ్ని, వాసుదేవ, ఉగ్ర, అమోఘ మొదలైన ఇతర బ్రాహ్మణ జట్టులు శ్రీమధ్వాచార్యుల బలమును పరీక్షించి ఓడిపోయిరి. అట్లే ఇతర బలిష్ఠులైన జట్టులు వారిని పరీక్షింపక వదలలేదు. ఒక విషయమునందుగూడ ఆచార్యులు అశక్తులని ఎవరును భావించలేదు. అందరు వీరు యింత బలశాలురగుటచే నిజముగా భీమసేనుడై యుండవలెనని ఊహించిరి.

శ్లో. రేఖిన్యాం (నాం) ముహూరపినహ్యా కృష్యమాణం

నాప్యేకంత నురుహమస్య తూదపాటి!

నాసాగ్రే మృదుని కృతైశ్చ ముష్టిపూతై

ర్నాస్యేందోరతి విలిఖిః ప్రసన్నతాసి॥

34

తా. కొందరు బలిష్ఠులైన మనుష్యులు పరీక్షింప మధ్వాచార్యుల శరీర రోమములను గోళ్ళచే పట్టి అనేక పర్యాయములు

లాగిరి, అనునను పరి వేంబ్రునను కూడ లాగుటను కా లేదు. పారి మృతువైన ముక్క కొనను ముప్పికో బలముగా గ్రుద్దిరి. ఆచార్యులను దానివలన నొప్పికిలుగి లేదు. పారి సుందిరిముఖము పూర్వము వలె ప్రసన్నముగనే యుండెను.

శో. పంచాస్యః శ్వధివహీ (వై) విహీనసారై
రంధోధిర్నగ (ద) సరితాంజరైరివాలైన్||
బిచ్చోత్తైరివ తరణిర్విదం బయన్స్వన్
ప్రత్యర్థి స్వసమవరైర్వ్య వాహరత్సః||

35

తా. ఆ మధ్యాచార్యులు తాము వాయుదేవుని ఆవతారులైనను మనుష్యునివలె నటించుచుండిరి. వారు బలశాలియైన సింహము నిర్బలమైన కుక్కను ఓడించునట్లు వైరులైన దుర్వాదులను ఖండించుచుండిరి. సముద్రము గిరి(నదనదుల) నీటిని తనయందు నిండించుకొనునట్లు భక్తులగు ఆశ్రయించుచుండిరి. సూర్యుడు తన ప్రకాశముచే మిగుగురు పురుగును కాంతిహీనము చేయువిధముగా ఉదాసీనులను నిర్బలులుగా చేయుచుండిరి.

శో. పారంతీ సురసదనం విశాల సంవిత్
సంప్రాప్తఃఖలు సుచిరాన్ని వేద్యహీనమ్||
గ్రామ్యగ్ర్యక్షితి పతి ధిర్నిదార్థమాత్రా
త్రద్భూతిర్వ్యధిత సభూత బిల్వనల్పా||

36

తా. శ్రీ పూర్వప్రజ్ఞాచార్యులు ప్రయాగక్రమముచే పారంతీ దేవాలయమునకు వెళ్ళిరి. అప్పుడా దేవాలయమందున్న హరికి పూజ వై వేద్యము మొదలైనవి లేకుండుటను చూచిరి. వెంటనే గ్రామము నందలి ముఖ్యులను రాజును పిలిపించిరి. ఆరుగంటల కాలము లోపల దేవునికి భూతిబలి. పూజ, వై వేద్యము మహోర్నివాహలు నడుచు నట్లు ఏర్పాటు చేసిరి.

శో. భీమత్వే నహా నహితైః ప్రతిష్ఠితాః ప్రాక్
పంచాత్మా ముర దిష్ఠిరంబతో విశక్తాః
పాంచాత్మా బలిసేరితం పమందదిత్వా
సోఽస్మాదీ త్తమ మమక ప్రహృత్తా భౌజ్యః||

37

తా. పూర్వము ద్వాపరయుగమున ఉండెడితడు తాము తనయుడై యుండునపుడు ఈ పాఠంతో దేవాలయమునకు వెళ్ళితిమి లతో ఒకొక్క ఒకొక్క విష్ణు ప్రతిమను ముక్తియు బదిలించి ప్రతిష్ఠ చేసియుండిరి. బలిని వేసి దానిపై బలిని నేరుటలోనికి ప్రాంత నీటిని చెచ్చించుచుండెను. ఇట్లు లాగు ఆ ప్రతిమలను పూజించి యుండిరి. ఇప్పుడు మధ్యాచార్యులు ఈ దేవాలయమును దూరం వెంటనే ఆ విషయమును స్మరించిరి.

శో. ఆయాస్యన్ కిల సరిదంతరాఖ్యదేశం
గ్రీష్మేనిర్దల మిహాకుమ్రువం ప్రకాశమ్||
తత్కాలే పరమభివర్షయన్ ఘనోమం
తత్పూర్వై వ్యధిత కుమారాల బనానామ్||

38

తా. శ్రీ మధ్యాచార్యులు గ్రీష్మకాలమున 'ఇశేనుడు' గ్రామమునకు వచ్చుచుండిరి. అప్పుడు దానియందు కొందరు బియ్యం పారంతీగ్రామపు చెరువునందు నీరు లేదని తెలిపిరి. ఆచార్యులు వెంటనే ఆ చెరువు మాత్రము నీటిచే నిండునట్లు మేళములచే బాంబురిపించిరి. దానివలన బియ్యంనదు మిక్కిలి అశ్వర్థము నొందిరి.

శో. దుర్మంత్రైఃఖల పటరైః ప్రచోద్యమానో
గ్రామేకో వ్యవలవతిః ప్రహృత్తమేనమ్||
సంప్రాప్తస్తత ఉతయంత మిడిమాణా
ప్రోద్యంతం రవి మివవిన్మితో ననామ్||

39

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యుల మాహాత్మ్యమును విని చూచి సహింపని కొందరు దుష్టులు ఆచార్యులను చంపుటకొఱకు ఆ గ్రామపు ప్రభువైన శూద్రునకు దుష్కృతన చేసి పంపిరి. అతడు ఆచార్యుల దగ్గర చంపుటకొఱకు వచ్చెను. అంతలో ఆచార్యులు ఆ గ్రామమునుండి వెళ్ళిపోవుచుండిరి. అతడు ఉదయించు సూర్యునివలె ప్రకాశించుటచూచి ఆశ్చర్యముతో నమస్కరించెను.

శ్లో. డేత్రాగ్ర్యం త్రిభువన వైద్యనాథ నాదం
ప్రస్తాయ ప్రచురతరాంతరః ప్రభావీః
శ్రీరృష్టామృత పరమార్థ వాభిధానం (నాం)
చత్రేనద్వచనతతిం స్వభ త్రభూతైః॥

40

తా. మిక్కిలి సమర్థులైన మధ్వాచార్యులు ధన్వంతరీ దేవాలయమున్న 'కొక్కడ' గ్రామమునకు వెళ్ళిరి. అచట 'ఇడపాడి త్రాయ' అను వారి ధర్మశూకడుండెను; వారాధర్మని శ్రేయస్సుకొఱకు అచట పురాణముల సదుక్తులున్న కృష్ణామృత మనార్థపమను గ్రంథమును రచించి అతనికి ఇచ్చిరి.

శ్లో. సగ్రామం పరమభియాత ఉచ్చభూతిం
విద్వాంసః త్వకుహర కోపదర్శరాధాః॥
ఇత్యుచే మదమతి మానినోఽభింజం
మన్యస్య జీవయతు మేవతజ్జనస్య॥

41

తా. ఆ పూర్ణశ్రేణులు అచటనుండి ఉజ్జర్య (ఉజ్జై) అను మఱియొక గ్రామమునకు వెళ్ళిరి. అచట ఆసేకులు తామె సర్వశైలమని తలచిన పండితులుండిరి. వీరు వారి అహంకారమును నివారించుటకొఱకు కూపస్థమండూకమువలె (బావియందున్న కప్పవలె) నున్న ఇచటి విద్వాంసులెక్కడ? ఎందుకు నావద్దకు వచ్చుటలేదు? అని యడిగిరి.

శ్లో. సర్వజ్ఞోఽవ్యయ మధికం నయజ్ఞభంగీం
సంవి త్రే యతిరితి బద్ధ నిశ్చయోఽసౌ॥
ఆధాంతం పరిషది మత్సరాదప్యచ్చ
త్కర్మాద్రక్తుతి గహనార్థ భండభావమ్॥

42

తా. మధ్వాచార్యులు సర్వజ్ఞులా? నిజము. అయితే సన్యాసులగుటచే యజ్ఞముచేయు సధికారములేని కారణమున యజ్ఞక్రమమును పెచ్చుగా తెలియదు అని ఆ గ్రామపు విద్వాంసులు నిశ్చయించుకొనిరి. సభయందు విరాజిల్లువారిని కర్మార్థమును బోధించు 'భండసాంక్షై' ఇత్యాది బ్రాహ్మణ భాగమునకు అర్థమును చెప్పదు అని అసూయతో ప్రశ్నించిరి.

శ్లో. చందోభ్యుక్తుతర ననంగహ ప్రవీణాన్
షష్ఠేఽహ్ని ప్రతి విహితాన్ ప్రజాధిపేన॥
నారాళంస్య చరమవారు మంత్రభేదా
నూచేఽసౌతమధిదధద్వి సంకయాంకః॥

43

తా. మధ్వాచార్యులు ఆ పండితు లడిగిన మంత్రములకు నిశ్చితమైన అర్థమును చెప్పిరి. మఱియు బ్రహ్మ యజ్ఞపు ఆరవదినము నిధించిన వేదము యొక్క ముఖ్యార్థపు శేఖరణగల నారాళంసీత్యాది మంత్రములను చెప్పిరి.

శ్లో. పాండిత్యం పరమ మవేక్ష్యతస్య తాదృక్
సంఘర్షా (ష్ట) త్కుభితమునా వివక్ష సంఘః॥
నర్థః స్యాదయమితి వర్ణయన్నథ త్వం
తం బ్రూ హీత్యురుమతి నేరితోఽర్హ వద్దాక్॥

44

తా. ఆ ప్రతివాదులు శ్రీ మధ్వాచార్యుల అత్యర్థుర పాండిత్యమును చూచిరి. అయినను వాద వివాదములబ్ధిడిచే చారి

లందు ఆశ్చర్యముకాదు. అయినను దగ్ధులగుచున్న ఆచార్యుల చరిత్రను చెప్పట ఇతర కార్యములను చేయుటకంటె శ్రేష్ఠమైనదని ఈ గంధమునందు వర్ణించుచున్నాము.

శ్లో. ఇహ్యదే రరణి సురేణ తేవలం నో
మాధీయం వివిర కచా వచానుమాన్యః।
సాక్షిదప్య మరవరై రుదీర్యమాణా
గంధరై ర్విద్యు సదసి తన్మృదేజగేఽపౌ ॥

49

తా. ఆ మధ్యాహ్నముల కథ మహానుభావుల కథలయందు పూజ్యమైనవట ఆచార్యుల శిష్యుడైన బ్రాహ్మణుడు చెప్పినందు వలన మాత్రముకాదు. దేవశ్రేష్ఠులు ఓక కథను పొగడియున్నారు. దానిని ఆ దేవతల సంతోషముకొరకు గంధర్వులు దేవతల సభయందు పాడి కొనియాడియున్నారు.

శ్లో. తాంపద్య ప్రణిగదితాంతు మూర్ఖయిత్వాః
తా నానాముచిత తయాత్త పంచమాద్యాః।
గాంధారం ద్యువిషయముజ్వలం సృజంతో
గ్రామంతే ప్రజగురకాకి క్రమకంతాః ॥

50

తా. ఆ గంధర్వులు దేవతలు రచించిన ఆచార్యుల చరిత్ర పద్యములను దేవసభయందు రాగాలాపనతో పాడిరి. వారి కంత మందు కాకియను కంతదోషము లేకుండుటచే ధ్వని యింపుగా సుశ్రావ్యమైయుండెను. వారి పంచమాది స్వరములను ఒక పాటను పాడి మఱియొక పాటను పాడునపుడు మిత్రము కాకుండునట్లు యోగ్యరీతితో స్వీకరించుచు దేవలోకమునందు పాడదగిన లెండు శ్రుతులు గల గాంధారరాగమును మిక్కిలి స్పష్టముగా ప్రకటించుచుండిరి.

విశేష విషయము : నిపాద, ఋషభ, గాంధార, వడ్డ, మధ్యమ, దైవతములను (స, రి, గ, మ, ప, ధ, ని) స్వరములు

ఏడు, వీనియందు నిపాద గాంధారస్వరములకు లెండు లెండు శ్రుతులు, దైవత ఋషభములకు మూడు మూడు శ్రుతులు, వడ్డ, పంచమ, మధ్యమములకు నాలుగు నాలుగు శ్రుతులు. వీనియందు వడ్డగ్రాహము, మధ్యమగ్రాహము, గాంధారగ్రాహములని గ్రాహములు (శ్రుతి సమాహములు) మూడువిధములై యున్నవి. మొత్తమునందు గానమునకు ఏడు స్వరములు, మూడు గ్రాహములు, ఇరువదియొక్క మూర్చనలు. (ఆలాప విశేషములు) నలుబదియొక్క రాసములుండును.

శ్లో. ఆనమై సుమ(ము) కుటమోఽవిఃకరాగై
రాతాప్రైః ప్రతికలితైః స్మితైః ముఖాదైః।

ఆలాపి స్థితరథ క్రిః సురేంద్రై
స్తద్గీతాదకదిషణార్యవర్య వర్య ॥

51

తా. ఆ గంధర్వులు శ్రావ్యముగా పాడిన శ్రీమధ్వాచార్యుల చరిత్రను దేవశ్రేష్ఠులు ఆరి దృఢమైనభక్తితో మంచి కీర్తిములున్న తలలను వంచి వినిరి. ఆపుడు వారు మిక్కిలి ఎఱ్ఱగ నున్న తమ చేతులను జోడించుకొని చిరునవ్వు ముఖముగల వారై యుండిరి.

శ్లో॥ గీర్వాణై ర్విజయ మహోత్సవస్య పూటాం
కుర్వాణై రవిరలసంవిదస్తదానీం।
విష్టేరై ర్ముని నికరోపదేవయు కైః
సుష్టేరై రథ తమవేదీతుం ప్రజన్మే ॥

52

తా. దేవతలు గంధర్వులు పాడిన పాటను విని తమవార శ్రీ మధ్వాచార్యుల జయోత్సవమును కన్నానించిరి. వారు చిరునవ్వు ముఖముగలవారై ఆశ్చర్యముతో ఋషులు మఱియు గంధర్వులతో ఆ మధ్యాహ్నములను చూచుటకు వెళ్ళిరి.

శ్లో. ఆదర్శం గుణగణదర్శనే ముదారేః
సద్భావత్రం రచితమనేన వర్ణయంతః ।
ప్రద్యోతైరు దువదవీం ప్రకాశ(సాద) యంతః
ప్రైక్షంత ప్రచుర మనోవిలాసమేతే ॥

53

తా. శ్రీమధ్వాచార్యులు రచించియున్న సద్భావత్రములు శ్రీమన్నారాయణుని గుణముల సమాశ్రయమున తెలుపుటవలన దేవతలు ఆచార్యుల శాస్త్రమును పొగడుచు తమ కాంతులచే ఆకాశము వెలిగించుచు శ్రీ మధ్వాచార్యులను చూచిరి.

శ్లో. నాకీంద్రాస్త మవని భాగమా వసంతం
సుశ్లోకై రపి భువనాని భూషయంతం ।
నేముఃభాదుపనిషదం తదైతరే యాం (యం)
వ్యాభ్యాంతం వివిధ విశిష్ట శిష్యమధ్యే ॥

54

తా. అపుడు శ్రీ మధ్వాచార్యులు భూమియందు తమ మంగళకీర్తిని లోకములందు ప్రసరింపజేసి ప్రపంచమును వెలిగించుచుండిరి. వారు బ్రహ్మచర్య గృహస్థము మొదలైన విధవిధములైన జ్ఞానధర్మములచే శ్రేష్ఠులై శిష్యులకు విరళేంద్రావనిషత్తును ప్రవచనము చేయుచుండిరి. అట్టి మధ్వాచార్యులను చేనోర్తములు ఆకాశమునందే నిలిచి నమస్కరించిరి (పొగడిరి).

శ్లో. శ్రీమంతం శశేవదనం కుశేళయాక్షం
గంధీరస్వన(ర) మతిదివ్య లక్షణాధ్యమ్ ।
పశ్యంతః స్వగురుమభార్చిచన్(ర్పయన్) కృతార్థా
వాఙ్మాతం హరిరతి పూర్ణకామమేతే ॥

55

తా. శ్రీ మధ్వాచార్యులు శాంతిగలవారై యుండిరి. వారి ముఖము చంద్రునివలె నుండెను. కిండ్లు శామర శేఖలవలె విశాలమై యుండెను. ధ్వని గంధీరమై యుండెను. దేవతలకంటె ఉత్తమ లక్ష.

గుణములు గలవారై యుండిరి. తమ గుణవృత్తిదేవతలను దేవతలను చూచి ధన్యులైరి. విరుచుకొని వారు శ్రీమన్నారాయణుని దర్శనముచే పూర్ణ కామియై ఆచార్యులను ఇట్లు లక్షించెను చేరిరి.

శ్లో. అహరో దురాగమ తమస్త్వ గోగతై
రకరో ద్విరులద గుణస్త్వంద దర్శనమ్ ।
అజయ శ్చతుర్దశ జగంతి నగ్నతైః
శరణం గురో కరుణయాపి నో భవే ॥

56

తా. గురువశ్యానైః మధ్వాచార్యులారా! మీరు మీ మాటలచే దుష్ట శాస్త్రములను వీరజివి విచారుచున్నారు. శ్రీమన్నారాయణుని గుణసమాశ్రయమును గజ్జనులకు తెలియజేయుచున్నాము. మీరు మీదన్నా లోకముల అతులలో ఉత్కృష్ట గుణములుగలవారై యున్నారు. మాకుమీరు దయచేసి రక్షించవలయును.

శ్లో. నమస్తే ప్రాజ్ఞిక ప్రణత విధవా యాదవమగః
సమః స్వామిన్ రామప్రియతమ హనుమాన్ గురుగుణ
నమస్తుభ్యం ధీమప్రబలతమ శృష్టేష్ట రగవ
న్నమః శ్రీమన్మధ్య ప్రదిశమద్భుతం నో జయజయమ్ ॥7

తా. శివులకు జడయైతన ఓ ముఖ్య ప్రాణ! మీరు నమ స్కారము చేసిన విజ్ఞులకు జ్ఞానాదైశ్వర్యములను ఇచ్చుటకు భూమి యంగు అవతరించి యున్నారు. మీరు నమస్కారము చేయుచున్నాము. మిక్కిలి గుణములు గల రాముని అతి ప్రియధర్మలైతన ఆంజనేయ స్వామీ! మీరు నమస్కరించుచున్నాము. అరీ బలశాలురై శ్రీకృష్ణున కతిప్రియమైన భీమసేన వీరా! మీరు నమస్కారము. జ్ఞానాదైశ్వర్యములచే విరాజిల్లు శ్రీ మధ్వాచార్యులారా! మీరు నమస్కరింతుము. మాకు మంచి జ్ఞానము విందు. సర్వోత్కృష్టులు కందు.

శ్లో. ఇతి నిగదితవంత స్తత్ర వృందారశేంద్రా
గురువిజయ మహంతం లాలయంతో మహంతం।

వవృష రథిలదృశ్యం పుష్పవారం సుగందం
హరిదయిత వరష్టే శ్రీమదానంద తీర్థే॥ 68

తా. ఆకాశమందు నిల్చిన దేవతలు ఈ రీతి చప్పి శ్రీ
మధ్వచార్యుల విజయమహోత్సవమును సన్మానించిరి. శ్రీమన్నా
రాయణుని భక్తాగ్రేసరులైన ఆ ఆనందతీర్థులమీద జనులందరు
చూచునట్లు సువాసనయైన పూలవాసను గురిపించిరి.

గద్యము

ఇతి శ్రీ మత్కవికుల తిలకత్రివిక్రమ పండితాచార్య
సుత నారాయణ పండితాచార్య విరచితే
శ్రీ మత్సుమధ్వ విజయే మహాకావ్యే
ఆనందాంశే శ్రీ పూర్ణప్రజ్ఞస్య
అమానుష కార్యవర్ణనో నామ
షోడశః సర్గః

ఇది శ్రీ గురుగోవింద వికలాత్మక శ్రీ వేణు వినోద వికల
ప్రీతిగా శ్రీ వేణు వినోద వికల దాస విరచితమైన
శ్రీ సుమధ్వవిజయ మహాకావ్యపు ప్రథమసర్గపు
శిశుబోధినీ యను ఆరద్రాసువాద
కావ్యర్యములు ముగిసినవి.

స మాధవ సమోదేవో నచమధ్వ సమోగురుః
సతద్వాక్య సమం శాస్త్రం నచతజ్ఞ సమః పుమాన్.

శ్రీ సుమధ్వవిజయము సంపూర్ణము.

శ్రీ సుమధ్వవిజయము

తప్పొప్పుల పట్టిక

పేజీ	పేజీలో మొదటి	పేజీ	తప్పు	సరిదిద్ద
4	8	2	మహారాజు	మహారాజు
6	6	2	పుష్పవారం	పుష్పవారం
6	7	4	మహానుజులు	మహానుజులు
8	10	4	ప్రేమలలిత	ప్రేమలలిత
21	33	8	కవ్య	కవ్య
23	45	8	కథా	కథా
32	53	2	ప్రబంధము	ప్రబంధము
35	1	8	భక్తి	భక్తి
38	10	1	నీర	నీర
40	13	2	కథా	కథా
42	18	4	ప్రశంస	ప్రశంస
47	32	2	మధ్య	మధ్య
48	33	1	దోషాయుధం	దోషాయుధం
49	36	4	మహా	మహా
60	11	4	మహాకవిత్వగర్భము	మహాకవిత్వగర్భము
61	12	4	మహా	మహా
61	18	2	మహా	మహా
65	25	2	మధ్య	మధ్య
69	35	4	మహా	మహా
70	37	1	కర్తవ్యం	కర్తవ్యం
71	40	4	మహానీతి	మహానీతి
71	41	4	భజమోహనం	భజమోహనం
82	18	2	భక్తులు	భక్తులు
88	15	2	విశిష్ట	విశిష్ట

II

పేజీ	కోణ సంఖ్య	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
83	15	4	నియోగతాం	నియోగతాం
84	19	2	తర్జునతో	తర్జునతో
85	20	4	భాషతా	భాషత
85	21	4	నఖవాం	నఖవాం
86	24	1	త్యాద్యది	త్యాద్యది
86	24	2	నసా	స్వసా
86	24	2	సతేతవత్	సపేతతే
86	25	2	దీచితం	దీతితం
86	25	3	తుందిరం	తుందిరం
87	27	1	స్థాయి	స్థాయి
88	28	1	మాంతిం	మాంతిం
88	28	1	సంవదస్యమా	సంవదస్యమాం
88	28	4	భవావిహ	భవామిహ
88	29	2	మృతేనిర్దేశం	మృతేనిర్దేశం
88	29	3	విచింత్యవర్యా	విచింత్యవర్యా
89	32	2	భదాః	బుదాః
89	32	4	యతిరశ్రత	యతిరశ్ర
90	34	3	మనత్	మనత్
90	34	4	స్వభావశోభాను	స్వభావశోభానుపమేతి
			మనమేరిజం తవాః	జంతవః
92	40	2	భూరిచేతసి	భూరిచేతసి
93	44	1	సశిష్యం	స్వశిష్యం
96	50	1	తేష్యసి	తేష్యసి
97	52	1	తదాజయా	తదాజయా
97	52	3	త్యజ	త్యజ
105	15	4	యాథ	యాపి
108	24	3	సుభాం	సుధాం
118	37	2	వాఖ్యా	వాఖ్యా
118	37	4	బ్రహ్మయ్యతాఖ్య	బ్రహ్మయ్యతాఖ్యం
119	52	3	బాయిత	బాయిత

III

పేజీ	కోణ సంఖ్య	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
182	80	3	పారిక	లారిక
140	48	1	జనోవయం	జనోవయం
141	50	3	తార	వార
141	51	1	మరమార్	దురమార్
141	52	3	యయాస	యయాస
146	4	3	ఆపరస్వర	ఆపరస్వర
155	27	2	పరమాత్మ	పరమాత్మ
157	34	2	నిజయతే	నిజయతే
161	46	2	సదుదాన	సదుదాన
165	58	3	కపింద్రయో	కపింద్రయో
176	21	2	సహిష్ణువా	సహిష్ణువా
178	25	1	సరీలయా	సరీలయా
178	26	2	మగతాం	మగతాం
179	26	3	విజిత	విజిత
179	27	2	పతాప	సతాప
184	35	2	మతాత్మనం	మతాత్మనం
184	35	2	విఘ్నయశో	విఘ్నయశో
184	36	4	జమతీజనత్	సమతీజనత్
186	39	1	సితా	సతా
186	39	3	శోభనమ్	శోభనమ్
190	49	1	గుగుడే	గుడే
190	51	1	మాత్రిమతి	రాత్రిమతి
192	54	3	లోకావా	లోకావా
193	1	3	పౌఖ్యవీర	పౌఖ్యవీర
194	4	2	మాన	రాన
194	5	4	సర్వదీ	సర్వదీ
202	23	4	దైమిహ	దైవమిహ
202	24	1	మిహా	మిహో
205	33	4	కమత	కమత
207	38	2	అస్యతా	అస్యతాం

*

క్ర.సం.	పద్య సంఖ్య	పం.క.	తెలుగు	కన్నడ
210	42	4	విజయ	విజయ
210	44	4	విజయ	విజయ
211	45	3	విజయ	విజయ
212	45	2	విజయ	విజయ
213	45	4	విజయ	విజయ
214	53	1	విజయ	విజయ
215	54	3	విజయ	విజయ
220	11	1	విజయ	విజయ
220	12	3	విజయ	విజయ
221	15	3	విజయ	విజయ
224	22	2	విజయ	విజయ
225	25	3	విజయ	విజయ
228	33	1	విజయ	విజయ
231	41	2	విజయ	విజయ
232	44	3	విజయ	విజయ
232	45	3	విజయ	విజయ
232	45	4	విజయ	విజయ
233	46	3	విజయ	విజయ
236	52	3	విజయ	విజయ
239	1	2	విజయ	విజయ
244	15	3	విజయ	విజయ
245	19	4	విజయ	విజయ
246	20	3	విజయ	విజయ
247	23	3	విజయ	విజయ
256	45	3	విజయ	విజయ
259	53	3	విజయ	విజయ
260	56	1	విజయ	విజయ
262	61	1	విజయ	విజయ
265	70	2	విజయ	విజయ

క్ర.సం.	పద్య సంఖ్య	పం.క.	తెలుగు	కన్నడ
266	71	1	విజయ	విజయ
267	75	4	విజయ	విజయ
268	78	4	విజయ	విజయ
271	8	4	విజయ	విజయ
272	8	1	విజయ	విజయ
283	13	2	విజయ	విజయ
286	3	3	విజయ	విజయ
288	8	3	విజయ	విజయ
290	12	1	విజయ	విజయ
290	14	4	విజయ	విజయ
294	23	2	విజయ	విజయ
294	26	1	విజయ	విజయ
298	37	3	విజయ	విజయ
300	40	4	విజయ	విజయ
300	41	1	విజయ	విజయ
311	44	4	విజయ	విజయ
313	50	2	విజయ	విజయ
320	67	4	విజయ	విజయ
320	69	2	విజయ	విజయ
327	84	2	విజయ	విజయ
329	87	2	విజయ	విజయ
329	87	4	విజయ	విజయ
329	88	3	విజయ	విజయ
329	88	4	విజయ	విజయ
340	40	1	విజయ	విజయ
346	55	4	విజయ	విజయ
350	7	1	విజయ	విజయ
362	30	2	విజయ	విజయ

శ్ర.సం.	కీ.సం.	పం.సం.	త.పేరు	త.పేరు
367	36	1	త.పేరు	త.పేరు
369	46	2	త.పేరు	త.పేరు
371	52	1	త.పేరు	త.పేరు
373	60	1	త.పేరు	త.పేరు
382	88	2	త.పేరు	త.పేరు
387	98	2	త.పేరు	త.పేరు
396	126	1	త.పేరు	త.పేరు
398	139	2	త.పేరు	త.పేరు
401	8	1	త.పేరు	త.పేరు
402	6	4	త.పేరు	త.పేరు
403	9	4	త.పేరు	త.పేరు
406	14	4	త.పేరు	త.పేరు
407	20	1	త.పేరు	త.పేరు
418	46	4	త.పేరు	త.పేరు
421	52	4	త.పేరు	త.పేరు
422	58	4	త.పేరు	త.పేరు
424	(18 వ పం.)		త.పేరు త.పేరు త.పేరు	

శ్రీ హరిః ఓం

వి న తి

జ్ఞాన, భక్తి, దైరాగ్య సముపార్జనచే మురారి చరణకమలమును చేరు సన్మార్గమును సర్వజనులకు చూపిన శ్రీమదానంద భగవత్పాదాచార్యుల ఉపదేశము కడు విశిష్టమైనది. వేదప్రయుక్తమై, సచ్చాక్ష సమ్యక్తమైనది. వాయుజీవోత్తముల తృతీయావతారముగా వెలసి, ఆనందమయజ్ఞానమును జనులకు ప్రసాదించిన జగద్గురువులు శ్రీమద్వాచార్యులు.

ఆంధ్రదేశమునందలి మధ్యజనులకు తదితరులకు ద్వైత వేదాంత మునుగురించి తెలియజేయుటకై శ్రీహరి వాయుగురువుల కరుణా ప్రేరణతో పూర్ణబోధ పల్లికేషన్సు బ్రస్తు ఏర్పడినది. తెలుగులోనికి ద్వైత వేదాంత గ్రంథముల అనువాదన, లోగడ తెలుగులో ప్రచురితమై ప్రస్తుతము లభ్యముకాని పుస్తకముల పునర్ముద్రణ, మా ఆశయములు. కాగితము, ప్రింటింగుధరలు విఫలముగా పెరుగుచున్నందున కేవలము జీవిత సభ్యులకుమాత్రమే కావలసిన కాపీలను పరిమితముగా ముద్రించి అందజేయ నిశ్చయించినాము. జీవిత సభ్యత్వ వంశ 75 రూ. లు చెల్లించి శ్రీమదాచార్యుల తత్త్వబోధ సాధనలో మీరు భాగస్వాములు కావలెననియూ, శ్రీహరి వాయుగురువుల కరుణకు పాత్రులగుటకై సుజ్ఞాన ప్రచారమునకు ఇతోధికముగా సహాయము చేయవలసినదిగా కోరుచున్నాము.

భవదీయ,

పూర్ణబోధ పల్లికేషన్సు బ్రస్తు.

Presented by Madhu Kundagol

8/8/17

శ్రీమదానంద తీర్థులు

అభ్రమం భంగరహితమక్షయం విమలం సదా ।

అనందతీర్థమతులం భజే తావత్త్రయా పహం ॥